

**MINORITĂȚILE
NAȚIONALE
din
ROMÂNIA
1925-1931**

...gă.

Le Gouvernement Roumain croit pouvoir borner là ses observations. Il pense avoir donné assez de preuves de la manière dont il entend respecter et sauvegarder les droits de ses minorités pour espérer que - sur ce point spécial de l'art. 35 de la loi sur l'enseignement - quant :

MINORITĂȚILE NAȚIONALE
DIN ROMÂNIA
1925-1931

DIE NATIONALEN MINDERHEITEN
IN RUMÄNIEN
1925-1931

ETHNIC MINORITIES
IN ROMANIA
1925-1931

CULEGERE DE DOCUMENTE

Întocmită de:

DANIELA BLEOANCĂ
LIDIA BRÂNCEANU
NICOLAE DINU
IOAN DORDEA
LIA DRAGOMIR
IOANA GRIGORIE

MARLEN NEGRESCU
PAL ANTAL ALEXANDRU
SILVIA POPOVICI
IOAN SCURTU
NATALIA TAMPA
NEVIAN TUNAREANU
MONICA VLAICU

Au colaborat:

DAN BAICU, BEATRICE DOBOZI, STELA GIOSAN,
LADISLAU GYEMANT, ION MUNTEANU, IOANA
ALEXANDRA NEGREANU, CLAUDIA URSUȚIU,
ALINTA VIDIS

Traducere:

MARGARETA CHIVA
MONICA VLAICU

Note:

VASILE CIOBANU

Indici:

ADRIANA FLORICA MUNTEANU

Redactor:

IOANA ALEXANDRA NEGREANU

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

**MINORITĂȚILE
NAȚIONALE
DIN ROMÂNIA
1925-1931**

DOCUMENTE

Coordonată de: IOAN SCURTU
IOAN DORDEA

BUCUREȘTI
1996

ISBN-973-97394-4-x

CUPRINS

INHALT

CONTENTS

<i>STUDIU INTRODUCŢIV. MINORITĂŢILE NAŢIONALE DIN ROMÂNIA ÎN ANII 1925-1931</i>	7
EINFÜHRENDE STUDIE. DIE NATIONALEN MINDERHEITEN IN RUMÄNIEN IN DEN JAHREN 1925-1931	17
INTRODUCTORY STUDY. ETHNIC MINORITIES IN ROMANIA BETWEEN 1925-1931	29
<i>NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI</i>	39
BEMERKUNGEN ZUR AUFLAGE	41
NOTE ON THIS EDITION	43
<i>LISTA ABREVIERILOR</i>	45
LISTE DER ABKÜRZUNGEN	45
LIST OF ABBREVIATIONS	45
<i>LISTA DOCUMENTELOR</i>	46
URKUNDENREGESTEN	55
LIST OF DOCUMENTS	65
<i>DOCUMENTE</i>	74
URKUNDEN	74
DOCUMENTS	74
<i>INDICE</i>	555
INDEX	555
INDEX	555

STUDIU INTRODUCŢIV

MINORITĂŢILE NAŢIONALE DIN ROMÂNIA ÎN ANII 1925-1931

Prin adoptarea legii pentru unificarea administrativă (iulie 1925), procesul de organizare a statului român, în granițele stabilite în 1918, era – în liniile sale esențiale – încheiat. Cetățenii României – fără deosebire de limbă, credință, rasă sau naționalitate – puteau participa la întreaga viață politică, economică, socială, culturală a țării în condiții de deplină egalitate.

Integrarea minorităților naționale în cadrul statului român a continuat, înregistrându-se progrese notabile, larg recunoscute în epocă. În acest timp s-au manifestat și unele disfuncționalități, generate de anumite mentalități și tradiții, de interese politicianiste și de carențele regimului democratic din România. La acestea se adaugă mutațiile survenite pe plan internațional, trecerea unor state – precum Italia și Ungaria – pe poziții deschis revizioniste, ceea ce însemna punerea în discuție a tratatelor de pace din 1919-1920 și folosirea în acest scop a problemei minorităților naționale.

Politica statului român față de minorități s-a exprimat, în principal, prin adoptarea unor noi legi, care concretizau principiile democratice înscrise în Constituția din 1923. Astfel, legea electorală adoptată în martie 1926, prevedea votul universal, egal, direct, secret și obligatoriu pentru toți cetățenii României, bărbați de la vârsta de 21 de ani în sus. Un element nou, față de legislația anterioară, prevedea că deveneau senatori de drept “capii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt cetățeni români aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioși”. De asemenea, legea stabilea că în circumscripțiile electorale în care o grupare câștiga majoritatea absolută a voturilor, această grupare obținea totalitatea mandatelor din circumscripțiile respective. Această prevedere avantaja Partidul Maghiar, care obținea – de regulă – majoritatea absolută a voturilor în județele în care populația de origine etnică maghiară era majoritară.

Legea pentru organizarea administrației locale publicată în august 1929 (care o înlocuia pe cea din 1925) stabilea: “Fiecare locuitor al țării, fără deosebire de vârstă, sex, naționalitate sau confesiune trebuie să fie membru al unei comune și să participe la sarcinile ei.” Între membrii de drept ai consiliilor urbane se aflau și reprezentanții școlilor secundare particulare “care aparțin grupului minorității celei mai numeroase din localitate”, precum și “ai bisericii minoritare cu cel mai mare număr de credincioși din localitate”.

Prin legea învățământului particular (decembrie 1925) minoritățile naționale își puteau constitui școli proprii, cu aprobarea Ministrului Instrucțiunii; limba de predare era stabilită de susținătorii școlii respective, cu precizarea că “limba română, istoria românilor și geografia României se vor preda în limba română”.

Pe aceeași linie se înscria și legea pentru învățământul secundar, din mai 1928, care prevedea că acest tip de învățământ se desfășura în școlile statului (școli publice), precum și în școli sau institute particulare autorizate de stat; legea preciza că în școlile secundare de stat cu populație minoritară importantă putea figura, în programa de învățământ, ca obiect facultativ, limba minoritară respectivă; de asemenea, în regiunile cu populație minoritară în număr precumpănitor se puteau înființa, pe lângă liceele de stat, secții în care învățământul se preda în limba minorității respective. Se făcea precizarea că oricare ar fi fost limba de predare a secției minoritare, limba română, istoria românilor, geografia României și instrucțiunea civică se predau obligatoriu în limba română.

Legea pentru regimul general al Cultelor, din aprilie 1928, prevedea că statul român garanta tuturor cultelor “o deopotrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare”. Nici un cult nu putea avea relații de dependență față de o autoritate sau organizație bisericească din străinătate, în “afară de cele impuse de principiile lui dogmatice și juridico-canonice”; excepție făcea cultul catolic, “singurul în țară cu o asemenea dependență”.

La 10 mai 1927 se semnase Concordatul între România și Sfântul Scaun (Vatican), care a suscitat vii controverse politice și proteste energice din partea conducerii Bisericii Ortodoxe Române. După convenirea unor clarificări privind interpretarea unor articole, Concordatul a fost ratificat de parlamentul României în mai 1929.

Prin legislația adoptată în această perioadă – în continuarea și completarea celei din anii anteriori – statul român a asigurat cadrul democratic de manifestare pentru toți cetățenii țării, inclusiv pentru cei aparținând minorităților naționale.

Partidele politice ale minorităților naționale, înființate în anii anteriori, au constituit o prezență dinamică în viața statului român din această perioadă. Ele puneau accentul pe interesele și preocupările minorităților respective, dar – în același timp – își exprimau punctele de vedere asupra tuturor problemelor economice, culturale, sociale, de politică internă și externă.

Partidul Maghiar a fost condus de Ugron István până la 1 aprilie 1926, când a demisionat, în locul său fiind ales Bethlen György. În activitatea acestui partid au apărut unele elemente și accente noi, determinate atât de atitudinea guvernului de la Budapesta, cât și de evoluția situației interne din România.

Semnarea pactului de prietenie între Italia și Ungaria la 5 aprilie 1927, prin care se cerea modificarea granițelor stabilite prin tratatele de pace încheiate la sfârșitul primului război mondial, a marcat un moment de cotitură în politica guvernului de la Budapesta. Din acel moment, anularea “dictatului de la

Trianon” și “recuperarea teritoriilor pierdute”, între care și Transilvania, a devenit politica oficială a Ungariei. În acest scop, un uriaș aparat propagandistic a fost pus în mișcare – nu numai în Ungaria, dar și în Italia, Germania, Marea Britanie, Franța – pentru a capta cercurile oficiale și opinia publică internațională în scopul revizuirii granițelor stabilite la Trianon. Unul dintre argumentele de bază ale propagandei revizioniste a fost acela că maghiarii, deveniți minoritari în România, Cehoslovacia și Iugoslavia, erau supuși unei politici represive, de asimilare, iar “lumea civilizată” trebuia să intervină pentru a pune capăt acestei situații explozive.

Partidul Maghiar din România – acționând în conformitate cu directivele primite de la Budapesta – a urmărit să acrediteze ideea că în această țară drepturile minorităților nu erau respectate, iar statul român nu avea un caracter democratic. Revendicările Partidului Maghiar vizau, în fond, toate aspectele vieții culturale, religioase, economice, sociale, politice. El cerea ca statul român să nu se amestece în viața școlilor cu limba de predare maghiară, să nu pretindă aplicarea programelor de învățământ și folosirea manualelor aprobate de Ministerul Instrucțiunii. Liderii Partidului Maghiar urmăreau să utilizeze programele și manualele școlare aduse – de cele mai multe ori pe căi frauduloase – din Ungaria, în care se cultivau sentimente antiromânești și ideea că Transilvania era pământ unguresc, pierdut prin “dictatul” de la Trianon. În același timp, Partidul Maghiar pretindea ca statul român să finanțeze aceste școli, să asigure plata salariilor învățătorilor și profesorilor, repararea localurilor etc. Înființarea unor școli românești în zonele cu populație maghiară majoritară era considerată de liderii Partidului Maghiar ca un atentat împotriva “maghiarimii” și o acțiune de schimbare a mediului cultural tradițional de o factură “superioară”, prin implantarea unor structuri “străine” și “înapoiate”. O altă categorie de revendicări viza problemele economice și mai ales exproprierea moșierilor maghiari prin legea pentru reforma agrară din 1921. Printr-o suită de procese, numeroși proprietari maghiari, beneficiind de o asistență juridică foarte bine plătită, au reușit să eludeze legislația agrară și să-și păstreze suprafețe de mii și chiar zeci de mii de hectare; este un fapt că cele mai mari moșii din România perioadei interbelice aparțineau unor “baroni” și “conți” maghiari.

Revendicările politice vizau lărgirea drepturilor pentru minoritățile naționale, asigurarea unei conduceri exclusiv maghiare în județele în care aceștia constituiau majoritatea populației. Mijloacele de acțiune au fost multiple: manifeste și broșuri de propagandă, o presă foarte numeroasă și larg răspândită în teritoriu, mitinguri și alte întruniri politice; un loc de seamă l-a ocupat tribuna parlamentului, Partidul Maghiar având în fiecare sesiune câte 15-20 deputați și senatori. În anii 1925-1931, mai mult decât în perioada anterioară, Partidul Maghiar a folosit practica adresării de memorii și plângeri la Societatea Națiunilor, în care se prezenta o situație dramatică a maghiarimii din România, care ar fi fost supusă unui regim discriminatoriu, abuziv.

Partidul Maghiar – ca și alte organizații politice din România – a cunoscut numeroase frământări interne, soldate cu demisii, excluderi, sciziuni, crearea

unor noi formațiuni politice. Cele mai multe frământări au fost generate de atitudinea față de alte forțe politice și de societatea românească în general. Astfel, în vara anului 1927, un grup de cărturari – în frunte cu Kecskeméthy István, profesor la Institutul Teologic Protestant, și Kós Karóly, scriitor – a adresat un apel *Către poporul maghiar din Ardeal* în care se afirma că au fost “insultați cu calomniile cele mai scârboase din partea politicianilor maghiari de profesie și a mercenarilor lor și acuzația lor cea mai constantă era că noi ne-am vândut românilor”. În consecință, ei anunțau constituirea Partidului Popular Maghiar. Noul partid nu a dobândit o reală influență politică, deoarece liderii Partidului Maghiar au reușit, prin presiune și corupție, să anihileze tendința de “divizare a maghiarimii”. La rândul său, Bánffy Miklós – fost ministru de externe al Ungariei, stabilit în 1926 în România și devenit cetățean român – s-a pronunțat pentru democratizarea structurilor de conducere ale Partidului Maghiar. El a editat din mai 1928 gazeta “Erdélyi Helikon” în jurul căreia s-a constituit o societate literară, care cerea să se renunțe la vrajbă și dezbinare, iar maghiarii și românii să caute “printr-un acord comun ceea ce ne unește”. Dar, și în cadrul acestei societăți nu au lipsit atitudinile șovine, irendentiste. O altă grupare s-a manifestat prin revista de stânga “Korunk”, apărută începând cu anul 1926 sub conducerea lui Dénes László și apoi a lui Gaál Gábor. “Korunk” a luat atitudine împotriva teoriei “transilvanismului” prin care unii cărturari și lideri ai Partidului Maghiar (inclusiv cei de la “Erdélyi Helikon”) căutau să acrediteze ideea că mediul geografic, experiența istorică, “comunitatea de destin” a locuitorilor Transilvaniei ar fi dus la crearea unui “suflet ardelean”, deosebit de al celorlalți locuitori ai României. În fond, această teorie urmărea să argumenteze necesitatea autonomiei Transilvaniei, ca o primă etapă pe drumul desprinderii ei de statul român.

Pentru evitarea disensiunilor în cadrul minorității maghiare, la Congresul Partidului Maghiar din octombrie 1928 s-a introdus în Statut următoarea prevedere: “Membru al Partidului Maghiar devine în mod automat orice cetățean român de naționalitate maghiară sau care se consideră maghiar și care a împlinit vârsta de 20 de ani”. Era desigur, o decizie animată de un spirit totalitar, abuzivă, care nu a putut fi aplicată. În realitate, frământările au continuat, ajungându-se la constituirea unui Partid Maghiar Independent, sub conducerea lui István Albert, care a depus liste proprii în alegerile parlamentare din iunie 1931.

Organizația politică a sașilor și șvabilor era Partidul Parlamentar German, care în ianuarie 1929 și-a luat numele de *Partidul German*. Acest partid făcea parte din Uniunea Germanilor din România Mare, care cuprindea organizațiile regionale ale sașilor și șvabilor din Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia. Acestea își desemnau reprezentanți în Consiliul Național, care se întrunea periodic, pentru a discuta problemele generale ale populației germane.

În cadrul Uniunii erau cuprinse și diferite organizații cu caracter cultural, religios, economic, de întrajutorare. Liderii Partidului German propovăduiau ideea “unității germane” și se considerau singurii reprezentanți ai acestei

minorități naționale. Principalele revendicări ale Partidului German vizau domeniul învățământului și cel al bisericii, pentru care cereau nu numai deplina libertate de funcționare, dar și o finanțare cât mai substanțială din partea statului. În general, Partidul German a susținut politica externă a statului român, vizând apărarea păcii și a statu-quo-ului teritorial stabilit prin tratatele internaționale de la sfârșitul primului război mondial.

Fruntașii sașilor și șvabilor au adoptat tactica colaborării cu guvernele României, făcând de regulă cartel electoral cu partidul chemat la putere și care de fiecare dată câștiga alegerile. O excepție – singura din toată perioada interbelică – s-a înregistrat cu prilejul alegerilor parlamentare din iunie 1927, când Partidul German s-a prezentat pe liste comune cu Partidul Maghiar. Liderii Partidului German au fost supuși unei puternice presiuni din partea conducătorilor Partidului Maghiar care, sub motivul “comunității de soartă”, insistau pentru desfășurarea de acțiuni comune, pe plan intern și mai ales internațional, împotriva statului român pe care-l acuzau că nu respectă drepturile minorităților. În fapt, tactica era sugerată de guvernul Ungariei, care urmărea să acrediteze ideea că toate minoritățile naționale din România erau nemulțumite, iar Societatea Națiunilor trebuia să intervină pentru protecția lor. De regulă, Partidul German nu a dat curs acestor solicitări, amintindu-și de politica discriminatorie la care sașii și șvabii au fost supuși de guvernul de la Budapesta până în 1918; de asemenea, între cele două partide au apărut puternice disensiuni, ca urmare a activității bisericii catolice, care căuta să-și facă prozeliti în rândul populației germane. Și în cadrul Partidului German au existat anumite fricțiuni și controverse politice; aspectul cel mai important era ascensiunea grupării radicale în frunte cu Fritz Fabricius, care a îmbrățișat ideile național-socialiste promovate de Adolf Hitler.

Evreii, care constituiau, din punct de vedere numeric, cea de-a treia minoritate, continuau să fie organizați în *Uniunea Evreilor Români*. La Congresul din iunie 1929 s-a adoptat un nou Statut, potrivit căruia această organizație lupta pentru “apărarea drepturilor individuale și colective ale populației evreiești din România izvorâte din Constituția și legile țării, precum și din tratatele internaționale”. Uniunea coordona activitatea comunităților regionale și locale, care se bucurau de o largă autonomie, preocupându-se de ajutorul reciproc al membrilor și organizarea unei vieți comunitare cât mai intense. Din punct de vedere politic, divergențele în rândul evreilor au continuat să fie foarte mari, paleta opțiunilor evreilor mergând de la Partidul Național-Liberal și Partidul Național-Țărănesc, până la Partidul Maghiar și Partidul Comunist. În conducerea Uniunii a predominat ideea că nu era necesară înființarea unui partid propriu, deoarece s-ar ajunge la izolarea politică a evreilor, care decenii de-a rândul luptaseră pentru a deveni cetățeni români. Liderii politici ai evreilor au mers pe linia integrării în partidele românești și a colaborării cu guvernele aflate la cârma țării. Ei și-au exprimat loialitatea față de statul român și s-au pronunțat pentru menținerea granițelor stabilite prin tratatele de pace. După alegerile parlamentare din decembrie 1928 s-a constituit Clubul

Parlamentar Evreiesc, care a coordonat activitatea deputaților și senatorilor evrei, mai ales în privința formulării unor întrebări și interpelări adresate guvernului asupra acțiunilor antisemite înregistrate în țară și a abuzurilor organelor administrative. Alături de unele critici ținând de funcționarea regimului politic, o pondere importantă au ocupat-o, în activitatea Uniunii Evreilor Români, revendicările privind învățământul, cu deosebire a celui confesional și particular, care ar fi trebuit să se bucure de un masiv sprijin financiar din partea statului. Foarte atenți la orice manifestare antisemită, liderii populației evreiești din România au dat o extindere extraordinară unor acțiuni izolate, neezitând să se adreseze comunităților evreiești internaționale, îndeosebi celor din Franța și Statele Unite ale Americii, cerându-le să intervină pe lângă guvernul de la București pentru a curma asemenea acte. În cadrul Uniunii Evreilor Români s-au înregistrat dese confruntări de opinii privind tactica de urmat. La 4 mai 1931 s-a creat Partidul Evreiesc din România, sub conducerea lui Theodor Fischer și Adolf Stern. Acest partid afirma că reprezintă pe toți evreii din România, care constituiau o "comunitate etnică", ce trebuia să aibă o organizație politică proprie. Partidul Evreiesc s-a prezentat în alegerile parlamentare din iunie 1931, obținând 2,26% din totalul voturilor și patru locuri în Adunarea Deputaților. Un curent ce se manifesta tot mai puternic în cadrul Uniunii Evreilor Români era cel sionist, care avea să dobândească o pondere însemnată în perioada următoare.

Reprezentanții *celorlalte minorități naționale* participau la viața politică prin intermediul partidelor politice românești, pe a căror liste candidau în alegeri, folosind apoi tribuna parlamentului pentru a-și exprima propriile poziții; de asemenea, ei au beneficiat de prevederile legale, având reprezentanți de drept în Senat, precum și în consiliile orășenești și județene. Liderii minorității ucraineene au depus eforturi de a crea un Partid Național Ucrainean, dar acesta se manifesta doar cu prilejul alegerilor parlamentare. O mai mare consistență a dobândit Partidul Țărănesc Ucrainean, creat în 1931 sub conducerea lui Constantin Caracalia; acest partid declara că luptă pentru respectarea drepturilor și libertăților democratice, în primul rând a celor privind minoritățile, prevăzute de Constituția României din 1923.

Alături de partidele politice ale minorităților naționale și-au desfășurat activitatea numeroase asociații, societăți, fundații culturale, religioase, de întrajutorare. Unele dintre ele își depășeau prerogativele stabilite prin statute, inițiind atitudini și acțiuni cu caracter antiromânesc, iredentist.

Dintre partidele politice, o situație specială avea Partidul Comunist din România, care – potrivit statutului său, adoptat în 1922 – era o "secție a Internaționalei a III-a Comunistă". Din 1924 acest partid acționa ilegal, între lozincile sale figurând și autodeterminarea minorităților naționale până la despărțirea de România a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului și Dobrogei. În conducerea Partidului Comunist din România predominau minoritățile naționale, cu deosebire evrei și maghiari.

Confruntate cu numeroase *presiuni internaționale în problema minorităților naționale*, guvernele României au adoptat o tactică defensivă, căutând să

convingă diversele foruri, comunități sau persoane, asupra corectitudinii politicii pe care o promovau în acest domeniu. Ele răspundeau conștiincios la toate notele și adresele Societății Națiunilor și ale Comunităților Evreiești, discutau cu emisarii veniți să constate la fața locului situația minorităților din România, ofereau date și fapte, tabele statistice comparative privind situația românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia înainte de 1918 și cea a minorităților naționale din aceste teritorii după Unire. Timp de șapte ani, România a fost confruntată cu problema optanților unguri, a căror cauză a fost apărută de guvernul Ungariei. Diplomații români și, în primul rând, Nicolae Titulescu – au depus eforturi extraordinare pentru a convinge partea ungară și forurile internaționale de necesitatea reformei agrare în România, principiile care au stat la baza exproprierii și a împrumutării, rezultatele ei practice pozitive, inclusiv pentru țăranii maghiari. Dar reprezentanții Ungariei nu se lăsau convinși, chiar în fața celor mai clare evidențe. Cauza a fost sesizată de Nicolae Iorga, care scria în iunie 1928: “Ungariei îi trebuie, pentru situația interioară și pentru străinătate, un mijloc continuu de agitație. Cavalerilor medievali le trebuie un cal de lemn. De ce să ne silim noi a crede că e un bidiviu în carne și oase? De ce să ajutăm unei reclame care e în contra noastră? Chiar știind că nu se va ajunge la nici un rezultat, Ungaria va flutura în vânt această zdreanță până ce, ruptă în bucăți, se va găsi o alta”. Și marele istoric român conchidea: “De fapt, acest proces e numai un mijloc de reclamă al Ungariei, în a cărei cursă am căzut”.

Propaganda românească în străinătate a fost sporadică și inconsecventă, cercurile politice responsabile – atât cele de la guvern, cât și cele din opoziție – trăind cu iluzia că dreptatea cauzei românești era prea evidentă pentru a putea fi pusă, cu adevărat, sub semnul întrebării. Au existat, totuși, câteva inițiative vizând organizarea unor acțiuni comune ale Micii Înțelegeri, Poloniei și Greciei pentru combaterea revizionismului care se ascundea după paravanul grijii pentru soarta minorităților naționale. În fapt, cercurile politice și opinia publică internațională veneau în contact aproape exclusiv cu punctul de vedere al celor care prezentau România într-o lumină sumbră, ca un stat ce se confruntă cu probleme grave, din rândul cărora se detașa aceea a minorităților. În ultimă instanță, se urmărea acreditarea ideii că România – care în 1918 a anexat “teritorii străine” – era un stat neviabil.

Situația concretă a minorităților naționale din România se deosebea fundamental de imaginea acreditată pe plan internațional. Deși în această perioadă nu exista practica înregistrării originii etnice a proprietarilor de întreprinderi industriale, comerciale, bancare etc., simpla deplasare prin orașele României – atât din Vechiul Regat, cât și din Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banat – arăta privitorului că marea majoritate a firmelor nu erau românești. Mult discutata “naționalizare” a economiei naționale a continuat să rămână un deziderat, deoarece burghezia românească nu dispunea de mijloacele financiare necesare pentru a concura cu succes întreprinderile aparținând cetățenilor români de naționalitate maghiară, germană, evreiască etc. În viața economică nu se făceau deosebiri pe criterii etnice, astfel că în numeroase consilii de administrație

figurau cetățeni români de diverse naționalități, precum și cetățeni străini, deopotrivă preocupați pentru desfășurarea unei activități profitabile.

La oraș, în fabrici, ateliere, instituții de stat etc., cetățenii români, indiferent de naționalitate, munceau pentru a-și câștiga pâinea zilnică, a-și întreține familiile și a-și organiza o viață cât mai bună. Locuitorii satelor, muncind pe ogoare, la arat, la semănat și la cules recolta, trăind împreună zile obișnuite și zile de sărbătoare, nu făceau deosebire de origine etnică, fiind alături la necaz cât și la bucurie. Grăitoare sunt căsătoriile mixte, care erau un fenomen răspândit în societatea românească, atât cea urbană, cât și rurală.

În domeniul învățământului, accesul minorităților naționale este reflectat de numărul de elevi. Astfel, în anul școlar 1930/1931, la școlile de stat se înregistra următoarea situație: grădinițele de copii erau frecventate de 16.664 copii maghiari, 6.417 - germani, 3.154 - ruși, 436 - sârbi, croați, sloveni, 210 - poloni, 3.445 - ruteni, ucraineeni, 8.903 - bulgari, 7.407 - evrei, 3.024 - turci și tătari. Școlile primare erau urmate de 87.110 unguri, 54.088 - germani, 26.614 - ruși, 60.078 - ruteni, ucraineeni, 50.874 - bulgari, 54.219 - evrei, 18.867 - turci, tătari. În școlile secundare ale statului învățau 3.645 de copii unguri, 2.614 - germani, 1.344 - ruși, 660 - ucraineeni, 1.180 - bulgari, 14.112 - evrei, 178 - turci, tătari. În școlile particulare situația era următoare: grădinițe: 1.309 - unguri, 5.046 - germani, 11 - ruși, 12 - ucraineeni, ruteni, 96 - bulgari, 56 poloni, 2.144 - evrei, 71 - turci, tătari etc. Școlile primare erau frecventate de: 74.037 - unguri, 42.587 - germani, 13.138 - evrei, 33 - ruși, 20 - ruteni, ucraineeni, 2.420 - sârbi, croați, sloveni, 132 - cehi, slovaci, 757 - poloni, etc. În același an de învățământ situația numerică a elevilor preparați în familie și prezentați la examenele particulare ținute la școlile primare ale statului era următoarea: 121 - unguri, 128 - germani, 31 - ruși, 69 - ucraineeni, 24 - bulgari, 54 - poloni, 2.180 - evrei, 44 - greci etc. La școlile secundare ale statului erau înscriși: 3.645 - unguri, 2.614 - germani, 1.344 - ruși, 660 - ucraineeni, 156 - sârbi, 1.180 - bulgari, 60 - cehi, slovaci, 403 - poloni, 14.112 - evrei, 178 - turci, tătari, etc. În paralel, funcționau școli secundare particulare, frecventate de 7.600 - unguri, 4.433 - germani, 160 - ruși, 58 - ucraineeni, 20 - sârbi, 1.170 - bulgari, 28 - poloni, 6.987 - evrei, etc. La aceștia se adăugau elevii preparați în familie și prezentați la examenele particulare ținute la școlile secundare ale statului: 268 - unguri, 308 - germani, 52 - ruși, 34 - ucraineeni, 8 sârbi, 77 bulgari, 36 - poloni, 2.375 - evrei, etc. După cum se observă, un număr considerabil de copii aparținând minorităților naționale urmau cursurile școlilor particulare sau erau preparați în familie. În privința învățământului superior, de regulă, numărul studenților aparținând minorităților naționale depășea, procentual, ponderea pe care acestea o ocupau din totalul populației României; situația cea mai evidentă era la evrei, cu deosebire la facultățile de medicină, farmacie și drept. Existența unor clase sau grupe alcătuite din elevi sau studenți români și minoritari era un fapt obișnuit și nu ridica probleme de ordin etnic, decât în mod cu totul accidental.

Un domeniu în care se manifestau în mod concret drepturile și libertățile democratice era acela al publicațiilor. În anii 1925-1931 a apărut un număr

considerabil de cărți, ziare, reviste și alte publicații în limbile minorităților naționale. Spre exemplu, în anul 1929, pe teritoriul Transilvaniei, se editau 192 de periodice în limba maghiară și 67 în limba germană. În multe orașe numărul publicațiilor în limbile minorităților naționale era mai mare decât al acelor în limba română. Astfel, în același an, din 141 publicații care apăreau la Cluj numai 42 se tipăreau în limba română, la Târgu-Mureș 19 periodice, dintre care 5 în limba română, la Sibiu raportul era de 32 la 14, la Brașov de 21 la 8, la Timișoara de 76 la 19, la Arad de 35 la 13, la Satu Mare de 19 la 9 etc. Mulți minoritari - mai ales evrei - erau proprietari ai unor influente cotidiene din România (între care "Adevărul" și "Dimineța"); în redacțiile multor ziare românești lucrau și cetățeni români aparținând minorităților naționale, după cum existau și români etnici care publicau în ziare ale minorităților. Au fost editate câteva reviste bilingve și chiar trilingve, în paginile cărora semnavă cărțurari români, maghiari, germani, evrei etc.

Statul român a finanțat traducerea mai multor cărți în limba română, desfășurarea unor cursuri de limbă și civilizație românească, ridicarea de monumente consacrate unor evenimente sau personalități aparținând minorităților naționale. Semnificative sunt și domeniile artei și sportului. Era un fapt obișnuit ca la expoziții de pictură, sculptură etc. să fie prezenți artiști români de diferite naționalități, ca în spectacole de teatru, operetă, revistă etc. să joace actori români, evrei, armeni, germani etc., în funcție de talentul lor. De asemenea, echipele naționale de fotbal, box, călărie ș.a ale României cuprindeau atât sportivi români etnici cât și din rândul minorităților.

Și în domeniul politic s-au înregistrat situații pozitive, de colaborare, ajungându-se la acorduri, în urma cărora au fost depuse liste comune în alegerile parlamentare, comunale și județene. Au existat comune și orașe, inclusiv municipii precum Sibiu, Brașov, Bistrița, Târgu-Mureș care au avut primari aparținând minorităților naționale; aceștia s-au remarcat prin spiritul lor gospodăresc și preocuparea pentru binele obștesc. Criticile formulate în parlament, în presă sau la întruniri publice, au fost nu odată întemeiate, iar guvernele au intervenit pentru remedierea lipsurilor și înlăturarea abuzurilor semnalate.

În România - ca și în alte state europene - au existat manifestări de intoleranță, cu caracter naționalist, dintr-o parte și din cealaltă. Spre exemplu, presa maghiară - cu unele excepții - a cultivat un spirit de castă, cu puternice accente antiromânești. S-a ajuns până la invalidarea unui deputat ales pe listele Partidului Maghiar, care își făcuse o adevărată profesie din a denigra poporul și statul român. Asemenea manifestări au existat și la celelalte minorități naționale, inclusiv la evrei. Guvernele române au fost destul de tolerante față de încălcarea legilor de către cetățenii aparținând minorităților naționale. În același spirit, căutând să menajeze susceptibilitatea minorităților, oficialitățile nu au acționat cu energia necesară pentru a-i sprijini pe românii din localitățile în care ei erau mai puțini din punct de vedere numeric. Spre exemplu, construirea de biserici, școli, instituții de cultură în "zona secuiască" a fost mai curând un deziderat

decât o realitate. În mod paradoxal, procesul de maghiarizare a românilor, promovat cu mult sânge de Ungaria înainte de 1918, a continuat în această "zonă" și după unirea Transilvaniei cu România.

Unele carențe ale democrației românești au afectat, deopotrivă, pe etnicii români, cât și pe cei aparținând minorităților naționale. Amintim abuzurile și ilegalitățile comise de mulți funcționari ai aparatului administrativ, de confruntările din perioada campaniilor electorale, soldate – nu o dată – cu numeroși răniți. Pe acest fond s-au dezvoltat unele curente care contestau viabilitatea regimului democratic și cereau instaurarea unei guvernări autoritare. Din convingere sau din motive diversioniste, unii oameni politici susțineau și cultivau antisemitismul, înființând organizații cu acest caracter. Dintre ele s-a detașat Liga Apărării Național-Creștine (L.A.N.C.), creată în 1923 de A.C.Cuza, și Legiunea Arhanghelul Mihail, înființată în iunie 1927 de Corneliu Zelea Codreanu. Ele nu au dobândit o reală influență politică în rândul cetățenilor, fapt reflectat de rezultatele obținute în alegerile parlamentare din 1927, 1928 și 1931, când cele două organizații nu au reușit să obțină nici un loc de deputat sau senator.

Aflată sub influența lui A.C. Cuza, Asociația Națională a Studenților Creștini a organizat în decembrie 1927 un congres la Oradea, prilej cu care mai mulți studenți au recurs la acte de vandalism împotriva bunurilor și populației evreiești. Aceste acte – larg mediatizate pe plan internațional – au constituit o pată neagră pe chipul României. Guvernul a luat măsuri de despăgubire a persoanelor și instituțiilor care au avut de suferit și a trimis în judecată pe cei vinovați. La 2 ianuarie 1931, Consiliul de Miniștri a decis scoaterea în afara legii a Legiunii Arhanghelul Mihail – Garda de Fier și a altor "organizații subversive".

La 15 iunie 1931, guvernul condus de Nicolae Iorga a inițiat un proiect de lege prin care se înființa un Subsecretariat de Stat al Minorităților pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, ca "organ consultativ al guvernului pentru probleme minoritare", cu misiunea de a iniția măsurile necesare "conviețuirii armonice a elementelor minoritare în cadrele intereselor generale ale statului român". Conducerea acestui Subsecretariat a fost încredințată lui Rudolf Brandsch, lider al Partidului German.

Se poate conchide că în anii 1925-1931 problematica minorităților naționale din România a continuat să fie complexă. Nota dominantă a constituit-o viața, munca și creația în comun a celor peste 18 milioane de cetățeni români, care și-au găsit – în covârșitoarea lor majoritate – locul în societatea românească.

IOAN SCURTU

ZUR EINFÜHRUNG

DIE NATIONALEN MINDERHEITEN IN RUMÄNIEN IN DEN JAHREN 1925-1931

Durch die Billigung des Gesetzes zur Vereinheitlichung der Verwaltung (Juli 1925) war der Prozeß zur Organisation des rumänischen Staates innerhalb der 1918 festgelegten Grenzen in seinen wesentlichen Zügen abgeschlossen. Die Bürger Rumäniens – ungeachtet der Sprache, des Glaubens, der Rasse oder Nationalität – konnten sich am gesamten politischen, ökonomischen, sozialen und kulturellen Leben des Landes beteiligen, unter Bedingungen der völligen Gleichheit.

Die Integration der nationalen Minderheiten innerhalb des rumänischen Staates wurde fortgesetzt, wobei man beachtliche Erfolge verzeichnete, die zu jener Zeit breit anerkannt wurden. Gleichzeitig kam es auch zu einigen Unstimmigkeiten, die auf gewisse Mentalitäten und Traditionen, parteipolitische Interessen und die Mängel des demokratischen Regimes in Rumänien zurückgingen. Hinzu traten Umstellungen auf internationaler Ebene auf, der Übergang einiger Staaten – wie Ungarn und Italien – zu offen revisionistischen Positionen, das bedeutete, die Friedensverträge von 1919-1920 zur Diskussion zu stellen, wobei man zu diesem Zweck das Problem der nationalen Minderheiten benutzte.

Die Politik des rumänischen Staates gegenüber den Minderheiten fand ihren Ausdruck hauptsächlich in der Billigung von neuen Gesetzen, die die demokratischen Prinzipien aus der Verfassung von 1923 konkretisierten. So sah das im März 1926 gebilligte Wahlgesetz das allgemeine, gleiche, direkte, geheime und verpflichtende Wahlrecht für alle Bürger Rumäniens vor, Männer von 21 Jahren aufwärts. Ein gegenüber der vorangegangenen Gesetzgebung neues Element bestimmte, daß Senatoren von Rechts wegen „die Oberhäupter der staatlich anerkannten Konfessionen wurden, je einer von jedem Glaubensbekenntnis, da sie gewählt oder gemäß den Gesetzen des Landes anerkannte rumänische Staatsbürger sind und eine Anzahl von mehr als 200.000 Gläubigen vertreten“. Desgleichen legte das Gesetz fest, daß in den Wahlkreisen, wo eine Gruppierung die absolute Mehrheit der Stimmen enthält, dieser Gruppierung die Gesamtheit der Mandate aus den betreffenden Wahlkreisen zukam. Diese Bestimmung bevorteilte die Ungarische Partei, die gewöhnlich die absolute Mehrheit der Stimmen in den Kreisen erzielte, in denen die ungarischstämmige Bevölkerung mehrheitlich war.

Das Gesetz zur Organisation der Kommunalverwaltung, das im August 1929 veröffentlicht wurde (und das Gesetz von 1925 ersetzte), legte fest: „Jeder

Bewohner des Landes, ungeachtet des Alters, des Geschlechtes, der Nationalität oder Konfession muß Mitglied einer Gemeinde sein und sich an der Erfüllung ihrer Aufgaben beteiligen“. Unter den Ratsmitgliedern von Rechts wegen befanden sich Vertreter der privaten Sekundärschulen, „die der zahlreichsten Minderheit der Ortschaft angehören“, sowie „der Minderheitenkirche mit der größten Anzahl von Gläubigen in der Ortschaft“.

Durch das Gesetz über privaten Unterricht (Dezember 1925) konnten sich die nationalen Minderheiten mit der Billigung des Unterrichtsministeriums eigene Schulen einrichten; die Unterrichtssprache wurde von den Sponsoren der betreffenden Schule festgelegt, mit der Bestimmung, daß „rumänische Sprache, Geschichte der Rumänen und Geographie Rumäniens in rumänischer Sprache unterrichtet werden“.

In dieselbe Richtung fällt auch das Gesetz über den Sekundärunterricht aus dem Mai 1928, das vorsah, daß diese Art von Unterricht in den Staatsschulen (öffentlichen Schulen) entfaltet wird, sowie in vom Staat autorisierten privaten Schulen oder Instituten; das Gesetz sah vor, daß an den staatlichen Sekundärschulen mit beträchtlicher Minderheitenbevölkerung im Unterrichtsprogramm als Zusatzfach die betreffende Minderheitensprache stehen konnte, desgleichen konnten in den Regionen mit mehrheitlicher Minderheitsbevölkerung neben den staatlichen Lyzeen Abteilungen gegründet werden, in denen in der Sprache der betreffenden Minderheit unterrichtet wurde. Festgehalten wurde, daß unabhängig von der Unterrichtssprache der Minderheitenabteilung, die Fächer rumänische Sprache, Geschichte der Rumänen, Geographie Rumäniens und Bürgerkunde verpflichtend in rumänischer Sprache unterrichtet wurden.

Das Rahmengesetz für die Glaubensgemeinschaften vom April 1928 sah vor, daß der rumänische Staat sämtlichen Glaubensgemeinschaften „völlige Freiheit und Schutz garantierte, da diese die öffentliche Ordnung, Sitte und Brauch sowie seine Organisationsgesetze nicht belangen“. Keinerlei Glaubensgemeinschaft konnte Beziehungen der Abhängigkeit gegenüber einer ausländischen Autorität oder kirchlichen Organisation haben, „außer jenen, die von ihren Grundsätzen des Dogmas und des Kirchenrechts abhingen“; eine Ausnahme machte die katholische Kirche, „die einzige im Land mit einer derartigen Abhängigkeit“.

Am 10. Mai 1927 war das Konkordat zwischen Rumänien und dem Heiligen Stuhl (Vatikan) unterzeichnet worden, das zu lebhaften politischen Kontroversen und zu energischen Protesten seitens der Leitung der Rumänischen Orthodoxen Kirche geführt hatte. Nachdem man über die notwendige Interpretation einiger Artikel übereingekommen war, wurde das Konkordat vom Parlament Rumäniens im Mai 1929 ratifiziert.

Durch die in dieser Periode angenommene Gesetzgebung – wobei die Gesetze aus den vorangegangenen Jahren fortgesetzt und ergänzt wurden – hat der rumänische Staat den demokratischen Rahmen zur öffentlichen Betätigung für alle Bürger des Landes gesichert, einschließlich für jene, die den nationalen Minderheiten angehörten.

Die politischen Parteien der nationalen Minderheiten, die in den vorangegangenen Jahren gegründet worden waren, bildeten eine dynamische Präsenz im Leben des rumänischen Staates in dieser Periode. Sie legten Gewicht auf die Interessen und Anliegen der betreffenden Minderheiten, gleichzeitig drückten sie aber auch ihre Standpunkte über sämtliche ökonomische, kulturelle, soziale Probleme aus, über Innen- und Außenpolitik.

Die Ungarische Partei wurde von Ugron István bis zum 1. April 1926 geleitet, als er demissionierte und an seine Stelle Bethlen György gewählt wurde. In der Tätigkeit dieser Partei sind einige neue Elemente und Akzente aufgetaucht, die sowohl durch die Haltung der Regierung in Budapest als auch durch die Entwicklung der inneren Situation in Rumänien bedingt wurden.

Die Unterzeichnung des Freundschaftsvertrags zwischen Italien und Ungarn am 5. April 1927, durch den die Abänderung der durch die Friedensverträge nach Beendigung des Ersten Weltkriegs festgelegten Grenzen gefordert wurde, bedeutete einen Wendepunkt in der Politik der Budapester Regierung. Von dem Moment an, sind die Annullierung des „Diktats von Trianon“ und „die Rückgewinnung der verlorenen Territorien“, darunter auch Siebenbürgen, zur offiziellen Politik Ungarns geworden. Zu diesem Zweck wurde ein riesiger Propagandaapparat in Bewegung gesetzt – nicht nur in Ungarn, sondern auch in Italien, Deutschland, Großbritannien, Frankreich –, um die führenden Kreise sowie die internationale Öffentlichkeit für die Revision der in Trianon festgelegten Grenzen zu gewinnen. Ein Hauptargument der reversionistischen Propaganda war jenes, daß die Ungarn, die zu einer Minderheit in Rumänien, der Tschechoslowakei und in Jugoslawien geworden waren, einer repressiven Assimilierungspolitik unterzogen seien, die „zivilisierte Welt“ müsse eingreifen, um dieser explosiven Situation ein Ende zu setzen.

Die Ungarische Partei in Rumänien – die im Einklang mit den aus Budapest erhaltenen Anweisungen handelte – versuchte die Idee zu verbreiten, daß in Rumänien die Rechte der Minderheiten nicht geachtet werden und der rumänische Staat keinen demokratischen Charakter aufweise. Die Forderungen der Ungarischen Partei betrafen eigentlich sämtliche Aspekte des kulturellen, religiösen, ökonomischen, sozialen und politischen Lebens. Diese Partei forderte, daß der rumänische Staat sich nicht in die Angelegenheiten der Schulen mit ungarischer Unterrichtssprache einmischen solle, nicht auf der Anwendung der Unterrichtspläne und der Verwendung der vom Unterrichtsministerium gebilligten Lehrbücher bestehen solle. Die Leader der Ungarischen Partei verfolgten die Verwendung der Unterrichtspläne und der Schulbücher – die meist auf gesetzwidrige Art aus Ungarn gebracht worden waren –, in denen antirumänische Gefühle und die Idee gepflegt wurden, das Siebenbürgen ungarischer Boden sei, den man durch das „Diktat“ von Trianon verloren habe. Gleichzeitig hatte die Ungarische Partei den Anspruch, daß der rumänische Staat diese Schulen finanzieren solle, die Auszahlung der Gehälter für Lehrer und Professoren, die Reparatur der Gebäude usw. sichern solle. Die Einrichtung von rumänischen Schulen in den Gebieten mit ungarischer Mehrheitsbevölkerung

wurde von den Leitern der Ungarischen Partei als ein Attentat gegen das „Ungarntum“ betrachtet und als eine Aktion zur Veränderung der durch die Tradition „höher“ stehenden kulturellen Umwelt, durch die Einführung von „fremden“ und „rückständigen“ Strukturen. Eine andere Kategorie von Forderungen betraf die wirtschaftlichen Probleme und insbesondere die Enteignung der ungarischen Gutsbesitzer durch die Agrarreform von 1921. Durch eine Folge von Prozessen ist es zahlreichen ungarischen Besitzern gelungen – sie verfügten über sehr gut bezahlten Rechtsbeistand –, die Agrargesetzgebung zu umgehen und sich Flächen von Tausenden und sogar Zehntausenden Hektar zu bewahren; Tatsache ist, daß die größten Landgüter im Rumänien der Zwischenkriegszeit ungarischen „Baronen“ gehörten.

Die politischen Forderungen betrafen die Ausweitung der Rechte für die nationalen Minderheiten, die Sicherung einer ausschließlich ungarischen Leitung in den Kreisen, wo diese und „Grafen“ die Mehrheit der Bevölkerung ausmachten. Vielfältige Mittel wurden eingesetzt: Manifeste und Propagandabroschüren, eine äußerst zahlreiche und im Territorium weit verbreitete Presse, Meetings und andere politische Zusammenkünfte; einen wichtigen Platz nahm die Tribüne des Parlaments ein, die Ungarische Partei hatte in jeder Tagungsperiode 15-20 Abgeordnete und Senatoren. In den Jahren 1925-1931 pflegte die Ungarische Partei sich öfters als in der vorangegangenen Periode mit Denkschriften und Klagen an den Völkerbund zu wenden, in denen eine dramatische Situation der Ungarn in Rumänien präsentiert wurde, die einem Willkürregime ausgesetzt seien.

Die Ungarische Partei – wie auch andere politische Organisationen in Rumänien – hat zahlreiche innere Erschütterungen mitgemacht, es gab Demissionen, Ausschlüsse, Spaltungen, die Schaffung einiger neuer politischer Formationen. Die meisten Bewegungen wurden von der Haltung gegenüber den anderen politischen Kräften und der rumänischen Gesellschaft überhaupt ausgelöst. So haben im Sommer des Jahres 1927 eine Gruppe von Gebildeten – allen voran Kecskeméthy István, Professor am Protestantischen Theologischen Institut, und der Schriftsteller Kós Károly-einen *Aufruf an das ungarische Volk in Siebenbürgen* gerichtet, in dem gesagt wurde, „wir sind von den ungarischen Berufspolitikern und ihren Handlangern auf die übelste Art verleumdet worden, deren konstante Beschuldigung war, wir hätten uns den Rumänen verkauft“. Infolgedessen gaben sie die Gründung der Ungarischen Volkspartei bekannt. Die neue Partei konnte nicht einen tatsächlichen politischen Einfluß erreichen, weil es den Leitern der Ungarischen Partei gelang, durch Druck und Korruption die Tendenz zur „Spaltung des Ungarntums“ zu vereiteln. Seinerseits sprach sich Bánffy Miklós – ehemaliger Außenminister Ungarns, der sich 1926 in Rumänien niedergelassen hatte und rumänischer Staatsbürger geworden war – für die Demokratisierung der Leitungsstrukturen der Ungarischen Partei aus. Er gab seit Mai 1926 die Zeitung „Erdélyi Helikon“ heraus, um die sich eine literarische Gesellschaft bildete, die forderte, daß man auf Feindschaft und Entzweiung verzichten solle, die Ungarn und die Rumänen sollten „gemeinsam das

herausfinden, was sie eint“. Aber auch innerhalb dieser Gesellschaft hat es chauvinistische, irredentistische Einstellungen gegeben. Eine andere Gruppierung trat durch die linksgerichtete Zeitschrift „Korunk“ auf, die beginnend mit dem Jahr 1926 unter der Leitung von Dénes László und sodann unter Leitung von Gál Gábor erschienen war. „Korunk“ nahm gegen die Theorie des „Transsilvanismus“ Stellung, durch die einige Gelehrte und Leader der Ungarischen Partei (einschließlich die vom „Erdélyi Helikon“) die Idee zu verbreiten versuchten, daß das geographische Umfeld, die historische Erfahrung, die „Schicksalsgemeinschaft“ der Bewohner Siebenbürgens zur Schaffung einer „siebenbürgischen Seele“ geführt hätten, die sich von der der anderen Bewohner Rumäniens unterscheidet. Im Grunde genommen wollte diese Theorie die Notwendigkeit der Autonomie Siebenbürgens begründen, als eine erste Etappe auf dem Weg seiner Loslösung vom rumänischen Staat.

Um die Spannungen innerhalb der ungarischen Minderheit zu vermeiden, wurde auf dem Kongreß der Ungarischen Partei im Oktober 1928 folgende Bestimmung ins Statut aufgenommen: „Mitglied der Ungarischen Partei wird automatisch jeder rumänische Staatsbürger ungarischer Nationalität oder der sich als Ungar betrachtet und der das 20. Lebensjahr erfüllt hat.“ Das war gewiß ein willkürlicher, von totalitärem Geist geprägter Beschluß, der nicht angewendet werden konnte. In Wirklichkeit dauerten die Kämpfe an, es kam zur Bildung einer Unabhängigen Ungarischen Partei, unter der Führung von Albert István, die zu den Parlamentswahlen vom Juni 1931 mit eigenen Listen antrat.

Die politische Organisation der Sachsen und Schwaben war die Deutsche Parlamentspartei, die seit Januar 1929 den Namen *Deutsche Partei* führte. Diese Partei gehörte zum Verband der Deutschen in Großrumänien, der die Organisationen der Deutschen in Siebenbürgen, dem Banat, der Bukowina und in Bessarabien umfaßte. Diese entsandten ihre Vertreter in den Nationalrat, der periodisch zusammentrat und die allgemeinen Fragen der deutschen Bevölkerung erörtere.

Der Verband umfaßte auch verschiedene Organisationen mit kulturellem, religiösem, ökonomischen Charakter sowie Hilfsvereine. Die Leiter der Deutschen Partei verbreiteten die Idee der „deutschen Einheit“ und betrachteten sich als die einzigen Vertreter dieser nationalen Minderheit. Die wichtigsten Forderungen der Deutschen Partei betrafen die Bereiche Schulwesen und Kirche, für die sie nicht nur völlige Funktionsfreiheit, sondern auch eine möglichst substantielle Finanzierung seitens des Staates verlangten. Im allgemeinen hat die Deutsche Partei die Außenpolitik des rumänischen Staates unterstützt, die auf die Verteidigung des Friedens und die Aufrechterhaltung des territorialen Status quo abzielte, was durch internationale Verträge am Ende des Ersten Weltkriegs festgelegt worden war.

Die Spitzenpolitiker der Sachsen und Schwaben hatten die Taktik der Zusammenarbeit mit den Regierungen Rumäniens angenommen, sie bildeten gewöhnlich ein Wahlkartell mit der Partei, die an die Macht kommen sollte und die gewöhnlich die Wahlen gewann. Eine Ausnahme – die einzige in der ganzen

Zwischenkriegszeit – wurde bei den Parlamentswahlen im Juni 1927 verzeichnet, als die Deutsche Partei auf gemeinsamen Listen mit der Ungarischen Partei angetreten war. Die Führer der Deutschen Partei waren einem starken Druck seitens der Führer der Ungarischen Partei ausgesetzt worden, die unter dem Vorwand der „Schicksalsgemeinschaft“ auf der Entfaltung von gemeinsamen Aktionen gegen den rumänischen Staat bestanden – im Land, aber insbesondere auf internationaler Ebene –, den sie beschuldigten, er würde die Rechte der Minderheiten nicht achten. Diese Taktik war eigentlich von der Regierung in Budapest angeregt worden, die die Idee zu verbreiten suchte, daß alle nationalen Minderheiten in Rumänien unzufrieden seien und der Völkerbund für ihren Schutz eingreifen würde. Die Deutsche Partei ist diesen Forderungen gewöhnlich nicht nachgekommen, man erinnerte sich an die diskriminierende Politik, der die Sachsen und Schwaben bis 1918 seitens der Regierung in Budapest ausgesetzt waren; desgleichen tauchten zwischen den beiden Parteien starke Spannungen wegen der katholischen Kirche auf, die Anhänger innerhalb der deutschen Bevölkerung gewinnen wollte. Auch innerhalb der Deutschen Partei gab es gewisse Reibereien und politische Kontroversen; der wichtigste Aspekt ist der Aufstieg der radikalen Gruppierung an der Spitze mit Fritz Fabritius, der sich die von Adolf Hitler verbreiteten nationalsozialistischen Ideen zu eigen machte.

Die Juden, die zahlenmäßig die drittstärkste Minderheit bildeten, waren weiterhin im *Verband der Rumänischen Juden* organisiert. Auf dem Kongreß im Juni 1929 wurde ein neues Statut angenommen, dem zufolge diese Organisation für „die Verteidigung der Einzel – und Kollektivrechte der jüdischen Bevölkerung in Rumänien kämpfte, die sich aus der Verfassung und den Gesetzen des Landes sowie aus internationalen Abmachungen ergaben“. Der Verband koordinierte die Tätigkeit der regionalen und lokalen Gemeinschaften, die sich einer breiten Autonomie erfreuten, man kümmerte sich um die gegenseitige Hilfeleistung der Mitglieder und um die Organisation eines möglichst starken Gemeinschaftslebens. Vom politischen Standpunkt aus waren die Divergenzen weiterhin sehr groß, die Palette der Optionen der Juden reichte von der National-Liberalen Partei und der National-Zarunistischen Partei bis zur Ungarischen Partei und Kommunistischen Partei. In der Leitung des Verbands herrschte der Gedanke vor, daß die Gründung einer eigenen Partei nicht nötig war, dadurch würde man zur politischen Isolierung der Juden gelangen, die Jahrzehnte hindurch dafür gekämpft hatten, rumänische Staatsbürger zu werden. Die politischen Leader der Juden verfolgten die Linie der Integration in die rumänischen Parteien und der Zusammenarbeit mit den Regierungen, die sich am Ruder befanden. Sie brachten ihre Loyalität gegenüber dem rumänischen Staat zum Ausdruck und sprachen sich für die Aufrechterhaltung der durch die Friedensverträge festgelegten Grenzen aus. Nach den Parlamentswahlen vom Dezember 1928 wurde der Jüdische Parlamentarische Klub gebildet, der die Tätigkeit der jüdischen Abgeordneten und Senatoren koordinierte, insbesondere was die Abfassung von Anfragen und Interpellationen an die Regierung betraf,

hinsichtlich der antisemitischen Aktionen, die im Land verzeichnet wurden, sowie angesichts von Übergriffen der Verwaltungsorgane. Außer einigen Kritiken betreffend das Funktionieren des politischen Regimes nahmen in der Tätigkeit des Verbands der Rumänischen Juden die Forderungen hinsichtlich des Unterrichtswesen – insbesondere das konfessionelle und private –, das sich einer massiven finanziellen Unterstützung seitens des Staates hätte erfreuen müssen, ein Hauptgewicht ein. Sehr hellhörig gegenüber jeder antisemitischen Bekundung, haben die Führer der jüdischen Bevölkerung in Rumänien einzelne Aktionen aufgebauscht, sie wendeten sich an die jüdischen Gemeinschaften in der Welt, insbesondere an jene in Frankreich und den Vereinigten Staaten, die sie aufforderten, bei der Regierung in Bukarest zu intervenieren, damit derartige Vorfälle eingestellt werden. Innerhalb des Verbands der Rumänischen Juden gab es häufige Meinungsverschiedenheiten betreffend die Taktik, die befolgt werden sollte. Am 4. Mai 1931 wurde die *Jüdische Partei in Rumänien* gegründet, unter der Führung von Theodor Fischer und Adolf Stern. Diese Partei behauptete, daß sie alle Juden in Rumänien vertreten würde, die eine „Volksgemeinschaft“ bilden, die eine eigene politische Organisation haben müsse. Die Jüdische Partei stellte sich zu den Parlamentswahlen vom Juni 1931, erzielte 2,26 Prozent von der Gesamtheit der Stimmen und 4 Sitze in der Abgeordnetenversammlung. Eine Strömung, die sich innerhalb des Verbands der Rumänischen Juden immer machtvoller kundtat, war der Zionismus, der in der folgenden Periode ein beachtliches Gewicht erfahren sollte.

Die Vertreter der anderen nationalen Minderheiten beteiligten sich am politischen Leben durch die rumänischen politischen Parteien, auf deren Listen sie für die Wahlen kandidierten, sie nutzten sodann die Parlamentstribüne, um ihre eigenen Standpunkte bekanntzumachen; diese Minderheiten erfreuten sich desgleichen der gesetzlichen Bestimmungen und hatten von Rechts wegen Vertreter im Senat sowie in den Stadt- und Kreisräten. Die Leader der ukrainischen Minderheit strengten sich an, eine Ukrainische Nationale Partei zu bilden, diese trat jedoch nur bei den Parlamentswahlen hervor. Größere Konsistenz erhielt die *Ukrainische Bauernpartei*, die 1931 unter der Führung von Constantin Caracalia geschaffen worden war; diese Partei erklärte, sie würde für die Achtung der demokratischen Freiheiten und Rechte kämpfen, in erster Linie jener betreffend die Minderheiten, die in der Verfassung Rumäniens von 1923 vorgesehen waren.

Außer den politischen Parteien der nationalen Minderheiten haben zahlreiche Vereinigungen, Gesellschaften, kulturelle und religiöse Stiftungen, Hilfsvereine ihre Tätigkeit entfaltet. Einige von diesen haben ihre durch das Statut festgelegten Befugnisse überschritten und Haltungen und Aktionen mit antirumänischem, irredentistischem Charakter angeregt.

Unter den politischen Parteien hatte die *Kommunistische Partei in Rumänien* eine Sondersituation, die – gemäß ihrem 1922 angenommenen Statut – eine „Abteilung der III. Kommunistischen Internationale“ darstellte. Ab 1924 handelte diese Partei illegal, zu ihren Losungen gehörte auch die

Selbstbestimmung der nationalen Minderheiten, bis zur Lostrennung Bessarabiens, der Bukowina, Siebenbürgens, des Banats und der Dobrudscha von Rumänien. In der Führung der Kommunistischen Partei in Rumänien dominierten die nationalen Minderheiten, insbesondere die Juden und die Ungarn.

Indem sie zahlreichen *internationalen Pressionen betreffend das Problem der nationalen Minderheiten* gegenüberstanden, haben die Regierungen Rumäniens eine defensive Taktik angenommen, sie versuchten, verschiedene Foren, Gemeinschaften oder Personen von der Korrektheit der Politik zu überzeugen, die sie in diesem Bereich betrieben. Sie antworteten gewissenhaft auf alle Zuschriften und Anfragen des Völkerbunds und der Jüdischen Gemeinschaften, sie diskutierten mit den Emissären, die gekommen waren, um sich an Ort und Stelle von der Situation der nationalen Minderheiten in Rumänien zu überzeugen, sie lieferten Daten und Fakten, vergleichende statistische Tabellen betreffend die Situation der Rumänen vor 1918 in Siebenbürgen, der Bukowina und in Bessarabien und die Situation der nationalen Minderheiten in diesen Gebieten nach der Vereinigung. Sieben Jahre hindurch war Rumänien mit dem Problem der ungarischen Optanten konfrontiert, deren Sache von der ungarischen Regierung verteidigt wurde. Die rumänischen Diplomaten und in erster Linie Nicolae Titulescu haben außerordentliche Anstrengungen unternommen, um die ungarische Seite und die internationalen Foren im nachhinein von der Notwendigkeit der Agrarreform in Rumänien zu überzeugen, von den Grundsätzen, die der Enteignung und Besitzzuweisung zugrunde lagen, den positiven praktischen Folgen der Reform, einschließlich für die ungarischen Bauern. Doch die Vertreter Ungarns ließen sich nicht überzeugen, selbst angesichts der klarsten Tatsachen nicht. Nicolae Iorga schrieb in dieser Angelegenheit im Juni 1928: „Ungarn braucht für seine innere Situation und fürs Ausland ein Mittel der ständigen Agitation. Die mittelalterlichen Ritter benötigten ein hölzernes Steckenpferd. Warum sollen wir uns anstrengen, um zu glauben, es sei ein leibhaftiges Fohlen? warum sollen wir einer Werbung behilflich sein, die gegen uns gerichtet ist? Selbst davon überzeugt, daß man zu keinerlei Resultat gelangt, wird Ungarn diesen Fetzen im Wind flattern lassen, und wenn er in Stücke zerfetzt ist, wird es einen anderen finden.“ Und der große rumänische Historiker schlußfolgerte: „Eigentlich ist dieser Prozeß nur ein Reklamemittel Ungarns, in dessen Falle wir gegangen sind.“

Die rumänische Propaganda im Ausland war sporadisch und inkonsequent, die verantwortlichen politischen Kreise – sowohl jene an der Regierung als auch jene in der Opposition – wiegten sich in der Illusion, daß die Gerechtigkeit der rumänischen Sache zu evident war, als daß sie tatsächlich hätte in Frage gestellt werden können. Es gab dennoch einige Initiativen betreffend die Organisation von gemeinsamen Aktionen der Kleinen Entente (Polen und Griechenland) zur Bekämpfung des Revisionismus, der sich hinter der spanischen Wand der Sorge um das Schicksal der nationalen Minderheiten verbarg. In Wirklichkeit sind die

internationalen politischen Kreise und die Weltöffentlichkeit fast ausschließlich nur mit dem Standpunkt jener in Kontakt gekommen, die Rumänien in einem düsteren Licht darstellten, als einen Staat, der ernststen Problemen gegenübersteht, aus denen jenes der Minderheiten hervorsticht. In letzter Instanz wollte man die Idee durchsetzen, daß Rumänien – das 1918 „fremde Territorien“ annektiert habe – ein nicht lebensfähiger Staat sei.

Die konkrete Situation der nationalen Minderheiten in Rumänien unterschied sich grundsätzlich von dem Bild, das auf internationaler Ebene verbreitet wurde. Obwohl es in dieser Periode die Praxis der Eintragung der ethnischen Abstammung der Besitzer von Industriebetrieben, Kaufhäusern, Banken usw. nicht gab, konnte eine einfache Reise durch die Städte Rumäniens – sowohl im Altreich als auch in Bessarabien, der Bukowina, in Siebenbürgen und im Banat – den Betrachter davon überzeugen, daß die Mehrzahl der Firmen nicht rumänisch war. Die vielerörterte „Nationalisierung“ der Volkswirtschaft blieb bloß ein Anliegen, denn das rumänische Bürgertum verfügte nicht über die Mittel, um erfolgreich mit den Unternehmen konkurrieren zu können, die den rumänischen Staatsbürgern ungarischer, deutscher, jüdischer oder anderer Nationalität gehörten. Im Wirtschaftsleben wurden keine Unterschiede nach ethnischen Kriterien gemacht, so daß in zahlreichen Aufsichtsräten rumänische Staatsbürger, verschiedener Nationalitäten saßen, ebenso wie ausländische Staatsbürger, denen es allen um die Entfaltung einer gewinnbringenden Tätigkeit ging.

In der Stadt, in Fabriken, Werkstätten, staatlichen Institutionen usw. arbeiteten die rumänischen Staatsbürger, ungeachtet der Nationalität, um ihr tägliches Brot zu verdienen, ihre Familien zu ernähren und sich ihr Leben so gut als möglich zu organisieren. Die Bewohner der Dörfer, die das Feld bebauten, beim Ackern, Säen und Ernten schafften, erlebten gemeinsam den Werk- und Feiertag, sie machten keinen Unterschied wegen der ethnischen Herkunft, sie standen zusammen in Freud und Leid. Bezeichnend sind die Mischehen, die in der rumänischen Gesellschaft eine verbreitete Erscheinung waren, sowohl in der Stadt als auch auf dem Lande.

Im Bereich des Unterrichtswesens wird der Zugang der nationalen Minderheiten durch die Anzahl der Schüler widerspiegelt. So verzeichnete man im Schuljahr 1930/1931 an den Staatsschulen folgende Situation: In die Kindergärten gingen 16.664 ungarische Kinder, 6417 deutsche, 3154 russische, 436 serbische, kroatische und slowenische, 210 polnische, 3445 ruthenische und ukrainische, 8903 bulgarische, 7407 jüdische, 3024 türkische und tatarische. Die Grundschulen wurden von 87.110 ungarischen Schülern besucht, 54.088 deutschen, 26.614 russischen, 60.078 ruthenischen und ukrainischen, 50.874 bulgarischen, 54.219 jüdischen, 18.867 türkischen und tatarischen Schülern. In den staatlichen Sekundärschulen lernten 3645 ungarische Kinder, 2614 deutsche, 1344 russische, 660 ukrainische, 1180 bulgarische, 14.112 jüdische, 178 türkische und tatarische Kinder. In den Privatschulen gab es folgende Situation: Kindergärten – 1309 Ungarn, 5046 Deutsche, 11 Russen, 12

Ukrainer, Ruthener, 96 Bulgaren, 56 Polen, 2144 Juden, 71 Türken, Tataren usw. Die Grundschulen wurden besucht von 74.037 Ungarn, 42.587 Deutschen, 13.138 Juden, 33 Russen, 20 Ruthenern und Ukrainern, 2420 Serben, Kroaten, Slowenen, 132 Tschechen, Slowaken, 767 Polen usw. Im gleichen Unterrichtsjahr war die Situation der Schüler, die Privatunterricht genossen und die sich zu den Privatprüfungen an den staatlichen Grundschulen stellten, folgende: 121 Ungarn, 128 Deutsche, 31 Russen, 69 Ukrainer, 24 Bulgaren, 54 Polen, 2180 Juden, 44 Griechen usw. Parallel zu staatlichen Sekundärschulen gab es die privaten Schulen dieser Stufe, sie wurden von 7600 Ungarn, 4433 Deutschen, 160 Russen, 58 Ukrainern, 20 Serben, 1170 Bulgaren, 28 Polen, 6987 Juden usw. besucht. Hinzu kommen die Schüler, die zu Hause vorbereitet wurden und die sich zu den Privatprüfungen an den staatlichen Sekundärschulen stellten: 268 Ungarn, 308 Deutsche, 52 Russen, 34 Ukrainer, 8 Serben, 77 Bulgaren, 36 Polen, 2375 Juden usw. Wie man feststellen kann, besuchten eine beachtliche Anzahl von Kindern aus den Reihen der nationalen Minderheiten Privatschulen oder sie wurden zu Hause vorbereitet. Was das Hochschulwesen anbelangt, hat die Anzahl der Studenten aus den Reihen der nationalen Minderheiten gewöhnlich prozentmäßig den Anteil überstiegen, den diese in der Gesamtheit der Bevölkerung Rumäniens einnahmen; die augenscheinlichste Situation gab es bei den Juden, insbesondere an den Fakultäten für Medizin, Pharmakologie und Recht. Das Bestehen von Klassen oder Gruppen, die aus rumänischen Studenten und solchen der nationalen Minderheiten zusammengesetzt waren, stellte die Regel dar und warf keinerlei Probleme ethnischer Art auf, höchstens ganz zufälliger Weise.

Ein Gebiet, auf dem sich die demokratischen Rechte und Freiheiten konkret kundtaten, war jenes der Veröffentlichungen. In den Jahren 1925-1931 ist eine beachtliche Anzahl von Büchern, Zeitungen, Zeitschriften und anderen Publikationen in den Sprachen der nationalen Minderheiten erschienen. So zum Beispiel wurden 1929 auf dem Gebiet Siebenbürgens 192 Periodika in ungarischer Sprache und 67 in deutscher Sprache verlegt. In vielen Städten war die Anzahl der Publikationen in den Sprachen der nationalen Minderheiten höher als jene in rumänischer Sprache. So sind im selben Jahr von den 141 Publikationen in Cluj nur 42 in rumänischer Sprache gedruckt worden, in Târgu Mureş erschienen 19 Periodika, davon 5 in rumänischer Sprache, in Sibiu war das Verhältnis 32 zu 14, in Braşov 21 zu 8, in Timişoara 76 zu 19, in Arad 35 zu 13, in Satu Mare 19 zu 9 usw. Viele Angehörige der Minderheiten – insbesondere Juden – waren Besitzer von einflußreichen Tageszeitungen in Rumänien (darunter „Adevărul“ und „Dimineaţa“); in den Redaktionen vieler rumänischer Zeitungen arbeiteten auch rumänische Staatsbürger, die den nationalen Minderheiten angehörten, sowie es auch Rumänen gab, die in den Zeitungen der Minderheiten publizierten. Es wurden einige zweisprachige und sogar dreisprachige Zeitschriften verlegt, in denen rumänische, ungarische, deutsche, jüdische und andere Autoren publizierten.

Der rumänische Staat finanzierte die Übersetzung mehrerer Bücher ins Rumänische, die Abhaltung von Lehrgängen über rumänische Sprache und

Zivilisation, die Errichtung von Denkmälern, die Ereignissen oder Persönlichkeiten der nationalen Minderheiten gewidmet waren. Bezeichnend sind auch die Bereiche Kunst und Sport. Es kam allgemein vor, daß in Malerei- und Bildhauerei- Ausstellungen rumänische Künstler verschiedener Nationalität dabei waren, daß in Theater-, Operetten- oder Revuevorstellungen rumänische, jüdische, armenische, deutsche oder andere Schauspieler mitwirkten, je nach ihrem Talent. Desgleichen umfaßten die Nationalmannschaften Rumäniens bei Fußball, Boxen, Reiten u.a. sowohl rumänische Sportler als auch solche aus den Reihen der Minderheiten.

Auch im politischen Bereich wurden positive Situationen der Zusammenarbeit verzeichnet, man schloß Bündnisse, denen zufolge gemeinsame Listen für die Parlamentswahlen, für die Gemeinde- und Kreiswahlen aufgestellt wurden. Es gab Städte, einschließlich Munizipien wie Sibiu, Braşov, Bistriţa, Târgu Mureş, die Bürgermeister aus den Reihen der nationalen Minderheiten hatten; diese taten sich durch Wirtschaftssinn und Bemühungen für das Gemeinwohl hervor. Die Kritiken, die im Parlament, in der Presse oder auf öffentlichen Versammlungen formuliert wurden, waren oft berechtigt, und die Regierungen griffen ein, um die aufgezeigten Mängel oder Übergriffe zu beseitigen.

In Rumänien – wie auch in anderen europäischen Staaten – gab es nationalistische Erscheinungen der Unduldsamkeit – sowohl auf der einen als auch auf der anderen Seite. So hat zum Beispiel die ungarische Presse – mit wenigen Ausnahmen – einen Kastengeist gepflegt, mit starken antirumänischen Akzenten. Es ist bis zum Ausschluß eines auf den Listen der Ungarischen Partei gewählten Abgeordneten gekommen, der sich einen wahren Beruf aus der Verleumdung des rumänischen Volkes und Staates gemacht hatte. Ähnliche Bekundungen hat es auch bei den anderen nationalen Minderheiten gegeben, einschließlich bei den Juden. Die rumänischen Regierungen waren ziemlich tolerant gegenüber der Übertretung der Gesetze durch die Staatsbürger aus den Reihen der nationalen Minderheiten. Im gleichen Sinne, auch um der Empfindlichkeit der Minderheiten Rechnung zu tragen, sind die Behörden nicht mit genügender Tatkraft vorgegangen, um die Rumänen in den Ortschaften zu schützen wo diese zahlenmäßig in der Minderheit waren. Zum Beispiel war der Bau von Kirchen, Schulen und Kulturinstitutionen im „Seklergebiet“ eher ein Anliegen als eine Realität. Paradoxerweise hat der Madjarisierungsprozeß der Rumänen, den Ungarn vor 1918 mit viel Nachdruck betrieben hatte, in diesem „Gebiet“ auch nach der Vereinigung Siebenbürgens mit Rumänien angedauert.

Einige Mängel der rumänischen Demokratie haben sowohl die Rumänen als auch die Angehörigen der nationalen Minderheiten gleichermaßen betroffen. Wir erinnern an die Übergriffe und Gesetzwidrigkeiten, die viele Beamte des Verwaltungsapparats begingen, an die Konfrontationen während der Wahlkampagnen, nach denen es – nicht nur einmal – zahlreiche Verwundete gab. Vor diesem Hintergrund haben sich einige Strömungen entwickelt, die die Lebensfähigkeit des demokratischen Regimes in Frage stellten und die

Einführung einer autoritären Regierungsform forderten. Aus Überzeugung oder aus diversionistischen Motiven meinten einige Politiker, sie würden den Antisemitismus pflegen, sie gründeten auch Organisationen mit diesem Charakter. Darunter sticht die *Liga zur Christlich-Nationalen Verteidigung* hervor, die 1923 von A.I. Cuza geschaffen wurde, und die *Legion des Erzengels Michael*, die im Juni 1927 von Corneliu Zelea Codreanu gegründet wurde. Diese Organisationen erlangten keinen tatsächlichen politischen Einfluß in den Reihen der Bürger, das geht auch aus den Ergebnissen hervor, die sie 1927, 1928 und 1931 bei den Parlamentswahlen erzielten, als die beiden Organisationen keinen einzigen Sitz in der Abgeordnetenkammer und im Senat erlangten.

Die *Nationale Vereinigung der Christlichen Studenten*, die unter dem Einfluß von C.I. Cuza stand, organisierte im Dezember 1927 einen Kongreß in Oradea, wobei mehrere Studenten sich zu Akten des Vandalismus gegenüber dem jüdischen Besitz und der jüdischen Bevölkerung hinreißen ließen. Diese Akte – die auf internationaler Ebene breit mediatisiert wurden – bildeten einen Schandfleck auf dem Gesicht Rumäniens. Die Regierung hat Maßnahmen zur Entschädigung der Personen und Institutionen ergriffen, die zu Schaden gekommen waren, und stellte die Schuldigen vor Gericht. Am 2. Januar 1931 hat der Ministerrat beschlossen, daß die Legion des Erzengels Michael, die *Eiserne Garde*, und andere „subversive Organisationen“ außer Gesetzes gestellt werden.

Am 15. Juni 1931 hat die von Nicolae Iorga geführte Regierung einen Gesetzentwurf eingebracht, durch den ein Unterstaatssekretariat für Minderheiten beim Ministerrat gebildet wurde, als „beratendes Organ der Regierung für Minderheitenfragen“, auch mit der Aufgabe, die notwendigen Maßnahmen für „das harmonische Zusammenleben der Minderheiten innerhalb der allgemeinen Interessen des rumänischen Staates“ in die Wege zu leiten. Die Führung dieses Unterstaatssekretariats wurde Rudolf Brandsch, dem Leader der Deutschen Partei, anvertraut.

Man kann schlußfolgern, daß in den Jahren 1925-1931 die Problematik der nationalen Minderheiten in Rumänien weiterhin komplex war. Die dominierende Note war das gemeinsame Leben, Arbeiten und Schaffen der über 18 Millionen rumänischer Staatsbürger, die in ihrer überwiegenden Mehrheit ihren Platz in der rumänischen Gesellschaft gefunden hatten.

IOAN SCURTU

INTRODUCTORY STUDY

ETHNIC MINORITIES IN ROMANIA BETWEEN 1925-1931

After the adoption of the law on administrative unification (July 1925), the process of organization of the Romanian state within the borders established in 1918 was, by and large, concluded. The citizens of Romania – irrespective of language, faith, race or nationality – could participate in the entire political, economic, social and cultural life of the country on an equal footing.

The integration of the ethnic minorities into the Romanian state continued, with notable progress, widely acknowledged at the time. In that periods certain disruptions appeared, engendered by various mentalities and traditions, by political interests and the shortcomings of the democratic regime in Romania. To this we should add the changes occurred internationally such as the openly revisionistic attitude taken by some states – such as Italy and Hungary – which was tantamount to the calling into question of the 1919-1920 peace treaties and the wielding to this purpose of the ethnic minorities question.

The policy of the Romanian state towards the minorities materialized, basically, in new laws based on the democratic principles laid down in the 1923 Constitution. Thus, the electoral law passed in March 1926 envisaged universal, direct, secret, equal and mandatory suffrage for all the male citizens of Romania from 21 years of age upwards. A new element as to the previous legislation provided for the “heads of the denominations acknowledged by the state to become senators *de jure*, one for each denomination since there are Romanian citizens elected or appointed in conformity with the country’s laws and they represent more than 200,000 faithful.” Likewise, the law provided that in the electoral constituencies in which a group won the absolute majority of the vote, the respective group obtained all the mandates in the respective constituency. This stipulation was advantageous for the Magyar Party which, as a rule, got the absolute majority of the votes in the counties where the population of Magyar origin was in a majority.

The law for local administration organization published in August 1929 (replacing the one of 1925) established that: “Each inhabitant of the country, regardless of age, sex, nationality or denomination should be a member of a commune and participate in its affairs.” Among the members by right of the urban councils there were also the representatives of the private secondary schools “that belong to the group of the most numerous minority in the locality”,

as well as of “the minority church with the biggest number of faithful in the locality”.

Under the private education law (December 1925) the ethnic minorities could set up their own schools, with the approval of the Ministry of Instruction; tuition was given in a language established by the supporters of the respective school, with the specification that “Romanian, the history of the Romanians and the geography of Romania shall be taught in the Romanian language.”

Along this line came also the secondary education law of May 1928 which provided that this type of education was given in state schools, as well as in private schools or institutes authorized by the state. The law specified that in state secondary schools with an important minority population the curriculum could feature as a non-compulsory subject the respective minority language; likewise in the regions with an overwhelming number of people of a minority, besides state high school, sections could be established with tuition in the language of the respective minority. The mention was made that no matter what the tuition language of the minority section, Romanian, the history of the Romanians, the geography of Romania and civic instruction were to be given in Romanian mandatorily.

The law on the general status of the denominations of April 1928 provided that the Romanian state guaranteed all the cults “equal freedom and protection as long as their exercise does not run counter the public order, good morals and the laws of organization.” No denomination could be dependent on a foreign authority or church organization, “outside those imposed by its dogmatic or juridical-canonical principles”; an exception was the Catholic denomination, “the only one in the country to be dependent in like manner”.

On May 10.1927 the Concordat between Romania and the Holy See (Vatican) was signed which aroused vivid political controversies and energetic protests from the leaders of the Romanian Orthodox Church. After several clarifications regarding the interpretation of certain articles had been agreed upon, the Concordat was ratified by the Parliament of Romania in May 1929.

Through the legislation adopted in this period – continuing and rounding off that of the previous years – the Romanian state secured a democratic framework for all the country’s citizens, including those belonging to the ethnic minorities.

The political parties of the ethnic minorities, established in the previous years, represented a dynamic asset to the life of the Romanian state at that time. They laid stress on the interests and preoccupations of the respective minorities but, at the same time, expressed their stands on all the economic, cultural, social foreign and domestic policy matters.

The Party of the Magyars was headed by Ugron István until April 1, 1926 when he resigned, being replaced by Bethlen György. Some new elements and nuances emerged in the activity of this party, triggered by the attitude of the Budapest government, as well as by the evolution of the domestic situation in Romania.

The conclusion of the friendship treaty between Italy and Hungary on April 5, 1927 which asked for the modification of the frontiers laid down in the peace treaties signed at the end of the first world war marked a watershed in the policy of the Budapest government. From that moment on “annulling the Trianon diktat” and “recovering the lost territories”, among which Transylvania, too, became the official policy of Hungary. To this end, a huge propaganda machinery was set in motion – not only in Hungary, but also in Italy, Germany, Great Britain, France – in order to win over the official circles and international public opinion with a view to reshaping the borders set at Trianon. One of the basic arguments of the revisionist propaganda was that the Hungarians, now a minority in Romania, Czechoslovakia, and Yugoslavia, were subject to a repressive policy of assimilation, and “the civilized world” had to intervene on their behalf to put an end to this explosive situation.

The Magyar Party of Romania – acting in conformity with the directions received from Budapest – tried hard to disseminate the idea that in this country the rights of the minorities were not observed, and that the Romanian state did not have a democratic character. In fact, the claims of the Magyar Party were aimed at all the aspects of the cultural, religious, economic, social and political life. This party demanded that the Romanian state should not interfere in the life of the schools with tuition in Hungarian, and should not require the application of curriculums and textbooks endorsed by the Ministry of Instruction. The leaders of the Magyar Party wanted to use curriculums and textbooks brought – most of the times illegally – from Hungary, which cultivated anti-Romanian feelings, as well as the idea that Transylvania was Hungarian land lost under the Trianon “diktat”. At the same time, the Magyar Party required that the Romanian state should finance these schools, pay the fees of the teachers and professors, and see to the repair of the buildings, etc. The creation of Romanian schools in areas with a majority Magyar population was deemed by the leaders of the Magyar Party as a blow against “the Magyars, and an attempt to alter the traditional cultural environment of a “superior” nature by implanting “alien” and “backward” structures. Another category of claims was aimed at the economic problems, especially the expropriation of the Magyar landlords under the 1921 law for the land reform. In several law suits numerous Magyar landlords, benefitting by well-paid legal counselling managed to bypass the agrarian legislation and preserve tracts of tens and even tens of thousands of hectares. It is a known fact that the biggest estates in inter-bella Romania belonged to Magyar “barons” and “counts”.

The political claims were directed at extending rights for the ethnic minorities, securing an exclusively Magyar leadership in the counties where they represented the majority population. The means of action were multiple: propaganda demonstrations and brochures, a vast press, well circulated in the territory, political meetings. Another important part was played at the Parliament rostrum since the Magyar Party has 15-20 deputies and senators in each session. Between 1925 and 1931, more than in the previous period, the Magyar Party

sent numberless memorandums and complaints to the League of Nations, presenting dramatically the situation of the Magyars in Romania, allegedly subject to an abusive treatment.

The Magyar Party – just like other political organizations in Romania – went through a series of interne troubles, abutting on resignations, exclusions, splits, and boltings with the setting up of new political formations. Most of the troubles were engendered by the attitude towards the other political forces and the Romanian society in general. Thus, in the summer of 1927 a group of learned men headed by Kecskeméthy István, professor at the Protestant Theological Institute, and Kós Károly, writer, launched a call to “*The Magyar People in Transylvania*” saying that they had been maligned and insulted in the most vile way by the Magyar politicians and their proxies, the fiercest accusation being that they had sold out to the Romanians. Consequently, they announced the creation of the Popular Magyar Party. The new party did not manage to gain any political clout, since the honchos of the Magyar Party managed by pressure and corruption to quash the trend towards the separation of the Magyars. In his turn, Bánffy Miklós, former minister of foreign affairs of Hungary, settled in Romania in 1926, and becoming a Romanian citizen, declared for the democratization of the leading structures of the Magyar Party. In May 1928 he printed the newspaper *Erdélyi Helikon* around which a literary society was constituted, asking people to renounce all antagonism and bellicose attitude, and the Magyars and the Romanians “to look for a common agreement to unite them.” Even in that society there were accents of chauvinism and irredentism. Another group was centered round the left-wing magazine *Korunk*, issued first in 1926 and led by Dénes László and then by Gaál Gábor. *Korunk* took a firm stance against the theory of Transylvanianism by which some of the scholars and leaders of the Magyar Party (including the people of *Erdélyi Helikon*) tried to instill the idea that the geographic environment, the historical experience, “the community of the destiny” of the inhabitants of Transylvania could have shaped “a Transylvanian soul”, different from that of all the other inhabitants of Romania. As a matter of fact, this theory tried to bring arguments in favour of the need to have Transylvania autonomous as a first stage in its secession from the Romanian state.

To avoid dissensions within the Magyar minority, the Congress of the Magyar Party of October 1928 put down in the Statutes the following provision: “Any Romanian citizen of Magyar nationality or who considers himself a Magyar and is 20 years of age becomes automatically a member of the Magyar Party.” That was a totalitarian, abusive decision that could not be applied. In fact, the dissensions continued, culminating with the creation of an Independent Magyar Party headed by István Albert, which had its own lists in the parliamentary elections of June 1931.

The political organization of the Swabians and the Saxons of Transylvania was the German Parliamentary Party which in January 1929 took the name of *the German Party*. This organization was part of the Union of the Germans in Greater

Romania which included the regional organizations of the Swabians and the Saxons of Transylvania, Banat, Bukovina, and Bessarabia. They designated their representatives in the National Council that was convened periodically to discuss the general affairs of the German population.

The Union also contained various cultural, religious, economic organizations of mutual assistance. The leaders of the German Party preached the idea of "German unity" and considered themselves the only representatives of this ethnic minority. The main claims of the German Party regarded education and the church for which they requested not only full freedom of operation, but also a substantive financing by the state. In general, the German Party supported the foreign policy of the Romanian state, with a view to safeguarding peace and the territorial status quo established under the international treaties concluded at the end of the first world war.

The front-ranking members of the Swabians and the Saxons of Transylvania collaborated with the governments of Romania, as a rule making an electoral cartel with the party called to rule and which won the elections every time. An exception, the only one throughout the interwar period – was registered in the June 1927 elections, when the German Party went on common lists with the Magyar Party. The leaders of the German Party were subject to extreme pressure from the bosses of the Magyar Party who, using "the common destiny" as a pretext, insisted on joint action domestically and especially internationally, against the Romanian state, accused of failure to observe the rights of the minorities. In fact, the tactics were suggested by the Budapest government which wanted to disseminate the idea that all the ethnic minorities in Romania were discontented and the League of Nations had to intervene for their protection. As a rule, the German Party did not accept these proposals in view of the discriminating policy the Budapest government had subjected to the Swabians and the Saxons of Transylvania until 1918; moreover, strong dissensions emerged between the two parties as a result of the activity of the Catholic church, which tried to proselytize among the German population. The German Party was not free from interne political frictions and controversies, either. The most important thing was the ascent of the radical group at the lead with Fritz Fabricius, supporting the national-socialist ideas promoted by Adolf Hitler.

The Jews who numerically, represented the third minority, continued to be organized in the *Union of the Romanian Jews*. A new statute was passed at the June 1929 Congress according to which this organization fought "to defend the individual and collective rights of the Jewish population in Romania stemming from the Constitution and the laws of the country, as well as the international treaties." The Union coordinated the activity of the regional and local communities that enjoyed a wide autonomy, taking care of the mutual assistance of the membership and the organization of a very intense community life. Politically, the divergences between the Jews continued to be huge, their options going from the National Liberal Party and the National Peasant Party to the Magyar and Communist parties. The leadership of the Union deemed that a party

of the Jews was not necessary since that would mean the political isolation of the Jews, who, for decades, had struggled to become Romanian citizens. The political leaders of the Jews took the line of integration into the Romanian parties and collaboration with the cabinets in power. They expressed their loyalty to the Romanian state and declared for the maintenance of the borders established by the peace treaties. After the December 1928 parliamentary elections the Jewish Parliamentarian Club was founded, which coordinated the activity of the Jewish senators and deputies, especially as regards questions and interpellations for the government concerning the anti-Semitic actions occurring in the country, and the abuses of the administrative bodies.

Apart from certain critical opinions regarding the functioning of the political regime, an important part of the work done by the Union of Romanian Jews was actually educational claims, especially in religious and private education, which should have had massive financial support from the state. Paying much attention to any anti-Semitic manifestations, the leaders of the Jewish population in Romania exaggerated the importance of isolated actions and did not hesitate to contact international Jewish communities, especially those in France and the United States, asking them to intercede with the government in Bucharest to stop such acts. Within the Union of Romanian Jews there have often been opposing opinions about the tactics to pursue. On May 4, 1931, the Jewish Party of Romania was established, led by Theodor Fischer and Adolf Stern. This party claimed it represented all Jews in Romania, who formed an "ethnic community," and, therefore, it needed its own political organization. The Jewish Party stood in the parliamentary elections of June 1931 and got 2.26 % of the total number of votes and four seats in the Assembly of Deputies. An increasingly powerful current in the Union of Romanian Jews was the Zionist one, which became very influential in the next period.

The representatives of *the other ethnic minorities* participated in politics through the Romanian political parties, they had candidates on those parties' lists in elections and afterwards they used Parliament to express their own stand; equally, they benefited from the legal provisions, having *ex officio* representatives in the Senate and in the city and county councils. The leaders of the Ukrainian minority made efforts to set up a National Ukrainian party, but it was only active when parliamentary elections were held. The Ukrainian Peasant Party became a powerful group; it was established in 1931 under the leadership of Constantin Caracalia: it claimed it fought for the observance of the democratic rights and freedoms, first and foremost those of minorities, provided in the 1923 Constitution of Romania.

Apart from the political parties of the ethnic minorities, many associations, societies, cultural foundations, religious and aid organizations were active. Some of these overstepped their duties specifically defined in the Statutes, starting anti-Romanian irredentist actions.

The Romanian Communist Party was one of the political parties that had a special situation: according to its Statute, adopted in 1922, it was "a branch of

the Third Communist International." Since 1924 that party worked illegally; among its slogans there was self-rule for the ethnic minorities, going as far as to demand the separation of Bessarabia, Bukovina, Transylvania, Banat and Dobrudja from Romania. The leadership of the Romanian Communist Party was predominantly made up of ethnic minorities, especially Jews and Hungarians.

Subjected to much *international pressure on the issue of ethnic minorities*, the Romanian governments adopted defensive tactics, seeking to convince various forums, communities or persons that the governmental policy in that field was correct. They conscientiously answered all notes and letters from the League of Nations and the Jewish Communities, they talked with the envoys who came to see for themselves the situation of the minorities in Romania, they offered data and facts, comparative statistical Tables regarding the position of the Romanians in Transylvania, Bukovina and Bessarabia before 1918 and that of the ethnic minorities in those regions after the Union. For seven years, Romania was confronted with the issue of the Hungarian choosers, whose cause was supported by the government of Hungary. The Romanian diplomats—most of all Nicolae Titulescu—made great efforts to explain to the Hungarian side and to international forums the need that had prompted the land reform in Romania, the principles underlying the expropriation and appropriation of land, its positive practical results for the Hungarian peasants, too. But the representatives of Hungary were not persuaded even when faced with the clearest evidence. Nicolae Iorga figured out the cause for this, and he wrote in June 1928: "Hungary needs, for its domestic and foreign policy, a permanent means to create unrest. Mediaeval knights need a wooden horse. Why should we strive to believe it is a real flesh and blood horse? Why should we add to the advertising against us? Even if it knows nothing will come of this, Hungary will always put up this ragged banner until it gets torn to pieces and then, they will find another one." And the great Romanian historian concluded: "in fact, this whole process is nothing but advertising for Hungary and we fell into that trap."

The Romanian propaganda abroad was sporadic and inconsistent, the political circles in charge with it—both in the government and in the opposition—were under the illusion that the justice of the Romanian cause was too obvious to even be questioned in a serious manner. However, there were a few initiatives to organize common actions of the Little Entente, Poland and Greece, to combat revisionism that was hiding behind the outspoken concern for the fate of the ethnic minorities. In fact, the political circles and the international public opinion were actually exposed only to the viewpoint of those who painted Romania in dark colours, as a state facing serious problems, of which a very important one was allegedly the minority issue. Actually, this was an effort to create the impression that Romania, which had "annexed" foreign territories in 1918, was not a viable state.

The actual situation of the ethnic minorities in Romania was totally different from the image built abroad. Although at the time the ethnic origin of owners of industrial, trade, banking and other companies was not registered,

whoever bothered to travel through the cities of Romania—in the Old Kingdom, Bessarabia, Bukovina, Transylvania and Banat—could see that most companies were not Romanian-owned. The much talked about “nationalization” of the national economy remained just a project, because the Romanian bourgeoisie did not have the financial means to compete successfully with the companies owned by Romanian citizens who were Hungarian, German, and Jewish ethnics. In business there were no differences based on ethnic criteria, so many Boards had Romanian citizens of several ethnic origins, as well as foreign citizens, who were equally interested in making profit.

In cities, factories, workshops, state institutions, a.o., the Romanian citizens, regardless of ethnic origin, worked to make a living, to support their families and develop good lifestyles. Villagers worked on the field, ploughing, sowing and harvesting and they experienced together ordinary days and holidays, regardless of ethnic origin, living together in trouble and in joy. One telling example is inter-marriage, which was a wide-spread phenomenon in the Romanian society both in cities and in villages.

In education, the access of ethnic minorities is shown by the number of students. In the 1930-1931 academic year, village schools were as follows: kindergarten children—16,664 Hungarians, 6,417 Germans, 3,154 Russians, 436 Serbs, Croats and Slovenians, 210 Poles, 3,445 Ruthenians, Ukrainians, 8,903 Bulgarians, 7,407 Jews, 3,024 Turks and Tartars. Primary school children: 87,110 Hungarians, 54,088 Germans, 26,614 Russians, 60,078 Ruthenians, Ukrainians, 50,874 Bulgarians, 54,219 Jews, 18,867 Turks, Tartars. State junior high and high schools: 3,645 Hungarians, 2,614 Germans, 1,344 Russians, 660 Ukrainians, 1,180 Bulgarians, 14,112 Jews, 178 Turks and Tartars. In private schools the situation was this: kindergartens: 1,309 Hungarians, 5,046 Germans, 11 Russians, 12 Ukrainians, Ruthenians, 96 Bulgarians, 56 Poles, 2,144 Jews, 71 Turks, Tartars, a.o. Primary schools: 74,037 Hungarians, 42,587 Germans, 13,138 Jews, 33 Russians, 20 Ruthenians, Ukrainians, 2,420 Serbs, Croats, Slovenians, 132 Czechs, Slovaks, 767 Poles, a.o. In the same year the number of students educated in the family and who took private exams held by state primary schools was this: 121 Hungarians, 128 Germans, 31 Russians, 69 Ukrainians, 24 Bulgarians, 54 Poles, 2,180 Jews, 44 Greeks, a.o. The state junior high and high schools had: 3,645 Hungarians, 2,614 Germans, 1,344 Russians, 660 Ukrainians, 156 Serbs, 1,180 Bulgarians, 60 Czechs, Slovaks, 403 Poles, 14,112 Jews, 178 Turks, Tartars, a.o. At the same time there were private junior high and high schools with: 7,600 Hungarians, 4,433 Germans, 160 Russians, 58 Ukrainians, 20 Serbs, 1,170 Bulgarians, 28 Poles, 6,987 Jews, a.o. To these were added the children who were educated in the family and who took private exams at the state junior high and high schools: 268 Hungarians, 308 Germans, 52 Russians, 34 Ukrainians, 8 Serbs, 77 Bulgarians, 36 Poles, 2,375 Jews, a.o. Note that a considerable number of children belonging to ethnic minorities went to private schools or were educated in the family. As regards higher education, usually the

number of students belonging to ethnic minorities was higher, as a percentage, than the minority percentage of Romania's total population; this situation was clearer with the Jews, especially in the Medical, Pharmacy and Law Schools. There were classes and groups made up of Romanian and minority pupils and students, and this was an usual situation, no ethnic issues were raised, except purely accidentally.

The democratic rights and freedoms were most concretely manifested in publications. In 1925-1931 a considerable number of books, newspapers, magazines and other publications in the languages of ethnic minorities were published. For example, in 1929 in Transylvania, 192 periodicals in Hungarian were published and 67 in German. In many cities the number of publications in the languages of ethnic minorities was larger than that of Romanian-language ones. In the same year, 1929, of 141 publications printed in Cluj, only 42 were in Romanian; in Târgu Mureş there were 19 periodical, of which five in Romanian; in Sibiu the ratio was 32:14; in Braşov, 21:8; in Timişoara 76:19; in Arad 35:13; in Satu Mare 19:9, a.o. Many minority representatives—especially Jews—owned influential dailies in Romania (of which *Adevărul* and *Dimineaţa*); Romanian citizens belonging to ethnic minorities worked for many Romanian newspapers, and Romanian ethnics wrote for newspapers of the minorities. Several bilingual magazines were published, some even in three languages: there, Romanian, Hungarian, German, Jewish and other scholars contributed with articles.

The Romanian state financed the translation of several books into Romanian, courses of Romanian language and civilization, building of monuments to commemorate events or personalities belonging to ethnic minorities. Arts and sport are also significant. It was usual for painting, sculpture and other exhibitions to show works by Romanian artists of several ethnic origins, in theatre, musical and entertainment shows, Romanian, Jewish, Armenian, German actors performed according to their individual talents. Equally, the national soccer, fighting and horse riding teams of Romania were made up of sportsmen who were Romanian ethnics along with others that belonged to minorities.

In politics there were positive, cooperation situations, reaching accords, following which joint lists of candidates were developed for parliamentary, communal and county elections. There were cities and communes, including large cities such as Sibiu, Braşov, Bistriţa, Târgu Mureş, which had mayors that belonged to ethnic minorities; they were remarkably efficient and very much concerned with the common good. The critical opinions expressed in parliament, in the press or in public meetings were often based on facts and the governments intervened to supply what was missing and crack down on the abuses brought to public knowledge.

In Romania, as in other European states, there have been intolerant, nationalist actions on both sides. For instance, the Hungarian press—with some exceptions—cultivated a caste attitude, with strong anti-Romanian accents.

Things developed so far as to invalidate a deputy elected on the lists of the Hungarian Party, who had specialized in insulting the Romanian people and state. Such manifestations existed with other ethnic minorities, including the Jews. The Romanian governments were tolerant enough when dealing with violations of the law by citizens that belonged to ethnic minorities. In the same line of thinking, trying to appease the minorities, the officials did not respond energetically enough to support the Romanians in the localities where they constituted a numeric minority. For example, the building of churches, schools, and culture institutions in the "Szeckler zone" was just a project, never put into practice. Paradoxically, the Hungarianization of the Romanians, actively promoted by Hungary before 1918, was continued in that "zone" even after Transylvania was united with Romania.

Some drawbacks of the Romanian democracy equally affected the Romanian ethnics and persons belonging to ethnic minorities. We mention here the abuses and illegal acts committed by many officials of the administrative system, the confrontations during the election campaigns, often resulting in a large number of wounded people. Against this background, some currents developed contesting the viability of the democratic regime and demanding the establishment of an authoritarian rule. Because they really believed so, or for diversion reasons, some politicians claimed they cultivated anti-Semitism, even establishing such organizations. Some of these were The National Christian Defence League (LANC), created in 1923 by A.C. Cuza, and The Legion of Archangel Michael, created in 1927 by Corneliu Zelea Codreanu. They were not really influential among voters, which is proven by the parliamentary elections of 1927, 1928 and 1931, when the two organizations did not even get one deputy or one senator.

Under the influence of A.C. Cuza, the National Association of Christian students held in December 1927 a congress in Oradea: there, several students committed acts of vandalism against Jewish properties. These acts-extensively covered by the international media-darkened Romania's image. The government took steps to compensate the individuals and institutions who had suffered and brought criminal charges against the guilty ones. On January 2, 1931, the Council of Ministers decided to ban the Legion of Archangel Michael-The Iron Guard and other "subversive organizations."

On June 15, 1931, the government led by Nicolae Iorga initiated a Bill to establish a Government sub-division for minority issues, to initiate the necessary measures for the "harmonic cohabitation of the minority elements within the general interests of the Romanian state." The management of this sub-division was given to Rudolf Brandsch, leader of the German Party.

We can conclude that in 1925-1931, the issue of ethnic minorities in Romania continued to be complex. Basically, the over 18 million Romanians lived, worked and created together; the vast majority found a place in the sun in the Romanian society.

IOAN SCURTU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ca și în primul volum al seriei Minoritățile naționale din România editorii au urmărit și în cel de-al doilea volum să selecteze pentru a fi publicate cele mai importante documente din care să rezulte procesul complex de integrare a minorităților naționale din România în cadrul statului român, reliefaarea elementelor pozitive ce au caracterizat acest proces, evidențierea realizărilor obținute în crearea cadrului legal pentru asigurarea deplinei egalități a tuturor cetățenilor țării dar și dificultățile, neîmplinirile și chiar momentele mai tensionate din perioada tratată. Limitele cronologice ale volumului al II-lea cuprinse între 1925-1931 au fost stabilite de prezentarea în ordine cronologică a documentelor în cadrul seriei iar anul 1931 a reprezentat momentul emiterii proiectului de lege pentru crearea unui Subsecretariat de Stat al Minorităților, organism având ca atribuții problemele minorităților și al cărui demers de înființare își are începuturile chiar din primii ani de după Marea Unire din 1918.

La alcătuirea volumului, s-a avut în vedere cuprinderea cât mai multor documente inedite, din surse primare, dar și a legilor și a actelor normative editate care au contribuit la emanarea acestora, a dezbaterilor și interpelărilor parlamentare, a interviurilor și comunicărilor unor oameni politici pe marginea principalelor probleme ivite în procesul de aplicare a legislației, sau ca urmare a unor evenimente sau acțiuni privitoare la minoritățile naționale. Un loc însemnat l-au ocupat documentele care reprezintă punctul de vedere al unor organisme internaționale respectiv cel al Guvernului român cu privire la respectarea drepturilor minorităților naționale din România. Documentele provin din fonduri ale instituțiilor administrative, judecătorești, de învățământ, centrale și locale, ale organizațiilor și personalităților politice românești sau minoritare din perioada tratată, păstrate la Arhivele Naționale precum și din arhiva Ministerului de Externe și a Serviciului Român de Informații.

Am căutat să cuprindem în paginile volumului genuri de documente cât mai variate ca formă și conținut: ordine, rapoarte, note, informări, referate, circulare ale organelor de stat, decrete regale, hotărâri, comunicate oficiale ale Guvernului român, corespondență și discursuri ale unor oameni politici, de artă și de știință, procesele verbale ale ședințelor consiliilor de conducere ale principalelor partide minoritare, programele politice ale acestora și convențiile încheiate pentru alegerile comunale și parlamentare, acte constitutive, statute, regulamente, programe de activitate ale asociațiilor și societăților culturale ale minorităților, tabele statistice, îndeosebi cu privire la recensământul populației sau cuprinzând publicațiile minoritare.

Am fost preocupați de publicarea integrală a documentelor, însă întrucât unele dintre ele conțin pasaje ce nu se încadrează temei de cercetare propuse, s-a recurs la omisiunea lor, semnalându-se aceasta în textul documentului printr-un rând de puncte iar în lista documentelor prin mențiunea "extras". În general, prescurtările prezente în original au fost completate fără mențiuni speciale, iar în transcrierea documentelor s-a utilizat ortografia actuală. Elementele de cotă au fost trecute după textul original transcris și cuprinde specificarea depozitului de arhivă, fondul arhevistic, dosarul și numărul de filă. Documentele scrise în limbi străine sunt însoțite de traducerea în limba română. Notele din subsol însoțesc textul traducerii și conțin explicațiile necesare, identificările de persoane și adnotările originale aparținând emitenților. A fost întocmită o listă de abrevieri a lucrărilor mai frecvent folosite, iar lista cronologică a rezumatelor documentelor este tradusă în germană și franceză. Volumul este însoțit de indicele de nume și locuri pentru ambele volume.

IOAN DORDEA

BEMERKUNGEN ZUR AUFLAGE

Die Herausgeber haben beim zweiten Band der Reihe „*Die nationalen Minderheiten in Rumänien*“ – wie auch beim ersten – danach getrachtet, die wichtigsten Schriftstücke nach mehreren Kriterien zwecks Veröffentlichung auszuwählen: der komplexe Prozeß der Integration der nationalen Minderheiten im Rahmen des nationalen Staates soll widerspiegelt werden; die positiven Elemente, die diesen Prozeß charakterisiert haben, soll hervorgehoben werden; die Leistungen, die bei der Schaffung des gesetzlichen Rahmens für die Gewährleistung einer vollständigen Gleichheit sämtlicher Bürger des Landes erzielt wurden, sollen bekannt gemacht werden; aber auch die Schwierigkeiten, die Mißerfolge und selbst die spannungsgeladenen Momente der betreffenden Periode sollen daraus hervorgehen. Der zweite Band umfaßt die Zeitspanne 1925-1931 und stellt die Urkunden in chronologischer Reihenfolge im Rahmen der Serie vor. Das Jahr 1931 war gekennzeichnet durch die Herausgabe des Gesetzentwurfes zur Schaffung eines Minderheiten-Unterstaatssekretariats, das sich um die Probleme der Minderheiten kümmern sollte und dessen Gründung bereits in den ersten Jahren nach der Großen Vereinigung von 1918 eingeleitet worden war.

Bei der Zusammenstellung des Bandes wurde danach getrachtet, nach Möglichkeit viele noch nicht veröffentlichte Schriftstücke aus primären Quellen aufzunehmen, aber auch veröffentlichte Gesetze und Normativakten, die zur Veröffentlichung der ersteren beigetragen haben, sowie die Debatten und parlamentarischen Interpellationen, die Interviews und Mitteilungen einiger Politiker im Zusammenhang mit den wichtigsten Problemen, die im Verlauf der Gesetzgebung aufgetaucht sind, oder die – als Folge einiger Ereignisse oder Aktionen – die nationalen Minderheiten betreffen. Eine Sonderstellung haben die Schriftstücke eingenommen, die den Standpunkt einiger internationaler Organismen bzw. den der rumänischen Regierung im Hinblick auf die Anerkennung der Rechte der nationalen Minderheiten in Rumänien vertreten. All diese Dokumente stammen aus den Sammlungen der administrativen, gerichtlichen, zentralen und lokalen sowie Unterrichtsinstitutionen, den Sammlungen rumänischer Politiker oder den nationalen Minderheiten angehörenden Persönlichkeiten der angesprochenen Zeitspanne und werden in den Zweigstellen des Nationalarchivs bzw. Im Archiv des Außenministeriums des Rumänischen Informationsdienstes aufbewahrt.

Die Herausgeber haben danach getrachtet, in diesem Band möglichst vielerlei Formen von Schriftstücken, sowohl was die Form als auch den Inhalt betrifft, zu veröffentlichen. Der Band beinhaltet Befehle, Berichte, Anmer-

kungen, Informationen, Referate, Rundschreiben der Staatsorgane, königliche Dekrete, Beschlüsse, offizielle Kommuniqués der rumänischen Regierung, Korrespondenzen und Vorträge einiger Politiker, Künstler und Wissenschaftler der Zeit, aber auch Sitzungsprotokolle der Leitungsräte der wichtigsten Minderheitenparteien, deren politische Programme sowie die geschlossenen Abkommen zwecks Kommunal- und Parlamentswahlen, Gründungsakten, Statuten, Reglements, Programme betreffend die Tätigkeiten der kulturellen Vereine und Gesellschaften der Minderheiten, statistische Tabellen betreffend vor allem die Volkszählungen oder die Veröffentlichungen der Minderheiten.

Wir haben danach getrachtet die, Urkunden vollständig zu veröffentlichen, mußten jedoch die Absätze, die nicht zu unserem Forschungsthema gehören, weglassen. In der Wiedergabe der so gekürzten Texte ist dies durch eine punktierte Zeile angezeigt, und in der Dokumentenauflistung ist "Auszug" vermerkt. Im allgemeinen wurden die im Original vorhandenen Abkürzungen ohne besonderen Vermerk ausgeschrieben. In der Wiedergabe aller Schriftstücke wurde die jetzige Orthographie verwendet. Nach Wiedergabe des Originaltextes sind das Abstammungsarchiv, der Archivfonds, der Ordner und die Seitenzahl angegeben. Für die fremdsprachigen Urkunden wurde auch die rumänische Übersetzung hinzugefügt. Die Fußnoten beziehen sich auf den Text der Übersetzungen und beinhalten notwendige Erklärungen, Personenidentifizierungen und Originalanmerkungen der Aussteller. Es wurde eine Abkürzungsliste der öfter vorkommenden Arbeiten aufgestellt, und die chronologische Liste der Resümees betreffend die Inhalte der Urkunden wurde ins Deutsche und Französische übersetzt. Der Band umfaßt auch eine Namens- und Ortsliste für beide Bände.

IOAN DORDEA

NOTE ON THIS EDITION

Just like in the first book of the series *The Ethnic Minorities in Romania*, the editors of this second volume have tried to select and publish the most important documents depicting the complex process of integration of the ethnic minorities in Romania. Furthermore, other goals have been to present the positive elements characterizing the relevant process, the successes scored in creating the legal framework securing full equal rights for all the country's citizens, as well as to point out the difficulties, failures and tensional moments of the period under discussion. The time limits of the second volume go from 1925 to 1931 and have been established by the chronological presentation of the documents within the series, the year 1931 representing the moment when the draft was issued on the creation of an under-secretariat of state for the ethnic minorities, a body to deal with the problems of the minorities the foundations of which could be sought in the years right after the great union of 1918.

The volume brings together as many original documents as possible, from primary sources, as well as laws and acts, discussions and parliamentary interpellations, interviews and communications by politicians bearing on the problems cropping up in the application of the legislation or as a consequence of events or actions regarding the ethnic minorities. A central part is taken by the documents representing the standpoint of international bodies, of the Romanian government on the observance of the rights of the ethnic minorities in this country. The documents come from the funds of administrative, legal, central and local education, institutions, from organizations and Romanian (majority or minority) political personalities of the period in point, kept at the National Archives, as well as in the archives of the Ministry of Foreign Affairs and the Romanian Intelligence Service.

We have tried to include in this volume most variegated types of documents in matters of form and contents: orders, reports, notes, communications, studies, state circular letters, royal decrees, resolutions, official communiques of the Romanian government, correspondence and speeches by politicians, men of art and science, reports of the meetings of the main minority parties leading boards, political platforms and conventions concluded for the communal and parliamentary elections, establishment documents, statutes, regulations, programmes of activity of the cultural associations and societies of the minorities, statistic tables, particularly referring to the population's census or containing the publications of the ethnic minorities.

In general, we have published the documents in full, and only when parts of them did not fall within the topic under discussion we have decided to leave

them out, giving due note of the fact through several dots inserted, and the mention "excerpt" featured on the list of the documents. By and large, the short forms present in the original have been rounded off without any special mention, and the present day spelling has been used. The text quotas have been given after the original text transcribed, featuring the specification of the archives, the archive fund, the file and number of the page. The footnotes accompany the translations and contain necessary explanations, the identifications of persons and original annotations belonging to the issuers. A list of abbreviations of the words most frequently used has been drawn up, while the chronological list of the summarized documents is given in a German and French translation. The book is accompanied by an index of names and places for both volumes.

IOAN DORDEA

LISTA ABREVIERILOR
LISTE DER ABKÜRZUNGEN
LIST OF ABBREVIATIONS

Guverne și guvernanți = Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1918-1938)*, SILEX, Casa de Editură, Presă și Impresariat, București, 1996

Jakabffy = Jakabffy Elemér, *Nemzetiség politikai írások* (Scrieri de politică națională), București, 1993

Kasser = Karl Kasser, *Handbuch der Regierungen Südosteuropas (1833-1980)*, II, Graz, 1982

MDE = *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1979

Mikó Imre = *Huszonkét év. Az Erdély magyarság politikai története 1918, december 1-től 1940, augusztus 30-ig* (22 de ani. Istoria politică a maghiarilor ardeleni de la 1 Decembrie 1918 până la 30 august 1940), Budapesta, 1941

Minorități I = *Minoritățile naționale din România 1918-1925 Documente*, coordonată de Ioan Scurtu, Liviu Boar, București, 1995

Mușat-Ardeleanu = Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol.II, Partea I. 1918-1933, Editura științifică și enciclopedică, București, 1986

LSS = *Lexicon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993

EC = Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, București, 1940

EL = Ostvát Kálmán, *Erdély Lexicon* (Lexicon Ardelean), Oradea, 1928

EM = *Minerva. Enciclopedie Română*, Editura comitetului de redacție al Enciclopediei Române Minerva, Cluj, 1930

PPR = Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ioan Scurtu, *Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)*, Editura Mediaprint, București, 1995

LISTA DOCUMENTELOR

1. **1925 septembrie.** Referat intitulat "La politique du Gouvernement Roumain à l'égard des confessions minoritaires".74
2. **1925 septembrie.** Referat intitulat "L'instruction publique des minorites ethniques en Roumanie".81
3. **1925 octombrie 14, Cluj.** Raportul lui Bernády György către conducerea Partidului Maghiar din România referitor la tratativele duse pentru încheierea convenției electorale cu Partidul Național Român în alegerile comunale și județene; proiectul de convenție elaborat de Partidul Național.88
4. **1925 octombrie 31, Cluj.** Proces-verbal încheiat cu prilejul ședinței Consiliului Prezidial al Partidului Maghiar privind poziția care se va adopta față de alegeri și diferite păreri asupra alianțelor electorale cu partidele românești.98
5. **1925 noiembrie 19, București.** Interpelare adresată de deputatul D. Lascu ministrului de externe și al instrucțiunii publice cu privire la legea învățământului particular care urma să fie adoptată; răspunsul dat de ministrul de externe I.G. Duca.109
6. **1925 decembrie 22, București.** Lege asupra învățământului particular prin care se stabilesc scopul și categoriile de școli particulare, administrarea și funcționarea acestora, limba de predare etc.111
7. **1925, București.** Adresa Ministerului Cultelor și Artelor către prof. univ. Kristóf György de la Universitatea din Cluj, prin care i se aprobă suma necesară pentru perfecționarea cunoștințelor sale în limba și cultura română. .116
8. **1926 ianuarie 30, București.** Adresa Guvernului român către prefecturile de județe prin care acestea erau informate despre înțelegerea pentru alegerile locale dintre Partidul Național-Liberal și Partidul Maghiar din România. .117
9. **1926 martie 27, București.** Legea electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat care asigură accesul tuturor cetățenilor români indiferent de naționalitate, la forul democratic al țării.118
10. **1926 martie.** Statutul "Asociației Culturale Bulgare" din județul Caliacra. .121

11. **1926 aprilie 1, București.** Regulament privind funcționarea cadiatelor în Dobrogea.125
12. **1926 iulie 9-10, București.** Dezbaterile parlamentare privind activitatea antiromânească desfășurată de ziaristul maghiar Szele Béla și invalidarea alegerii sale ca deputat.127
13. **1926 octombrie 14, Sibiu.** Extras din protocolul de ședință al Consiliului Național Săsesc din Transilvania cuprinzând prezentarea raportului politic de Hans Otto Roth asupra situației politice interne și internaționale; probleme școlare, colonizarea cu germani.135
14. **1926 octombrie 23-28.** Extrase din raportul întocmit de Vasile Stoica pentru Erik Colban, reprezentantul Societății Națiunilor, cu ocazia vizitării a 40 de localități din Transilvania, în care prezintă constatările făcute cu privire la respectarea drepturilor minorităților naționale din România.137
15. **1926 noiembrie 4, București.** Referatul lui Victor Dumitrescu, avocat român pe lângă Tribunalul Arbitral Mixt Româno-Ungar de la Paris, înaintat ministrului justiției, prin care îl informează despre stadiul proceselor intentate de funcționarii unguri care au refuzat prestarea jurământului de credință către statul român.146
16. **1926 noiembrie 5, Sibiu.** Cererea fostului prefect de Sibiu, Albert Dörr, privind înlesnirea organizării pe teritoriul județului Târnava Mare a partidului "Uniunea Sașilor"; în anexă, statutul Uniunii Sașilor.148
17. **1926 decembrie 9, Brașov.** Scrisoarea avocatului dr. Szele Béla, președintele Secțiunii Brașov a Partidului Maghiar și redactor șef al publicației "Brassói Lapok", adresată lui Ugron István în legătură cu activitatea și atitudinea organului de presă al Partidului Maghiar.149
18. **1926, Bistrița.** Raportul Revizoratului școlar privitor la starea culturală a județului Bistrița-Năsăud.157
19. **1926, Târgu Mureș.** Discursul fruntașului maghiar dr. Bernády György rostit la preluarea funcției de primar al orașului Târgu-Mureș.161
20. **1927 februarie 8, Călărași (Lăpușna).** Raport privind agresiunea unor evrei sioniști împotriva unor cetățeni români creștini.163
21. **1927 martie 18, Chișinău.** Informare a Direcției Poliției și Siguranței Generale despre vizita făcută în Basarabia de colonelul american L.G. Ament pentru a constata care este situația evreilor din această zonă.164

22. **1927 martie 18, Cluj.** Raport prin care Direcția Poliției și Siguranței Generale îl informează pe ministrul de interne despre acțiunea inițiată de Partidul Maghiar privind efectuarea unui recensământ al maghiarilor din România.168
23. **1927 martie 28, București.** Circulara Ministerului de Externe către Legațiile României referitoare la constatările colonelului american L.G. Ament în urma vizitei sale în Basarabia și Bucovina în legătură cu pretensele mișcări antisemite din România.170
24. **1927 aprilie.** Observațiile formulate în numele Guvernului român de către Nicolae Petrescu-Comnen în legătură cu petiția adresată secretarului general al Ligii Națiunilor de către Comitetul Delegațiilor Evrei la 17 ianuarie 1927.171
25. **1927 mai 15, Brăila.** Adresa Epitropiei Comunității Israelite din Brăila, prin care se solicită ordonanțarea de urgență a sumei de 10.000 lei subscrisă de Primăria municipiului Brăila cu prilejul punerii pietrei fundamentale a monumentului eroilor evrei.214
26. **1927 iunie 13, Sibiu.** Extras din protocolul de ședință a Consiliului Național Săsesc din Transilvania, cuprinzând raportul privind situația politică internă, crearea Blocului minorităților și participarea în alegerile parlamentare. .215
27. **1927 iunie 14, București.** Convenția încheiată între Partidul Maghiar și Partidul German pentru prezentarea pe liste comune în alegerile parlamentare.220
28. **1927 iunie 16, Cluj.** Proces-verbal încheiat cu prilejul ședinței Comitetului Executiv al Partidului Maghiar privind constituirea unui bloc al minorităților sau colaborarea cu partidele politice românești; în anexă: lista candidaților pentru funcțiile de deputați.222
29. **1927 iunie 17, Geneva.** Telegramă din Geneva, semnată de Nicolae Petrescu-Comnen, către Ministerul de Externe în legătură cu decizia de respingere de către Comitetul Societății Națiunilor a plângerii Comitetului Delegațiilor Evrei din Paris cu privire la politica antisemită a Guvernului român.234
30. **1927 iulie 7, București.** Tablou indicând rezultatele pe circumscripții obținute de Partidul Maghiar și Partidul German în alegerile pentru Adunarea Deputaților.235
31. **1927 septembrie 27, Botoșani.** Adresa Brigăzii de Siguranță Botoșani către prefectul județului, prin care comunică ordinul Inspectoratului General de Poliție și Siguranță Iași de a se lua măsuri pentru ca în timpul sărbătorilor evreiești ordinea publică să nu fie tulburată de antisemiți.236

32. **1927 octombrie 3, Sf. Gheorghe.** Proces-verbal al Comisiunii de ocol pentru împrăștiere cu referire la lucrările de împrăștiere din comuna Aninoasa, jud. Trei Scaune, a celor îndreptățiți, indiferent de naționalitate.237
33. **1927 octombrie 3, București.** Actul constitutiv al Societății culturale și filantropice bulgare "Bratstvo" din București.239
34. **1927 octombrie 28, București.** Referat al Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, cu explicațiile date la Memoriul Comitetului Ucrainean privind școlile minoritare din Bucovina.241
35. **1927 noiembrie 4, Cluj.** Raport al Inspectoratului General al Poliției și Siguranței din Transilvania, adresat Direcției Poliției și Siguranței Generale, privind activitatea antiromânească a Societății Muzeului Ardelean (E.M.E.).244
36. **1927 decembrie 8, Washington.** Adresă cu care Legația română de la Washington înaintează Direcției Presei din Ministerul de Externe raportul preliminar întocmit în urma vizitei în România a Comisiei de anchetă delegată de Comitetul american pentru drepturile minorităților religioase.245
37. **1927 decembrie 10.** Referat privind Congresul Studențesc de la Oradea din zilele de 4-6 decembrie 1927.251
38. **1927 decembrie 15, București.** Interpelarea deputatului evreu Horia Carp cu privire la măsurile pe care guvernul preconizează să le ia în urma manifestărilor antisemite care au avut loc la Oradea cu ocazia Congresului Studențesc; răspunsul dat de ministrul de interne, I.G. Duca.260
39. **1928 ianuarie 6, Botoșani.** Adresa Brigăzii de Siguranță Botoșani către prefectul județului, prin care transmite ordinul Inspectorului General de Poliție și Siguranță Iași referitor la măsurile de prevenire și reprimare a eventualelor manifestări antisemite ale studenților din Uniunea Națională a Studenților Creștini.264
40. **1928 martie 24, Deva.** Adresa Serviciului Special de Siguranță Deva către Direcția Poliției și Siguranței Generale, privind activitatea iredentistă desfășurată de societățile maghiare de propagandă de pe lângă parohiile romano-catolice.265
41. **1928 aprilie 22, București.** Legea pentru regimul general al Cultelor prin care statul garantează libertatea și protecția tuturor cultelor (dispoziții generale, raporturile între stat și culte).267

42. **1928 mai 15, București.** Legea pentru învățământul secundar (votată la 6 aprilie 1928) care se referă și la școlile frecventate de populația aparținând minorităților naționale.274
43. **1928 mai 23, Cluj.** Proces-verbal încheiat cu prilejul ședinței Comitetului Executiv al Partidului Maghiar la care s-a apreciat că singura cale pentru rezolvarea nemulțumirilor minorității maghiare o constituie înaintarea unor memorii către Liga Națiunilor.276
44. **1928 iunie 2, San Remo.** Interviu dat de Nicolae Titulescu Agenției “Rador”, privind chestiunea optanților unguri.287
45. **1928 iunie, Harkov.** Rezoluție în problema națională adoptată de Congresul al IV-lea al Partidului Comunist din România, prin care acesta se pronunță pentru “autodeterminarea tuturor naționalităților până la despărțire.” ...290
46. **1928 septembrie 10, Carei.** Memoriul Organizației populare germane șvabești din Carei, adresat papei Pius al XI-lea, privind politica de maghiarizare promovată în rândul șvabilor din diocesele Satu Mare și Oradea; în anexă: Scrisoarea-apel a preoșimii catolice adresată populației de a nu adera la mișcarea națională a șvabilor.293
47. **1928 septembrie 29, Budapesta.** Raport al însărcinatului cu afaceri externe la Budapesta, Alexandru Lahovary, adresat ministrului de externe Constantin Argetoianu, prin care atrage atenția asupra speculațiilor pe care autoritățile ungare le fac asupra nemulțumirilor minorității germane din Ardeal în scopul creării unui front unic al celor două minorități împotriva României.319
48. **1928 octombrie 6, București.** Programul de activitate al Uniunii Evreilor Români pentru apărarea drepturilor evreilor din România și combaterea manifestărilor antisemite. Se solicită sprijinul material al comunităților locale pentru această activitate.320
49. **1928 octombrie 16, Cluj.** Notă a Direcției Siguranței Generale Cluj privind desfășurarea Congresului General al Partidului Maghiar; hotărârea de a se înainta un nou “memorand” către Liga Națiunilor.322
50. **1928 octombrie 17, București.** Adresa Ministerului Cultelor și Artelor către Kristof György, profesor la Universitatea din Cluj, prin care i se comunică aprobarea sumei de 50.000 lei pentru redactarea în limba română a unui manual de istorie a literaturii maghiare.325
51. **1928 noiembrie 21, Cluj.** Cartelul electoral încheiat de Partidul Național-Țărănesc cu Partidul German din România în vederea alegerilor parlamentare.326

52. **1928 decembrie 12, București.** Tabele indicând deputații Partidului Maghiar aleși pe circumscripții electorale. 327
53. **1929 ianuarie 16, Cluj.** Raport al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță din Transilvania adresat Direcției Poliției și Siguranței Generale, referitor la activitatea iredentistă desfășurată sub acoperirea Uniunilor corale maghiare și Societății literare “Helicon”. 328
54. **1929 ianuarie.** Raport privind situația școlilor poloneze din România. . 330
55. **1929 februarie 20, Paris.** Adresa trimisă de Constantin Diamandy, ministrul român de la Liga Națiunilor, către ministrul afacerilor externe, Gheorghe Gh. Mironescu, precum și nota alcătuită de reprezentanții Micii Înțelegeri, Greciei și Poloniei cu privire la poziția acestor țări față de problemele minorităților, ce urmau să se discute în cadrul Societății Națiunilor. . . 333
56. **1929 martie 15, Paris.** Comunicarea “Societatea Națiunilor și minoritățile”, susținută de Nicolae Titulescu la Academia Diplomatică de la Paris. . . 335
57. **1929 aprilie 16, București.** Notă a Direcției Siguranței Statului cuprinzând relatarea unor incidente petrecute în comunele cu populație ucraineană din Bucovina provocate de aplicarea calendarului gregorian în biserică. . . 347
58. **1929 mai 22, Constanța.** Actul constitutiv și statutul Asociației Absolvenților Seminarului Musulman din Dobrogea. 349
59. **1929 iunie 12, Cluj.** Notițe întocmite de Ugron István, fost ambasador și ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei privind situația social-economică și cultural-științifică a minorității maghiare din Transilvania. 353
60. **1929 iunie 12, București.** Legea pentru ratificarea Concordatului încheiat la Vatican între România și Sfântul Scaun în ziua de 10 mai 1927. 371
61. **1929 iulie 4, Cernăuți.** Nota Inspectoratului de Siguranță al Bucovinei despre Congresul polonezilor din România care a avut loc la Cernăuți. . 380
62. **1929 iulie 14, București.** Lege pentru deschiderea la Ministerul Instrucțiunii a unui credit extraordinar de 25 milioane lei necesar subvenționării școlilor minoritare. 380
63. **1929 august 3, București.** Lege pentru organizarea administrației publice locale. 381
64. **1929 august 8, Sibiu.** Proces-verbal încheiat în cadrul adunării generale a Consiliului Național Săsesc din Transilvania unde s-a dezbătut proiectul de lege privind administrația locală și cel privind minoritățile. 387

65. **1929 octombrie 29, Sibiu.** Scrisoarea lui Hans Otto Roth către Kaspar Muth în legătură cu distincțiile acordate de Guvernul român unor parlamentari germani. 400
66. **1929 decembrie 5, Târgu Mureș.** Raportul confidențial al prefectului județului Mureș către primul ministru și ministrul instrucțiunii și cultelor, despre întrunirea Societății literare “Kemény Zsigmond”, unde unii invitați au rostit cuvântări cu caracter politic, contrar prevederilor statutului acestei societăți. 402
67. **1929 decembrie 18, București.** Întrebarea deputatului Iosif Fischer adresată Ministerelor Instrucțiunii Publice, de Interne și de Justiție cu privire la incidentele ce au avut loc la Facultatea de Medicină a Universității Iași; răspunsul dat de N. Costăchescu, ministrul instrucțiunii publice. 403
68. **1929, București.** Tabel statistic al publicațiilor periodice de limbă maghiară și germană din Transilvania, întocmit de Emanoil Bucuța. 406
69. **1930 ianuarie 22, Haga.** Interviu acordat de Nicolae Titulescu Agenției “Rador” despre “aranjamentul cu Ungaria în problema optanților unguri” realizat la Conferința de la Haga. 415
70. **1930 februarie 27, București.** Referatul Ministerului Instrucțiunii Publice, în legătură cu articolul “Dușmănie împotriva germanilor din Bucovina” apărut în ziarul “Dresdner Nachrichten”; elemente concrete privitoare la situația învățământului în limba minorităților în Basarabia și Bucovina. 417
71. **1930 martie 13, Sibiu.** Extras din protocolul de ședință al Consiliului Național Săsesc din Transilvania, cuprinzând raportul politic prezentat de Hans Otto Roth, cu privire la modul de desfășurare a alegerilor comunale și județene, imixtiunea “nemulțumiților” în viața politică internă a sașilor. 421
72. **1930 mai 2, Iași.** Scrisoarea prof. univ. Karl Kurt Klein către episcopul Friedrich Teutsch în care susține necesitatea angajării și colaborării mai active a intelectualității germane din România în elaborarea programului de reforme, pentru dezvoltarea învățământului și culturii germane. 429
73. **1930 mai 12, Constanța.** Actul constitutiv și Statutul Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea. 433
74. **1930 mai 17.** Comunicatul oficial al Guvernului român trimis organizației “United Roumanian Jews of America” în legătură cu incidentele antisemite din România. 438

75. **1930 mai 28, București.** Adresa Direcției Generale a Poliției către Prefectura județului Botoșani, prin care trimite copia ordinului circular cuprinzând măsuri de prevenire, arestare și deferire în justiție a autorilor incidentelor dintre studenți și populația evreiască. 442
76. **1930 iunie 27, Brăila.** Sentința civilă prin care se recunoaște calitatea de persoană juridică asociației “Comunitatea Bulgară” din orașul Brăila. . . . 443
77. **1930 iulie 7, București.** Memoriul adresat Parlamentului de cei 9 studenți condamnați în urma manifestărilor care au avut loc cu ocazia Congresului Studenților de la Oradea (1927) 445
78. **1930 iulie 30, Paris.** Scrisoarea Alianței Israelite Universale, cu sediul în Paris, către primul-ministru Iuliu Maniu, în care se protestează față de manifestările antisemite din România. 447
79. **1930 iulie 31, București.** Ordin prin care Direcția Generală a Poliției și Siguranței Generale cere Inspectoratului Regional de Poliție București să o informeze despre acțiunile inițiate de Liga Apărării Național-Creștine, Legiunea “Arhanghelul Mihail” și “Frăția de Cruce”. 448
80. **1930 august 25, Geneva.** Observațiile Guvernului român transmise de Constantin Antoniadă secretarului general al Națiunilor Unite, Eric Drummond în legătură cu petiția adresată Societății Națiunilor de către Partidul Maghiar pe data de 25 mai 1930. 449
81. **1930 septembrie 27, Sighet.** Adresa Legiunii de Jandarmi Maramureș către Parchetul Tribunalului Maramureș, prin care cere ca procesul intentat proșilor Ioan Dumitrescu și Berinde pentru incidentele ce au avut loc la Borșa să fie mutat din Sighet în altă localitate, deoarece populația din județ este foarte agitată și ar putea da naștere la mari manifestații. 456
82. **1930 decembrie 29, București.** Tabel statistic privind populația României după etnii și limba maternă (mediul rural și urban), în urma recensământului general din anul 1930. 458
83. **1930 decembrie 29, București.** Tabel statistic privind populația României după etnii și limbă maternă repartizată pe provincii istorice, în urma recensământului general din anul 1930. 468
84. **1930 decembrie 31, Cluj.** Adresa Biroului Central al Comunităților Evreiești din Transilvania și Banat către Prezidul Comunităților Israelite din Timișoara prin care confirmă primirea subvenției din partea statului român pentru școlile evreiești. 470
85. **1930, București.** Raport întocmit de Serviciul Secret de Informații privind activitățile și scopul societăților ucrainene din Bucovina. 472

86. **1931 ianuarie 2, București.** Hotărârea Consiliului de Miniștri privind interzicerea Legiunii "Arhanghelul Mihail", Garda de Fier și a altor organizații cu caracter subversiv. 476
87. **1931 ianuarie 8, Geneva.** Răspunsul Guvernului român la petiția Partidului Maghiar adresată Societății Națiunilor la data de 2 septembrie 1930. . . . 477
88. **1931 ianuarie 19, Miercurea Ciuc.** Adresa Poliției județului Ciuc către prefectul județului, referitor la propaganda iredentistă pe care o desfășoară Partidul Maghiar în localitate. 522
89. **1931 ianuarie 28, Timișoara.** Raportul secției Timiș-Torontal a Partidului Maghiar către conducerea centrală privind relațiile dintre minoritatea maghiară și cea germană din Banat. 525
90. **1931 februarie 14, Cernăuți,** Nota Inspectoratului Regional de Poliție Cernăuți cu privire la înființarea "Uniunii Polonilor din România". . . . 532
91. **1931 martie 24, Oradea.** Raport al Prefecturii județului Bihor către ministrul de interne cu privire la propaganda ostilă statului român desfășurată de presa maghiară din Oradea. 533
92. **1931 aprilie 23, București.** Decret regal de numire a lui Rudolf Brandsch ca subsecretar de stat pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, având ca atribuții problemele minoritare. 538
93. **1931 aprilie 24, Cluj.** Adresa Statusului romano-catolic ardelean către episcopul romano-catolic prin care se anunță primirea celei de a treia părți a ajutorului financiar de la statul român pentru liceele romano-catolice și repartiția acestui ajutor pe școli. 539
94. **1931 aprilie 29, Medgidia.** Actul constitutiv și Statutele Comunității Musulmane din orașul Medgidia, județul Constanța. 542
95. **1931 iunie 1, București.** Tabel indicând rezultatele pe circumscripții electorale obținute de partidele etnice în alegerile pentru Adunarea Deputaților. 549
96. **1931 iunie 15, București.** Expunere de motive și proiect de lege pentru înființarea unui Subsecretariat de Stat al minorităților. 550
97. **1931, București.** Tabel statistic privind numărul școlilor secundare și al elevilor după cetățenie și religie, pe provincii istorice. 552
98. **1931, București.** Tabel statistic privind numărul bisericilor și mănăstirilor de alt rit decât cel ortodox. 554

URKUNDENREGESTEN

1. **September 1925.** Referat mit der Überschrift „La politique du Gouvernement Roumain à l'égard des confessions minoritaires“74
2. **September 1925.** Referat mit der Überschrift „L'instruction publique des minorités ethniques en Roumaine“81
3. **Klausenburg, 14. Oktober 1925.** Bericht von Bernàdy György an die Leitung der Ungarischen Partei in Rumänien, in dem über die Verhandlungen mit der Nationalen Rumänischen Partei bezüglich des Wahlabkommens für die Kommunal- und Kreiswahlen gesprochen wird; Entwurf des Abkommens der Nationalen Partei88
4. **Klausenburg, 31. Oktober 1925.** Sitzungsprotokoll der Ungarischen Partei bezüglich den Standpunkt, der gegenüber den Wahlen eingenommen werden sollte sowie verschiedene Meinungen über die Wahlbündnisse mit den rumänischen Parteien98
5. **Bukarest, 19. November 1925.** Anfrage des Abgeordneten D. Lascu an den Außenminister und den Minister für öffentlichen Unterricht über das Gesetz des privaten Unterrichtswesens, das angenommen werden soll; die Antwort des Außenminister I.G. Duga liegt bei109
6. **Bukarest, 22. Dezember 1925.** Das Gesetz des privaten Unterrichtswesens, welches Zweck und Kategorien der Privatschulen festlegt, sowie deren Verwaltung und Funktionsweise, die Unterrichtsprache usw.111
7. **Bukarest, 1925.** Zuschrift des Ministeriums für Kultus und Künste an Univ. Prof. Kristóf György von der Universität Klausenburg durch welche diesem die notwendige Summe zugebilligt wird, die er für die Vervollkommung seiner Kenntnisse in rumänischer Sprache und Kultur braucht116
8. **Bukarest, 30. Januar 1926.** Zuschrift der rumänischen Regierung an die Kreise, über das Übereinkommen für die Kommunalwahlen, das zwischen der Nationalliberalen Partei und der Ungarischen Partei in Rumänien getroffen worden ist!117
9. **Bukarest, 27. März 1926.** Das Wahlgesetz für die Abgeordnetenkamer und Senat, welches allen rumänischen Staatsbürgen, ungeachtet ihrer Nationalität, den Zugang zum demokratischen Forum des Landes sichert118

10. **März 1926.** Das Statut der „Bulgarischen Kulturvereinigung“ aus dem Kreis Caliacra121
11. **Bukarest, 1. April 1926.** Reglement betreffend die Funktionsweise der „Cadiate“ in der Dobrudscha125
12. **Bukarest, 9.-10. Juli 1926.** Die Parlamentsdebatten über die antirumänische Tätigkeit des ungarischen Journalisten Szele Bèla und die Aufhebung seiner Valiedierung als Abgeordneter127
13. **Hermannstadt, 14. Oktober 1926.** Auszüge aus dem Sitzungsprotokoll des Deutsch-Sächsischen Volksrates für Siebenbürgen, mit der Darlegung des politischen Berichts von Hans Otto Roth über die interne und internationale politische Lage, über Schulfragen, über die Um- und Ansiedlung von Volksgenossen usw135
14. **23.-28. Oktober 1926.** Auszüge aus dem Bericht Vasile Stoica an Erik Colban, Vertreter des Völkerbundes. In dem Bericht werden die gemeinsamen Feststellungen betreffend die Achtung der Rechte der nationalen Minderheiten in Rumänien zusammengefaßt137
15. **Bukarest, Dezember 1926.** Referat von Victor Dumitrescu, rumänischer Rechtsanwalt beim Rumänisch-Ungarischen Schiedsgericht in Paris, an den Justizminister über den Stand der Prozesse, die von den ungarischen Beamten eingeleitet wurden, die sich geweigert hatten, dem rumänischen Staat den Treueid abzulegen146
16. **Hermannstadt, 5. November 1926.** Das Gesuch des ehemaligen Präfekten von Hermannstadt, Albert Dörr, betreffend die Ermöglichung der Organisation der Partei „Sachsenverband“ auf dem Gebiet des Kreises Kokelburg. Im Anhang das Statut des Sachsenverbandes148
17. **Kronstadt, 9. Dezember 1926.** Das Schreiben des Rechtsanwalts Dr. Szele Bèla, Vorsitzender der Sektion Kronstadt der Ungarischen Partei und Chefredakteur der Publikation „Brassòì Lapok“, an Ugron István, im Zusammenhang mit der Tätigkeit und Einstellung des Presseorgans der Ungarischen Partei149
18. **Bistritz, 1926.** Der Bericht des Schulinspektorats über die kulturelle Lage im Kreis Bistritz-Naszod157
19. **1926.** Die Ansprache des ungarischen Vertreters Dr. Bernàdy György anlässlich seiner Amtseinführung als Bürgermeister in Neumarkt161
20. **Călărași (Lăpușna), 8. Februar 1927.** Bericht über die Aggressionen, die zionistische Juden einigen christlichen rumänischen Bürgern gegenüber verübt haben163

21. **Kischinew, 18. März 1927.** Bericht der Polizeidirektion und des Allgemeinen Sicherheitsdienstes über den Bessarabien-Besuch des amerikanischen Obersten L.G. Ament, der feststellen wollte, welches die Situation der Juden in diesem Gebiet ist164
22. **Klausenburg, 18. März 1927.** Bericht der Polizeidirektion und des Allgemeinen Sicherheitsdienstes an den Innenminister, worin dieser über die Initiative der Ungarischen Partei informiert wird, eine Volkszählung der Ungarn in Rumänien vorzunehmen168
23. **Bukarest, 28. März 1927.** Rundschreiben des Außenministeriums an die diplomatischen Missionen Rumänien betreffend die Feststellungen des amerikanischen Obersten L.G. Ament nach seinem Besuch in Bessarabien und in der Bukowina im Zusammenhang mit den angeblichen antisemitischen Bewegungen in Rumänien170
24. **April 1927.** Die in Namen der rumänischen Regierung formulierten Bemerkungen Nicolae Petrescu-Comnen im Zusammenhang mit der Petition, die das Komitee der Ungarischen Delegierten am 17. Januar 1927 an den Generalsekretär des Völkerbundes gerichtet hat.171
25. **Brăila, 15. Mai 1927.** Schreiben der Verwaltung der Jüdischen Gemeinschaft in Brăila, durch das die dringende Zuweisung der Summe von 10.000 Lei – als Subskription des Bürgermeisters von Brăila anlässlich der Grundsteinlegung für das Denkmal der jüdischen Helden – gefordert wird214
26. **Hermannstadt, 13. Juni 1927.** Auszug aus dem Sitzungsprotokoll des Deutsch-Sächsische Nationalrates in Siebenbürgen: Bericht über die politische Lage im Land, die Schaffung des Minderheitenblocks und die Beteiligung an den Parlamentswahlen215
27. **Bukarest, 14. Juni 1927.** Vereinbarung zwischen der Deutschen Partei und der Ungarischen Partei betreffend die Angelegenheit des abgeschlossenen Wahlkartells220
28. **Klausenburg, 16. Juni 1927.** Protokoll über die Sitzung des Exekutivkomitees der Ungarischen Partei betreffend die Bildung eines Minderheitenblocks oder die Zusammenarbeit mit den rumänischen Parteien. Anhang: Liste der Kandidaten für die Abgeordnetenämter . . .222
29. **Genf, 17. Juni 1927.** Telegramm von Nicolae Petrescu-Comnen, aus Genf, an das Außenministerium betreffend den Entscheid der Zurückweisung der Klage des Komitees der Jüdischen Delegierten in Paris durch das Komitee des Völkerbundes hinsichtlich der antisemitischen Politik der rumänischen Regierung234

30. **Bukarest, 7. Juli 1927.** Übersicht der Wahlergebnisse, die die Ungarische Partei und die Deutsche Partei bei den Wahlen für die Abgeordnetenkammer in den verschiedenen wahlkreisen erzielt haben235
31. **Botoşani, 27. September 1927.** Zuschrift der Sicherheitsbrigade Botoşani an den Präfekten des Kreises, der den Befehl des Generalinspektorats der Polizei und Sicherheitsorgane Jassy beinhaltet, daß Maßnahmen getroffen werden müssen, damit während der jüdischen Feiertage die öffentliche Ruhe nicht von Antisemiten gestört werde236
32. **Sf. Gheorghe, 3. Oktober 1917.** Protokoll der Boden-Kommission betreffend die Arbeiten der Besitzzuweisung an alle, in der Gemeinde Aninoasa, Kreis Trei Scaune, die dazu berechtigt sind, ungeachtet ihrer Nationalität237
33. **Bukarest, 3. Oktober 1927.** Gründungsurkunde der Bulgarischen Kulturellen und Philantrophischen Gesellschaft „Bratsvo“ in Bukarest ..239
34. **Bukarest, 28. Oktober 1927.** Referat des Ministeriums für Unterricht und Kultus, mit den Erklärungen zur Denkschrift des Ukrainischen Komitees über die Minderheitenschulen in der Bukowina241
35. **Klausenburg, 4. November 1927.** Bericht des Generalinspektorats der Polizei und Sicherheitsorgane, betreffend die antirumänische Tätigkeit der Gesellschaft des Siebenbürgischen Museums (E.M.E.)244
36. **Washington, 8. Dezember 1927.** Amtliches Schreiben, durch das die rumänische Gesandtschaft in Washington der Pressedirektion des Außenministeriums den vom Amerikanischen Komitee für die Rechte der religiösen Minderheiten delegierten Untersuchungskommission verfaßten Vorbericht, nach ihrem Besuch in Rumänien, vorgelegt245
37. **10. Dezember 1927.** Bericht über den Studentenkongreß aus Großwardein vom 4.-6. Dezember251
38. **Bukarest, 15. Dezember 1927.** Anfrage des jüdischen Abgeordneten Horia Carp betreffend die Maßnahmen, die die Regierung, infolge der antisemitischen Ausschreitungen während des Studentenkongresses aus Großwardein, zu ergreifen vorhat. Antwort des Innenministers I.G.Duca260
39. **Botoşani, 6. Januar 1928.** Zuschrift der Sicherheitsbrigade Botoşani an den Präfekten des Kreises, durch die der Befehl des Generalinspektorats der Polizei und Sicherheitsorgane Jassy, betreffend die Maßnahmen zur Vorbeugung und Bekämpfung eventueller antisemitischer Bekundungen der Studenten aus dem Verband der Christlichen Studenten, übermittelt wird264

40. **Dimrich, 24. März 1928.** Amtliches Schreiben des Sonderdienstes der Sicherheitsorgane Dimrich an die Generaldirektion der Polizei und Sicherheitsorgane betreffend die irredentistische Tätigkeit, die von den ungarischen Propagandagesellschaften, von den römisch-katholischen Pfarrämtern unterstützt, entfaltet wird265
41. **Bukarest, 22. April 1928.** Allgemeines Rahmengesetz des Kultusministeriums, durch das der Staat die Freiheit und den Schutz aller Glaubensgemeinschaften sichert (allgemeine Bestimmungen, Beziehungen zwischen Staat und Konfessionen)267
42. **Bukarest, 11. Mai 1928.** Das Gesetz über den Sekundärunterricht, das am 5. April 1928 verabschiedet wurde und das sich auf jene Schulen bezieht, die von den Kindern der nationalen Minderheiten besucht werden274
43. **Klausenburg, 23. Mai 1928.** Sitzungsprotokoll über die Tagung des Exekutivkomitees der Ungarischen Partei, auf der erachtet wurde, daß der einzige Weg zur Lösung der Unzufriedenheit der ungarischen Minderheit darin Gestehe, Denkschriften an den Völkerbund einzugeben276
44. **San Remo, 2. Juni 1928.** Interview, das Außenminister Nicolae Titulescu der „Rador“-Agentur betreffend die Angelegenheit der ungarischen Optanten gewährte287
45. **Charkov, Juni 1928.** Die Resolution in der nationalen Frage, die vom IV. Kongreß der Kommunistischen Partei in Rumänien angenommen wurde, wodurch diese sich für die „Selbstbestimmung aller Nationalitäten, bis zur Loslösung“, ausspricht290
46. **Groß Karol, 10. September 1928.** Denkschrift der Organisation der deutschschwäbischen Bevölkerung in Groß Karol an Papst Pius XI. betreffend die Madjarisierungspolitik, die von den Diözesen Satu Mare und Großwardein betrieben wird. Anhang; Der Brief und der Aufruf der katholischen Pfarrerschaft an die Bevölkerung der nationalen Bewegung der Schwaben nicht beizutreten293
47. **Budapest, 29. September 1928.** Bericht des bevollmächtigten Botschafters, Alexandru Lahovary in Budapest, an Außenminister Constantin Argetoianu, in dem auf die Spekulationen der ungarischen Behörden aufmerksam gemacht wird, die diese im Zusammenhang mit der Unzufriedenheiten der deutschen Minderheit in Siebenbürgen zum Zweck der Bildung einer Einheitsfront der beiden Minderheiten gegen Rumänien, anstellen319
48. **Bukarest, 6. Oktober 1928.** Programm für die Verteidigung der Rechte der Juden in Rumänien und die Bekämpfung der antisemitischen Bekundungen Gefordert wird die Unterstützung der örtlichen Gemeinschaften für diese Tätigkeit320

49. **Klausenburg, 16. Oktober 1928.** Hinweis der Direktion der Allgemeinen Sicherheit Klausenburg betreffend das Stattfinden des Generalkongresses der Ungarischen Partei; deren Beschluß, eine weitere Denkschrift an den völkerbund zu senden322
50. **Bukarest, 17. Oktober 1928.** Amtliches Schreiben des Ministeriums für Kulte und künste an Kristof György, Professor an der Universität in Klausenburg, in dem diesem die Zubilligung der Summe von 50.000 Lei für die Abfassung eines Lehrbuches in rumuanischer Sprache über die Geschichte der ungarischen Literatur mitgeteilt wird325
51. **Klausenburg, 21. November 1928.** Das Wahlkartell für die Parlamentswahlen zwischen der National-Zaranistischen Partei und der Deutschen Partei in Rumuanien326
52. **Bukarest, 12. Dezember 1928.** Statistik der gewählten Abgeordneten der Ungarischen Partei, auf Wahlkreise327
53. **Klausenburg, 16. Januar 1928.** Bericht des Generalinspektorates der Polizei-und Sicherheitsorgane in Siebenbürgen an die Generaldirektion der Polizei-und Sicherheitsorgane über die irredentistische Tätigkeit, die unter dem Deckmantel der Ungarischen Chorvereinigungen und der Litarischen Gesellschaft „Helikon“ enfaltet wird328
54. **Januar 1919.** Bericht über die Lageder polnischen Schulen330
55. **Paris, 20. Februar 1929.** Offizielles Schreiben von Diamnady, rumänischer Minister beim Völkerbund, an den rumänischen Außenminister Gh. Mironescu sowie die Bemerkung der Kleinen Entente,Griechenlands und Polens betreffend die Haltung dieser Länder gegenüber den Minderheitenproblemen, die vom Völkerbund erörtert werden sollten333
56. **Paris, 15. März 1929.** Die Rede „Der Völkerbund und die Minderheiten“, die Nicolae Titulescu an der Diplomatischen Akademie in Paris gehalten hatte335
57. **Bukarest, 16. April 1929.** Zuschrift der Direktion für Staatssicherheit, in der über einige Zwischefälle berichtet wird, die sich in der Bukowina,in den Gemeinden mit ukrainischer Bevölkerung durch die Anwendung des gregorianischen Kalenders in der Kirche zugetragen haben347.
58. **Konstantza, 16. April 1929.** Gründungsurkunde und Satzungen der Vereinigung der Absolventen des Moslemischen Seminars der Dobrudscha ..349

59. **Klausenburg, 12. Juni 1929.** Denkschrift von Ugron István, ehemaliger Vorsitzender der Ungarischen Partei in Rumänien, über die sozialwirtschaftliche und kulturell-wissenschaftliche Lage der ungarischen Minderheit in Siebenbürgen353
60. **Bucharest, 12. Juni 1929.** Gesetz über die Unterzeichnung der Abmachung, die am 10. Mai 1927 im Vatikan zwischen Rumänien und dem Heiligen Stuhl abgeschlossen wurde371
61. **Czernowitz, 4. Juli 1929.** Bericht der Sicherheitsinspektorats der Bukowina über den Kongreß der Polen in Rumänien, der in Czernowitz abgehalten wurde380
62. **Bukarest, 14. Juli 1929.** Gesetz über die Eröffnung eines außerordentlichen Kredits von 25 Millionen Lei beim Unterrichtsministerium, für die Subventionierung der Minderheitenschulen380
63. **Bukarest, 3. August 1929.** Gesetz über die Organisierung der öffentlichen Lokalverwaltung381
64. **Hermannstadt, 8. August 1929.** Auszug aus dem Sitzungsprotokoll des Deutsch-Sächsischen Nationalrates für Siebenbürgen, wo Probleme im Zusammenhang mit dem Entwurf des Gesetzes der Lokalverwaltung und dem Gesetz der Minderheiten erörtert wurden387
65. **Hermannstadt, 29. Oktober 1929.** Hans Otto Roth schreibt an Kaspar Muth im Zusammenhang mit den Auszeichnungen, die rumänische Regierung einigen deutschen Parlamentariern gewährt hat400
66. **Neumarkt, 5. Dezember 1929.** Vertraulicher Bericht des Präfekten des Kreises Mieresch an den Premierminister und den Minister für öffentlichen Unterricht und Kultus über die Zusammenkunft der literarischen Gesellschaft "Kemény Zsigmond", bei der die Eingeladenen politische Reden gehalten haben, was den Satzungen dieser Gesellschaft widerspricht402
67. **Bukarest, 18. Dezember 1929.** Anfrage des Abgeordneten Iosif Fischer an die Ministerien für öffentlichen Unterricht, des Inneren und der Justiz betreffend die Zwischenfälle an der Medizinfakultät der Universität Jassy; Antwort von Costăchescu, Minister für öffentlichen Unterricht403
68. **Bukarest, 1929.** Statistische Übersicht der periodischen Publikationen in ungarischer und deutscher Sprache, zusammengestellt von Emanoil Bucuța .406

69. **Den Haag, 22. Januar 1930.** Das Interview, das Nicolae Titulescu der Agentur "Rador" über das "Übereinkommen mit Ungarn in der Konferenz in den Haag getroffen wurde" 415
70. **Bukarest, 27. Februar 1930.** Referat des Ministeriums für öffentlichen Unterricht im Zusammenhang mit dem Artikel "Die Feindschaft den Bukowinadeutschen gegenüber", der in der Zeitung "Dresdner Nachrichten" erscheinen war; konkrete Elemente betreffend die Situation des Unterrichtswesens in den Sprachen der Minderheiten in Bessarabien und der Bukowina 417
71. **Hermannstadt, 18. März 1930.** Auszug aus dem Sitzungsprotokol des Sächsischen Nationalrates in Siebenbürgen: der politische Bericht von Hans Otto Roth über die Entfaltung der Kommunal- und Kreiswahlen, die Einmischung der "Unzufriedenen" in das innere politische Leben der Sachsen 421
72. **Jassy, 2. Mai 1930.** Brief von Univ. Prof. Karl Klein an Bischof Friedrich Teutsch, in dem auf die Notwendigkeit einer aktiveren Anteilnahme und Zusammenarbeit der deutschen Intellektuellen in Rumänien bei der Ausarbeitung des Reformprogramms für die Entwicklung des deutschen Schulwesens und der deutschen Kultur hingewiesen wird 429
73. **Konstantza, 12. Mai 1930.** Gründungsurkunde und Satzungen der Vereinigung der Moslemischen Pfarrer in der Dobrukscha 433
74. **17. Mai 1930.** Offizielle Mitteilung der rumänischen Regierung an die Organisation "United Romanian Jews of America" im Zusammenhang mit den antisemitischen Zwischenfällen in Rumänien 438
75. **Bukarest, 28. Mai 1930.** Zuschrift der Generaldirektion der Polizei an die Präfektur des Kreises Botoşani, durch welche die Abschrift des Befehls betreffend die Maßnahmen zur Vorbeugung, Verhaftung und gerichtlichen Bestrafung der Autoren der Ereignisse zwischen Studenten und der jüdischen Bevölkerung, zugeschickt wird 442
76. **Brăila, 27. Juni 1930.** Zivilurteil, durch welches der Vereinigung "Bulgarische Gemeinschaft" in Brăila die Eigenschaft als Rechtsperson anerkannt wird 443
77. **Bukarest, 7. Juli 1930.** Denkschrift der neuen Studenten, die infolge der Zwischenfälle anlässlich des Kongresses der Studenten in Großwardein (1927) verurteilt wurden, an das Parlament 445
78. **Paris, 30. Juli 1930.** Zuschrift des Jüdischen Weltbundes, mit Sitz in Paris, an Premierminister Iuliu Măniu, in welcher gegen die antisemitischen Kundgebungen in Rumänien protestiert wird 447

79. **Bukarest, 31. Juli 1930.** Befehl der Generaldirektion der Polizei- und Sicherheitsorgane an das Regionale Polizeinspektorat Bukarest, in dem letzteres aufgefordert wird, über die Tätigkeiten der „Liga zur Christlich-Nationalen Verteidigung“, der Legion „Erzengel Michael“ und der „Kreuzbruderschaft“ zu informieren 448
80. **25. August 1930.** Bemerkungen der rumänischen Regierung im Zusammenhang mit der Denkschrift der Ungarischen Partei vom 25. Mai 1930 an den Völkerbund, die von Constantin Antoniadu an den Generalsekretär der Völkerbundes, Eric Drummond, übermittelt wurden 449
81. **Sighetul Marmatiei, 27. September 1930.** Offizielles Schreiben der Gendarmenlegion Maramureş an die Staatsanwaltschaft Maramureş, in dem gefordert wird, daß der Prozeß gegen die Pfarrer Ioan Dumitrescu und Berinde im Zusammenhang mit den Zwischenfällen in Borşa bei Sighet in eine andere Ortschaft verlegt werde, da die Bevölkerung im Kreis sehr aufgebracht sei und es zu großen Kundgebungen kommen könnte ... 456
82. **Bukarest, 29. Dezember 1930.** Statistik betreffend die Bevölkerung Rumäniens, nach Ethnien und Muttersprache (auf dem Land und den Städten), nach der Volkszählung von 1930 458
83. **Bukarest, 29. Dezember 1930.** Statistik betreffend die Bevölkerung Rumäniens, nach Ethnien und Muttersprache, in historische Provinzen aufgeteilt, nach der Volkszählung von 1930 468
84. **Temeswar, 31. Dezember 1930.** Schreiben des Zentralbüros der Jüdischen Gemeinschaften in Siebenbürgen und im Banat an das Präsidium der Jüdischen Gemeinschaften in Temeswar, durch welches der Empfang der Subvention seines rumänischen Staates für die Jüdischen Schulen bestätigt wird 470
85. **Bukarest, 1930.** Bericht des Geheimen Nachrichtendienstes über die Tätigkeit und den Zweck der ukrainischen Gesellschaften in der Bukowina 472
86. **Bukarest, 2. Januar 1931.** Beschluß des Ministerrates betreffend das Verbot der Legionen „Erzengel Michael“, „Eiserne Garde“ und anderer Organisationen mit subversivem Charakter 476
87. **8. januar 1931.** Die Antwort der rumänischen Regierung auf das Gesuch der Ungarischen Partei vom 2. September 1930 an den Völkerbund .. 477
88. **Miercurea Ciuc, 19. Januar.** Offizielles Schreiben der Polizei des Kreises Ciuc an Präfekten des Kreises, betreffend die irredentistische Propaganda, die die Ungarische Partei in der Ortschaft entfaltet 522

89. **Temeswar, 28. Januar 1931.** Bericht der Ungarischen Partei, Sektion Timiș-Torontal, an die zentrale Leitung, betreffend die Beziehungen zwischen der ungarischen und der deutschen Minderheit im Banat . . .525
90. **Czernowitz, 28. Januar 1931.** Bemerkungen des Regionalinspektorates der Polizei Czernowitz betreffend die Gründung des "Verbandes der Polen in Rumänien"532
91. **Großwardein, 24. März 1931.** Bericht der Präfektur des Kreises Bihor an das Innenministerium bezüglich der feindlichen Propaganda, die die rumänische Presse in Großwardein gegen den rumänischen Staat entfaltet . .533
92. **Bukarest, 23. April 1931.** Königliches Dekret zur Ernennung von Rudolf Brandsch zum Staatssekretär beim Ministerrat, dessen Befugnisse die Minderheitenfragen betreffen538
93. **Klausenburg, 24 April 1931.** Offizielles Schreiben des römisch-katholischen Verwaltungsamtes in Siebenbürgen an das Römisch-Katholische Bistum, in dem der Empfang des dritten Teils der Finanzhilfe seitens des rumänischen Staates für die römisch-katholischen Lyzeen bestätigt wird, sowie die Verteilung dieser Hilfe auf die Schulen539
94. **Medgidia, 29. April 1931.** Gründungsurkunde und Satzungen der Moslemischen Gemeinschaft in der Stadt Medgidia, Kreis Constantza . . .542
95. **Bukarest, 1. Juni 1931.** Tabelle mit Wahlergebnissen auf Wahlkreise, die die ethnischen Parteien bei den Wahlen für die Abgeordnetenkommission erzielt haben549
96. **Bukarest, Juni 1931.** Begründung des Gesetzentwurfes für die Schaffung eines Unterstaatssekretariates der Minderheiten550
97. **Bukarest, 1931.** Statistische Übersicht der Anzahl der Sekundärschulen und der Schüler nach Staatsbürgerschaft und Religion (Siebenbürgen und Bukowina)552
98. **Bukarest, 1931.** Statistische Übersicht betreffend die Anzahl der Kirchen und Klöster, die anderen Glaubensgemeinschaften als der orthodoxen angehören554

LIST OF DOCUMENTS

1. **1925 September.** Report titled “La politique du Gouvernement Roumain à l’égard des confessions minoritaires”74
2. **1925 September.** Report titled “L’instruction publique des minorités ethniques en Roumanie”.81
3. **1925 October 14, Cluj.** Bernády György’s report to the leadership of the Magyar Party in Romania on the negotiations held for the conclusion of the electoral convention with the National Romanian Party in the commune and county elections; the convention project drawn up by the National Party. .88
4. **1925 October 31, Cluj.** Minutes of the session of the Presidential Council of the Magyar Party on the stand to be adopted regarding the elections and on various opinions on electoral alliances with the Romanian parties.98
5. **1925 November 19, Bucharest.** Interpellation addressed by deputy D. Lascu to the Ministries of Foreign Affairs and of the Public Education regarding the law on private education to be passed; the reply provided by Foreign Minister, I. G. Duca.109
6. **1925 December 22, Bucharest.** Law on private education laying down the goal and categories of private schools, their administration and functioning tuition language, etc.111
7. **1925 Bucharest.** Address of the Ministry of Cults and Arts to University Professor Kristof György from the University of Cluj, whereby he is allotted the necessary amount for his further training in the Romanian language and culture.116
8. **1926 January 30, Bucharest.** The Romanian Government’s address to the country’s Counties informing on the agreement for local elections between the National Liberal Party and the Magyar Party in Romania.117
9. **1926 March 27, Bucharest.** Electoral law for the Deputies’ Assembly and the Senate, guaranteeing the access of all Romanian citizens, regardless of nationality, to the country’s democratic forum.118
10. **1926 March.** Articles of the “Bulgarian Cultural Association” from the Caliacra County.121

11. **1926 April 1, Bucharest.** Regulations on the functioning of the Muslim courts of law in Dobrudja.125
12. **1926 July 9-10, Bucharest.** Parliamentary debates on the anti-Romanian activity carried out by Magyar journalist Szele Béla, and the invalidation of his eligibility as a deputy.127
13. **1926 October 14, Sibiu.** Except from the minute of the session of the National Saxon Council in Transylvania including the political report of Hans Otto Roth on the domestic and world political situation; education problems, colonization with Germans.135
14. **1926 October 23-28.** Excerpts from the report drawn up by Vasile Stoica for Erik Colban, the representative of the Society of Nations, on the occasion of visiting 40 localities in Transylvania, presenting the conclusions drawn as regards the observance of the rights of the ethnic minorities in Romania.137
15. **1926 December 4, Bucharest.** Report by Victor Dumitrescu, a Romanian lawyer with the Romanian-Hungarian Arbitral Court in Paris, submitted to the Minister of Justice, whereby he informs the latter on the stage of the legal actions entered by the Hungarian officials who refused to take the oath of loyalty to the Romanian state.146
16. **1926 November 5, Sibiu.** The application of the ex-prefect of Sibiu, Albert Dörr, regarding the backing of setting up the "Saxons' Union" Party on the territory of Târnava Mare county; the articles of Saxons' Union in annex.148
17. **1926 December 9, Braşov.** Letter of lawyer Dr. Szele Béla, chairman of the Braşov branch of the Magyar Party and editor-in-chief of the "Brassói Lapok" publication, addressed to Ugron István, concerning the activity and the stand of the press organ of the Magyar Party.149
18. **1926 Bistriţa.** Report of the school inspectorate on the cultural state of the Bistriţa-Năsăud County.157
19. **1926 Târgu Mureş.** Speech of Dr. Bernády György on his appointment as mayor of the town of Târgu Mureş.161
20. **1927 February 8, Călăraşi (Lăpuşna).** Report on the aggression of Zionist Jews against a group of Christian Romanian citizens.163
21. **1927 March 18, Chişinău.** Information note of the Police and General State Security Department on the visit paid to Bessarabia by American Colonel L.G. Ament to the end of evaluating the situation of the Jews living in this region.164
22. **1927 March 18, Cluj.** Report of the Police and General state Security Department informing the Minister of the Interior on the action undertaken by the Magyar Party for a census of the Magyars in Romania.168

23. **1927 March 28, Bucharest.** Circular letter of the Ministry of Foreign Affairs to Romania's Legations informing about the conclusions of American Colonel L.G. Ament in the wake of his visit to Bessarabia and Bukovina in connection with the alleged anti-Semite movements in Romania.170
24. **1927 April.** The observations formulated on behalf of the Romanian Government by Nicolae Petrescu-Comnen as to the petition addressed to the Secretary General of the League of Nations by the Committee of the Jewish Delegates on January 17, 1927.171
25. **1927 May 15, Brăila.** Address of the Leadership of the Israelite Community in Brăila requiring the immediate allotment of the amount of Lei 10,000 earmarked by the townhall of the Municipality of Brăila on the occasion of laying the fundamental stone to the monument of Jewish heroes.214
26. **1927 June 13, Sibiu.** Excerpt from the minutes of the session of the National Saxon Council in Transylvania, including the report on the situation of the domestic policy, the setting up of the Minorities' Bloc, and their participation in the parliamentary elections.215
27. **1927 June 14, Bucharest.** Convention concluded between the Magyar Party and the German Party concerning the running on joint lists in the parliamentary elections.220
28. **1927 June 16, Cluj.** Minutes of the session of the Executive Committee of the Magyar Party on the setting up of a bloc of the minorities or the establishment of a collaboration with the Romanian political parties. Annex: the list of the candidates for deputy seats.222
29. **1927 June 17, Geneva.** Telegram from Geneva, signed by Nicolae Petrescu-Comnen, to the Minister of Foreign Affairs referring to the decision of rejecting by the Committee of the Society of Nations of the complaint of the Committee of the Jewish delegation in Paris against the anti-Semite policy of the Romanian Government.234
30. **1927 July 7, Bucharest.** Table with the results per constituencies obtained by the Magyar Party and the German Party in the elections for the Deputies' Assembly.235
31. **1927 September 27, Botoșani.** Address of the State Security Brigade in Botoșani to the County's Prefect, communicating the order of the General Inspectorate of Police and State Security Iași to take measures against the disturbance of public order by anti-Semites during the Jewish holidays.236

32. **1927 October 3, Sf Gheorghe.** Minutes of the Territorial Commission for land reform referring to land distribution in Aninoasa commune, Trei Scaune County, to those entitled to it, regardless of nationality.237
33. **1927 October 3, Bucharest.** The setting up act of the Bulgarian cultural and philanthropic society "Bratstvo" in Bucharest.239
34. **1927 October 28, Bucharest.** Report of the Ministry of Public Education and Cults, including the explanations to the Memorandum of the Ukrainian Committes on minorities' schools in Bukovina.241
35. **1927 December 4, Cluj.** Report of the General Inspectorate of the Police and State Security in Transylvania addressed to the General Police and State Security Department on the anti-Romanian activity of the Society of the Transylvanian Museum (E.M.E.).244
36. **1927 December 8, Washington.** Address by which the Romanian Legation in Washington submits to the Press Department within the Foreign Ministry the preliminary report drawn up after the visit to Romania by the Investigation Commission delegated by the American Committee for the rights of the religious minorities.245
37. **1927 December 10.** Report on the Students' Congress in Oradea that took place between December 4-6, 1927.251
38. **1927 December 15, Bucharest.** Interpellation of Jewish deputy Horia Carp concerning the measures that the Government intended to take in the wake of the anti-Semite events that took place in Oradea on the occasion of the Students' Congress; the answer given by the Minister of the Interior I. G. Duca.260
39. **1928 January 6, Botoşani.** Address of the State Security Brigade in Botoşani to the County's prefect, communicating the order of the General Inspectorate of the Police and Security Iaşi regarding the measures to be taken in order to prevent and repress any anti-Semite manifestations of the students belonging to the Union of Christian Students.264
40. **1928 March 24, Deva.** Address of the Special Security Service in Deva to the General Police and State Security Department regarding the irredentist activity carried out by the Magyar propaganda societies within the Roman-Catholic parishes.265
41. **1928 April 22, Bucharest.** Law on the general status of the Denominations whereby the State guarantees the freedom and protection of all denominations (general dispositions, relations between the State and the denominations).267

42. **1928 May 15, Bucharest.** Law on secondary education, passed on April 5, 1928, which also refers to the schools attended by the population belonging to the ethnic minorities.274
43. **1928 May 23, Cluj.** Minutes of the session of the Executive Committee of the Magyar Party, during which it was stated that the only way to settle the dissatisfactions of the Magyar minority would be the sending of memoranda to the League of Nations.276
44. **1928 June 2, San Remo.** Interview granted by Foreign Minister, Nicolae Titulescu to the "Rador" Agency on the issue of the Magyar optants. . .287
45. **1928 June, Kharkov.** Resolution on the national question passed by the 4th Congress of the Romanian Communist Party, in favour of "the self-determination of all nationalities until separation".290
46. **1928 September 10, Carei.** Memorandum of the Swabian German Population Organization in Carei addressed to Pope Pius XI on the policy of Magyarization of the Swabians in the Satu Mare and Oradea dioceses. Annex: the letter-appeal of the Catholic clergy addressed to the population against joining the Swabians' national movement.293
47. **1928 September 29, Budapest.** Report of the chargé d'affaires in Budapest, Alexandru Lahovary, addressed to the Foreign Minister Constantin Argetoianu, drawing the attention upon the speculations made by the Hungarian authorities on the dissatisfactions of the German minority in Transylvania to the end of creating a sole front of the two minorities against Romania.319
48. **1928 October 6, Bucharest.** Activity programme of the Union of the Jews in Romania for the defence of the rights of the Jews in Romania and the prevention of anti-Semite deeds. The material support of the local communities is requested to carry out this activity.320
49. **1928 October 16, Cluj.** Note of the General State Security Department in Cluj on the works of the General Congress of the Magyar Party; the decision to send a new memorandum to the League of Nations.322
50. **1928 October 17, Bucharest.** Address of the Ministry of Cults and Arts to Kristof György, a professor at the Cluj University, acknowledging the amount of Lei 50,000 for editing a school book of history of the Magyar literature in the Romanian language.325
51. **1928 November 21, Cluj.** The electoral cartel set up by the National Peasant Party with the German Party in Romania in view of parliamentary elections.326
52. **1928 December 12, Bucharest.** Tables featuring the deputies of the Magyar Party elected per constituencies.327

53. **1929 January 16, Cluj.** Report of the General Inspectorate of Police and State Security in Transylvania addressed to the General Police and State Security Department on the irredentist activity carried out under the umbrella of the Magyar Choral Unions and of the "Helicon" literary society. . . .328
54. **1929 January.** Report on the situation of Polish schools in Romania. . .330
55. **1929 February 20, Paris.** Address sent by Constantin Diamandy, the Romanian Minister at the League of Nations, to the Romanian Minister of Foreign Affairs, Gh. Mironescu, and the note drawn up by the representatives of the Small Entente, Greece and Poland on the stand of these countries as to the issues of ethnic minorities that were to be discussed at the Society of Nations.333
56. **1929 March 15, Paris.** The dissertation "The Society of Nations and Ethnic Minorities" read by Nicolae Titulescu at the Diplomatic Academy in Paris.335
57. **1929 April 16, Bucharest.** Note of the State Security Department on incidents having taken place in the communes with Ukrainian population in Bukovina, triggered by the introduction of the Gregorian calendar in the Church.347
58. **1929 May 22, Constanța.** The setting up act and the Articles of the Association of the Graduates of the Muslim Seminar in Dobrudja. . . .349
59. **1929 June 12, Cluj.** Memorandum drawn up by Ugron István, ex-president of the Magyar Party in Romania, on the socio-economic and cultural-scientific situation of the Magyar minority in Transylvania.353
60. **1929 June 12, Bucharest.** Law on the ratification of the concordat concluded at the Vatican between Romania and the Holy See on May 10, 1927. . .371
61. **1929 July 4, Cernăuți.** Note of the Inspectorate of State Security of Bukovina on the Congress of the Poles in Romania that took place in Cernăuți.380
62. **1929 July 14, Bucharest.** Law on the opening at the Ministry of Education of an extraordinary credit of Lei 25 million for subsidizing minority schools.380
63. **1929 August 3, Bucharest.** Law on the organization of the local public administration.381
64. **1929 August 8, Sibiu.** Minutes of the general session of the National Saxon Council in Transylvania where issues were debated related to the draft law on local administration and ethnic minorities.387

65. **1929 October 29, Sibiu.** Hans Otto Roth's letter to Kaspar Muth regarding the distinctions awarded by the Romanian Government to a number of German MPs. 400
66. **1929 December 5, Târgu Mureş.** Confidential report of the prefect of the Mureş County to the Prime Minister and to the Minister of the Culte and the Arts on the meeting of the "Kemény Zsigmond" literary society, during which certain guests held speeches of a political nature, thus running counter to the provisions of the Articles of this society. 402
67. **1929 December 18, Bucharest.** Question of deputy Iosif Fischer addressed to the Ministries of Public Education, of the Interior, and of Justice, regarding the incidents that had taken place at the Medical School of the Iaşi University; the reply of N. Costăchescu, Minister of Public Education. .403
68. **1929 Bucharest,** Statistical table of periodical publications in Hungarian and German, drawn up by Emanoil Bucuţa. 406
69. **1930 January 22, the Hague.** Interview granted by Nicolae Titulescu to the "Rador" Agency about the "Agreement with Hungary in the question of the Hungarian optants", concluded at the Conference in the Hague. 415
70. **1930 February 27, Bucharest.** Report of the Ministry of Public Education regarding the article "Hostility against the Germans in Bukovina" published by the "Dresdner Nachrichten" newspaper; concrete data on the situation of education in the language of the minorities in Bessarabia and Bukovina. 417
71. **1930 March 13, Sibiu.** Excerpt from the session protocole of the National Saxon Council in Transylvania, including the political report read by Hans Otto Roth, regarding the running of elections in the communes and counties, the interference of the "discontented" in the Saxons' internal political life. 421
72. **1930 May 2, Iaşi.** Letter of University Professor Karl Kurt Klein to Bishop Friedrich Teutsch, in which he insists on the more active commitment and cooperation of the German intelligentsia in Romania with a view to drawing up the current reform programme, for the development of the German education and culture. 429
73. **1930 May 12, Constanţa.** The setting up act and the Articles of the Association of Muslim Priests in Dobruđa. 433
74. **1930 May 17.** The Romanian Government's Official communiqué to the "United Romanian Jews of America" organization regarding the anti-Semitic events in Romania. 438

75. **1930 May 28, Bucharest.** Address of the General Police Department to the Prefect's Office of the Botoșani County, sending the copy of the circular order referring to measures of prevention, taking in and bringing before justice of the ones engineering the incidents between the students and the Jewish population. 442
76. **1930 June 27, Brăila.** Civil sentence sanctioning the status of artificial person of the "Bulgarian Community Association" in Brăila. 443
77. **1930 July 7, Bucharest.** The plea addressed to Parliament by the nine students sentenced to prison in the wake of the events that took place on the occasion of the Students' Congress in Oradea (1927). 445
78. **1930 July 30, Paris.** Letter of the World Israelite Alliance base in Paris to Prime Minister Iuliu Maniu, protesting against the anti-Semite manifestations in Romania. 447
79. **1930 July 31, Bucharest.** Order by which the General Police and State Security Department requires the Regional Police Inspectorate Bucharest to inform on the actions undertaken by the League of the National-Christian Defence, the "Archangel Michael" League, and the "Cross Brotherhood". 448
80. **1930 August 25.** Observations sent by Constantin Antoniadă to the General Secretary of the Romanian Government regarding the petition addressed by the Magyar Party to the Society of Nations on May 25, 1930. 449
81. **1930 September 27, Sighet.** Address of the Gendarme Legion Maramureș to the Prosecutor's Office of the Maramureș Law Court, requesting that the trial of priests Ioan Dumitrescu and Berinde, prosecuted for the events at Borșa, should be moved from Sighet to another locality, since the county population is upset, which might cause serious problems. 456
82. **1930 December 29, Bucharest.** Statistical table with the population of Romania per nationality and mother tongue (in rural and urban localities), in the wake of the 1930 census. 458
83. **1930 December 29, Bucharest.** Statistical table with the population of Romania per nationality and mother tongue distributed per historical provinces, in the wake of the 1930 census. 468
84. **1930 December 31, Cluj.** Address of the Jewish Communities in Transylvania and Banat to the Presidium of the Israelite Communities in Timișoara, confirming the subsidy granted by the Romanian State for the Jewish schools. 470
85. **1930 Bucharest.** Report of the Secret Intelligence Service on the activities and goal of the Ukrainian societies in Bukovina. 472

86. **1931 January 2, Bucharest.** Decision of the Council of Ministers on banning the "Archangel Michael" League, the Iron Guard, and other subversive organizations.476
87. **1931 January 8.** Reply of the Romanian Government to the petition of the Magyar Party addressed to the Society of Nations on September 2, 1930.477
88. **1931 January 19, Miercurea Ciuc.** Address of the Police Department of the Ciuc County to the County's prefect regarding the irredentist propaganda carried out by the Magyar Party in the region.522
89. **1931 January 28, Timișoara.** Report of the Timiș-Torontal branch of the Magyar Party to the central leadership on the relations between the Magyar and German minorities in Banat.525
90. **1931 February 14, Cernăuți.** Note of the Regional Police Inspectorate Cernăuți regarding the setting up of the "Union of the Poles in Romania".532
91. **1931 March 24, Oradea.** Report of the Prefect's Office of Bihor County to the Minister of the Interior on the hostile propaganda carried out by the Magyar press in Oradea.533
92. **1931 April 23, Bucharest.** Royal Decree appointing Rudolf Brandsch as under-secretary of state at the Presidency of the Council of Ministers, in charge with issues related to ethnic minorities.538
93. **1931 April 24, Cluj.** Address of the Transylvanian Roman-Catholic Status to the Roman-Catholic bishop confirming the receipt of the third part of the financial aid from the Romanian State for the Roman-Catholic high schools, and informing about the distribution of this aid per schools.539
94. **1931 April 29, Medgidia.** The setting up act and the Articles of the Muslim Community of the town of Medgidia, Constanța County.542
95. **1931 June 1, Bucharest.** Table with the results per constituencies obtained by the ethnic parties in the elections for the Deputies' Assembly.549
96. **1931 June 15, Bucharest.** Setting forth of motives and draft law for the setting up of a State Subsecretariate for Ethnic Minorities.550
97. **1931 Bucharest.** Statistical table with the number of secondary schools and students according to nationality and religion (Transylvania and Bukovina).552
98. **1931 Bucharest.** Statistical table with the number of churches and monasteries belonging to denominations other than the Orthodox one. .554

La politique du Gouvernement roumain à l'égard des confessions minoritaires

La Roumanie, fidèle à ses traditions en matière religieuse et inspirée par la conviction profonde que seul un régime de libéralisme envers toutes les races et toutes les croyances peut assurer sa consolidation et sa paix sociale, s'est appliquée à suivre une politique de tolérance et de libéralité à l'égard de toutes les confessions et à leur accorder le plus large appui matériel et moral.

Ce régime a d'ailleurs trouvé sa consécration formelle dans le texte même de la nouvelle Constitution.

En effet l'article 5 (titre II) de la nouvelle Constitution est ainsi rédigé:

"Les Roumains, sans distinction d'origine ethnique, de langue ou de religion, jouissent de la liberté de conscience, de la liberté d'enseignement, de la liberté de la presse, de la liberté de réunion, de la liberté d'association et de toutes les libertés et droits établis par la loi".

D'autre part l'article 22 explique nettement que:

"La liberté de conscience est absolue".

"L'Etat garantit à tous les cultes une égale liberté et protection en tant que leur exercice ne porte pas atteinte à l'ordre public, aux bonnes moeurs et aux lois d'organisation de l'Etat".

Mais avant même que le texte de la nouvelle Constitution ne fut voté, dès l'union des provinces roumaines à la mère patrie, l'Etat roumain a respecté tous les droits acquis par les Eglises, en maintenant les lois en vigueur et en se gardant de toucher à l'autonomie des différentes confessions.

Les lois réglant cette matière se trouvent être aujourd'hui encore exactement les mêmes que celles du temps de la domination hongroise, à savoir les lois XXXVIII et LIII de 1868. En vertu de ces lois la langue de l'administration, des cultes, ainsi que l'enseignement dans les écoles confessionnelles est la langue maternelle de chaque minorité.

Par conséquent, là où la population est magyare, la langue employée est le hongrois, tandis qu'on a introduit l'allemand dans les communes à majorité souabe ou saxone.

Les confessions minoritaires sont les suivantes: catholique-romaine, calviniste/presbytérienne, luthérienne, unitaire et israélite.

Quant aux différentes sectes baptistes ou adventistes, l'exercice de leur culte est entièrement libre, pourvu qu'il ne porte pas atteinte à l'ordre public et aux bonnes moeurs.

Le nombre des fidèles de chaque confession se répartit comme suit:

Eglise réformée	700.000		avec 800 paroisses et un évêché à Cluj.
" " unitaire	75.374	112	et un évêché à Cluj.
" " luthérienne (saxons)	221.323	262	et un évêché à Sibiu.
" " catholique-romaine	989.154	495	avec 4 évêchés Timișoara, Alba Iulia, Oradia Mare et Satul-Mare.
" " catholique-romaine de Bucovine	104.091	31	
" " catholique-arménienne de Bucovine	2.000		avec 2 paroisses.
israélites	181.340		(deux organisations: théologique et orthodoxe).

Non seulement l'Etat roumain n'a pas touché au caractère ethnique de ces Eglises mais, au contraire, il a assuré leur existence en inscrivant au budget les sommes nécessaires à leur entretien.

Les sacrifices budgétaires consentis à cet effet peuvent se classer comme suit:

Pour les 9 mois de l'année courante (période budgétaire du 1-er Avril au 31 Décembre 1923)

Eglise catholique-romaine	8.610.545	lei
calviniste-presbytérienne	11.150.225	
unitaire	2.101.448,50	
luthérienne	4.136.004	
Autres (Mahometans)	2.325.848	
israélites	300.000	

L'Eglise orthodoxe – qui est l'Eglise de 13 millions sur presque 18 millions d'habitants

.....131.935.228

L'Etat ne s'est réservé aucun droit touchant la nomination de ces professeurs et leur discipline.

Les étudiants en théologie – exemptés tous du service.

La Roumanie a poussé plus loin encore le soin d'aider matériellement les confessions minoritaires. Elle leur a accordé des avantages qu'elles n'ont pas en vertu des lois hongroises encore en vigueur et que d'ailleurs la domination hongroise ne leur assurait pas.

Les quelques exemples qui vont suivre en font foi:

Ainsi sous le régime hongrois les professeurs des instituts théologiques et les fonctionnaires administratifs étaient payés sur les fonds des évêchés. Maintenant tous ces frais incombent à l'Etat.

Les professeurs des instituts théologiques reçoivent des traitements égaux à ceux des agrégés de l'Université (à base de 2200 lei) – tandis que les professeurs des séminaires de l'ancien Royaume et de Bessarabie ne touchent que des traitements de professeurs secondaires (collèges et lycées – à base de 1600 lei).

Et il faut se rappeler que pour:

2.000.000	orthodoxes	on compte 14 professeurs;
1.000.000	catholiques-romains	on compte 10 professeurs;
700.000	protestants	6
75.000	unitaires	5

Donc les instituts théologiques orthodoxes de Transylvanie comptent en tout 14 professeurs (pour deux millions d'ouailles) alors que les instituts minoritaires, pour 1.775.000 ouailles, en comptent 21.

De plus, les confessions minoritaires sont autorisées à employer leur langue maternelle non seulement dans les offices divins – ce qui est tout-à-fait légitime – mais même dans leur correspondance et leur administration ecclésiastique.

En vertu de l'article 13 de la loi hongroise de 1909, le traitement congruaire des prêtres catholiques n'était pas fourni seulement par l'Etat mais aussi, dans une proportion déterminé, par les fonds religieux catholiques, les chapitres et les évêchés. Sous le régime actuel l'Etat paye tout intégralement.

Enfin les archiprêtres dont les émoluments étaient payés par les communautés, sont actuellement tous payés par l'Etat roumain, sans distinction de confession.

Aussi l'on peut dire qu'en bien de cas la situation budgétaire actuelle de l'Eglise orthodoxe – qui compte, comme nous l'avons vu, 13 millions sur presque 18 millions habitants – se trouve en infériorité par rapport aux Eglises minoritaires.

A cet effet nous citerons encore quelque exemples:

Le diocèse catholique d'Alba-Iulia – à la tête duquel se trouve l'évêque Comte Majlath – figure au budget pour une somme de 238.677 lei (pour les neuf mois de l'année courante) alors que la Métropole de Bucarest, siège du Primat de Roumanie, ne reçoit – pour la même période – que 76.950 lei.

Pour la même période l'évêché catholique-romain de Timișoara reçoit 183.965 lei; celui de Satu Mare 80.550 lei.

Les fonctionnaires supérieurs de ces évêchés minoritaires reçoivent en outre la somme de 212.851 lei à titre d'augmentations graduelles, alors que les fonctionnaires de la Métropole de Bucarest ne reçoivent rien à ce titre.

Et il faut ajouter que les évêchés minoritaires possèdent encore des fonds importants – comme les fonds religieux catholiques – des fondations, etc.

Les dix évêchés orthodoxes du vieux Royaume et de la Bessarabie ont onze fonctionnaires supérieurs, ayant à la grade d'évêques titulaires et recevant des émoluments à base de 1800 lei alors que les chanoines des trois évêchés catholiques romains (vingt quatre) reçoivent des mensualités à base de 2200 lei – plus les augmentations graduelles.

Ayant hérité de cette situation où l'Eglise orthodoxe était mise sur un pied d'infériorité, la Roumanie aurait pu être tentée – mue par un sentiment de justice et d'équité – de vouloir rétablir l'équilibre.

Elle a préféré pousser l'esprit de tolérance jusqu'au respect de toutes ces injustices du passé.

Mais cet esprit de libéralisme ressort encore de l'attitude dont le gouvernement roumain a fait preuve lors des agissements auxquels les

représentants de ces minorités ce sont livrés durant les années 1919–1920, et à l'occasion du refus des évêques hongrois – qui a persisté jusqu'au mois de Mars 1921 – de prêter serment au Roi, bien que le serment de fidélité fut imposé tant par les lois en vigueur que par les anciennes lois de la Principauté de Transylvanie (Approbatæ Regni Constitutiones – de 1653 – pars I, titulus I, articulus IX; pars II, titulus II, articulus I; pars III, titulus I; Diploma Leopoldina de 1691, paragraphe 2 et 3).

Ces faits auraient justifié des mesures rigoureuses contre leurs auteurs.

Mais le gouvernement roumain, ici encore, n'a pas voulu sévir.

Quant au grief qu'on nous fait d'avoir appauvri les confessions minoritaires par les expropriations déterminées par la réforme agraire, il ne faut pas oublier que cette réforme d'utilité sociale et d'un caractère général a été appliquée d'une manière uniforme et égale à toutes les confessions – aussi bien à l'Eglise orthodoxe qu'aux Eglises minoritaires.

Il ressort de ce qui précède que la Roumanie ne s'est pas seulement contentée de respecter scrupuleusement la lettre du traité des minorités, mais qu'elle a aussi constamment tâché d'en appliquer les dispositions dans un esprit largement tolérant et sincèrement libéral.

Aussi faut-il constater que toutes les insinuations et calomnies auxquelles la politique de la Roumanie à l'égard des minorités est en butte, ne sont en réalité que l'œuvre des différentes organisations des anciens ennemis qui veulent se servir des hautes aspirations dont la Société des Nations a la garde, pour agiter continuellement ces minorités et rallumer des haines en vue d'une revanche toujours espérée.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920–1944, Dosare Speciale, vol. 124, p. 63–69.

Traducere:

1925 septembrie

Politica Guvernului român față de confesiunile minoritare

România, fidelă tradițiilor sale în materie religioasă și inspirată de convingerea profundă că numai un regim de liberalism față de toate rasele și credințele poate să asigure consolidarea sa și pacea sa socială, s-a străduit să urmeze o politică de toleranță și de liberalitate față de toate confesiunile și să le acorde cel mai larg sprijin material și moral.

Acest regim și-a găsit, de altfel, consacrarea formală în chiar textul noii Constituții.

În fapt articolul 5 (capitolul II) al noii Constituții este redactat astfel:

„Românii, fără distincție de origine etnică, de limbă sau de religie se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociere și de toate libertățile și drepturile stabilite prin lege“.

Pe de altă parte, art. 22 explică în mod clar că:

„Libertatea de conștiință este absolută.

Statul garantează tuturor cultelor o libertate egală și protecție atâta timp cât exercitarea lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare a statului“.

Dar înainte chiar ca textul noii Constituții să fie votat, imediat după unirea provinciilor române la patria-mamă, statul român a respectat toate drepturile dobândite de biserici menținând legile în vigoare și ferindu-se să atingă autonomia diferitelor confesiuni.

Legile reglementând acest subiect sunt astăzi exact aceleași cu cele din timpul dominației ungurești, a se vedea legile XXXVIII și LIII din 1868. În virtutea acestor legi limba administrației, cultelor ca și cea a învățământului în școlile confessionale, este limba maternă a fiecărei minorități.

În consecință, acolo unde populația este maghiară, limba folosită este maghiara, în timp ce în comunele cu majoritate șvabă sau sasă s-a introdus germana.

Confesiunile minoritare sunt următoarele: catolică-romană, calvinistă-presbiteriană, luterană, unitariană și israelită.

Cât despre sectele baptiste sau adventiste, exercitarea cultului este în întregime liber, numai să nu aducă atingere ordinii publice și bunelor moravuri.

Numărul credincioșilor din fiecare confesiune este după cum urmează:

Biserica reformată	700.000	cu 800	parohii și o episcopie la Cluj.
Biserica unitariană	75.374	cu 112	parohii și o episcopie la Cluj.
” ” luterană (sași)	221.323	cu 262	parohii și o episcopie la Sibiu.
” ” catolico-romană	989.154	cu 495	parohii și 4 episcopii: Timișoara, Alba-Iulia, Oradea-Mare și Satul-Mare.
” ” catolico-romană			
” ” din Bucovina	104.091	cu 31	parohii
” ” catolico-armeană			
” ” din Bucovina	2.000	cu 2	parohii
” ” israelită	181.340		(două organizații: teologă și ortodoxă)

Nu numai că statul român nu s-a atins de caracterul etnic al acestor biserici dar, din contra, el le-a asigurat existența înscriind în buget sumele necesare întreținerii lor.

Sacrificiile bugetare făcute în acest scop se pot clasa după cum urmează:

Pentru 9 luni ale anului curent (perioada bugetară de la 1 aprilie la 31 decembrie 1923)

Biserica catolico-romană 8.610.545 lei

” ” calvinistă-presbiteriană 11.150.225

unitariană	2.101.448,50
luterană	4.136.004
Altele (mahomedane)	2.325.848
israelite	300.000
Biserica ortodoxă care este biserica de 13 milioane pentru aproape 18 milioane de locuitori	131.935.228

Statul nu și-a rezervat nici un drept privind nominalizarea acestor profesori și disciplina lor de învățământ.

Studentii în teologie – scutiți toți de serviciu.

România a mers încă și mai departe cu grija de a ajuta material confesiunile minoritare. Ea le-a acordat avantaje pe care ele nu le au în virtutea legilor ungurești încă în vigoare și pe care, de altfel, dominația ungară nu le asigura.

Cele câteva exemple care vor urma probează acest lucru:

Astfel, sub regimul ungar, profesorii institutelor teologice și funcționarii administrativi erau plătiți din fondurile episcopilor, astăzi toate aceste cheltuieli sunt suportate de către stat.

Profesorii institutelor teologice primesc un salariu egal cu cel al profesorilor de la Universitate (cu baza de 2200 lei), în timp ce profesorii din seminariile din Vechiul Regat și din Basarabia nu primesc decât salarii de profesori secundari (colegii și licee – cu baza de 1600 lei).

Și trebuie să amintim că pentru:

2.000.000 ortodocși	sunt	14 profesori
1.000.000 catolico-romani	sunt	10 profesori
700.000 protestanți	sunt	6 profesori
75.000 unitarieni	sunt	5 profesori

Deci institutele teologice ortodoxe din Transilvania numără în totalitate 14 profesori (pentru două milioane de credincioși) pe când institutele minoritare, pentru 1.775.000 credincioși, numără 21.

În plus, confesiunile minoritare sunt autorizate să-și folosească limba maternă nu numai pentru slujbe – ceea ce este perfect legitim – ci chiar în corespondența și administrația lor ecleziastică.

În virtutea art.13 din legea ungară din 1909, salariul minim al preoților catolici nu era plătit numai de stat ci de asemenea, într-o proporție determinată, de către fondurile religioase catolice, de consiliile de catolici și de episcopii. Sub regimul actual statul plătește totul integral.

În fine, preoții a căror salarii erau plătite de comunități sunt în prezent toți plătiți de către statul român, fără distincție de confesiune.

Astfel, se poate spune că în multe cazuri situația bugetară actuală a bisericilor ortodoxe – care numără, cum am văzut, 13 milioane pentru aproape 18 milioane de locuitori – se găsește în inferioritate în raport cu bisericile minoritare. În această privință vom cita câteva exemple:

Dioceza catolică din Alba-Iulia, condusă de episcopul Comte Majlath, figurează în buget cu o sumă de 238.677 lei (pentru nouă luni ale anului curent) pe când Mitropolia București, sediul înaltului Prelat din România, nu primește – pentru aceeași perioadă – decât 76.950 lei.

Pentru aceeași perioadă, episcopia catolică română din Timișoara primește 183.965 lei, cea de la Satu-Mare 80.550 lei.

Funcționarii superiori ai acestor episcopii minoritare primesc în plus suma de 212.851 lei cu titlu de mărire graduală, pe când funcționarii de la Mitropolia din București nu primesc nimic cu acest titlu.

Și trebuie să adăugăm că episcopiile minoritare posedă încă fonduri importante – cum ar fi fondurile religioase catolice – de la fundații, etc.

Cele zece episcopii din Vechiul Regat și din Basarabia au 11 funcționari superiori, care lucrează pe lângă episcopii titulari și care primesc salarii cu o bază de 1800 de lei, pe când canonicii din 3 episcopii catolice romane (24) primesc lefuri cu o bază de 2200 lei, plus măririle graduale.

Moștenind această situație în care biserica ortodoxă este pusă pe picior de inferioritate, România ar fi putut fi tentată – animată de un sentiment de justiție și de echitate – să vrea să restabilească echilibrul.

Ea a preferat să ducă spiritul de toleranță până la a respecta toate aceste nedreptăți ale trecutului.

Dar acest spirit de liberalism reiese și din atitudinea de care a dat dovadă Guvernul român cu ocazia uneltirilor la care s-au dat reprezentanții acestor minorități în timpul anilor 1919–1920 și cu ocazia refuzului episcopilor unguri – care a persistat până în luna martie 1921 – de a presta jurământul către rege, cu toate că jurământul de fidelitate a fost impus atât de către legile în vigoare cât și de către vechile legi din principatul Transilvaniei (Approbatæ Regni Constitutiones – din 1653 pars I, titulus I, articulus IX; pars II, titulus II, articulus I; pars III, titulus I; Diploma Leopoldina din 1691, paragraful 2 și 3).

Aceste fapte ar fi justificat măsuri severe contra autorilor lor.

Dar Guvernul român nici aici n-a vrut să acționeze cu asprime.

Cât despre plângerea care ni s-a făcut că am fi sărăcit confesiunile minoritare prin exproprieri determinate de reforma agrară, nu trebuie să uităm că această reformă de utilitate socială și cu un caracter general a fost aplicată într-un mod uniform și egal tuturor confesiunilor, atât bisericii ortodoxe cât și bisericilor minoritare.

Reiese din expunerea anterioară că România nu s-a mulțumit numai să respecte scrupulos litera Tratatului Minorităților dar ea a încercat, de asemenea, să-i aplice în mod constant prevederile, într-un spirit de largă toleranță și de-a dreptul liberal.

De asemenea, trebuie să constatăm că toate calomniile la care a fost supusă politica României față de minorități nu sunt în realitate decât opera diferitelor organizații ale vechilor inamici care vor să se servească de înaltele aspirații pe care le urmărește Societatea Națiunilor pentru a agita continuu aceste minorități și pentru a reaprinde ura în vederea unei revanșe mereu sperate.

L'instruction publique des minorités ethniques en Roumanie
(Politique scolaire du Gouvernement roumain)

Par suite de la réunion des divers territoires roumains à la Patrie-Mère, la Roumanie s'est trouvée en présence d'un certain nombre de minorités ethniques auxquelles elle a tenu à honneur d'assurer la possibilité de s'instruire dans leur propre langue et conformément à leurs traditions. Aussi la Roumanie a-t-elle inauguré à l'égard des minorités une politique marquée au coin du libéralisme le plus large.

Cette politique était d'ailleurs dictée non seulement par ses obligations que la Roumanie avait assumé en signant les traités de Paix, mais aussi par la conviction profonde de tous les Roumains que le meilleur moyen de consolider la nouvelle Roumanie est d'assurer la concorde et l'harmonie entre tous les éléments dont elle se compose.

L'Etat roumain avait trouvé en Transylvanie et dans le Banat deux sortes d'écoles: a) les écoles d'Etat – communales – dirigées par les organes de l'Etat et acceptant tous les élèves, sans distinction de religion, et b) les écoles confessionnelles (denominational schools) entretenues et dirigées par les évêchés des différentes confessions.

Les écoles primaires et secondaires entretenues par les communautés confessionnelles sont restées à leur libre disposition. La langue d'enseignement est le hongrois ou l'allemand, selon la décision de ces communautés. L'Etat roumain s'est même abstenu d'introduire dans les écoles primaires l'étude de la langue roumaine, bien que l'article 10 du Traité des Minorités lui donnât formellement ce droit.

Le Gouvernement a pris en possession seulement les écoles d'Etat – ou celles qui lui avaient été cédées contractuellement par certaines paroisses ou sociétés.

L'enseignement se faisait dans toutes ces écoles en hongrois sans tenir compte de la langue maternelle de la majorité des élèves. Le régime actuel en s'inspirant des principes énoncés plus haut, transforma les écoles d'Etat en écoles roumaines seulement dans les communes à population roumaine – et en écoles hongroises, dans les communes à population hongroise et sicule. Dans les communes à population mixte, les écoles primaires ont des classes parallèles, où l'enseignement se fait en roumain, hongrois ou allemand, selon la langue d'origine des élèves.

Pour mieux saisir le rapport entre le nombre des écoles et les différentes minorités ethniques, nous donnerons un tableau du nombre proportionnel de ces dernières.

Sur les 5.114.124 habitants de la Transylvanie et du Banat les Roumains
représentent57.3 %
les Hongrois et Sicules25.5 %
les Allemands (Saxons et Swabs)10.6 %
les Juifs3.5 %
Autres3.1 %

Actuellement il y a en Transylvanie et dans le Banat:

- 5788 écoles primaires
- 156 écoles secondaires civiles ("Bürgerschule")
- 97 lycées
- 28 écoles commerciales
- 44 écoles normales
- 4 écoles normales supérieures
- 11 écoles industrielles.

D'après la langue d'enseignement ces différentes écoles se classent:

	Roumains	Hongrois	Allemands	Autres
Ecoles primaires	3611	1669	403	105
Ecoles civiles	44	66	22	4
Lycées	40	40	13	4 (Juifs)
Ecoles commerciales	10	15	3	
Ecoles normales	22	19	3	

Pour entretenir toutes ces écoles des minorités, l'Etat roumain s'est imposé d'importants sacrifices.

Ainsi, tandis qu'il dépense 193 millions lei pour l'enseignement roumain, 92 millions lei (dont 87 millions seulement pour les Hongrois) sont affectés pour l'enseignement minoritaire.

Vu la proportion de ces minorités par rapport à la totalité de la population et le nombre élevé des écoles confessionnelles (qui dépasse en maints endroits celui des écoles d'Etat et qui vivent sur leurs propres moyens – on peut se rendre aisément compte que pour l'enseignement des minorités l'Etat roumain dépense des sommes proportionnellement supérieures à celles qu'il destine à l'enseignement des Roumains.

Pour mieux se rendre compte du libéralisme de la politique roumaine en matière d'éducation, il faudrait se rappeler qu'avant 1918 l'Etat hongrois n'entretenait aucune école roumaine ou allemande, d'aucun degré. Actuellement l'Etat roumain entretient à ses frais – à côté des nombreuses écoles confessionnelles qui vivent sur leurs propres moyens et dans l'administration desquelles il n'intervient nullement:

- 562 écoles primaires hongroises
- 51 allemandes et
- 55 appartenant aux autres minorités;
- 20 écoles civiles hongroises et 5 allemandes;
- 7 lycées hongrois et 2 allemands (en outre les Hongrois avaient encore 33 lycées et les Saxons 11)
- 5 écoles commerciales
- 5 écoles commerciales hongroises, et sur les écoles d'arts et métiers (industrielles) – 10 ont des cours parallèles en hongrois et en roumain.

Le résultat de cette politique libérale et de tolérance a fait que le nombre des écoles minoritaires s'est accru depuis l'union de ces provinces à la Roumanie. Ainsi par exemple l'église calviniste hongroise avait:

	en 1916, sous le régime hongrois	en 1922, sous le régime roumain	en plus
écoles primaires	322	641	319
écoles secondaires civiles	3	19	16
lycées	9	11	2
écoles commerciales	–	4	4
écoles normales	3	6	3

Parmi les 322 écoles primaires de 1918 il n'y avait que 178 que l'Eglise entretenait exclusivement à ses frais. Le véritable accroissement est donc de 463, au lieu de 319.

L'Eglise unitaire hongroise avait:

	en 1918 sous le régime hongrois	1922 sous le régime roumain	en plus
écoles primaires	26	49	23
écoles secondaires civiles	–	2	2
lycées	2	3	1

Les écoles catholiques-romaines ont également augmenté leur nombre de:

- 41 écoles primaires
- 23 écoles civiles
- 4 lycées

3 écoles commerciales supérieures
et d'une école normale.

Le nombre des élèves fréquentant les écoles a aussi augmenté depuis l'avènement du régime roumain.

Ainsi, par exemple, le nombre des élèves fréquentant les lycées de la Transylvanie est monté à 31.337 alors que sous le régime hongrois il atteignait à peine 21.086.

Ces 21.086 élèves pourraient se classer, au point de vue de leur nationalité, de la manière suivante:

Roumains 4.383
Hongrois et Juifs magyarisés 14.164
Allemands ou autres 2.639

Cependant du total des 31.337 élèves fréquentant actuellement les lycées de la Transylvanie

12.783 sont Roumains
15.446 " " Hongrois et Juifs magyarisés
3.317 " " autres

Si nous mettons en regard ces chiffres et les coefficients que ces nombres représentent par rapport à la population totale, nous obtiendrons le tableau suivant:

De tous les élèves fréquentant les lycées de Transylvanie			
	<u>Sous le régime hongrois</u>		<u>Sous le régime roumain</u>
les Roumains représentent	1,4% de la population		
		totale	4,3%
Hongrois et Juifs magyarisés	9,5%		10,4%
Allemands et autres	4,9%		5,9%

Toutes ces données démontrent clairement que les écoles minoritaires se sont multipliées et que proportionnellement à la population, les minorités possèdent plus d'écoles et plus d'élèves que la majorité roumaine.

Si, d'autre part, l'on comparait la politique roumaine en matière d'enseignement aux méthodes hongroises, on arriverait à des résultats bien plus saisissants.

Mais la Roumanie ne veut pas invoquer ces données car elle n'entend pas établir de comparaison entre la politique des Hongrois, qui n'avait pour but que la dénationalisation systématique des minorités se trouvant sous leur joug, et la politique roumaine qui ne cherche, avant tout, que d'arriver par un large libéralisme à concilier toutes les aspirations légitimes de ses sujets.

Instrucțiunea publică a minorităților etnice în România (Politica școlară a Guvernului român)

Ca urmare a reunirii diverselor teritorii românești la patria-mamă, România s-a găsit în prezența unui număr de minorități etnice cărora ea s-a străduit să le asigure posibilitatea de a se instrui în propria lor limbă și conform tradițiilor lor. De aceea România a inaugurat față de minorități o politică marcată de liberalismul cel mai profund.

Această politică era de altfel dictată nu numai de obligațiile pe care România și le-a asumat semnând tratatele de pace dar și de convingerea profundă a tuturor românilor că cel mai bun mijloc de a consolida noua Românie este de a asigura înțelegerea și armonia între toate elementele din care ea se compune.

Statul român a găsit în Transilvania și în Banat două feluri de școli: a) școlile de stat comunale – conduse de organele statului și acceptând pe toți elevii, fără deosebire de religie și b) școlile confesionale (denominational schools), întreținute și conduse de episcopiile diferitelor confesiuni.

Școlile primare și secundare întreținute de comunitățile confesionale au rămas la dispoziția acestora. Limba de învățământ este maghiara sau germana, conform deciziei acestor comunități. Statul român s-a abținut chiar să introducă în școlile primare studiul limbii române cu toate că art. 10 din Tratatul minorităților îi dădea formal acest drept.

Guvernul a luat în posesie numai școlile de stat sau cele care i-au fost cedate contractual de către unele parohii sau societăți.

Învățământul se făcea în toate aceste școli în maghiară, fără a se ține cont de limba maternă a majorității elevilor. Regimul actual, inspirându-se din principiile enunțate mai sus, a transformat școlile de stat în școli românești numai în comunele cu populație românească și în școli ungurești, în comunele cu populație ungurească și secuiască. În comunele cu populație mixtă școlile primare au clase paralele unde învățământul se face în română, în maghiară sau germană, după limba de origine a elevilor.

Pentru a înțelege mai bine raportul dintre numărul școlilor și diferitele minorități etnice vom prezenta un tabel cu numărul proporțional al acestora din urmă:

Din 5.114.124 locuitori ai Transilvaniei și ai Banatului:

românii reprezintă	57,3 %
ungurii și secuii	25,5 %
nemții (sașii și șvabii)	10,6 %
evreii	3,5 %
alții	3,1 %

În Transilvania și în Banat există în prezent:

- 5788 școli primare
- 156 școli secundare civile (Bürgerschule)
- 97 licee
- 28 școli comerciale
- 44 școli normale
- 4 școli normale superioare
- 11 școli industriale

După limba de învățământ, aceste diferite școli se clasează:

	Români	Maghiari	Germani	Alții
Școli primare	3611	1669	403	105
Școli civile	44	66	22	4
Licee	40	40	13	4 (evrei)
Școli comerciale	10	15	3	
Școli normale	22	19	3	

Pentru a întreține toate aceste școli ale minorităților, statul român și-a asumat importante sacrificii.

Astfel, în timp ce el cheltuiește 193 milioane lei pentru învățământul românesc, 92 milioane lei (din care 87 milioane numai pentru unguri) sunt afectate pentru învățământul minoritar.

Având în vedere proporția acestor minorități în raport cu totalul populației și numărul ridicat al școlilor confesionale (care depășește în multe locuri pe cel al școlilor de stat) și care trăiesc pe propriile lor mijloace, ne putem da ușor seama că, pentru învățământul minorităților, statul român cheltuiește sume proporțional superioare acelor care sunt destinate învățământului pentru români.

Pentru a ne da mai bine seama de liberalismul politicii române în materie de educație ar trebui să amintim că înainte de 1918 statul maghiar nu întreținea nici o școală românească sau germană, de nici un grad. Actualmente statul român întreține pe cheltuiala sa – alături de numeroase școli confesionale care trăiesc pe propriile lor mijloace și în administrația cărora el nu intervine:

- 562 școli primare maghiare
- 51 școli germane și
- 55 aparținând altor minorități;
- 20 școli civile maghiare și 5 germane;
- 7 licee maghiare și 2 germane (în afară de acestea maghiarii aveau încă 33 de licee și sașii 11);
- 5 școli comerciale;
- 5 școli comerciale maghiare și, din 10 școli de artă și meserii (industriale), 10 au cursuri paralele în maghiară și română

Rezultatul acestei politici liberale a făcut ca numărul școlilor minoritare să crească de la unirea acestor provincii cu România. Astfel, de exemplu, biserica calvinistă maghiară avea:

	în 1916 sub regimul maghiar	în 1922 sub regimul român	în plus
școli primare	322	641	319
școli secundare civile	3	19	16
licee	9	11	2
școli comerciale	–	4	4
școli normale	3	6	3

Dintre cele 322 școli primare din 1918 numai 178 le întreținea biserica exclusiv pe cheltuiala ei. Creșterea adevărată este deci de 463, în loc de 319.

Biserica unitariană maghiară avea:

	în 1918 sub regimul maghiar	în 1922 sub regimul român	în plus
școli primare	26	49	23
școli secundare civile	–	2	2
licee	2	3	1

Școlile catolico-romane și-au mărit și ele numărul cu:

- 41 școli primare
- 23 școli civile
- 4 licee
- 3 școli comerciale superioare
- și cu o școală normală.

Numărul elevilor care frecventau școlile a crescut de asemenea de la venirea regimului român.

Astfel, de exemplu, numărul elevilor care frecventau liceele din Transilvania a crescut la 31.337 pe când în regimul maghiar el atingea de abia 21.086.

Acești 21.086 de elevi ar putea fi clasafi, din punct de vedere al naționalității lor, în modul următor:

- Români 4.383
- Unguri și evrei maghiarizați . . . 14.164
- Germani sau alții 2.639

Totuși, din totalul de 31.337 de elevi frecventând în prezent liceele din Transilvania:

- 12.783 sunt români
- 15.446 sunt unguri și evrei maghiarizați
- 3.317 sunt alții

Dacă avem în vedere aceste cifre și coeficienții pe care aceste numere îi reprezintă în raport cu populația totală, vom obține tabelul următor:

Din toți elevii frecventând liceele din Transilvania		
	<u>Sub regimul ungar</u>	<u>Sub regimul român</u>
românii reprezintă	1,4% din populația totală	4,3%
ungurii și evreii maghiarizați	9,5%	10,4%
germanii și alții	4,9%	5,9%

Toate aceste date demonstrează clar că școlile minoritare s-a înmulțit și că, proporțional cu populația, minoritățile posedă mai multe școli și mai mulți elevi decât majoritatea română.

Dacă, pe de altă parte, s-ar compara politica română în materie de învățământ cu metodele maghiare, am ajunge la rezultate cu mult mai șocante.

Dar România nu vrea să invoce aceste date căci ea nu înțelege să stabilească o comparație între politica maghiarilor, care n-avea drept țel decât desnaționalizarea sistematică a minorităților care se găseau sub jugul lor, și politica românească care înainte de toate nu caută decât să ajungă, printr-un larg liberalism, la concilierea tuturor aspirațiilor legitime ale supușilor săi.

3

1925 octombrie 14, Cluj

Aide-mémoire, Kolozsvár, október 14.

Ugron István Ónagyméltóságának október 13-án adott megbizása folytán ma délelőtt érintkezésbe léptem Dr. Boila Romulus egyetemi tanárral, aki közölte, hogy Maniu Gyula a további érintkezéssel és képviseletével Hațiegan Emil egyetemi tanárt bizta meg, ki délelőt vár engem az egyetemen.

Hațieganul való megbeszélésem során az elnökség álláspontját körülbelül az alábbiakban foglaltam össze:

Amennyiben az összes kérdéseket felölelő egyezmény megkötését kívánják, úgy ez csak azon minimális követelések alapján volna tárgyalás alá vehető, melyeket ők már ismernek, mint a csucsai paktumban elfogadott pontokat, kibővítve azon alábbi pontokkal, melyeket ad hoc választási egyezmény esetére is okvetlenül leszögezni kívánunk.

Mindketten kifejeztük azt a magánvéleményünket, hogy már csak az idő rövidségére való tekintettel is *célszerűbb volna egyelőre a községi és megyei választásokra vonatkozóan választási egyezményt létesíteni* és az összes kérdéseket felölelő általános egyezményt, mely hosszabb tárgyalást igényel, későbbre hagynunk.

A községi és megyei választásokra vonatkozóan kötendő választási egyezményre nézve pártunk elnökségének álláspontját a következőkben körvonalaztam Hatjegan előtt:

1. Az általuk hozzánk benyújtott egyezménytervezet azon alapelvét, hogy a *magyarság számarányának megfelelően jusson helyekhez* a megyei és városi bizottságokba, elvileg tárgyalási alapul észrevétel nélkül elfogadjuk. Ami azonban ugyanezen tervezetnek – melyet Hatjegan szintén ismer – az egyes tanácsokban nekünk jutó helyek számára vonatkozó számszerű propozíciókat illeti, *statisztikai adatok hiányában ma még nyilatkozni nem tudunk* s fenntartjuk magunknak azt, hogy a magyar választók számarányára nézve tagozatainktól beérkezett jelentések alapján az általuk e tekintetben készített felosztást ellenőrizhessük és szükség esetén módosíthassuk.

2. Azt a kívánságukat, hogy a *magyar többségű városokban a helyek felét nekik átengedjük*, sajnálatunkra **nem teljesíthetjük**, legalább is nem mindenütt és nem ellenszolgáltatás nélkül. Hajlandók vagyunk azonban egyes városokban a számaránytól eltérően engedményt tenni, ha ezt megfelelően *kompenzálják polgármesteri állásokkal, a delegátia permanentaban való helyekkel* vagy más módon, ami részletes megbeszéléssel tisztázandó.

3. Minden körülmények között szabatosan írásba foglalt megnyugtató nyilatkozatot kérünk arra nézve, hogy:

a/. Az agrárreform *nem fog a birtokosok kárára módosítani* vagy revidiáltatni s a tervbevelt visszaéléseket megtorló eljárás során a földbirtokosok minden retorziótól mentesítetnek;

b/. Kormányzatukban nem fognak *szélső szociálizáló teendők* érvényesülni, nevezetesen a városi házakra és a tőkére nézve;

c/. Az *agrárreformnál megítélt vételárak* mielőbbi s lehetőleg készpénzben való kiegyenlítését biztosítják, legalább is abban az arányba amint ezt a földhöz juttatottak kifizetik.

Közöltem Hatjegannal, hogy a további tárgyalások céljából s különösen a fentti a/.b/. és c/. pontoknak pontos megszövegezése végett forduljon gróf Bethlen György alelnökhöz, ki ezzel megbízott.

Hatjegan közléseimet tudomásul vette, kívánságainkat teljesíthetőknek ítélte s a fentti a/.b/. és c/. pontokban megnyilatkozó aggodalmainkat hosszabb fejtegetésekkel igyekezett eloszlatni.

Azzal váltunk el, hogy ő 14.– én este Bukarestbe utazik, referálni fog a pártelnöknek és visszaérkezése után felveszi az érintkezést gróf Bethlen György alelnökkel.

Ezen tárgyalások során nézetem szerint a fentti a/.b/. és c/. pontokban körülírt kívánságok egy további ponttal volnának okvetlenül kiegészítendőek és igénylendő és biztosítandó volna közreműködésük és támogatásuk annak érdekében, hogy a magyar pénzintézetek a Banca Naționalănál alaptőkékjük arányában visszleszámitolási hitelben részesüljenek.

A román Nemzeti Párt és a romániai Országos Magyar Párt megkötik az alábbi

VÁLASZTÁSI EGYZEMÉNYT

A vármegyei és községi tanácsok megválasztása, amint ezt a közigazgatási törvény tervezi, tág teret fog nyitni a személyes harcoknak és az ellentéteknek az ország különböző felekezetei és nemzetiségei között. A Nemzeti Párt csupán a román állam fejlődését tartja szem előtt és elkerülni óhajtana minden éles harcot a román pártok között s a kisebbségeknek lehetőséget óhajt nyújtani arra, *hogy az államéletben megfelelően érvényesüljenek, anélkül, hogy kénytelenek legyenek a politikai alkudozások szerepére vállalkozni.* A Nemzeti Párt, miként a múltban, úgy ezuttal is felhívja testvéri együttműködésre felekezeti és nyelvkülönbség nélkül az összes polgárokat az ország konszolidációja és felvirágzása érdekében folytatandó munkára.

A Nemzeti Párt megköti ezt az egyezményt anélkül, hogy egyebbet kérne cserében, mint azt, amint az ország törvényei megkívánnak minden öntudatos állampolgártól: lojalitást és tisztességet. A jövőre nézve tehát szabadkezet hagy fõnn követendõ magatartásukra nézve a kérdéses tanácsokba beválasztandó kisebbségi tagoknak.

A Magyar Párt tudomásul veszi a fenti nyilatkozatokat s azokat mindenben helybenhagyva, megköti az alábbi egyezményt a következõ részletes feltételek mellett:

1. A választási teendõk vezetésére ezen egyezmény alapján a pártok egy vegyes bizottságot alkotnak Kolozsvár székhellyel, melybe két-két /három-három/ tagot küldenek ki. *A bizottság elnöke a Nemzeti Párt által delegált tag lesz.*

2. A választási propaganda elõkészítése és irányítása céljából a pártok egy-egy megbízottat fognak delegálni, kik együt fogják meghatározni a követendõ sajtókampányt.

3. Az összes vármegyékben, kivéve Csík, Udvarhely és Háromszék vármegyét, valamint az összes városokban, kivéve Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy Kézdivásárhely, Székelyudvarhely, Nagyvárad és Marosvásárhely városokat, a választási listák a Nemzeti Párt választási jegyét fogják viselni. A többi vármegyékben és városokban, melyek a fentiekben kivételekként soroltattak fel, a listák a Magyar Párt jegyét fogják viselni.

4. Azokban a vármegyékben, hol a román választók abszolút vagy relatív többségben vannak, a magyar jelölések a számaránynak megfelelően fognak felállítani.

5. Azokban a vármegyékben, ahol a magyar választók vannak abszolút vagy relatív többségben, a Nemzeti Párt jelöltek a számaránynak megfelelő számban fognak felállítani.

6. Azokban a városokban, ahol a magyar választók abszolút vagy relatív többségben vannak, mindkét egyenlõ számú jelöltet fog felállítani:

ellenben, ahol a románok vannak abszolút vagy relatív többségben, ott a jelölések a számaránynak megfelelően fognak felállítani.

Ez a megállapodás nem zárja ki azt, hogy hasonló egyezmény kötéssék a német kisebbséggel Szeben, Medgyes, Segesvár, Besztercze és Temesvár városokra, valamint Nagykovács és esetleg Szeben megyére nézve, mely esetben a megállapított arány az új helyzetnek megfelelően fog módosulni.

Hasonlóképpen nem érinti ez az egyezmény semmiben sem a Nemzeti Párt és a Parasztpárt között fennálló egyezményt.

8. Ez az egyezmény általános jellegű és szószerint betartandó. Mindazonáltal konkrét esetekben két-három vármegyére vagy városra nézve kivételek is tehetők, melyekre nézve a megalkotandó választást vezető vegyes bizottság fog határozni.

9. A falusi községekben a Nemzeti Párt nem állít hivatalos listát, hanem a helyi lakosoknak engedi át, hogy szükségleteiknek megfelelő jelöléseket állítsanak föl. Természetes, hogy ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy itt is közös listák állíttassanak föl a jelen egyezmény szellemében. Mindkét párt helyi szervei ilyen irányban lesznek utasítva.

10. Ehhez az egyezményhez csatoltatik a jelölések kimutatása, mely az egyezmény kiegészítő részét képezi.

11. Ez az egyezmény bizalmas jellegű. A választást vezető vegyes bizottság hivatott határozni publikálásának időpontja és módja tárgyában.

12. Ez az egyezmény 1927 január 1-ig terjedő hatállyal köttetik.

A jelölések tervezete a városokban:

<u>Város</u>	<u>A Nemzeti Párt jelöltjei:</u>		<u>A Magyar Párt jelöltjei:</u>	
	<u>rendes tag</u>	<u>póttag</u>	<u>rendes tag</u>	<u>póttag</u>
Abrudbánya	10	3	2	1
Karánsebes	11	3	1	1
Szászebes				
Petrozsén	8	3	4	1
Nagybánya				
Szamosújvár				
Segesvár				
Gyulafehérvár	9	3	3	1
Vizakna				
Lugos				
Szászváros				
Arad	12	4	12	4
Nagyvárad				
Szatmár				
Temesvár				
Kolozsvár				
Nagyenyed	6	2	6	2
Marosújvár				
Beszterce				
Brassó				
Csíksereda				
Déva				
Vajdahunyad				
Mármarosziget				
Marosvásárhely				

Szászrégen
 Székelyudvarhely
 Szilágysomlyó
 Zilah
 Nagybánya
 Baia-Sprie
 Nagyszeben
 Dés
 Dicsőszentmárton
 Erzsébetváros
 Kézdivásárhely
 Sepsiszentgyörgy
 Torda

A jelölések tervezete a vármegyékben:

<u>Vármegyék</u>	<u>A Nemzeti Párt jelöltjei:</u>		<u>A Magyar Párt jelöltjei</u>	
	<u>rendes tag</u>	<u>póttag</u>	<u>rendes tag</u>	<u>póttag</u>
Alsófehér	28	9	2	1
Hunyad				
Arad	27	8	9	4
Bihar				
Temes-Torontál	30	10	6	2
Krassószörény	34	11	2	1
Besztercenaszód	23	7	1	1
Szeben				
Brassó	17	6	7	2
Kolozs	23	8	7	2
Szilágy				
Szatmár				
Fogarás	24	8	–	–
Mármaros	20	6	4	2
Nagyküküllő				
Tordaaaranyos				
Marostorda	15	5	15	5
Kisküküllő	16	6	8	2
Szolnokdoboka	26	9	4	1
Csik	3	1	21	7
Udvarhely	4	2	20	6
Háromszék	8	3	16	5

Aide-mémoire, Cluj, 14 octombrie 1925

În urma însărcinării Excelenței sale, István Ugron¹ din 13 octombrie, am luat legătură azi cu profesorul universitar dr. Romulus Boilă² care mi-a comunicat că pentru menținerea în continuare a contactului și reprezentare Iuliu Maniu³ a însărcinat pe profesorul universitar Emil Hațieganu⁴, care mă așteaptă azi înainte de masă la universitate.

Cu ocazia convorbirii avute cu Hațieganu am rezumat poziția președinției aproximativ în cele de mai jos:

În cazul în care doresc încheierea unei înțelegeri cuprinzătoare a tuturor problemelor, aceasta poate fi luată în discuție numai în baza acelor revendicări minimale, pe care ei le cunosc deja, ca și puncte acceptate prin Pactul de la Ciucea⁵, completate cu punctele de mai jos pe care dorim neapărat să fie precizate chiar și în cazul unei înțelegeri pentru alegeri ad-hoc.

Ne-am exprimat amândoi părerea că ținând cont și de timpul prea scurt ar fi mai potrivită deocamdată realizarea unei înțelegeri cu privire la alegerile

¹ Ugron István (1862–1931), om politic maghiar, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la Belgrad (1911–1913), trimis special al Austro-Ungariei la Varșovia (1916); vicepreședinte al Uniunii Maghiare (1921–1922) și apoi președinte al Partidului Maghiar din România (1923–1926), președinte al Cooperativei „Hangya” și al Asociației Muzeului Ardelean (E.M.E.) Cf. E.M., p.936; I. Scurtu, *Viața politică din România 1918–1944*, București, 1982, p.66; E.C., p.870.

² Romulus Boilă (n. 1881–1946) profesor universitar de drept la Universitatea din Cluj, membru al Consiliului Dirigent (1918–1920), parlamentar, fruntaș al P.N.Ț. Cf. E.C., p.112

³ Iuliu Maniu (1873–1953), conducător al luptei pentru eliberare și unitate națională, președinte al Partidului Național Român (1919–1926) și al PNT (1926–1933 și 1937–1947), președinte al Consiliului Dirigent din Transilvania (1918–1920), prim-ministru în anii 1928–1930, 1932–1933. (Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, Editura Enciclopedică, București, 1995).

⁴ Emil Hațieganu (1878–1959), vicepreședinte al Senatului Național Român din Ardeal iar din 16 noiembrie 1918 președinte al Consiliului Național Român din Cluj, membru al Consiliului Dirigent din Transilvania; membru al Comisiunii Universitare (1919) însărcinate cu înființarea Universității românești din Cluj; profesor universitar, decan la Facultatea de Drept, rector al Universității din Cluj; membru marcant al PNR și apoi al PNT, membru al delegației permanente a partidului, vicepreședinte al Organizației pe Transilvania și Banat al PNT; membru al guvernului Alexandru Vaida -Voievod 7.6.1932–9.10.1932; președinte al Comunității Naționale a Românilor din Ardealul de Nord (1940–1944); desemnat de partidul său pentru guvernul dr. Petru Groza (ianuarie–noiembrie 1946); în detenție la Cluj, Caransebeș și Sighet (1948–1955) Cf. I. Ciucea, *Participarea lui Emil Hațieganu la guvernul dr. Petru Groza* (în curs de apariție în „Analele Sighet”, vol.IV, 1996).

⁵ Pactul de la Ciucea s-a semnat la 31 octombrie 1923 între Partidul Maghiar din România și Partidul Poporului. Vezi: *Minoritățile naționale din România 1918–1925*, vol.I, București, 1995, p.623–629. Despre frământările din cadrul Partidului Maghiar în privința revizuirii Pactului de la Ciucea vezi și: *Mikó Imre*, p.47–48; Gheorghe I. Bodea, *Lupta curenților opoziționiste în sânul Partidului Maghiar din România pentru întărirea unității frățești a oamenilor muncii*, în: „Acta Musei Napocensis”, X, 1973, p.409–430.

comunale și județene, iar înțelegerea generală cuprinzătoare a tuturor problemelor, care necesită tratative mai îndelungate, să o lăsăm pentru mai târziu.

Cu privire la înțelegerea ce urmează a fi încheiată pentru alegerile comunale și județene am schițat lui Hațiegan poziția partidului nostru în următoarele:

1. Principiul de bază al proiectului de înțelegere prezentat nouă de dâșii, potrivit căreia maghiarimea să fie reprezentată în consiliile locale și județene corespunzător proporției numerice, teoretic acceptăm, ca bază de discuție, fără nici o observație.

Dar în privința proporțiilor cifrice – pe care Hațiegan, de asemenea, le cunoaște din acest proiect, referitoare la numărul de locuri din consiliile în cauză, din lipsa datelor statistice nu ne putem încă pronunța, și ne rezervăm posibilitatea ca în baza rapoartelor sosite de la secțiile noastre în legătură cu proporția numerică a alegătorilor maghiari să putem verifica defalcarea făcută de dâșii în această privință, și în caz de necesitate s-o modificăm.

2. Dorința lor ca în orașele cu majoritate maghiară să le cedăm jumătate din locuri, cu regret nu o putem satisface, cel puțin nu peste tot și nu fără contraserviciu. Suntem dispuși însă a da concesiile în privința proporționalității numerice în unele orașe, dacă acest lucru va fi compensat corespunzător cu posturi de primari, cu locuri în delegația permanentă sau prin alt mod, care lucru urmează a fi clarificat prin convorbiri de detaliu.

3. În orice împrejurare cerem declarație liniștitoare precisă formulată în scris cu privire la:

a). Reforma agrară nu va fi modificată sau revizuită în detrimentul proprietarilor și cu ocazia procedurii de reprimare a abuzurilor preconizate de proiect, proprietarii vor fi solviți de orice fel de retorsiune;

b). În sânul conducerii lor nu se vor impune tendințe extremiste de socializare, în special în privința caselor orășenești și a capitalului;

c). Garantează achitarea grabnică și pe cât posibil în bani gheață a prețurilor de cumpărare stabilite la reforma agrară, cel puțin în proporția în care, cei împrumutați cu pământ, le vor achita.

Am comunicat lui Hațiegan că în scopul continuării tratativelor, mai ales pentru formularea precisă a punctelor a), b) și c) de mai sus să se adreseze contelui Bethlen György¹ vicepreședinte însărcinat cu aceasta.

Hațiegan a luat la cunoștință cele comunicate de mine, a apreciat dorințele noastre realizabile și s-a străduit prin explicații mai îndelungate să ne risipească îngrijorările exprimate în punctele a), b) și c) de mai sus.

Ne-am despărțit înțeleși că în seara de 14 călătorește la București, va informa președintele partidului și după revenirea sa va lua legătura cu contele Bethlen György vicepreședinte.

¹ Bethlen György, conte. A urmat dreptul la Bratislava și Cluj a intrat în politică fiind președinte al Uniunii Maghiare (1921), președinte al Partidului Maghiar din România (1926–1938), membru al Camerei Deputaților (1926, 1927) *E.M.*, p.180: *Mușat–Ardeleanu*, p.719.

Cu ocazia acestor tratative, după opinia mea, dorințele circumscrise în punctele a), b) și c), de mai sus ar fi de completat neapărat cu încă unul: de solicitat și de obținut garantarea conlucrării și sprijinul lor ca instituțiile financiare maghiare să beneficieze la Banca Națională de credit de reescont potrivit capitalului lor societar.

Proiectul convenției electorale propus de Partidul Național Român;

Partidul Național Român și Partidul Maghiar din România încheie următoarea

CONVENȚIE ELECTORALĂ

Alegerea consiliilor județene și comunale, după cum se preconizează în legea administrativă, va deschide un câmp larg luptelor individuale și confruntărilor dintre diferitele culte și naționalități din țară. Partidul Național ține cont numai de dezvoltarea statului român și dorește înlăturarea tuturor luptelor ascuțite dintre partidele românești și vrea să ofere minorităților posibilitatea de afirmare corespunzătoare în viața de stat, fără să fie nevoiți a se angaja la negocieri politice. Partidul Național, ca și în trecut, cheamă și de data aceasta la conlocuire frățească, fără deosebire de cult și limbă, pe toți cetățenii pentru depunerea unei munci în interesul consolidării și înfloririi țării.

Partidul Național încheie această convenție fără să ceară altceva în schimb, decât ceea ce cer legile țării de la toți cetățenii conștiinți: loialitate și cinste. Pentru viitor, deci, lasă mână liberă membrilor minoritari care vor fi aleși în consilii, în privința comportamentului lor de urmat.

Partidul Maghiar ia la cunoștință declarațiile de mai sus și confirmă întru totul acestea, încheie convenția de mai jos cu următoarele condiții detaliate:

1. Pentru conducerea activității electorale în baza acestei convenții, partidele vor crea o comisie mixtă cu sediul la Cluj, în care vor delega câte doi (trei) membrii. Președintele comisiei va fi un membru delegat al Partidului Național.

2. În scopul pregătirii și îndrumării propagandei electorale partidele vor delega câte un membru, care împreună vor stabili campania de presă de urmat.

3. În toate județele, exceptând județele Ciuc, Odorhei și Trei Scaune, cât și în toate orașele, exceptând orașele Miercurea Ciuc, Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Odorheiul Secuiesc, Oradea Mare și Târgu Mureș, listele electorale vor purta semnul electoral al Partidului Național. În celelalte județe și orașe, care au fost enumerate mai sus ca excepții, listele vor purta semnul electoral al Partidului Maghiar.

4. În acele județe în care alegătorii români sunt în majoritate absolută sau relativă, candidări din parte maghiarilor vor fi făcute potrivit proporției numerice.

5. În acele județe în care alegătorii maghiari sunt în majoritate absolută sau relativă candidații Partidului Național vor fi puși potrivit proporționalității numerice.

6. În acele orașe unde alegătorii maghiari vor fi în majoritate absolută sau relativă, amândouă partidele vor pune candidați în număr egal.

– în schimb, acolo unde românii sunt în majoritate absolută sau relativă, candidații vor fi puși corespunzător proporționalității numerice.

Această înțelegere nu exclude posibilitatea încheierii unei asemenea convenții și cu minoritatea germană pentru orașele Sibiu, Mediaș, Sighișoara, Bistrița și Timișoara, cât și cu privire la județele Târnava Mare și eventual Sibiu, cu care proporționalitatea stabilită se va modifica potrivit noii situații.

De asemenea, nu lezează cu nimic această înțelegere nici convenția existentă între Partidul Național și Partidul Țărănesc.

8. Înțelegerea are caracter general și trebuie respectată întocmai. Cu toate acestea, în cazuri concrete pentru două-trei județe sau orașe pot fi făcute excepții, asupra cărora va decide comisia mixtă de conducere a alegerilor care urmează a fi formată.

9. În comunele rurale Partidul Național nu prezintă listă oficială, ci lasă la latitudinea populației locale să facă candidaturi potrivit necesităților lor. Natural, aceasta nu exclude posibilitatea prezentării și aici a unor liste comune în spiritul prezentei convenții. Organele locale ale ambelor partide vor primi directive în acest spirit.

10. În această înțelegere se anexează tabelul candidărilor, care face parte componentă a prezentei convenții.

11. Convenția are caracter confidențial. Comisia mixtă de conducere a alegerilor are menirea de a decide data și modul de publicare a acesteia.

12. Această convenție se încheie cu valabilitate până la data de 1 ianuarie 1927.

Planul candidaturilor în orașe

<u>ORAȘUL</u>	<u>Candidații Part. Național</u>		<u>Candidații Part. Maghiar</u>	
	<u>membrii ordinari</u>	<u>membrii supleanți</u>	<u>membrii ordinari</u>	<u>membrii supleanți</u>
Abrud	10	3	2	1
Caransebeș	11	3	1	1
Sebeș				
Petroșani	8	3	4	1
Baia Mare				
Gherla				
Sighișoara				
Alba Iulia	9	3	3	1
Ocna Sibiului				
Lugoj				
Orăștie				
Arad	12	4	12	4

Oradea				
Satu Mare				
Timișoara				
Cluj				
Aiud	6	2	6	2
Ocna Mureș				
Bistrița				
Brașov				
Miercurea Ciuc				
Deva				
Hunedoara				
Sighetul Marmației				
Târgu Mureș				
Reghin				
Odorheiul Secuiesc				
Șimleul Silvaniei				
Zalău				
Baia Mare				
Baia Sprie				
Sibiu				
Dej				
Târnăveni				
Dumbrăveni				
Târgu Secuiesc				
Sfântu Gheorghe				
Turda				

Planul candidaturilor în județe

<u>JUDEȚUL</u>	<u>Candidații Part. Național</u>		<u>Candidații Part. Maghiar</u>	
	<u>membrii ordinari</u>	<u>membrii supleanți</u>	<u>membrii ordinari</u>	<u>membrii supleanți</u>
Alba de Jos	28	9	2	1
Hunedoara				
Arad	27	8	9	4
Bihor				
Timiș – Torontal	30	10	6	2
Caraș-Severin	34	11	2	1
Bistrița-Năsăud	23	7	1	1
Sibiu				
Brașov	17	6	7	2

Cluj	23	8	7	2
Sălaş				
Satu-Mare				
Făgăraş	24	8	—	—
Maramureş	20	6	4	2
Târnava Mare				
Turda-Arieş				
Mureş-Turda	15	5	15	5
Târnava Mică	16	6	8	2
Solnoc-Dobâca	26	9	4	1
Ciuc	3	1	21	7
Odorhei	4	2	20	6
Trei Scaune	8	3	16	5

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond personal dr. Bemády György, nr.38, f.1-6.

4

1925 octombrie 31, Cluj

JEGYZÖKÖNYV

felvétellett Kolozsvárt, 1925 október 31-én Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr.gr.Bethlen György alelnök dr. Váradi Aurél ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, tovább dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Roth Hugó, dr. Thury Kálmán elnöki tanácsstagok. Egyes konkrét ügyekben megadandó felvilágosítások végett meg jelentek az egyházak részéről: Nagy Károly református püspök, Balázs András kanonok és Kovács Kálmán püspöki titkár; a tagozatok képviselőit pedig Balogh Géza, és Gr. Wass Béla.

Elnököl Ugron István elnök, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula főtitkár.

3. Elnök bejelenti, hogy a tárgysorozat következő pontja állásfoglalás a közigazgatási választások alkalmával tanusítandó magatartás kérdésében. Hangsúlyozva a kérdés nagy fontosságát behatóan ismerteti a jelenlegi politikai helyzetet, bejelenti, hogy collaborációra irányuló megkereséseket kapott a Magyar Párt az egyes román pártoktól, megbeszéléseket folytat az elnökség a többi kisebbségek képviselőivel. Részletesen ismerteti ezen megbeszéléseknek anyagát, különösen a szászokét. Bejelenti elnök, hogy az averescánusok a csucsai paktumot teljes egészében érvényben levőnek tekintik, revízióját nem tartják szükségesnek, csak annak interpretálását. Elnök a revízió feltétlen

szükségszerűségét hangsúlyozza és indítványozza, hogy a revízió részletes előkészítésére és kidolgozására bizottság küldessék ki és ezen bizottságba gr. Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér és dr. Szele Béla választassanak be.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a csucsai paktum mielőbbi revíziója keresztül viendő és elnök indítványát egyhangulag elfogadja.

Elnök bejelenti, hogy az averescánusoktól a közigazgatási választásokra vonatkozólag külön ajánlat nem érkezett, valószínűnek tartja, hogy még ők sem határoztak abban a kérdésben, hogy önálló pártlistával, vagy pedig a liberálisokkal együtt fognak a választási küzdelemben résztvenni.

A román nemzeti párt felvette az érintkezést a Magyar Párttal. Félhivatalos megbeszélések folytak a Magyar Párt képviselőjében Sándor József, gr. Bethlen György, Gyárfás Elemér és a román nemzeti párt között. Elismeri elnök, hogy a román nemzeti párt a magyarság és szászág előtt népszerű, de mivel a nemzeti párt regionálista lévén, egyedül kormányra alig kerülhet, csak a regáti parasztpárttal együtt, mellyel már ez időszerint is politikai paktumban van, ez utóbbi pedig nem lévén polgári párt, hanem kommunista ideákkal telített, egyáltalán nem lenne kívánatos és célserű, hogy a Magyar Párt egy ilyen politikai párttal collaboráljon.

Elnök bejelenti, hogy Sándor József alelnök határozottan a nemzeti párttal való collaboratio mellett foglal állást és felolvastatja Sándor Józsefnek erre vonatkozó leveleit és a Nemzeti Párt elnökével folytatott megbeszéléseiről szóló jelentését.

Dr. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy a nemzeti párt vezetőségével ő is folytatott bizonyos megbeszéléseket, sőt nemcsak a közigazgatási választásokra vonatkozóan, hanem egy általános politikai paktum megkötésére is. A nemzeti párt vezetői felajánlották, hogy városokban, hol a magyarság többségben van a paritásnak megfelelően, egyéb helyeken pedig az aránynak megfelelő helyek biztosítására tettek ajánlatot.

Bethlen György gr. dr. Hatjégan Emil nemzeti párti politikussal tárgyalt, aki ugyancsak a fenti paritásos és aránylagos megállapodásra tett ajánlatot és kijelentete, hogy a fenti paritásnak az elvéből a román presztizs kérdés szempontjából sem tehetnek engedményeket.

Ismerteti elnök a román liberális párt ajánlatát, felolvastatja az utóbbi elnökségi értekezletről készített feljegyzéseket, úgyszintén a Bernády-Constantinescu féle megbeszélésekre hozott elnökségi határozatokat és utasításokat. Bejelenti, hogy ezen utasítások alapján Bernády György, gr. Toldalaghy Mihály és gr. Teleki Artur Constantinescuval felvették az érintkezést, vele részletes eszmecsere folytattak, melyre vonatkozóan Bernády ez ideig az elnökségnek jelentést nem tett, ellenben Toldalaghy Mihály részletesen beszámolt a tárgyalások eredményéről. Elnök felolvastatja Toldalaghy Mihály részletes jelentését. Ezen jelentésben foglaltak alapján az elnökség elkészítette a kormánynak átnyújtandó memorandumot, melyet ügyvezető egészében felolvas. Bejelenti elnök, hogy a kormány kérte ezen memorandumnak folyó év november 1-ig való benyújtását.

Elnöki tanács behatóan megtárgyalva az ügyet, az egyházak képviselőinek valamint a jelenlevő összes elnöki tanácstagoknak hozzászólása után a kormánynak átnyújtandó memorandum szövegét elfogadja és elhatározza, hogy a memorandum Váradra dr. útján még a mai nap folyamán személyesen átadatik a jelenleg Kolozsvárt tartzkodó dr. Bernády Györgynek, aki felkérte, hogy gr. Toldalaghy Mihállyal és gr. Teleki Arturral érintkezésbe lépve ezen memorandum

alapján a további esetleges tárgyalásokat ad referendum jelleggel a kormány képviselőjével tovább folytathatják. Ezen határozatról fent nevezettek írásban értesítendőek.

Elnöki tanács kimondja általánosságban, hogy a közigazgatási választásokat politikai jellegű aktusnak tekinti, kivéve a falusi községekben megejtendőket, melyeknek elintézését a tagozati elnökségek irányítása mellett közvetlenül az érdekelt községekre bizza. A megyei és városi: választások vezetését és irányítását az Országos Magyar Párt fenti határozata alapján önmagának tartja fenn.

Elnök felkéri az elnöki tanács tagjait, hogy tekintettel a kérdés nagy fontosságára egyenként nyilvánítsák véleményüket arra vonatkozóan, hogy a közigazgatási választásokon a magyarság önálló listával, kisebbségi listával vegye fel a küzdelmet, vagy pedig collaboráljon-e román politikai párttal, s ha igen, akkor melyikkel? Ügyvezető ismerteti az erre vonatkozóan ez ideig beérkezett tagozati véleményes jelentéseket, mely szerint a nagybányai tagozat politika mentes közös listával, a hunyadmegyei tagozat a nemzetipárttal, az erzsébetvárosi tagozat a nemzeti pártal és a szász kisebbséggel, a besztercei tagozat a szász kisebbséggel és esetleg a nemzeti párttal, a szászrégeni tagozat a nemzeti párttal, az aradi tagozat esetleg a nemzeti párttal, de semmi esetre sem a liberálisokkal, algyógyi tagozat a nemzeti párttal, a kolozsi tagozat a nemzeti párttal a szilágymegyei tagozat kisküküllőmegyei, szatmári, nagyvárad, úgyszintén a csíkmegyei udvarhelymegyei és háromszékmegyei tagozatok önálló kisebbségi listával, a brassói tagozat pedig városi román-szász-magyar listával óhajtja felvenni a választási küzdelmet.

Dr. Thury Kálmán részletesen ismerteti a biharvármegyei politikai helyzetet és azokat a tárgyalásokat, amelyeket egyesek különböző politikai pártokkal úgyszintén a zsidóság és a munkásság képviselőivel folytattak. Bejelenti, hogy megbízható helyről nyert értesülése szerint a biharmegyei kommunisták választási megegyezést kötöttek a román nemzeti párttal és arról is értesült, hogy a nemzeti párt a parasztpártnak azon forradalmi ízű programját, hogy "ki-ki csak azt a földet kapja, amit maga megmunkálni képes", magáévá tette. A liberális pártnak és averescánusoknak Biharmegyében talajuk nincsen, ezért azt indítványozza, hogy *önálló listával* menjünk a választási küzdelembe, természetesen a *zsidóság* és a *munkássággal* collaboráva, ez azonban őszintén nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a román pártokkal egyesek ez időszert még további tárgyalásokat folytathassanak.

Dr. Gyárfás Elemér szerint nem az fontos, hogy milyen előnyökkel kecsegtetnek a különböző román pártok, hanem az, hogy milyen retorzióktól kell tartani a magyarságnak. Ezért ő is azon a nézeten van, hogy *önálló kisebbségi listával* vegyük fel a választási küzdelmet. Ez időszert azonban nem tartja célszerűnek, hogy az elnöki tanács már ma véglegesen döntsön az állásfoglalás tekintetében, mert aggodalmi vannak, hogy a választásokig terjedő időt egyesek a magyarság politikai bomlási folyamatának megindítására használhatnák fel. Az elnöki tanács a maga részére elvileg leszögezheti álláspontját, azonban a választóközönség részére nyilatkozatot ne tegyünk, utasításainkat még ez időszert ne adjuk ki. Legfontosabbnak tartja a választásokkal kapcsolatosan a magyarság intenzív megszervezését, indítványozza, hogy a választások vezetésével megbízandó központi kiküldött a tagozatokkal külön-külön tárgyalásokat folytasson a taktikai kérdésekre vonatkozóan. Véglegesen döntenünk csak akkor célszerű, amikor a választások határnapja már ki van tűzve. A

tárgyalások a többi politikai pártokkal tovább folytatandók, a szászokkal a megegyezés okvetlenül precizírozva írásba foglalandó. Hangsúlyozza, a mai elnöki tanács üléséről kiadandó kommuniké megszerkesztésének nagy fontosságát, mely a választóközönség megnyugtatására kell irányuljon, de egyúttal buzdítóan is kell hasson a további aktivitás tekintetében.

Gr. Bethlen György szerint a román politikai pártok között sem alakult ki a helyzet annyira, hogy a Magyar Párt határozni tudna abban a kérdésben, hogy collaborálhat-e a választások alatt valamely román párttal. A nemzeti párt paritásos ajánlata a magyarság szempontjából elfogadhatatlan, a szociálistákkal való tárgyalásoknál nagyon ügyelnünk kell, hogy a kommunisták teljesen kizárassanak, a többi kisebbségekkel való tárgyalásokat pedig okvetlenül írásba kel foglalni. Ezen szempontok mérlegelése után indítványozza, hogy önálló kisebbségi választási listával menjünk a küzdelembe, esetleg hagyjunk nyitva ajtót egy olyan megállapodásnak, mely politika mentes, pártok feletti választási listával venné fel a küzdelmet.

Dr. Gabány Imre szerint elsősorban magunkkal kell tisztába jönni, hogy tulajdonképpen mi a magyarságnak az álláspontja ezen kérdésben. Ezért indítványozza, hogy ezen fontos kérdésben való döntés céljából azonnal hívassék össze az intézőbizottság. Most csak arra vonatkozóan tárgyaljunk, illetőleg határozzunk, hogy az intézőbizottság előtt ezen fontos kérdésben milyen álláspontot foglaljunk el. Szerinte a nemzeti párt regionálista lévén, nem kormányképes, tehát semmi értelme sincs a velük való együttműködésnek. A liberális párt a jelenlegi hatalmon levő párt, melynek módjában van teljesíteni kisebbségi követeléseinket és ezért, ha kényszerhelyzetben valamely román párttal választási paktumot kötnék, akkor ez csak a liberális párt lehet. Indítványozza, hogy a tagozati elnököket egyenként hívjuk be bizalmas megbeszélésre és ennek megtörténte után hívassék össze az intézőbizottság, mely nem csak a szervezeti szabályzat szerint, hanem a tagozatokkal való közvetlen érintkezés folytán is egyedül hivatott ezen kérdésben dönteni.

Balázs András szerint kritikus helyzetünkben nagyon meggondoltaknak és óvatosaknak kell lenni, számolnunk kell azzal a retorzióval, amelyet ellenünk a mellőzött román pártok alkalmazhatnak. A csucsai paktum lehetne az a villámhárító, mely ürügyül szolgálhatna arra, hogy újabb paktumokba ne menjünk bele. Nem tartja célszerűnek a liberálisokkal bármiféle egyezséget kötni, mert nagyon kell ügyelni az önállóságunkra és aggodalmi vannak a tekintetben is, hogy a különböző román pártokkal való tárgyalásokban a mi hátrányunkra ragadtatjuk el magunkat. Szükségesnek tartja ő is a magyarság intenzív megszervezését és központi kiküldöttnek a tagozatokkal való közvetlen érintkezését. Mindezeknek a figyelembe vételével indítványozza, hogy önálló kisebbségi listával vegyük fel a küzdelmet.

Dr. Roth Hugó szerint politikai erköcstelenség lenne azt a liberális pártot támogatni, amely a magyar kisebbséggel szemben a legsúlyosabb politikai brutálításokat követte el. Az Averescu pártnak Erdélyben talaja nincsen és a csucsai paktum a közigazgatási választásokat illetően szerinte szabad elhatározásában nem korlátozhatja a Magyar Pártot. A nemzeti párt megfeleltkezett teljesen a gyulafehérvári határozatokról, részükről állandó sajtótámadásnak vagyunk kitéve, szitják ellenünk mindenütt a gyűlöletet, tulzósóviniszták. Mindezek figyelembevételével azt indítványozza, hogy a kisebbségekkel keressük a megegyezést és *önálló kisebbségi listával* vegyünk részt a választásokon. Bejelenti, hogy a választási névjegyzékek ellen beadandó

elintézésével megbízott járásbíró olyan súlyos visszaéléseket követett el melyeknek alapján fegyelmi feljelentés megtételét látja szükségesnek. Elnök felszólítására a fegyelmi feljelentés elkészítését elvállalja.

Elnök indítványozza, hogy a zsidóság és a szocialisták képviselőivel a választásoknál tanusítandó magatartás kérdésében a collaborálásra vonatkozóan az érintkezés felvétessék és erről a tagozatok miheztartás végett értesítesenek.

Helyesléssel elfogadjatik elnök indítványa.

„Elnöki tanács beható tárgyalás után, melyben a megjelent tagozati képviselők, ugyszintén az egyházak képviselői is résztvettek, az alábbi és a sajtó útján is közlendő határozatot hozza:

A politikai helyzet még nem fejlődött oda, hogy az elnöki tanács mérlegelés tárgyává tehesse az elhatározásnál irányadó azon összes szempontokat, melyek a pártközi együttműködés tekintetében a teljesen kialakult és végleges állásfoglalást eredményezhetik. Mindazonáltal minden eshetőségre biztosítani kívánva a választásoknak a magyar nemzeti kisebbségre kedvező eredményét, felhívja az elnöki tanács a tagozatokat, hogy a magyar választóközönség intenzív felvilágosítása mellett már most készítsék el a lélekszamarányra figyelemmel a városi és megyei választásokra a magyarság önálló jelölő listáját. Kívánatosnak tartja, hogy erre az önálló magyar listára helyenként a *többi kisebbségek illetékes reprezentánsai* is arányos számban felvétessenek. A mielőbb ösze-állítandó városi és megyei jelölő listák a központi elnökséghez hozzájárulás céljából felterjesztendők. A falusi községek választásaira a pártközpont befolyást gyakorolni nem kíván, s azok irányítását a tagozatokra bizza. Az elnöki tanács hangsúlyozza, hogy a pártfegyelem és a veszélyeztetett nagy érdekek iránti érzékükről most kell tanuságot tenniök a Magyar Párt tagozatainak és összes tagjaink. Felhívja ezért őket, hogy helyezték az ügyet teljes bizalommal a pártközponti vezetőségének kezébe, s a központi intézkedések megtétele előtt helyi megállapodásokat ne létesítsenek, hanem az erre irányuló megkereséseket nyomban utalják a párt központi elnökségéhez“.

Elnöki tanács kimondja, hogy elvileg az önálló lista alapján veszi fel a választási küzdelmet. Felhatalmazza azonban az elnököt, hogy a többi kisebbségek, különösen a szászok képviselőivel további tárgyalásokat folytathasson és megállapodásokat létesíthessen a városonként és megyénként a magyarságot megillető arányszámokra vonatkozólag is. Elnöki tanács felhatalmazza az elnökséget, hogy a tagozatok elnökeit, vagy azok helyetteseit turnusonként bizalmas megbeszélésre és utasítások átvételére behívja, a választásoknak az irányításával a központ részéről dr. Várady Aurélt és dr. Gabány Imrét bizza meg. Az általános irányítás után a tagozatok községenként megszervezendők a tagozati elnökségek útján. Aradi szervezkedésre Jakabffy Elémer dr. a szatmármegyეire dr. Roth Hugó küldetik ki, a háromszékmegyei, udvarhely és csíkmegyei tagozatok megszervezésére az elnökség fog intézkedni.

4. A romániai németkisebbség képviselőivel folytatott tárgyalások lefolyását ismerteti elnök.

Elnöki tanács kívánatosnak tartja a német kisebbséggel való colaborációt, elhatározza, hogy ahol a magyarság a németiséggel együtt többséget alkot a választási küzdelmet közös listával fogja felvenni; a lélekszám aránynak megfelelően, előzetesen megállapítandó a kivonata. Elnök felhatalmaztatik, hogy a tárgyalásokat tovább folytassa és kötelező megállapodásokat létesíthessen.

5. A genfi kisebbségi konferencia lefolyásáról Balogh Arthur dr. írásbeli jelentését ismerteti föltitkár.

Tudomásul vétetik és a magyarság képviselőiben a konferencián részt vett

dr. Balogh Arthur és dr. Jakabffy Elemér kiküldötteknek az elnöki tanács jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülésen megjelenteknek szives közreműködésükért köszönetet mondva, az ülést bezárja.

Kmf.

Ugron elnök dr. Deák Gyula, főtitkár jegyző

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1925, f.81-95, 109-117.

Traducere:

Cluj, 1925

PROCES VERBAL

Încheiat la Cluj cu prilejul ședinței Consiliului Prezidial din 31 octombrie 1925. Sunt prezenți: Ugron István președinte, conte dr. Bethlen György vicepreședinte, dr. Várady Aurel¹, director executiv, dr. Deák Gyula, secretar general apoi dr. Gabány Imre, dr. Gyárfás Elemér², dr. Roth Hugo³, dr. Thury Kálmán⁴ membri ai consiliului prezidial. În vederea unor clarificări în probleme clericale au mai participat: Nagy Károly, episcop reformat, Balázs András⁵ canonic și Kovács Kálmán⁶ secretar episcopal, din partea secțiunilor Balogh Géza și contele Wass Béla.

Ședința este prezidată de Ugron István președinte, procesul verbal încheiat de dr. Deák Gyula, secretar șef.

¹ Várady Aurel, candidat al județului Sălaj pentru funcția de deputat, membru al Consiliului prezidial al Partidului Maghiar din România a lucrat la ziarele „Ellenzék”, Cluj și „Hiradó”, Tg. Mureș, p.303.

² Gyárfás Elemér, avocat, prefect al județului Târnava Mică, vicepreședinte al Partidului Maghiar, membru al Senatului, președintele Sindicatului băncilor transilvănene. Cf. *Jakabffy*, p.245.

³ Roth Hugo, avocat cu studii la Cluj, Budapesta și în Anglia, a contribuit la constituirea Partidului Maghiar din România ocupând funcția de membru al consiliului prezidial. Cf. *E.L.*, p.251.

⁴ Thury Kálmán, avocat cu o vastă activitate în viața publică din Oradea, vicepreședinte al Partidului Maghiar din România. *Mikó Imre*, p.42, 53, 79.

⁵ Balázs András, absolvent al Facultății de Teologie din Viena, referent cu probleme materiale și școlare ale Statusului romano-catolic din Transilvania; în anul 1925 a înaintat plângeri la Liga Națiunilor din partea episcopilor maghiari în problema școlilor ungurești care au fost însă respinse ca fiind nefondate în urma precizărilor făcute de reprezentantul român de la Berna, Petrescu-Comnen și inspectorul general școlar, Alexandru Pteancu; a publicat mai multe lucrări despre școlile minoritare și Statusul romano-catolic. Cf. *E.L.*, p.18, *E.M.*, p.139.

⁶ Kovács Kálmán, profesor universitar, membru activ al mișcării minoritare, fondator al revistei „Erdélyi irodalmi szemle” (Revista de literatură transilvăneană). Cf. *E.L.*, p.156.

3. Președintele informează că următorul punct de pe ordinea de zi îl constituie problema atitudinii ce se va adopta cu prilejul alegerilor administrative.

Accentuează importanța problemei, face cunoscută situația politică actuală, informează Partidul Maghiar că a primit solicitări de colaborare din partea unor partide românești iar președinția continuă tratativele cu reprezentanții altor minorități. Prezintă pe larg materialul acestor tratative, în mod special al celor purtate cu sașii. Președintele informează că adepții lui Averescu¹ consideră pactul de la Ciucea valabil în întregime, nu consideră necesară revizuirea lui, doar interpretarea.

Președintele subliniază necesitatea revizuirii sale și propune ca pentru pregătirea acestei activități să se numească o comisie din care să facă parte: contele Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér și dr. Szele Béla².

Consiliul prezidial hotărăște revizuirea cât mai urgentă a pactului de la Ciucea și acceptă în unanimitate propunerea președintelui.

Președintele raportează că nu a mai venit încă o propunere separată din partea adepților lui Averescu în legătură cu alegerile administrative. Consideră că nici ei nu s-au hotărât încă dacă vor participa la alegeri cu lista separată sau împreună cu liberalii.

Partidul Național Român a intrat în contact cu Partidul Maghiar.

S-au purtat tratative semioficiale între reprezentanții Partidului Maghiar: Sándor József³, contele Bethlen György, Gyárfás Elemér și Partidul Național Român. Președintele recunoaște că Partidul Național Român se bucură de popularitate în rândurile maghiarilor și sașilor dar având un caracter regional nu poate ajunge singur la guvernare ci doar împreună cu Partidul Țărănist din Regat, cu care se află deja într-un pact politic. Acesta din urmă nefiind un partid burghez ci fiind pătruns de idei comuniste n-ar fi de dorit și n-ar fi oportună colaborarea Partidului Maghiar cu un asemenea partid politic.

Președintele raportează că vicepreședintele Sándor József s-a situat pe poziția colaborării cu Partidul Național și dă citire scrisorilor acestuia în problema colaborării și raportului privind tratativele purtate cu președintele Partidului Național.

Dr. Gyárfás Elemér informează că și el a dus anumite tratative cu conducerea Partidului Național și nu numai în privința alegerilor administrative ci și în ideea încheierii unui pact general cu caracter politic. Conducătorii Partidului Național au oferit locuri la orașe unde populația maghiară este majoritară conform parității iar în înalte locuri conform proporției.

¹ Alexandru Averescu (1859-1938), general și om politic, președinte al Consiliului de Miniștri (1918, 1920-1921, 1926-1927), întemeietor și președinte al Ligii (Partidului) Poporului (1918). Cf. *Guverne și guvernanți*, p. 133.

² Szele Béla, avocat, redactor al ziarului „Brassói Lapok” (Gazeta de Brașov), președinte al Secției Brașov a Partidului Maghiar din România. Cf. *Jakabffy*, p.250.

³ Sándor József, scriitor și om de cultură transilvănean, vicepreședinte al Uniunii pentru Cultura Maghiarilor din Transilvania (EMKE), vicepreședinte al Partidului Maghiar din România, membru al Parlamentului României, în calitate de senator a reprezentat județul Trei Scaune și care în perioada 1922-1927 a susținut discursuri în favoarea minorității maghiare din România, Cf. *Genius Kis Lexikona*, (Mic Lexicon Genius) Budapest, 1933, p.1271; *E.L.*, p.254.

Contele Bethlen György a purtat discuții cu dr. Emil Hațieganu, politician al Partidului Național, care a făcut aceeași propunere, în funcție de paritate și proporție și a declarat că nu pot face concesiile din principiu la paritatea de mai sus din cauza prestigiului românesc.

Președintele face cunoscută oferta făcută de Partidul Liberal, dă citire notelor consemnate cu prilejul ultimei ședințe a președinției, cât și hotărârile și instrucțiunile date în legătură cu tratativele Bernády¹–Constantinescu². Informează că în urma acestor instrucțiuni Bernády György, contele Toldalaghy Mihály³ și contele Teleki Arthur⁴ au luat legătura cu Constantinescu cu care au realizat un larg schimb de experiență. În legătură cu aceasta Bernády încă nu a informat președinția, în schimb Toldalaghy Mihály a prezentat în mod detaliat rezultatele tratativelor. Se dă citire raportului lui Toldalaghy Mihály. În baza celor cuprinse în raportul cu președinția a pregătit memorandumul ce urma să fie înaintat guvernului. Se dă citire acestuia. Președintele informează că guvernul a solicitat prezentarea memorandumului până la data de 1 noiembrie a.c.

Consiliul prezidial discutând pe larg problema, acceptă textul memorandumului către guvern, după luările de cuvânt ale reprezentanților clerului și ale membrilor consiliului și hotărăște predarea lui încă în cursul zilei de azi prin intermediul doctorului Várady doctorului Bernády György aflat în prezent la Cluj. <Acesta> este rugat ca luând legătura cu contele Toldalaghy Mihály și contele Teleki Arthur să continue, în baza acestui memorandum, tratativele cu reprezentanții guvernului, cu caracter de referendum. Cei mai de sus vor fi înștiințați în scris.

Consiliul prezidial subliniază că apreciază alegerile administrative ca pe un act cu caracter politic cu excepția celor desfășurate la sate pe care le încredințează satelor în cauză sub îndrumarea conducerii secțiunilor. În baza hotărârii de mai sus Partidul Maghiar își rezervă dreptul să conducă și să îndrume alegerile județene și orașenești.

Președintele roagă membrii Consiliului Prezidial ca având în vedere marea importanță a problemei, să-și exprime părerea, pe rând, cum să participe maghiarii la alegerile administrative: cu listă independentă, să lupte pe lista minorităților sau să colaboreze cu vreun partid politic românesc iar în caz afirmativ cu care din ele?

Conducătorul de ședință comunică părerile diferitelor secțiuni, potrivit cărora secțiunea Baia Mare susține o listă comună apolitică, secțiunea

¹ Bernády György (1864–1938) farmacist, diplomat, om politic, înființează la 14 august 1921 la Târgu-Mureș așa-numitul Partid al Poporului Maghiar, deputat din partea Partidului Maghiar din România în Parlamentul României, partid din care demisionează în anul 1927; primar al orașului Târgu-Mureș. Cf. *E.M.*, p.177; *Mikó Imre*, p.27; Gheorghe I.Bodea, *o.c.*, p.419.

² Tancred Constantinescu (1876:1951), membru marcant al Partidului Național Liberal, ministru al industriei și comerțului în guvernul Brătianu (1923–1926), Cf. *Mușat–Ardeleanu*, p.1145.

³ Toldalaghy Mihály, mare proprietar din județul Mureș-Turda, component al aripii reformatoare a Partidului Maghiar din România; a susținut necesitatea dezvoltării economice Cf. *E-L.*, p.219; *Mikó Imre*, p.56, 66.

⁴ Teleki Arthur, vicepreședinte al Partidului Maghiar din România, membru în Senatul României din anul 1926; curator suprem al bisericii reformate din Transilvania Cf. *Mikó Imre*, p.53, 62.

Hunedoara în colaborare cu Partidul Național, secțiunea Dumbrăveni, cu Partidul Național și cu minoritatea săsească, secțiunea Bistrița cu minoritatea săsească și eventual, cu Partidul Național, secțiunea Reghin cu Partidul Național și cu minoritatea săsească, secțiunea Orăștie cu Partidul Național, secțiunea Arad, eventual cu Partidul Național dar nici într-un caz cu Partidul Liberal, secțiunea Geoagiu cu Partidul Național, secțiunea Cluj cu Partidul Național iar secțiunile județelor Sălaj, Târnava Mică, Satu-Mare, Oradea cât și ale județelor Ciuc, Odorhei și Trei Scaune cu listă minoritară independentă, în timp ce secțiunea Brașov dorește să înceapă lupta electorală cu o listă orășenească de români-sași și maghiari.

Dr. Thury Kálmán prezintă pe larg situația politică a județului Bihor și tratativele purtate de unii cu diferite partide politice cât și cu evreii și cu reprezentanții muncitorimii. Informează că potrivit unor surse demne de încredere comuniștii din județul Bihor au încheiat o înțelegere electorală cu Partidul Național Român și că aceasta din urmă și-a asumat programul cu iz revoluționar al Partidului Țărănist potrivit căruia „fiecare va primi doar atâta pământ cât este în stare să lucreze singur“. Partidul Liberal și adepții lui Averescu nu au câștigat teren în județul Bihor, de aceea propune să participe la alegeri cu o *listă independentă*, binențeles cu colaborarea cu evreii și cu muncitorimea. Dar, potrivit părerii sale nu este exclus ca unii să continue în acest timp tratativele cu partidele românești.

Dr. Gyárfás Elemér consideră că nu prezintă importanță cu ce avantaje ne ademenesc diferite partide politice românești ci, de ce fel de retorsiuni trebuie să se apere maghiarii. De aceea și el este de părere că trebuie să participăm la alegeri cu o *listă minoritară independentă*. Nu consideră oportun să se ia, deja azi, o hotărâre definitivă de către consiliul prezidial în privința poziției de adoptat căci are temeri că intervalul până la alegeri va fi folosit de unii pentru inițierea procesului de distrugere a maghiarilor din punct de vedere politic. În principiu Consiliul Prezidial își poate stabili poziția, dar să nu facem declarații și să nu dăm instrucțiuni electoratului. În legătură cu alegerile consideră că cel mai important lucru îl constituie organizarea intensivă a maghiarilor. Propune ca delegatul trimis de la centru pentru conducerea alegerilor să discute separat cu fiecare secțiune privind problemele tactice. Este oportun să se ia o hotărâre definitivă doar atunci când s-a stabilit data alegerilor. Să continue tratativele cu celelalte partide politice iar înțelegerea încheiată cu sașii să se facă neapărat cu precizări în scris. Subliniază marea importanță a redactării comunicatului asupra ședinței de azi a consiliului prezidial, care trebuie să liniștească electoratul dar să-l încurajeze în același timp pentru activitatea viitoare.

Contele Bethlen György – potrivit părerii sale nici în rândurile partidelor politice românești nu s-a clarificat încă situația pentru ca Partidul Maghiar să poată hotărî asupra colaborării în alegeri cu careva dintre ele. Oferta paritară făcută de Partidul Național maghiarilor nu poate fi acceptată. Trebuie să fim foarte atenți la tratativele cu socialiștii pentru a-i exclude total pe comuniști iar tratativele cu celelalte minorități să se facă neapărat în scris. După analiza acestor

părerii propune să participăm la alegeri cu *listă minoritară independentă*, eventual să oferim o porțiță unei situații apolitice, să se participe la alegeri cu o listă aflată deasupra partidelor.

Dr. Gabány Imre – potrivit părerii sale, în primul rând noi trebuie să ne clarificăm asupra poziției maghiarilor în această problemă. De aceea, propune convocarea imediată a comitetului executiv pentru a hotărî în această problemă importantă. Acum să discutăm doar asupra poziției pe care o vom adopta în fața comitetului executiv. Consideră că Partidul Național fiind un partid regional nu poate fi partid de guvernământ, deci nu are nici un rost colaborarea cu el. Partidul Liberal este actualul partid aflat la putere și care are posibilitatea să rezolve nemulțumirile noastre minoritare. De aceea, dacă vom fi nevoiți să încheiem o colaborare în vederea alegerilor cu careva partid românesc, acela poate fi doar *Partidul Liberal*. Propune convocarea președinților secțiunilor pe rând, pentru discuții confidențiale iar după aceea să se convoace comitetul executiv, singurul care are menirea să hotărască. Acest lucru decurge nu numai din regulamentul de funcționare, dar este și o urmare a contactelor nemijlocite cu secțiunile.

Balázs András – potrivit părerii sale, în situația noastră critică trebuie să fim foarte chibzuiți și precauți, să ținem cont de retorsiunea pe care partidele românești omise ne-ar putea-o provoca. Pactul de la Ciucea ar putea constitui acel paratrăsnet care să fie utilizat ca motiv pentru a nu mai încheia alt pact. Nu consideră oportună încheierea unei înțelegeri de orice natură cu liberalii, căci trebuie să ne apărăm independența și are temeri <ca nu cumva> cu prilejul tratativelor cu partidele românești să ne însușim în dezavantajul nostru.

Consideră și el necesară organizarea intensivă a maghiarilor și contactul delegatului de la centru cu secțiunile. Subliniind importanța celor de mai sus propune să participăm la lupta electorală cu o *listă minoritară independentă*.

Dr. Roth Hugó – potrivit părerii sale ar constitui imoralitate politică sprijinirea Partidului Liberal, cel care a săvârșit cele mai grave brutalități politice împotriva minorității maghiare. Partidul lui Averescu nu a câștigat teren în Transilvania iar conform părerii sale pactul de la Ciucea nu poate aduce îngrădiri Partidului Maghiar în privința alegerilor administrative. Partidul Național a uitat cu desăvârșire de hotărârile de la Alba Iulia, suntem supuși din partea membrilor săi la atacuri permanente în presă, ațâță peste tot ura împotriva noastră, sunt șovini extremiști.

Subliniind importanța acestora propune înțelegerea cu minoritățile și să participăm la alegeri cu o *listă minoritară independentă*. Subliniază că pretorul însărcinat cu rezolvarea contestațiilor privind listele electorale a săvârșit abuzuri pentru care consideră necesare măsuri disciplinare. La solicitarea președintelui se acceptă întocmirea denunțului.

Președintele propune să se ia legătura cu evreii și cu reprezentanții socialiștilor privind atitudinea ce se va adopta cu prilejul alegerilor și privind colaborarea. Să fie informate secțiunile asupra acestor probleme pentru conformare.

Se acceptă propunerea președintelui.

„Consiliul prezidial, după dezbateri fructuoase la care au participat și reprezentanții secțiunilor și ai bisericilor a luat următoarea hotărâre, care se publică în presă.

Situația politică însă nu a evoluat în așa măsură încât consiliul prezidial să cumpănească toate punctele de vedere care ar duce la o concluzie finală privind poziția de adoptat în problema colaborării dintre partide. Pe de altă parte dorind să asigure succesul minorității maghiare, solicită secțiunilor ca pe lângă instruirea intensivă a electoratului să alcătuiască de pe acum lista independentă a maghiarilor pentru alegerile orășenești și județene, ținând cont de proporția populației. Consideră necesar ca în această listă independentă să fie incluși, conform proporției și reprezentanți ai altor minorități. Listele orășenești și județene care se vor întocmi cât mai urgent vor fi înaintate președinției centrale pentru aprobare. Centrala partidului nu dorește să influențeze alegerile comunale a căror conducere o încredințează secțiunilor. Consiliul prezidial accentuează că acum este momentul ca secțiunile și membrii Partidului Maghiar să dea dovadă de disciplină de partid și să-și manifeste sentimentul sacrificiului pentru marile interese periclitate. De aceea îi solicită să depună cu toată încrederea această problemă în mâinile conducerii centrale a partidului, să nu ia o hotărâre pe plan local înainte de măsurile luate de centru, iar cererile referitoare la această problemă să fie trimise președinției centrale a partidului“.

Consiliul prezidial declară că în principiu vor participa la alegeri cu o listă independentă. Îl împuternicește pe președinte să continue tratativele cu reprezentanții celorlaltor minorități și mai ales cu cei ai sașilor, să încheie înțelegeri și în privința proporției maghiarilor pe orașe și județe. Consiliul prezidial împuternicește președinția să-i convoace pe președinții secțiunilor sau pe locuitorii lor pentru discuții confidențiale și pentru instruire. Alegerile vor fi coordonate din partea centrului de către dr. Várady Aurel și dr. Gabány Imre. După instruirea generală secțiunile se vor organiza pe comune prin intermediul președinției lor. Pentru organizare sunt trimiși la Arad dr. Jakabffy Elemér¹, iar la Satu Mare dr. Roth Hugó. Cu organizarea secțiunilor din județele Trei Scaune, Odorhei și Ciuc se va ocupa președinția.

4. Președintele face cunoscută desfășurarea tratativelor cu reprezentanții minorității germane.

Consiliul prezidial consideră necesară colaborarea cu minoritatea germană și hotărăște că acolo unde maghiarii împreună cu germanii constituie majoritatea să participe la alegeri cu o listă comună; în prealabil se stabilește extrasul în funcție de proporția populației. Președintele este împuternicit să continue tratativele și să încheie convenții.

5. Secretarul general prezintă raportul doctorului Balogh Arthur despre desfășurarea conferinței minorităților de la Geneva.

¹ Jakabffy Elemér, avocat, redactor al revistelor „Magyar Kisebbség” (Minoritatea maghiară) și „Glasul Minorităților” din Lugoj, deputat în Parlamentul Ungariei (1910–1918), membru al conducerii Partidului Maghiar din România și deputat din partea acestuia în Parlamentul României; a publicat în anul 1924 „Statistica Ardealului”; participant la Congresul minorităților de la Geneva Cf. *E.M.*, p.580, *Mikó Imre*, p.41, 104, 122, 127.

Se ia la cunoștință. Participanților la conferință din partea minorității maghiare dr. Balogh Arthur¹ și Jakabffy Elemér li se aduc mulțumiri din partea Consiliului Prezidial.

Neexistând alte probleme la ordinea de zi, președintele încheie ședința exprimându-și mulțumirea pentru contribuția participanților.

Ugron István
președinte

Dr. Deák Gyula
secretar șef

5

1925 noiembrie 19, București

D.D.Lascu: Dle președinte, onorată Adunare, pun dlui ministru de externe și dlui ministru al instrucțiunii următoarele întrebări:

1. Dacă este adevărat, că ministrul României la Berna și-ar fi luat angajamentul să supună „Ligii Națiunilor“, pentru cenzurare prealabilă, un proiect de lege al Ministerului de Instrucție Publică român;

2. Dacă este adevărat că Guvernul român ar fi primit a se executa și deci a supune acel proiect de lege menționatei „Societăți a Națiunilor“.

Rog să mi se răspundă imediat, ca în caz de necesitate să-mi transform această comunicare într-o interpelare.

*D.I.G.Duca*², ministru de externe:

În ceea ce privește Liga Națiunilor, dl. dr. Lascu mă întreba ieri dacă este adevărat că legile țării și legea învățământului particular sunt supuse cenzurii și aprobării Societății Națiunilor.

Sub această formă întrebarea dumisale nu este deloc potrivită realității. Care este realitatea?

Minoritatea maghiară, prin reprezentanții ei, a adresat un protest Societății Națiunilor în chestiunea Legii învățământului particular. Potrivit Tratatului Minorităților³, pe care România l-a iscălit, și prin urmare pe care este datoare să-l respecte, această minoritate avea dreptul să facă acest protest.

Potrivit regulamentului Societății Națiunilor, Guvernul român este dator ca într-un termen de două luni să răspundă protestului și să arate el – statul român – dacă acest protest este conform sau nu este conform cu realitatea lucrurilor.

¹ Balogh Arthur (1866–1951), profesor de drept constituțional la Universitatea din Cluj (1905), membru corespondent al Academiei Maghiare; a publicat lucrări în specialitatea sa: *Constituția nouă a României*, Cluj, 1923; *Les droits des minorités et la defense de ces droits en Roumanie*, Geneva, 1923; membru de frunte al Partidului Maghiar din România pe care l-a reprezentat la toate congresele internaționale minoritare și bisericești, la Liga Națiunilor; președinte al Uniunii Ligii Națiunilor a Partidului Maghiar din România constituită la Odorheiul Secuiesc, la 14 mai 1927; senator din partea județului Cluj în Parlamentul României. Cf. *E.M.*, p.142; *Jakabffy*, p.242; *Mikó Imre*, p.52, 62, 69, 82–83.

² I.G.Duca (1879–1933), fruntaș al Partidului Național-Liberal, de mai multe ori ministru în guvernele Brătianu (1918–1928), prim-ministru (14.11.1933–29.12.1933), asasinat de membri ai Gărzii de Fier. Cf. *Mușat-Ardeleanu*, p.1141–1152; *Karl Kasser*, o.c., p.274.

³ Tratatul Minorităților semnat la Paris, la 9 decembrie 1919.

Noi ce am făcut dlor? Am dat Societății Națiunilor tot materialul necesar, pentru ca să poată judeca dacă într-adevăr acuzațiile aduse de minoritatea maghiară sunt întemeiate sau nu. Mai mult decât aceasta, noi am declarat Societății Națiunilor, că considerăm că nu are a se ocupa deocamdată de această chestiune fiindcă noi nu am votat încă o lege care, potrivit Tratatului Minorităților, ar putea să fie supusă ei. Noi pur și simplu am făcut un proiect care s-a votat de Senat, pe care nu îl considerăm ca definitiv.

Noi chemăm minoritățile, și săptămâna trecută însăși minoritatea maghiară a tratat cu Ministerul de Instrucțiune, pentru că nu vrem să facem o lege care să fie un instrument de persecuție pentru minorități, căci aceasta nu concordă cu politica noastră de stat, ci noi vrem să facem numai o lege care să asigure drepturile legitime ale minorităților și să nu încalce drepturile legitime ale statului român.

În acest stadiu este chestiunea.

Acum dl Lascu zice: Dar aceasta înseamnă că noi suntem supuși controlului Societății Națiunilor.

Dar bine, dle Lascu, desigur că suntem supuși controlului Societății Națiunilor din momentul în care România a iscălit Tratatul Minorităților și în toate chestiunile referitoare la minorități, suveranitatea noastră este știrbită și de aceea dl Ion Brătianu¹ s-a opus iscălierii Tratatului Minorităților.

De aceea, dlor, eu nu am scăpat nici o ocazie la Societatea Națiunilor pentru a cere ca stipulațiile care s-au pus în sarcina României și a celorlalte state succesoriale ale Monarhiei Habsburgice în ceea ce privește regimul minorităților să fie întinse în toate celelalte puteri, pentru ca astfel omenirea întreagă să se găsească sub regim uniform și să nu mai fim noi, în epoca de democrație de astăzi, cu state, care unele au o suveranitate știrbită.

Văd oarecare gesturi de impaciență din partea dlui Iorga² și atunci eu țin să adaug că n-am pomenit și nu pomenesc altă chestiune, dle Iorga, ca să reînviez o veche dezbatere și toate patimile care sunt legate de ea.

Dar, veți recunoaște și domniile voastre, că atunci când dl Lascu mă întrebă pe mine și are aerul să mă acuze că fac un act care știrbește suveranitatea noastră națională să spun dlui Lascu: sunt obligat să-l fac de pe urma tratatelor iscălite și pe care încă odată oricare ar fi fost părerile noastre până s-au iscălit acele tratate oricare ar fi părerile noastre ca acest regim să se întindă sau să nu se întindă și la celelalte națiuni, odată ce acest tratat iscălit, România trebuie să-și respecte cuvântul și cât timp noi vom fi pe aceste bănci, vă declar că îl vom respecta în litera și spiritul lui.

„Dezbaterile Adunării Deputaților“, nr.10, ședința din 18 noiembrie 1925, p.150 și nr. 11 din 20 noiembrie 1925, p.161.

¹ Ion (Ionel) I.C.Brătianu (1864–1927), președinte al Partidului Național-Liberal (1909–1927), de mai multe ori ministru și prim-ministru al României (1909–1910, 1914–1918, 1918–1919, 1922–1926, iunie-noiembrie 1927). Cf. *M.D.E.*, p.239.

² Nicolae Iorga (1871–1940), istoric de renume mondial; în 1910 împreună cu A.C.Cuza a înființat Partidul Național Democrat; prim-ministru în 1931–1932, a dus o politică de apropiere față de minoritățile naționale; asasinat de legionari.

TITLUL I
Învățământul în școlile particulare
Secțiunea I
Capitolul I
Dispoziții generale

1. Învățământul și educația elevilor se pot face, în afară de școlile statului și în școlile particulare (ale confesiunilor, ale comunităților, ale particularilor), sau în familie.

2. Se numește școală particulară orice școală înființată, condusă și întreținută din inițiativă particulară, cu scopul de a da instrucție și educație la cel puțin 10 copii în mijlocie pe clasă. La învățământul primar numărul copiilor poate fi și de minimum 20 pe școală.

3. Aceste școli se pot înființa numai de cetățeni români: fie individual, fie constituiți în societăți culturale sau comunități religioase, recunoscute ca persoane juridice.

Nu se pot înființa astfel de școli de către societățile culturale, ordinele călugărești și de congregațiile școlare dependente de organizații din alte state.

Pentru copiii de cetățeni ai unui stat străin se pot înființa, de comunitățile respective recunoscute de stat, școli particulare, în care însă nu pot fi primiți nici copii de cetățeni români, nici copii de supuși ai altor state, decât ai aceluia căruia aparține comunitatea care a înființat școala.

4. Nici o școală particulară nu se poate înființa decât pe baza unei autorizații date de Ministerul Instrucțiunii.

5. Toate școlile particulare sunt puse sub supravegherea Ministerului de Instrucțiune.

6. Orice școală particulară corespunde direct cu autoritățile publice referitor la toate chestiunile de control și supraveghere.

Dispozițiile de ordin principal se vor comunica de minister și de organele sale școlilor respective atât prin susținătorii lor, cât și direct școlilor.

Necomunicarea ordinelor ministerului către școli, de către susținători, atrage după sine măsuri de penalitate pentru școală.

Capitolul II
Categoriile de școli particulare

7. Școlile particulare pot fi:

- a) Școli de copii mici (grădini de copii);
- b) Școli primare;

c) Școli de grad secundar cu învățământ teoretic sau practic.

8. Nu se pot înființa pe cale particulară școli normale și școli superioare cu caracter univesitar.

9. Școlile de copii mici (grădinile de copii) și școlile primare particulare funcționează numai cu programa statului; iar celelalte pot avea și programe proprii.

10. Numai școlile de copii mici și școlile primare pot fi mixte; școlile mixte nu pot avea internate comune.

Capitolul III

Autorizarea de funcționare a școlilor particulare

11. Pentru autorizarea de deschidere și funcționare a unei școli particulare sau a unei noi clase, înființatorul sau susținătorul ei trebuie să înainteze Ministerului Instrucțiunii prin inspectoratul regiunii respective, cel mai târziu până la 1 ianuarie care precede începutul anului școlar în care ar fi să înceapă școala, o cerere însoțită de anexele trebuincioase în care să se arate:

- a) felul școlii ce intenționează să deschidă;
- b) limba de predare;
- c) programa de studii dacă e a statului sau e proprie. În cazul când programa va fi proprie se va alătura și textul amănunțit al acesteia în dublu exemplar;
- d) schița localului și a curții cu indicația cubajului și întrebuințării fiecărei încăperi și a suprafeței pentru curte;
- e) mobilierul și materialul didactic ce va poseda;
- f) Dovada că posedă fondurile sau veniturile necesare pentru asigurarea existenței școlii, a salariului personalului administrativ și corpului didactic al școlii cel puțin pentru un an.

g) Lista personalului administrativ și a corpului didactic însoțită de actele necesare din care să rezulte că îndeplinește condițiile specificate mai jos, pentru a putea obține dreptul de funcționare, se va înainta cu cel puțin trei luni înainte de începerea anului școlar.

Pe baza referatului inspectorului de regiune și cu avizul conform al Consiliului permanent, ministerul hotărăște și, în caz de aprobare, autorizația se publică, în Monitorul Oficial și în Buletinul ministerului, cu precizarea condițiilor generale de funcționare. Școlii i se va elibera o autorizare semnată de ministru, spre a fi prezentată la cererea organelor de control.

12. Nici un fel de schimbare nu se va putea aduce la cele stabilite prin actul de autorizație decât cu învoirea scrisă a ministerului, dată în urma avizului Consiliului permanent.

13. Școala particulară care va fi găsită că funcționează fără autorizație se va închide imediat pe cale administrativă; conducătorul școlii va pierde dreptul de a mai înființa școli particulare; iar susținătorul școlii va fi dat în judecata tribunalului, spre a fi condamnat la o amendă de 5000–10000 lei.

Capitolul IV

Autorizarea de funcționare a personalului didactic și administrativ al școlilor particulare

14. Orice școală particulară va trebui să aibă un director răspunzător de mersul școlii și de păzirea legilor și regulamentelor școlare, precum și personal didactic și de conducere suficient.

Directorul unei școli de băieți va fi bărbat, iar al unei școli de fete, femeie. La grădiniile de copii conducerea o va avea o femeie.

15. Nimeni nu va putea funcționa într-o școală particulară ca director, profesor, institutor și învățător decât în puterea unei autorizații a Ministerului Instrucțiunii, care va fi individuală și dată în urma avizului conform al Consiliului permanent.

Cererile vor fi adresate ministerului în termen de o lună de la numire, iar ministerul trebuie să se pronunțe în timp de 6 luni.

Persoanele care au diplomele respective liberate de statul român sau de școlile normale confesionale cu drept de publicitate, conform legii nu mai au nevoie de acest aviz.

Autorizația se publică în Monitorul Oficial și în Buletinul ministerului și va trebui să cuprindă gradul și categoria școlii la care are dreptul să funcționeze, specialitățile și limba de predare. Celui autorizat i se va elibera un exemplar spre a fi arătat organelor de control, la cerere.

În școlile particulare confesionale pot funcționa ca profesori și persoane care aparțin ordinilor religioase întrucât îndeplinesc condițiile prevăzute în această lege.

16. Directorul sau directoarea unei școli particulare, precum și întregul ei personal didactic, se numește de susținătorul școlii și trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- a) să aibă cetățenia română;
- b) să posede titluri identice cu membrii corpului didactic de la școlile de același grad ale statului;
- c) să cunoască limba română. Dovada cunoașterii acestei limbi se face prin diplomații școlilor românești cu posedarea diplomelor acestor școli, iar pentru ceilalți cu certificate că au trecut un examen de limba română, istoria românilor, geografia României și Constituția țării, înaintea unei comisii;
- d) să nu fi suferit nici o condamnare penală pentru fapte infamante;
- e) să nu fi fost pedepsit la școlile statului cu excluderea.

Afară de aceste condiții, directorul sau directoarea vor mai dovedi că au cel puțin 5 ani de funcționare în învățământul de stat sau particular și că nu au suferit pedeapsa suspendării din învățământ în ultimii 5 ani.

La școlile primare cu un singur învățător nu se cere nici un stagiu.

17. Cetățenii străini vor putea fi admiși să funcționeze în învățământul particular numai în mod excepțional pentru predarea limbii lor mateme, pentru dexterități și pentru limbile moderne și cu aprobarea specială a ministerului, dată

cu avizul conform al Consiliului permanent și publicată în Monitorul Oficial și în Buletinul ministerului. Ei vor trebui să aibă calificarea similară gradului de învățământ de la școlile statului, pentru care cer autorizarea.

Cetățenii străini nu pot fi directori.

Capitolul V

Condițiile ce trebuie să îndeplinească localurile de școli particulare

18. Pentru ca localul destinat unei școli particulare să poată fi aprobat, trebuie să îndeplinească toate condițiile de igienă care se vor prevedea în regulament și să aibă cel puțin atâtea săli de lecții câte clase vor funcționa.

La școlile primare vor putea funcționa două sau mai multe clase în aceeași sală; numărul elevilor nu trebuie însă să treacă de cel prevăzut în lege.

La orice cerere de autorizare sau de schimbare de local, ministerul va numi o comisie compusă din inspectorul școlar respectiv și un medic oficial, care va vizita localul și își va da avizul motivat.

19. Nici o școală particulară nu poate fi instalată într-un local a cărei vecinătate va fi recunoscută ca periculoasă pentru moralitatea și sănătatea elevilor.

20. Orice școală particulară trebuie să fie înzestrată cu mobilierul suficient, precum și cu materialul didactic necesar învățământului ce se predă într-însa.

Capitolul VI

Dispoziții privitoare la administrarea și funcționarea școlilor particulare

21. Directorul și membrii corpului didactic al unei școli particulare, fără excepție, depun la primirea autorizației de funcționare, în fața inspectorului de regiune, jurământ de credință Regelui, Constituției și legilor țării.

22. Ei sunt datori să frecventeze școala regulat, să aplice programele, regulamentele și instrucțiunile școlare, precum și principiile didactico-pedagogice și să aibă o purtare exemplară în societate.

23. Corespondența fiecărei școli particulare cu autoritățile publice se face exclusiv în limba română; iar în administrația interioară afară de cazurile prevăzute de art.26 se poate întrebuința limba de predare a școlii.

24. Orice școală particulară e obligată să aibă pe frontispiciul localului inscripția în limba statului, și facultativ și în limba de predare a școlii; iar în sala festivă, în sălile de cursuri, precum și în cancelarie, portretele suveranilor.

25. Școlile particulare nu pot folosi stema țării pe imprimate și ștampile.

26. Școlile particulare sunt datoare să țină în cea mai deplină regulă și să prezinte la cererea personalului de control cataloagele, matricolele, statele de plata personalului, registre de numele, locuința, naționalitatea, confesiunea și limba maternă a elevilor, precum și orice alte acte și registre ce s-ar impune prin regulamente speciale.

Toate aceste registre, matricole, cataloage etc., vor fi scrise obligatoriu în limba română și facultativ în limba de predare a școlii.

27. Școlile particulare nu au dreptul să elibereze nici un fel de diplomă; ele nu pot da decât adevărinite, care să constate studiile făcute în școală. Forma acestor adevărinite va fi fixată de minister pentru fiecare fel de școală; ele vor fi redactate în limba română și în limba de predare a școlii.

28. În școlile particulare nu se va putea întrebuița nici o carte tipărită și nici o hartă sau tablou care să nu fie aprobate de minister. Întrebuițarea manuscriselor este interzisă.

Cărțile și hărțile neaprobate, precum și manuscrisele care se vor găsi întrebuițate într-o școală particulară se vor confisca, iar directorul și profesorul de specialitate vor fi trimiși înaintea comisiunii disciplinare.

29. În școlile particulare, fără excepție, este interzisă orice încercare de a se exercita vreo influență asupra credinței religioase a copiilor și părinților.

30. Susținătorii sau directorul unei școli particulare sunt datori să angajeze personalul didactic al școlii prin învoieli scrise și să-l retribuiască cu aceleași salarii și indemnizații cu care sunt retribuiți membrii corpului didactic de la școlile similare ale statului.

31. Nici o școală particulară nu va putea primi fonduri, subvenții sau donații de orice natură din străinătate decât cu știrea și prealabila aprobare a Ministerului Instrucțiunii. Transmiterea acestor fonduri se va face întotdeauna prin intermediul ministerului.

Nerespectarea acestei dispoziții atrage după sine închiderea școlii.

32. Ministerul de Instrucțiune are dreptul de control asupra tuturor fondurilor școlilor particulare.

33. Elevii școlilor particulare vor fi supuși de către susținătorii școlilor regulilor disciplinare la care sunt supuși și elevii școlilor publice. Ei nu pot forma și nici face parte din nici o asociație școlară sau extrașcolară decât numai în baza unor statute aprobate de Ministerul Instrucțiunii și sub controlul organelor Ministerului Instrucțiunii.

Capitolul VII

Limba de predare în școlile particulare

34. Limba de predare în școlile particulare, frecventate de elevi ai căror părinți sunt de origine română, este limba statului.

35. Limba de predare în școlile particulare, frecventate de elevi a căror limbă maternă este alta decât a statului, se va stabili de susținătorii școlii. În aceste școli nu se vor primi însă decât elevi a căror limbă maternă este aceeași cu limba de predare a școlii.

36. În școlile particulare evreiești limba de predare este limba română sau limba evreiască.

37. Școlile particulare conduse de ordine călugărești și congregații școlare recunoscute vor avea ca limbă de predare limba română.

38. În școlile particulare, în care se primesc numai elevi ai căror părinți sunt cetățeni străini, limba de predare va fi aceea stabilită de susținătorii școlii.

39. Oricare ar fi limba de predare a unei școli particulare, limba română, istoria românilor și geografia României se vor preda în limba română în toate școlile de orice grad și categorie, începând din clasa a III-a primară, în numărul de ore stabilit prin regulament.

Aceste materii nu se pot preda decât de profesorii calificați și care cunosc limba română.

„Monitorul Oficial”, nr.283 din 22 decembrie 1925,; *Colecția Hamangiu, Codul general al României, legi și regulamente*, vol.IX–XII, 1922–1926, București, 1926, pg.582–583, 585–587.

7

1925, București

Ministerul Cultelor și Artelor
Direcțiunea Generală a Contabilității
Nr.32328

Domnului Gh.Kristof¹, profesor de limba și literatura maghiară
la Universitatea din Cluj

Domnule,

Referindu-ne la cererea Domniei voastre, înregistrată la nr.32328/ 1925, avem onoarea a vă înainta ordinul de plată nr.2502, în valoare de 8000 lei, acordați de acest minister pentru perfecționarea cunoștințelor dvs. în limba și cultura românească.

Odată cu aceasta s-a avizat și Administrația financiară despre facerea plății.

Director General,

ss indescifrabil Șeful Serviciului
ss indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Kristóf György, dosar 269, f.4

¹ Kristóf György (1878–1965), profesor universitar la Cluj din anul 1922, adept al înțelegerii cu românii, fapt pentru care este redactor pentru limba maghiară la revista „Cultura” (publicată în română, franceză, maghiară și germană) editată de Sextil Pușcariu în 1924 și colaborator la cursurile de vară organizate de N.Iorga la Vălenii de Munte. A publicat o istorie a limbii și literaturii maghiare în limba română. (Zsolt K. Lengyel, *Kristóf György az erdélyiség és romániaság keresztjében. Adalék*, în “Korunk”. Seria nouă, an 3, 1992, p.107–113).

Dlui Prefect al Județului¹

Vă anunțăm că s-a hotărât colaborarea cu Partidul Maghiar în tot Ardealul și Banatul².

Bazele colaborării sunt următoarele:

În municipii și comunele urbane chiar cu alegători în majoritate maghiari, numărul total al consilierilor români de drept și aleși, va fi de cel puțin jumătate plus unul din numărul total al consilierilor de drept și aleși³. Deci în toate aceste cazuri românii vor avea majoritatea voturilor. Se exceptează orașele Aiud, Satu Mare, Tg. Secuiesc, Sf. Gheorghe, Gheorgheni, Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc și Turda în care maghiarii vor avea jumătate plus unul din numărul consilierilor. Primarii în toate comunele urbane reședințe de județ și municipii vor fi români, deci și chiar în Sf. Gheorghe, Odorhei, Turda și Miercurea Ciucului. În Aiud, Gheorgheni, Satu Mare și Tg. Secuiesc, primarul va putea fi maghiar.⁴ E bine înțeles că toate chestiunile de detaliu, le veți rezolva, fie Dvs. fie șeful organizației locale, în înțelegere cu delegatul Partidului Maghiar, care în localitate este D....

În comunele urbane sau în municipii, în care majoritatea alegătorilor sunt maghiari, numărul consilierilor maghiari va fi determinat de Dvs. sau șeful organizației locale, în înțelegere cu delegatul Partidului Maghiar sus menționat.⁵

În municipii acest număr va fi corespunzător raportului dintre numărul alegătorilor maghiari și numărul total al alegătorilor.

În delegațiunile permanente, acolo unde românii au majoritatea, ei vor avea-o și în delegațiune. Acolo unde consiliul⁶ va fi maghiar în majoritate, aceștia vor avea majoritate și în delegațiune.

În comunele rurale se admite principiul reprezentării în consilii pe baza proporționalității cu observațiunea ca în centrele în care populația maghiară este în mare majoritate, numărul consilierilor maghiari, poate fi mai mare ca jumătate.⁷

¹ În colțul dreapta sus de pe prima pagină se află mențiunea:

"Exact conform înțelegerii și semnăt "T. Constantinescu".

² În varianta maghiară a textului urmează o completare: "De adăugat: de asemenea și în părțile Maramureșului și Crișanei".

³ În varianta maghiară observația: "Consilierii maghiari vor fi acceptați în număr corespunzător proporției alegătorilor maghiari".

⁴ În varianta maghiară observația: "Dacă conducerea locuitorilor maghiari din orașele respective va considera necesar acesta"

⁵ Sfârșitul documentului se modifică astfel: "În înțelegere cu delegatul Partidului Maghiar astfel încât acest număr va fi corespunzător proporției numerice a alegătorilor maghiari din totalul numărului alegătorilor".

⁶ În textul maghiar: "Text modificat: unde alegătorii sunt în majoritate maghiari, maghiarii vor avea majoritate și în delegațiune".

⁷ În textul maghiar: "Text modificat: "În comunele rurale pentru consilii se va aplica principiul reprezentării proporționale cu acea mențiune că în comunele în care populația maghiară este în majoritate, numărul consilierilor maghiari poate fi mai mare decât jumătate".

Primarul va fi român sau maghiar după înțelegerea Dvs. sau a șefului organizării cu delegatul Partidului Maghiar arătat mai sus.⁸

Este de dorit ca listele să fie depuse până vineri seara 5 februarie.⁹

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond personal Bernády György, nr.44, f.1-5

9

1926 martie 27, București

Legea Electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat din 27 martie 1926

Capitolul I

Compunerea Adunărilor, convocarea corpului electoral

1. Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români majori, prin vot universal, egal, direct, obligator și secret, pe baza reprezentării minorității, prin scrutin de listă, pe circumscripții electorale.

Fiecare județ constituie o circumscripție electorală.

2. Numărul deputaților pe întreaga țară și pentru fiecare județ este stabilit în tabloul anexat, și nu se va putea modifica decât prin lege. El va fi proporțional cu populațiunea ce se va constata pe baza recensământului general.

3. Senatul se compune din senatori aleși și din senatori de drept.

4. Senatorii aleși se împart în categoriile următoare:

a) Senatori aleși de cetățenii români de la vârsta de 40 ani împliniți, cu vot obligatoriu, egal, direct și secret, pe circumscripții electorale, prin scrutin de listă.

Fiecare județ constituie o circumscripție electorală.

Numărul senatorilor din această categorie pe întreaga țară și pentru fiecare județ este stabilit în tabloul anexat la această lege și nu se va putea modifica decât în condițiunile prevăzute de art.2.

b) Senatorii aleși, prin vot obligator, egal, direct și secret, de un colegiu compus din membrii aleși ai consiliilor comunale urbane și rurale și ai consiliilor județene, câte unul de fiecare județ.

⁸ În textul maghiar urmează o completare: "după cum majoritatea alegătorilor este română sau maghiară".

Dacă dumneavoastră și delegatul Partidului Maghiar nu vă veți putea înțelege în vreo problemă secundară, problema în cauză va fi anunțată telegrafic de dumneavoastră comisiei de dirijare a alegerilor de la Cluj, care va decide în înțelegere cu centrala din Cluj a Partidului Maghiar.

Ținând cont de înțelegerea cu Partidul Maghiar vă solicit, domnule prefect, să binevoiți a sprijini după posibilități Partidul Maghiar în activitatea sa îndreptată pentru organizarea și asigurarea reușitei alegerilor".

⁹ Dată modificată: "8 februarie"

Acești alegători își pierd dreptul lor de a vota în acest colegiu:

1. Când au fost excluși din consiliu pentru motive legale și când această exclusiune s-a confirmat de ultima instanță competentă a se pronunța asupra excluderii.

2. Când consiliile au fost dizolvate pentru vreunul din cazurile prevăzute de art.273 din Legea unificării administrative și când dizolvarea a fost încuviințată definitiv de autoritatea competentă, conform art.174, 275 și 276 din Legea unificării administrative.

Membrii aleși ai consiliilor își vor exercita dreptul lor de vot în acest colegiu - chiar dacă alegerea a fost contestată - atâta timp cât invalidarea nu a fost definitiv hotărâtă.

c) Senatori aleși, prin vot obligator, egal, direct și secret, de membrii:

1. Camerelor de comerț, secția comercială.

2. Camerelor de comerț, secția industrială.

3. Camerelor de agricultură.

4. Camerelor de muncă.

Membrii acestor camere se întrunesc în colegii separate și aleg din sânul lor câte un senator de fiecare din categoriile de mai sus și pentru fiecare circumscripție electorală.

Prin membrii Camerelor se înțeleg membrii aleși și cei numiți ai consiliilor de administrație, afară de cei de drept;

d) Senatori aleși câte unul de fiecare universitate, din sânul său, de către profesorii onorari, titulari și agregati, precum și conferențiarilor definitivi, întruniți în colegii separate pe fiecare universitate;

5) Sunt senatori de drept în virtutea înaltei lor situațiuni în stat și biserică:

a) Moștenitorul Tronului de la vârsta de 18 ani împliniți. El însă nu va avea vot deliberativ decât de la vârsta de 25 ani împliniți;

b) Patriarhul și Mitropoliții țării;

c) Episcopii eparhioți ai Bisericilor ortodoxe române și greco-catolice, întrucât vor fi aleși conform legilor țării;

d) Capii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt cetățeni români aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioși;

Reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi șeful-rabin, desemnat de Uniunile comunităților evreiești din țară. Până la organizarea prin lege a cultelor, reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi reprezentantul religios al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat.

Reprezentantul superior religios al musulmanilor din Regat;

Președintele Academiei Române.

Mandatul acestor senatori încetează odată cu calitatea sau demnitatea care le atribuie dreptul.

6. Drepturile capilor bisericilor și ai confesiunilor recunoscute de stat se dovedesc prin certificatul Ministerului de Culte și se verifică de Senat din oficiu sau la cererea celor interesați.

Nu sunt supuși acestei formalități mitropoliții și episcopii eparhioți ai Bisericii ortodoxe române și greco-catolice care au făcut parte din Senat și înaintea promulgării legii de față.

Art.90. - Pentru repartizarea mandatelor grupărilor politice pe țară se vor face următoarele operațiuni:

a) Se totalizează pe țară numărul votanților, al buletinelor anulate și al voturilor întrunite de fiecare grupare politică, după datele ce s-au primit de la birourile electorale județene.

Comisiunea este în drept să rectifice erorile materiale ce ar constata în totalurile primite de la birourile electorale județene. Rectificările nu se pot face asupra buletinelor ci numai asupra operațiunilor aritmetice greșite. Această rectificare se va constata și motiva prin încheiere semnată de membrii comisiunii;

b) Se calculează procentul de voturi obținut de fiecare grupare politică față cu numărul total al votanților din întreaga țară.

Gruparea politică care în urma acestui calcul se constată că a întrunit cel mai mare număr de voturi pe țară, dar cel puțin un procent de 40% față de celelalte grupări, se declară grupare majoritară, iar celelalte grupări minoritare.

Nu se declară nici o grupare majoritară în cazul când nici una din ele n-a obținut acest procent de voturi, precum și în cazul când două grupări care au obținut cele mai multe voturi au paritate de procente;

c) Se calculează procentele de vot obținute în fiecare circumscripție electorală de fiecare grupare politică, față de numărul total al votanților din circumscripție.

Procentele astfel obținute se înscriu în ordine descrescândă și în coloane deosebite pentru fiecare din ele.

Dacă sunt circumscripții cu procente egale, se preferă în ordine acelea care au cel mai mare număr de voturi.

Art.91. - Dacă grupările politice care s-au stabilit astfel că sunt minoritare pe țara întreagă au obținut totuși în unele circumscripții majoritatea absolută a voturilor, ele vor dobândi în aceste circumscripții un număr de mandate proporțional cu procentul de voturi ce au față de totalul voturilor exprimate din circumscripția respectivă, chiar dacă pe țara întreagă nu au întrunit procentul de 2% din voturile exprimate.

Acest calcul se face înmulțindu-se numărul mandatelor de atribuit în circumscripție cu procentul de voturi obținut; fracțiunile zecimale mai mari ca 0,5 se întregesc la o unitate, iar cele egale sau mai mici ca 0,50 se suprimă.

Voturile ce au avut în aceste circumscripții grupările minoritare se scad din totalul voturilor obținute pe țară de aceste grupări.

Art.92. - Din numărul total al mandatelor stabilit prin lege pe țara întreagă se deduc mandatele atribuite grupărilor minoritare în circumscripțiile unde acestea au întrunit majoritatea absolută, chiar dacă pe întreaga țară nu au întrunit procentul de 2%.

Ceea ce rămâne din numărul total al mandatelor după aceste deducțiuni se repartizează grupărilor politice pe țară, după distincțiile de mai jos.

"Monitorul Oficial" nr.71 din 27 martie 1926; Colecția Hamangiu, Codul general al României, legi și regulamente, vol. XI-XII, 1922-1926, București, 1926, p. 1054-1061.

STATUTELE Asociațiunii Culturale Bulgare din județul Caliacra

Cap.I

Denumirea, sediul și durata

Art.1. - S-a înființat o asociațiune sub denumirea "Asociațiunea Culturală Bulgară din județul Caliacra", cu sediul principal în orașul Bazargic și filialele în orașele: Bazargic, Balcic și Cavarna pentru un timp nelimitat.

Art.2. - Asociațiunea poate să deschidă și alte filiale în județul Caliacra.

Scopul Asociațiunii

Art.3. - Scopul asociațiunii este dezvoltarea și răspândirea culturii dintre cetățeni români de origine bulgară. Pentru realizarea acestui scop, asociațiunea înființează, organizează și întreține: grădini de copii, școli primare, secundare; biserici, societăți de educație, muzică și sport; biblioteci și săli de citire; conferințe populare, serate, șezătoare precum și alte așezăminte.

Patrimoniul inițial

Art.4. - Patrimoniul inițial al asociațiunii este de 1.500.000 lei compus din primele vărsăminte ale fondatorilor și de mobilier.

Art.5. - Patrimoniul asociațiunii se alimentează în urmă:

- a) Din cotizațiile anuale ale membrilor
- b) Din liberalitățile eventuale
- c) Din taxele școlare fixate prin regulament special
- d) Din sumele încasate de la serate, baluri și concerte
- e) Din subvențiile de stat, județ și comune

CAP.II

Asociații

Art.6. - Fiecare cetățean român de origine bulgară, major, fără deosebire de sex poate să fie înscris ca membru al asociațiunii, adresând cererea scrisă către președintele asociației.

Art.7. - Fiecare asociat are drept la un vot.

Art.8. - Asociatul este dator să achite în mod regulat cotizațiunea sa, în caz de neplată, la finele anului social, asociatul pierde dreptul său de vot.

Art.9. - Nimeni nu poate să facă parte din asociațiune dacă este lovit de o sentință pentru fapte infamante, dacă face parte din vreo organizație nelegală și dacă, lucrează contrar intereselor asociațiunii.

Art.10. - Asociatul se poate retrage oricând din asociațiune cu condiția de a-și comunica cererea direcțiunii cu cel puțin șase luni înainte de finele anului social.

Art.11. - Pentru fapte infamante și contra intereselor asociațiunii un asociat se exclude din asociațiune prin hotărârea adunării generale.

CAP.III

Administrarea asociațiunii

Art.12. - Administrarea asociațiunii este încredințată unui consiliu de administrație compus din 15 membri și 5 supleanți, aleși de către adunarea generală pentru un timp de 1 an pentru primul an, și în urmă pentru timp de 3 (trei) ani.

Art.13. - Pentru a fi ales membru în consiliul de administrație, asociatul trebuie să întrunească următoarele condiții:

a) Să nu fie lovit de vreo sentință infamantă

b) Să nu fi adus prin grai, scris sau fapte, vreo daună morală și materială asociațiunii

c) Să nu aparțină vreunei organizații nelegale

d) Să fie contribuabil regulat

Art.14. - Consiliul se întrunește ori de câte ori va fi nevoie și cel puțin odată la trei luni, convocat de către președinte.

Art.15. - Consiliul alege din sânul său un președinte, doi vice-președinți, un secretar și un casier.

Art.16. - Ședințele consiliului sunt legale dacă iau parte jumătate din numărul membrilor plus unul.

Art.17. - Deciziunea se ia cu majoritatea de voturi din cei prezenți.

Art.18. - Membri care vor lipsi de la două ședințe consecutive fără motive din partea consiliului, se vor considera ca demisionați.

Art.19. - Consiliul se îngrijește de:

a) Înscrierea a noi membri în asociațiune.

b) Fixarea cotizațiunilor anuale ale membrilor și stabilirea taxelor de frecventarea instituțiilor.

c) Numirea personalului necesar conformându-se legilor și regulamentelor respective ale țării.

d) Întocmirea bugetului și bilanțului anual.

e) Întemeierea a noi filiale.

f) Supravegherea gestiunii filialelor.

g) Căutare de resurse financiare, făcând împrumuturi; cumpărând și vânzând și ipotecând averea asociațiunii.

h) Convocarea adunării generale ordinare și extraordinare fixând ziua, locul și ordinea de zi, cu cel puțin cinci zile libere înaintea adunării.

Art.20. - Președintele consiliului de administrație reprezintă asociațiunea înaintea tuturor autorităților publice și terțelor persoane.

Art.21. - Directorii și conducătorii diferitelor instituțiuni iau parte la ședințele consiliului cu vot consultativ.

Art.22. - Pentru toate hotărârile luate în consiliu se adresează un proces-verbal semnat de președintele și de membrii prezenți.

Art.23. - Președintele, vicepreședintele, casierul și secretarul asociațiunii formează comitetul de direcție care este organul executiv al tuturor hotărârilor consiliului de administrație.

Art.24. - Consiliul de administrație poate să delege drepturile sale comitetului de direcție.

Art.25. - Asociațiunea este valabil angajată prin semnăturile a două persoane și anume: a președintelui cu unul din vice-președinți sau a președintelui cu a secretarului consiliului, puse sub denumirea scrisă și ștampilată sau tipărită: "Asociațiunea Culturală Bulgară din județul Caliacra".

CAP.IV

Filiale

Art.26. - Consiliul de administrație decide întemeierea a noi filiale în județ.

Art.27. - Filialele se conduc de un comitet de 5 persoane alese pentru timp de un an pentru primul, și în urmă pe timp de 3(trei) ani de către membrii localnici ai acestei asociațiuni.

Art.28. - Comitetul alege din sânul său: un președinte, un secretar și un casier.

Art.29. - Comitetul numește personalul necesar la școlile din localitate, propune înscrierea a noi membri în asociațiune, încasează cotizațiile membrilor din localitate, fixează taxele de frecvență a școlilor, întocmește bugetul și bilanțul anual spre aprobarea consiliului de administrație al asociațiunii.

Art.30. - Filialele sunt valabil angajate prin semnăturile președintelui și secretarului comitetului.

CAP.V

Cenzori

Art.31. - Pe lângă controlul de stat toată gestiunea asociațiunii este supusă controlului unui comitet de cenzori compus din trei persoane și trei supleanți, aleși în fiecare an la adunarea generală. Comitetul de cenzori lucrează în conformitate cu statutele asociațiunii și legile respective.

CAP.VI

Adunarea Generală

Art.32. - Adunarea generală este organul suprem al asociațiunii format din asociați care întrunesc condițiunile prevăzute din statutul asociației.

Art.33. - Adunarea generală ordinară are loc în fiecare an în luna februarie; ea este legal constituită dacă la prima convocare se prezintă majoritatea absolută din totalul asociaților. În caz contrar adunarea se amână pentru săptămâna viitoare, când hotărârile se iau cu majoritatea absolută a celor prezenți oricare ar fi numărul lor.

Art.34. - Adunările generale se prezidează de președintele asociațiunii. Adunarea alege două persoane care împreună cu președintele constituie biroul adunării și care semnează procesul-verbal pentru toate deciziunile luate.

Art.35. - Adunarea generală ordinară decide:

- a) Asupra dării de seamă, bilanțul și bugetul
- b) Asupra raportului cenzorilor
- c) Asupra descărcării de gestiune a consiliului de administrație
- d) Asupra cotizațiilor fixate de consiliul de administrație

Art.36. - Numai pentru dizolvarea asociațiunii adunarea generală extraordinară trebuie să ia hotărârea cu majoritatea de 2/3 (două treimi) din numărul total al asociaților prezenți și absenți, și cu două treimi (2/3) voturi exprimate.

Art.37. - Adunarea generală extraordinară are loc când consiliul de administrație va găsi de cuviință sau când aceasta se va cere prin cererea scrisă și motivată cel puțin de o cincime din numărul asociaților.

CAP.VII

Dispozițiuni generale

Art.38. - Toate proprietățile imobiliare ale asociațiunii sunt înscrise pe numele președintelui consiliului de administrație.

Art.39. - Asociațiunea își are sigiliul de forma rotundă și cu inscripțiunea "Bălgarsco Kulturno Obstestvo" scrisă pe bulgărește și "Asociațiunea Culturală Bulgară" pe românește.

CAP.VIII

Lichidare

Art.40. - Lichidarea patrimoniului asociațiunii se va face de către comitetul de direcție care va lucra conform legilor pentru persoanele juridice.

Regulament
privitor la funcționarea cadiatelor și la normele
de urmat în materiile date în competența lor

Dispozițiuni generale

1. Organizarea cadiatelor, reședința și competența

1. În fiecare din capitalele județelor din partea dreaptă a Dunării va funcționa câte o instanță numită cadiat, pentru afacerile dintre mahomedani, privitoare la organizarea familiei, la puterea părintească, la căsătorie, despărțenie și la succesiunile fără testament.

2. Competința teritorială a fiecărui Cadiat este aceeași ca și a tribunalelor ordinare respective și supusă modificărilor ce s-ar aduce circumscripțiunilor acestora.

3. Cadiatele funcționează sub conducerea unui judecător numit cadiu, asistat de un grefier.

4. Cadiul va judeca și rezolva afacerile date în competența sa, aplicând legile și uzurile musulmane după normele de procedură prevăzute în acest regulament.

5. Procurarea localului necesar Cadiatelor, precum și cheltuielile de mobilier, întreținere, încălzit și luminat cade în sarcina județului respectiv.

Când însă localul în care este instalat Cadiatul este proprietatea statului, județul nu va avea în sarcina sa decât celelalte cheltuieli enumerate mai sus.

6. Cheltuielile de cancelarie și registrele necesare funcționării Cadiatelor se va procura de Ministerul Justiției.

2. Admisibilitatea în funcțiuni

7. Pentru a fi numit în funcțiunea de cadiu este necesar:

a) a întruni condițiunile generale de admitere în funcțiunile judecătorești (art.73 din Legea organizării judecătorești);

b) a fi de religione mahomedană;

c) a avea vârsta de cel puțin 25 ani împliniți;

d) să fi absolvit o școală de drept coranic (sau) de teologie, ori seminarul mahomedan din Medgidia sau o școală în care se predă legislațiunea musulmană;

e) să fie recunoscut că știu legile și uzurile mahomedane, precum și limba română.

Această recunoaștere se va stabili cu certificate de la președintele tribunalului și de la muftiul județului.

Se vor putea numi cadii și dintre licențiații în drept de religieune mahomedană.

8. În caz de concurență între mai mulți candidați la postul de cadiu cu aceleași drepturi, se va da preferință acelor ce au mai ocupat funcțiunea de cadiu.

9. Numirea cadiului se va face prin decret regal, după propunerea Ministerului de Justiție, pe baza recomandării președintelui respectiv, luând și avizul muftiului județului.

10. Cadiul înainte de a intra în exercițiul funcțiunii sale este ținut de a depune, conform ritului său, următorul jurământ:

“Jur de a fi credincios Regelui și intereselor țării mele, de a observa în totul Constituția și legile țării, de a executa cu onoare, conștiință și nepărtinire funcțiunile ce-mi sunt încredințate și de a nu face nimic de natură a pericilita ordinea în stat.

Așa să-mi ajute Dumnezeu”.

11. Jurământul se va depune înaintea tribunalului respectiv, în asistența reprezentantului Ministerului Public și a muftiului județului.

Foaia de jurământ, semnată de cel numit, de președinte și procuror, precum și de muftiul județului și contrasemnată de greșier, se va înainta Ministerului de Justiție.

12. Jurământul nu este necesar în caz de strămutare în aceeași funcțiune.

13. Actele îndeplinite de cadiu înainte de a jura sunt nule, fără prejudiciul penalității prevăzute de codul penal și a despăgubirilor pentru partea vătămată.

14. Actualii cadii se mențin în funcțiune, însă sunt ținuți a depune jurământul după formele expuse mai sus, îndată după punerea în aplicare a acestui regulament.

15. Pentru a fi numit în funcțiunea de greșier este necesar:

a) a întruni condițiunile generale pentru numirea în funcțiunile judecătorești, prevăzute la art.248 și 1249 din legea organizării judecătorești precum și cele speciale pentru greșierii judecătoriilor prevăzute în art.251 din aceeași lege;

b) să cunoască legile și uzurile mahomedane;

c) să știe limba turcă.

„Monitorul Oficial”, nr.76 din 2 aprilie 1926; Colecția Hamangiu. Codul general al României, Legi și regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, București, 1930, f.248-249

*Dl. Valeriu Pop*¹: Dlor, când am luat asupra mea sarcina de a susține contestația de invalidare a dlui Szele Béla, mi-am dat perfect de bine seama că este unul din cele mai delicate roluri ce urmează să îndeplinesc, deoarece în legătură cu acest caz se pune o chestiune care atât din punct de vedere personal, cât și din mai multe considerente, poate să atingă fie susceptibilitatea personală, fie susceptibilitatea națională. Chiar de aceea sunt hotărât, și-mi voi da toată silința, în cursul dezvoltării motivelor acestei contestații, să fiu cât se poate de potolit, să fiu cât se poate de urban, pentru a nu da nici un motiv ca aceste susceptibilități să fie atinse câtuși de puțin.

Pentru a înțelege cazul dlui Szele Béla este nevoie ca să fac un mic istoric al situației în care d-sa se găsește la ziarul "Brassói Lapok", pentru că toate motivele pe care se bazează această contestație sunt o urmare directă a atitudinii pe care dl Szele Béla personal sau ziarul de sub conducerea d-sale, a înțeles să o ia față de dinastia noastră, înainte de război și în cursul războiului și față de statul român, după înfăptuirea României Mari.

Dlor, ziarul "Brassói Lapok" este proprietatea a trei domni care se numesc: Grunfeld Nicolae, Grunfeld Samoil și Cahane Bernard. În consecință, toți trei proprietari ai acestui ziar sunt evrei, și vă rog ca să țineți seamă de acest lucru, pentru că este o coincidență interesantă, că întotdeauna, de câte ori este vorba de o acțiune îndreptată contra intereselor statului român, găsim reprezentanții acestei națiuni, fie ca autori morali, fie ca autori materiali (...)

Dl.Szele Béla în mod formal, este prim-redactorul acestui ziar, care se cheamă "Brassói Lapok" din Brașov.

Însă dl Szele Béla nu este un prim-redactor oarecare, este un prim-redactor "sui-generis". Veți vedea d-voastră din câteva pasagii cuprinse în convenția încheiată între dl Szele Béla și proprietarii acestui ziar, că dl.Béla nu este un simplu prim-redactor, ci este un prim-redactor "sui-generis" cum am spus.

Iată ce spune acest contract, despre care eu am cunoștință. Acest contract s-a încheiat în anul 1912 și dl Szele Béla, sau acei care îl vor apăra și vor susține să fie validat, au toată posibilitatea de a arăta că acest contract nu mai este în vigoare, că alt contract încheiat între proprietari și d-sa și că prin urmare și raportul de drept între d-sa și proprietari este cu totul altul decât cel care rezultă din acest contract, din care am să vă citesc pasagiile ce ne interesează.

La punctul 6, în acest contract, se spune: "Că fără consimțământul dlui Szele Béla nu se pot publica articole în gazetă".

Vasăzică, dl Szele Béla este stăpân absolut, este acel care dispune nu numai de articole care urmează să se publice, dar și de acelea care nu urmează să fie publicate.

Art.7 din același contract spune că în redacție, pentru viitor, numai aceia vor primi posturi, fie salarizate, fie onorare, a căror angajare s-a hotărât, de comun acord de către dl.Szele Béla și Grunfeld Wilhelm.

¹ Valer Pop (1892-1958), jurist, a luptat în Legiunea română din Italia (1918-1919). Deputat în anii 1926-1927, 1931-1932 și după 1933. Ministru al Ardealului (1931-1932), al justiției și al industriei și comerțului (1931-1937) cf. *Guverne și guvernanți*, p. 224-225.

În consecință, iată raportul adevărat despre primul-redactor pe de o parte și proprietarii pe de altă parte.

Proprietarii sunt aceia care conduc latura comercială a afacerii; dar stăpânul adevărat și absolut al gazetei este primul redactor, dl Szele Béla. În consecință, d-sa are toată răspunderea și exclusivă răspundere pentru tot ceea ce se scrie în acest ziar.

Dlor deputați, nu o să expun mai pe larg tot ceea ce dl Szele Béla, fie personal, fie prin gazetă a scris în contra dinastiei, în contra țării românești înainte de război și în cursul războiului. S-au spus acolo cuvinte și insulte care nu pot fi reproduse nici între patru ochi fără a ne face vinovați de les-maiestate. Atunci dl Szele Béla era cetățean al unui stat străin și indiferent care era raportul între statul român și acel stat, era în drept ca să înțeleagă datoria sa de cetățean al acestui stat, după cum credea de cuviință. Și nimeni dintre noi, în mod logic, nu poate să-i facă nici o învinuire, sau să ceară invalidarea sa de pe urma faptelor sau scrierilor sale dinainte de înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România. Totuși, dlor, deoarece reprezentanții maghiarimii în acest parlament, membri ai Partidului Maghiar, au ținut să declare de la această tribună că doresc o conviețuire armonioasă cu poporul românesc, că doresc să colaboreze la consolidarea acestui stat, a fost cel puțin o indelicatețe din partea lor ca să desemneze ca și candidat din Partidul Maghiar și mai ales să ajungă în această Cameră ca trimis de poporul maghiar, un domn care la un moment dat a știut să aibă fraze ofensatoare pentru dinastia noastră, cu cuvinte insultătoare pentru statul român.

A fost o indelicatețe, pentru că astfel s-a făcut o provocație la adresa noastră, o provocație la sensibilitatea noastră și la sentimentul nostru de demnitate națională.

Dlor, din punct de vedere al invalidării sau validării mandatului dlui Szele Béla, tot ceea ce a făcut d-sa înainte, nu are importanță, pentru că acest lucru nu se poate judeca decât din punct de vedere al delicateței sau nedelicateței Partidului Maghiar, candidându-l pentru Adunarea Deputaților. Ceea ce însă ne importă și ceea ce constituie un motiv de invalidare, sunt faptele dlui Szele Béla, după înfăptuirea României Mari, după unirea Transilvaniei cu țara mamă. Din acest moment, tot ce d-sa a făcut este dreptul nostru ca să judecăm și întrucât judecata noastră ar fi, că există un motiv legal de invalidare, urmează să-i aplicăm dispozițiile legii. Dlor, astfel de fapte există. Cum s-au constatat aceste fapte?

În Cluj apare o revistă, care la un moment dat a publicat o serie de articole, prin care ataca cu ultima vehemență jurnalul "Brassói Lapok" și pe dl Szele Béla, prim-redactor, respectiv tovarăș de proprietate la această gazetă. Care era în rezumat motivul acestor atacuri? Motivul acestor atacuri în două cuvinte era că "Brassói Lapok" înțelegea să fie în același timp subvenționat de Guvernul maghiar și să primească și subvenție de la Guvernul român. Că "Brassói Lapok" înțelegea, în urma legăturilor sale cu guvernul din Budapesta, să ducă o campanie dușmănoasă față de statul român și, în același timp, pentru articole de laudă la adresa unor miniștri, publicate în acest ziar, să încaseze și anumite subvenții de la Guvernul român.

Voci de pe băncile majorității: Care Guvern român?

DI. Valeriu Pop: Guvernul liberal.

*DI. Eduard Mirto*¹ (de pe băncile Partidului Liberal): Vă legați de noi?

Voci de pe băncile majorității: Care ministru?

DI. Valeriu Pop: Fostul ministru de interne pe vremuri, dl Artur Văitoianu², care după ce un timp a subvenționat pe unul dintre colaboratorii acestui ziar, care era aici în București, s-a convins că a fost tras pe sfoară, și atunci pur și simplu, i-a dat afară pe acei doi reprezentanți ai ziarului “Brassói Lapok”, care s-au mai adresat guvernului românesc și fostului ministru de interne, Artur Văitoianu. Despre acest lucru se face mențiune în sentința pe care în parte voi avea onoarea să v-o citesc.

În urma acestei campanii, “Brassói Lapok” simțindu-se calomniat, a deschis acțiune publică contra revistei “Gilkos”³, respectiv contra directorului acestei reviste. Deoarece “Brassói Lapok” a știut să își prezinte chestiunea în așa fel și formă în fața Ministerului Public din Cluj, încât să rezulte că “Brassói Lapok” ar fi o instituție culturală și deoarece calomnia s-a săvârșit prin presă, Ministerul Public a crezut de cuviință ca să preia acuzarea și să facă acțiune publică de calomnie săvârșită prin presă contra dlui Göri. Procesul s-a dezbătut în fața Tribunalului din Cluj, s-au audiat martorii invocați de apărare, deoarece acuzatul a cerut ca să aibă posibilitatea să facă dovada afirmațiilor sale. Și atunci, în fața tribunalului, unul din martori a declarat următoarele. Tribunalul, în sentința sa, face un rezumat al acestor declarații: “În ce privește subvenția maghiară din depoziția martorului Andrei Chiș, depoziție confirmată prin jurământ, care a fost angajat în calitate de redactor auxiliar la ziarul “Brassói Lapok”, de la luna aprilie 1922, până la luna decembrie 1922, rezultă că ziarul “Brassói Lapok” este în serviciul guvernului Horthy⁴, și anume din împrejurarea că ziarul era sub domnia lui “Duna-Posta”, ceea ce înseamnă poșta dunăreană, care era un fel de subsecție a biroului de presă central, care birou era sub conducerea lui N.Kosma, aghiotant al lui Horthy”. Aceasta o constată una din depoziții. Din depozițiile celorlalți martori și în special din depozițiile experților, și dacă îmi permiteți să fac o referire la memoria d-voastră din gazetele românești se știe că “Brassói Lapok” respectiv Szele Béla atunci când erau tratative între Guvernul român și reprezentanții Sovietelor la Viena în gazetă a cerut plebiscitul

¹ Eduard Mirto (1881-1954), subsecretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul condus de I. Maniu (1928-1930) apoi ministru al industriei și comerțului în același cabinet și în cel următor condus de G.G. Mironescu (7-12 VI. 1930), ministrul lucrărilor publice și comunicațiilor în guvernele național-tărăniste din 1932-1933 cf. *Guverne și guvernanți*, p.210.

² Arthur Văitoianu (1846-1956), general, ministru în mai multe guverne (la interne în 1918, 1922-1923, comunicații (1923-1926), prim-ministru în perioada 27 septembrie - 1 decembrie 1919, cf. *Guverne și guvernanți*, p.252-253.

³ “Gyilkos” (Uciagașul), revistă de satiră, Cluj, 1921.

⁴ Horthy Miklós (1868-1957), om politic și amiral maghiar, regent și dictator al Ungariei în perioada 1920-1944.

pentru Basarabia, un fapt care a indignat toată opinia publică românească, care a indignat și a îndemnat la o ieșire violentă toată presa românească, natural, în afară de presa din strada Sărindar.

Dl A.C.Cuza: Și ziarul "Aurora".

Dl Valeriu Pop: După ce în rezumat sentința dă toate mărturiile făcute de către martorii interogați la urmă constată în fapt următoarele "Tribunalul luând în considerație depozițiile martorilor de mai sus confirmate prin jurământ, cu această ocazie a debaterilor principale, deduce în privința subvenției maghiare că ziarul "Brassói Lapok" a stat în legături cu Guvernul maghiar și că a primit subvenții și ajutoare de la acest guvern". În ce privește subvenția Guvernului român a beneficiat de favoruri multe și că colaboratorul a primit leafă fixă de 4.000 lei lunar.

În consecință, este o sentință judecătorească care constată că acest ziar a fost în serviciul Guvernului maghiar de la care a primit indicații în cel fel și formă să facă propagandă aici în țara românească.

Știm cu toții și este un fapt de netăgăduit, că în acest ziar al cărui prim-redactor Szele Béla s-a grăbit să depună jurământul de fidelitate, aducând pe toți acești funcționari în situațiunea sau de a se repatria în Ungaria sau a fi muritori de foame aici, în țara românească.

În consecință, există aceste două fapte contestate judecătorește, că ziarul "Brassói Lapok" și primul redactor Szele Béla a fost subvenționat și în serviciul Guvernului maghiar și în timpul când România se găsea într-o situație diplomatică critică, acest ziar a înțeles să fie alături de dușmanii patriei noastre. Acestea sunt temeiurile pe care se rezimă contestația mea. Și atunci care sunt concluziile mele de drept?

Concluziile mele de drept le vom vedea după ce vom citi art.27 punctul "f" din Legea electorală care spune următoarele: "Cei care, după declarația de Unire cu Regatul român a provinciilor eliberate au luptat sau uneltit în contra puterii armate a statului român, ori s-au făcut vinovați de vreo infracțiune contra statului român, constatată printr-o hotărâre judecătorească, rămasă definitivă, aceștia nu pot să fie aleși, ca nedemni".

Dlor, faptele care le-am expus sunt în mod evident, infracțiuni în contra statului român, aceste fapte au fost contestate printr-o hotărâre judecătorească. În consecință, dlor, este un motiv legal de invalidare pentru dl. Szele.

Dlor, terminând aceste considerații generale, urmează ca dumneavoastră să vă roștiți potrivit conștiinței d-voastre și potrivit legii, pentru că aveți o mare răspundere în fața opiniei publice românești. Și pentru că această răspundere rămâne întregă asupra d-voastră, asupra acelor din majoritate, cum și asupra băncii ministeriale, potrivit conștiinței d-voastre, să vă faceți datoria.

Dl.Voicu Nițescu¹: Dlor deputați, să nu credeți că am venit la această tribună pentru a face o declarație fulgerătoare contra dlui Szele Béla, alesul guvernului la Brașov.

¹ Voicu Nițescu (1883-1968), jurist și ziarist. ("Gazeta Transilvaniei", "Tribuna", "România Mare"). În 1918 a fost președintele Comitetului Național Român din Rusia. Deputat în toate legislaturile (cu excepția celei din 1922-1926). Din 1928 până la 1930, subsecretar de stat pentru Transilvania în cabinetul condus de Iuliu Maniu (E.C., p.605).

Nu înțeleg să fac aici o declarație de strict patriotism și să scormonesc pasiunile îndreptățite ale sufletului d-voastră împotriva acestui "leader" al Partidului Maghiar, ci am venit aici ca să-mi fac mai mult o datorie față de populația românească a județului Brașov, în special, și față de populația românească din Transilvania, în general.

Dl Willer² antevorbitorul meu, spunea că dl Szele Béla se găsește bolnav la Brașov și că n-a putut să vină în Cameră ca să-și facă d-sa însuși justificarea în fața Parlamentului sau să răspundă contestației în dezbatere. Eu știu că dl Szele Béla este complet sănătos, scrie la "Brassói Lapok" așa cum a scris și până acum, se plimbă prin Brașov, ține contactul cu prietenii săi de acolo, dar n-a venit în acest Parlament pentru că d-sa poartă o anume jenă în conștiința d-sale, știe că nu se poate prezenta așa de ușor în fața unui Parlament care reprezintă o națiune pe care d-sa a insultat-o în modul cel mai sângeros în tot timpul și mai ales în 1916, la vremea retragerii armatei românești din Transilvania.

Dar, d-sa n-a venit în Parlamentul român și pentru considerația că n-ar fi putut să închege de la această tribună, poate, nici un cuvânt românesc sau poate o singură și schiloadă exprimare: "Bună ziua, dlor deputați".

D-voastre, când se discută aici despre acest domn Szele Béla, probabil că vă închipuiți că e vorba de vreun titan, de vreun uriaș, de vreun atlet, de un luptător cumplit, care a combătut această nație românească și țelurile ei cu înverșunare nebiruită.

Nicidecum dl, el este un personaj cu înfățișare de băietan, mic de statură, vioi, un domn foarte neastâmpărat, plin în întregime de eul său. Șovin fără măsuri, acest avocat a refuzat la începutul dominației române să depună jurământul pe Constituția și legile țării românești făcând aceasta numai mai târziu și refuzând constant să se încadreze în structura sufletească a statului nostru și să respecte și în conștiința lui ceea ce destinul și voința acestei națiuni a făcut România Mare.

Sunt dator însă să vă mai arăt câteva lucruri asupra felului de cum a înțeles acest domn să-și manifeste în cursul campaniei electorale dragostea lui pe care a afirmat-o adineauri în numele d-sale, dl antevorbitor, dragostea lui față de această țară și față de integritatea statului nostru.

D-sa într-o adunare în comuna Apața, după ce înaintea lui alergaseră mai mulți tineri unguri din comuna respectivă, într-o (bandieră) națională ungurească, a ținut o cuvântare în care spunea că "noi ungurii avem dreptul să cerem și limba de comandă ungurească pentru regimentele ungurești care ar urma să se înființeze".

Un român, un comerciant de acolo dl Cucu, care fusese internat după retragerea armatei române, a protestat împotriva acestei agitații a dlui Szele Béla și dl Cucu, în loc să fie apărat, în loc să fie susținut, penru acest protest a fost arestat de către jandarmii noștri români, spunând că întrerupe pe candidatul guvernului.

² Iosif Willer, avocat, din 1926 secretar general al Partidului Maghiar. Deputat în legislaturile din perioada 1926-1932, 1934-1937 (E.C., p.917).

Dl Szele Béla s-a dus la Săcele, și acolo a cerut ca întreaga populație ungurească să iasă în calea d-sale și a fost un oftat și un strigăt de mare veselie, când în urma cuvântării pe care a ținut-o dl Szele Béla, această ungurime din Săcele, rămasă încă profund șovinistă, credea că va veni iar vremea când, ceea ce s-a făcut prin destin și prin voința noastră a tuturor, se va putea desface.

La Budila, populația românească a fost profund indignată, pentru că primarul de acolo a amenințat pe alegători că aceia care nu se vor duce la adunarea convocată de dl Szele Béla, pentru a asculta cuvântarea d-sale, vor fi pedepsiți cu amendă până la cinci sute de lei. Pentru aceasta am destule dovezi. Aceasta este mai mult decât o umilire națională.

Dlor deputați, să nu credeți că eu nu aprob candidatura acestui domn, pentru vreo ranchiună personală pe lista Guvernului român. Oricât m-ar fi înjurat în vremea războiului, n-am înțeles după biruința noastră, să manifest nici un gest vindicativ față de dl Szele.

Trebuia însă guvernul și mai ales cei doi miniștri de interne să țină seama de faptul că în mintea populației românești de la Brașov sunt încă proaspete aceste lucruri, agitațiile, asmuțirile și insultele grosolane, pe care dl Szele le-a îndreptat la adresa românilor din județul Brașov și din Ardeal. D-sa ne acuză cu răutate și pe nedrept pe noi că am fi comis crime acolo, dar uită că atâția și atâția români din Brașov, după retragerea armatei românești, în urma denunțurilor și agitațiilor d-sale au fost ridicați și duși la pușcăriile de la Cluj, Seghedin sau internați în faimoasele lagăre de la Soprenek și în alte părți, unde mulți și-au sfârșit viața. D-sa uită cum de pildă unul din românii din Brașov, comerciantul Olteanu care a îndrăznit, în clipa când se retrăgeau armatele române din Brașov și, îndemnat de glasul inimii sale, să strige către cei care ne înjurau: "Și totuși România Mare va fi", a fost împușcat în urma denunțurilor și agitațiilor pe care le făceau această foaie "Brassói Lapok", al cărui director e dl Szele, de populația ungurească și de către zbirii regimului maghiar și omorât pe loc și înmormântat ca un câine la marginea Brașovului.

Ei bine, dlor, repet, nu era cu cale să se facă această candidatură, când aceste cruzimi se păstrează încă vii în mințile românilor din Brașov, nu era cu cale să se facă candidatura acestui domn, mai ales că d-sa nici nu se bucură de prea multă încredere a elementului serios unguresc din Brașov. Nu trebuia să candideze un personaj, care a fost și continuă a fi un agent provocator al oligarhiei ungurești, la adresa ființei acestui stat. De această insultă trebuia cruțat poporul român.

Oricare ar fi diferențierile noastre de partid și oricare ar fi ostilitatea politică dintre noi românii, sunt anumite chestiuni, de care nu ne este îngăduit ca din considerații mărunte de partid, să ne atingem. Sunt lucruri care trebuie să ne fie sacre tuturor, pe care trebuie să le cinștim cu toții și de care trebuie să păstrăm cuvenita grijă, pentru a nu întina aceea la ce ținem cu toții, conștiința mândriei și demnității acestei națiuni.

*DI C.Bucșan*¹, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Îmi dai voie dle Nițescu?

¹ Constantin Bucșan (1883-1946), jurist, fruntaș al Partidului Poporului, deputat între anii 1919-1922, 1926-1927. Subsecretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul Averescu (1926-1927)(E.M., p.133).

Dlor deputați, despre articolul pe care dl deputat Voicu Nițescu l-a citit astăzi la tribună, noi am luat cunoștință abia la începutul lunii mai, și atunci am crezut și noi ca și dl deputat Nițescu, că dacă nu se pot pedepsi acțiunile săvârșite de un cetățean al unui stat străin pe un teritoriu care nu ne-a aparținut în 1916, nu este bine ca astăzi, când se caută și când cu toții vrem ca printr-o apropiere sinceră să pogorâm un spirit de încredere și de înțelegere între toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, astăzi un astfel de om, cu un astfel de trecut, să reprezinte minoritatea ungurească, cu care noi căutăm o apropiere. Și atunci, tocmai în interesul acestei apropieri, și noi ne-am arătat credința noastră că nu ar fi bine ca dl Szele Béla să figureze (în calitate de) în județul Brașov, pe lista Partidului Poporului.

Am făcut demersuri, după ce am luat cunoștință de aceste acte, pe lângă dl Szele Béla, căutând să-l convingem că este în interesul minorității ungurești, pe care vrea să o reprezinte, să renunțe la această candidatură. În înțelesul legii electorale, nu aveam nici o putere să-l ștergem de pe listă. Nu se poate retrage o listă decât cu învoirea tuturor candidaților.

N-am auzit întreruperea dlui Angelescu, aș vrea să aud această întreruperea.

DI C. Angelescu: Este rușine ce ați făcut d-voastră și această faptă este mai rușinoasă decât toate pe care le-ați făcut.

DI C. Bucșan, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Dlor vă voi prezenta imediat dovada afirmațiilor mele. În urma acestor demersuri, am primit următoarea telegramă, cu data de 5 mai, de la prefectul județului Brașov: "Am onoarea a vă raporta că dl Szele Béla, sub nici un motiv, nu voiește să renunțe la candidatură, d-sa, acceptând candidatura. Conform art. 47 din Legea electorală nu se mai poate șterge această candidatură, decât cu învoirea candidaților prezentați. Vă rog din nou pentru instrucțiuni telegrafice etc."

Am intervenit din nou, am trimis un curier special dlui Szele Béla, și de la prefectul din Brașov am primit această reclamă la 8 mai: "Am onoarea a vă raporta că în zilele de luni, marți, miercuri, în repetate rânduri am vrut a determina pe avocatul Szelle Béla să renunțe la candidatură, însă rezultatul este negativ".

Ei bine, dlor, nu era în puterea noastră să retragem fără învoirea candidatului, această candidatură. Atâta tot.

Și atunci mi s-a adus la cunoștință, evident, nu tot ce a citit dl Valeriu Pop aseară, dar mi s-a vorbit de atitudinea încarnat șovină a dlui Szele Béla, tot timpul cât a fost cetățean al statului maghiar și mi s-au povestit o serie de fapte și de acte, care au jignit profund sufletul românesc din acele locuri. Când am aflat acestea toate, am stat să reflectez și mi-am spus: ce este de făcut? Și atunci mi-am zis: din punctul de vedere rațional nu se poate osândi cu ușurință dl Szele Béla, pentru că d-sa nu avea înainte de 1918 datoriile pe care le are efectiv de la 1918 încoace și fapte care pot fi profund regretabile, pot fi însă scuzabile dacă le așezăm în cadrul în care s-au petrecut atunci. Stând de vorbă însă cu mine însumi mi-am zis: așa este din punctul de vedere logic și rațional, însă mai există și un

alt punct de vedere, punctul de vedere sentimental și vedeți d-voastră, inteligenței îi scapă unele nuanțe care nu scapă sentimentului cu discernământul său mai fin și pentru cazul de față poate inteligența să absolve pe persoana în chestiune și totuși sentimentul să refuze să-l integreze în cunoștința noului stat român.

Și atunci, mi-am unit și eu toate sforțările împreună cu a prietenilor mei, care într-adevăr, certific, și-au dat toate silințele înimaginabile, pentru ca să convingă pe dl Szele Béla, ca să se retragă după listă. Ne dăm seama că prezența sa pe listă nu este în avantajul nostru, și, să ne ierte dl Vaida, care spune: "V-ați ales grație lui Szele Béla", realitatea este că am pierdut enorm voturi din cauza lui Szele Béla.

Românii pe care i-aș fi câștigat cu siguranță, s-au întors de la noi și află de la dl Voicu Nișescu, care ar fi bine să se pună în armonie cu dl Vaida, că Szele Béla este urât chiar de unguri și prin urmare, n-am avut nici voturile ungurești.

*DI C.Meissner*¹, președintele de vârstă: Pun la vot luarea în considerare a următoarei contestații:

"Contestăm mandatul de deputat al dlui dr.Szele Béla și cerem invalidarea acestui mandat de deputat al dlui dr.Szele Béla și cerem invalidarea acestui mandat din motivele pe care le vom dezvolta în ședință publică.

Valeriu Pop, dr.C.Șumuleanu², A.C.Cuza, Paul Iliescu³, Ion Zelea Codreanu⁴, C.Gârlan, ing.M.P.Florescu, dr.H.Vasilu, M.Kivu și alții".

- Adunarea procedează la vot.

DI.C.Meissner, președinte de vârstă: Rezultatul votului:

Votanți 144

Majoritatea regulamentară 99

Bile albe pentru 106

Bile negre contra 38

Dezbaterile Adunării Deputaților, nr.17-18, ședința din 9 și 10 iulie 1926, p.337-339, p.342-348 (publ. în Institutul Național pentru studiul totalitarismului, Totalitarismul de dreapta în România, București).

¹ Constantin Meissner (1854-1942), junimist, ministru în guvernul Marghiloman din 1918, în guvernul Averescu din 1926-1927, șeful organizației ieșene a Partidului Poporului (*E.C.*, p.538).

² Corneliu Șumuleanu (1869-1937), membru al Partidului Naționalist Democrat întemeiat în 1910 de N.Iorga și A.C.Cuza, cofondator al Uniunii Național-Creștine (1922) cu A.C.Cuza, N.Paulescu ș.a.

³ Paul Iliescu, jurist, avocat din Caracal, apărător al studenților naționaliști membri ai LANC în procesele de la curțile cu juri din Iași, Focșani, Turnu Severin (1924-1925). Deputat din partea LANC în 1926-1927. (*E.C.*, p.418).

⁴ Ion Zelea Codreanu (1878-1941), profesor la Huși, naționalist, membru al LANC, apoi al Legiunii Arhanghelul Mihail și al Gărzii de Fier, tatăl lui Corneliu Zelea Codreanu (*E.C.*, p.206).

Politischer Bericht

Der Präsident der Deutschen Parlamentspartei, Abgeordneter Dr.Hans Otto Roth gibt einen eingehenden Bericht über die infolge der Fusion der National- und Zaranistenpartei eingetretenen politischen Lage, bespricht das Programm der neugegründeten National-Zaranistischen Partei, wertet den Eintritt Deutschlands in den Völkerbund, stellt unsere Beziehungen als deutsche Minderheit zur Regierung fest, wie sie sich auf Grund des Wahlkartells und seiner Erfüllung heute darstellen, und gibt schließlich treffende Weisungen, wie unser Volk angesichts der heutigen Verhältnisse zur Mitverantwortung, zur Fähigkeit der Selbstverteidigung des Einzelnen und zur Selbständigkeit der einzelnen Gemeinden im Kampfe um eine gesetzliche und reine Verwaltung zu erziehen ist.

Abgeordneter Rudolf Brandsch stellt einen Antrag, der nach aufklärenden Mitteilungen und Zustimmung Dr.Roth's in folgender Form zum Beschlusse erhoben wird:

“Durch die Aufzwingung des staatlichen Lehrplanes, durch die Prüfungsordnung und durch die Disziplinalgewalt des Staates über die Lehrer ist unsere Autonomie und dadurch der Friedensvertrag verletzt worden. Das selbe ist der Fall durch die ungerechten Entscheidungen in zahlreichen Agrarfragen, die eine Verletzung des Grundsatzes der Gleichberechtigung in wirtschaftlichen Dingen bedeuteten.

Da es bisher nicht gelungen ist, in Verhandlungen mit den Regierungen das verletzte Recht wieder herzustellen und auch die gegenwärtige Regierung trotz ihrer Versprechungen noch nichts getan hat, um eine Remedur zu schaffen, wird die Parlamentspartei ersucht, die Regierung nach Eröffnung des Parlaments neuerdings an die schleunige Erfüllung ihrer Versprechungen zu erinnern und, falls die Vorstellungen wieder erfolglos bleiben, alle Vorbereitungen zu treffen, um die Klage bei dem Völkerbund gegebenenfalls einreichen zu können. Dem Volksrat ist in geeigneter Zeit ein Antrag zur Beschlußfassung vorzulegen. Die Fassung der Klage auf Grund der Weisungen der Parlamentspartei soll dem Sekretariat der deutschen Minderheiten übertragen werden”. Die Versammlung spricht Dr.Roth für seinen Bericht den Dank aus.

Hermannstadt, 14. Oktober 1926

Raport politic

Președintele Partidului parlamentar German, deputatul dr.Hans Otto Roth, prezintă un raport detaliat asupra situației politice apărute ca urmare a fuziunii partidelor Național și Țărănesc, comentează Programul Partidului Național Țărănesc nou constituit, apreciază intrarea Germaniei în Liga Națiunilor, constată cum se prezintă astăzi relațiile noastre ca minoritate germană cu guvernul pe baza cartelului electoral și a realizării sale și, în sfârșit, dă indicații pertinente despre modul în care trebuie educat poporul nostru în circumstanțele actuale spre o responsabilitate comună, spre capacitatea de autoapărare a fiecăruia în parte și pentru autonomia fiecărei comune în vederea instaurării unei administrații legale și neviciate.

Deputatul Rudolf Brandsch¹ face o propunere care, după comunicările clarificatoare și consimțământul doctorului Roth, este acceptată ca rezoluție în următoarea formă.

“Prin impunerea programei analitice de stat, a regulamentului de examen și prin autoritatea administrativă a statutului exercitată asupra cadrelor didactice a fost încălcată autonomia noastră și implicit, tratatul de pace. În aceeași categorie se încadrează și hotărârile inechitabile dispuse în numeroase probleme agrare ceea ce a însemnat o încălcare a principiului egalității în drepturi în probleme economice.

Deoarece până acum, în tratativele purtate cu guvernele, nu s-a reușit restabilirea dreptului lezat și nici actualul guvern, în ciuda promisiunilor sale, nu a întreprins nimic pentru a găsi un remediu; se va cere Partidului parlamentar ca după recenta deschidere a sesiunii parlamentare să amintească guvernului de împlinirea promptă a promisiunilor sale și în cazul că reclamațiile vor rămâne din nou fără rezultat să întreprindă toate preparativele pentru ca în situația dată să poată înainta plângerea Ligii Națiunilor. Consiliului Național trebuie să i se înalteze în timp util o propunere în vederea luării unei hotărâri. Redactarea plângerii, pe baza indicațiilor Partidului parlamentar, să fie înaintată secretarului minorităților germane”.

Adunarea îi mulțumește dr.Roth pentru raport.

Sibiu, 14 octombrie 1926

¹ Rudolf Brandsch (1880-1953), deputat sas în Parlamentul maghiar în anii 1910-1918, apoi în Parlamentul român în anii 1919-1933. Președinte al Partidului parlamentar German (1919-1922) și al Uniunii Germanilor din România (1921-1931). Adept al colaborării cu PNR, respectiv PNT. Subsecretar de stat pentru minorități în guvernele N.Iorga (1931-1932) și Al.Vaida Voevod (1932). Redactor responsabil al revistei sibiene “Deutsche Politische Hefte aus Großrumänien” (1921-1927). Principalul inițiator, în 1925, al congreselor minorităților naționale din Europa. Primul președinte al Uniunii Grupurilor Etnice Germane din Europa (1927-1933)(M.O.Balling, *Von Reval bis Bukarest*, vol.II, Kopenhagen, 1991, p.614-615).

I. ORADEA MARE
(Le 23 Octobre)

1. *Chez Mgr.Traian Frențiu*

A 10 du matin on rend une visite à Mgr.Traian Frențiu, évêque roumain, grec - catholique (uniate).

Pendant la longue entrevue il explique comment, par suite de la réforme agraire, son riche évêché, malgré que son église soit roumaine, a perdu à peu près toutes ses terres et toutes ses forêts, qui ont été partagées aux paysans et aux villages sans distinction de langue et d'origine ethnique.

2. *Chez l'évêque Etienne Sulyok*

A 11 du matin M.Colban accompagné par M.Stoica rend une visite au nouvel évêque calviniste hongrois, M.Etienne Sulyok.

Celui-ci aux questions que l'on lui pose rend hommage au gouvernement pour avoir admis la création de ce second évêché calviniste et pour avoir inscrit les frais dans son budget. Il déclare qu'en ce qui concerne la vie ecclésiastique, son église jouit de la liberté la plus complète. Il n'en est pas de même dans la question des écoles. La tendance générale de l'Etat est d'éliminer autant que possible l'école confessionnelle et de la remplacer par l'école de l'Etat. Dans les écoles primaires confessionnelles de l'église réformée l'instruction est donnée en hongrois sauf les heures et les études prescrites par la loi pour être enseignées en roumain. Mais bien souvent l'inspection des réviseurs est trop exigeante. Il est vrai néanmoins que l'Etat entretient à ses frais des écoles primaires de langue hongroise: il n'y a pas de village sans école. Il se plaint également de la disposition interdisant aux écoles des différentes églises d'accepter des élèves d'une autre confession que celle de ses écoles. La grande difficulté que son église éprouve est le manque de moyens financiers pour soutenir ses écoles confessionnelles. Il espère que par suite du pacte électoral conclu entre le gouvernement du général Averesco et le parti hongrois, le Gouvernement subviendra aux frais de ces écoles. En général il considère que l'antagonisme qui a existé entre l'élément hongrois et roumain et surtout entre les leaders des hautes institutions ecclésiastiques hongroises en Transylvanie, et les autorités supérieures de l'Etat Roumain a beaucoup diminué et qu'il est en train de disparaître. Si cette méfiance ne disparaît plus rapidement, c'est à cause de la maladresse et du zèle exagéré des autorités inférieures de l'Etat.

3. *Chez l'évêque catholique - romain Bjelik*

A 11 heures et demie on est chez Mgr.Bjelic, l'évêque catholique - romain. Il déclare que l'Etat ne met aucune entrave au libre fonctionnement de son église. Dans ses écoles confessionnelles l'instruction se poursuit en hongrois, sauf les études prescrites par la loi pour être enseignées en roumain. La religion, même dans les écoles de l'Etat, est enseignée dans la langue maternelle des élèves par

des professeurs désignés par leur église. Il a certaines difficultés à entretenir les écoles, à cause de l'expropriation sur grande échelle à laquelle son église a été soumise. Mais le gouvernement lui a montré toujours de la bienveillance et jamais ses demandes n'ont été refusées. Il pense d'ailleurs que les Hongrois aussi, et notamment leurs chefs ecclésiastiques et leurs intellectuels dans les villes et dans les villages doivent faire preuve de leur loyauté envers l'Etat. C'est dans ce sens qu'il travaille en conseillant à son clergé d'apprendre le roumain, d'avoir toujours une attitude conciliante et de vivre en bonne entente avec les autorités et avec la population roumaine et il est heureux à constater que ses recommandations ont porté fruit.

4. Chez le rabbin Leopold Kecskeméthy

A midi on a une entrevue avec M. Leopold Kecskeméthy, rabbin des juifs néologues.

Il déclare que du point de vue du libre exercice de sa religion sa communauté n'a aucune plainte à faire. Mais les juifs néologues d'Oradea sont affligés à cause de leurs écoles. Leur langue maternelle n'est pas le hébreu ou le yidish, mais le hongrois: pourquoi l'Etat Roumain leur impose-t-il comme aux autres juifs, le hébreu ou le yidish, à côté du roumain, dans leurs écoles confessionnelles? Pourquoi n'accepte-t-il pas comme langue d'enseignement dans ces écoles le hongrois et le roumain? Ils seraient contents si leurs écoles étaient bilingues, enseignant en hongrois et en roumain.

5. Chez le rabbin Benjamin Fuchs

A 12 heures et demie on a une entrevue avec M. Benjamin Fuchs, rabbin des juifs orthodoxes. Il déclare que la liberté religieuse n'est nullement entravée. Il considère que la situation des écoles et de l'enseignement correspond au besoin et aux vœux de la population.

En ce qui concerne la population juive de sa secte il a une seule observation à faire: les élèves juifs qui fréquentent les écoles de l'Etat sont obligés à écrire et à dessiner, c.-à-d. à faire du "travail" le samedi - ce que la loi de leur religion, défend avec sévérité.

Il voudrait que cette obligation cessât, mais il ne va pas si loin, à demander que les élèves juifs ne fussent obligés à fréquenter l'école le samedi. L'activité des institutions juives de sa secte se poursuit en toute liberté.

II. AIUD

1. Aux écoles calvinistes "Bethlen"

On arrive le 24 octobre à 6 heures du matin. On visite les écoles confessionnelles de l'Eglise Réformée Calviniste, à langue d'instruction hongroise: l'école normale de garçons: l'école normale de jeunes filles; le lycée et l'école primaire, adjointe à l'école normale. Le directeur Áron Ferencz donne les explications nécessaires. L'instruction se fait en hongrois, sauf les études qui, en vertu de la loi, doivent être enseignées en roumain. Les registres des classes

et de la direction sont bilingues. Une partie des terres et des forêts de ces institutions a été expropriée ("les biens de mainmorte"); il leur est resté 1500 acres de forêts et 56 acres de terre arable, mais dernièrement le Conseil Supérieur de la Reforme Agraire a décidé de leur restituer encore 1000 acres de forêts et 100 acres de terre arable.

Les professeurs et les instituteurs sont tous des hongrois calvinistes. La plupart d'entre eux ne parle pas du tout le roumain. Les élèves sont également tous des hongrois calvinistes - sauf un petit nombre de catholiques.

On visite l'école normale de garçons. Dans la II-ème classe le professeur François Gyorgy fait son cours de grammaire hongroise ("les suffixes"). Le manuel est le "Magyar olvasókönyv és nyelvtani összefoglalás a Középiskola II. osztálya számára, szerkesztette Kiss Ernő dr." paru à "Kolozsvár" (non pas à "Cluj") en 1922. Dans la VI-ème classe c'est l'heure de physique expérimentale ("la reflexion") du professeur Sigismond Hegedüs; on l'enseigne en hongrois. Le manuel est le "Kísérleti Fizika a közép és polgári iskolák számára írta Csefő Sándor "Cluj 1924".

On passe à l'école normale de jeunes filles. De ses 133 élèves, toutes des jeunes filles hongroises, 109 sont calvinistes, 6 luthériennes, 4 unitaires, 14 catholiques romaines. L'école a 7 classes. Dans la II-ème classe où on entre, le professeur Etienne Zalányi, fait son cours de physique, dans la III-ème, M-lle Lenka Mór fait son cours d'hygiène et anthropologie, dans la V-ème, M-me Maria Ajtoi enseigne la langue et la littérature hongroise. A l'école primaire qui est attachée à l'école normale et qui sert d'école "d'application" on enseigne les mathématiques. Dans toutes ces classes l'enseignement est en hongrois. Ce n'est que dans la VI-ème classe normale de jeunes filles que le professeur Victor Elekes fait en roumain selon la loi son cours de "géographie de la Roumanie".

Au lycée calviniste que l'on visite également, on assiste au cours de religion que fait en hongrois le professeur Jean Zajzon d'après les manuels "Akikre nem volt méltó a világ" par Emeric Révész (Cluj 1921) et "Reformatus egyházi énekeskönyv" (édité par l'évêché calviniste à Cluj en 1923). Dans la VII-ème classe le professeur Mathieu Marterot fait son cours de grammaire française. M. Marterot est membre de la mission de professeurs français que ce gouvernement roumain a invités en Roumanie; il est au service de l'Etat et payé par le gouvernement. Néanmoins les autorités supérieures l'ont mis pour un certain nombre d'heures par semaine, à la disposition de cette école afin que les élèves hongrois puissent s'approprier une bonne prononciation française.

.....

III. Cluj

(25-26 octobre)

1. Chez le chanoine catholique - romain André Balázs

Le 25 octobre, à 10 heures du matin, M. Colban accompagné par M. Stoica, rend une visite au chanoine André Balázs, chef du département des écoles de l'évêché catholique romain d'Alba Iulia. Le chanoine déclare dès le commencement que depuis sa dernière entrevue avec M. Colban, une amélioration s'est produite dans la situation de la minorité hongroise en Roumaine.

Le gouvernement du général Averesco a même conclu un pacte avec le parti hongrois dont le contenu témoigne de beaucoup de bienveillance envers les écoles hongroises. Malheureusement les directeurs du Ministère et les réviseurs interprètent toutes les dispositions dans un sens défavorable aux écoles confessionnelles. Ils ont la tendance d'éliminer l'école confessionnelle et de la remplacer par l'école de l'Etat. Dans ce but on applique la loi avec une sévérité extrême. On n'admet dans les écoles confessionnelles que des élèves de la même religion et de la même langue maternelle que les écoles. Les juifs ne sont pas admis à suivre les cours des écoles catholiques. Ils doivent s'inscrire ou aux écoles de l'Etat ou aux écoles confessionnelles juives. De même les réviseurs n'admettent pas dans les écoles confessionnelles hongroises les élèves qu'ils considèrent comme étant d'origine et de langue maternelle roumaine. Aux examens de baccalauréat on a procédé avec trop de rigueur envers les élèves des lycées minoritaires. Entre la loi des écoles privées et le règlement de son application il y a des contradictions. La grande difficulté des écoles catholiques hongroises est le manque de moyens financiers: "Unsere dringendste Notwendigkeit ist die Staatsunterstützung". On espère que par suite du pacte conclu entre le parti hongrois et le parti du gouvernement les églises hongroises obtiendront de l'Etat une subvention pour leurs écoles.

2. Chez l'évêque calviniste Alexandre Makkay

A 10 heures et demie on se rend chez l'évêque calviniste (reformé) Alexandre Makkay. Celui-ci, un homme jeune encore, parle avec beaucoup de calme, avec un profond sens des réalités. Selon lui, la situation de la minorité hongroise s'est beaucoup améliorée, l'antagonisme s'est apaisé à peu près complètement. Partout les villages à population hongroise ont des écoles. Une partie de ces écoles, bien que de langue hongroise, sont des écoles d'Etat. L'église réformée fait tous les efforts pour soutenir ses écoles confessionnelles. Mais la situation de ces écoles est assez précaire à cause du manque de fonds et les paroisses ne peuvent pas s'imposer des sacrifices plus grands. On est en pourparlers avec le gouvernement et on espère obtenir une subvention. Le gouvernement actuel s'est créée une atmosphère très favorable pour une entente. Il comprend la situation de la minorité hongroise et il a montré beaucoup de bonne volonté; on espère que les autorités inférieures suivront également l'exemple d'en haut. Naturellement il a été difficile d'éliminer tout malentendu dans le court interval qui s'est écoulé depuis la guerre mondiale jusqu'à ce jour. On y parvient par degrés. Le peuple hongrois et le peuple roumain, les grandes masses, vivent dans une harmonie complète. Les autorités de l'Etat, partout où l'évêque s'est présenté en visitant ses ouailles lui ont prêté leur concours le plus complet. "Nous voulons garder intactes notre liberté religieuse et nos institutions et nous voulons obtenir une subvention pour nos écoles; mais nous voulons nous entendre avec l'Etat Roumain et nous encadrer dans sa vie et nous voulons résoudre nos problèmes ici, dans notre propre pays".

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naționale, Propagandă, dosar nr.1/1926, f.2-4, 8-9, 12-13

Oradea Mare¹

23 octombrie

1. *La monseniorul Traian Frențiu*²

La 10 și jumătate dimineața facem o vizită monseniorului Traian Frențiu, episcop român, greco-catolic (uniat).

În timpul acestei lungi întrevederi el explică cum, ca urmare a reformei agrare, bogata sa episcopie, cu toate că biserica sa este românească, a pierdut aproape toate pământurile și toate pădurile sale care au fost împărțite țăranilor și satelor, fără deosebire de limbă și de origine etnică.

2. *La episcopul Etienne Sulyok*

La ora 11 dimineața, dl Colban³, însoțit de dl Stoica⁴, face o vizită noului episcop calvinist ungar dl. Etienne Sulyok⁵.

La întrebările care i se pun acesta se arată recunoscător guvernului care a admis crearea acestei a doua episcopii calviniste și care a înscris aceste cheltuieli în bugetul său. El declară că, în ce privește viața ecleziastică, biserica sa se bucură de o libertate completă. Nu este același lucru însă în problema școlilor. Tendința generală a statului este de a elimina pe cât posibil școala confesională și de a o înlocui cu școala de stat. În școlile primare confesionale ale bisericii reformate educația este făcută în ungurește cu excepția orelor și obiectelor de studiu prevăzute de lege pentru a fi predate în română. Dar adesea inspecția revizorilor este prea exigentă. Este adevărat totuși că statul întreține pe cheltuiala sa școlile primare de limbă maghiară: nu există sat fără școală. El se plânge totuși de hotărârea care interzice școlilor diferitelor biserici de a accepta elevi de o altă confesiune decât cea a școlilor sale. Marea dificultate pe care o întâmpină biserica sa este lipsa mijloacelor financiare pentru a susține școlile sale confesionale. El speră că, urmare pactului electoral încheiat între guvernul generalului Averescu și Partidul Maghiar, guvernul va subvenționa cheltuielile pentru aceste școli. În general, el consideră că antagonismul care a existat între

¹ Varianta integrală în limba franceză a fost publicată de Gh.Iancu în "Transylvanian Review", nr. 1, p. 35-55.

² Dr.Valeriu Traian Frențiu (1875-1955), episcop greco-catolic de Lugoj (1913-1922) și Oradea (1922-1948).

³ Erik Colban (1876-1956), diplomat norvegian, director al Secției "Comisiile de administrație (Saar și Danzig) și minorități" din Secretariatul Ligii Națiunilor, între anii 1920 și 1927 (R.Michaelsen, *Der Europäische Nationalitäten - Kongress, 1925-1928*, Peter Lang, Frankfurt/M., Bern, N.York, Nancy, 1984, p.95-96). În această calitate, în urma plângerilor adresate forului de la Geneva de liderii unor minorități naționale din România, el a făcut o vizită în România în octombrie 1926, pentru a se documenta. (M.Iacobescu, *România și Societatea Națiunilor 1919-1929*, Editura Academiei, București, 1988, p.206).

⁴ Vasile Stoica (1889-1959) este cunoscut pentru activitatea sa din S.U.A., în slujba împlinirii idealului unității naționale. În anii care au urmat a fost secretar în Ministerul Afacerilor Străine; în 1926 l-a însoțit pe E.Colban în călătoria sa prin Transilvania. În deceniile următoare a reprezentat România la Tirana, Sofia, Ankara, Bruxelles.

⁵ Sulyok István (1859 -), episcop reformat (calvin) de Oradea, ales în funcție în 1925.

elementul ungureasc și românesc și mai ales între liderii înaltelor instituții ecleziastice ungurești din Transilvania și autoritățile superioare ale statului român s-a diminuat mult și este pe punctul de a dispărea. Dacă această neîncredere nu dispărea mai repede este din cauza neîndemânării și zelului exagerat al autorităților statului, aflate la nivel inferior.

3. *La episcopul catolico-roman Bjelik*

La 11 și jumătate suntem la monseniorul Bjelik episcop catolic roman. El declară că statul nu pune nici o piedică liberei funcționări a bisericii sale. În școlile sale confesionale învățământul este în ungurește, cu excepția obiectelor de studiu prevăzute de lege pentru a fi predate în limba română. Religia, chiar în școlile de stat, este predată în limba maternă a elevilor, de profesori desemnați de către biserica lor. El are unele dificultăți în a întreține școlile din cauza exproprierii la scară mare la care a fost supusă biserica sa. Dar guvernul i-a arătat întotdeauna bunăvoință și niciodată cererile sale n-au fost refuzate. El crede, de altfel, că și ungurii, și în special șefii lor, ecleziastici și intelectualii lor din orașe și din sate, trebuie să dea dovadă de loialitate față de stat. El acționează în acest sens, sfătuindu-și clerul să învețe românește, să aibă întotdeauna o atitudine conciliantă și să trăiască în bună înțelegere cu autoritățile și cu populația română și este fericit să constate că recomandările sale au dat roade.

4. *La rabinul Leopold Kecskeméthy⁶*

La douăsprezece avem o întrevedere cu dl Leopold Kecskeméthy, rabin al evreilor progresiști.

El declară că din punct de vedere al liberei exercitări a religiei sale comunitatea sa nu are nici o plângere de făcut. Dar evreii progresiști din Oradea sunt supărați din cauza școlilor lor. Limba lor maternă nu este ebraica sau idișul, ci maghiara: de ce statul român le impune, ca și altor evrei, ebraica sau idișul, alături de română, în școlile lor confesionale? De ce nu acceptă ca limbă de învățământ în aceste școli maghiara și româna? Ei ar fi mulțumiți dacă școlile lor ar fi bilingve, cu predare în maghiară și în română.

5. *La rabinul Benjamin Fuchs*

La 12 și jumătate avem o întrevedere cu dl Benjamin Fuchs, rabin al evreilor ortodocși. El declară că libertatea religioasă nu este în nici un fel obstrucționată. Consideră că situația școlilor și a învățământului corespunde nevoilor și dorințelor populației.

În ceea ce privește populația evreiască a sectei sale are o singură observație de făcut: elevii evrei care frecventează școlile de stat sunt obligați să scrie și să deseneze - adică să facă "muncă" sâmbăta - ceea ce religia lor interzice cu severitate.

Ar dori ca această obligație să înceteze, dar nu merge atât de departe încât să ceară ca elevii evrei să nu fie obligați să frecventeze școala sâmbăta. Activitatea instituțiilor evreiești ale sectei sale se desfășoară în libertate.

⁶ Dr. Kecskeméthy, Leopold (1865-1936), rabinul șef al evreilor neologi din Oradea (Moshe Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944)*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p.99, 116-118). A avut o intensă activitate teologică, literară.

1. La școlile calviniste "Bethlen"

Sosim la 24 octombrie la ora 6 dimineața. Vizităm școlile confessionale ale Bisericii reformate calviniste, cu limba de predare maghiară: Școala normală de băieți, Școala normală de tinere fete, Liceul și școala primară alipită școlii normale. Directorul Áron Ferencz dă explicațiile necesare. Învățământul se face în maghiară, cu excepția obiectelor de studiu care, în virtutea legii, trebuie să fie predate în română. Registrele claselor și ale direcțiunii sunt bilingve. O parte din pământurile și pădurile acestor instituții au fost expropriate ("bunurile inalienabile lăsate moștenire"); le-au rămas 1500 acri de pădure și 56 acri de pământ arabil dar de curând Consiliul Superior al Reformei Agrare a decis să le restituie încă 1000 de acri de pădure și 100 de acri de pământ arabil.

Profesorii și învățătorii sunt toți unguri și calviniști. Cea mai mare parte din ei nu vorbesc deloc românește. La fel, elevii sunt toți unguri calviniști - cu excepția unui număr mic de catolici.

Se vizitează Școala normală de băieți. În clasa a II-a profesorul Francois György ține cursuri de gramatică maghiară ("sufixe"). Manualul este "Magyar olvasókönyv és nyelvtani összefoglalás a középiskola II. osztálya számára, Szerkesztette Kiss Ernő dr., apărut la "Kolozsvár" (nu la "Cluj") în 1922. În clasa a VI-a este ora de fizică experimentală ("gândire") a profesorului Sigismond Hegedűs; se predă în ungurește. Manualul este "Kisérleti Fizika a közép és polgári iskolák számára írta Csefő Sándor", Cluj, 1924.

Trecem la Școala normală pentru fete. Din cele 133 de eleve, toate tinere fete ungueroaice, 109 sunt calviniste, 6 luterane, 4 unitariene, 14 catolico-romane. Școala are 7 clase. În clasa a II-a unde intrăm profesorul Etienne Zalányi își ține cursul de fizică, în clasa a III-a dra Lenka Mor își ține cursul de igienă și antropologie, în clasa a V-a dna Maria Ajtoi predă limba și literatura maghiară. La școala primară care este alipită la școala normală și care servește drept școală "de aplicație" se predă matematica. La toate aceste clase învățământul este în ungurește. Numai în clasa a VI-a profesorul Victor Elekes predă în română tinerelor fete, conform legii, cursul său de "Geografie a României".

La liceul pe care-l vizităm asistăm la cursul de religie pe care-l predă în maghiară profesorul Jean Zajzon, după manualele "Akikre nem volt méltó a világ" de Emeric Révész (Cluj, 1921) cr și "Reformatul egyházi énekeskönyv" cr (editat de episcopia calvinistă la Cluj în 1923). În clasa a VII-a profesorul Mathieu Marterot își ține ora de gramatică franceză. Dl Marterot este membru al misiunii profesorilor francezi pe care Guvernul român i-a invitat în România. El este angajatul statului și este plătit de guvern. Totuși autoritățile superioare l-au pus pentru un anumit număr de ore pe săptămână la dispoziția acestei școli pentru ca elevii unguri să poată dobândi o bună pronunție franzuțască.

.....

La canonicul catolic-roman André Balázs

Pe 25 octombrie, la ora 10 dimineața, dl Colban, însoțit de dl Stoica, face o vizită canonicului André Balázs, șeful departamentului școlilor din episcopia catolică-română de la Alba Iulia. Canonicul declară încă de la început că, de la întvederea sa cu dl Colban s-a produs o ameliorare a situației minorității ungare în România.

Guvernul generalului Averescu a încheiat chiar un pact cu partidul ungar, al cărui conținut arată chiar multă bunăvoință față de școlile ungurești. Din nefericire directorii din minister și revizorii interpretează toate dispozițiile într-un sens defavorabil școlilor confesionale. Ei au tendința de a elimina școala confesională și de a o înlocui cu școala de stat. În acest scop legea este aplicată cu o severitate extremă. Nu se admit în școlile confesionale decât elevi de aceeași religie și de aceeași limbă maternă pe care o au școlile. Evreii nu sunt admiși să urmeze cursurile școlilor catolice. Ei trebuie să se înscrie sau la școlile de stat sau la școlile confesionale evreiești. La fel, revizorii nu admit în școlile confesionale ungurești elevii pe care-i consideră având origine și limbă maternă română. La examenele de bacalaureat s-a procedat cu prea multă severitate față de elevii liceelor minoritare. Între legea școlilor private și regulamentul ei de aplicare există contradicții. Marea dificultate a școlilor catolice ungurești este lipsa de mijloace financiare: "Unsere dringendste Notwendigkeit ist die Staatsunterstützung" (Cea mai urgentă trebuință a noastră este sprijinul statului). Se speră că, urmare pactului încheiat între Partidul Maghiar și partidul de guvernământ bisericile ungurești vor obține de la stat o subvenție pentru școlile lor.¹

2. La episcopul calvinist Alexandre Makkay

La 10 și jumătate mergem la episcopul calvinist (reformat) Alexandru Makkay. Acesta, om tânăr încă, vorbește cu mult calm, cu un profund simț al realităților. După el, situația minorității ungare s-a ameliorat mult, antagonismul s-a potolit aproape în întregime. Peste tot satele cu populație ungurească au școli. O parte din aceste școli cu toate că sunt de limba maghiară, sunt școli de stat. Biserica reformată face toate eforturile pentru a susține școlile confesionale. Dar situația acestor școli este destul de precară din cauza lipsei de fonduri și parohiile nu pot să-și impună sacrificii mai mari. Sunt în convorbiri cu guvernul și speră să obțină o subvenție. Guvernul actual și-a creat o atmosferă foarte favorabilă

¹ Pactul electoral dintre Partidul Poporului, adus la putere în 30 martie 1926 și Partidul Maghiar, pentru alegerile parlamentare din mai 1926 (I.Saizu, M.Rusenescu, *Viața politică în România, 1922-1928*, București, 1979, p.196)

pentru o înțelegere. El înțelege situația minorităților ungurești și a arătat multă bunăvoință; se speră că autoritățile aflate la nivel inferior vor urma și ele exemplul celor de mai sus. Desigur a fost dificil să eliminăm orice neînțelegere în scurtul interval care s-a scurs de la războiul mondial până în prezent. S-a ajuns la aceasta pe etape. Poporul ungar și poporul român, marile mase de oameni trăiesc într-o armonie deplină. Autoritățile de stat, pretutindeni unde episcopul s-a dus să-și viziteze enoriașii, i-au dat concursul cel mai deplin "Noi vrem să păstrăm intacte libertatea religioasă și instituțiile noastre și vrem să obținem o subvenție pentru școlile noastre dar vrem să ne înțelegem cu Statul român și să ne încadrăm în viața sa și vrem să ne rezolvăm problemele noastre aici, în propria noastră țară".

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naționale, Propagandă, dosar nr.1/1926, f. 2-4, 8-9, 12-13.

Domnule Ministru,

Referitor la procesele intentate statului de către foștii funcționari unguri care au refuzat prestarea jurământului, am onoarea a vă face cunoscut că am executat prima parte a delegației dumneavoastră obținând la Paris consultațiunile dlui profesor A. de Lapradelle.

Neștiind care poate fi hotărârea Tribunalului Arbitral¹, am obținut această consultațiune în două părți care formează două consultațiuni separate: una în privința incompetenței Tribunalului Arbitral și cealaltă asupra fondului proceselor.

În privința incompetenței Tribunalului Arbitral, dl de Lapradelle a fost în totul de acord atât asupra temeiniciei excepției de incompetență cât și asupra motivelor pe care, am sprijinit-o. În aceste condiții n-am mai avut nimic de adăugat la memoriile trimise la Paris și pentru care îmi rezervasem dreptul de a produce un supliment de concluzii.

Privitor la fondul procesului, dl de Lapradelle a avut aceleași rezerve pe care am avut onoarea să le arăt în rapoartele precedente, d-sa fiind de părere că principiile wilsoniene și dreptul de autodeterminare a popoarelor care a fost la baza războiului actual, nu poate modifica principiile dreptului internațional conform căruia față de statul dezmembrat de un teritoriu, dreptul de suveranitate al statului ocupant nu începe decât din momentul recunoașterii acestei dezmembrări printr-un tratat. Consultația dlui Lapradelle asupra fondului nu discută chestiunea decât ipostază că statul român a fost un simplu ocupant și în această situație Domnia sa caută a demonstra legitimitatea jurământului pe care un stat ocupant îl poate impune funcționarilor săi, jurământ care este diferit de jurământul de supunere, care este prevăzut de regulamentul Convenției de la Haga.

Relativ la situația - acestor procese, am constatat la Paris că pe lângă 17 procese intentate în contra Ministerului Justiției și două în contra Ministerului

¹ Consiliul Dirigent din Transilvania a decis prin ordonanța nr.121 din 14 ianuarie 1919 ca toți angajații statului să depună jurământ de credință către statul român, cei care refuzau urmând a fi destituiți. Unii dintre funcționarii maghiari din Transilvania au refuzat și au fost destituiți, motiv pentru care au dat în judecată statul român la Tribunalul Arbitral mixt româno-ungar de la Paris; avocatul statului român, Victor Dumitrescu, l-a consultat și pe profesorul de drept internațional la Paris, A. de Lapradelle. În iunie 1934 Tribunalul s-a declarat incompetent să judece cazul.

Domeniilor pentru care am depus memoriile, mai sunt introduse încă 15 alte procese în contra diferitelor ministere. Pe lângă aceste 34 procese în curs sunt înregistrate la Secretariatul Tribunalului Arbitral și nenotificate încă peste 1000 acțiuni în contra diferitelor departamente.

Apărarea statului în aceste procese este făcută de ministere fără nici o unitate de vederi: în unele se discută numai chestiuni de fapt, în altele se fac lungi disertațiuni în care se afirmă drepturile istorice ale României asupra ținuturilor alipite. Nici unul dintre aceste ministere nu invocă excepția de incompetența Tribunalului Arbitral.

Aceste procese judecându-se conform procedurii scrise și judecata din primul proces fiind de natură a crea o jurisprudență pentru toate celelalte, situația statului va fi foarte îngreunată dacă nu vom reuși a se fixa la început un proces al Ministerului Justiției în care toate chestiunile au fost discutate.

Dintre toate procesele, sunt patru procese care până în prezent au procedura complet terminată și așteaptă termenul de judecată. Aceste procese în ordinea vechimii sunt: 1. procesul lui F.Papp privitor la Ministerul Justiției cu procedura completă la 4 martie 1926; 2. Alois Punschert privitor la Ministerul Justiției cu procedura completă la 22 mai 1926; 3. Stefan Eperjessy privitor la Ministerul Justiției cu procedura completă la 24 iulie 1926. Este necesar pentru stat ca primul proces care se va judeca să fie un proces al Ministerului Justiției, deoarece în aceste procese chestiunile de drept sunt toate dezbătute și memoriile mele sunt completate și cu consultația foarte documentată a dlui de La pradelle. Dintre cele două procese în stare de judecată ale Ministerului Justiției, deși procesul lui F.Papp este cel mai vechi dintre ele, este preferabil dacă este cu puțință a se fixa întâi procesul lui Stefan Eperjessy. În procesul lui F.Papp, acesta ridică chestiunea tardivității excepției de incompetență și deși suntem de părere că această excepție este de ordine publică și se poate ridica în orice stare a procesului, totuși există eventualitatea unei respingeri a excepției ca tardivă și statul are interes a evita pe cât este posibil discuția fondului. În acest sens credem că este necesar a se interveni pe lângă agentul guvernului nostru din Paris.

Avocatul Statului,
Victor Dumitrescu

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiției - Procesele Tribunalului Arbitral Mixt Româno-Maghiar, dosar 72/1926, f.10-11

Domnule Prefect!

Subsemnatul, fost prefect al orașului cu drept de municipiu Sibiu cu un grup de însuflețiți de aceleași sentimente fiind nemulțumiți cu atitudinea conaționalilor noștri sași atât în afacerile parlamentare cât și în afacerile bisericii luterane am înființat un nou partid politic sub numirea "Uniunea Sașilor" (*Sachsenbund*)¹.

Începând cu organizarea partidului nostru am primit informațiunea, că *administratorii de plasă* din județul Dumneavoastră cer, ca rugările pentru acordarea permisiunii pentru adunările locale - cel puțin în comunele de reședință ale administratorilor de plasă - să fie înaintate prefecturii județene.

Îmi permit deci a vă înainta, în anexă, un exemplar din Statutele sau mai bine zis din *programul partidului* nostru în limba germană și în traducere din care sper că vă veți convinge despre loialitatea programului nostru.

Prin urmare vă rog să binevoiți, a elibera un ordin circular către administratorii plaselor din județul dumneavoastră cu care le dați împuternicire ca să acorde părtașilor noștri, să se poată întruni și organiza în comunele dumneavoastră fără piedici.

Vă asigur totodată că din organizația noastră nu se va ivi nici o neplăcere pentru autoritățile publice. Din contră: părtașii noștri sunt elemente de ordine și de pace și liniște.

Despre persoana mea vă poate da informațiunile eventual necesare domnul prefect dr. Nicolau Comșa², dar și Excelența sa, domnul ministru Goga³ și domnul secretar de stat Bucșan mă cunosc personal de pe timpul când am stat în serviciu activ ca prefect.

În fine, rog, să binevoiți a-mi trimite și mie o copie din ordinul ce veți binevoi a elibera administratorilor de plasă.

Primiți, vă rog, asigurarea distinselor mele stime și considerațiuni.

¹ Albert Dörr senior, primar al Sibiului (1906-1918), apoi numit prefect al municipiului Sibiu. Împreună cu un grup din pătura mijlocie săsească au dat expresie unei mișcări a "Nemulțumiților" în anul 1925. Nemulțumirea lor se îndreaptă împotriva clasei conducătoare săsești de până atunci, a impozitelor mari percepute de conducerea Bisericii evanghelice pentru susținerea școlilor și a unor instituții culturale. La 14 aprilie 1927 o adunare a mișcării a decis transformarea mișcării în "Uniunea Sașilor", "partid politic pentru menținerea identității etnice, școlii și bisericii".

Gruparea a avut cca. 60 de organizații locale, dar în lipsa unui program clar și în fața atacurilor organizației naționale săsești a cărei unitate o afectase, s-a destrămat în 1930. (V. Ciobanu, *Die politische Organisierung der Siebenbürger Sachsen im ersten Jahrzehnt der Zwischenkriegszeit*, în "Forschungen zur Volks- und Landeskunde", nr.1, 1988, p.49-51)

² Dr. Nicolae Comșa, fruntaș al P.N.R., primul prefect român al județului Sibiu, numit la 29 dec. 1918.

³ Octavian Goga (1881-1938), ministrul de interne în 1926-1927, în guvernul Averescu.

Sibiu, la 5 Noiembrie 1926

/Rezoluție/:

9.XI.1926

Se va interveni către toți cei în drept pentru a lua act de noul partid sășesc, care fiind un partid de ordine se va putea organiza pe teritoriul acestui județ neîmpiedicat de nimeni.

DI Weisskircher este însărcinat cu redactarea circularei.

Prefect

A.Popa

Prefectura județului Târnava Mare

(În anexă, statutele noului partid în limba germană și română)

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Târnava Mare, dosar 8/1926, f.4

17

1926 decembrie 9, Brașov

Advocat

Szele Béla

ügyvéd-Rechtsanwalt

Brasov-Brassó

str.Portii-Kapu-utca

64-66

KEGYELMES ÚRAM!

A Kovács Kálmán tisztelt barátom utján hozzám juttatott nagybecsű levelét vettem és, mielőtt annak érdemi részére válaszolnék, legyen szabad Nagyméltóságod egy tévedésével szemben tisztázni magamat.

Azt méltóztatott írni, hogy "mandátumom sajnálatos megsemmisítése alkalmából" két levelet intézett hozzám és én azokra nem válaszoltam.

Én Nagyméltóságodtól csak egy levelet kaptam mikor augusztus végén a fürdőről hazakerültem; melyet Botos János úr alkalmaztatása érdekében méltóztatott hozzám intézni. Ebben a levélben volt kegyes az én mandátumom megsemmisítését is szóba hozni, de egyidejűleg azt tetszett írni, hogy ne válaszoljak, mert külföldre utazik és így válaszom már nem találja Kolozsvárt. Ha ezt nem méltóztatott volna írni, akkor hálás szívvel siettem volna

megköszönni a Botos János úr érdekében írt levélben nekem szentelt kitüntető sorokat. Végtelenül sajnálom, hogy Nagyméltóságod megfeledezett levelének erről a részéről, és így feltételezhettem rólam azt, hogy én figyelmetlen és udvariatlan voltam éppen Önnél szemben, ki iránt mindenkor megkülönböztetett tisztelettel és ragaszkodással viseltetem, amit persze nem annyira frázisokkal, mint inkább tényekkel juttattam kifejezésre.

És ezek után térjünk a tárgyra.

Körülbelül egy évvel ezelőtt volt szerencsém Nagyméltóságoddal Kolozsvárt a központi sajtó ügyéről beszélgetni. Akkor a népszerűtlensége miatt anyagi válságba jutott Újság-ról és embereiről volt szó, kiket meg akartak menteni. Beszélgetésünk rendjén, nagyon jól emlékezem, Nagyméltóságod is arra a végső megállapításra jutott, hogy teljes száналommal az Újság téves utakon járó és a magyarságnak sok kárt okozó szerkesztői iránt, *erkölcsileg lehetetlenség az Újság-ot a párt hivatalos lapjává tenni és annak szerkesztőit a párt hivatalos lapjának szerkesztőivé emelni*. Nagyméltóságod is azt a nézetet vallotta, hogy ezeknek az uraknak, esetleg a Magyar Párt jóindulatú támogatásával, el kell helyezkedniök más lapoknál, de politikailag nem szinpatikus személyeik semmi esetre sem kerülhetnek a párt hivatalos organumának élére. Sőt azt a nézetet is méltóztatott vallani, hogy *az Újság-nak magának is meg kell szünnie, mert múltja nem engedi meg, hogy ezzel a névvel (címmel) a párt hivatalos lapjává léphessen ekő*.

Ennek a felfogásnak és meggyőződésnek alapját az a tény képezte, hogy Nagyméltóságod meggyőződése szerint is az Újság állandóan a Magyar Párt ellen dolgozott, és szerkesztői, munkatársai az emigránsokkal, a Bécsi Magyar Újság-gal és Jászi Oszkárral kapcsolatban álló és a magyar egység ellen sokat vétkező, állandóan az ellen áskálódó, klikkeket összetákoló, a magyarság szervezetét gáncsoló, gunyoló radikális mentalitású emberek. Nagyméltóságod is magáévá tette akkor néhai Nagy Károly püspökünknek azt a felfogását, *hogy veszedelmes dolog lenne ezt a lapot és garnitúrát állítani a Magyar Párt hivatalos organumának piederstájljára, mert ez a tény könnyen az ő eddigi romboló munkájuk és általuk képviselt radikális irányzat elismerését és igazolását jelentené, ez pedig végzetes volna a romániai magyarságra nézve*.

Ilyen előzmények után nem veheti rossz néven Nagyméltóságod, ha levele és Kovács Kálmán barátom útján küldött üzenete valósággal megdöbbenett. Oszintén és nyíltan kimondom, hogy súlyos hibának tartom azt, hogy a Magyar Párt éppen az Újsá-got tette meg hivatalos lapjává és ennek szerkesztését azoknak a kezében hagyta meg, akik addig amíg a saját számlájukra próbálkozhattak, mindig támadták a Magyar Pártot és annak vezetőit, s csak akkor lettek jámbor megtértekké, mikor anyagi helyzetük erre rákényszerítette.

Az én felfogásom a központi lap ügyében ismeretes. Nézetem szerint a párt vezetőségének arra kel törekednie, hogy minden magyar lap egyaránt a párt szolgálatában álljon. Tudomásom szerint ez az álláspont annak idején, nem is olyan régen, az elnöki tanácsban is el lett fogadva. Belátom, hogy ennek az egyedül helyes álláspontnak igen sok gyakorlati nehézsége van. Ám ezek nem leküzdhetetlenek. De semmi esetre sem alkalmas azoknak a sajnálatos

kilengéseknek, melyek az erdélyi magyar sajtóban észlelhetők, a megszüntetésére az, ha a párt egy beteg, vergődő, népszerűtlen újságot favorizál a meglevő és elterjedt lapok rovására, melyek között akad olyan is, amelyik akkor is a Magyar Párt mellett állott önzetlenül, mikor a hivatalos lappá avatott Újság tájékozva marta a Magyar Pártot és annak minden vezetőjét.

Ne méltóztassék engem félreérteni. Nem a Brassói Lapok főszerkesztője beszél most, hanem az a népe sorsáért és az azt irányító politikai mentalitásért aggódó magyar ember, aki már akkor nyíltan és bátran sikra szállott Erdély magyarságának nagy igazságaért, mikor sokan mások még jónak látták csendesen a háttérben állani.

A Brassói Lapok nem kért sem anyagi, sem erkölcsi támogatást soha senkitől, s így a Magyar Párttól sem, ellenben igen sok esetben egészen egyedül állott a maga nagy erejével a párt és vezetői mellett és egészen egyedül biztosította a párt és vezetői kívánatos és fontos érvényesülését. *A Brassói Lapok soha sem kívánt a párt hivatalos lapjává lenni és most is távol áll tőle ez a kívánság.* Sőt most még inkább, mint bármikor, mert úgy érzi, hogy a Magyar Párt sorsának intézésébe olyan kezek igyekeznek beleavatkozni, melyekkel szemben szükség lesz egy erős magyar lap bátor kritikájára.

Ép ezért, a mit a fentiekben elmondottam, és amit ebben az ügyben esetleg még elmondok, az mind teljesen független attól a kérdéstől, hogy a Magyar Párt, egyetlen hű barátjának, a Brásói Lapoknak mellőzésével egész erkölcsi és anyagi támogatását annak a lapnak javára kívánja latba vetni, mely szövetkezett felbérelt politikai ellenfeleivel és rágalmozó támadásokkal halmozta el, csak azért, mert ez a hű barát egyedül mert szembehelyezkedni a Magyar Párt ellen zúduló áradattal és egyedül képes volt ezt az áradatot visszaverve a Magyar Párt diadalát biztosítani.

Hálásan köszönöm Nagyméltóságodnak velem és lapommal szemben udvariasan kifejezésre juttatott elismerését. Nem dolgoztunk és harcoltunk soha elismerésért, hanem egyedül népünk érdekében küzdöttünk és áldoztunk mindig. És még szerencsénk, hogy lelkünkben soha nem élt az elismerés, a jutalom szomjúhozásának vágya, mert keserű lenne a kiábrándulás, hiszen a szép szavakkal annyiszor tolmácsolt elismerést a letagadhatatlan valóság alaposan megcáfolja. Mert mi egyéb, ha nem ez az a tény, hogy a Magyar Párt éppen azt a lapot emeli hivatalos lapjává, mely a Brassói Lapokat súlyosan megrágalmazta és amely, még Tatarescu úrral és a Gyilkos-sal is egy csürben csépel, csak hogy segítsen megsemmisíteni azt a lapot, melynek egyetlen bűne, hogy egyedül állotta útját a Jászi bandája betörési kísérletének, az emigráció mételeyhintésének és a Magyar Párt helyes mentalitását megváltoztatni akaró örökös törekvéseknek.

Hazafias érzésekre apellál Nagyméltóságod. Helyes. Erre igazán lehet. Azt hiszem ennek igen sokszor adtam tanubizonyságát. De abból a célból, melyből Nagyméltóságod ez alkalommal teszi, felesleges, hiszen a mint már bátor voltam kijelenteni, a Brassói Lapok soha sem akart a Magyar Párt hivatalos lapja lenni, és így ebből a szempontból nem is érhetne semmi féle sérelem a Brassói Lapok-at, sem annak főszerkesztőjét. Egészen más kérdés persze, hogy

általánosságban és a magyarság érdekében helyes-e és szerencsés-e a párt központi hivatalos lapjára vonatkozólag hozott döntés, hiszen ez szemben áll magának Nagyméltóságodnak is annak idején kifejezésre juttatott nagybecsű álláspontjával, és szerény véleményem szerint nagyon komoly aggodalomra ad okot.

Én áldozatot tudtam mindenkor hozni és hoztam is legalább annyit, mint bárki, de azt tőlem senki sem követelheti, hogy segítsek feláldozni egy olyan ideált, melynek pillérei eddig fenntartották népünket, s a mely egyedül biztosíthatja népünk jövőjét.

Én mindig ismertem és gyakoroltam azt az igazságot, hogy a pártérdekkel szemben minden más szempontnak háttérbe kell szorulnia, de vajjon az a lap, melynek nevét Nagyméltóságod érhető óvatossággal kerüli levelében, de amelyet most még is pártlappá avattak, és azok, akik most a párt szerkesztőivé és újságíróivá cseperedtek, ismerik-e és gyakorolták-e valaha? Nem kérek feleletet erre a kínos kérdésre, mert tudom hogy Nagyméltóságod igazságszeretete csak "nem"-mel felelhetne, ez pedig igen stilszerűtlen lenne most, mikor a "pártérdek" mást diktál. De vajjon "pártérdek"-e az, hogy épp az Újság legyen a párt hivatalos lapja?! Ezt én sehogyszem vagyok képes felfogni, mert pártérdek lehet az, hogy legyen a pártnak központi lapja, de semmi esetre sem lehet pártérdek az, hogy ez a lap az az Újság legyen, amely csak anyagi kényszerűségből szüntette be a párt és a magyar egység elleni hajszát, de a melynek múltja semmiféle garanciát nem nyújthat arra nézve, hogy mikor emberei megint egy kis erőre kapnak nem fognak-e a Magyar Párt támogatása által szerzett helyzettel visszaélve újból mérges nyílakat lövöldözni a magyar egység testébe, mint azt már megtették.

Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a "pártérdek" megítélése tekintetében is megváltozott a Magyar Párt vezetőségének mentalitása. Én, bocsássanak meg, következetes vagyok és maradok. És épp ezért szép csendesen és feltűnés nélkül igyekezni fogok a Párt annyiszor kidomborított "elismerésének és hálájának" következményeit levonni, hogy helyet csináljak azok részére, akik most, mint a bibliai tékozló fiú, kihasználják a mások komoly, szívós és önzetlen munkája által teremtett konjunkturát. Már megkezdettem. Lemondottam a központi intézőbizottságban viselt tisztemről, lemondottam a brassói tagozat elnöségéről. Úgy látszik a "hazafias érzésemtől" még csak azt várják, hogy a pártból is kilépjek és Brassói Lapoknál népem érdekében és javára viselt főszerkesztői tisztemet is letegyem (esetleg valamelyik megtért javára). Én áldozatkész ember voltam, az is maradok. Meghozhatom ezt az áldozatot is. Persze teljesen felelősségmentesen, mert a felelősség nem engem fog terhelni, aki "az vagyok, aki voltam és az leszek, aki vagyok", hanem azokat, akik Mikes Kelemennek erről a klasszikus önjellemzéséről megfeledkeztek.

Fogadja nagyrabecsülésem kifejezését.

mély tisztelettel:

SZELE BÉLA

ügyvéd

Directia Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Ugron István, dosar 90, f.5

Advocat
dr.Szele Béla
Braşov
str.Porţii 64-66

9 decembrie 1926, Braşov

ExceleŃă

Am primit amabila dumneavoastră scrisoare prin intermediul prietenului meu Kovács Kálmán și înainte de a răspunde permiteți-mi să mă clarific în privința unei erori săvârșite de ExceleŃa voastră.

Ați scris că mi-ați trimis două scrisori cu prilejul "anulării nefericite a mandatului meu"¹ și că, eu nu v-am răspuns.

Eu am primit de la ExceleŃa voastră o singură scrisoare în momentul sosirii mele de la băi, la sfârșitul lunii august, trimisă în scopul angajării domnului Botos János. În această scrisoare ați binevoit a aminti și despre anularea mandatului meu dar mi-ați scris totodată să nu vă răspund căci plecați în străinătate iar răspunsul meu nu vă va găsi în Cluj. Dacă nu mi-ați fi scris acest lucru m-aș fi grăbit să vă mulțumesc din inimă pentru rândurile referitoare la mine, cuprinse în scrisoarea trimisă în interesul domnului Botos János. Îmi pare nespus de rău că ExceleŃa voastră ați uitat de aceste rânduri din scrisoare și astfel ați putut presupune despre mine că am fost neatent și nepoliticos tocmai cu dumneavoastră, fața de care am nutrit totdeauna o deosebită stimă și atașament, manifestat, mai ales, prin fapte și nu prin fraze.

După toate acestea să trecem la obiect.

Cu aproximativ un an în urmă am avut onoarea să discut cu ExceleŃa voastră la Cluj, problema ziarului central ¹. Atunci a fost vorba de ziarul "Újság" și oamenii săi, ajunși într-o criză financiară din cauza lipsei de popularitate, și pe care au dorit să-l salveze. Cu prilejul discuției noastre îmi amintesc foarte bine că și ExceleŃa voastră ați ajuns la concluzia finală că din cauza poziției intenționat greșite și a daunelor provocate maghiarimii de către redacția ziarului "Újság" este imposibil din punct de vedere moral a numi acest ziar ca organ oficial de presă al partidului iar redactorii săi să fie numiți ca redactori ai ziarului oficial al partidului. Și ExceleŃa voastră ați împărtășit punctul de vedere că acești domni trebuie să se plaseze eventual cu sprijinul binevoitor al Partidului Maghiar la alte ziare. În orice caz persoanele lor necorespunzătoare din punct de

¹ Vezi documentul nr.12 (1926 iulie 9-10, București).

vedere politic nu pot ajunge în fruntea organului oficial al partidului. Ba, mai mult, ați fost de părere că ziarul “Újság” *însuși trebuie desființat căci trecutul său nu-i permite să ajungă organul de presă al partidului cu această denumire.*

Această părere s-a bazat pe faptul că, Excelența voastră ați fost convins că ziarul “Újság”² a acționat permanent împotriva Partidului Maghiar iar redactorii și colaboratorii săi sunt în legătură cu emigranții, cu ziarul maghiar din Viena cu Jászi Oszkár³ și sunt oameni care au păcănit mult împotriva unității maghiarilor, intriganți permanenți, compilatori și clevetitori ai organizării maghiarilor, oameni cu o mentalitate radicală. Ați adoptat punctul de vedere al defunctului episcop Nagy Károly⁴, *potrivit căruia ar fi periculoasă așezarea acestui ziar și a acestei garnituri pe pedestalul organului oficial al Partidului Maghiar căci ar însemna recunoașterea și justificarea activității sale distructive și a orientării lor radicale, de până în prezent, ceea ce ar fi fatal pentru maghiarimea din România.*

După asemenea antecedente nu-mi puteți lua în nume de rău Excelență, faptul că scrisoarea și salutările transmise prin intermediul prietenului meu Kovács Kálmán m-au surprins într-adevăr. Afirm sincer și deschis că, a fost o gravă greșeală faptul că Partidul Maghiar și-a ales chiar ziarul “Újság” ca organ oficial de presă iar redactarea lui a lăsat-o pe mâna celor care au atacat întotdeauna Partidul Maghiar și conducătorii săi, atâta timp cât s-au descurcat pe cont propriu și au devenit pocăiți blânzi doar atunci când i-a obligat situația lor materială.

Este cunoscută poziția mea în problema organului central de presă. După părerea mea conducerea partidului trebuie să se străduiască ca toate ziarele maghiare să fie, în aceeași măsură, în slujba partidului. După câte știu acest punct de vedere a fost adoptat la acea vreme, și nici nu chiar așa de demult și în consiliul de conducere. Recunosc că acest punct de vedere care este singurul corect, întâmpină multe greutăți practice. Dar acestea nu sunt de neînviș.

Nici într-un caz nu corespunde acelor aberații regretabile care se observă în presa maghiară din Transilvania pentru desființarea sa și chiar dacă partidul favorizează un ziar bolnav muribund, lipsit de popularitate în defavoarea ziarelor existente și răspândite, printre ele se găsește unul care a stat dezinteresat alături de Partidul Maghiar, chiar și atunci când ziarul “Újság” ridicat la rang de organ oficial de presă a lovit cu sete în Partidul Maghiar și conducătorii săi.

Să nu mă înțelegeți greșit. Aici nu se aude glasul redactorului șef al gazetei “Brassói Lapok” ci al unui maghiar îngrijorat de soarta poporului său și de

² Organele de presă ale Partidului Maghiar din România au fost “Magyar Kissebség” (Minoritatea maghiară), “Ellenzék” (Opoziția), și ziarul la care se referă Szele Béla, “Ujság. Politikai napilap” (cotidian politic), Cluj, 1899-1927; din anul 1927, “Keleti Ujság” (Ziarul Orientului) devine organul central de presă al partidului.

³ Jászi Oszkár, fost ministru al naționalităților din Ungaria în guvernul Károlyi Mihály 31. 10.1918-19.1.1919. Cf. Kasser, o.c., p.184-185.

⁴ Nagy Károly, episcop reformator din Transilvania, protestează împotriva retragerii ajutorului de stat pentru școlile profesionale maghiare, semnează protestul împotriva Legii învățământului care a fost înaintat Ligii Națiunilor la Geneva Cf. Mikó Imre, p.22, 49, 51-52.

mentalitatea politică care-i conduce destinele, al unui om care a luptat deschis și curajos pentru dreptatea maghiarimii din Trasilvania chiar și atunci când mulți au apreciat că e bine să se stea în liniște, în umbră.

“Brassói Lapok” nu a cerut niciodată nici sprijin material, nici financiar de la nimeni, deci nici de la Partidul Maghiar și de altfel, în multe cazuri a stat singur cu marile sale puteri alături de partid și conducătorii săi asigurându-le succesul necesar și important.

Brassói Lapok nu a dorit niciodată să devină gazeta oficială a partidului. Și în prezent este departe de această dorință.

Dimpotrivă, acum mai mult ca oricând, căci, simte că în soarta Partidului Maghiar încearcă să se amestece forțe față de care va fi necesară critica unui puternic ziar maghiar.

Tocmai de aceea, tot ceea ce am afirmat mai sus și ceea ce voi mai afirma este cu totul independent de problema că, prin neglijarea gazetei “Brassói Lapok”, singurul prieten credincios al Partidului Maghiar se dorește cumpănirea întregului sprijin spiritual și material în favoarea celui ziar care a păcăuit împotriva sa cu atacuri calomnioase, aliat cu adversarii săi politici, doar pentru că acest unic prieten credincios a îndrăznit să se opună viiturii îndreptate împotriva partidului și a fost singurul în stare s-o învingă asigurând, astfel, victoria Partidului Maghiar.

Mulțumesc Excelenței voastre pentru aprecierea mea și a ziarului meu. Nu am lucrat niciodată pentru recunoștință ci am luptat și ne-am sacrificat doar în interesul poporului nostru. Avem noroc că în sufletul nostru nu a existat niciodată dorința de recunoștință, de a obține premii căci amară ar fi dezamăgirea, întrucât recunoștința manifestată de atâtea ori prin cuvinte frumoase este contestată în profunzime de realitatea de netăgăduit. Dar ce e altceva, decât faptul că Partidul Maghiar ridică la rangul de organ oficial chiar acel ziar care a calomniat îngrozitor gazeta “Brassói Lapok” care a conlucrat și cu Tătărescu¹ și cu Gyilkos² pentru distrugerea celui ziar, care a avut singura vină că s-a opus încercării de atac al bandei lui Jászi, depravării emigrației și veșnicelor tendințe de schimbare a concepției juste a Partidului Maghiar.

Excelența voastră apelează la sentimentul meu patriotic. E corect. Pe acesta se poate baza. Cred că am dovedit-o de mai multe ori. Dar cu acest prilej este inutil deoarece așa cum am îndrăznit să declar că ziarul de Brașov nu a dorit niciodată să devină organ oficial al Partidului Maghiar și astfel, din acest punct de vedere, nu putea fi atins cu nimic nici ziarul și nici redactorul său șef. Desigur constituie o altă problemă dacă din punctul de vedere al ziarului oficial al

¹ Gheorghe Tătărescu (1886-1957), om politic român. Unul dintre conducătorii Partidului Național-Liberal și lider al grupării “tinerilor liberali”. De mai multe ori ministru și prim-ministru (1934-1937, 1939-1940); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe (1945-1947) în guvernul condus de Dr.Petru Groza; membru de onoare al Academiei Române. Cf. *Mușat-Ardeleanu*, p.1725

² “Gyilkos”. Szatirikus riportlap (Ucigașul. Revistă săptămânală de reportaje politice), Cluj, 1921-1940

partidului, hotărârea luată este corectă, în general și în interesul maghiarimii căci aceasta este în contradicție cu părerea *Exceleței voastre exprimate cu acel prilej*. Potrivit modestei mele păreri, oferă prilejul unei serioase îngrijorări. Eu am făcut întotdeauna sacrificii, cel puțin tot atât cât alții, dar nimeni nu îmi poate pretinde să contribuie la sacrificarea unui ideal care a susținut poporul nostru până în prezent și singurul care poate asigura viitorul poporului.

Eu am cunoscut și practicat adevărul potrivit căruia față de interesul partidului toate celelalte opinii trebuie lăsate pe planul al doilea, dar, oare ziarul al cărui nume evitați să-l numiți, dintr-o înțeleasă prudență, și care a ajuns totuși organul de presă al partidului și cei care au devenit redactorii și ziaristiții săi l-au cunoscut și practicat?. Nu cer răspuns la această întrebare delicată căci știu că dragostea de dreptate a *Exceleței voastre* va spune: "nu", ceea ce ar fi lipsit de tact acum când "interesul partidului" dictează altceva. Oare reprezintă "interesul partidului" faptul că tocmai ziarul să fie organul său de presă?! Nu pot să înțeleg nicicum acest lucru căci, reprezintă "interes de partid" de a avea un ziar central dar nici într-un caz el nu poate fi ziarul care, și-a încetat goana împotriva partidului și a unității maghiare doar din constrângere materială și al cărui trecut nu poate oferi garanția ca, în cazul în care oamenii săi câștigă un pic de putere să nu trimită din nou săgeți otrăvitoare în unitatea maghiară, așa cum au mai procedat folosindu-se de conjunctura creată, de sprijinul Partidului Maghiar.

Trebuie să constat cu mâhrire că și în privința "interesului de partid" s-a schimbat mentalitatea conducerii Partidului Maghiar. Iertați-mă, eu sunt și rămân consecvent.

Tocmai de aceea voi încerca să renunț în liniște și fără vâlvă la urmările "binefacerii și recunoștinței" partidului, pentru a oferi la fel ca fiul risipitor din Biblie, loc celor care se folosesc de conjunctura creată prin munca serioasă și dezinteresată a altora. Am și început deja. Am demisionat din Comitetul Executiv Central și din funcția de președinte al secției Brașov. Se pare că se așteaptă din partea "sentimentului meu patriotic" să ies din partid, și să renunț și la funcția de redactor șef al gazetei "Brassói Lapok" (pentru a oferi locul vreunui convertit). Eu am fost gata de sacrificiu și am rămas la fel. Pot să fac și acest sacrificiu dar, desigur fără nici o responsabilitate căci aceasta va cădea în sarcina celor care au uitat de autocaracterizarea făcută de Mikes Kelemen¹ "sunt cel care am fost și voi fi cel care sunt".

Primiți expresia deosebitei mele stime
Szele Béla, avocat

¹ Mikes Kelemen (1690-1762), scriitor maghiar, fost tezaurar al lui Rákoczi Francisc al II-lea pe care l-a însoțit în emigrație în Polonia, Paris; reținut în 1717 de către sultanul Ahmed al III-lea unde rămâne ca emigrant; cea mai importantă operă *Scrisori din Turcia* se constituie în una din cele mai importante surse documentare pentru emigrația lui Rákoczi al II-lea. Cf. *A Pállás Nagy Lexikona* (Marele Lexikon Pallas), vol. XII, Budapesta 1896, p.642-644

Starea culturală a județului Bistrița-Năsăud

Pentru o mai bună înțelegere a situației culturale generale în județul nostru, cred că e bine să vă împărtășesc unele date statistice privitoare la întinderea și populația județului.

După recensământul populației din 1920 s-au aflat în județ 120.479 locuitori, din care 85.053 (aproape 71%) erau români, și 35.426 minoritari. Deci, mai numeroși între minoritari erau sașii, 20.506 suflete, sau aproape 17% din totalul locuitorilor.

Pe timpul împărătesei Maria Terezia s-a înființat pe teritoriul a 44 comune românești, Regimentul al II-lea grăniceresc. Pentru serviciile prețioase aduse de grăniceri pentru tron și țară, comunele grănicerești s-au bucurat timp îndelungat de favoruri și urmare a fost că încă înainte de anul 1800 s-au înființat treptat școli în aceste comune. Sașii privilegiați încă, au fost întotdeauna într-o situație materială înfloritoare și astfel au întemeiat de-a rândul, în comunele locuite de ei, școli și alte instituții culturale. Românii negrăniceri, cu toate starea lor materială slabă, imitând pe românii grăniceri și pe sași, s-au trudit și au izbutit să-și înființeze și ei pe rând școli, așa că, din punct de vedere cultural, locuitorii acestui județ au stat cu mult mai bine decât vecinii lor din alte județe. După încheierea dualismului între Austria și Ungaria, soarta românilor a devenit din ce în ce mai vitregă și sub scutul bisericilor ortodoxe și greco-catolice, iar cei din comunele grănicerești, ajutați și din fondurile grănicerești, au dus lupte disperate pentru păstrarea și dezvoltarea școlilor și celorlalte așezăminte ale lor. În scopul acesta, românii au adus jertfe nenumărate, ridicând clădiri școlare, unele chiar impunătoare, care și astăzi sunt mărturie a eforturilor lor frumoase în interesul culturii românești. Să vedem acum, pe rând, care este astăzi situația așezămintelor culturale din acest județ, în comparație cu ceea ce era în anul școlar penultim (1917/18) din era ungurească.

Școlile primare

Din 16.862 elevi înscriși în grădinițele de copii și școlile primare, în anul expirat, 1924-1925, au fost 13.279 (74.32%) români, 2.071 (13.74%) sași, 647 (4.25%) maghiari, 685 (5,55 %) evrei și 180 (2,14%) alții, țigani etc. Dintre cei 16.862 elevi înscriși, au fost 209 înscriși în grădinițele de copii, 11.157 în cursul inferior și superior al școlilor primare, și 5.496 în școlile de adulți.

În anul 1917-1918 au fost înscriși în total, în școlile primare, 10.300 elevi, anume 6.147 români, 1.642 sași, 719 maghiari, 599 evrei și 43 alții, în total, deci, mai puțini cu 2.979 decât în anul școlar expirat.

Dintre cei 16.862 elevi înscriși în anul trecut au frecventat școala regulat, peste tot, 13.018 (77%), anume au frecventat cursul inferior și superior al școlilor de stat (87%) și cursul de adulți al acestor școli 57%. Școlile minoritare le-au frecventat regulat 93% din elevii înscriși.

Frecventarea școlii de toate zilele a fost mai regulată ca în anii trecuți, aceasta ca urmare a dispozițiilor severe, dar salutare ale noii legi școlare. Cu frecventarea școlii de adulți în primul an de aplicare a noii legi încă putem fi mulțumiți și sperăm că în viitor va fi mai bună, după ce învățătorii au fost remunerați deosebit pentru ținerea acestor cursuri.

Date despre procentul elevilor care au frecventat regulat școala în 1917-1918 nu ne stau la dispoziție.

Din cei 11.157 elevi înscriși în cursul primar inferior și superior, au fost promovați 9.067 (81%).

În cele 98 comune ale județului avem 4 grădinițe de copii, anume: 1 de stat, 1 comunală (română) și 2 confesionale evanghelice luterane (germană). În era ungurească erau 7 grădinițe de copii de stat pe care, sistându-le Consiliul Dirigent la preluare în lipsă de conducătoare, nu le-am mai putut redeschide, în afară de una.

Avem apoi 134 școli primare, din care au funcționat anul trecut 128. Nu au funcționat temporar 6 școli de stat - 3 cu limba de predare română, 3 maghiară - în lipsă de elevi suficienți. Nici o singură comună din județ n-a fost fără învățământ.

Dintre cele 134 școli primare, 50 sunt școli de stat și statificate, foste ortodoxe 11 și foste greco-catolice 35, total 96 școli, acum de stat, iar confesionale minoritare 31 evanghelice luterane, 3 reformate, 3 romano-catolice și 1 israelită, total 38.

După limba de predare, sunt 92 școli cu limba română, 31 germană și 11 maghiară.

În 1917-1918 au fost 126 școli primare, anume cu limba de predare maghiară 24 școli de stat și 1 confesională romano-catolică, total 25; cu limba română 6 comunale, 14 greco-ortodoxe și 49 greco-catolice, total 69, și cu limba germană, 32 toate confesionale evanghelice luterane. A crescut deci, în era românilor, numărul școlilor primare cu limba de predare română cu 23 școli.

Cu data de 1 septembrie a.c. s-au mai înființat în 10 comune săsești, în care românii fiind puțini, nici când n-au avut școală, înca 10 școli de stat. De acum înainte, numai în 7 comune din județ în care nu sunt români de loc sau sunt numai câteva familii, nu avem școală românească, ci numai școli minoritare. Pe urma eforturilor celor chemați am reușit ca în al 7-lea an de stăpânire românească să avem învățământul românesc în toate comunele în care trăiesc români.

Avem în județ 248 învățători, și anume, 122 români, 51 sași, 14 maghiari și 1 evreu. După calitate, 212 învățători sunt titulari cu diplomă de capacitate și 36 suplinitori. După caracter, avem 186 învățători de stat și 62 confesionali minoritari.

După numărul elevilor înscriși, revin unui învățător de stat 60 elevi de cursul primar inferior și superior și 29 elevi adulți, total 89 elevi, iar unui învățător confesional minoritar, abia 40 școlari. Învățătorii luterani se mai ocupă, împreună cu preoții, și de școlile lor de adulți.

În 1917/18 au fost în total 232 învățători, din care numai 109 erau români, pe când 64 erau maghiari și 59 sași. A sporit până astăzi nu numărul învățătorilor față de era ungurească, în general cu 16, și în ce privește pe învățătorii români, cu 73. Când comparăm însă numărul învățătorilor de acum cu cel din timpul preluării imperiului, la începutul anului 1919, când mulți învățători maghiari au trecut în Ungaria și mulți învățători români au trecut la alte cariere, progresul e și mai evident. Anume, în anul școlar 1918/1919 au rămas din 232 învățători, câți erau pe vremea maghiarilor, numai 167, dintre care românii erau numai 76, deci, față de numărul învățătorilor români din 1924/1925 mai puțini cu 106. În șase ani s-a urcat, deci, numărul învățătorilor peste tot de la 167 la 248, crescând cu 81 învățători.

În primul an de aplicare a noii legi școlare am avut cursul superior, pe lângă 62, iar școala de adulți pe lângă 82 de școli, din cele 96 școli românești.

Lucru manual s-a făcut în cele mai multe școli și lucru de mână cu fetele, de-a rândul, unde avem învățătoare. Atelierele propriu-zise s-au înființat pe lângă 12 școli și avem nădejde că în anul viitor să avem în cel puțin 1/3 din școli ateliere.

Cu prilejul încheierii anului școlar s-au aranjat expoziții locale de lucru de mână de băieți și lucru de mână de fete la cele mai multe școli, iar 11 școli au expus la expoziția județeană lucruri care au stors admirația vizitatorilor.

Învățătorii români din județ, împărțiți în 12 cercuri culturale, au desfășurat o frumoasă activitate extrașcolară, ținând conferințe pentru popor aproape în toate comunele. În cadrul Asociației învățătorilor "Mariana", învățătorimea încă a dezvoltat o activitate frumoasă cu prilejul adunărilor subsecțiilor pe plase. "Mariana" a funcționat și pe timpul ungarilor ca reuniune a învățătorilor greco-catolici, răspândind și atunci, ca și acum, multă lumină în popor și contribuind mult la perfecționarea corpului didactic.

În privința localurilor școlare, situația e cât se poate de bună. Numai în 4 comune cu școli vechi nu avem localuri proprii, pe care sperăm să le facem în scurt timp. Ne mai trebuie apoi localuri noi în cele 10 comune săsești în care s-au înființat școli românești în anul acesta. În curs de un an sperăm să le avem și pe acelea. Dacă n-am avut până acum să zidim decât 7 localuri școlare, din care 3 s-au făcut deja, am avut în schimb să facem reparaturi multe (- la unele școli fundamentale -), la aproape toate școlile vechi. În cursul războiului nu s-a mai reparat nimic și foarte multe localuri au fost ruinate prin armată în cursul războiului și în revoluția din iarna anului 1918. Numai în anii 1923 și 1924 s-au cheltuit cu reparațiile, afară de materialul dat de comună, peste 1.300.000 lei. Aceste sume s-au dat după intervenția noastră din veniturile pădurilor grănicerești administrate cumulat de Regiunea silvică comunală și comitetele școlare. În vara aceasta s-a început completarea cu noi săli de clasă la trei localuri școlare și s-a făcut și se fac și acum reparații la mai multe localuri școlare. Avem în total 126 localuri școlare proprii, cu 254 săli de clasă și 95 locuințe învățătoarești.

Comitete școlare avem pentru toate școlile de stat și pentru cele 10 școli înființate acum se vor constitui comitete în cel mai scurt timp. Comitetul școlar județean, acum a 2-lea an de existență, lucrează deja cu un buget de lei 458.101,73 pentru anul în curs.

Totalul bugetelor comitetelor școlare rurale pe anul 1925 este de lei 2379331,41. Bibliotecile școlare au suferit foarte mult în timpul războiului și în revoluție. Nu a rămas aproape nimic din cărți. De altfel, cărți românești au fost relativ puține, fiind impuse școlilor biblioteci ungurești. În timpul din urmă, bibliotecile s-au sporit mult cu cărți românești și se va spori mereu. În bugetul fiecărui comitet școlar s-a luat și pentru anul acesta suma de la 300 lei în sus. Mobilierul ruinat în timpul războiului s-a reparat și completat la multe școli. De asemenea, a sporit și materialul didactic.

În privința învățământului profesional situația este următoarea:

În era ungurească erau în județ numai 2 școli de ucenici industriali și comerciali, la Bistrița și Năsăud, și una comunală în Bistrița. Astăzi avem 6 școli de ucenici, 3 de stat și 3 comunale, cu 761 ucenici. Preocupat de îndrumarea tineretului spre meserii, am înființat pe lângă școlile de ucenici amintite încă 4 școli inferioare de meserii, în comunele Năsăud, Prundu Bârgăului, Telciu și Sângeorzul Român, și mai avem în proiect 2 școli de acestea în Monor și Rodna Veche, și o școală profesională de fete în Bistrița.

În vremea ungurească era în județ un singur liceu românesc în Năsăud, apoi un liceu confesional evanghelic luteran german în Bistrița și câte 2 școli civile - de băieți și fete - 2 de stat maghiare, 2 confesionale evanghelice luterane germane în Bistrița. Astăzi avem următoarele școli secundare românești: Liceul "George Coșbuc", acum statificat, în Năsăud, Liceul "Al. Odobescu" în Bistrița, Școala secundară de fete în Bistrița și Școala secundară de fete în Năsăud și, în fine, Școala normală de băieți din Năsăud, toate cinci ale statului. Mai avem apoi liceul și școlile medii de băieți și fete confesionale evanghelice luterane germane în Bistrița.

Toate școlile secundare sunt bine înzestrate cu mobilier, material didactic și biblioteci.

Afară de școli, Asociațiunea "Astra" încă lucrează pentru răspândirea culturii în popor prin conferințe organizate la sate și prin bibliotecile sale.

De încheiere, mai amintesc că, pe lângă multele așezăminte culturale mai mari și mai mărunte, ca Reuniunea femeilor române din Bistrița, reuniunile de meseriași, de cântări și sport etc., mai avem în Bistrița și Cercul cultural, cu un palat frumos propriu, moștenit din vremea ungurească, însărcinat cu datorii mari, care, din un ajutor mare de la prefectură și din contribuții de-ale membrilor s-au achitat complet. Acest Cerc cultural întrunește astăzi pe toți intelectualii români din capitala județului. Aici își țin și alte reuniuni ședințele.

Direcția Județeană Bistrița a Arhivelor Naționale, fond Revizorul Școlar al Județului Năsăud, dosar 1/1926, f.1-4.

Mult stimate Domnule Prefect,
Onorat Consiliu Orășenesc,

Voința Atotputernicului Dumnezeu, candidarea onoratoare a Consiliului orășenesc și încrederea distingătoare și îndatoritoare a domnului ministru al internelor, m-a chemat la însărcinarea de acum, cu capul încăruntit, în posesiunea rămășițelor prea mici ale puterii mele de muncă și ale energiei mele, să ocup din nou acel scaun, care l-am ocupat deja în urma încrederii locuitorilor acestui nobil oraș timp de ani îndelungați și care scaun l-am părăsit acum aproape 14 ani.

Sufletul meu este pătruns în această clipă de o adâncă emoțiune, când urmând voința Atotputernicului, îndeplinind dorința Consiliului orășenesc și a locuitorilor acestui oraș secuiesc strămoșesc și satisfăcând ordinul provenit din încrederea domnului ministru de interne al Regatului Român, ocup acel scaun al căruia i-am fost primul posesor în această incintă sfințită.

Sunt în deplină cunoștință a defecțiunii puterilor mele, cunosc prea bine slăbiciunile mele, nu-mi sunt necunoscute acele greutateți, cu care va trebui să lupt în timpul activității mele oficiale, în urmă neposedării pe deplin a limbii statului, și cu toate, că niciodată nu m-am ocupat cu gândul de a mă înapoia din nou în acest scaun, pe care l-am părăsit de aproape un deceniu și jumătate; cu îngrijorare, dar cu hotărâre loială și cu cea mai deplină promptitudine urmez voința Atotputernicului, satisfac dorința majorității covârșitoare a populației orașului și execut ordinul cuprins în confirmarea domnului ministru al internelor, deoarece pe această cale doresc a dovedi nu numai frica de Dumnezeu, care pătrunde întreaga mea ființă, dar și fidelitatea și promptitudinea fără nici un gând ascuns, cu care trebuie să se poarte fiecare cetățean față de Patria comună și față de persoana sfințită a Majestății sale, regele, dar în legătură cu aceasta doresc a dovedi și iubirea mea fidelă, neobosită și mulțumirea mea profundă și netrecătoare, care o am față de acest oraș nobil, față de toți cetățenii precum și față de toate instituțiile acestuia, în fine prin aceasta doresc a da dovezi de recunoștință mea sinceră și deosebită ce o am și ce o voi avea față de Guvernul regal român și față de ordonanțele și dispozițiunile acestuia.

Știu, simt, că în timpul activității mele oficiale din viitor va trebui să lupt cu greutateți atât de serioase și grave, dar sunt conștient, că nici hotărârea Guvernului regal român nu a fost ușoară atunci, când schimbând direcția, în baza candidării Domniei voastre atât de onorătoare a binevoit a mă confirma chiar pe mine în postul de primar al acestui oraș secuiesc strămoșesc.

Această hotărâre a guvernului nu mă îndatorează numai pe însumi, ci în foarte multe privințe obligă întreaga colectivitate a unghurimii din România Mare, chiar pentru greutatețile ce au trebuit fi înlăturate și pe care nu doresc a le arăta aici în detaliu.

Nu voi ocoli niciodată aceste obligațiuni, ci în tot timpul activității mele oficiale, întotdeauna și în orice împrejurări, folosindu-mă de toată puterea și capacitatea mea, cu deplină onestitate îmi voi da silința de a satisface în permanență, ireproșabil aceste obligațiuni și ca prin aceasta să dovedesc că Înalțul guvern nu a greșit, ci a procedat exact și înțelept atunci, când prin încrederea sa binevoitoare m-a onorat pe mine și totodată întreaga maghiarime din România Mare.

Voi fi și în viitor servitorul supus și fidel a Majestății sale, regele Ferdinand I, voi fi și în viitor un cetățean loial, cinstit și prompt al Patriei mele, al Regatului Român, care cuprinde locul meu natal și mormintele strămoșilor mei, și a Patriei noastre comune, care apără familiile și vetrele noastre cuprinzând pe toți într-un complex; voi fi și mai departe fiul iubitor, muncitorul dezinteresat și devotat al acestui oraș, ai cărui locuitori m-au înconjurat din tinerețea mea și chiar și în prezent cu atâta dragoste, bunăvoință și aderență. Voi fi un credincios neclintit, nu mă voi da înapoi de la nici un sacrificiu și voi fi un sprijinitor ferm în măsura puterii mele, al ordinii de stat și de drept de azi, care se sprijin pe societatea civilă cetățenească. Voi fi executorul cinstit al legilor statului, al ordonanțelor guvernului, al hotărârilor onoratului Consiliu orășenesc și al Comisiei permanente, voi administra cu un dezinteres credincios averile și orice valori ale acestui oraș, voi apăra interesele încredințate mie cu o loialitate deplină oricând și în toate împrejurările față de oricine. Voi fi la dispoziția și în viitor, oricând și în orice împrejurări a tuturor cetățenilor acestui oraș fără deosebire de limba maternă, religie, stare socială și materială, și peste toate acestea voi rămânea și mai departe fiul iubitor, mulțumit și dispus la orice sacrificii a minorității maghiare din România, în a cărei interes voi lucra și mai departe cu o cinste dezinteresată pe lângă încordarea întregii mele puteri și capacități în scopul de a realiza în timpul cel mai scurt posibil consolidarea și liniștea țării dorită de noi toți la fel.

Pentru a putea satisface cel puțin în mod suficient cele expuse de mine mai înainte, am nevoie de încrederea onoratoare și sprijinul binevoitor al înaltului guvern, al onoratului Consiliu orășenesc și al Comisiei permanente, și de muncă dezinteresată, promptă, serioasă și binevoitoare a tuturor funcționarilor orășenești.

Această încredere onoratoare indispensabilă și necesară și acest sprijin binevoitor îl cer cu această ocazie de la Înalțul guvern, de la onoratul Consiliu orășenesc și de la Comisia permanentă și față de această muncă dezinteresată, promptă, serioasă și binevoitoare arătată mai înainte promit aici în acest moment solemn bunăvoința mea călduroasă de prieten și de coleg.

Înainte de a termina cuvântul meu, doresc a exprima, Domniei voastre, prea stimate domnule prefect, mulțumiri recunoscătoare în numele meu, în numele Consiliului orășenesc și în numele tuturor locuitorilor acestui oraș pentru acea nobilă promptitudine, pentru acel zel binevoitor, care ați binevoit a-l dovedi față de noi din clipa în care ați sosit aici.

Fiți convins, că noi toți ne gândim cu recunoștință sinceră la toate, în ceea ce privește activitatea oficială a Domniei voastre de aici și că niciodată nu vom uita bunăvoința de care ne-am bucurat din partea Domniei voastre în timpul scurt de activitate de aici a Domniei voastre.

Acum mă adresez Atotputernicului cu rugămintea, să binevoiască a împărtăși cu binecuvântarea cea mai abundentă pe Majestatea sa, regele Ferdinand I, pe Majestatea sa, regina Maria, pe Majestățile lor membrii ai Casei Regale, Patria noastră și guvernul, care stă la cârma acesteia, pe acest oraș nobil și pe toți locuitorii și toate instituțiile acestuia, pe onorat Consiliu orășenesc și Comisia permanentă, și cu succes abundent acea operă care o începem prin aceasta în ziua de azi, în numele lui și cu ajutorul lui.

Să trăiască Majestățile lor, regele Ferdinand I și regina Maria.

Să trăiască, să înflorească și să se dezvolte Patria și acest oraș secuiesc strămoșesc!

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond personal dr. Bernády György, dosar 50, f.1-5.

20

1927 februarie 8, Călărași, (Lăpușna)

La ordinul telegrafic nr. 5882 din 5 februarie 1927, raportăm: indivizii Abram Cleiman, Aron Chigel, Iosif Galter și Leizer Paghiș evrei toți originari din comuna Călărași, județul Lăpușna, în etate între 16-19 ani, fără profesie, membri în organizația evreiască sionistă din acest oraș. În seara zilei de 16 ianuarie 1926, la plecarea trenului personal 750 din stația Călărași au încercat o agresiune asupra călătorilor creștini. Intervenind impiegatul de mișcare a fost insultat de Josef Galter urmărit până în biroul stației de către acesta și indivizii mai sus arătați unde a fost bătut grav și cu un corp dur i-a scos 2 dinți, rupându-i limba. Transportat la spital în urma operației făcute s-a însănătoșit provocându-i însă o incapacitate de lucru de 3 săptămâni. Indivizii au fost dați judecății: Abram Cleiman în baza articolului 185 c.p., iar ceilalți trei în baza art. 185 c.p. Afacerea face obiectul dosarului 1202/927 și având termen de judecată la 1 martie 1927, la Tribunalul Lăpușna, secția a 2-a.

Cu ocazia vizitei studenților creștini, raportate cu nr. 23 454 din 2 decembrie 1926, un grup de evrei din societatea Maccaby și Liga Culturală Evreiască au aruncat cu pietre în grupul studențesc ce mergea spre gară, lovind ușor pe prefectul Poliției și rănind la cap pe studentul Ion Gârneață din Iași și Niculae Cocea din București. În urma cercetărilor ce s-au făcut imediat au fost dovediți vinovați evreii: Monea Ramov, Boruschor, Gherș, Cleiman și Sums Leib, tineri originari din Chișinău, fără profesie, membri în societățile menționate.

Cu actele dresate au fost înaintați Consiliului de Război și de la data de 7 februarie a.c. afacerea a intrat în instrucție făcând obiectul dosarului nr. 16 927. Atât indivizii din orașul Călărași cât și din orașul Chișinău sunt lăsați în libertate. Alte cazuri deferite justiției nu mai avem.

Inspector general,
(ss) Huzărescu

Nr. 2 245

Arhiva Serviciului Român de Informații, fond D, dosar 8441, vol. 2, f. 334 (publ. în: Institutul național pentru studiul totalitarismului, Totalitarismul de dreapta în România, București, 1996. p 599-600).

21

1927 martie 18, Chișinău

Direcția Poliției și
Siguranței Generale

NOTA

Inspectoratul de Siguranță al Basarabiei raportează ca urmare la cele comunicate următoarele asupra ședinței Consiliului municipiului Chișinău:

În seara de 16 curent la ședința Consiliului comunal, a luat parte și dl colonel american Ament. Dl Sebastian Teodorescu¹, primarul municipiului, după ce i-a urat bun sosît, a arătat membrilor consiliului că Domnia sa este venit în Basarabia pentru a vedea progresul pe care l-a făcut Basarabia sub noul regim.

Dl colonel Ament spune: „de o bucată de vreme, se duce o vie campanie în America, în contra țării dumneavoastră, din cauza chestiunii evreiești, căci toate ziarele sunt pline cu informații că evreii sunt maltratați în România.

Am venit din America, ca un observator imparțial, să văd veridicitatea acuzațiunilor care s-au adus. Am cunoscut România în 1919 și de atunci am luat contact mai strâns cu populația românească, în special cu cea evreiască și acuzațiile aduse în urma celor constatate până astăzi nu sunt de crezut, căci până acum, a spus dl colonel Ament nu a fost posibil să găsească un fapt care să îndreptățească această campanie și ar dori să aibă și impresiile membrilor Consiliului comunal, ca să-și facă o idee justă“.

¹ Sebastian Teodorescu, avocat, membru marcant al Partidului Poporului, deputat, primar al orașului Chișinău în 1926-1927.

Marele rabin Tirelsohn²: „Cred că pentru acest scop trebuie să facăm o ședință secretă. Dacă doriți să faceți anchetă, eu cred că așa ar trebui făcut“.

DI dr. Smadu³: „Într-o ședință secretă niciodată nu se spune adevărul, ci numai la lumina zilei. Dumneavoastră trebuie să luați notă, că aproape jumătate din numărul consilierilor aleși sunt de confesiune mozaică și din acest fapt veți înțelege îngăduința poporului românesc pentru toate minoritățile și, în special, pentru evrei“.

DI colonel Ament spune, că nicăieri, nici în America nu există o ședință secretă pentru asemenea chestiuni. Sunt aici reprezentanții tuturor minorităților în Consiliul comunal și să spună verde în față ceea ce au de spus, pentru a se putea să li se dea replica.

DI Tirelsohn: crede că chestiunea este foarte importantă și nu se poate vorbi în public. Am fapte despre care vreau să vorbesc și cred că ar fi mai bine și mai onorabil ca să fie făcută așa. Dacă nu voiți să vorbesc în ședință secretă, o simplă audiență ar fi suficientă. Mergem într-un cabinet acuma și am să vorbesc ceva foarte important. Vă rog să credeți că evreii sunt o populație leală și, dacă sunt abateri, nu sunt din partea noastră.

DI. Eberwein, director la școala comercială, cere ca toate informațiile pe care le dă marele rabin să fie date în auzul tuturor, pentru ca să i se poată răspunde.

DI colonel Ament: nu vreau nici o convorbire secretă de nici un fel, iar cine are ceva de spus nu are decât să le spună în ședință.

DI Rosenhaupt, avocat, consilier: „Fiindcă vrea să aibă informații în forma lor adevărată, voi da câteva lămuriri dlui Ament. Eu m-am născut, am crescut și trăit în țara românească. Adevărul adevărat este acesta: în Consiliul comunal din Chișinău, din 36 de consilieri, 18 sunt evrei. Ceea ce înseamnă că evreii se bucură de plenitudinea drepturilor lor politice. Dacă, până în 1918, evreii din Vechiul Regat nu au avut drepturi de cetățeni, care erau legate de chestiuni interne, poate cu oarecare legături de ordin extern, în 1918, însă guvernul românesc a acordat tuturor evreilor din țara românească aceleași drepturi ca și românilor⁴. Același lucru și în Basarabia. De când au venit românii, li s-au acordat evreilor ca și celorlalți cetățeni aceleași drepturi fără nici o excepție. În ce privește tratamentul, toate legile, toate regulamentele, toate dispozițiile și toate ordinele care se dau nu conțin nimic care să facă vreo deosebire între cetățenii evrei și ceilalți. Va să zică nici un fel de excepție nu se face din punct de vedere oficial și administrativ și nu există absolut nici o deosebire între evrei și creștini.

² Iehuda-Leib L. Tirelsohn (1859-1941), marele rabin al Basarabiei, președinte de onoare al comunității israelite din Chișinău, deputat în anii 1922-1926 și senator în 1926-1928.

³ Nicolae Smadu, medic la București, Tulcea, Chișinău, inspector general sanitar în Basarabia (1923-1927) (*E.C.*, p. 790)

⁴ Decret-lege pentru acordarea drepturilor cetățenești evreilor născuți în România. Cf. *Minorități I*, p. 130

Dl colonel Ament: Opinia publică americană a fost foarte mult intrigată de neconținuturile istoriei de atrocități comise în Basarabia.

Dl Rosenhaupt: Sunt informații că s-ar fi comis atrocități nu numai față de evrei, dar și față de restul populației, și aceasta trebuie să fie din sursa unor persoane interesate. De atrocități nu se poate vorbi. A fost altceva: din 1922, a pornit o mișcare răzleață, nicidecum oficială, din partea unei părți a tineretului, care au fost ațâțați de câțiva oameni, care caută să pescuiască în apă tulbure, asupra cărora au avut mare influență dușmanii țării care au căutat să-i întărească contra tineretului studios de religie mozaică și contra restului populației evreiești. Această mișcare nu a pornit din partea păturii conducătoare românești, nici din partea poporului român, ci din partea unui corp anumit, mișcare care pe urmă, prin propagandă a luat oarecare proporții; dar aceste proporții nu au putut să ducă la atrocitățile de care s-a vorbit, nici în Chișinău, nici în alte părți. Aceasta este ceva cu totul exagerat. Au fost multe incidente neplăcute, regretabile, pe care autoritățile s-au silit să le reprime și într-o măsură oarecare au reușit. Încă poate să se mai ivească, dar în nici un caz nu se poate spune că s-au comis atrocități, ci sunt numai incidente cu caracter izolat.

Dl colonel Ament întreabă pe marele rabin Tirelsohn, dacă este de aceeași opinie cu vorbitorul. Evitând să răspundă clar, dl Tirelsohn răspunde: „Da, am auzit ce a spus dumnealui“, însă cu un aer foarte încurcat și șovăielnic.

Dl colonel Ament: Se spune că în toate școlile, elevii sunt supuși la oarecare restricții.

Dl Eberwein: Eu sunt director de școală comercială și peste tot se primesc elevi fără nici o restricție, fără nici o deosebire. În afară de școlile statului, au și școli confesionale. În școlile statului, oricine poate să intre fără nici o piedică. Universitate nu avem ci numai o facultate de teologie.

Dl Rosenhaupt: În ce privește chestiunea, dacă elevii sunt molestați, să se exagereze, ar fi o crimă. În unele părți, au fost cazuri izolate, când școlarii au fost molestați de colegii lor, dar aceste fapte nu au fost niciodată încurajate, ci au fost întotdeauna reprimate de autorități. Se poate întâmpla la orice populație să fie oameni cu diferite idei așa că se poate întâmpla, pe ici pe colo să fi fost profesori, care să fi avut atitudini supărătoare; dar, ori de câte ori s-au ivit cazuri, s-au luat măsuri. Așa, a fost cazul școlii de la Telenești, însă acestui caz i s-a dat sancțiunea cuvenită; dar maltratări la adresa evreilor nu au fost, mai ales aici unde în ce privește școala este un regim, unde se caută treptat, treptat a se introduce și în limba românească.

Dl colonel Ament spune că își va urma în Basarabia investigațiile pe care le-a făcut la Chișinău și ajungând în America va face cunoscute impresiile lui despre România, care până acum sunt cu totul favorabile și are nădejdea că aceste impresii nu vor face decât să strângă relațiile bune dintre cele două țări. Până acum s-a convins că nu există nici un conflict violent între populația

indigenă și minoritățile din Basarabia și că, prin această publicare a părerilor sale, se vor îndrepta multe păreri greșite, pe care poporul american le are în chestiunea Basarabiei în special.

/aplauze prelungite/

Dl dr. Grosu¹ spune că evreii au toată viața economică în mână și au înființat într-o ședință a consiliului taxa de cutie la abator, care se plătește chiar de creștini. Aceasta nu este legal, dar arată până unde merge toleranța noastră.

Marele rabin Tirelsohn: Aceasta nu este adevărat. Știu de unde este sursa: este ziarul „România Nouă”².

Dl colonel Ament părăsește sala cu soția sa, după ce își ia rămas bun de la consilierii comunali ai Chișinăului.

După plecarea de la primărie, a asistat la concertul maestrului Enescu, unde au rămas foarte impresionați, în special doamna.

Împreună cu dl primar și maestru Enescu³ au luat masa la restaurantul Londra, petrecând până la ora 2 noaptea.

A doua zi, cu trenul de ora 12, a plecat la Tighina, unde împreună cu prefectul poliției județului și colonelul Corijescu au vizitat două școli primare, creștină și evreiască, liceul, cetatea și malul Nistrului. A primit o delegație de evrei în frunte cu tipograful evreu, Alexandrov pe care l-a întrebat cum trăiesc sub noul regim, al căror răspuns a fost că le este foarte plăcut.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 73/1927, f. 61-63.

¹ Petre I. Grosu, avocat și publicist din Chișinău, consilier județean (1934), a editat „Gazeta tineretului moldovenesc” (1930), a colaborat la „Flamura verde” și „Viața Basarabiei” (E.C., p. 380).

² Ziarul „România Nouă” a fost editat la Chișinău de Onisifor Ghibu în 1917-1918. Reapare în 1926-1927.

³ George Enescu (1881-1955), compozitor, violonist, dirijor și pianist român.

Ministerul de Interne
 Direcția Poliției și Siguranței Generale
 Inspectoratul General de Poliție și
 Siguranță din Transilvania
 Circumscripția VI de Control și Inspecție
 Cluj

Domnule Ministru,

La ordinul dumneavoastră nr. 9866 din 3 martie a.c.

Avem onoarea a vă raporta că din cercetările făcute de noi referitoare la formarea unui recensământ al ungarilor, aflători pe teritoriul României, pus la cale de către Partidul Maghiar din România, în dauna siguranței statului român, prin completarea unor buletine de înscriere, am constatat următoarele:

În urma informațiilor obținute și a reclamațiilor făcute verbal de către unii români de seamă, din localitate, contra studenților teologi de la Colegiul unitarian din Cluj, că în ziua de 21 februarie a.c., toate cartierele orașului Cluj au fost năpădite de acești teologi ai Colegiului unitarian, răspândind din casă în casă buletine de recensământ de populație, cu conținuturi iredentiste maghiare.

În baza informațiilor obținute, s-a dispus din partea noastră verificarea acelor informații, pentru constatarea exactității și s-au prins în flagrant studenții teologi: Nagy Domokos și Zsigmond Iosif, răspândind aceste buletine pentru completarea în str. Legiunea Ardeleană, colindând din casă în casă, pentru înscrierea nu numai a locuitorilor maghiari, ci au fost somați și locuitorii de alte naționalități: evrei, sași și chiar români să completeze aceste buletine. Rezultă deci clar că formarea unei statistici ungurești în felul acesta fraudulos arată intenții lăaturalnice și potrivnice interesului țării noastre.

La somarea noastră numiții ne-au predat circa 200 buletine de înscriere, precum și delegația Partidului Maghiar din România, prin care îi delegă cu facerea recensământului.

În baza celor de mai sus, noi cu adresa nr. 3634/1927, am intervenit la Consiliul de Război al Corpului VI Armată Cluj, pentru facerea percheziției domiciliare la cei implicați în cauză. Consiliul de Război al Corpului VI Armată cu adresa nr. 124010 din 23 februarie a.c., ne-a autorizat continuarea cercetărilor și perchezițiilor necesare, pentru confiscarea buletinelor de înscriere aici anexate în 5 exemplare, care au conținutul următor: Efigia țării înlocuită cu antetul „Partidul Maghiar Secțiunea „Kolozs“ orașul „Kolozsvár“. Ele sunt prevăzute cu instrucțiuni rezumate în 26 de puncte, în care fiecare cetățean român „cu sentimente ungurești“ este somat să-și indice numele, vârsta, nașterea, naționalitatea, religia, ocupația, a făcut armată și unde, a studiat și toate datele persoanele și familiale, la rubricile respective. Pe marginea buletinului se află următoarele avertismente:

„În interesul familiei și al persoanei d-tale completează rubricile buletinului“...

„Dacă vom fi cu toții împreună în Partidul Maghiar, vom obține totul“

„Recensământul maghiar se face în interesul copiilor noștri“

„Viitorul maghiar trăiește în copiii noștri“...

Din informațiile primite se constată că studenții teologi au mai avut însărcinarea de la Partidul Maghiar din Cluj, ca să pună în vedere persoanelor „cu sentimente ungurești“ că completarea buletinelor să se facă în trei exemplare, dintre care unul pentru Partidul Maghiar, al doilea pentru biroul din București al aceluiași partid, iar al treilea pentru Liga Națiunilor în scopul de a combate datele statisticii românești.

Din cercetările întreprinse de noi, se constată că teologii unguri nu s-au prea interesat cine este cu adevărat ungar și cine nu, ci au intrat în toate casele ungurești, românești, germane și evreiești deopotrivă. Ca dovadă anexăm în copii următoarele declarații: Victor Tafland, de religie ortodoxă-română, Venczel David, supus cehoslovac, Jickeli Ludovic, de naționalitate sas, apoi Gerő Gyuláné, Andor Emerich, Jeger Pepi, Kohn Nicolae, Reoch Samoila și Kohn Ignátz etc., toți evrei care cer darea în judecată a Partidului Maghiar din țară și nimicirea buletinelor de înscriere întocmite cu acte false de ei, fără asentimentul celor de mai sus.

În baza autorizației Consiliului de Război, ne-am transportat la Colegiul Unitarian din Cluj, Calea Victoriei nr. 12 unde au fost somați studenții teologi, pentru a ne preda toate buletinele, care se află în posesia lor. Dâșii la somarea noastră ne-au predat circa 7-800 de buletine de înscriere, după cum se constată din procesul verbal aici anexat în copie și că aceste buletine au fost primite de la Pető István, președintele Societății de lectură a studenților teologi unitari din Cluj. Acesta din urmă declară că în zilele de 15-20 februarie a.c., a primit în biroul Partidului Maghiar de la Hantos Gyula, director de birou circa 7-800 bucăți buletine de înscriere pentru completarea lor cu ungurii din Cluj, fiindcă Partidul Maghiar din România voiește formarea unei statistici, în interesul ungarilor care locuiesc pe teritoriul României. Pető István, președintele societății de lectură, în conformitate cu instrucțiunile primite, a însărcinat pe studenții teologi Ekárd Andor, Nagy Domokos, Csongvay Lajos, Rostás Dénes, Fiker Iános, Nagy Béla, Zsigmond Iosif, Ürmösy Gyula și Lőrincz Gergely, pentru a umbla din casă în casă în acest oraș și a completa buletinele, cum s-a și întâmplat. Declarațiile primite de la Hantos Gyula, erau semnate de către dr. Várady Aurel, vice-președintele Partidului Maghiar din Cluj și de secretarul Hantos Gyula, care se află confiscate la noi.

Din declarațiile avocatului Várady Aurel și a vice-președintelui Partidului Maghiar din Cluj, reiese că dânsul împreună cu Hantos le-a dat însărcinarea studenților, ca dovadă se anexează declarațiile lor.

Din declarația la registrele lui Lengyel Albert, proprietarul tipografiei „Lyceum“ din Cluj, reiese că a tipărit pentru biroul central al Partidului Maghiar din Cluj, 117000 exemplare iar pentru secția Partidului Maghiar din Cluj, 20000 exemplare, deci în total sunt tipărite 137000 exemplare buletine de înscriere, dintre care până în prezent numai 800 bucăți s-au confiscat de noi.

Din partea noastră s-a dat ordin circular general telegrafic cu nr. 3969/1927, aici anexat în copie pentru confiscarea tuturor buletinelor de înscriere din circumscripția noastră.

Binevoii a cunoaște că avocatul Várady Aurel, vice-președintele Partidului Maghiar din Cluj, și secretarul Hantos Gyula, a dat fiecărui propagandist teolog câte o declarație semnată de ei, aici anexată și sigilată cu sigiliul Partidului Maghiar din România, și are următorul cuprins:

„Vă rog să binevoii a primi blanchetele spre completare asigurându-vă, că nu veți avea nici o pagubă, nici o neplăcere în urma lor. Vă rugăm să primiți cu bunăvoință pe cel care va aduce blanchetele, considerând scopul de a strânge rândurile maghiare și a constata numărul fraților noștri. Datele le vom întrebuița discret, pentru scopurile noastre“ semnat dr. Aurel Várady și Hantos Gyula.

Deci din cele arătate mai sus am constatat fără îndoială, că acest caz este de o gravitate foarte mare, având ca scop falsificarea statisticii de recensământ prin terorizarea celor de alte națiuni, ca să se declare drept unguri, pentru a compromite în fața străinătății, statisticile legale întocmite de statul român.

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că după terminarea cercetărilor făcute de noi, actele și corpurile delicate se vor înainta Consiliului de Război pentru a dispune cele legale.

Inspector General (ss) indescifrabil

Șeful serviciului, (ss) indescifrabil

Pentru conformitate ss. indescifrabil

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 19/1927, f. 35-36

23

1927 martie 28, București

Ministerul Afacerilor Străine

Nr. 17979

Urgent

Domnule Ministru,

Colonelul american L.G. Ament, care în timpul din urmă a vizitat Basarabia și Bucovina, a comunicat presei constatările sale de visu în ceea ce privește pretensele mișcări antisemite din România. După ce a avut toate mijloacele să-și formeze o convingere justă asupra acestei chestiuni, Domnia-sa declară, că „dările de seamă, publicate în ziarele americane, privitoare la pretensele atrocități împotriva evreilor din România, sunt neîntemeiate, nedrepte și neconforme cu realitatea“.

Aci alăturat am onoarea a vă trimite în copie textul franțuzesc al acestor declarațiuni, așa cum mi-a fost remis de către domnul col. Ament* rugându-vă să binevoii a le utiliza de câte ori veți avea ocaziunea.

Ministru

Director,

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 33, vol. 5 f. 220.

* împreună cu procesul verbal al ședinței Consiliului Municipal din Chișinău ținută la 16 martie a.c.

Observations du Gouvernement Roumain au sujet de la pétition
du 17 janvier 1927 du "Comité des Délégations juives" de Paris

Fin de non-recevoir – Le Gouvernement royal pense que la lettre en question ne réunit pas les conditions nécessaires pour être prise en considération, étant donné que le Comité de Paris n'a aucune qualité de se faire le porte-parole des Juifs de Roumanie.

Cette immixtion ne saurait se justifier par aucune considération, alors que cette minorité possède des organisations extrêmement puissantes, ayant à sa disposition des journaux répandus, des avocats notoires, ainsi qu'un nombre important de membres du Parlement qui avaient, s'ils avaient cru devoir le faire, des moyens suffisants à leur disposition pour entreprendre une action similaire. On ne saurait pas admettre qu'une minorité aussi intelligente, aussi bien organisée et aussi riche en moyens d'action que la minorité juive de Roumanie ait besoin d'un secours étranger pour faire valoir ses droits devant la Société des Nations. L'immixtion étrangère, dans des circonstances semblables, loin d'être favorable aux personnes auxquelles elle prétend porter secours, ne saurait que leur porter préjudice. Cette action a été du reste énergiquement réprouvée par le Dr. Niemerower, Grand Rabbin de Roumanie, qui, dans un discours prononcé au Sénat roumain, s'est élevé contre toute intervention de ce genre. L'opinion du vénérable Grand Rabbin a été partagée également par de nombreux parlementaires juifs, par des directeurs de journaux, des écrivains, etc. (Voir particulièrement l'article plein d'une incisive ironie, publié dans le journal *Politica*, du 17 février dernier, par le sénateur juif Streitmann, Annexe No. 4.)

Le Gouvernement royal saisit cependant avec empressement l'occasion qui lui est offerte de présenter ces informations à la Société des Nations, afin de mettre un terme, une fois pour toutes, à la campagne calomnieuse qui se fait jour périodiquement contre la Roumanie, particulièrement en Amérique, au sujet de prétendues persécutions dirigées contre les Juifs de Roumanie.

La pétition du 17 janvier 1927. – Le Comité des Délégations juives reproche, dans sa pétition du 17 janvier dernier, deux choses au Gouvernement roumain:

- a) De léser les droits des Juifs par des actes législatifs et administratifs en contradiction avec le Traité des minorités;
- b) D'encourager, par l'inertie de ses organes, des excès antijuifs, «qui ont revêtu un caractère de pogrom, rappelant les pogroms de la Russie tsariste».

A la première de ces accusations, le Gouvernement roumain oppose un démenti formel, en déclarant que les lois et règlements du pays garantissent un

traitement égal à tous les citoyens, sans différence de race, de langue ou de religion. Ce principe fondamental est inscrit en toutes lettres dans l'article 5 de la nouvelle Constitution roumaine, qui proclame que :

«Les Roumains, sans distinction d'origine ethnique, de langue ou de religion, jouissent de la liberté de conscience, de la liberté de l'enseignement, de la liberté de la presse, de la liberté d'association et de tous droits et libertés établis par la loi».

Il est important de souligner, en outre, une fois de plus, que les Délégations juives ont eu recours au procédé, bien connu par le Conseil de la Société des Nations, de formuler des accusations générales, à l'égard des gouvernements, sans apporter aucune précision ni aucune documentation à l'appui de leur thèse. Le jour où l'on voudra bien formuler des accusations précises à cet égard, le Gouvernement roumain s'empressera d'y répondre.

Pour ce qui est du deuxième chef d'accusation, le Gouvernement roumain attire tout d'abord l'attention sur le fait que le mot «pogrom», dans le vocabulaire courant, est synonyme de pillages, dévastations en masse, suivies de meurtres et d'atrocités de toute sorte. Nous mettons au défi qui que ce soit, d'indiquer un seul cas où de pareils excès se soient produits sur territoire roumain. Parler de pogroms, dans un pays qui a donné dernièrement encore asile à des dizaines de milliers de réfugiés juifs de Russie, constitue une affirmation calomnieuse de plus, qui autoriserait le Gouvernement roumain à demander purement et simplement le rejet de cette pétition.

Si jamais il n'y a eu de pogroms en Roumanie, ainsi que le prétendent les auteurs de la requête, le Gouvernement royal, soucieux avant tout de la vérité, ne conteste pas qu'il n'y ait eu, par contre, dans les derniers temps, certains incidents isolés, qu'il réprovoque et qu'il a tout mis en œuvre pour faire cesser.

Quelque fâcheux qu'ils soient, ces incidents n'ont jamais pris une ampleur telle qu'ils autorisent le sieur Motzkin à les porter devant la Société des Nations, dont l'intervention ne devrait s'exercer qu'en cas d'infraction sérieuse ou menace de semblable infraction de la part d'un gouvernement.

Loin d'avoir l'ampleur et l'aspect qu'on veut bien leur donner, lesdits incidents n'ont jamais eu un autre caractère que celui de faits sporadiques et, heureusement, d'une importance secondaire (voir Annexes 1, 2, 3, 4 et 44¹).

Dans les pages qui vont suivre, on trouvera une réponse circonstanciée pour les quelques cas signalés par la pétition. Pour être à même, cependant, de comprendre le sens réel de ces incidents, il importe d'avoir quelques notions sur les antécédents historiques et politiques de l'important problème qui nous préoccupe.

¹ Voir note au bas de l'Annexe 1. (Note du Secrétaire général.)

Le problème juif en Roumanie avant la guerre. – L'établissement de masses juives en Roumanie, aussi bien dans l'Ancien Royaume que dans les nouvelles provinces, est de date relativement récente. Les chroniques du pays, les inscriptions, les chrysobulles, en un mot toutes les sources de l'histoire du pays, restent presque complètement muettes à leur sujet jusqu'au XVIIIe siècle.

Dans l'ancienne Roumanie, au début du XIXe siècle, on constate à peine, la présence de quelque trois mille familles juives. En 1820, ce nombre atteint à peine celui de 4.855. A partir de ce moment, le territoire roumain devient le théâtre d'une vraie invasion juive, puisqu'en 1831 leur nombre est d'environ 37.000 personnes. En 1859, il a déjà triplé pour atteindre le chiffre de 118.922 personnes. En 1899, il a doublé à nouveau pour atteindre celui de 269.000 âmes en chiffres ronds. En moins d'un siècle, par conséquent, l'élément juif de l'Ancien Royaume s'est accru de plus de *deux mille* pour cent (!)

L'accroissement anormal de leur nombre², leur langue, leurs mœurs, leur costume, tout démontre leur origine étrangère, ainsi que la récente immigration de leur grande majorité. (Consulter à ce sujet, avec profit, VERAX, *La Roumanie et les Juifs*, Bucarest, 1902; COMNÈNE, *Etude sur la condition des Israélites en Roumanie*, Paris, Pédone, 1905; LAHOVARY, *La question juive en Roumanie*, Bucarest, 1903.)

En Bukovine, lors du rapt de cette province par l'Autriche, en 1775, il y avait en tout 526 familles juives, soit environ 2.100 personnes; en 1924, leur nombre était de 128.000 personnes. Alors qu'en 1846, les Juifs représentaient à peine 3,12% de la population totale, en 1880, c'est-à-dire quelque trente ans plus tard, cette proportion s'était élevée à 11,83%. De 1868 à 1880, c'est-à-dire dans un intervalle de douze années, alors que le reste de la population, malgré ses qualités prolifiques bien connues, augmentait à peine de 7,84% l'élément juif augmentait de 41,10%.

En Transylvanie, on comptait en 1804, dans toute la province, à peine 1.606 Juifs. Cinquante ans plus tard, leur nombre a augmenté dix fois, soit 15.573, pour arriver, vingt ans plus tard, en 1870, à 24.842 et, en 1923, à 200.000, en chiffres ronds.

En Bessarabie, au moment du démembrement de cette province de la Moldavie, en 1812, leur nombre était insignifiant. Il est de nos jours de 276.000, soit un dixième de la population de cette province.

² Il faut environ cinquante ans, suivant toutes les statistiques du monde, pour que la population, même des pays les plus prolifiques du monde, passe du simple au double.

M. Fernand Faure, professeur à l'Université de Paris, directeur de la *Revue Politique et Parlementaire*, etc., dans une consultation inédite, accuse le cas le plus surprenant de natalité, le seul, du reste, qui ait été enregistré depuis plus de trente ans: celui de la Russie qui, dans la période 1881-1890, s'est accrue dans la proportion de 49,45% habitants, chiffre cependant bien au-dessous de celui de l'accroissement des Israélites de Moldavie.

Si nous ajoutons aux chiffres ci-dessus le nombre des Juifs réfugiés de Russie, de Hongrie, d'Autriche, voire même d'autres pays étrangers, et qui ont été signalés plus d'une fois à l'attention du Bureau du Dr Nansen, le chiffre des Juifs, citoyens ou non citoyens, vivant actuellement en Roumanie, dépasse de beaucoup celui d'un million deux cent mille âmes (1.200.000). L'importance de ce chiffre paraîtra encore plus évidente si l'on considère que le nombre de Juifs, dans le monde entier est, d'après les récentes statistiques du bureau de Philadelphie, de 14.600.00. Les Juifs de Roumanie représentent donc à eux seuls, environ le 9% du nombre total des Juifs, contre 2,5% en Tchécoslovaquie, 3,5% en Hongrie, 2% en Angleterre, 1% en France, 0,3% en Italie.

On comprend, dans ces conditions, que ce problème prenne un tout autre aspect en Roumanie que dans les autres pays d'Europe.

L'origine des Juifs de Roumanie. – Une partie, appartenant à la famille des Juifs espagnols (Séphardim), forme le groupe le plus ancien des Juifs de Roumanie. Venant de Constantinople et particulièrement de Salonique, ils présentent un type sémite méditerranéen, avec une tendance assez accusée à s'assimiler à la population autochtone. Leur nombre est peu élevé; il ne dépasse pas actuellement 60.000. Ils sont établis notamment dans la Valachie; ils forment des communautés séparées des autres communautés juives, ayant un idiome, un rituel et des traditions distinctes.

Les autres Juifs, qui forment la grande masse, sont d'origine russe, polonaise, autrichienne et hongroise³. Ils appartiennent à la grande famille des Juifs dits «polonais» (Aszkenazim). Ils offrent un type tout à fait différent de celui des Juifs espagnols, parlent le yiddish, cette langue formée d'éléments hébreux et allemands, portent la lévite, le bonnet de feutre et les papillotes (payes); ils sont presque tous blonds, maigres et chétifs. Ils forment toute une classe de petits artisans, boutiquiers, cabarettiers, courtiers, etc. Ils sont respectueux, jusqu'au rigorisme, à une foi et à des traditions millénaires. Le voyageur français André Bellesort les a vus, dernièrement encore, danser au clair de lune pendant les fêtes du Nouvel-An, comme au temps de Titus. Chassés de leur pays d'origine par les persécutions, le service militaire plein de rigueur et surtout par la misère, ils arrivèrent en masses sur les terres de la Moldavie, où il n'y avait pas d'industrie, presque pas de commerce et où l'inexistence d'une bourgeoisie perpétuait un hiatus entre la classe des boyards et celle des paysans. Venus du Nord et de l'Orient, c'est surtout vers ces confins qu'on les rencontre en masses compactes. Alors que vers l'Occident du pays, particulièrement dans le Banat de Temesvar et en Olténie, leur nombre est singulièrement réduit, il est extrêmement important en Bessarabie, dans le Nord et l'Orient de la Moldavie, ainsi qu'en Bukovine.

De 1831 à 1838, c'est-à-dire dans un intervalle de sept ans à peine, on peut suivre l'augmentation anormale de l'élément juif dans les villes avec une

³ Voir VERAX, op. cit., pages 65 et suivantes, et COMNÈNE, op. cit., pages 34 et suivantes.

précision frappante. Cette augmentation est de 60% à Jassy, de 248% à Piatra Neamts, de 278% à Falticeni, de 320% à Bakau, enfin de 600% à Botosani; c'est ainsi qu'on s'explique que d'environ 12.000, en moins d'un siècle, leur chiffre a passé à 270.000 âmes.

Ces Juifs venus, ainsi qu'on l'a vu plus haut, particulièrement de Russie et de Pologne, apportèrent, avec beaucoup de misères, leurs habitudes, leur langue, leurs coutumes et leur foi religieuse. Beaucoup restèrent pauvres, se faisant une âpre concurrence dans leurs petits métiers peu rémunérateurs. Quelques-uns de ceux-là, ne pouvant pas résister pendant longtemps à la misère, allèrent grossir les rangs des émigrés pour l'Amérique. Beaucoup prospérèrent; la plupart, cependant, restèrent groupés, intimement rattachés les uns aux autres, à l'écart de la population autochtone, formant bande à part, n'ayant rien de commun avec elle.

Malgré le particularisme accentué de ces nouveaux venus, la population autochtone ne les considéra jamais avec malveillance; jamais ils ne furent l'objet de ces sentiments d'inimitié qu'ils connurent à travers les siècles dans les pays «civilisés» de l'Europe occidentale. Le peuple roumain, dont la tolérance religieuse, ainsi que l'a dit une fois publiquement le pasteur Charles Muller de Genève, touche parfois à l'irréligion, n'a jamais connu de guerres religieuses. La Roumanie n'a connu ni inquisition, ni Vêpres siciliennes, ni la Saint-Barthélemy, ni Chevalier de la Barre, ni Etienne Dolet. Les Juifs de Roumanie n'ont connu ni la «Judengasse», ni les Ghetto, ni les «Judensteuer», qu'ils ont connus ailleurs. Le Roumain a sans doute hérité de ses ancêtres romains cette large tolérance en matière religieuse, qui faisait qu'à Rome on pouvait honorer tous les dieux.

Si donc, un problème juif a existé en Roumanie, il importe de souligner qu'il a eu de tout temps un caractère strictement économique et politique, jamais religieux. Tous les voyageurs qui ont eu l'occasion d'étudier les problèmes de la Roumanie, depuis les âges les plus reculés jusqu'à nos jours, ont été d'accord pour reconnaître cette vérité. Il nous est particulièrement agréable d'apporter dans ce document le témoignage concluant d'un Hongrois d'une haute réputation littéraire et politique, M. de Gérando Téléký (voir COMNÈNE, op. cit., page 149).

Le particularisme des Juifs, auquel nous faisons allusion plus haut, une certaine tendance envahissante et leur nombre toujours croissant ont évidemment, vers la fin du siècle dernier, éveillé dans l'esprit des Roumains de légitimes inquiétudes. Ils ne furent jamais la cause ni de persécutions ni de conflits, ainsi qu'on l'a laissé souvent entendre en Occident.

Pendant toute la durée du XIXe siècle et jusqu'à nos jours, on ne connaît pas un seul cas qui puisse avoir mérité le nom de «pogrom».

Durant la révolution agraire de 1907, où propriétaires et fermiers furent également malmenés par les paysans, on constate que le nombre des propriétaires et fermiers roumains qui eurent à subir les effets de cette véritable jacquerie fut considérable, alors que celui des Juifs fut absolument insignifiant. Même ces quelques Juifs qui eurent à subir les désagréments de ce mouvement

révolutionnaire, il importe de préciser qu'ils furent l'objet de sévices, tout comme les Roumains, parce que *fermiers* et non pas parce que *Juifs*.

Pour ce qui est du régime légal, les lois en Roumanie ne faisaient aucune distinction entre Chrétiens et Juifs, en ce qui concerne l'exercice des droits civils. Elles leur refusaient, par contre, l'exercice des droits politiques. Etrangers, venus dans le pays depuis peu – très souvent en fraude des lois et des règlements –, n'ayant obtenu le droit de cité dans leur nouvelle patrie, ils n'avaient rien fait pour se mettre au niveau des autres citoyens. Restés étrangers, ils ne pouvaient être traités, dans la grande majorité, autrement qu'en cette qualité.

Le problème juif, en Roumanie, se posait donc exactement de la même manière que le problème chinois et japonais aux Etat-Unis ou que le problème italien en France et en Suisse.

Pour être assimilés aux citoyens, suivant des principes juridiques universellement admis, ils devaient se faire naturaliser individuellement⁴. Par application de la Constitution alors en vigueur – et conformément aux principes consacrés par de nombreux législateurs – la naturalisation était octroyée par le Parlement.

C'est contre cet état de fait et de droit que s'élevèrent à plusieurs reprises les associations juives internationales, qui voulaient obliger la Roumanie à accueillir dans sa cité une masse d'étrangers qui n'avait rien de commun avec la majorité du peuple, qui ignorait son passé, ses mœurs, voire même sa langue, qui s'obstinait à se tenir à l'écart de la population autochtone, formant au milieu de l'Etat un corps étranger irréductible.

Voilà en quelques mots l'histoire des grandes disputes du Congrès de Paris, du Congrès de Berlin, ainsi que celle de l'étrange intervention diplomatique du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique de 1902.

En fait, malgré une procédure évidemment très longue et très coûteuse, un certain nombre de Juifs avait acquis la naturalisation roumaine. Ainsi on accorda *in globo* la naturalisation à 883 Juifs qui avaient fait la guerre d'indépendance de 1877, de même qu'à leurs femmes, à leurs enfants, à leurs parents...; d'une façon générale, on peut dire qu'on l'accorda à tous ceux qui représentaient une valeur économique ou intellectuelle réelle.

Cette distinction entre droits civils et droits politiques sera d'autant plus explicable à l'étude impartiale qu'on ne perdra pas de vue que la Roumanie d'avant-guerre, ayant adopté presque sans modifications la Constitution belge, ne connaissait qu'un régime censitaire très strict; que le droit de vote était réservé à une catégorie restreinte de citoyens, véritables privilégiés; que la grande masse du peuple en était tenue pratiquement à l'écart et que, par conséquent, il semblait

⁴ C'est à l'Etat seul de déterminer à quel moment un individu devient national, quelles sont les conditions et les modes d'acquisition de cette qualité, et quels sont les droits qui y sont attachés. (Cf. BLUNTSCHLI, *Droit international codifié*, articles 364 et suivants; LAWRENCE-WHEATON, III, pages 185 et suivantes; BONFILS, No. 417; DESPAGNET, page 280.)

naturel de ne pas octroyer à des étrangers d'immigration récente, tels droits qu'on refusait à la majorité du peuple roumain lui-même.

Cette rigueur était dictée en même temps par un motif autrement grave. La qualité de citoyen entraînait, en Roumanie, comme dans de nombreux autres pays, le droit de posséder la terre. Or, d'une part, dans les traditions des peuples agricoles, la notion des terres est liée à la notion de puissance. C'est encore remonter aux traditions anciennes, à Rome, où la propriété quiritaire était réservée aux seuls citoyens, qu'on doit trouver une première explication de cette disposition. D'autre part, les dirigeants roumains, se rendant compte de l'infériorité économique qui existait entre la population autochtone et les nouveaux arrivés, craignaient de voir les terres échapper aux paysans, pour être peu à peu accaparées par les Juifs, mieux préparés, plus aguerris à la lutte pour la vie⁵.

⁵ La doctrine n'est pas d'accord sur la nature du droit de l'Etat sur son territoire. Certains écrivains y voient un droit de propriété, certains autres un droit de souveraineté; cependant, tous les auteurs sont d'accord à admettre cette autorité exclusive de l'Etat. «Le premier élément de la propriété d'un peuple, – dit PRADIER-FODERRÉ – est la libre disposition de son territoire... Lorsqu'une nation a dûment occupé une contrée, le droit de propriété qu'elle acquiert par là sur toutes les parties de ce sol l'autorise à s'en servir à l'exclusion des étrangers.»

«Il appartient à la législation de chaque Etat – dit à son tour BLUNTSCHLI – de déterminer si, et à *quelles conditions* les étrangers peuvent acquérir des propriétés foncières dans le pays...» Ce n'est que par l'acte du 12 mai 1870 que le droit d'acquérir des immeubles en Angleterre fut conféré aux étrangers.

Cette prohibition, hier encore était en vigueur dans les royaumes scandinaves.

La loi du 3 mai 1887 défend aux étrangers d'acquérir aux Etats-Unis des immeubles, à moins de déclarer dans un certain délai l'intention de devenir citoyen de la République. L'acquisition des biens-fonds y est également interdite aux sociétés dont plus de 20% du capital appartient à des étrangers.

L'Etat d'Illinois défend, à son tour (juin 1888), aux étrangers de posséder des immeubles, ce qui fait que l'étranger ayant hérité d'une terre voit son bien confisqué si, dans un délai de trois ans, il ne l'a pas vendu ou s'il ne s'y est pas fait naturaliser.

Les législations des Etats de New-York, de Wisconsin, de Minnesota, etc., ne diffèrent que fort peu des précédentes.

Dans le Missouri, l'Alabama, le Vermont, la Caroline du Nord, le Mississippi, la Colombie, l'Arkansas, le Delaware, etc., le droit d'acquérir des biens-fonds par les étrangers est subordonné, ou bien à la condition que l'étranger devienne Américain dans un délai déterminé, ou bien à celle de ne pas s'en dessaisir au profit d'un tiers également étranger.

La législation péruvienne, par son article 34, c. civ., porte que «L'acquisition d'immeubles et les conditions du commerce des étrangers dépendront des traités qui seront conclus avec les nations respectives, *ainsi que des lois et des règlements spéciaux.*» Or, ces lois et règlements spéciaux sont venus plus d'une fois entraver les points visés par ce texte.

Au Mexique, il est d'usage de ne pas conférer aux étrangers l'autorisation nécessaire pour acquérir des terres situées à cinq lieues le long des côtes et à vingt lieues le long des frontières.

Une proposition dans le même sens a, du reste, été présentée aussi au Parlement français, le 11 décembre 1898.

Sans la lumière du passé, on ne peut pas juger la situation présente; nous avons cru devoir fournir ces renseignements afin d'expliquer plus d'un aspect du problème.

Tout en ne bénéficiant pas, dans l'ensemble, des droits politiques et tout en étant empêché d'acquérir la terre, l'élément juif ne fut pas empêché de prospérer. Des synagogues s'élevèrent, chaque jour plus grandes et plus riches; le nombre des écoles, des fondations charitables, des associations mutuelles, littéraires, artistiques, se multiplièrent sans cesse. Les finances, le commerce, l'industrie, la presse devinrent, dans une proportion écrasante, le domaine presque exclusif des Juifs. Le nombre des médecins, des avocats, des écrivains, des artistes juifs ne fit qu'augmenter chaque jour; les relations entre les deux populations vivant côte à côte, ne furent cependant pas troublées. Le bien-être de la population juive ne cessa d'augmenter chaque jour.

Pour ne citer qu'un exemple, en 1903, on comptait dans la ville de Botoșani 1.173 propriétés urbaines, appartenant à des Juifs, alors que la population non juive n'en possédait que 1.241. A Jassy, 2.026 propriétaires étaient Juifs, alors que les propriétaires chrétiens étaient 2.659. A Piatra Neamt, la proportion est de 1.386 contre 1.480. Enfin, à Folticeni, les Juifs sont au nombre de 618, alors que celui des propriétaires chrétiens atteint à peine 368.

Le peuple roumain espérait qu'avec la prospérité et le bien-être, l'élément juif, à la seconde génération, se rapprocherait davantage de lui.

Le problème juif après la guerre. – En 1916, la Roumanie, poursuivant la réalisation de son idéal national, se jette dans la mêlée. Le souvenir de son calvaire est trop présent à toutes les mémoires pour que nous soyons obligés d'insister. Nous nous permettrons, cependant, de rappeler que l'Ancien Royaume, à lui seul, eut plus de 800.000 morts, soit 10% de sa population totale, alors que les autres provinces eurent également leur part de sacrifices, dans une proportion presque similaire. Le pays fut, en outre, presque entièrement mis à sec et la réforme agraire, moyen suprême de sauver le pays du bolchévisme, suivie de la catastrophe monétaire, finirent par ruiner complètement toute la classe possédante. Le budget de l'Etat déséquilibré fut une autre cause de misères, de souffrances sans nom, les employés de l'Etat étant réduits à des salaires de famine.

Ce que fut l'apport des Juifs de Roumanie dans cette suprême épreuve, il convient peut-être de ne pas en parler. Le Gouvernement roumain, s'inspirant toujours du sentiment national de mansuétude, propre à son peuple, accorda une large amnistie pour le crime de lèse-patrie et n'édicta aucune disposition spéciale contre les profiteurs de la guerre. En passant sous silence des circonstances particulièrement douloureuses, le Gouvernement royal croit accomplir, en même temps, un devoir de piété envers les quelques Juifs qui ont rempli entièrement leurs devoirs. Mais ce serait commettre une grave erreur que de ne pas voir, dans certaines manifestations de l'heure présente, l'écho des défections notoires envers la patrie à l'heure du danger.

Aux souffrances de la guerre vinrent s'ajouter les difficultés sans nombre d'après-guerre. Le pays, dévasté, était dépourvu de tout; la nation était épuisée. Au surplus, alors qu'en Occident la paix semblait reprendre ses droits, la Roumanie se voyait obligée de maintenir l'état de guerre, afin de se prémunir, de se défendre contre les deux communismes qui la menaçaient: celui de Lénine, à l'Orient, celui de Béla Kun, à l'Occident. Or, à tort ou à raison, les noms à consonnances juives de certains grands chefs bolchévistes faisaient croire à l'opinion publique que ce mouvement délétère était essentiellement juif. Cette thèse, adroitement exploitée par une propagande antisémite étrangère, ne resta pas sans fruits en Roumanie, comme dans d'autres pays d'Europe.

En même temps, la Roumanie connaît des grèves sans nombre. Leurs meneurs sont pour la plupart des Juifs. On découvre des organisations communistes; leurs chefs sont des Juifs. On arrête des courriers, des espions, des agitateurs; ils sont pour la plupart des Juifs.

Mais ce qui fait déborder la coupe, c'est l'attentat de 1920. Une bombe fait, en effet, sauter le palais du Sénat du Royaume, le seul attentat qui eût jamais ensanglanté la vie politique du pays et qui tua le ministre de la Justice, l'un des évêques les plus populaires de Transylvanie, un sénateur, et blessa gravement un autre évêque, ainsi que le président du Sénat. Le chef du complot, Max Goldstein, et ses complices sont toujours des Juifs.

Au moment où la nation est aux prises avec des difficultés sans nom, où le Trésor est vide, où les impôts ne rentrent pas, où la monnaie s'avilit chaque jour, où tout est à faire et tout à organiser, où la misère règne et la bourgeoisie et les intellectuels chrétiens sont appauvris, à Bucarest, de même que dans les autres grandes villes du Royaume, on voit toute une armée de mercantis, de spéculateurs, de «requins» comme on les appelle en Italie, exhiber un luxe insolent et provocateur. Ce phénomène n'est pas propre à la Roumanie, c'est entendu, mais nulle part, on ne put compter, parmi les trafiquants et profiteurs enrichis, aussi peu de nationaux.

Tout ceci est dit, non pas pour justifier, mais pour expliquer les événements qui allaient suivre.

Malgré tout ce qui vient d'être dit, personne ne songe, en Roumanie, à solidariser toute la population juive avec les profiteurs et les traîtres; au contraire. Avant même que la guerre prenne fin, le 28 août 1918, une loi reconnaît comme citoyen roumain toute personne née en Roumanie de parents nés également sur le sol national et s'y trouvant domiciliée. Le texte de cette loi s'étend également aux parents, aux veuves, aux enfants de ceux qui sont morts pour la patrie. Tous ceux qui ont participé à la campagne de 1916, de même que les éclaireurs qui ont suivi l'armée pendant la retraite, sont mis également au bénéfice de la loi.

Le 20 décembre 1918, une nouvelle loi, plus libérale encore, remplace la première.

Pour acquérir le droit de citoyen, elle n'exige des intéressés que d'être nés en Roumanie et ne pas avoir bénéficié de la protection d'un Etat étranger. Ces conditions ne sont pas exigées des personnes ayant servi aux armées pendant la guerre. Enfin, un décret-loi du 22 mars 1919 en simplifie les formalités. Toute

personne déclarant être née en Roumanie et n'ayant jamais bénéficié d'une protection étrangère, et qui en ferait la demande, devient *ipso facto* citoyen roumain.

Ainsi, bien avant le Traité des minorités, qui date de décembre 1919, l'écrasante majorité des Juifs de Roumanie avait la possibilité d'accéder à la cité roumaine, par simple déclaration de volonté.

En même temps que se poursuivait cette œuvre législative, témoignant de la sollicitude du Gouvernement roumain à l'égard de l'élément juif établi en Roumanie, des dizaines de milliers de réfugiés, venant de Russie, dont la plupart étaient Juifs, affluaient vers les frontières nord et est du pays. Quoique cette nouvelle invasion devait augmenter considérablement les difficultés d'approvisionnement de la population autochtone, déjà si éprouvée, et compliquer à l'excès la tâche, déjà si lourde, des organes administratifs, et risquer de compromettre, dans une période particulièrement troublée, l'ordre et la sécurité intérieurs du pays, le Gouvernement roumain, passant outre sur ces considérations, n'écoute que la voix de la charité.

On a pu ainsi assister, une nouvelle fois, à un mouvement de population, rappelant à certains moments une véritable migration de peuples, d'un seul peuple surtout, du peuple juif.

Et c'est pourtant à ce moment même qu'on pouvait entendre, à Paris et ailleurs – dans les meetings organisés par des Juifs, tels que le sieur Braunstein, déserteur de l'armée roumaine, bien connu à Paris – les plus invraisemblables calomnies à l'adresse de la Roumanie.

Manifestations et excès anti-juifs. – Ces quelques paroles dites – indispensables pour éclairer ce qui suit – nous pouvons aborder l'examen des «événements» dénoncés par les signataires de la pétition, et que ceux-ci qualifient de «tragiques».

Le Gouvernement tient cependant à déclarer, dès le début, que s'il y a eu des incidents, qu'il est le premier à déplorer, il ne peut pas admettre qu'on les présente comme des manifestations du peuple roumain, pris en masse, dirigées contre la population juive et compromettant la sécurité de cette dernière.

Bien que la conduite de la population juive n'ait pas toujours été irréprochable, le peuple roumain n'a jamais nourri envers elle un sentiment d'hostilité, ainsi qu'il a été démontré plus haut.

Tous les incidents qui ont eu lieu ces dernières années n'ont pas dépassé le cadre restreint d'actes irréfléchis de la jeunesse, et encore d'une minorité très réduite de cette jeunesse, en dehors de la grande masse populaire. (Voir à ce sujet la lettre du Président du Conseil des Ministres, Annexe N° 1).

Ici encore, certains éclaircissements sont nécessaires. En plus des raisons générales, déjà données, d'ordre plutôt psychologique, il y en a d'autres, toutes spéciales – et d'ordre plutôt matériel, qui sont à la base de ces incidents.

L'enseignement supérieur comprenait, dans l'Ancien Royaume, avant la guerre, deux universités, l'une à Bucarest et l'autre à Jassy, ainsi que certaines

écoles spéciales, telles que l'Académie des hautes études commerciales, l'Ecole polytechnique, etc. Ces écoles étaient absolument insuffisantes, même pour la population de 8 millions d'habitants. Par l'adjonction de nouvelles provinces, la population de la Roumanie ayant plus que doublé, le problème de l'enseignement, en général, et celui de l'enseignement supérieur, tout spécialement, prirent une acuité sans précédent. Malgré les nouvelles universités de Cluj et de Cernautzi, malgré la création en Transylvanie d'une Ecole polytechnique, ainsi que d'une faculté de théologie en Bessarabie, le nombre de ceux qui veulent suivre les cours des universités et des écoles supérieures est tel que le problème devient angoissant.

La compression budgétaire ne permet cependant pas d'améliorer la situation. Dans les nouvelles provinces, on assiste particulièrement à une véritable ruée, vers les foyers de lumière universitaire, d'une population à peine affranchie. La baisse du change retient dans le pays les étudiants qui, autrefois, suivaient leurs études à l'étranger. La situation précaire de la bourgeoisie, qui n'est plus à même d'envoyer ses enfants dans les écoles de Paris, de Rome, de Londres, de Berlin, de Genève, aggrave davantage la situation. Les amphithéâtres, les salles de cours, les laboratoires sont devenus insuffisants. Les professeurs sont débordés et, pendant ce temps-là, les étudiants indigents, fils de citoyens qui avaient défendu le sol national de leur poitrine, se donnent toutes les peines du monde afin de pouvoir se loger, se nourrir, s'acheter des livres, des appareils scientifiques, des instruments indispensables à leurs études. Les Juifs, seuls, pour la plupart passablement fortunés, ont le moyen de se payer des pensions de famille ou de loger chez des parents riches et d'acheter ce qui leur est indispensable à leurs travaux⁶.

Ces circonstances, de nature à engendrer un certain malaise, furent aggravées encore par une imprudence indéniable de la part des associations juives.

En effet, les communautés juives possèdent en Roumanie, comme partout ailleurs, certains offices d'enterrement, suivant un rituel déterminé. Or, pour des motifs difficiles à démêler, lesdits offices s'emparaient de tous les cadavres des Juifs indigents qui n'étaient pas réclamés par la famille et, contrairement à ce qui se fait en pareille occurrence avec les cadavres des Chrétiens, refusaient de les livrer aux amphithéâtres des facultés de médecine pour servir aux travaux des étudiants. Les étudiants chrétiens trouvant ce régime exceptionnel, illogique, prirent attitude contre leurs camarades juifs, en leur défendant de disséquer des

⁶ Nous saisissons cette occasion pour répondre à l'affirmation des pétitionnaires que la Roumanie, plus adroite encore que d'autres pays de l'Europe centrale, n'a pas appliqué le principe du *numerus clausus* en inaugurant une formule plus radicale encore, celle du *numerus nullus*. Or, voici quelques chiffres concluants: Dans l'année scolaire 1926-1927; il y a avait, à l'Université de Bucarest, 2.637 étudiants juifs; à l'Université de Cernautzi, 280; à l'Université de Cluj, 179; à l'Académie commerciale de Bucarest, 137; à l'Académie commerciale de Cluj, 9; à l'Académie de droit d'Oradea, 63, etc. Voilà ce que nos contradicteurs entendent par *numerus nullus*.

cadavres chrétiens. Ce motif, futile en apparence, fut la cause des incidents qui se produisirent pour la première fois dans les milieux universitaires. Avec la passion propre à la jeunesse, les deux camps s'étant entêtés sur leurs positions, on assista à plusieurs bagarres, suivies de démonstrations hostiles devant la rédaction de certains journaux juifs qui avaient pris une attitude hostile aux étudiants chrétiens. Telle est l'origine des manifestations antisémites qu'on a eu à signaler après la guerre.

Loin de rester inactives, les autorités interviennent et apaisent le conflit. Lorsque, plus tard, ces incidents se renouvellent, pour la même cause, on va même jusqu'à fermer les facultés, chasser les étudiants chrétiens des foyers créés à leur intention par le gouvernement et arrêter les plus violents d'entre eux.

Il importe cependant de dire que, quelque désagréables que ces événements puissent être, ils ne prennent jamais de proportions inquiétantes.

De temps en temps, on constate une certaine effervescence dans telle ou telle faculté, mais ces mouvements ne parviennent jamais à se généraliser et, grâce à l'attitude ferme des autorités, ils sont de courte durée.

L'exemple d'un pays voisin ayant introduit dans ses universités le *numerus clausus* agit défavorablement sur certains esprits. Une campagne étrangère, décidée d'exploiter toutes les circonstances capables de désorganiser l'Etat, est également mise à profit. La campagne persistante de calomnies menée dans la presse étrangère contre la Roumanie et, particulièrement, des meetings présidés à l'étranger par des personnes à noms juifs: Bloch, Farchi, Blum, Haimsohn, Weiss, etc., augmentent le malaise déjà existant. Malgré cela, grâce, toujours, à l'attitude ferme adoptée par les gouvernements successifs, un apaisement semble se réaliser et pendant plusieurs mois on n'entend plus parler d'incidents de ce genre. L'ordre semblait définitivement rétabli dans le monde des écoles, lorsqu'un incident profondément regrettable eut lieu en octobre 1926, à Cernautzi.

Un groupe de collégiens juifs s'étant fait refuser aux examens de baccalauréat, attaque dans la rue, en plein jour, ses professeurs qu'il roue de coups. Des parents, ainsi que des passants juifs, loin d'infliger à ces enfants une correction salutaire, semblent encourager par les gestes et par la parole cette infraction de droit commun. L'événement provoque dans l'opinion publique et particulièrement dans les milieux académiques une émotion facile à comprendre. Les agresseurs sont arrêtés. Un élève chrétien, venu de Jassy, convaincu que l'honneur de la race était en jeu et que l'agresseur principal, l'élève Falik, n'allait pas être puni d'une façon exemplaire, le tue à bout portant d'un coup de pistolet. Il faut réellement savoir gré au Gouvernement royal d'avoir su intervenir à temps pour empêcher que ces incidents ne prennent des proportions plus graves encore, et cela alors même que le journal *Morgenblatt*, de Cernautzi, dans son No 2502, se plaît à rendre compte en termes élogieux d'un livre où Jésus-Christ était taxé de «charlatan». Depuis lors, on n'a plus à déplorer aucun incident sérieux, si ce n'est la petite bagarre presque sans importance qui a eu lieu, au mois de décembre dernier, à Kichinev (Chisinau), en Bessarabie, sur lequel nous aurons

à revenir bientôt, cet incident faisant l'objet principal de la pétition du Comité de Paris.

Examen critique de la pétition du Comité de Paris. – Le Comité des Délégations juives de Paris, par sa pétition du 17 janvier dernier, affirme à plusieurs reprises que les autorités roumaines semblent favoriser les excès anti-juifs, notamment par l'impunité accordée aux auteurs de pareils désordres.

Or, en ouvrant quelques dossiers, au hasard, parmi les plus récents, nous trouvons ce qui suit:

1. Le 13 juillet 1926, Mircea Sercea, Roumain, est condamné par le juge de paix de Tulcea à 1.000 lei d'amende pour avoir frappé Léon Radovici, Juif.

2. Le 10 septembre 1925, le maître d'école Jean Isaceanu, de Suidriceni (Dorohoi), est condamné à 1.000 lei d'amende pour avoir violé le domicile du Juif Uzincna.

3. Virgile Neacsu, Roumain, est condamné par les autorités judiciaires de Barlad à 500 lei d'amende pour avoir cassé les vitres du magasin de Maurice Goldstein.

4. Le 15 avril 1925, les étudiants roumains Emilian, Hubert, Savesco et Popesco, se trouvant en vacances à Brasov et ayant marqué les portes de quelques demeures et magasins juifs du signe de la croix, se sont vu infliger chacun une amende de 100 lei par la police locale.

5. Pour avoir cassé les vitres à Jassy, le 2 août 1925, à quelques magasins juifs, au cours d'une manifestation, en réponse à l'agression dont fut victime le professeur universitaire Cuza de la part des Juifs Gersh et Lehrman, les Roumains Antoine Popovici, élève à l'Ecole supérieure de commerce, et Hriteu Trajan, fonctionnaire, furent condamnés par le Tribunal de Jassy, respectivement à un mois et à quinze jours de prison.

6. Pour avoir participé à des dévastations de magasins juifs, le 3 août 1925, le Tribunal de Jassy infligea aux sieurs I. Mota, I. Barbu et Aurel Eremia, étudiants, deux mois de prison; à Casian Mihailesco, étudiant, et G. Raico, élève, quinze jours et aux élèves Gh. Loghin et N.Tolica dix jours de prison.

7. A la suite des incidents ayant eu lieu à Bucarest, le 30 décembre 1925, l'étudiant A. Vulpe fut condamné à 1.000 lei d'amende et, pour les mêmes raisons, le 26 février 1926, les étudiants I. Popesco et M. Popovici furent condamnés à un mois de prison; les nommés D.Tronaru et N. Dandu chacun à quinze jours de prison.

Nous n'avons cité que quelques cas où la justice s'est déjà prononcée et avons omis de signaler d'autres cas où les affaires sont en cours d'instruction ou de jugement.

Dans ces conditions, peut-on parler d'impunité?

Mais la lecture des dossiers nous révèle encore qu'il n'y a pas eu excès que d'un seul côté. Outre le cas déjà cité de l'agression de la part de quelques élèves juifs contre leurs professeurs, à Cernautzi, en octobre 1926, nous lisons:

1. Le 4 février 1926, à Cernavoda, Léon Stein, Juif, blessa d'un coup de couteau l'étudiant en médecine Cornelius Ceacalopol, Roumain.

2. Herman Spiegler, Juif, este condamné par le Tribunal de Dorohoi pour avoir insulté et frappé en pleine rue, le 3 août 1924, l'étudiante roumaine Elvire Ionesco.

3. A Buzau, Sami Goldstein, pétroliste, est condamné pour avoir frappé l'élève roumain Ovide Vasiliu.

4. A Buzau, Abraham Anghelovici, Juif, se voit condamné pour avoir insulté et frappé le Roumain V.Niculesco, fonctionnaire à la mairie.

5. Pour avoir fait, le 16 janvier 1926, des observations à quatre jeunes Juifs: Abraham Cleiman, Aron Chigil, Ioseph Galter et Leifer Paghis, un fonctionnaire roumain de la gare de Calarasi (Bessarabie) fut poursuivi par les susdits individus et frappé si violemment qu'il subit une incapacité complète de travail pendant trois semaines.

6. Le 2 décembre 1926, un groupe de Juifs, dont Monia Romov, Boruchsor, Gheb, Cleiman, Zines Leib, de Chisinau, attaque à coups de pierres un groupe d'étudiants roumains, blessant deux d'entre eux. (Cf. Annexes Nos 9-24).

7. A Temisoara, le 9 décembre 1924, un groupe de huit commerçants juifs blesse grièvement l'étudiant roumain Beshlui, de l'école polytechnique, pour se venger de ce qu'un groupe d'étudiants roumains avait le même jour cassé quelques vitres au lycée juif.

8. A Cernautzi, la soeur de charité allemande, Rosa Muelleger, est insultée trivialement dans la rue par les Juifs Otto Halpern et Carol Fisher, pour avoir une croix sur la poitrine, et la croix lui est arrachée.

9. A Cernautzi, le 15 novembre 1926, pour avoir porté un insigne en forme de croix à la boutonnière, l'élève roumain Démètre Bolboaca este frappé par un groupe de Juifs.

10. A Cernautzi, le Juif Sonderling paraît, le 10 décembre 1926, dans les rues de la ville en faisant voir des blessures provoquées, disait-il, par les antisémites. Convaincu d'automutilation, dans un but de provocation, il est traduit en justice. (Voir constatation médicale, annexe No 8).

11. A Buhusi, le 24 octobre 1926, l'élève juif Kach Hermann Siegler blesse d'un coup de revolver l'élève roumain Démètre Jervesco, l'accusant d'antisémitisme.

Nous arrêtons là les citations qui ne sont qu'indicatives.

Voilà des cas précis qui démontrent d'une manière irréfutable que la responsabilité de ces incidents est pour le moins partagée. Mais il serait tout aussi absurde de déduire de ces cas isolés que la population juive est en danger, de même qu'il serait inadmissible de prétendre que la population roumaine se trouve menacée.

Au surplus, on ne peut reprocher aux autorités d'un pays de ne pas pouvoir empêcher toutes rixes et toutes disputes entre citoyens, particulièrement à certains moments de crises, telles que ceux que les pays d'Europe ont connus après la guerre. Ce qu'on est en droit d'attendre d'elles, c'est qu'elles s'appliquent, dans la mesure du possible, à mettre un terme à ces incidents et

d'exiger que les lois soient respectées et appliquées par tout le monde. On a pu voir, par les exemples susmentionnés, que les autorités roumaines n'ont pas failli à ce devoir.

Si, dans son ensemble, la pétition ne fait que se maintenir sur le terrain facile et vague des généralités, sur un point, elle semble cependant apporter quelques précisions. Nous dirons même que c'est le seul fait précis qui sert de base à tout l'échafaudage des pétitionnaires. Il s'agit des prétendus excès dont se serait rendu coupable un groupe d'étudiants roumains dans la ville de Chisinau, en Bessarabie, qui sous l'œil protecteur - donc complice - des autorités, aurait mis à sac la ville et mis à mal la population juive, le 2 décembre 1926.

Examinons de plus près cette affaire.

Le 1er décembre 1926 a eu lieu à Jassy, non pas «une conférence d'étudiants roumains antisémites, appartenant au parti du professeur Cuza», comme l'affirment les pétitionnaires, mais le Congrès général annuel des étudiants, où l'on a coutume de passer en revue la situation universitaire.

Ce congrès était présidé par le recteur de l'Université, homme de haute culture occidentale et qui s'est tenu à l'écart, durant toute sa vie, de toute action politique.

Ce congrès n'a pas coïncidé avec l'inauguration de la faculté de théologie de Chisinau, comme l'ont prétendu les pétitionnaires, attendu que cette cérémonie avait eu lieu le 8 novembre dernier, soit environ un mois avant le congrès.

Voilà donc, pour commencer, deux points faciles à vérifier, sur lesquels les pétitionnaires se sont complu déjà à faire des affirmations contraires à la vérité.

Ce ne sont pas les seules.

S'il est vrai qu'un groupe d'étudiants participants au congrès se soient rendus le 2 décembre, au matin, à Chisinau, pour témoigner de leur attachement à la Bessarabie et répondre à une invitation de l'archevêque de cette province, il est, par contre, foncièrement inexact qu'en cours de route, ils aient frappé des voyageurs. L'enquête ordonnée à ce sujet par le gouvernement est restée absolument sans résultat; aucun cas de violence n'a été enregistré dans les circonstances exposées par la pétition.

C'est plutôt le contraire qui semble démontré: selon les documents recueillis par les autorités, il résulte que lors de l'arrivée du train en gare de Calarasi, les étudiants chrétiens, ayant chanté des hymnes patriotiques, ainsi qu'il est d'usage en pareilles circonstances, furent conspués copieusement par les membres de la Ligue culturelle juive, réunie de façon ostentatoire sur le quai de la gare. A cette occasion, l'étudiant George Stefanescu, président de l'Association des étudiants en théologie de Chisinau, fut même frappé avec une canne par le Juif Nuchim Schwartz, pendant que d'autres Juifs bombardaient de pierres les wagons où se trouvaient les congressistes chrétiens.

Il suffit de se demander ce que venaient faire en gare, en masse, voire même armés de cannes, de couteaux, de revolvers, les membres de la Ligue juive, précisément au moment où les étudiants chrétiens devaient y passer, pour se

rendre compte de l'existence d'un état d'esprit inquiétant chez les habitants juifs de Calarasi.

La pétition se plaît cependant à affirmer que les étudiants auraient forcé le personnel du train à demeurer le temps nécessaire pour molester les Juifs.

Pour se rendre compte de la haute fantaisie de ces assertions, il suffit de constater que les pétitionnaires se contredisent, vu qu'ils affirment eux-mêmes, dans leur requête, quelques lignes plus loin, que le train ne s'est pas mis en retard du tout et qu'il est arrivé à Chisinau à 11 heures du matin, soit à l'heure prévue par l'horaire. Du reste, les dépositions des témoins, parmi lesquels figurent les employés de la station, des voyageurs, des professeurs, voire même les victimes de l'agression, infligent un énergique démenti à la pétition.

Tout aussi contraire à la vérité est l'affirmation selon laquelle, une fois à Chisinau, les étudiants se seraient dispersés par groupes de cinquante à soixante-dix personnes pour attaquer, au cri de «Mort aux Youpins!», la population juive. Il suffit, du reste, pour se rendre compte de l'inanité d'une telle affirmation, de se rappeler que ces adolescents, presque des enfants, non armés, ne pouvaient certainement pas s'adonner à des actes de violence dans une ville où la population juive vit en masse compacte et qui possède de puissantes associations, dont quelques-unes ayant un caractère particulièrement batailleur.

Nous soulignerons, en passant, également une autre affirmation de nature à démontrer le peu de sérieux des faits mentionnés dans la pétition.

Il est dit que les étudiants ayant attaqué la population pacifique de la ville, se seraient emparés de nombreuses victimes «pour les traîner dans la boue et les piétiner». Or, au dire des témoins, le fait était matériellement impossible, attendu que le temps s'étant maintenu au beau fixe pendant plusieurs jours, les rues étaient tout à fait sèches et qu'on aurait eu beaucoup de peine à trouver des recoins perdus pleins de boue pour y placer les victimes présumées de la violence des étudiants.

Il est avéré, par contre (voir Annexes Nos 9-24), que la population juive se trouvant dans les rues de la ville, a eu envers les étudiants chrétiens une attitude particulièrement hostile, en les conspuant d'abondance dès qu'on les vit du plus loin.

Pour se rendre compte de l'attitude peu pacifique de certains citoyens juifs de Chisinau, les déclarations du Juif Monia Romov (Annexe No 13) nous semblent particulièrement suggestives, car elles démontrent que, suivant l'expression du sociologue Tarde, l'âme de la foule juive, ce jour-là, n'était pas à Chisinau particulièrement amène.

La pétition affirme, en outre, chose grave et absolument sans précédent en Roumanie, que les deux synagogues de la ville furent littéralement mises à sac par les étudiants, qui les dévastèrent en jetant dans la rue l'ameublement, ainsi que les objets du culte. Cette affirmation est absolument fautive et ces actes de violence sont entièrement imaginaires. En réalité, à la suite d'un échange de coups de pierres, de part et d'autre, quelques vitres, seules, de la petite synagogue située rue Chilsivoskaja, furent brisées.

Il est tout aussi peu vrai que l'avocat juif Averbuch fut frappé par les étudiants. On trouvera ci-joint (Annexe No 5) la photographie d'une déclaration autographe de l'avocat Averbuch, déclarant que cette affirmation est inexacte.

Il en est de même des autres cas cités dans la pétition, les personnes visées par la pétition n'ayant jamais adressé la moindre réclamation à qui que ce soit et ignorant tout d'une agression dont elles auraient été l'objet (voir Annexe No 7).

Les rapports des autorités, les procès-verbaux dressés par des officiers qualifiés, les actes et les témoignages annexés au présent document (Nos 5-24) démontrent, au contraire, que le 2 décembre 1926, loin d'être les agresseurs, ce sont les étudiants chrétiens, voire même de paisibles citoyens de Chisinau, qui furent les victimes d'actes d'hostilité de la part des Juifs.

Nous joignons, entre autres, au présent document quelques photographies des victimes de ces incidents.

Alors qu'on ne peut trouver, malgré toutes les recherches faites, toutes les investigations entreprises par qui de droit, aucune victime parmi les Juifs, on compte un nombre passablement élevé de blessés parmi les chrétiens. Au surplus, il convient de relever que, parmi les blessés, on ne compte pas seulement des étudiants, mais aussi des particuliers, des agents de police, voire même des soldats (voir Annexes Nos 14, 15, 16, 22, 29, 30, 33, etc.).

A côté des photographies et des déclarations des victimes et des témoins, nous joignons également à la présente des certificats délivrés par les médecins qui ont soigné les blessés.

Nous relevons également dans la pétition du Comité de Paris l'affirmation que les étudiants auraient attaqué des Juifs sur le chemin de retour, et particulièrement lors de leur passage à Calarasi. Il convient de retenir tout d'abord l'affirmation qu'ils seraient allés dans la ville même pour mettre à mal la population juive. Or, le fait semble *prima facie* invraisemblable, attendu que le train n'avait que 38 minutes d'arrêt et que, la gare se trouvant à plus d'un kilomètre de la ville, ce laps de temps aurait à peine suffi aux étudiants pour faire la course aller et retour jusqu'à la ville, sans avoir encore le temps de s'adonner à des actes de violence contre la population.

Il y a eu, par contre, une bagarre assez sérieuse dans la gare même, entre les étudiants et un groupe de Juifs qui les attendaient armés de bâtons et de pierres. Les déclarations des témoins, jointes au présent document (Annexes 25-28) démontrent cette fois-ci, avec une précision saisissante, que ce fut du côté des Juifs que partirent les premiers coups et qu'à la suite de cette agression, quatre étudiants et deux Juifs furent blessés.

La requête observe, en outre, un silence explicable sur l'affaire de la gare de Visterniceni, où un autre groupe de Juifs a tiré des coups de feu sur les wagons occupés par les étudiants et blessé à coups de pierres un agent de la force publique, ainsi qu'un paisible voyageur (voir Annexes Nos 29-32).

La lecture des actes et documents que nous joignons aux présentes observations démontre l'attitude digne d'éloges des autorités roumaines, grâce à laquelle ces incidents n'ont pas pris des proportions inquiétantes.

De plus, les agents de la force publique qui n'ont pas fait preuve de toute l'énergie voulue en semblables circonstances ont été sévèrement réprimandés. Tel est le cas de l'officier de police Tsourkan, qui fut relevé temporairement de ses fonctions et perdit ses appointements pendant la durée d'un mois.

Si tels sont les faits, les conclusions qui s'imposent à tout observateur impartial sont les suivantes:

1. Des incidents regrettables ont eu lieu, le 2 décembre 1926, à Chisinau, sans cependant qu'on puisse leur attribuer le caractère tragique de pogroms;
2. Le moins qu'on puisse dire, c'est que les étudiants ont été provoqués et que les victimes se trouvent plutôt dans leurs rangs;
3. Le Gouvernement, ainsi que les autorités locales, se sont employés à apaiser les esprits et à empêcher que ces violences prennent de plus grandes proportions.

Combien loin sommes-nous donc «des massacres et des pogroms où auraient péri des centaines de Juifs, sous l'œil indifférent des autorités», ainsi qu'ont voulu le faire croire au monde entier certaines officines de propagande étrangère! Dans ces conditions, ne conviendrait-il pas d'infliger un sérieux avertissement aux organisations juives qui se sont permis d'affirmer que ces événements «sont tolérés en haut lieu et même encouragés par certains chefs du pays»?

Le Gouvernement royal se refuse d'entrer en polémique avec des agents irresponsables, tels que les pétitionnaires. Sa politique envers les Juifs, de même que la politique de tous les gouvernements roumains qui se sont succédé au pouvoir depuis la guerre, peut se résumer en quelques points:

- a) Le droit de cité accordé à tous les Juifs de Roumanie, même avant les traités;
- b) Amnistie pour crimes de lèse-patrie;
- c) Asile à des dizaines de milliers de réfugiés juifs de Russie;
- d) Un siège de droit, dans le Sénat du Royaume, au représentant de la confession juive (Constitution de 1923);
- e) Création d'écoles d'Etat à langue d'enseignement juive;
- f) Subvention accordée aux écoles privées juives (voir à titre documentaire l'Annexe no. 44);
- g) Subvention accordée aux étudiants juifs à l'étranger.

Pour se rendre compte combien le Gouvernement este peu disposé à «encourager les menées antisémites», il suffit de lire la lettre publique adressée par le Président du Conseil au Ministre de l'Instruction publique, le 18 février dernier:

«Je vous prie - dit-il - de faire avertir les étudiants, par la voie que vous croyez la meilleure, qu'ils doivent s'abstenir de toute manifestation.

Le Gouvernement n'a besoin d'aucune aide, en plus des moyens légaux dont il dispose, pour garantir les intérêts nationaux et l'ordre.

Toute immixtion de la part de personnes non qualifiées est un fait illégal et ne pourra qu'attirer à ses auteurs toutes les rigueurs de la loi».

Nous pourrions en finir là.

D'ailleurs, le fait d'avoir dénoncé à la Société des Nations des pogroms qui n'ont jamais eu lieu et d'annoncer comme imminents d'autres pogroms, qui ne se sont pas produits, bien que la pétition date de plusieurs mois, ne démontre-t-il pas amplement ou bien que les pétitionnaires, s'ils sont de bonne foi, ont été induits en erreur par des instigateurs, ou bien qu'ils se sont rendus coupables du délit de calomnie envers le Gouvernement roumain? Mais, avant de clore ces observations et pour épuiser définitivement le sujet, qu'il nous soit permis de citer les témoignages récents de quelques personnes qui ne peuvent pas être suspectées de partialité:

Le 28 février 1927, le Dr.A. Braunstein-Mibaschan, directeur d'un journal sioniste de Roumanie et correspondant de la *Neue Zürcher Zeitung*, l'un des leaders du mouvement sioniste de Roumanie, a publié l'article suivant dans le *Haarets*, paraissant à Tell-Aviv (Palestine):

«Ce n'est pas mon intention de défendre, en ce moment, le Gouvernement roumain ni dans mes obligations de le protéger; mais je vous prie, au nom de la vérité et de la justice, au nom des intérêts du mouvement sioniste de Roumanie, de même qu'au nom de la Palestine, d'insérer les lignes suivantes dans votre feuille:

«Il n'y a pas eu en Roumanie de pogroms, massacres, etc., comme l'ont annoncé les informations télégraphiques de quelques feuilles étrangères.

Les attaques de quelques étudiants antisémites, qui ont eu lieu cette année de la même manière que dans les deux ou trois dernières années, sont regrettables et excitent les esprits, mais il ne faut pas les exagérer et les peindre dans des couleurs qui sont loin de correspondre à la vérité.

Même si des désordres ont été causés ces dernières années, par des étudiants antisémites, il ne faut cependant pas oublier, d'un autre côté, certaines choses dont nous, Juifs, nous devrions toujours savoir gré à nos amis.

Ainsi, par exemple, il ne faut pas oublier que, pendant qu'on massacrait nos frères en Ukraine, la Roumanie ouvrait ses frontières sans aucune difficulté ou restriction à des dizaines de milliers de nos frères, qui fuyaient l'épée de Petliura.

Enfin, je dois relever les bons procédés et la grande sympathie du Gouvernement roumain à l'égard du mouvement sioniste et du relèvement de la Palestine...»

En mars 1927, le colonel en retraite Ament, de l'armée des Etats-Unis d'Amérique, qui avait déjà été antérieurement en Roumanie en qualité de membre de la mission Hoover, entreprit, en compagnie de sa femme, un voyage en Bukovine et en Bessarabie.

Dans cette dernière province, il s'arrêta, entre autres, à Chişinău (Bessarabie), où il assista à une séance du Conseil municipal, ayant ainsi la possibilité de s'entretenir avec des notabilités juives, membres dudit Conseil, et de se former une opinion.

Comme le procès-verbal de la séance, contresigné par le colonel Ament, contient des déclarations particulièrement édifiantes, nous le reproduisons plus

bas *in extenso*. Nous joignons, d'autre part (Annexe No. 2), un original de ce précieux document rédigé en anglais et contresigné par le colonel Ament, afin d'éviter toute controverse possible.

Compte rendu de la séance du conseil municipal de la ville de Chisinau,
du 16 mars 1927, à laquelle prit part le colonel Ament,
anciennement de l'armée américaine

Le colonel Ament est venu aujourd'hui à la séance du Conseil municipal.

Le maire, M. Sébastian TEODORESCU, a prononcé un bref discours de bienvenue:

«Messieurs les Conseillers, le colonel Ament vient aujourd'hui en Bessarabie pour s'intéresser à l'état de prospérité dans lequel se trouve cette province et se rendre compte du progrès réalisé depuis 1919.

L'Amérique, pays démocratique par excellence, dont la voix fut écoutée pendant la guerre, comme aujourd'hui, et qui est l'amie de la démocratie du monde, est aussi l'amie dévouée de notre pays.

Je vous prie donc de recevoir le colonel Ament avec des sentiments affectueux et fraternels et de lui souhaiter une cordiale bienvenue parmi vous.»

M. S. Teodorescu suspend la séance pour dix minutes, afin que le colonel Ament puisse avoir quelques moments d'entretien général avec les conseillers.

Le colonel AMENT prend ensuite la parole. Il s'exprime en anglais avec l'aide d'un interprète et dit:

«Depuis quelque temps, une campagne violente est menée en Amérique contre votre pays, sur la question juive. Les journaux abondent en informations affirmant que les Juifs sont maltraités en Roumanie. Je suis venu d'Amérique en observateur impartial, afin de contrôler la véracité de ces accusations.

J'ai connu la Roumanie en 1919 et, depuis, je suis resté en contact plus étroit avec la population roumaine et spécialement avec la population juive. Mon opinion personnelle, basée sur les constatations que j'ai faites jusqu'à ce jour, est que ces accusations sont non fondées car, jusqu'à présent, il m'a été impossible de constater un seul fait qui puisse justifier cette campagne.

Je désirerais connaître aussi l'opinion du Conseil municipal afin de pouvoir me former un jugement correct.»

Le Grand Rabbin TZIRELSOHN:

Je crois que, dans ce but, il faudrait nous réunir en séance secrète. Si vous désirez faire une enquête, je crois que c'est ainsi qu'il faut procéder».

Le Dr. SMADU, conseiller communal:

«La vérité n'est jamais dite dans une séance secrète comme au grand jour. Veuillez noter que presque la moitié des conseillers élus sont de confession israélite; ce fait est une preuve de la tolérance du peuple roumain envers toutes les minorités et spécialement envers les Juifs.»

Le colonel AMENT:

«Nulle part, même en Amérique, on ne tiendrait de séance secrète pour de telles questions.

Nous voyons ici, dans le Conseil municipal, des représentants de toutes minorités; qu'ils disent ouvertement ce qu'ils ont à dire afin qu'on puisse entendre les répliques.»

Le Rabbin TZIRELSOHN:

«J'estime que la question est très importante et, par conséquent, qu'on ne peut la débattre en public. Je veux vous entretenir d'un fait et je crois qu'il serait préférable et plus honorable de procéder selon ma proposition. Si vous ne voulez pas que je parle en séance secrète, une simple entrevue particulière serait suffisante. Passons dans un cabinet et je vous ferai une communication très intéressante.

Je vous prie de croire que les Juifs sont une population loyale et que, s'il y a des torts, ce n'est pas de notre côté.»

M. EBERVAÏN (Juif), directeur de l'Ecole de Commerce, membre du Conseil municipal, demande que toutes les informations fournies par le Grand Rabbin le soient ouvertement afin qu'on puisse y répondre.

Le colonel AMENT:

«Je ne désire aucune conversation secrète, d'aucun genre. Celui qui a quelque chose à dire n'a qu'à le faire en séance.»

M. ROZENHAUPT (Juif), avocat, conseiller municipal:

«Puisque le colonel Ament désire avoir des informations exactes, je lui fournirai quelques détails. Je crois être en mesure de le faire, puisque je suis né et ai vécu en Roumanie.

La vérité est que, *sur les 36 membres du Conseil municipal de Chisinau, 18 sont Juifs ce qui prouve que les Juifs jouissent de la plénitude de leurs droits politiques.*

Si, jusqu'en 1918, tous les Juifs de l'Ancien Royaume n'étaient pas citoyens, droit qui était lié à des considérations d'ordre extérieur, en 1918, le Gouvernement roumain a accordé à tous les Juifs de Roumanie tous les droits dont jouissent les citoyens roumains.

De même, en Bessarabie, *depuis l'arrivée des Roumains, ils ont accordé aux Juifs exactement les mêmes droits qu'aux autres citoyens, sans exception.*

En ce qui concerne le traitement, aucune loi, aucun règlement, aucune disposition, aucun ordre ne fait la moindre différence entre les citoyens juifs et les autres. Donc, aucune exception n'étant faite au point de vue officiel et administratif, il n'existe à ce point de vue aucune différence entre Juifs et Chrétiens.»

Le colonel AMENT:

«L'opinion publique américaine a été fort perplexe à la suite des continuelles histoires de prétendues atrocités qui auraient été commises en Bessarabie.»

M. ROZENHAUPT:

«Selon certaines informations, des atrocités auraient été commises, non seulement envers les Juifs, mais aussi envers le reste de la population; ces informations ne peuvent provenir que de sources intéressées. D'atrocités, il n'en est pas même question, il s'agit de toute autre chose. En 1992, une sorte de mouvement individuel, n'ayant nullement un caractère officiel, se fit sentir parmi une partie de la jeunesse, qui y fut, pour ainsi dire, poussée par quelques personnes qui voulaient pêcher en eau trouble et sur lesquelles les ennemis du pays exerçaient aussi leur influence; notamment, elles essayèrent de produire une agitation contre la jeunesse studieuse de religion mosaïque et contre la population juive en général.

Ce mouvement n'est pas parti des classes gouvernantes roumaines ni du peuple roumain, mais d'un certain groupe; à la suite d'une propagande nourrie, il a pris quelques proportions mais n'a mené, ni à Chisinau ni ailleurs, aux atrocités dont on a parlé. Ce ne sont là qu'exagérations complètes.

Il y a eu des incidents désagréables, regrettables, que les autorités se sont efforcées de réprimer et, jusqu'à un certain point, elles ont réussi. Il se peut que de pareils incidents se produisent encore, mais on ne peut pas dire que des atrocités aient été commises, il s'agit d'incidents isolés“.

Le colonel AMENT demande au Grand Rabbin Tzirelsohn s'il est du même avis que M. Rozenhaupt. Evitant de répondre avec précision, le Rabbin Tzirelsohn dit: »Oui, j'ai entendu ce qu'il a dit. Mais il le dit d'un ton hésitant et incertain.«

Le colonel AMENT:

«On dit que, dans toutes les écoles, les élèves sont soumis à certaines restrictions.»

M. EBERVAIN:

«Je suis directeur de l'Ecole de Commerce. Partout les élèves sont reçus sans aucune restriction; on ne fait aucune différence. Outre les écoles de l'Etat, il y a aussi des écoles confessionnelles. Dans les écoles de l'Etat, tout le monde peut être admis sans obstacle. Nous n'avons pas d'université, nous n'avons qu'une faculté de théologie.»

M. ROZENHAUPT:

«En ce qui concerne la question de savoir si les élèves ont à subir de mauvais traitements, exagérer ce serait un crime. Il est arrivé que des élèves aient été molestés par leurs camarades; non seulement ces faits n'ont pas été encouragés, mais ils ont toujours été réprimés par les autorités.

Chez tous les peuples, les individus n'embrassent pas tous les mêmes idées. Aussi, il se peut, qu'ici ou là il y ait eu des professeurs dont l'attitude ait été désagréable; mais aussitôt que de tels cas se sont présentés, des mesures ont été prises. Ainsi le cas de l'école de Telinești; ce cas a été suivi des sanctions nécessaires; mais les Juifs n'ont jamais été maltraités, principalement ici où, en ce qui concerne les écoles, la règle est d'introduire petit à petit la langue roumaine.»

Le colonel AMENT:

«Je poursuivrai dans toute la Bessarabie les investigations que j'ai faites à Chisinau et, à mon retour en Amérique, je ferai connaître mes impressions sur la Roumanie qui, jusqu'à présent, sont favorables. J'ai l'espoir que ces impressions ne feront que resserrer les relations cordiales qui existent entre nos pays. Je suis convaincu qu'il n'existe aucun conflit violent entre la population indigène et les minorités de Bessarabie et que cette publication de mes impressions modifiera bien des opinions erronées que le peuple américain s'est faites, spécialement en ce qui concerne la Bessarabie.»

Le colonel et Mme Ament quittent la salle du Conseil, après avoir pris congé des conseillers municipaux de Chisinau.

*
* *
*

On ne saurait présenter un plus brillant exposé de la situation que l'acte officiel ci-dessus, qui se passe de tout commentaire.

Le même colonel Ament, quelques jours plus tard, dans une interview accordée aux journaux, fit de nouvelles déclarations, dont l'importance n'échappera à personne:

«Accompagné par ma femme et quelques amis, j'ai visité dernièrement la Bessarabie et la Bukovine.

Pendant ce voyage, j'ai interviewé de nombreux Roumains et de nombreux Israélites .

Je me suis convaincu, après de sérieuses recherches, que les bruits relatifs à des atrocités commises contre la population juive de ces deux provinces étaient sans fondement.

«D'autre part, *tous* les Israélites avec lesquels je me suis entretenu, à une exception près, m'ont affirmé qu'ils étaient traités avec justice par les autorités roumaines et qu'ils collaboraient pleinement avec le reste de la population.

L'exception dont j'ai parlé plus haut était faite par un Israélite, membre du Conseil communal de Chisinau (M. Tzirelsohn), qui m'avait demandé une réunion secrète, que je refusai. En réalité, il ne put m'apprendre rien de précis.

Il semble exister des divergences entre les étudiants et israélites, divergences qui, à mon avis, ne présentent pas une gravité exceptionnelle et qui, certainement, ne peuvent être considérées comme formant une question nationale.

Pendant mon séjour à Cernautzi, je fis des recherches complètes sur les circonstances du meurtre de Falik par Totu. Cet incident a été des plus regrettables, mais il semble avoir été l'acte d'un fanatique, au raisonnement égaré.

Cet incident aurait pu, dans les mêmes circonstances, se produire dans n'importe quel autre pays et il serait injuste envers la Roumanie de vouloir présenter cette affaire comme représentant les relations qui existent entre les Juifs et les Roumains.

«Je suis *absolument convaincu* que les rapports imprimés dans les journaux américains, ayant pour sujet de prétendues atrocités commises contre les Juifs de Roumanie, sont dépourvus de tout fondement, injustes et ne sont point conformes à la réalité.

«Je suis également convaincu que les Juifs vivent sous un beaucoup meilleur régime sous le gouvernement actuel qu'ils ne le faisaient autrefois, sous l'administration russe.

Les Israélites m'ont déclaré qu'ils étaient satisfaits et que les rapports qui on paru dans les journaux américains étaient faux. J'irai en Amérique et je parlerai et écrirai publiquement sur le traitement équitable des populations juives en Roumanie.»

Nous pourrions encore nous réclamer de l'autorité de M. Erik Colban, directeur de la Section des minorités de la Société des Nations, qui, lors de son voyage en Roumanie, au mois de novembre dernier, a eu l'occasion de s'entretenir longuement avec différentes personnalités juives de Transylvanie et de Bucarest et qui se rend ainsi parfaitement compte de la position réelle du problème.

Nous pensons que M. Erik Colban a dû consigner ses impressions dans un document qui doit se trouver dans les dossiers du Secrétariat et qui pourrait, éventuellement, être consulté avec profit.

La cause est donc entendue.

Le Gouvernement roumain ne peut que regretter que des accusations aussi graves aient été portées avec autant de légèreté par le Comité de Paris.

Il ne saurait cacher combien les interventions de ce genre, loin d'apaiser les esprits, peuvent nuire aux bonnes relations entre Juifs et non-Juifs de Roumanie et prolonger, par leur violente et maladroite indiscrétion, les malentendus entre les deux fractions de la population.

La population juive de Roumanie n'a besoin d'être défendue par personne. Heureusement, son développement et son organisation lui permettent de se défendre elle-même, sans avoir besoin d'un porte-parole étranger.

A ceux qui douteraient de cette vérité, le Gouvernement roumain offre en méditation une déclaration de M. S. Ullmann, chef rabbin de Nasaud, et un article de M. Streitmann, sénateur et publiciste juif bien connu en Roumanie.

«Monsieur le Préfet,

Avec beaucoup de peine, j'ai pris connaissance du fait que les Israélites de l'étranger ont porté en ces derniers temps des accusations contre notre cher pays, en affirmant que les Israélites de Roumanie seraient persécutés et même auraient souffert à la suite de pogroms.

Je regrette cela d'autant plus que cette campagne de dénigrement pourrait amener une tension dans les rapports entre les concitoyens du pays.

Je tiens à vous déclarer, Monsieur le Préfet, que toutes les nouvelles au sujet des pogroms sont mensongères.

Nous, les Israélites de Roumanie, nous bénéficions de la part des autorités politiques des mêmes droits que la population roumaine et, notamment dans le district de Nasaud, nous n'avons à nous plaindre d'aucune injustice ou

persécution. On respecte notre culte et nous bénéficions entièrement des droits des citoyens, autant que les Roumains, sur la base de la Constitution du pays.

Les populations roumaine et israélite vivent en bons rapports et s'il arrive, par endroits, quelque agitation antisémite, elle est due à des éléments empoisonnés par l'antisémitisme international.

Nous prions donc avec insistance nos coreligionnaires de l'étranger de cesser toute action d'incrimination qui manque de base, car cela peut avoir, comme je l'ai déjà dit, des conséquences fâcheuses.

Nous avons prions, vous aussi, Monsieur le Préfet, de porter à la connaissance du Gouvernement cette déclaration solennelle et spontanée, que je fais en mon nom et au nom des fidèles de mon rabinat.

A Monsieur le Préfet du Département de Nasaud.

(Signé) Solomon ULLMANN,
Chef Rabbín.»

*
* * *

Traduction de l'article publié par M. Streitmann, sénateur, dans le journal
«Politica» du 16 janvier 1927, N° 192, IIe Année

«Aux Juifs de Varsovie

Si j'étais certain que je ne serais entendu que par mes bon Juifs seulement et non pas aussi par leurs détracteurs convaincus ou non, qui calculent ou non, je n'hésiterais pas à constater que ma race ne brille pas par son tact ou par ses composants, qui sont: la discrétion, la patience, l'opportunité.

Ma race s'est complu à s'autocritiquer souvent très durement et cruellement; comme peut-être aucun autre peuple ne l'a fait. Elle est habituée à raconter et avouer, sans aucun ménagement, tous ses défauts, même ceux qui ne lui sont pas caractéristiques.

Un peu d'autocritique en plus ne pourra lui nuire. Elle ne se flagellera pas toute seule; qui donc la flagellerait avec frénésie et le sourire sur les lèvres, le plus douloureux sourire que la plastique humaine ait connu?

Mais je me rends compte qu je suis entendu aussi par les détracteurs volontaires ou involontaires. Aussi n'insisterai-je plus sur les choses ci-dessus constatées.

Elle est ancienne et date d'assez longtemps pour qu'on puisse écrire dans son album tant de choses qui peuvent lui déplaire, mais qui sont utiles; tant de remarques utiles, mais qui peuvent lui déplaire.

La faute majeure de mon peuple est qu'il pêche contre l'esprit.

«Quelle vertu, quelle force intérieure, quel besoin presque héroïque de faire l'examen de sa conscience et de sa conduite, ne faut-il pas à une race, pour ne

pas tarder, même au milieu de l'hostilité méritée ou non, à analyser à fond ses particularités, définitivement inventoriées par l'éthique ancienne et moderne, sous la rubrique des défauts nationaux?

L'autre jour, en parlant de la demande faite à Genève en faveur des Juifs roumains, par un certain nombre de Juifs de Varsovie, j'ai posé la question:

Qui les a priés de faire cela?

Aujourd'hui, je poserai encore une question:

En quoi, leurs coreligionnaires des rives du Danube leur ont-ils fait du tort, pour qu'ils fassent à leur égard l'office d'agents provocateurs?

Car, en somme, c'est à cela que se réduit le résultat net et réel de leur ingérence deux fois non avenue, dix fois intolérable.

Ils ont jeté une grande pierre difforme dans le jardin de nos Juifs et ils ont probablement le sentiment qu'ils leur ont rendu un grand service et qu'ils méritent même une récompense.

Si je ne connaissais pas la forme que peut prendre parfois le manque de tact et de mesure chez quelques-uns des Juifs qui s'agitent outre mesure et qui veulent se faire surpasser et remarquer, je serais pertinemment convaincu que les quelques philanthropes de Varsovie ont été poussés dans cette voie ou tout au moins manœuvrés par les ennemis irréconciliables des Juifs de Roumanie...

Dans nos universités, les étudiants juifs ont été molestés et poursuivis. Dans les gares, dans les trains, dans les rues, les voyageurs et passants juifs ont été insultés et frappés.

Il s'est passé encore d'autres incidents qui sont regrettables, comme tout ce qui dissocie l'esprit de l'ordre, comme tout ce qui désorganise la cohésion interne et qui trouble, tant soit peu, la vie publique...

Je désapprouve l'exagération et la dramatisation des scènes regrettables qui sont arrivées chez nous: car, en exagérant et en leur donnant des proportions fantastiques, il pourrait paraître qu'elles ne peuvent impressionner, que donner à réfléchir que par leur exagération et déformation.

Avant la guerre, les grands financiers de l'Occident portaient des marques d'intérêt aux Juifs roumains, avec une insistance qui paraissait suspecte, presque toujours la veille de conversions et des accords d'emprunts.

Nos gouvernements comprenaient l'allusion. On accordait un certain pourcentage d'intérêt en plus et tout s'arrangeait. La finance étrangère en bénéficiait, les Juifs de Roumanie, par contre, étaient accusés d'avoir fait appel à l'étranger.

«Maintenant, à l'improviste, des Juifs de Varsovie les prennent sous leur protection. Les Juifs de France, d'Angleterre et d'Italie, qui doivent, eux aussi, savoir ce qu'est l'égalité et la légalité, ne les ont pas aidés, ils n'ont pas perdu patience et confiance à l'égard de l'Etat roumain et, espérant que les derniers restes de la psychose qui, nulle part, dans le centre et l'ouest de l'Europe, n'est plus bénigne qu'en Roumanie, disparaîtra bientôt, ils ont apprécié, à juste raison qu'il ne faut pas importuner l'Etat roumain par des interventions et immixtions qui ne peuvent qu'irriter et envenimer les choses.

En échange, nous nous trouvons en face de l'immixtion stridente et inutile de quelques coreligionnaires de Varsovie qui sont mal documentés et édifiés, et mal inspirés.

Il ne manquait plus que de voir ces défenseurs improvisés et légers, se présentant avec quelques Juifs hongrois et ukrainiens, pour que tout ce qui est sinistre et faux dans leur agissement soit percé au jour.

Ah! si les petits politiciens juifs de partout voulaient se décider à laisser en paix mes bons coreligionnaires!

Ah! si ces derniers pouvaient se décider à remettre en place les premiers!

Cela serait bien, très bien, pour les uns et pour les autres.

Un peut de tact, mon Dieu, serait-ce beaucoup demander?⁷»

*
* *

Il est à supposer que ces deux personnes sont à même de connaître la situation de leurs coreligionnaires en Roumanie, pour au moins autant que M. le Président du Conseil des Délégations juives de Paris.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 23, vol. 5, p. 97-104

Traducere:

1927, aprilie

Observațiile Guvernului român în privința petiției din 17 ianuarie 1927
a „Comitetului Delegațiilor Evreiești“ de la Paris

Refuz – Guvernul regal crede că scrisoarea în cauză nu întrunește condițiile necesare pentru a fi luată în considerație, dat fiind că acest Comitet de la Paris n-are nici o calitate de a se face purtătorul de cuvânt al evreilor din România.

Acest amestec n-ar putea să se justifice sub nici o formă, atâta vreme cât această minoritate are organizații extrem de puternice, având la dispoziția sa ziare de largă răspândire, avocați notorii, ca și un număr important de membri ai parlamentului care aveau, dacă ar fi trebuit să o facă, mijloace suficiente la dispoziție pentru a întreprinde o acțiune similară. N-am putea să admitem că o minoritate atât de inteligentă, atât de bine organizată și atât de bogată în mijloace de acțiune ca minoritatea evreiască din România, să aibă nevoie de un ajutor străin pentru a-și pune în valoare drepturile în fața Societății Națiunilor. Amestecul străin în împrejurări asemănătoare, departe de a fi favorabil

⁷ On lira également avec profit un second article publié par le sénateur Streitmann dans la *Politica* du 17 février 1927, qu'on trouvera annexé au présent document (Annexe N° 4).

persoanelor cărora ea pretinde să le ajute, n-ar putea decât să le aducă un prejudiciu. Această acțiune a fost, de altfel, respinsă în mod energic de dr. Niemerower, mare rabin al României, care, într-un discurs pronunțat în Senatul român, s-a ridicat contra oricărei intervenții de acest gen. Opinia venerabilului mare rabin a fost împărtășită în egală măsură de numeroși parlamentari evrei, de directori de ziare, de scriitori etc. (a se vedea în special, articolul plin de incisivă ironie, publicat în jurnalul *Politica*, din 17 februarie, de către senatorul evreu Streitmann, anexa nr. 4).

Guvernul regal se grăbește să folosească ocazia care îi este oferită de a prezenta aceste informații Societății Națiunilor, pentru a pune capăt, o dată pentru totdeauna, campaniei calomnioase contra României, care apare periodic, în special în America, având ca subiect pretinsele persecuții îndreptate contra evreilor din România.

Petiția din 17 ianuarie 1927 – Comitetul Delegațiilor Evreiești reproșează Guvernului român, în petiția sa din 17 ianuarie trecut, două lucruri:

a) de a leza drepturile evreilor prin acte legislative și administrative în contradicție flagrantă cu Tratatul Minorităților;

b) de a încuraja, prin inerția organelor sale, excесе antievreiești, „care au îmbrăcat un caracter de pogromuri, amintind pogromurile din Rusia țaristă“.

La prima dintre aceste acuzații Guvernul român a dat o dezmințire formală, declarând că legile și reglementările din țară garantează un tratament egal tuturor cetățenilor, fără diferență de rasă, de limbă sau de religie. Acest principiu fundamental este înscris fără prescurtări în art. 5 al noii Constituții române, care proclamă că:

„Românii, fără distincție de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea de asociere și de toate drepturile și libertățile stabilite de lege“.

În afară de aceasta, este important de subliniat, o dată în plus, că delegațiile evreiești au recurs la procedeul, binecunoscut de către Consiliul Societății Națiunilor, de a formula acuzații generale față de guverne, fără a aduce nici o precizare și nici o documentare în sprijinul tezei lor. În ziua în care se va voi să se formuleze acuzații precise asupra acestui subiect, Guvernul român se va grăbi să răspundă la acestea.

În ceea ce privește al doilea cap de acuzare, Guvernul român atrage mai întâi atenția asupra faptului că, în vocabularul curent, „pogrom“ este sinonim cu jafuri, devastări în masă, urmate de omoruri și de atrocități de toate felurile. Desfidem pe oricine care ar putea să indice un singur caz în care astfel de excесе s-ar fi produs pe teritoriul român. A vorbi de pogromuri într-o țară care a dat de curând, adăpost zecilor de mii de refugiați evrei din Rusia, constituie o afirmație calomnioasă în plus, care ar autoriza Guvernul român să ceară pur și simplu respingerea acestei petiții.

Dacă n-a existat niciodată pogrom în România, așa cum pretind autorii cererii, guvernul regal, preocupat înainte de toate de adevăr, nu contestă că n-ar

fi existat, din contra, în ultimul timp, unele incidente izolate pe care le dezaprobă și pentru care a făcut totul spre a le face să înceteze.

Oricât de supărătoare ar fi, aceste incidente n-au luat niciodată o asemenea amploare încât să-l autorizeze pe dl Motzkin să le aducă în fața Societății Națiunilor, a cărei intervenție n-ar trebui să se exercite decât în caz de infracțiune serioasă sau de amenințare cu o infracțiune asemănătoare din partea guvernului.

Departa de a avea amploarea și aspectul care s-a dorit să li se dea, numitele incidente n-au avut niciodată un altfel de caracter decât cel de fapte sporadice și, din fericire, de o importanță secundară (a se vedea anexele 1, 2, 3, 4 și 44¹).

În paginile care vor urma, vom găsi un răspuns adecvat pentru cele câteva cazuri semnalate în petiție. Pentru a fi în măsură totuși, de a înțelege sensul real al acestor incidente, trebuie să avem câteva noțiuni asupra antecedentelor istorice și politice ale importante probleme care ne preocupă.

Problema evreiască în România înainte de război – Stabilirea maselor de evrei în România, atât în Vechiul Regat cât și în noile provincii, este de dată relativ recentă. Cronicile din țară, inscripțiile, sigiliile de aur, într-un cuvânt toate sursele de istorie din țară păstrează aproape complet tăcerea asupra acestui subiect până în sec. al XVIII-lea.

În vechea Românie, la începutul sec. al XIX-lea se constată prezența a aproape trei mii de familii evreiești. În 1820, acest număr atinge de abia 4.855. Începând din acest moment, teritoriul român devine teatrul unei adevărate invazii evreiești pentru că, în 1831, numărul lor este în jur de 37.000 persoane. În 1859, el s-a triplat deja pentru a atinge cifra de 118.922 persoane. În 1899, el s-a dublat din nou pentru a ajunge la 269.000 de suflete, în cifre rotunde. În consecință, în mai puțin de un secol, elementul evreiesc din Vechiul Regat, a crescut cu mai mult de *două mii* la sută (!).

Creșterea anormală a numărului lor², tipul, limba, moravurile, costumele lor, totul demonstrează originea lor străină, ca și recenta emigrare a marii lor majorități. (A se consulta în privința acestui subiect, Verax, România și evreii, București, 1902; Comnène, Etude sur la condition des Israélites en Roumanie, (Studiu asupra condiției israeliților în România) Paris, Pédone, 1905; Lahovary, Problema evreiască în România, București, 1903).

¹ A se vedea nota din josul anexei 1. (Nota Secretarului General).

² După toate statisticile din lume trebuie să treacă în jur de cincizeci de ani pentru ca populația, chiar din țările cele mai prolifiche din lume, să se dubleze. Dl. Ferdinand Faure, profesor la Universitatea din Paris, director al „Revistei Politice și Parlamentare“ etc., într-un studiu inedit prezintă cazul cel mai surprinzător de natalitate, singurul, de altfel, care a fost înregistrat de mai bine de treizeci de ani, cel al Rusiei, a cărei populație, în perioada 1881-1890, a crescut într-o proporție de 49,45% locuitorii, cifră aflată totuși cu mult sub cea care arată creșterea israeliților din Moldova.

În Bucovina, în momentul răpirii acestei provincii de către Austria în 1775, existau în total 526 familii evreiești, adică în jur de 2.100 persoane; în 1924 numărul lor era de 128.000 persoane. Dacă în 1846, evreii reprezentau de-abia 3,12% din populația totală, în 1880, adică aproape 30 de ani mai târziu, această proporție s-a ridicat la 11,83%. Din 1868 până în 1880, într-un interval de 12 ani, pe când restul populației, în ciuda calităților prolifrice binecunoscute, creștea cu numai 7,84%, elementul evreiesc creștea cu 41,10%.

În Transilvania se puteau număra în 1804, în toată provincia, numai 1.606 evrei. Cincizeci de ani mai târziu, numărul lor a crescut de zece ori, plecând de la 15.573 pentru a ajunge, douăzeci de ani mai târziu, în 1870, la 24.842 și, în 1923, la 200.000, în cifre rotunde.

În Basarabia, în momentul dezmembrării acestei provincii din Moldova, în 1812, numărul lor era nesemnificativ. El este în zilele noastre de 276.000, adică o zecime din populația acestei provincii.

Dacă adăugăm la cifrele de mai sus numărul evreilor refugiați din Rusia, din Ungaria, din Austria, chiar și din alte țări străine și care au fost semnalati nu de puține ori atenției biroului dr. Nansen, cifra evreilor, cetățeni sau necetățeni trăind actual în România, depășește cu mult pe cea de un milion două sute de mii de suflete (1.200.000). Importanța acestei cifre apare încă mai evidentă dacă se consideră că numărul evreilor din lumea întreagă este, după recente statistici ale biroului din Philadelphia, de 14.600.000. Evreii din România reprezintă deci, numai ei singuri, în jur de 9% din numărul total al evreilor, față de 2,5% în Cehoslovacia, 3,5% în Ungaria, 2% în Anglia, 1% în Franța, 0,3% în Italia.

Înțelegem, în aceste condiții, că această problemă ia un cu totul alt aspect în România decât în alte țări din Europa.

Originea evreilor din România – O parte, aparținând familiei evreilor spanioli (Sefardim) formează grupul cel mai vechi al evreilor din România. Venind din Constantinopole și în special din Salonic, ei prezintă un tip semit mediteranean, cu o tendință destul de pronunțată de a se asimila populației autohtone. Numărul lor nu este ridicat; el nu depășește actualmente 60.000. Ei sunt stabiliți în special în Valahia, formează comunități separate de celelalte comunități evreiești, având un idiom, un ritual și tradiții distincte.

Ceilalți evrei, care formează marea masă, sunt de origine rusă, poloneză, austriacă și ungară³. Ei aparțin mării familii a evreilor numiți „polonezi” (Aszkenazim). Reprezintă un tip foarte diferit de cel al evreilor spanioli, vorbesc idiș, această limbă formată din elemente ebraice și germanice, poartă redingotă lungă, bonetă de fetru și moațe; sunt aproape toți blonzi, slabi și plâpânzi. Ei formează o întreagă clasă de mici artizani, prăvăliași, cârciumari, curtieri etc. Ei respectă într-un mod riguros credința în tradițiile milenare. Călătorul francez André Bellesort i-a văzut în ultimul timp dansând sub clar de lună în timpul

³ A se vedea Verax, *op. cit.*; pagina 65 și următoarele și Comnene, *op. cit.*, pagina 34 și următoarele.

sărbătorilor de Anul Nou, ca pe timpul lui Titus. Alungați din țara lor de origine datorită persecuțiilor, serviciului militar riguros și mai ales de mizerie, ei au sosit în masă pe terenurile bogate ale Moldovei unde nu exista industrie, aproape deloc comerț și unde inexistența unei burghezii perpetua un hiatus între clasa boierilor și cea a țăranilor. Veniți din nord și din Orient ei se îndreaptă către aceste ținuturi în mase compacte. Dacă în partea occidentală a țării, în special în Banat, Timișoara și în Oltenia, numărul lor este destul de redus, el este extrem de mare în Basarabia, în nordul și răsăritul Moldovei, ca și în Bucovina.

Din 1831 și până în 1838, adică într-un interval de numai 7 ani, se poate urmări creșterea anormală a elementului evreiesc la orașe, cu o precizie frapantă. Această creștere este de 60% la Iași, de 248% la Piatra Neamț, de 278% la Fălticeni, de 320% la Bacău, în sfârșit de 600% la Botoșani; astfel se explică că de la 12.000, în mai puțin de un secol cifra lor a ajuns la 270.000 de suflete.

Acești evrei veniți, după cum am văzut mai sus, în special din Rusia și din Polonia, au adus o dată cu multă mizerie, obiceiurile lor, limba lor, tradițiile lor și credința lor religioasă. Mulți au rămas săraci, făcându-și o acerbă concurență în micile lor meserii prost plătite. Unii din aceștia neputând să reziste mult timp mizeriei, au îngroșat rândurile emigranților pentru America. Mulți au prosperat; cea mai mare parte totuși au rămas grupați, strâns legați unii de alții, izolați de populația autohtonă, formând grup aparte, neavând nimic comun cu ea.

În ciuda particularităților accentuate ale acestor noi veniți populația autohtonă nu i-a privit niciodată cu rea voință; ei n-au fost niciodată obiectul acelor sentimente de dușmănie pe care le-au cunoscut de-a lungul secolelor în țările „civilizate“ ale Europei occidentale. Poporul român, a cărui toleranță religioasă, după cum a spus odată public pastorul Charles Muller de la Geneva, merge uneori până la necredință, n-a cunoscut niciodată războaiele religioase. România n-a avut nici inchiziție, nici vecernii siciliene, nici sfântul Bartolomeu, nici pe cavalerul de la Barre, nici pe Etienne Dolet. Evreii din România n-au cunoscut nici „Judengasse“, nici ghetoul, nici „Judensteuer“, pe care le-au cunoscut în alte părți. Românul a moștenit fără îndoială de la strămoșii săi romani această largă toleranță în materie religioasă care făcea ca la Roma să poată fi onorați toți zeii.

Deci, dacă a existat o problemă evreiască în România, se cuvine să subliniem că a avut din toate timpurile un caracter strict economic și politic, niciodată religios. Toți călătorii care au avut ocazia să studieze problemele României, din timpurile cele mai îndepărtate până în zilele noastre, au fost de acord în a recunoaște acest adevăr. Ne place în mod deosebit să prezentăm în acest document mărturia concludentă a unui maghiar de o înaltă reputație literară și politică, domnul de Gerando Teleky (a se vedea COMNÈNE, op. cit., pagina 149).

Particularitățile evreilor la care făceam aluzie mai sus, o oarecare tendință invazionistă și numărul lor mereu în creștere au trezit evident, spre sfârșitul secolului trecut, în spiritul românilor neliniști legitime. Ei n-au făcut obiectul

nici a persecuțiilor, nici al conflictelor, așa cum s-a lăsat să se subînțealeagă adesea în Occident.

De-a lungul întregului secol al XIX-lea și până în zilele noastre, nu se cunoaște nici măcar un singur caz care ar putea merita numele de „pogrom“.

În timpul revoluției agrare din 1907, când proprietarii și fermierii au fost în egală măsură rău tratați de țărani, se constată că numărul proprietarilor și al fermierilor români care au avut de suferit efectele acestei răscoale (asemănătoare jacqueriei franceze) a fost considerabil, pe când cel al evreilor a fost absolut nesemnificativ. Chiar dacă unii evrei au avut de suportat neplăceri datorate acestei mișcări revoluționare, se cuvine să precizăm că ei au făcut obiectul actelor de violență la fel ca și românii, ca fermieri și nu ca evrei.

Cât privește regimul legal, legile din România nu făceau nici o distincție între creștini și evrei în ceea ce privește exercitarea drepturilor civile. Ele le interziceau, din contra, exercitarea drepturilor politice. Străini, veniți în țară de puțină vreme – foarte adesea încălcând legile și regulamentele – neobținând dreptul de cetățenie în noua lor patrie, ei n-au făcut nimic pentru a ajunge la nivelul celorlalți cetățeni. Rămași străini, ei nu puteau să fie tratați, în marea lor majoritate, astfel decât în această calitate.

Problema evreiască în România se punea deci exact în maniera în care se puneau problema chineză și japoneză în Statele Unite, sau problema italiană în Franța și în Elveția.

Pentru a fi asimilați cetățenilor, conform principiilor juridice universal admise, ei trebuiau să se naturalizeze individual⁴. Prin aplicarea Constituției atunci în vigoare – și conform principiilor consacrate de numeroși legislatori – naturalizarea era dobândită prin Parlament.

Contra acestei stări de fapt și de drept s-au ridicat de mai multe ori asociațiile evreiești internaționale, care vroiau să oblige România să acorde cetățenie unei mase de străini care n-avea nimic comun cu majoritatea poporului, care nu-i cunoștea trecutul, obiceiurile, nici chiar limba și care se încapățâna să se țină deoparte de populația autohtonă, formând în mijlocul statului un corp străin ireductibil.

Iată în câteva cuvinte istoria marilor dispute din Congresul de la Paris, din Congresul de la Berlin, ca și pe aceea a straniei intervenții diplomatice a guvernului Statelor Unite ale Americii din 1902.

De fapt, în pofida unei proceduri evident foarte lungi și costisitoare, un oarecare număr de evrei a dobândit naturalizarea română. Astfel s-a abordat *in globo* naturalizarea a 883 evrei care făcuseră războiul de independență din 1877 ca și naturalizarea soțiilor lor, copiilor lor, părinților lor...; la modul general se poate spune că s-a acordat tuturor celor care reprezentau o valoare economică sau intelectuală reală.

⁴ Numai statul poate să determine în ce moment un individ devine cetățean, care sunt condițiile și modurile de a obține această calitate și care sunt drepturile care decurg din aceasta. – (Cf. Bluntschli, *Dreptul internațional codificat*, art. 364 și următoarele; Lawrence-Wheaton, III, pagina 185 și următoarele; Bonfils, Nr. 417; Despagnet, pagina 280).

Acesată distincție între drepturile civile și drepturile politice, va fi cu atât mai explicabilă pentru un studiu imparțial, dacă nu se va pierde din vedere că România de dinainte de război, adoptând aproape fără modificări Constituția belgiană, nu cunoștea decât un regim cenzitar foarte strict; că dreptul de vot era rezervat unei categorii restrânse de cetățeni, adevărați privilegiați; că marea masă a poporului era ținută practic deoparte și că, în consecință, părea natural să nu se acorde străinilor, a căror imigrare era recentă, astfel de drepturi care se refuzau majorității poporului român însuși.

Această rigoare era dictată în același timp de un motiv la fel de grav. Calitatea de cetățean antrena în România, ca și în numeroase alte țări, dreptul de a posedea pământ. Ori, pe de o parte, în tradițiile popoarelor agricole, noțiunea de pământ este legată de noțiunea de putere. Numai dacă ne reîntorcem la tradițiile vechi, la Roma, unde proprietatea cviritară⁴ era rezervată numai cetățenilor, putem găsi o primă explicație a acestei dispoziții. Pe de altă parte, conducătorii români, dându-și seama de inferioritatea economică care exista între populația autohtonă și noii veniți, se temeau să vadă că pământurile ies de sub stăpânirea țaranilor, pentru a fi puțin câte puțin acaparate de evrei, mai bine pregătiți, mai bine adaptați în lupta pentru viață⁵.

⁴ Quirites, denumire dată cetățenilor romani.

⁵ Doctrina nu este de acord asupra naturii dreptului statului asupra teritoriului său. Unii scriitori văd în aceasta un drept de proprietate, alții un drept de suveranitate; totuși, toți autorii sunt de acord în a admite această autoritate exclusivă a statului. „Primul element al proprietății unui popor – spune Pradier-Fodéré – este libera dispunere de teritoriul său... Atunci când o națiune a ocupat cu forțe în regulă un ținut, dreptul de proprietate pe care ea îl dobândește prin aceasta asupra tuturor părților din acest sol, o autorizează să se servească de acesta, excluzându-i pe străini”.

„Este de datoria legislației fiecărui stat – spune la rândul său Bluntschli – de-a determina dacă și în ce condiții străinii pot să dobândească proprietăți funciare în țară...”

Numai prin actul din 12 mai 1870, s-a acordat străinilor dreptul de a dobândi imobile în Anglia.

Această prohibiție, era încă în vigoare recent în regatele scandinave.

Legea din 3 mai 1887 interzice străinilor de a dobândi imobile în Statele Unite, numai dacă nu-și declară într-un răstimp oarecare, intenția de a deveni cetățean al Republicii. Achiziția de bunuri – fonduri este și ea interzisă societăților din care străinilor le aparține mai mult de 20% din capital.

Statul Illinois interzice, la rândul său (iunie 1888), străinilor, să posede imobile, ceea ce face ca străinul care a moștenit un pământ să-și vadă bunul confiscat dacă, într-un răstimp de trei ani, nu l-a vândut sau dacă nu s-a naturalizat.

Legislația statelor New York, Wisconsin, Minnesota etc., nu diferă decât foarte puțin de precedentele.

În Missouri, Alabama, Vermont, Carolina de Nord, Mississippi, Columbia, Arkansas, Delaware etc., dreptul de a dobândi bunuri – fonduri de către străini este acordat cu condiția ca străinul să devină american într-un răstimp determinat, sau cu condiția de a nu renunța la ele spre profitul unui al treilea, și el străin.

Legislația peruviană, în art. 34, cod civil, spune că „Achiziția de imobile și condițiile comerțului pentru străini vor depinde de tratatele care vor fi încheiate cu națiunile respective, ca și de legi și de reglementări speciale”. Ori, aceste legi și reglementări speciale au blocat de multe ori punctele vizate prin acest text.

În Mexic este normal să nu se acorde străinilor autorizația necesară pentru a dobândi pământuri situate la cinci leghe de-a lungul coastelor, și la douăzeci de leghe de-a lungul frontierelor.

O propunere în același sens a fost, de altfel, prezentată și Parlamentului francez la 10 decembrie 1898.

Fără lumina trecutului nu se poate judeca situația prezentă; am crezut că este de datoria noastră de a furniza aceste informații, pentru a explica mai mult decât un aspect al problemei.

Nebeneficiind, în ansamblu, de drepturi politice și fiind împiedicat de a achiziționa pământ, elementul evreiesc n-a fost împiedicat să prospere. Sinagogile s-au ridicat în fiecare zi mai mari și mai bogate; numărul școlilor, fundațiilor caritabile, asociațiilor mutuale, literare, artistice s-a multiplicat fără încetare. Finanțele, comerțul, industria, presa au devenit, într-o proporție zdrobitoare, domeniul aproape exclusiv al evreilor. Numărul medicilor, al avocaților, al scriitorilor, al artiștilor evrei n-a făcut decât să crească în fiecare zi; relațiile între cele două populații trăind alături n-au fost totuși tulburate. Bunăstarea populației evreiești n-a încetat să crească cu fiecare zi.

Pentru a nu cita decât un exemplu, în 1903 se puteau număra în orașul Botoșani 1.173 de proprietăți urbane aparținând evreilor pe când populația neevreiască nu posedă decât 1.241. La Iași 2.026 proprietari erau evrei, în timp ce proprietari creștini erau 2.659. La Piatra Neamț proporția este de 1.386 față de 1.480. În fine, la Fălticeni, evreii sunt în număr de 618, pe când proprietarii creștini de abia ajung la 363.

Poporul român spera că, odată cu prosperitatea și cu bunăstarea, elementul evreiesc dintr-a doua generație se va apropia mai mult de el.

Problema evreiască după război – În 1916 România, urmărind realizarea idealului său național, intră în război. Amintirea calvarului său este prea prezentă în toate memoriile pentru ca noi să fim obligați să insistăm asupra acestui lucru. Ne permitem, totuși, să amintim că Vechiul Regat, el singur, a avut mai mult de 800.000 de morți, adică 10% din populația sa totală, pe când celelalte provincii au avut și ele partea lor de sacrificii, într-o proporție aproape similară. Țara a fost, în plus, aproape în întregime secătuită și reforma agrară, mijloc suprem pentru a salva țara de bolșevism, urmată de catastrofa monetară, au sfârșit prin a ruina complet clasa deținătoare de bunuri. Bugetul de stat dezzechilibrat a fost o altă cauză a mizeriilor, a suferințelor fără nume, funcționarii de stat fiind reduși la salarii de foamete.

În ce a constat aportul evreilor din România în această supremă încercare, despre aceasta se cuvine, poate, să nu vorbim. Guvernul român, inspirându-se mereu din sentimentul național de bunătate, propriu poporului său, a acordat o largă amnistie pentru crima de ofensă adusă patriei și n-a publicat nici o dispoziție specială contra profitorilor războiului. Trecând sub tăcere împrejurări în mod special dureroase, Guvernul regal crede că îndeplinește, în același timp, o datorie de pietate față de câțiva evrei, care și-au îndeplinit în întregime sarcinile. Dar ar însemna să comitem o gravă eroare dacă n-am vedea, în unele manifestări din prezent, ecoul abandonurilor notorii față de patria aflată în pericol.

La suferințele cauzate de război vin să adauge dificultățile fără număr de după război. Țara, devastată, era lipsită de toate; națiunea era epuizată. În plus, pe când în Occident pacea părea că intră în drepturile sale, România se vedea obligată să mențină starea de război, pentru a-și lua măsuri de precauție și pentru

a se apăra față de două sisteme comuniste care o amenințau: cel al lui Lenin în Răsărit și cel al lui Béla Kun, în Apus. Ori, pe drept sau pe nedrept, numele cu rezonanță evreiască ale unor mari șefi bolșevici făceau opinia publică să creadă că această mișcare vătămătoare era esențialmente evreiască. Această teză, în mod abil exploataată de o propagandă antisemită străină, n-a rămas fără urmări în România, ca și în alte țări ale Europei.

În același timp, în România sunt nenumărate greve. Conducătorii lor sunt în cea mai mare parte evrei. Se descoperă organizații comuniste: șefii lor sunt evrei. Se arestează curieri, spioni, agitatori; ei sunt în cea mai mare parte evrei.

Dar ceea ce face să se umple paharul este atentatul din 1920. O bombă face efectiv să sară în aer palatul Senatului din Regat, singurul atentat care a însângerat vreodată viața politică din țară și care l-a omorât pe ministrul justiției, pe unul din episcopii cei mai populari din Transilvania, pe un senator și a rănit grav un alt episcop, ca și pe președintele Senatului. Șeful complotului, Max Goldstein, și complicii săi sunt tot evrei.

În momentul în care națiunea se confruntă cu dificultăți fără număr, în care tezaurul este gol, în care impozitele nu se percep, când moneda scade în fiecare zi, când totul trebuie făcut și totul trebuie organizat, când mizeria domnește iar burghezii și intelectualii creștini sunt sărăciți, la București ca și în alte orașe ale Regatului vedem o armată de gheșeftari, de speculanți, de „rechini“ cum sunt numiți în Italia, etalând un lux insolent și provocator. Acest fenomen nu este propriu României, bineînțeles, dar nicăieri în altă parte nu avem, printre traficanți și profitori îmbogățiți, atât de puțini conaționali.

Toate acestea au fost spuse nu pentru a justifica ci pentru a explica evenimentele care vor urma.

În pofida a tot ceea ce s-a spus, nimeni nu se gândește în România să identifice toată populația evreiască cu profitorii și trădătorii; din contră. Înainte chiar de sfârșitul războiului, pe 28 august 1918, o lege recunoaște ca cetățean român pe orice persoană născută în România, din părinți născuți și ei pe teritoriul național și având domiciliul acolo. Textul acestei legi este valabil și pentru părinții, văduvele, copiii celor care au murit pentru patrie. Toți cei care au participat la campania din 1916, ca și cercetașii care au urmat armata în retragere, beneficiază și ei de lege.

La 20 decembrie 1918 o nouă lege, și mai liberală, o înlocuiește pe prima.

Pentru a dobândi dreptul de cetățean, ea nu cere interesaiilor decât să fie născuți în România și să nu fi beneficiat de protecția unui stat străin. Aceste condiții nu sunt cerute persoanelor care au servit în armată în timpul războiului. În fine, un decret-lege din 22 martie 1919 simplifică formalitățile acesteia. Orice persoană care declară că s-a născut în România și că n-a beneficiat niciodată de o protecție străină și care va face cerere, devine *ipso facto*, cetățean român.

Astfel, cu mult înainte de Tratatul Minorităților care datează din decembrie 1919, majoritatea zdrobitoare a evreilor din România avea posibilitatea de a dobândi cetățenia română printr-o simplă declarație de voință.

În același timp cu acesată operă legislativă, care arăta sollicitudinea Guvernului român față de elementul evreiesc stabilit în România, zeci de mii de refugiați venind din Rusia, din care cea mai mare parte erau evrei, se îndreptau către frontierele de nord și de est ale țării. Deși această nouă invazie trebuia să crească considerabil dificultățile de aprovizionare ale populației autohtone, deja atât de încercată, și să complice excesiv datoria, deja atât de grea, a organelor administrative, și risca să compromită într-o perioadă atât de tulbură, ordinea și securitatea din interiorul țării, Guvernul român, trecând peste aceste considerațiuni, nu ascultă decât vocea carității.

Am putut astfel asista, încă o dată, la o mișcare a populației amintind, în unele momente, o adevărată migrație a popoarelor, a unui singur popor mai ales, a poporului evreu.

Și totuși în acest moment anume, se puteau auzi, la Paris ca și în altă parte – la mitingurile organizate de evrei ca dl Braunstein, dezertor din armata română, binecunoscut la Paris – cele mai neverosimile calomnii la adresa României.

Manifestații și excese antiievreiești – Aceste câteva cuvinte fiind spuse – indispensabile pentru a lămurii ceea ce urmează – putem să abordăm examinarea „evenimentelor” denunțate de semnatarii petiției și pe care aceștia le califică drept „tragice”.

Guvernul ține totuși să declare, încă de la început că, dacă au avut loc incidente pe care el este primul în a le deplânge, el nu poate admite ca acestea să fie prezentate ca manifestări ale poporului român luat ca masă, îndreptate contra populației evreiești și atentând la securitatea acesteia din urmă.

Deși comportarea populației evreiești n-a fost întotdeauna ireproșabilă, poporul român n-a nutrit față de aceasta un sentiment de ostilitate, așa după cum s-a demonstrat mai sus.

Toate incidentele care au avut loc în acești ultimi ani n-au depășit cadrul restrâns de acte necugetate ale tineretului și încă a unei minorități a acestui tineret, în afară de marea masă populară (a se vedea asupra acestui subiect scrisoarea președintelui Consiliului de Miniștri, anexa nr. 1).

Și aici unele lămuriri sunt necesare. În afară de motivele generale pe care le-am dat deja, de ordin mai degrabă psihologic, există altele, speciale și de ordin mai degrabă material, care sunt la baza acestor incidente.

Învățământul superior număra, în Vechiul Regat, înainte de război, două universități, una la București și alta la Iași, ca și unele școli speciale cum ar fi Academia de Înalte Studii Comerciale, Școala politehnică etc. Aceste școli erau absolut insuficiente, chiar pentru o populație de opt milioane de locuitori. Prin adăugarea noilor provincii, populația românească dublându-se, problema învățământului în general și cea a învățământului superior în special, s-a acutizat fără precedent. În pofida noilor universități din Cluj și din Cernăuți, în pofida creării în Transilvania a unei Școli politehnice, ca și a unei Facultăți de Teologie în Basarabia, numărul celor care vor să urmeze cursurile universităților și școlilor superioare este atât de mare încât problema devine neliniștitoare.

Restrângerea bugetară nu permite totuși ameliorarea situației. În noile provincii asistăm la un adevărat iureș al populației eliberate, înspre universități. Scăderea cursului de schimb reține în țară studenții care altădată își urmau cursurile în străinătate. Situația precară a burgheziei, care nu-și mai poate trimite copiii în școlile de la Paris, de la Roma, de la Londra, de la Berlin, de la Geneva, agravează și mai mult această situație. Amfiteatrele, sălile de curs, laboratoarele au devenit insuficiente. Profesorii sunt supraaglomerați și în acest timp, studenții nevoiași, fiii cetățenilor care au apărat teritoriul național se chinuie să-și găsească locuință, să se întrețină, să-și cumpere cărți, aparate științifice, instrumente indispensabile pentru studiile lor. Numai evreii, în cea mai mare parte destul de înstăriți, au posibilitatea să-și plătească pensiuni de familie, sau să locuiască la rude bogate și să-și cumpere ceea ce este indispensabil pentru lucrările lor⁶.

Aceste împrejurări de natură să antreneze neplăceri au fost agravate și mai mult printr-o imprudență de netăgăduit din partea asociațiilor evreiești.

Într-adevăr, comunitățile evreiești posedă în România, ca peste tot de altfel, unele birouri de înmormântare, urmând un ritual determinat. Ori, pentru motive greu de lămurit, numitele birouri puneau stăpânire pe toate cadavrele evreilor nevoiași care nu erau reclamate de familie și, contrar a ceea ce se face în astfel de cazuri cu cadavrele creștinilor, refuzau să le dea amfiteatrelor facultăților de medicină pentru a servi pentru lucrările studenților. Studenții creștini, găsind că acest regim excepțional este ilogic, au luat atitudine contra camarazilor lor evrei, interzicându-le să disece cadavrele creștine. Acest motiv, frivol în aparență, a fost cauza incidentelor care s-au produs pentru prima dată în mediile universitare. Cu pasiunea proprie tinereții, cele două tabere s-au încăpățânat pe pozițiile lor; au asistat la mai multe certuri urmate de demonstrații ostile în fața unor jurnale evreiești care luaseră atitudine ostilă față de studenții creștini. Aceasta este cauza manifestațiilor antisemite care au fost semnalate după război.

Departate de a rămâne inactive, autoritățile intervin și aplanează conflictul. Când, mai târziu, incidentele se reiau pentru aceeași cauză, se va ajunge până la închiderea facultăților, alungarea studenților creștini din căminele create de guvern pentru ei și arestarea celor mai violenți dintre ei.

Trebuie totuși să spunem că, oricât de dezagreabile au fost aceste evenimente, ele n-au luat niciodată proporții îngrijitoare.

⁶ Folosim această ocazie pentru a răspunde afirmației petiționarilor că România, mai abilă decât celelalte țări din Europa Centrală, n-a aplicat principiul *numerus clausus*, inaugurând o formulă și mai radicală, aceea a *numerus nullus*. Ori, iată câteva cifre concludente: în anul școlar 1926-1927 existau la Universitatea București 2.637 studenți evrei, la Universitatea din Cernăuși 280, la Universitatea din Cluj 179, la Academia Comercială din București 137, la Academia Comercială din Cluj 9, la Academia de Drept din Oradea 63 etc. Iată ceea ce înțeleg prin *numerus nullus* cei care ne contrazic.

Din când în când se constată o oarecare efervescentă în una sau alta din facultăți, dar aceste mișcări nu ajung niciodată să se generalizeze și, grație atitudinii ferme a autorităților, ele sunt de scurtă durată.

Exemplul unei țări vecine care a introdus în universități *numerus clausus* a acționat în mod nefavorabil asupra unor spirite. O campanie străină, decisă să exploateze toate circumstanțele capabile să dezorganizeze statul, este și ea fructificată. Campania persistentă de calomnii dusă în presa străină contra României și, în special, mitingurile prezidate în străinătate de persoane cu nume evreiești: Bloch, Farchi, Blum, Haimsohn, Weiss etc., cresc neplăcerile deja existente. În pofida acestui lucru, grație atitudinii mereu ferme adoptate de guvernele succesive, pare să se realizeze o liniștire a situației și timp de mai multe luni nu mai auzim vorbindu-se de incidente de acest fel. Ordinea pare să fie restabilită definitiv în lumea școlilor atunci când un incident profund regretabil are loc în octombrie 1926, la Cernăuți.

Un grup de liceeni evrei care au picat la examenul de bacalaureat, atacă pe stradă, în plină zi, pe profesorii lor pe care îi lovesc. Părinții, ca și trecătorii evrei, departe de a lua atitudine contra acestor copii, par să încurajeze prin gesturi și prin vorbe această infracțiune de drept comun. Evenimentul provoacă în opinia publică și în special în mediile academice o emoție ușor de înțeles. Agresorii sunt arestați. Un elev creștin venit de la Iași, convins că onoarea rasei era în joc și că agresorul principal, elevul Falik, nu va fi pedepsit într-un mod exemplar, îl omoară trăgând asupra lui un foc de pistol. Este meritul guvernului regal de a fi știut să intervină la timp pentru a împiedica aceste incidente să ia proporții încă și mai grave și aceasta pe când ziarul *Morgenblatt*, din Cernăuți, în numărul său 2.502, tratează în termeni elogioși o carte în care Isus Cristos era taxat drept „șarlatan“. De atunci n-am avut a deplânge nici un incident serios dacă n-ar fi micul scandal aproape fără importanță care a avut loc în decembrie trecut, la Chișinău, în Basarabia, asupra căruia vom reveni în curând, acest incident făcând obiectul principal al petiției Comitetului de la Paris.

Examen critic asupra petiției Comitetului de la Paris – Comitetul delegațiilor evreiești de la Paris, prin petiția sa din 17 ianuarie trecut, afirmă în mai multe rânduri că autoritățile române par să favorizeze excesele antievreiești, în special prin nepedepsirea autorilor unor astfel de incidente.

Ori, deschizând câteva dosare, la întâmplare, printre cele mai recente, vom găsi ceea ce urmează:

1. La 13 iulie 1926, Mircea Sercea, român, este condamnat de judecătorul de pace din Tulcea, la 1.000 lei amendă, pentru că l-a lovit pe Leon Radovici, evreu.

2. La 10 septembrie 1925, profesorul Jean Isăceanu, din Suidriceni (Dorohoi), este condamnat la 1.000 de lei amendă pentru că a violat domiciliul evreului Uzincna.

3. Virgil Neacșu, român, este condamnat de autoritățile judiciare din Bârlad la 500 de lei amendă pentru că a spart geamurile magazinului lui Maurice Goldstein.

4. La 15 aprilie 1925, studenții români Emilian, Hubert, Săvescu și Popescu, găsindu-se în vacanță la Brașov și marcând cu semnul crucii porțile câtorva locuințe și magazine evreiești, au fost condamnați fiecare de către poliția locală, la o amendă de 100 lei.

5. Pentru că au spart vitrinele din Iași în cursul unei manifestații, pe 2 august 1925, la câteva magazine evreiești, ca răspuns la agresiunea din partea evreilor Gersh și Lehrman, a cărei victimă a fost profesorul universitar Cuza, românii Anton Popovici, elev al Școlii superioare de comerț și Hriteu Traian, funcționar, au fost condamnați de Tribunalul din Iași la o lună și respectiv la 15 zile de închisoare.

6. Pentru că au participat la devastările magazinelor evreiești, pe 3 august 1928, Tribunalul din Iași i-a condamnat pe domnii I. Mota, I. Barbu și Aurel Eremia, studenți, la două luni de închisoare; iar pe Casian Mihăilescu, student și pe G. Raicu, elev, la 15 zile, iar pe elevii Gh. Loghin și N. Tolica, la 10 zile de închisoare.

7. Ca urmare a incidentelor care au avut loc la București pe 7 decembrie 1925, studentul A. Vulpe a fost condamnat la 1.000 de lei amendă și pentru aceleași motive, pe 26 februarie 1926, studenții I. Popescu și M. Popovici au fost condamnați la o lună închisoare; numiții D. Tronaru și N. Dandu, fiecare la 15 zile de închisoare.

N-am citat decât câteva cazuri în care justiția s-a pronunțat deja și am omis să semnalăm alte cazuri care sunt în curs de instrumentare sau de judecată.

În aceste condiții, putem să vorbim de impunitate?

Dar lectura dosarelor ne arată că n-a existat exces decât de o singură parte. În afara cazului citat deja, de agresiune din partea câtorva elevi evrei față de profesorii lor, la Cernăuți, în octombrie 1926, mai putem citi:

1. Pe 4 februarie 1926, la Cernavodă, Leon Stein, evreu, l-a rănit cu o lovitură de cuțit pe studentul în medicină Corneliu Ceacalopol, român.

2. Herman Spiegler, evreu, este condamnat de Tribunalul din Dorohoi, pentru a fi insultat și lovit în plină stradă pe 3 august 1924, pe studenta româncă Elvira Ionescu.

3. La Buzău, Sami Goldstein, petrolist, este condamnat pentru că a lovit pe elevul român Ovidiu Vasiliu.

4. La Buzău, Abraham Anghelovici, evreu, a fost condamnat pentru că a insultat și lovit pe românul V. Niculescu, funcționar al Primăriei.

5. Pentru că a făcut, pe 16 ianuarie 1926, observații la patru tineri evrei: Abraham Cleiman, Aron Chigil, Joseph Galter și Leifer Paghis, un funcționar român din gara Călărași (Basarabia) a fost urmărit de mai sus numiții și lovit atât de violent încât a fost în incapacitate completă de lucru timp de trei săptămâni.

6. Pe 2 decembrie 1926, un grup de evrei dintre care Monia Romov, Boruchsor, Gheb, Cleiman, Zines Leib, din Chișinău, atacă cu pietre un grup de studenți români rănind doi dintre ei (conform anexelor nr. 9-24).

7. La Timișoara, pe 9 decembrie 1924, un grup de opt comercianți evrei rănește grav pe studentul român Beshlui, de la Școala politehnică, pentru a se răzbuna că un grup de studenți români spărsese chiar în aceeași zi câteva geamuri la liceul evreiesc.

8. La Cernăuți, sora de caritate germană, Rosa Muelleger este insultată trivial în stradă de evreii Otto Haltern și Carol Fisher pentru că avea o cruce pe piept, iar crucea îi este smulsă.

9. La Cernăuți, pe 15 noiembrie 1926, pentru că a purtat o insignă în formă de cruce la butonieră, elevul român Dumitru Bolboacă este lovit de către un grup de evrei.

10. La Cernăuți, evreul Sonderling apare, pe 10 decembrie 1926, pe străzile orașului arătând rănilor provocate, spunea el, de antisemiți. Dovedit fiind că s-a automutilat, cu scopul de a provoca, el este citat în justiție (a se vedea constatarea medicală, anexa nr. 8).

11. La Buhuși, pe 24 octombrie 1926, elevul evreu Kach Hermann Siegler rănește cu un foc de pistol pe elevul român Dumitru Jervescu, acuzându-l de antisemitism.

Ne oprim aici cu citarea acestor cazuri care nu sunt decât informative.

Iată cazuri precise care demonstrează incontestabil că responsabilitatea acestor incidente este cel puțin împărțită. Dar ar fi la fel de absurd să deducem din aceste cazuri izolate că populația evreiască este în pericol, la fel cum ar fi inadmisibil să pretindem că populația românească este amenințată.

În plus, nu se poate reproșa autorităților unei țări de a nu fi putut să împiedice toate scandalurile și toate disputele între cetățeni, în special în unele momente de criză, la fel cum au fost cele pe care le-au cunoscut după război țările din Europa. Ceea ce suntem îndreptățiți să așteptăm de la ele este ca ele să se străduiască, în măsura posibilului, să pună capăt acestor incidente și să ceară ca legile să fie respectate și aplicate de toată lumea. Am putut vedea din exemplele sus-menționate că autoritățile românești n-au dat înapoi în fața acestei datorii.

Dacă, în ansamblul său, petiția nu face decât să se mențină pe terenul ușor și vag al generalităților, asupra unui punct, ea pare totuși să aducă câteva precizări. Am spune chiar că este singurul fapt precis care servește de bază întregii construcții a petiționarilor. Este vorba de pretinsele excese de care s-a făcut vinovat un grup de studenți români în orașul Chișinău, în Basarabia, care, sub privirea protectoare – deci complice – a autorităților, ar fi jefuit orașul și ar fi adus daune populației evreiești, pe 2 decembrie 1926.

Să examinăm mai îndeaproape această afacere.

Pe 1 decembrie 1926 a avut loc la Iași, nu „o conferință a studenților antisemiți aparținând partidului profesorului Cuza”, cum afirmă petiționarii, ci Congresul general anual al studenților, unde este obiceiul să se treacă în revistă situația universitară.

Acest congres era prezidat de rectorul universității, om de înaltă cultură occidentală și care s-a ținut departe toată viața, de orice acțiune politică.

Acest congres n-a coincis cu inaugurarea Facultății de Teologie de la Chișinău, cum au pretins petiționarii, având în vedere că această ceremonie a avut loc pe 8 noiembrie trecut deci aproape cu o lună înainte de congres.

Iată deci, pentru început, două puncte ușor de verificat asupra cărora petiționarii s-au complăcut deja în a face afirmații contrare adevărului.

Nu sunt singurele.

Dacă este adevărat că un grup de studenți participanți la congres s-au dus pe 2 decembrie dimineața, la Chișinău, pentru a-și arăta atașamentul față de Basarabia și pentru a răspunde unei invitații a arhiepiscopului acestei provincii, este din contra, cu totul inexact că pe drum ei au lovit călători. Ancheta ordonată de guvern asupra acestui subiect a rămas fără rezultat; nici un caz de violență n-a fost înregistrat în împrejurările expuse în petiție.

S-a demonstrat mai degrabă contrariul: după documentele pe care le-au strâns autoritățile, rezultă că în timpul sosirii trenului în gara Călărași studenții creștini, care cântau imnuri patriotice cum este obiceiul în astfel de împrejurări, au fost huiduiți în mod copios de membrii Ligii Culturale Evreiești, reunită în mod ostentativ pe peronul gării. Cu această ocazie, studentul George Ștefănescu, președintele Asociației Studenților în Teologie de la Chișinău, a fost chiar lovit cu un baston de evreul Nuchim Schwartz, în timp ce alți evrei bombardau cu pietre vagoanele în care se găseau studenții creștini veniți la congres.

Este suficient să ne întrebăm ce făceau în gară, în masă, și chiar înarmați cu bastoane, cu cuțite, cu revolvere, membrii Ligii Evreiești, chiar în momentul în care studenții creștini trebuiau să treacă pe acolo, pentru a ne da seama de existența unei stări de spirit îngrijorătoare a locuitorilor evrei din Călărași.

Petiția afirmă totuși că studenții ar fi forțat personalul trenului să rămână acolo timpul necesar pentru a-i molesta pe evrei.

Pentru a ne da seama de fantezia acestor afirmații este suficient să constatăm că petiționarii se contrazic, având în vedere că ei înșiși afirmă, în cererea lor, câteva rânduri mai departe, că trenul nu a întârziat deloc și că a sosit la Chișinău la ora 11 de dimineață, deci la ora prevăzută în orar. În rest, depozițiile martorilor, printre care figurează funcționarii stației, călători, profesori și chiar victimele agresiunii, dezminț în mod energic petiția.

Contrară adevărului este și afirmația conform căreia, odată aflați la Chișinău, studenții s-ar fi răspândit pe grupe de 50-70 de persoane pentru a ataca cu strigătul „Moarte jidanilor!” populația evreiască. Este suficient în rest, pentru a ne da seama de inexactitatea unei astfel de afirmații, să amintim că acești adolescenți, aproape copii, neînarmați, nu puteau desigur să se dedea la acte de violență într-un oraș unde populația evreiască trăiește în masă compactă și care posedă puternice asociații dintre care unele au un caracter în mod special belicos.

Subliniem, în trecere, și o altă afirmație de natură să demonstreze lipsa de seriozitate a faptelor menționate în petiție.

Se spune că studenții care ar fi atacat populația pașnică a orașului ar fi pus stăpânire pe numeroase victime „pentru a le târî în noroi și a le batjocori” ori, după spusele martorilor, acest fapt era în mod material imposibil, având în vedere că timpul era frumos de mai multe zile, străzile erau uscate și că ar fi trebuit să-ți dai multă osteneală să găsești colțuri îndepărtate pline de noroi pentru a duce acolo victimele presupuse ale violenței studenților.

S-a adevărit, din contra (a se vedea anexele nr. 9-24), că populația evreiască care se găsea pe străzile orașului a avut față de studenții creștini o atitudine în special ostilă, huiduindu-i din belșug de îndată ce i-au văzut de departe.

Pentru a ne da seama de atitudinea prea puțin pașnică a unor cetățeni evrei din Chișinău, ni se par în mod special sugestive, declarațiile evreului Monia Romov (anexa nr. 13) căci ele demonstrează, conform expresiei sociologului Tarde, că sufletul mulțimii evreiești în acea zi la Chișinău nu era foarte amabil.

Petiția afirmă în plus, lucru grav și absolut fără precedent în România, că cele două sinagogi din oraș au fost literalmente jefuite de studenți, care le-au devastat, aruncând în stradă mobilele, ca și obiectele de cult. Această afirmație este absolut falsă și aceste acte de violență sunt în întregime imaginare. În realitate, ca urmare a unor schimburi de lovituri, de o parte și de alta, numai câteva ferestre de la mica sinagogă situată în strada Chilsivoskaia au fost sparte.

Este tot atât de puțin adevărat că avocatul evreu Averbuch a fost lovit de studenți. Vom găsi aici alăturat (anexa nr. 5) fotografia unei declarații semnate de avocatul Averbuch, care declară că această afirmație este inexactă.

La fel se întâmplă și pentru alte cazuri citate în petiție, persoanele vizate de petiție neadresând niciodată nici cea mai mică reclamație nimănui și neștiind nimic despre o agresiune care le-ar fi avut ca obiect (a se vedea anexa nr. 7).

Rapoartele autorităților, procesele-verbale încheiate de ofițeri calificați, actele și mărturiile anexate prezentului document (nr. 5-24) demonstrează, din contra, că pe 2 decembrie 1926, departe de a fi agresori, studenții creștini, chiar cetățenii pașnici din Chișinău, au fost victimele actelor de ostilitate din partea evreilor.

La prezentul document adăugăm, printre altele, câteva fotografii ale victimelor acestor incidente.

Dacă nu putem găsi, în pofida tuturor cercetărilor făcute, a tuturor investigațiilor întreprinse de cei în drept, nici o victimă printre evrei, găsim un număr suficient de ridicat de răniți printre creștini. În plus, se cuvine să arătăm că printre răniți nu se numără numai studenți, ci și particulari, agenți de poliție, chiar soldați (a se vedea anexele nr. 14, 15, 16, 22, 29, 30, 33 etc.).

Alături de fotografiile și de declarațiile victimelor și martorilor, alăturăm prezentei petiții și certificatele eliberate de medicii care au îngrijit răniții.

Relevăm în același timp, în petiția Comitetului de la Paris, afirmația că studenții ar fi fost atacați de evrei pe drumul de întoarcere și în special la trecerea prin Călărași. Se cuvine să reținem mai întâi afirmația, că ei ar fi mers în oraș pentru a face rău populației evreiești. Ori, faptul pare *prima facie* neverosimil, având în vedere că trenul nu avea decât 38 de minute de oprire și că, gara găsindu-se la mai mult de 1 km de oraș, acest interval de timp de-abia ar fi ajuns pentru ca studenții să facă o cursă dus-întors până în oraș, fără a mai avea și timpul de a se deda la acte de violență contra populației.

A existat, din contra, un scandal destul de serios în gară, între studenți și un grup de evrei care îi așteptau cu bastoane și cu pietre. Declarațiile martorilor, alăturate prezentului document (anexele 25-28), demonstrează de data aceasta cu o precizie impresionantă că primele lovituri au plecat dinspre partea evreilor și că, în urma acestei agresiuni, patru studenți și doi evrei au fost răniți.

Cererea păstrează, în plus, o tăcere explicabilă asupra afacerii din gara Visterniceni unde un alt grup de evrei a tras focuri de armă asupra vagoanelor

ocupate de studenți și a rănit cu pietre un agent al ordinii publice și un călător pașnic (a se vedea anexele nr. 29-32).

Lectura actelor și documentelor pe care le anexăm la prezentele observații demonstrează atitudinea demnă de elogi a autorităților românești, grație căreia aceste incidente n-au luat proporții neliniștitoare.

În plus, agenții ordinii publice, care n-au dat dovadă de toată energia în astfel de circumstanțe, au fost sever sancționați. Este cazul ofițerului de poliție Țurcan, care a fost suspendat temporar din funcție și care și-a pierdut indemnizația timp de o lună.

Dacă acestea sunt faptele, concluziile care se impun oricărui observator imparțial sunt următoarele:

1. Pe 2 decembrie 1926 au avut loc la Chișinău, incidente regretabile, fără totuși ca să li se poată atribui caracterul tragic de pogrom.

2. Minimul care poate fi spus este acela că studenții au fost provocați și că victimele se găsesc mai degrabă în rândurile lor.

3. Guvernul, ca și autoritățile locale, au încercat să liniștească spiritele și să împiedice ca violențele să ia proporții mai mari.

Cât suntem de departe de „masacrele și pogromurile în care ar fi pierit sute de evrei, sub privirea indiferentă a autorităților“, așa cum ar fi vrut să se creadă în lumea întreagă unele birouri de propagandă străină! În aceste condiții, nu s-ar cuveni să avertizăm serios organizațiile evreiești care și-au permis să afirme că aceste evenimente „sunt tolerate la nivel înalt și chiar încurajate de unii șefi din țară“?

Guvernul regal refuză să intre în polemică cu agenți iresponsabili cum sunt petiționarii. Politica sa față de evrei, ca și politica tuturor guvernelor române care s-au succedat la putere după război, poate să se rezume în câteva puncte:

- a) dreptul de cetățenie acordat tuturor evreilor din România, chiar înainte de semnarea tratatelor;
- b) amnistie pentru crimele de lezare a patriei;
- c) azil dat sutelor de mii de refugiați evrei din Rusia;
- d) un fotoliu dat, în Senatul Regatului, reprezentantului confesiunii evreiești (Constituția din 1923);
- e) crearea de școli de stat cu limba de învățământ evreiască;
- f) subvenție acordată școlilor private evreiești (a se vedea cu titlu documentar anexa nr. 44);
- g) subvenție acordată studenților evrei din străinătate.

Pentru a ne da seama cât este de puțin dispus Guvernul român să „încurajeze mișcările antisemite“, este suficient să citim scrisoarea publică adresată de către președintele Consiliului, ministrului pentru învățământul public la 18 februarie trecut:

„Vă rog – spune el – de a vă avertiza studenții cum veți crede de cuviință să se abțină de la orice manifestare.

Consiliul comunal al Municipiului Brăila

Ședința de la 15 mai 1927, sub președinția domnului primar I. Teianu¹
Darea de seamă nr.18

Consilierii prezenți:

D-l P. Duchiaide	Dl G. Stănescu
Dl G. Nistor	Dl G. Paulescu
Dl N.I. Faranga	Dl Dr. D. Naumescu
Dl Const. Cosac	Dl Al. Ghenciu
Dl V. Budescu	Dl E. Tufli
Dl Const. Varlaam	Dl Dr. Ion Călinescu
Dl V. Grosu	Dl V. Dramba
Dl M. Filipescu	Dl G. Stamate
Dl I. Brociner	Dl G. Teodorescu
Dl I. Veintraub	Dl D. Negrescu
Dl M. Panteli	N. Albuiescu
Dl Toma Jipescu	Dl P.O. Teodorescu

Absenți domnii: I. Eftimie, I. Vitzling, dr. Demetrescu-Brăila, N. Orășanu, P. Lazaroneanu, D.G. Vârndu, Traian Tino, C. Costinescu, Tănase Ion, Sava Ionescu, L. Moldovan, St. Periețeanu, Matei Sasu, Ion Paraschivescu, Ion Alexe, Radu Lascu, Șerban Ciuntu, I. Brătescu, dr. Ion Periețeanu, dr. Drăghiescu, N. Bărbătescu.

Consiliul fiind întrunit în majoritatea cerută de Art. 39 din Legea pentru unificarea administrativă, dl primar declară ședința deschisă la ora 11 a.m.

S-a citit sumarul ședinței precedente de la 18 aprilie a.c. și s-a aprobat.

VI.

Adresa Epitropiei Comunității israelite înregistrate la nr. 4393/1927 în următoarea cuprindere:

În ziua de 14 noiembrie a avut loc la cimitirul nostru punerea pietrei fundamentale a Monumentului Eroilor evrei, cu care prilej, onor Primăria a binevoit a subscrie, prin dl ajutor de primar Preda Duchiaide, suma de lei 10.000 în folosul acestei comunități.

Întrucât suntem la reconstituirea sumelor subscribe și la încasarea celor rămase neacoperite, pentru a putea preîntâmpina cheltuielile necesare, avem

¹ Ionel N. Teianu, născut în 1886, militar, ziarist, șef al organizației Partidului Poporului din Brăila, prefect al județului Brăila (1919-1920), deputat (1926-1927), primar al Brăilei (1926-1928), *E.C.*, p. 839.

onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ordonanțarea sumei de mai sus pe numele dlui Henri Cassvan, secretarul comunității noastre.

Odată cu mulțumirile noastre, vă rugăm, domnule primar, să primiți asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

p. Președinte ss indescifrabil

Consiliul

Având în vedere confirmarea dlui membru P. Duchide, care a fost delegat a asista la punerea pietrei fundamentale a Monumentului Eroilor Evrei, că a scris suma de lei 10.000 pentru ridicarea monumentului,

În unanimitatea membrilor prezenți

Decide:

Ratifică subscrierea sumei de lei 10.000 pentru Monumentul Eroilor Evrei și aprobă totodată deschiderea unui credit extraordinar la art. 155 al bugetului comunei pe anul curent financiar.

.....
Ședința s-a ridicat la ora 12 a.m.

Primar,
I. Teianu

Secretarul comunal,
I.I. Popescu

Direcția Județeană Brăila a Arhivelor Naționale, fond Primăria Municipiului Brăila, inventar 3, dosar 25/1927, f. 38, 40 v., 41 și 54 v.

26

1927 iunie 13, Sibiu

Politischer Bericht

Präsident der Deutschen Parlamentspartei und Hauptanwalt Dr. Hans Otto Roth berichtet in 1^{1/4} stündiger Rede über die politische Lage. Der Bericht kann, da die Voraussetzungen dafür noch nicht geboten sind, nicht ausklingen in einen konkreten Antrag. Die gegenwärtige politische Krise hat den ernsten Charakter einer Staatskrise. Die Art der Entfernung der Regierung Averescu ist düsterster Balkan. Ein Rückblick auf das averescanische Regime sagt uns, daß wir mit dem Zentrum verhältnismäßig gut ausgekommen sind. Die Regierung hatte leider nicht immer den Mut, zu handeln. Trotzdem gelang es, einiges zu erreichen: Staatsunterstützung, Kirchenverfassung usw. Die Frage der sächsischen Nationsuniversität, hätte sich unter der Regierung Averescu am leichtesten lösen lassen. Wenn die Verhandlungen durch die Regierungskrise nicht unterbrochen

worden wären, hätten wir die Lösung bald unter Dach gehabt. Wir haben den Schlüssel zur heutigen Lage in der Hand, wenn wir davon ausgehen, daß Ionel Brătianu es für gut gehalten hat, die Regierung Averescu zu stürzen, weil er im Augenblick des Hinscheidens des Herrschers das Heft in der Hand haben will. Die Zusammensetzung der gegenwärtigen Regierung ist ein Beweis dafür, daß Brătianu die Hand im Spiele hat. Der Ministerpräsident B. Stirbey steht Brătianu nahe. Das ist der Opposition bekannt. Sie glaubt aber, daß Stirbey als politische Persönlichkeit eine besondere Note behaupten werde und hegt daher ihm gegenüber doch ein gewisses Vertrauen. Man versteht Brătianu falsch, wenn man glaubt, daß er sich von Befürchtungen leiten läßt, die in den Nationalzaranisten ihre Ursache haben. Diese Partei hat nichtmehr die Stoßkraft einer jungen Bewegung. Brătianu fürchtet in erster Reihe das Gespenst einer karlistischen Bewegung. Im Augenblick besteht die von dieser Seite her drohenden Gefahr jedoch nicht, weil ein "Karlismus" – nach dem Wort eines Nationalzaranisten – "Nicht möglich ist, solange Prinz Karl nicht Karlist ist". Der Wert der ersten veröffentlichten Erklärung der gegenwärtigen Regierung besteht für Brătianu darin, daß die in der Regierung vertretene Opposition durch diese Erklärung auf den Akt vom 4. Januar des Vorjahres festgelegt ist.

Wie der Schlüssel zur heutigen Lage durch die Anschauung gegeben ist, daß Brătianu diese Lage herbeigeführt hat, so wird uns der Schlüssel zu der Stellung, die wir bei den Neuwahlen einzunehmen haben, durch Er vägung darüber in die Hand gegeben, ob wir reine Wahlen haben werden oder nicht. Es ist unmöglich, an reine Wahlen zu glauben. Es ist unmöglich sich vorzustellen, daß Brătianu die Naivität begehen könnte, Averescu zu stürzen, um Maniu in den Sattel zu setzen. Daß der Ministerpräsident B. Stirbey parteilos sei, ist eine Legende, die von ihm selbst gelegentlich der Unterredung zwischen ihm und dem Redner durch den "als Privatmann" gegebenen Rat zerstört wurde, sich bei den Wahlen an eine Partei zu halten, die zwar nicht genannt, aber deutlich als die liberale kenntlich gemacht war. Der Ministerpräsident kennzeichnete die von ihm empfohlene Partei u.a. als jene, die "immer an die Macht gelangen könne, wenn sie es wolle". Damit ist die Frage der reinen Wahlen geklärt. Angesichts dieses Umstandes und angesichts der Lage, die dadurch charakterisiert ist, daß wir keine einheitliche Regierung und auch keine Regierungspartei haben, mußten Vorkehrungen getroffen werden, die uns bei dem kommenden Wahlkampfe allen Eventualitäten gegenüber eine möglichst starke Position sichern könnten. Sie wurde in der Bildung eines Minderheitenblockes gefunden. Der Minderheitenblock ist gebildet. Er mußte schon jetzt gebildet werden, um die Magyaren vor einer etwaigen Entscheidung mit anderer Orientierung zu binden und er wurde auf Grund der Vereinbarung gebildet, daß alle dem Block angehörenden Minderheiten – vorläufig: Deutsche, Magyaren und Ruthenen die gleiche Stellung den rumänischen Parteien gegenüber einnehmen werden. Das Wahlzeichen des Blockes, ein schräggestelltes Kreuz ist als Nr. 8 der im Justizministerium tagenden Wahlkommission bereits angemeldet.

Dem Minderheitenblock stehen drei Möglichkeiten offen:

1.) Zusammengehen mit der nationalzaranistischen Partei. 2.) Wahlübereinkommen mit der liberalen Partei. 3.) Eintritt in den Wahlkampf mit eigenen Listen des Minderheitenblockes. Bei allen drei Möglichkeiten ist mit Vor- und Nachteilen zu rechnen. Das geringste politische Risiko bietet der Minderheitenblock mit separater Liste, der auch die politische Idee der Minderheiten zu Achtung bringen würde.

Die Verhandlungen sind bisher nach allen Richtungen so geführt worden, daß alle aufgezählten drei Möglichkeiten absolut offen stehen. Welche dieser drei Möglichkeiten wir wählen müssen, wird sich Ende dieser Woche sagen lassen. Jetzt schon muß aber betont werden, daß selbst die schlechtere These immer noch größeren Erfolg haben wird, wenn wir uns alle hinter sie stellen, als die beste These, wenn wir nicht geschlossen für sie eintreten.

Vorsitzender D. Schullerus dankt für die außerordentlich interessanten Ausführungen und stellt fest, daß die Ungeklärtheit der Lage irgendwelche Beschlußfassungen noch nicht zulassen. In der anschließenden Aussprache stellen sich auch alle folgenden Redner auf den gleichen Standpunkt, der namentlich auch einer, von dem Schriftführer zur Verlesung gebrachten Zuschrift des Kreis Ausschusses Reps gegenüber, die einem Wahlübereinkommen mit der liberalen Partei das Wort redet, eingenommen wird.

Hermannstadt, 13. Juni 1927.

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1927, f. 1-4.

Traducere:

Sibiu, 13 iunie 1927

Raport politic.

Președintele Partidului parlamentar German, juristul dr. Hans Otto Roth, relatează într-un discurs de o oră și un sfert despre situația politică. Acest raport nu se poate finaliza într-o propunere concretă deoarece premisele lipsesc în momentul de față. Actuala criză politică are caracterul unei serioase crize de stat. Modul de înlăturare a guvernului Averescu reprezintă dovada celui mai sumbru balcanism. O retrospectivă asupra regimului Averescu ne arată că ne-am înțeles relativ bine cu centrul. Din păcate guvernul nu a avut întotdeauna curajul de a acționa. Cu toate acestea am reușit să obținem unele lucruri: subvenția de stat, constituția ecleziastică, ș.a.m.d. Problema Universității națiunii săsești¹ s-ar fi

¹ Nations Universität, autoritate politică administrativă și juridică superioară a sașilor din Transilvania (1486-1876) subordonată după anul 1864 guvernului ungar și desființată în 1876 rămânând cu numele pentru administrarea averii acestei instituții; și-a pierdut proprietățile prin reforma agrară din 1921. Cf. L.S.S., p. 364-365

putut soluționa cu ușurință sub guvernarea Averescu. Problema s-ar fi rezolvat dacă tratativele nu ar fi fost întrerupte de criza guvernamentală. Dacă pornim de la premiza că Ionel Brătianu a considerat necesară răsturnarea guvernului Averescu pentru că intenționează ca în momentul morții suveranului să aibă frâiele în mână, atunci deținem cheia situației. Componenta actualului guvern este o dovadă că Brătianu are mâna în joc. Prim-ministrul Barbu Știrbei² face parte din anturajul lui Brătianu. Opoziția știe aceasta. Crede însă că Știrbei, ca personalitate politică, va promova o linie politică deosebită, motiv pentru care nutrește oarecare încredere față de el. Brătianu este însă greșit interpretat dacă se crede că el se lasă condus de temeri ce-și au originea în politica național-țărănistă. Acest partid nu mai dispune de puterea de șoc a unei mișcări tinere. Brătianu se teme în primul rând de fantoma unei mișcări carliste. Pe moment însă nu există vreun pericol care să amenințe dinspre această parte deoarece – vorba unui național-țărănist – carlismul nu este posibil atât timp cât principele Carol nu este carlist.” Importanța primei declarații publice a actualului guvern constă pentru Brătianu în faptul că opoziția reprezentată în guvern este legată prin această declarație de actul din 4 ianuarie a anului trecut.³

Așa cum dezlegarea situației actuale ne este oferită de supoziția că Brătianu a creat această stare, tot astfel cheia poziției pe care va trebui să o adoptăm la noile alegeri ne este dată prin judecarea faptului dacă vom avea sau nu alegeri curate. Este imposibil să credem în alegeri cinstite. Este greu de imaginat că Brătianu ar putea comite naivitatea de a-l răsturna pe Averescu pentru a-l urca în șa pe Maniu.⁴

Că primul ministru Știrbei ar fi independent este o legendă pe care a spulberat-o el însuși cu ocazia discuțiilor avute cu purtătorul de cuvânt și prin sfatul pe care l-a dat ca „persoană particulară” anume de a se ralia la alegeri unui partid care, deși nu este unit, reiese că e vorba de cel liberal. Prim ministru a caracterizat partidul propus de el, printre altele, ca acela „care ar putea ajunge la putere oricând ar dori-o”. Prin această declarație problema alegerilor cinstite a fost lămurită. Având în vedere această circumstanță și având în vedere situația caracterizată prin faptul că nu dispunem de un guvern unitar și nici de un partid de guvernământ omogen, ar trebui luate măsurile necesare care ne-ar asigura la alegerile viitoare o opoziție cât mai puternică. Soluția a fost găsită prin crearea unui bloc al minorităților. Blocul Minorităților este constituit.⁵

² Barbu Știrbei (1872-1946), membru de onoare al Academiei Române, administrator al Domeniilor Coroanei (1913-1927)u, prim-ministru (4-20 iunie 1927), Cf. *E.C.*, p. 238.

³ Mișcarea carlistă urmărea readucerea în țară și pe tron a prințului Carol, fiul regelui Ferdinand I (1914-1927), care, semnând o scrisoare de renunțare la drepturile sale de moștenitor al tronului, fusese înlăturat din acea demnitate prin actul parlamentului dominat de liberali de la 4 ianuarie 1926.

⁴ Iuliu Maniu (1873-1953), președintele PNT (1926-1933, 1937-1947), al doilea mare partid al României interbelice, după PNL, principala forță politică din opoziția antiliberală. Prim-ministru în anii 1928-1930, 1932-1933, Cf. *Guverne și guvernanți*, p. 200-201.

⁵ În iunie 1927, în urma tratativilor dintre Partidul German și Partidul Maghiar încheiată cu Convenția din 14 iunie 1927, vezi doc. nr27 (din 1927 iunie 14, București)

Înființarea acestuia de pe acuma a fost necesară pentru a-i opri pe maghiari de la vreo posibilă decizie de altă orientare și a fost cerat pe baza acordului care prevede ca toate minoritățile aparținând blocului – până în prezent: germani, maghiari și ruteni – să adopte aceeași poziție față de partidele românești. Semnul electoral al blocului, o cruce dispusă oblic, a fost anunțat cu numărul 8 la comisia electorală de pe lângă Ministerul de Justiție.

Blocul Minorităților are trei posibilități:

1. Să meargă împreună cu Partidul Național Țărănesc.
2. Să încheie o convenție electorală cu Partidul Liberal.
3. Intrarea în campania electorală cu liste proprii ale Blocului Minorităților.

În cazul tuturor celor trei posibilități trebuie să se țină seama de avantaje și dezavantaje. Cel mai mic risc politic îl oferă Blocul Minorităților cu liste separate care ar impune și ideea politică a minorităților.

Până în prezent s-au dus tratative în toate direcțiile astfel încât cele trei posibilități enumerate stau deschise. La sfârșitul acestei săptămâni se va putea spune pentru care dintre aceste trei posibilități vom opta. Însă de acum trebuie subliniat faptul că și opțiunea cea mai proastă va avea un succes mai mare dacă o sprijinim cu toții decât opțiunea cea mai bună dacă nu intervenim uniți alături de ea.

Președintele D. Schullerus¹ mulțumește pentru expunerile deosebit de interesante și constată că neclaritatea situației nu permite tragerea vreunei concluzii. În dezbaterile care urmează toți vorbitorii se situează pe aceeași poziție cu o singură excepție rezultată din adresa citită de secretarul ședinței. Comitetul cercului Rupea care pledează pentru un acord electoral cu Partidul Liberal.

¹ Adolf Schullerus (1864-1928), om de știință preocupat de istorie, lingvistică, etnologie, folclor, paroh al Sibiului. În 1918 a fost ales președinte al Comitetului Central Săsesc, organ care a orientat politica sașilor spre aderarea lor la unirea Transilvaniei cu România. Președinte al Consiliului Național German-Săsesc (1919-1928) și senator. (C. Göllner, *Adolf Schullerus. Sein Leben und Wirken in Wort und Bild*, București, 1986).

Vereinbarung

welche zwischen der Leitung der Deutschen Partei einerseits und jener der Ungarischen Partei andererseits bezüglich der gegenwärtig ausgeschriebenen Reichstagswahlen im Sinne des Paragrphahen des Wahlgesetzes in Angelegenheit des abgeschlossenen Wahlkartelles getroffen worden ist:

1. Die beiden Parteien reichen für die Wahlen gemeinsame Kandidierungslisten unter dem bereits angemeldeten Wahlzeichen /X/ ein.

2. Die Verteilung der Mandate auf die beiden Parteien ist in beiliegendem Verzeichnis festgelegt, das einen ergänzenden Bestandteil dieser Vereinbarung bildet.

3. Zu diesem Verzeichnis werden folgende Bemerkungen hinzugefügt:

a/ *Arad*: Alternative in dem Sinne, daß entweder der ungarische Listenführer auf das Abgeordnetenmandat verzichtet oder aber der an zweiter Stelle kandidierte deutsche Kandidat auch an dritter Stelle der Udvarhelyer Liste kandidieren wird. Zwischen diesen beiden Alternativen zu wählen, steht der Ungarischen Partei zu; im Falle eine Entscheidung für die zweite Alternative und wenn im Udvarhelyer Komitat der deutsche Kandidat an dritter Stelle gewählt, in Arad hingegen der listenführende ungarische Kandidat nicht gewählt werden sollte, so ist der deutsche Kandidat verpflichtet, das Mandat niederzulegen.

b/ *Temes-Torontal*: Die Parteien kandidieren die an zweiter und dritter Stelle kandidierten Abgeordneten kandidaten auch auf der Senatsliste für dieses Komitat; im Falle des Wahlerfolges wird für das Senatorenmandat optiert.

c/ *Komitat Severin*: Der an zweiter Stelle kandidierte Ungar tritt im Falle seiner Erwählung zurück.

d/ *Kleinkokeln*: Der ungarische Listenführer tritt im Falle seiner Erwählung zurück. Es ist dieser listenführende Ungar jedoch von der Ungarischen Partei auch an anderer sicherer Stelle zu kandidieren.

Diese Vereinbarung erhält nach ihrer Genehmigung durch die hiefür zuständigen Körperschaften Giltigkeit. Es wird jedoch festgelegt, daß, wenn in der politischen Lage eine wesentliche Änderung eintreten sollte, die Parteien wegen eventueller Abänderung der Vereinbarung bevollmächtigte zu neuerlicher Beratung entsenden werden.

4. Die mit der Einrichtung der Kandidierungslisten verbundenen Kosten werden von den Parteien im Verhältnis der Zahl ihrer Kandidaten beglichen.

Nach Verlesung eigenhändig unterfertigt.

Gegeben wie oben.

Dr. Graf Georg Bethlen

Dr. Hans Otto Roth

Bukarest, 14. Juni 1927

Convenție,

Care a fost stabilită între conducerea Partidului German, pe de o parte și aceea a Partidului Maghiar pe de alta, referitor la actualele alegeri parlamentare în sensul paragrafelor legii electorale cu ocazia constituirii cartelului electoral.

1. Ambele partide înaintează la alegeri liste comune de candidați sub semnul electoral anunțat (X).

2. Distribuirea mandatelor între ambele partide este stabilită în tabelul anexat care constituie parte componentă a acestei convenții.

3. La acest tabel se adaugă următoarele observații:

a) *Arad*: Alternativă în sensul că: fie conducătorul maghiar al listei pentru mandatul de deputat renunță, fie candidatul german care candidează pe poziția a doua în listă va candida și pe poziția a treia a listei din Odorhei. Partidul Maghiar are dreptul să aleagă între aceste două alternative, în cazul unei opțiuni pentru a doua alternativă și dacă în județul Odorhei candidatul german este ales pe poziția a treia, la Arad, dimpotrivă, candidatul maghiar din fruntea listei nu ar fi ales, candidatul german este obligat să renunțe la mandat.

b) *Timiș-Torontal*: Partidele candidează cu candidații pentru Camera Deputaților de pe poziția a doua și a treia și pe lista Senatului pentru acest județ; în cazul succesului electoral se va opta pentru mandatul de senator.

c) *Județul Severin*: Maghiarul care candidează pe locul doi se va retrage în cazul alegerii sale.

d) *Târnava Mică*: Conducătorul de listă maghiar se retrage în cazul alegerii sale. Acest conducător de listă maghiar trebuie să candideze din partea Partidului Maghiar și într-o altă poziție sigură.

Această convenție intră în vigoare după confirmarea ei de către organismele în drept. Se convine de comun acord că în cazul în care ar avea loc o modificare esențială în situația politică partidele vor trimite reprezentanți la noi consultații pentru o eventuală modificare a convenției.

4. Cheltuielile legate de organizarea listelor de candidați vor fi achitate de partide în raport cu numărul candidaților lor.

După citire semnat cu propria mână.

Dat ca mai sus.

Contele dr. Georg Bethlen

Dr. Hans Otto Roth

Jegyzőkönyv

felvétel Kolozsvárt, 1927. június hó 16-án az Országos Magyar Párt Központi intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz./ alatt csatolt kimutatásban felsorolt intéző bizottsági tagok.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1., Elnök az ülést megnyitja s felhívja az intéző bizottsági tagok figyelmét arra, hogy ügyvezető szabályzatunk értelmében az ülés zárt lévén, annak lefolyásáról a nyilvánosság számára tudósítást, illetőleg hivatalos kommunikét csak a központi pártelnökség adhat ki.

Tudomásul vétetik.

2., Ügyvezető alelnök részletesen ismerteti pártunk elnökének a román politikai pártok vezetőivel és a német kisebbség képviselőivel a közelgő országos választásokra vonatkozóan folytatott tanácskozásait. Felolvassa a romániai német párt vezetőivel a választási együttműködés céljából kötött és az elnöki tanács által már elfogadott megállapodást s kéri az intéző bizottságot, hogy azt ratifikálja.

Dr. Bernády György: az elnöki tanács egyhangú határozattal hozott javaslatát nem fogadja el és bejelenti, hogy gr. Teleki Artur a Marostorda megyei tagozat társelnöke nevében is teszi meg nyilatkozatát. Kívánatosnak tartotta volna, hogy a központi pártelnökség a liberális párt exponenseivel beható tárgyalásokat folytatott volna, mert nézete szerint a velük való megegyezés esetében minden vonalon enyhébb elbánást biztosítottunk volna népünk számára.

Dr. Krenner Miklós: kijelenti, hogy nyilatkozatait ún. elvbarátai nevében is megteszi. Az elnöki tanácsnak a választásokon a többi kisebbségi pártokkal való együttműködésre vonatkozó előterjesztését nem fogadja el. Az erdélyi németiség önzően kifogja használni paktumos helyzetét, szatmári németesítő akciójuknál a velünk szemben mutatott politikai közeledésüket nem tartja őszintének. A nemzetiparasztpárt a gyulafehérvári határozatokat csak olyan politikai jelszónak tekinti, mint a régi magyar állam az Eötvös-féle nemzetiségi, törvényt melyet soha sem hajtottak végre. Ismerteti a liberális párt eddigi kisebbség ellenes magatartását, de nem felejt el azt sem, hogy ez a párt, mely nagy Romániát megvalósította, mely a román akaratot képviseli s a hatalmat a kezében tartja, a közigazgatási választások alkalmával olyan paktumot kötött a Magyar Párttal, mely politikailag egyenrangú a csucsai paktummal s melyet becsületesen be is tartott/általános élénk ellentmondás/. Meg van arról győződve, hogy a liberális párt a hatalmat hosszú ideig a kezében fogja tartani s ezért az elvbarátai gr. Toldalaghy Mihály és Zima Tibor beható tárgyalásokat folytattak a liberális párt vezető politikusaival. Ezen tárgyalások anyagából közölheti, hogy a liberális párt hajlandó a Magyar Párttal választási kartellbe lépni, írásbeli megállapodást

ugyan nem kötne, azonban a kedvező atmoszférában nemzetiségi törvényt fog hozni és a kartellben pártpolitikai önállóságunkat biztosítana oly értelemben, hogy tagjaink nem kellene a liberális pártba belépjenek. Ezért indítványozza, hogy a mondja ki az intéző bizottság, hogy utasítja az elnökséget, hogy liberális párttal a tárgyalásokat újra felvegye, mely esetben természetesen a már tervbe vett képviselőjelölések felfüggesztendők, illetőleg megváltoztatandók lennének.

Bicskey József: A szász kisebbséggel való együttműködést aggályosnak tartja, ezért a német párttal kötött választási egyezményt nem fogadja el, kijelenti azonban, hogy kifejtett álláspontja dacára a Magyar Párt vezetősége iránt teljes bizalommal viseltetik s a hozandó határozatának a legnagyobb készséggel aláveti magát.

Ugron András: A romániai németiség képviselőivel kötött választási egyezményt nem fogadja el. Hivatkozik a liberális párt szabadelvű intézkedéseire és a velük kötött paktum folytán, a községi választások alkalmával elért eredményekre. Az önálló kisebbségi listával az irredentizmus vádját zudítjuk magunkra, nem hajlandó a magyar népet a hatalom dühének kitenni és szuronyok elé állítani. Ezért kijelenti, hogy az önálló kisebbségi listával a választási küzdelemben menő elhatározásért a felelősséget nem vállalja, a központi elnökség által előterjesztett javaslatot nem fogadja el, a pártban viselt összes tisztségeiről lemond és mint egyszerű közkatona fogja szolgálni a magyarság ügyét.

Dr. Hinléder Fels Ákos: Dr. Krenner Miklós szavaira reflektálva, azt fejtegeti, hogy választási kartell és paktum között lényegi különbség nincsen. A paktumok ideje lejárt, a székelységet nem lehet többé a liberálisok zászlója alatt választási küzdelemben vinni. Kisebbségi sorsunk jobbrafordulását nem remélhetjük egyik partkormánytól sem, s ezért nem marad más hátra, mint a külföld szimpátiájának megnyerése. Szerinte a kisebbségi blokk megalakítása első lépés a passzivitás felé. Kisebbségi multunk szomorú tapasztalatai után lelkiileg a passzivitás álláspontján áll, azonban opportunitásból elfogadja a kisebbségi blokk alapján a romániai németiség képviselőivel kötött választási egyezményt.

Dr. Balázs András: Dr. Hinléder felszólalásában elmondottakat egészében magáévá teszi. Ismerteti a különböző kormányok kisebbségellenes politikáját s különösen a liberális uralom enyhítő politikájára hívja fel a figyelmet. Önálló, önérzetes kisebbségi politikával kell igazolnunk magunkat a külföld előtt, mert csak a külföld segítségétől remélhetjük kisebbségi sorsunk jobbrafordulását. Bármit határozzon is azonban az intéző bizottság kéri, hogy a nyilvánosság előtt a Magyar Párt egységesen lépjen fel.

Szabó Béni: Szintén az egységes állásfoglalás érdekében emel szót, Reflektál Bicskey felszólalására s Brassóban szerzett tapasztalatokkal cáfolja romániai németiség ellen felhozott vádakat. Szerinte a passzivitásról csak a választások után beszélhetünk. Összehasonlítva a székelység vezetőinek kifejtett álláspontjait, sajnálatát fejezi ki azért, ha azt kellene megállapítania, hogy Marostorda vármegye és a többi testvér székely vármegyék állásfoglalása között áthidalhatatlan ellentétek merülnének fel.

Dr. Szoboszlay László: Cáfolja a Szabó Béni feltevéseit és kijelenti, hogy az egész Székely nép egységesen a pártvezetőség mellett áll.

Dr. Ferencz József: szerint a kisebbségi kérdés nem politikai, hanem nemzetközi kérdés. Ellene van bármely irányú paktum kötésnek, önálló kisebbségi lista alapján áll, az elnöki előterjesztést elfogadja és a vita bezárását indítványozza.

Dr. Leitner Mihály: Önálló kisebbségi blokk alakítását tartja az egyedüli helyes elhatározásnak. Az elnöki előterjesztést elfogadja s kéri a az u.n. reformcsoportot, hogy ne igyekezzenek diszharmoniót támasztani, ha reformkivánságaik vannak, terjesszék nyíltan és őszintén elő, ne a kulisszák mögött dolgozzanak és különösen a személyi érvényesülni akarást rendeljék a közérdeknek.

Dr. Nagy Sándor: Az elnöki javaslatot elfogadja önálló kisebbségi blokk alapján áll, mert ez az állásfoglalás nemcsak a külföld előtt, hanem itt bent az országban is a legjobban szolgálja kisebbségi érdekeinket. Javasolja azonban, hogy a romániai német párt vezetőivel kötendő egyezségbe felvétessék a Magyar Pártnak azon kikötése, hogy Szatmármegyében ne az ottani magyarság előtt ellenszenves, sovíniszta német képviselő jelöltessék.

Dr. Makkai Domokos: liberális orientálódást kíván, szerinte a kisebbségi blokk ideje még nem érkezett el, de kijelenti, hogy bármit határozna is az intéző bizottság mint közkatona minden körülmények között bentmarad a pártban és semmi körülmények között nem kapható pártbontásra.

Dr. Tornya Gyula: általánosságban beszél a liberálisok elnemzetlenítő politikájáról. Elfogadja az elnökség által előterjesztett javaslatot.

Dr. Gyárfás Elemér: Ugron András szavaira reflektálva azt fejtegeti, hogy az önálló kisebbségi választási blokk nem egy harci megmozdulás, hanem barátságos gesztussal közeledés mindkét hatalmas román párt, a liberális és nemzeti párt felé. Egyhangú elfogadásra ajánlja az elnöki javaslatot.

Veres Béla: kisebbségi blokk létesítésének híve, fejtegeti a liberálisok kisebbség ellenes politikáját, velük paktumot kötni nem hajlandó s az elnöki javaslatot elfogadásra ajánlja.

Több felszólaló nem lévén, elnök szavazásra teszi fel a kérdést, melynek eredményében az intéző bizottság négy szavazat ellenében az elnöki tanácsnak javaslata értelmében a romániai német párttal kötött egyezményt ratifikálja és kimondja, hogy mindazokat, akik az intéző bizottság ezen határozatával szembehelyezkedve, bármely más politikai pártot támogatnának, vagy azoknak listáján jelölést vállalnának, a Magyar Párt tagjai sorából kilépetteknek tekintti, illetőleg a pártból kizárja.

3., Ügyvezető alelnök felolvassa az elnöki tanácsnak az országos képviselő-és senator jelölésekre vonatkozó javaslatát, melyet intéző bizottság a tagozati képviselőknek meghallgatása után, az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatás szerint állapított meg. Együttal felhatalmazza az elnökséget, hogy azon megyékben, hol a párt jelölő listát nem ad be, – különösen a senator jelölésekre vonatkozóan-a helyi viszonyok figyelembe vételével, a követendő magatartásra a tagozat vezetőségének külön utasításokat adhasson. Együttal felhatalmazza az elnökséget, hogy az időközben előállható hiányokat és üresedéseket saját hatáskörében pótolja.

4., Főtítkár bejelenti, hogy Tabéry Géza intéző bizottsági tagságáról lemondott és a párt kötelékéből kilépett. Tudomásul vétetik.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

kmf

elnök

Dr. gr. Bethlen György

Képviselő és Senátorjelöltek névsora

vármegyék szerint Erdélyben és Bukovina Radautz kerületében

jegyzőkönyv vezető

Dr. Dedk Gyula

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1927, f. 164-168, 171-173.

Traducere:

Proces-Vrebal

încheiat la Cluj cu prilejul ședinței din 16 iunie 1927 a Comitetului Executiv a Partidului Maghiar.

Sunt prezenți: membri Comitetului Executiv enumerați în tabelul anexat.

Prezidează: conte dr. Bethelen György, procesul-verbal întocmit de dr. Deák Gyula

1. Președintele deschide ședința și atrage atenția membrilor Comitetului Executiv că potrivit regulamentului ședința fiind cu ușile închise relatări sau comunicate de presă asupra ei pot fi date doar de Prezidiul Central al partidului.

S-a luat la cunoștință

2. Vicepreședintele relatează pe larg despre discuțiile purtate de președintele partidului nostru cu conducătorii partidelor politice românești și cu reprezentanții minorității germane în legătură cu viitoarele alegeri. Dă citire textului convenției încheiate cu conducătorii Partidului German în vederea colaborării în alegeri <text> adoptat deja de Consiliul Prezidial și solicită Comitetului Executiv ratificarea lui.

Dr. Bernády György nu acceptă hotărârea Consiliului Prezidial, luată în unanimitate, și declară că face această declarație și în numele președintelui secției Mureș-Turda, contele Teleki Aretur. Consideră că ar fi fost necesar ca președenția partidului să fi purtat tratative amănunțite cu exponenții Partidului Liberal căci, potrivit părerii sale, în cazul unei înțelegeri s-ar fi putut asigura o soartă mai bună poporului nostru în toate domeniile.

Dr. Krenner Miklos¹ susține că ceea ce declară face și în numele prietenilor săi de principii. Nu se acceptă memoriul consiliului prezidial privind colaborarea

¹ Krenner Miklos, publicist maghiar cu pseudonimul „Spectator“ președinte al Sindicatului ziarștilor maghiari ardeleni; membru al Partidului Maghiar și purtător de cuvânt al grupului „reformist“ din cadrul partidului care în consfătuirea de la Cluj din 26 decembrie 1926 a adoptat un proiect de revendicări pentru a fi înaintat conducerii partidului și în care se cerea printre altele modificarea statului, democratizarea conducerii partidului, informarea membrilor despre conținutul Pactului de la Ciucea Cf. *Mușat Ardeleanu*, p. 718-719; *E. M.*, p.596

cu celelalte partide minoritare cu prilejul alegerilor. Germanii transilvăneni se vor folosi în mod egoist de situația lor pactizantă și nu consideră sinceră apropierea lor manifestată față de noi cu prilejul acțiunii de germanizare din Satu Mare.² Partidul Național Țărănesc consideră hotărârile de la Alba Iulia doar o deviză, la fel ca vechiul stat ungar Legea naționalităților a lui Eötvös, care n-a fost aplicată niciodată. Face cunoscută atitudinea antiminoritară manifestată de Partidul Liberal până în prezent dar, nu uită că acest partid care a realizat România Mare, care reprezintă voința românilor și ține în mâinile sale puterea a încheiat, cu prilejul alegerilor administrative un asemenea pact cu Partidul Maghiar care este de același nivel politic, cu pactul de la Ciucea și pe care l-a și respectat în mod cinstit. (obiecții puternice). Este convins că Partidul Liberal va deține mult timp puterea în mâinile sale și de aceea tovarășii săi de principii, contele Toldalaghy Mihály și Zima Tibor au continuat tratative fructuoase cu politicienii de frunte ai Partidului Liberal. Din materialul acestor tratative poate declara că în caz că Partidul Liberal este dispus să intre într-un cartel electoral cu Partidul Maghiar, nu ar încheia o înțelegere scrisă, iar în această atmosferă prielnică va aduce o lege a naționalităților și va asigura în cadrul cartelului independența politică a partidului nostru, în sensul că membrii noștri nu ar fi nevoiți să intre în Partidul Liberal. De aceea propune ca, comitetul executiv să exprime că îndrumă consiliul prezidial pentru reluarea tratativelor cu Partidul Liberal caz în care, natural că se suspendă, respectiv se schimbă desemnările de deputați planificate.

Bicskey József consideră îngrijorătoare conlucrarea cu minoritatea săsească, de aceea nu acceptă colaborarea electorală încheiată cu partidul German. Declară că în ciuda poziției sale manifestate față de conducerea Partidului Maghiar este tratat cu deplină încredere și se supune cu cea mai mare plăcere hotărârii care se va lua.

Ugron András³ nu acceptă înțelegerea electorală încheiată cu reprezentanții germanilor din România. Face referire la măsurile liberale luate de acest partid (liberal) și la rezultatele obținute cu prilejul alegerilor comunale ca urmare a pactului încheiat cu ei. Prin lista independentă a minorităților ne atragem acuzația de iredentism și nu este dispus să expună poporul maghiar mâniei puterii și să-l aducă în fața baionetelor. De aceea declară că nu-și asumă răspunderea pentru hotărârea de a participa la alegeri cu o listă independentă a minorităților, nu acceptă propunerea înaintată de Consiliul Prezidențial, își dă demisia din toate funcțiile deținute în partid, urmând a sluji cauza maghiară ca simplu soldat.

² Situația șvabilor din Satu Mare era cu totul alta, procesului de maghiarizare al acestora opunându-se o parte a clerului romano-catolic de naționalitate germană și îndeosebi Organizația șvabilor din Satu Mare; vezi memoriul din 1928 septembrie 10, Carei înaintat Papei Pius al XI doc. nr...

³ Ugron András, membru al aripii „reformiste” reprezentant al Secției Odorheiul Secuiesc al Partidului Maghiar din România. Cf. *Mikó Imre*, p. 66.

Dr. Hinléder Fels Ákos⁴ reflectând la cuvintele dr-ului Krenner Miklós ajunge la concluzia că nu există diferență esențială între cartel și pact electoral. A trecut vremea pacturilor iar secuii nu mai pot fi duși la vot sub stindardul liberalilor. Nu putem spera la o schimbare a situației noastre minoritare din partea unui partid de guvernământ, de aceea singura soluție este câștigarea simpatiei străinătății. Conform părerii sale constituirea Blocului minorităților⁵ este primul pas spre pasivitate. În urma experiențelor triste ale trecutului nostru minoritar se situează din punct de vedere spiritual pe poziția pasivității dar acceptă din oportunitate înțelegerea electorală cu germanii din România încheiată pe baza blocului minorităților.

Dr. Balázs András își asumă cele declarate de dr. Hinléder în intervenția sa. Face cunoscută politica antiminoritară a diferitelor guverne atrăgând atenția mai ales asupra politicii opritoare a dominației liberale. Trebuie să ne manifestăm în fața străinătății printr-o politică minoritară independentă și demnă căci numai din partea ajutorului acesteia putem spera la o îmbunătățire a sorții noastre. Orice hotărâre ar lua Comitetul Executiv solicită ca Partidul Maghiar să se manifeste în public în mod unitar.

Szabó Béni⁶ intervine, de asemenea, în favoarea unității (între minorități). Reflectă asupra intervenției lui Bicskey iar în baza celor constatate la Brașov combate acuzațiile aduse germanilor din România. Potrivit părerii sale putem vorbi despre pasivitate doar după alegeri. Comparând punctele de vedere ale conducătorilor secuimii, își exprimă nemulțumirea întrucât trebuie să constate că între pozițiile secuilor din Mureș-Turda și ale celor din alte județe secuiești se ridică contradicții de nerezolvat.

Dr. Szoboszlay László combate presupunerile lui Szabó Béni și declară că întreaga secuime se află alături de conducerea partidului.

Dr. Ferencz József⁷ potrivit părerii sale problema minoritară nu este o problemă politică ci una internațională. Se opune încheierii oricărui fel de pact, susține ideea unei liste independente a minorităților, acceptă propunerea prezidiului și propune încetarea polemicii.

⁴ Hinléder Fels Ákos, avocat din Odorheiu Secuiesc a contribuit în anul 1926 la înființarea Secțiunii Odorhei a Partidului Maghiar din România; autor al articolelor cu caracter politic a ziarului central al partidului „Keleti Ujság”. Cf. *E.L.*, p. 129

⁵ În alegerile din anul 1927 Partidul Maghiar din România a încheiat un cartel electoral doar cu Partidul german din România, Partidul Evreesc din România refuzând orice colaborare cu partidele altor minorități. Cf. Ioan Scurtu, *Political parties in Romania after Parliamentary elections (1919-1937* în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie” A.D. Xenopol”, XVII, 1980, p. 75-76

⁶ Szabó Béni, meseriaș din Brașov, membru al Comitetului executiv al Partidului Maghiar din România, membru al Comitetului permanent și al Consiliului orașului Brașov, președinte al Corporațiilor meșteșugărești din Transilvania Cf. *E.L.*, p. 263

⁷ Ferencz József, episcop unitarian, președinte al Partidului Național Maghiar înființat la 22 iunie 1922 la Cluj care prin unificarea cu Partidul Popular Maghiar vor da naștere Partidului Maghiar din România; senator până în anul 1924 în Parlamentul României Cf. *Mikó Imre*, p. 22-23 vezi și Gheorghe I. Bodea, o.c., p. 420-421

Dr. Leitner Mihály⁸ consideră că singura hotărâre corectă este constituirea unui bloc independent al minorităților. Acceptă propunerea prezidiului și solicită așa numitului grup de reformă să nu sprijine o armonie de paradă, iar dacă doresc reforme să le prezinte deschis și sincer, să nu acționeze în culise și să subordoneze, în general, tendința de afirmare personală, interesului comun. Dr. Nagy Sándor⁹ acceptă propunerea prezidiului, susține constituirea unui bloc al minorităților căci consideră că acesta servește cel mai bine intereselor noastre minoritare nu numai în fața străinătății ci și în interesul țării. Propune ca în convenția care se va încheia cu conducătorii Partidului German să se stipuleze condiția pusă de Partidul Maghiar ca în județul Satu Mare să nu fie desemnat reprezentantul german de acolo care a manifestat o atitudine ostilă și șovină față de maghiari. Dr. Makkai Domokos¹⁰ dorește o orientare liberală dar consideră că nu este încă momentul <constituirii> blocului minorităților. Declară că orice măsură ar lua Comitetul Executiv el va rămâne în continuare în partid, și nu va contribui, în nici o împrejurare, la dizolvarea lui.

Dr. Tornya Gyula¹¹ vorbește în general despre politica de deznaționalizare a liberalilor. Acceptă propunerea înaintată de prezidiu.

Dr. Gyárfás Elemér reflectând asupra cuvintelor lui Ugron András concluzionează că blocul electoral independent al minorităților nu constituie o mișcare de opresiune ci o apropiere prietenească spre cele două mari partide românești, cel liberal și cel țărănist. Recomandă acceptarea în unanimitate a propunerii prezidiului.

Veres Béla este adeptul constituirii Blocului minorităților, analizează politica antiminoritară a liberalilor, nu este dispus să încheie un pact cu ei și recomandă acceptarea propunerii prezidiale.

Ne mai luând nimeni cuvântul, președintele supune la vot problema iar drept rezultat Comitetul executiv a ratificat, cu patru voturi contra, înțelegerea cu Partidul German în baza propunerii Consiliului Prezidial. Declară totodată că toți cei care se opun acestei hotărâri și susțin alt partid politic, sau figurează pe listele altor partide sunt excluși din Partidul Maghiar.

⁸ Leitner Mihály, redactor și publicist de profesie avocat, minoritar evreu ce se declara maghiar; candidat din partea Secției Hunedoara a Partidului Maghiar din România pe lista comună a germanilor și maghiarilor la alegerile din anul 1927 Cf. *Jakabffy*, p. 247

⁹ Nagy Sándor, membru al Partidului Maghiar din România candidat din partea Secției Satu Mare pe lista comună a deputaților și senatorilor maghiari și germani din județele Transilvaniei în alegerile din 1927.

¹⁰ Makkai Domokos, avocat, membru al Comitetului executiv central al Partidului Maghiar din România, face parte din grupul „reformator” al partidului alături de Krenner Miklos (Spectator), Zima Tibor, contele Toldalaghy Mihály, Ugron András, Tabéry Géza; Lucrarea sa intitulată „Erdély Káté” (Catechism ardelean) se referă la politica ce trebuia urmată de minoritatea maghiară din România Cf. *E.L.*, p. 183

¹¹ Tornya Gyula, avocat cu contribuții importante la organizarea politică a minorității maghiare din județul Timiș; membru în Senatul României, s-a opus intrării în Parlament a maghiarilor care nu cunoșteau limba română Cf. *E.L.*, p. 293

3. Vicepreședintele dă citire propunerii Consiliului Prezidial privind candidaturile pentru funcțiile de deputați și senatori, stabilită conform situației anexate prezentului proces-verbal. Împuternicește Prezidiul ca în județele în care partidul nu prezintă listă de candidați, mai ales pentru senatori, să poată da instrucțiuni speciale conducătorilor secțiunilor. Împuternicește totodată prezidiul să completeze eventualele locuri vacante.

4. Secretarul general anunță că Tabéry Géza¹² și-a dat demisia din Comitetul Executiv și a ieșit din partid. S-a luat la cunoștință:

Nefiind alte probleme pe ordinea de zi președintele închide ședința
conte Bethlen György
președinte

Deák Gyula
secretar de ședință

Anexă:

Lista candidaților pentru funcțiile de deputați și senatori, din județele Transilvaniei și cercul Rădăuți, Bucovina

Deputați

Senatori

Alba de Jos

1. Dr. Szabó András
2. Dr. Inczédy-Joksman Ödön
3. Adleff Dániel
4. Rass Károly
5. Hinger József

Arad

1. Dr. Jakabffy Elemér
2. Beller János
3. Dr. Paretz Béla
4. Wiesenmayer Károly
5. Deusch Andor
6. Wéber János
7. Polony Pál
8. Dr. Muth Gáspár
9. Dr. Olosz Lajos

Dr. Velcsov Géza
Springer József
Steigerwald Alajos

¹² Tabéry Géza, scriitor, membru al aripei „reformiste“ a Partidului Maghiar din România, vicepreședinte începând cu anul 1927 al reînființatului Partid Popular Maghiar Cf. *Mikó Imre*, p. 66, 72

Bihar

1. Kocsán János
2. Dr. Kotzó Jenő
3. Dr. Erdélyi Miklós
4. Baka Béla
5. Monus Sándor
6. Zboray Gyula
7. Dr. Tunyoghy Lajos
8. K. Balogh Ferencz
9. Dr. Thury Kálman

Bistrița-Năsăud

1. Dr. Konnerth Béla
2. Keresztes Jenő
3. Ihl Jenő

Konnerth Arthur
Englsch Mihály

Brașov

1. Konnert Frigyes
2. Mátis András
3. Zerbe Mihály

Szabó Béni

Ciuc

1. Dr. László Dezső
2. Dr. Willer József
3. Dr. Bartha Ignác

Dr. Gyárfás Elemér
Görög Joachim

Făgăraș

1. Dr. Schuller Rudolf
2. Dr. Boér Lőrincz
3. Dr. Theil Frigyes

Trei Scaune

1. Baron Szentkereszty Béla
2. Dr. Bitay Arpád
3. Molnár Dénes

Sándor József
Kocsán János

Hunedoara

1. Lázár László
2. Dr. Leitner Mihály
3. Bancsik Zsigmond
4. Dr. Martini Agoston
5. Krausz József
6. Bikfalvy Árpád
7. Barivoy István
8. Dr. Pietsch Béla
9. Borbély Ferencz

Târnava Mică

1. Dr. Gyárfás Elemér
2. Hans Hedrich
3. Guidó Béla
4. Binder Gusztáv

Dr. Barabás Béla jr.
Bock Henrik

Cluj

1. Conte. dr. Bethlen György
2. Bartha Ignác
3. Zágoni István
4. Hexner Béla
5. Nagy András (Florești)
6. Szabó Béni

Dr. Balogh Arthur
Hankó Veress Károly

Caraș

1. Blaskovits Ferencz
2. Dr. Kalkbrenner József
3. Dr. Horváth József
4. Schiller Ervin
5. Dr. Kreuter Ferencz

Severin

1. Reitter Imre
2. Dr. Jakabffy Elemér
3. Dr. Kina Albert
4. Dr. Ákos János
5. Manovre Péter
6. Dr. Muth Gáspár

Mureş-Turda

1. Szoboszlay László
2. Dr. Ferenczy Zsigmond
3. Dr. Keintzel Ede
4. Dr. Paál Árpád
5. Keresztesi Dénes

Dr. Sebestyén Miklós
Dr. Ferencz Mihály Zsiga

Târnava Mare

1. Dr. Hans Otto Roth
2. Dr. Binder Vilmos
3. Dr. Apárthy Gyula (Rupea)
4. Paulini Mihály

Binder Vilmos
Schaaser Gyula

Satu Mare

1. Dr. Paál Árpád
2. Dr. Nagy Sándor
3. Dr. Erdődi Antal
4. Szücs Kálmán
5. Rocz Samu
6. Gulya István

Schweicer István
Farkas Antal

Sibiu

1. Brandsch Rudolf
2. Palttner Herman
3. Dr. Kedves András
4. Kauntz N.
5. Dr. Tullner Ödön

Sălaj

1. Baron Jósika János
2. Dr. Dávid György
3. Dr. Barabás Béla
4. Dr. Jakabffy Elemér
5. Dr. Thury Kálmán
6. Dr. Váradi Aurél

Dr. Paál Árpád
Dr. Kotzo Jenő

Someş

1. Dr. Abrudbányai Ede
2. Dr. Gogomán Antal
3. Topán József
4. Vass István
5. Várdi Károly

Timiş-Torontal

1. Dr. Kreuter Ferencz
2. Dr. Reitter Imre
3. Dr. Tornya Gyula
4. Dr. Konrád András
5. Dr. Neméth Kálmán
6. Heinrich Péter
7. Sandovity György
8. Kabos Armin
9. Ronkov Lázár
10. Dr. Muth Gáspár

Dr. Muth Gáspár
Dr. Tornya Gyula
Blaskovits Ferencz
Reitter Imre
Dr. Horváth József

Turda-Artieş

1. Dr. Balogh Elek
2. Bartha Lajos
3. Dr. Pál Gábor
4. Farkas István

Odorhei

1. Conte. dr. Bethlen György
2. Dr. Sebesi János
3. Laár Ferencz
4. Dr. Abrudbányai Ede

Dr. Balogh Arthur
Dr. Viola Sándor

Bucovina (cercul Rădăuţi)

1. Dr. Kohlruss Alfréd
2. Lukaszewicz Antal
3. Dr. Krämer Markus
4. Salamon Lajos

Schüttler Károly
Iasiencki Wladimir

Geneva 16122 190 16 13/50

Am satisfacțiunea de a informa pe Excelența voastră că în ședința de la 14 iunie, Comitetul Consiliului Societății Națiunilor format din domnii: Stressemann¹, Chamberlain² și Paul Boncour³, examinând plângerea Comitetului delegațiunilor evreiești din Paris, cu privire la politica antisemită a Guvernului român și la incidentele antisemite din cursul anului trecut, în urma explicațiunilor date și al memoriului subsemnatului din 13 aprilie trecut, a găsit că *nu este locul a da curs acestei petițiuni*. Prin o scrisoare de mulțumire, Direcțiunea minorităților îmi confirmă în mod oficial cele de mai sus, împreună cu satisfacțiunea Consiliului față de declarațiunile Guvernului regal indicând ferma sa voință de a reprima asemenea incidente.

Astfel, această gravă afacere se încheie în mod definitiv. Îmi permit a reaminti Excelenței voastre *măsura de clemență la care v-ați gândit* în mod spontan și care mai ales *după succesul nostru ar face cea mai bună impresiune* aci. Socotesc că nu ar fi bine să se dea o prea mare publicitate la noi acestui succes pentru a nu se încuraja antisemitismul. În schimb cred că ar putea servi mai ales în America și în Anglia ca dovadă peremptorie împotriva campaniei dusă contra noastră.

PETRESCU-COMNEN⁴

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 33, vol. I, p. 112

¹ Gustav Stressemann (1878-1929); om politic german, cancelar (1923), ministru de externe (1923-1929); premiul Nobel pentru pace (1926). Cf. *E.M.* p. 1622.

² Sir Joseph Austin Chamberlain, om politic conservator britanic, ministru de externe (1924-1929), a semnat mai multe acorduri internaționale *E.M.* p. 1143.

³ Paul Boncour (1873-1971), om politic francez, reprezentant al Franței la Liga Națiunilor, ministru de externe și prim-ministru (1932-1933)

⁴ Nicolae Petrescu-Comnen, născut în 1881, om politic, profesor la Universitatea din București, delegat la Societatea Națiunilor (1923-1929), ambasador și ministru de externe (30. IV. 1938 – ian. 1939), membru în Parlamentul României; numeroase studii și lucrări în limbile engleză, franceză, germană. Cf. *E.C.*, p. 653-654.

TABLOU

indicând rezultatele pe circumscripții ale alegerilor pentru Adunarea Deputaților efectuate în ziua de 7 iulie 1927

...

Partidul Maghiar și german cartelat

Circumscripția electorală (județul)	Numele și prenumele candidaților aleși
Arad	Dr. Jakabffy Elemér
Brașov	Fritz Connerth
Ciuc	Dr. László Dezideriu Dr. Willer Iosif
Cluj	Bethlen Gheorghe
Mureș	Dr. Szoboszlai Ladislau
Năsăud	Artur Connerth
Satu Mare	Dr. Páal Árpád
Sibiu	Rudolf Brandsch
Sălaj	Ion Iósika
Tâmava Mare	Dr. Hans O. Roth
Tâmava Mică	Dr. Gyárfás Elemer
Timiș-Torontal	Dr. Francisc Kräuter
Trei Scaune	Szentkereszty Béla
Turda	Dr. Balogh Alexa

„Monitorul Oficial” nr. 153 din 14 iulie 1927, f. 9566-9631.

REGATUL ROMÂNIEI

Ministerul de Intrene

Direcția Poliției și Siguranței Generale

Brigada de Siguranță-Botoșani

Nr. 3561, 1927 septembrie 27

SECRET

Nr. 15402/27.09.1927

spre știință

ss/indescifrabil

Domnule prefect,

Avem onoarea a vă comunica notat pe contra pagină copie de pe ordinul telegrafic cifrat Nr. 15701/1927 al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță Circ. VIII Iași spre știință, binevoind a cunoaște că acest ordin s-a comunicat Companiei Jandarmi Botoșani și Poliției orașului Hârlău, iar Poliția orașului Botoșani l-a primit direct, luându-se cuvenitele măsuri în colaborare cu aceste organisme.

L.S. Șeful brigadei, D. Popescu.

Domniei sale, domnul prefect al județului Botoșani.

Copie după ordinul telegrafic cifrat Nr. 15701 din 26 septembrie 1927 al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță Circ. VIII Iași către Brigada de Siguranță Botoșani.

În vederea sărbătorilor evreiești nefiind exclusă posibilitatea ca antisemiții să provoace acte de răzbunare contra evreilor, de comun acord cu celelalte organe veți lua măsuri ca ordinea să nu fie turburată, raportând la timp cazurile eventual petrecute. Agresorii vor fi anchetați și înaintați justiției.

Inspector General
ss/ Vintilă Ionescup. Conformitate
L.S. Impegat, ss/indescifrabil

Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale, fondul Prefectura Județului Botoșani, dosar 139/1927, f. 19.

Comisiunea de ocol
pentru împrăprietărire din Sf. Gheorghe

Nr. 435/6 – 1927

Proces-verbal
Astăzi la 3 octomvrie 1927

Noi, Damian Coltofeanu președintele Comisiei de Ocol pentru împrăprietărire din Sfântu-Gheorghe, asistat fiind de secretarul comisiei Lotti Rosmann,

Având în vedere lucrările de împrăprietărire rămas definitive și planurile de parcelare întocmite de inginerul operator Béla Găberden, delegat cu parcelarea loturilor,

În conformitate cu art. 109 din Legea pentru Reforma Agrară din Transilvania, astăzi, data mai sus arătată ne-am transportat în comuna Aninoasa, județul Trei Scaune, unde împreună cu dl inginer Béla Găberden, am procedat la distribuirea loturilor și pe următori i-am declarat puși în posesia loturilor, Îndreptățiți pentru pământ de cultură și anume;

1 David Szabó	– 2 jug. 0000 stp.
2 David Simon junior	– 3 jug. 0000 stp.
3 Josif Bene	– 3 jug. 0000 stp.
4 Ștefan Zalman	– 3 jug. 0000 stp.
5 Carol Bitai	– 3 jug. 0000 stp.
6 Josif Nagy	– 3 jug. 0000 stp.
7 Mihail Balázs	– 2 jug. 0800 stp.
8 Máthiás Modi	– 3 jug. 0000 stp.
9 Gavril Csiszér	– 3 jug. 0000 stp.
10 Josif Doczi	– 3 jug. 0000 stp.
11 Antal Bujdosó	– 3 jug. 0000 stp.
12 Văd. lui Josif Forró	– 3 jug. 0000 stp.
13 Josif Maksai	– 3 jug. 0000 stp.
14 Mihail Szabó	– 3 jug. 0000 stp.
15 Moise Simon	– 3 jug. 0000 stp.
16 Gheorghe Bodola	– 2 jug. 0000 stp.
17Joan Szabó	– 3 jug. 0000 stp.
18 Ștefan Simon	– 2 jug. 0000 stp.
19 Ștefan Bodo	– 2 jug. 0800 stp.
20 Ladislau Tóth	– 3 jug. 0000 stp.
21 Josif Bodo	– 1 jug. 0800 stp.
22 Josif Csomos	– 2 jug. 0000 stp.

23 Alexe Fazakas	- 3 jug. 0000 stp.
24 Ștefan Bodola	- 3 jug. 0000 stp.
25 Barbu Bodo	- 1 jug. 0800 stp.
26 Lodovic Bucs	- 2 jug. 0800 stp.
27 Luca Maksai	- 3 jug. 0000 stp.
28 Alexandru Dalnoki	- 3 jug. 0000 stp.
29 Andrei Varza	- 3 jug. 0000 stp.
30 Sigismund Toth	- 3 jug. 0000 stp.
31 Josif Bilánszi	- 3 jug. 0000 stp.
32 Lázár Nagy	- 3 jug. 0000 stp.
33 Lázár Szabó	- 2 jug. 0000 stp.
34 Juliu Kony	- 1 jug. 0800 stp.
35 Alexe Maksai junior	- 3 jug. 0000 stp.
36 Luca Tóth	- 3 jug. 0000 stp.
37 Laurenț Nagy	- 3jug. 0000 stp.
38 Văd. lui Joan Bodo	- 3 jug. 0000 stp.
39 Gheza Modi	- 3 jug. 0800 stp.
40 Nicolae F. Mareș	- 3 jug. 0000 stp.
41 Dumitru Aldea	- 3 jug. 0000 stp.
42 N.J. Bancu	- 3 jug. 0000 stp.
43 Nicolae G. Bonceanu	- 3 jug. 0000 stp.
44 Joan N. Murea	- 3 jug. 0000 stp.
45 Nicolae N. Murea	- 3 jug. 0000 stp.
46 Joan Secelean	- 3 jug. 0000 stp.
47 Aron Berde	- 2 jug. 0800 stp.
48 Barbu Maksai	- 3 jug. 0000 stp.
49 Gavril Dénes	- 0800 stop.
50 Andrei Dénes	- 1 jug. 0000 stp.
51 Alexandru Kakas	- 3 jug. 0000 stp.
52 Pavel Rác	- 1 jug. 0000 stp.
53 Ludovic Berde	- 1 jug. 0000 stp.
54 Geza Bitai	- 1 jug. 0000 stp.

Drept care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Președinte:

Semnătura (ss) indescifrabilă

Inginer Operator:

Semnătura (ss) indescifrabilă

Secretar:

Semnătura (ss) indescifrabilă

Primar:

Semnătura (ss) indescifrabilă

Delegații sătenilor:

Semnături (ss) indescifrabile

Dirrecția Județeană Covasna a Arhivelor Naționale, fond Regiunea Agricolă Sf. Gheorghe, dosar 14/1927, f. 3-5.

Act constitutiv

Se înființează Societatea Culturală și Filantropică sub denumirea „Bratstvo“ cu sediul principal în București, Calea Călărași nr. 16 fără sucursală.

Membrii fundației sunt toți semnatarii acestui act și a statutelor asociației.

Asociația este condusă de un comitet de direcție compus din cinci membri

Toate comitetele se aleg pe termen de doi ani cu drept de re alegere de către adunările generale.

Din comitete mai fac parte și trei cenzori supleanți și trei cenzori aleși în fiecare an de adunarea generală respectivă, ei pot fi realeși.

Comitetul de direcție pe prima perioadă de doi ani l-am ales în persoana dlor:

1) P. Stefanoff	Str. Vaselor nr. 46
2) D. Dascaloff	Str. Laborator nr. 100
3) J. Ivanoff	Str. Ștefan Negulescu nr. 36
4) V. Diamandy	Str. Bărăției nr. 57
5. Stoian Iv. Petrov	Piața Bibescu Vodă nr. 9

Ei vor funcționa până la adunarea generală de la duminica Tomii anului 1929.

Au mai ales în comitetul de direcție cenzori pe d-nii:

1) Ivan N. Popstoianoff	Str. Lizeanu nr. 5
2) P. Nicoloff	Str. Văcărești nr. 18
3) T. Teodoroff	Str. Poetului nr. 2

iar cenzori supleanți pe dnii:

1) E. Dinoff	Str. Bărăției
2) N. Vasileff	Str. Basarab nr. 26
3) Gh. Paunceff	Fd. Orașio nr. 14

Ei vor funcționa până la viitoarea adunare generală ce se va ține la duminica Tomii a anului 1928.

Scopul asociației consistă în:

I. Sprijinirea și conducerea bisericii și școlii bulgare din București.

II. Ridicarea nivelului cultural și moral al elevilor școlii și a membrilor asociației.

III. Ajutarea conaționalilor și elevilor săraci, conform art. III al. 1 și 2 și 3 din statutele alăturate.

Patrimoniul inițial este de 25.000 lei (douăzeci și cinci mii lei) numerar contribuit în parte egală de fiecare membru fondator.

Această sumă se va depune la Banca Națională și se va putea ridica, după recunoașterea ca persoană juridică a asociației, de către dl P. Stefanoff, președintele Comitetului de Direcție fără să mai fie nevoie de vreo altă autorizare sau alte persoane, asemenea îl mai autorizăm să facă modificări statutelor asociației până la completa îndeplinire a formalităților pentru constituirea ca persoană juridică a asociației.

În baza acestui act și alăturatelor statute, care s-au citit, aprobat și semnat de noi și care statute fac parte integrantă din actul constitutiv declarăm Asociația „Bratstvo“ constituită.

Făcut în București la 3 octombrie 1927.

În patrimoniul Tribunalului Ilfov, secția Notariat.

P. Stefanoff	str. Vaselor nr. 46
Nicolaie Dascaloff	str. Toamnei nr. 96
J. Ivanoff	str. Stefan Negulescu nr. 36
Vasile Diamandy	str. Bărăției nr. 57
Stoian Jv. Petroff	Piața Bibescu Vodă nr. 9
Ivan N. Popstoianoff	str. Lizeanu nr. 5
Petre Nicolaie	Calea Văcărești nr. 18
T. Teodoroff	
Enachi Dinu	str. Bărăției nr. 37
Nicolae Vasiliu	Sos. Basarab nr. 26
Gheorghe Pauncev	Fd. Orașio nr. 14
Chiril Socolu	Calea Rahovei nr. 251
Alexe Gheorghiu	Calea Dudești nr. 3
Gh. Gheorghe Petrov	Calea Călărăși nr. 16
Argir Jani	str. G-ral Berthelot nr. 1
Nicola Vetskov	str. Oituz nr. 24
Nicolae Atanase	str. Blănari nr. 4
Cristoff J. Temelco	str. Belvedere nr. 11
Constantin Atanasi	Calea Văcărești nr. 214
Stoian Pauncev	Fd. Orașio
Stoian Zonfirovici	str. Aleea Brătianu nr. 221
Stoian Nedeff	Piața Bibescu nr. 2
Nicolaie Tracot	
Stoian Dacieff	Piața Bibescu nr. 3
Ivan Danceff	Piața Bibescu nr. 1

Urmează autentificarea nr. 36109 din 16 noiembrie 1927 a secției Notariale a Tribunalului Ilfov.

Lămuriri date de Ministerul Instrucțiunii în privința plângerii adresată de Comitetul Ucrainean referitor la școlile din Bucovina

La chestiunile privind învățământul secundar, normal-primar și cel aplicat (școli de meserii și agricultură) cuprinse în Memoriul înaintat Societății Națiunilor din Geneva de dl Petrouchewytch, nu avem nimic de răspuns, întrucât aceste chestiuni nu intră în obligațiile ce statul român a luat de a executa tratatele speciale.

Vom răspunde numai la chestiunile privind învățământul primar, de stat și particular, la populația ucraineană (ruteană) din județele bucovinene, fosta provincie Bucovina, ruptă din trupul Moldovei la 1775 și stăpânită de Austria până în noiembrie 1918.

În prealabil, vom releva că autorul memoriului, dl Petrouchewytch, nu este cetățean român și nici înainte de 1918 nu a aparținut ca cetățean austriac, ce a fost, provinciei Bucovina, ci la fosta provincie Galiția, cu ale ei trei și jumătate milioane ucraineni, și făcând parte din acel partid ultracrainean, care în timpul înainte de război și-a exercitat tendințele de expansiune asupra Bucovinei, care, din toate punctele de vedere, avea o conformație, atât ca trecut istoric cât și ca compoziție etnică. Dânsul nici nu cunoaște, prin urmare, stările de lucruri din Bucovina, deci nici situația școlii primare din aceste județe. Astfel, din capul locului, se poate pune chestiunea legitimației și a titlului cu care autorul se face susținătorul intereselor ucrainene din județele foste bucovinene.¹

Dimpotrivă, ministerul nu a primit nici o plângere a populației ucrainene din Bucovina, căci acele tipice cereri, ticluite de avocatul din Cernăuți, Bazil Dutczak², un imigrant din Galiția, și în același timp, un mare agitator al ideii ucrainene galițiene, ca și dl. Petrouchewytch, nu pot fi considerate ca plecând de la însăși populația ucraineană a Bucovinei. Toată argumentația ce se cuprinde în memoriile dlui Petrouchewytch și mentalitatea ce rezidă la baza acestei argumentații, este aceeași care se practica pe timpul guvernării austriece. Or, Guvernul austriac, acum, de pe la anul 1870, dar în măsură mai mare de pe la

¹ Reclamațiile unor persoane și organizații din străinătate împotriva politicii guvernelor române față de minorități erau obișnuite. De ex., în 1920, un comitet carpatu-rus din Paris se referea, de asemenea, la situația rutenilor din Bucovina iar în 1927 Comitetul delegaților evrei din Paris trimitea Secretariatului Ligii Națiunilor o petiție despre situația evreilor din România (Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Microfilme Belgia, rola 56, c. 602-605, 1127-1128).

² Dr. V. Dutczak a trimis petiții Societății Națiunilor în 1925, 1928. (Vezi *Ibidem*, cadrele 272-300, 907-916).

anii 1900 înainte, a favorizat, în mod sistematic, elementul rutean din Bucovina, căutând să satisfacă pe rutenii din Galiția, care erau în luptă cu polonezii, neegală pentru cei dintâi, făcându-le, sub titlu de compensație, tot felul de avantaje pe toate terenurile vieții publice, totdeauna în detrimentul populației românești. Și chiar această politică de a înțeți un popor contra celuilalt a fost proprie Austriei și ea a trebuit să aducă în cele din urmă prăbușirea aceluși stat. Asalturile ce ucrainenii dădeau contra românilor pe teren școlar în timpul până la izbucnirea războiului, având în spatele lor imense mase din Galiția, au fost atât de violente încât românii bucovineni, începând cu 1910 s-au văzut nevoiți să se ajute singuri pe cale particulară, înființând și susținând cu mijloace proprii, școli într-o sumă de comune cu populație covârșitoare românească.

Atunci când această populație românească, în urma realipirii la România, țara de obârșie din care fusese ruptă, întâmplată în 1918, a scăpat de coșmarul galițian, a putut să-și continue nestingerită realizarea aspirațiilor culturale pe teren școlar. E tipic cazul citat în memoriu, al desființării liceului ucrainean din orașelul de frontieră Vijnița, care desființare memoriul o pune în socoteala administrației românești ca o persecuție contra elementului ucrainean. Acest liceu însă, s-a desființat de la sine, deoarece mai bine ca 90% dintre elevi și mare parte din corpul didactic se recruta din provincia apropiată, Galiția. Această populației școlare, după unirea Bucovinei cu patria română, evident, nu mai putea urma la un liceu de peste hotarele patriei lor, care este acum Polonia.

După aceste observații preliminare vom asista asupra următoarelor puncte din memoriul dlui Petrouchewytch:

1. Statistica austriacă, invocată de autor nu este hotărâtoare în materie. Ea reflectă politica de acoperire a populației române în folosul celei rutene. Acesată statistică nu vorbește de naționalități, ci de limba de conversație a populațiilor. Astfel, pentru motivul că populația românească din anumite comune, ca: Mihalcea, Ivâncăuți, Cuciurul Mic, Voloca pe Cer, Stănești, Costești, Cabești, Carapciu pe Cer, în conversația zilnică se folosea mai mult de limba ucraineană, Guvernul austriac a definit-o ca fiind ucraineană și a înființat pentru ea școli ucrainene. Cum populația nu împărțasea nici pe acea vreme intențiile Guvernului austriac, s-au dat adevărate lupte, întrucât populația nu-și trimitea copiii la școală, și astfel localurile școlare au rămas ani de-a rândul goale.

2. Școlile primare de care pomenește memoriul, în număr de peste 200, sunt toate în ființă. Nici o școală primară din județele bucovinene nu a fost desființată de administrația românească, dimpotrivă, această administrație a sporit numărul școlilor și, prin Legea învățământului primar din 1924, a sporit și numărul claselor, organizând școlile cu 7 clase și înzestrându-le cu ateliere de învățământ practic, ulterior pentru băieți și fete.

În aceste școli, instrucția se predă în limba ucraineană, ajutându-se și de limba statului, conform dispozițiilor art. 10 din tratat. Acesată predare, de altfel impusă și de împrejurarea de fapt, întrucât copiii de ucrainenii la începutul școlarității nici n-ar putea urma în altă limbă decât cea maternă, iar majoritatea ucraineană a învățătorilor au cunoștințe foarte slabe de limbă română.

Sunt însă câteva localități ca Ivancăuți, Cuciurul Mic, Stănești, Călinești, Carapaciu, Voloca a căror origine pur românească este dovedită până la evidență de toponimie, de numele persoanelor, de obiceiuri, caracterul antropogeografic și care au fost ucrainizate în timpul din urmă prin acțiunea politică a statului austriac. La dorința exprimată de această populație de a reveni prin învățatură la limba română, autoritățile școlare au crezut că nu au dreptul să se opună, așa încât cursurile se fac în limba română, dar și în limba ucraineană.

3. Învățătorii găsiți în funcțiune de administrația românească nu au fost trimiși în fundul României, după cum afirmă memoriul, ci se găsesc fiecare la postul său, muncind bucueroși la progresul prin școală al maselor populare și dând conțiuția lor și la îndrumarea prin cultură a adulților.

4. Populația, peste tot, în toate manifestările ei, s-a arătat mulțumită cu starea de lucruri ce i s-a creat prin alipirea fostei Bucovine la România și a declarat în repetate rânduri că este doritoare să cunoască cât mai bine limba românească pentru a putea înainta în armată și pentru a se putea orienta în contactul zilnic cu serviciile publice ale statului.

5. Îndeosebi populația hușănească din plășile Răstoacelor și a Putilei, peste tot în părțile muntoase din sud-vestul fostei Bucovine care după cercetări istorice și etnografice nu este ucraineană, dar pe care ucrainenii o reclamă ca atare, din cauza contactului zilnic cu populația românească de la munte și de la șes, și-a manifestat dorința de a învăța în școală românească, lucru care nu s-a putut refuza.

6. Regulamentele școlare și dispozițiile ministeriale privitoare la învățământ sunt pentru toate școlile din țară aceleași și nu fac deosebire între școli situate pe teritoriul etnic curat românesc și pe teritoriul etnic mixt sau aloetnic.

În rezumat, plângerea cuprinsă în memoriul dlui Petrouchewytsch privitor la învățământul primar din județele bucovinene este tendențioasă și se bazează pe principii străine de preocupările culturale ale populației ucraineene din Bucovina. Acesată calificare a plângerii sale se invederează și prin celelalte considerente, puse la bază în expunerea altor chestiuni din memoriul înaintat de el Societății Națiunilor de la Geneva.

Inspector șef,
ss. indescifrabil

Ministrul de Interne
 Direcția Poliției și Siguranței Generale,
 Inspectoratul General de Poliție și
 Siguranță din Transilvania
 Circumscripția VI de Control și Inspecție
 Nr. 20955
 1927 luna XI în 4 zile

Informații referitoare la Societatea Muzeului Ardelean, „Erdelyi Muzeum Egyesulet”¹ (titlul prescurtat EME):

EME continuă a fi societate sfidătoare a românismului și ostilă statului român.

Președintele ei este contele Vass, însă acesta, locuind în provincie, conducătorul adevărat este vicepreședintele baronul Mannsberg, domiciliat în Cluj. Societatea este recunoscută de persoană juridică, statute aprobate însă nu are încă. Statutele actuale, sunt cele din anul 1905 și sunt favorabile pentru stat, (pe atunci statul maghiar). După preluarea imperiului, s-a încercat schimbarea statutelor în așa fel încât să nu se poată amesteca în afacerile societății. Această modificare nu s-a aprobat. Astfel, EME își vede de lucru și habar n-are de statute.

Membrii societății sunt, printre alții, și profesori universitari și reprezentanții orașelor, care sunt actualmente români. Aceste două categorii de membri sunt membri de drept ai societății.

Orice societate sau asociație ține cel puțin o adunare generală pe an, în care se face darea de seamă asupra activității ultimului an și se fac propuneri referitoare la activitatea anului următor. Ce face însă, EME, pentru ca membrii români să nu aibă acces la societate și să fie complet excluși de la orice activitate? În ultimii doi ani nu s-a ținut nici o ședință și nici o adunare, numai ca să nu aibă de-a face cu românii. Când se ivește necesitatea de a se discuta ceva urgent, totul se face sub denumirea de „prezidial”, așa că, membrii români nicidecum nu știu ce dispune prezidiul. În fruntea secțiunilor, sunt vreo 5-6, tot unguri stau.

¹ „Societatea Muzeului Ardelean” (1859-1949), instituție de știință și cultură a maghiarilor din România, creatoare și deținătoare unei impresionante biblioteci și arhive, a unor colecții de minerale. Cf. Kiss Andrei, Wolf Rudolf, *Arhiva Muzeului Ardelean în: Din istoria Arhivelor Ardelene, 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului Cluj, Cluj Napoca, 1996 p. 109-136*

Aceste neajunsuri au fost raportate de dl profesor Drăgan, care este delegatul guvernului în Societatea EME. Aceste rapoarte au rămas până în prezent nerezolvate din partea Ministerului Cultelor și Artelor.

E de neînțeles cum a putut rămâne o astfel de instituție, până azi, în mâna maghiarilor. S-ar mai putea înțelege, dacă ar fi vorba de o societate pentru cultura maghiară, cum este EME sau cum este Societatea Literară Ardeleană (aceasta din urmă nici nu se mai numește maghiară, crezând că în Ardeal nu mai există altă literatură decât cea maghiară) „Erdelyi Irodalmi Tarsasag“ = EIT, al căror scop este cultura și literatura maghiară. Cu totul altceva este Societatea Muzeului Ardelean, care muzeu este al întregului Ardeal, iar în Ardeal ungurii au fost și sunt în minoritate, și tot ei vor să cârmuiască și azi, ca și când Ardealul ar fi o provincie pur maghiară.

O astfel de toleranță din partea statului e mărginașă cu slăbiciunea. Muzeul Ardelean trebuie românizat cât mai curând.

Inspector general,
ss indescifrabil

Șeful serviciului
ss indescifrabil

Domniei sale, Domnului Director General al Poliției și Siguranței Generale
București

Arhiva Serviciului Român de Informații, fond „D“, dosar 5656, f. 6-7.

36

1927 decembrie 8, Washington

Serviciul Presei
Nr. 6560/P-98

Legatia Regală a României
Washington, D.C.

Anexe

Domnule Director,

Ca urmare la telegrama cifrată nr. 8998 de astăzi am onoarea a vă înainta aici alăturat o tăietură din „New York Times“ de ieri cuprinzând textul raportului preliminar al Comisiei de anchetă delegată de Comitetul American pentru Drepturile Minorităților Religioase (AMERICAN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF RELIGIOUS MINORITIES) care a vizitat România în primăvara trecută în scopul de a studia situația și a face recomandări asupra tratamentului

minorităților etnice și religioase. Acest raport a fost semnat de: dr. Henry A. Atkinson, secretar general al uniunii bisericești pentru pace și secretar al comisiei, reverend R.A. McGowan, de la Departamentul de acțiune socială al Conferinței Naționale Catolice, reverend John Howland Lathrop, preot al bisericii unitare din Brooklyn, N.Y., reverend dr. Graham C. Hunter, preot al primei biserici presbiteriene din Fullerton, California, și Jules Jezequel, reprezentant la Paris al Uniunii bisericești pentru pace.

Constatările conținute în acest raport sunt, spune comisia, rezultatul cercetărilor întreprinse în cursul unei călătorii cu automobilul în diferite provincii, călătorie care a durat șase săptămâni. Cercetări similare au fost făcute în Europa în ultimii zece ani, în care timp diferite rapoarte au fost adresate atât guvernelor respective din Europa cât și Departamentului de Stat (Ministerul Afacerilor Străine al Statelor Unite) și date publicității pentru ca opinia publică americană să fie ținută la curent cu tratamentul la care sunt supuse minoritățile din Europa în urma războiului mondial.

Raportul definitiv este acum în curs de pregătire și la timp va fi supus comitetului pentru ca acesta să poată hotărî asupra acțiunii ce urmează să întreprindă pentru aducerea la îndeplinire a recomandărilor făcute de comisia de anchetă.

Iată cuprinsul raportului preliminar:

„Comisia este unanim de părere că propaganda antisemită, care a atras atâta atenție asupra României, face parte dintr-o manifestare întinsă și odioasă a urii de rasă și confesională. România nu este singura vinovată. Deși comisia s-a ocupat numai de situația din România, ea crede că atacurile antisemite ce au avut loc în timpul din urmă în Ungaria dovedesc cât de răspândită este această ură.

Minoritățile ungare din România au dreptul la cele mai complete măsuri de protecție în conformitate cu drepturile ce le-au fost acordate de Tratatul Minorităților, dar în același timp toate minoritățile din Ungaria însăși sunt de asemeni îndreptățite la cea mai mare protecție și la toate drepturile și privilegiile acceptate drept bază a oricărei țări civilizate și cinstite.

România are ocazia fără pereche de a face față unei situații complicate și de a încerca să soluționeze o problemă care, oricât de complexă ar fi, poate fi, totuși, dusă la bun sfârșit. România ar putea merge departe pe calea rezolvării acestei chestiuni dacă ar voi. Când a semnat Tratatul Minorităților ea și-a luat obligația, ca membră a familiei națiunilor, de a trata în mod just toate minoritățile de pe teritoriul său.

Comitetul American al Minorităților a avut ocazia să studieze situația din România în câteva rânduri. Această comisie a luat în considerare toate rapoartele anterioare și răspunsurile Guvernului român și, pe lângă aceasta, a examinat și alte rapoarte, ca de exemplu acelea ale Societății Națiunilor și diferitelor răspunsuri ale Guvernului român. Pe urmă a studiat diferite scrieri recente despre România precum și documentele puse în circulație de serviciul ei de propagandă. Considerând toate acestea și, cu toate că suntem convinși că situația s-a îmbunătățit și că minoritățile sunt tratate cu mai multă dreptate ca în trecut,

credem totuși că există în România o secțiune considerabilă din opinia publică care sprijină nu mai puțin decât acele drepturi ce sunt garantate de tratate și considerate de către națiunile civilizate ca un minimum necesar existenței independente a unui popor liber.

Comisia este de părere că există o mare deosebire între Constituția țării, care este liberală în multe privințe și aplicarea ei de către funcționari, deosebire ce se observă mai ales în districtele de frontieră.

Ceea ce s-a spus despre Constituție se poate spune și despre legile referitoare la libertatea individuală. Tribunalele au fost în multe cazuri, unele din ele de notorietate, intimidat sau uzate cu deliberare de diferite grupuri pentru scopurile lor. Omorurile comise de Codreanu și Totu, primul asupra unui ofițer de poliție în exercițiul funcțiunii și al doilea asupra unui student evreu nevinovat, sunt două exemple mai izbitoroare.¹ Opinia publică luminată va continua să judece defavorabil aplicarea legilor în orice țară în care oameni fără apărare găsesc că este mai prudent să riște arestarea decât să iasă în stradă. Că într-un număr de cazuri cu privire la evrei situația a ajuns până aici, se dovedește cu probele înaintate de comisie.

Comisia are toată simpatia pentru dorința României de a ridica nivelul populației sale astfel ca să poată lua parte la conducerea viitoare a treburilor publice și la aplicarea legilor. Sistemul de educație este în multe privințe excelent, în special pentru cetățenii de limbă și rasă românească. Credem că legiuitorii și acei răspunzători de aplicarea legilor n-au dat destulă importanță faptului că loialitatea nu poate fi asigurată prin forță. Patriotismul se câștigă prin binefacerile aduse populației, iar nu impunându-l cu forță. Orice omisiune de a promulga legi școlare juste pentru minorități și a le administra cu dreptate, constituie o eroare gravă din partea unei națiuni care încearcă să întrebuițeze cum se cuvine aceste elemente ce ar putea deveni cetățeni credincioși. Încercarea de a româniliza minoritățile prin forță și de a distruge școlile lor confesionale, conduse de secole de către bisericile lor, va cauza României pierderea încrederii acelor naționalități, care altfel ar putea să-i fie prietene. Noi credem deci că dacă România ține să-și îmbunătățească situația în ochii lumii, ea va permite minorităților să-și aibă școlile lor, le va da o oarecare autonomie și dreptul de a preda limba lor strămoșească ca și pe cea română.² Supravegherea școlilor să fie redusă până la punctul unde, eliberând învățământul de orice iredentism, funcționarii supraveghetori să nu stânjenească activitatea școlară. În momentul de față corespondența oficială este atât de voluminoasă încât birourile guvernului sunt natural supraîncărcate, iar minoritățile nu primesc răspunsuri referitoare la

¹ La 10 decembrie 1924 C. Zelea-Codreanu l-a împușcat pe C. Manciu, prefectul Poliției din Iași și a fost achitat pentru această faptă. În iulie 1926 Nicolae Totu l-a împușcat pe elevul evreu Falik, care „jignise” un membru al LANC. Și el a fost achitat.

² Vezi constatările făcute de E. Colban, reprezentantul Ligii Națiunilor în timpul vizitei din octombrie 1926 (doc. nr. 14).

chestiuni vitale, câteodată chiar după un an de la trimiterea petiției. În special școlile minoritare ar trebui să se bucure de oarecare stabilitate și să fie scăpate de frica de a putea fi închise pe nedrept. Acele frumoase instituții romano-catolice, presbiteriene, luterane, unitariene și evreiești, unele din ele datând de două sau trei secole, ar putea fi considerate mai mult ca un beneficiu decât un pericol pentru națiune. Atragem atenția conducătorilor bisericii ortodoxe asupra faptului că, deși unii din ei au fost informați în mod afirmativ, școlile minoritare nu au primit subvențiile promise.

Multe autorități școlare românești, când vreo deosebire de păreri se ivește cu ocazia promulgării unui nou regulament sau aplicării unei legi, adoptă o atitudine intransigentă. Suntem de părere că aceste autorități, dacă ar conferi cu minoritățile, ar clarifica multe din neînțelegerile care, altfel, au fost și vor continua să fie un izvor de amărăciune.

Comisia atrage atenția asupra felului în care legea cetățeniei³ se aplică de către autoritățile românești. Nu este nici o îndoială că dreptul fundamental al cetățeniei nu se acordă la mii și mii de locuitori îndreptățiți de a o căpăta. În acest mod li se refuză în mod arbitrar acel element de protecție acordat de orice țară populației sale și aceasta cu toate garanțiile solemne date minorităților.

Comisia a constatat în timpul vizitei sale existența unei campanii odioase de intimidare și brutalitate îndreptată împotriva cetățenilor evrei ai statului, și pornită dintr-un amestec de intoleranță arogantă și ură ignorantă. Este adevărat că acum există mai puțin terorism ca odinioară. Îmbunătățirea se datorește următoarelor trei cauze: întâi, campania sistematică dusă timp de mai mulți ani împotriva evreilor i-a intimidat în așa măsură încât aceștia se abțin de a mai frecventa universitățile și viața publică; al doilea, virulența campaniei a reacționat în mod defavorabil asupra prestigiului din afară al României; al treilea, promisiunile făcute de Partidul Liberal la anumite grupuri de votanți evrei în vara anului 1927⁴ au produs oarecare scădere în excesele antisemite. Ne bucurăm de această măsură luată de partidul care guvernează astăzi și sperăm că, ceea ce este acum numai gestul unui partid politic, va deveni politica acceptată și sancționată de guvernământ.

Fără a intra în detalii asupra cauzelor care au provocat violențele dinaintea și din timpul alegerilor de la 7 iulie 1927 (care, în general, au fost socotite scandaloase în România) trebuie să arătăm pericolul serios pentru pacea Europei ce rezidă în represiunea libertăților individuale ale minorităților și ale grupurilor care nu iau parte la guvernarea țării.

Comisia a fost impresionată de inteligența populației, de activitatea, atitudinea binevoitoare și spiritul prietenos al poporului român, mai evident

³ În alegerile parlamentare din iulie 1927 PNL, aflat la putere, a încheiat un acord electoral cu Uniunea Evreilor Români.

⁴ Legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române din 1924. Pentru acest aspect vezi C. Turliuc, *Naturalizarea evreilor în România 1918-1924*, în „Anuarul Institutului de istorie Cluj-Napoca“, XXXIV, 1995, p. 89-98

printre țărani de la sate. România Mare caută să-și găsească un loc printre națiunile mai înaintate din lume. Având în vedere aceste circumstanțe ce, de altfel sunt confirmate din belșug de cele observate de toți vizitatorii cei mai bine informați, este regretabil că biserica de stat a sancționat Liga Apărării Naționale Creștine și Uniunea Națională Română a Studenților Creștini, al căror program și publicații constituie o rușine pentru civilizația noastră, o insultă a numelui creștin și o pată neagră pe numele frumos al României. Credem că este foarte trist că studenții care se pregătesc pentru preoție în biserica de stat să fi luat parte la demonstrații contra concetățenilor lor de altă religie și rasă. Ne permitem să atragem respectuos, dar totuși imperativ, atenția bisericii de stat asupra acestei situații și în numele creștinismului nostru comun să-i cerem cu insistență să se purifice de orice antisemitism și amărăciune față de celelalte populații de altă origine din România. Ținem să indicăm pericolul ce există permițând studenților din seminarii să continue agitațiile lor contra cetățenilor români de origine evreiască sau de altă rasă, atât în Regat, cât și în teritoriile alipite. Speranțele în viitorul României și în rezolvarea pașnică a problemelor ei vor dispărea pentru încă o generație, afară numai dacă biserica și școlile nu vor contribui la o statomicire, ceea ce nu se poate face decât prin toleranță față de toate rasele și limbile.

În România n-a avut loc niciodată ceea ce se numește un pogrom, adică un masacru inspirat și sancționat de către stat. Au fost excese, acte de teroare și molestarea elementelor pașnice ale populației care au dat naștere la o continuă frică și neliniște și, în general, au aruncat o lumină defavorabilă asupra acelor care sunt răspunzători de pacea și bunul mers al țării. Pe lângă aceasta mai există un pericol grav în faptul că se îngăduie tineretului din universități și școli să conducă agitații antisemite. Și mai tristă este îngăduința cu care unii oameni privesc atitudinea unor profesori și învățători din universități și școli față de aceste mișcări, nu numai iertându-i dar chiar încurajându-i. Studenții care cresc într-o atmosferă antisemită sunt cetățenii și învățătorii de mâine și vor da mai puțină atenție faptului că țara lor a fost scutită de pogromuri de către predecesorii lor. Credem că această dușmănie nu reprezintă opinia luminată a marelui corp profesoral universitar și a învățătorilor din România; totuși, ea a fost acceptată cu prea multă îngăduință de către cetățenii și conducătorii educați ai națiunii.

După părerea noastră unii funcționari ai guvernului au comis o mare greșeală nepermițând multor mii de oameni aparținând grupărilor minoritare să-și mențină ființa lor etnică și înregistrând ca români pe acei care, câtva timp, au întrebuințat o altă limbă. Comisia este convinsă că Guvernul român va putea studia spre folosul său fapte referitoare la întocmirea recensământului și metodele întrebuințate cu acea ocazie.¹ Suntem convinși că multe din aceste plângeri care ne par justificate ar putea fi ușor satisfăcute.

¹ În 1927 s-a efectuat un recensământ al populației cu ajutorul aparatului administrativ, care a fost mult criticat și în țară, motiv pentru care datele n-au mai fost prelucrate și publicate. (D. Șandru, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Editura Academiei, Iași, 1980, p. 7).

Comisia este convinsă că violențele de care se plâng bapțiștii și alte grupări sunt adevărate și constituie o acuzare de persecuție religioasă și deci periclitează cele mai vitale interese ale bisericii de stat și prestigiul națiunii. Cerem cu insistență ca înalții funcționari ai bisericii, împreună cu autoritățile statului să alcătuiască un plan prin care să se acorde populației completa libertate religioasă și civilă.

Atragem atenția guvernului asupra situației bisericii ungare de rit luteran și cerem cu insistență să i se acorde o situație legală satisfăcătoare.

Atragem atenția guvernului asupra situației minorităților romano-catolice, mai ales în Banat și părțile apusene din Bucovina, și cerem cu insistență o rezolvare grabnică și satisfăcătoare a relațiilor dintre guvern și biserica romano-catolică. O întârziere ar avea drept consecință intensificarea simțămintelor bazate pe drepturile internaționale recunoscute ale bisericii și servitorilor săi.

Atragem atenția bisericii de stat asupra multor cazuri de nedreptate aparentă față de bisericile minoritare cu privire la distribuirea loturilor de pământ în conformitate cu legea agrară, asupra confiscării clădirilor bisericesti și proprietăților comunităților minoritare; asupra proiectelor de legi prin care se aduc restricții bisericilor minoritare; asupra practicii din prezent prin care membrii bisericilor minoritare sunt obligați să achite costul unora din noile clădiri ale bisericii de stat, prin contribuții forțate, sau să acorde locuri de parcuri publice bisericilor ortodoxe în regiuni în care biserica ortodoxă ea însăși este o minoritate. Cerem cu insistență acestei puternice biserici ca, în interesul comunității creștine și a bunei înțelegeri, să întrebuițeze bunele sale oficii pentru a face o apropiere între cei nedreptățiți și autoritățile statului, astfel ca împreună să poată găsi o soluție.

Comisia a constatat mult resentiment răspândit printre membrii bisericilor minoritare contra măsurilor guvernului, prin care sunt obligați să ia parte, ei și copiii lor, la serviciile bisericii de stat cu ocazia serbărilor patriotice. Comisia crede că bisericile și Guvernul român pot să ajungă la o înțelegere pentru ca simțămintele membrilor bisericilor minoritare să nu fie jignite.

În fine, comisia a constatat faptul că în teritoriile alipite există un însemnat contingent de cetățeni educați care ar putea servi statul cu mult folos. În momentul de față mulți din acești cetățeni se găsesc în stare de disperare față de ceea ce pare a fi o efortare calculată și determinată a majorității de a-i îndepărta de la funcțiile oficiale“.

Comentând acest raport într-un articol de fond (aici alăturat), „New York Times“ constată că România nu este singura țară din Europa centrală care s-a făcut vinovată față de minorități. „Există elemente de tragică ironie“ – scrie „Times“ – „în faptul că mișcările antisemite din Ungaria sunt urmate de protestele ungarilor împotriva exceselor antiungurești din România. Dar cazul României“ – spune ziarul – „este mai grav. România nu poate pleda sentimentul ce încearcă Ungaria învinsă și umilită care ar putea prin aceasta explica pogromurile maghiare. România a ieșit din război enorm de mărită ca întindere

și populație. Datoria sa, chiar respectul de ea însăși, i-ar dicta să consolideze ceea ce a câștigat. Calea cea mai puțin nimerită pentru a cimenta o națiune este aceea a intimidării și a refuzului drepturilor legale și morale“. „În ultimul loc“, termină articolul, „Liga Națiunilor este aceea care ar trebui să reacționeze pentru ca pacea continentului și buna stare a naționalităților să nu fie săpată. Liga are drepturi legale în conformitate cu tratatele, iar în calitatea sa de paznic al păcii Europei are drepturi morale. Și, pentru puterile care fac parte din Ligă, mai există și dreptul de legitimă apărare. Ele nu pot tolera animozități locale care ar putea duce la un conflict general. Dacă există acum o Românie Mare, aceasta se datorește sacrificiilor națiunii engleze și națiunii franceze“.

Drept răspuns la acușările și exagerările conținute în raportul de mai sus, alăturatul comunicat a fost trimis ieri seara tuturor agențiilor de presă precum și principalelor jurnale spre publicare. Totuși, în ziarele de astăzi dimineață acest comunicat nu a apărut, cu toate că agențiile de presă declară că l-au trimis jurnalelor care fac parte din sindicatul lor respectiv.

De îndată ce raportul definitiv al comisiei va apare, nu voi întârzia a vi-l trimite în mai multe exemplare.

Atașat de presă,
ss. indescifrabil

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naționale. Propagandă, dosar 18/1927-1928, f. 1-9.

37

1927 decembrie 10

Referat

Considerații generale asupra situației anterioare Congresului General
Studentesc din Oradea din zilele 4, 5 și 6 decembrie 1927

Este cunoscut faptul că dintre toate orașele României Mari, dinspre granița de apus, Oradea este cel mai minoritar și că din populația orașului care atinge aproximativ cifra de 100000 locuitori, 10000 sunt minoritari și dintre aceștia aproximativ 1/2-a reprezintă o populație curat evreiască, care deține în mâinile ei toată forța economică, industrială, comercială, financiară a orașului.

Prin situația sa geografică, orașul Oradea, la cinci ore depărtare cu trenul de Budapesta și la 10 km depărtare de frontiera dintre România și Ungaria, se găsește în contact direct și trăiește sub influența opiniei și presei maghiare din ce în ce mai ostil statului român.

În Oradea chiar apar patru ziare, în limba minoritară maghiară, conduse în mare parte de elemente evreiești și care trăiesc și se alimentează direct din presa maghiară, căutând în cele mai multe cazuri să fie la înălțimea ostilității acesteia. Un exemplu din multe altele semnalate de cenzura locală, este și faptul că în preziua deschiderii Congresului studențesc (4 decembrie 1927) prefectul de județ, șeful cenzurii a fost silit să suprime articole care cuprindeau expresii injurioase pentru români și care în acest moment ar fi putut servi ca o provocare directă a congresiștilor sosiți în Oradea.

Tot în Oradea Mare a luat naștere și a funcționat un centru comunist, din care făcea parte peste 10000 de oameni, recrutați din clasa muncitorilor industriali și comerciali din localitate.

În urma intervenției Comandamentului Militar Local, Ministerul de Interne a aprobat desființarea acestui grup comunist, confiscarea arhivei și închiderea definitivă a localului.

Cu ocazia închiderii așa zisului „Cămin muncitoresc” autoritatea militară a descoperit cu surprindere, că la restaurantul căminului luau masa 14 studenți ai Facultății de Drept din localitate contra modestei sume de 40 lei pe zi, fapt care dovedește că, pentru grupul muncitoresc era un mijloc de propagandă a ideilor sale printre studenții Academiei de Drept.

Numele celor 14 studenți abonați la restaurantul căminului muncitoresc se găsește în dosarul cauzei, anexa nr. ...

Congresul studențesc general, care era sorocit pentru zilele de 27, 28 și 29 noiembrie, din cauza doliului național, provocat prin moartea marelui om de stat Ion I. C. Brătianu, a trebuit să fie amânat pentru zilele de 4, 5 și 6 decembrie 1927.

Această întâmplare neprevăzută a făcut ca, un număr destul de însemnat de studenți, din diferite părți ale țării, în frunte cu dl Lorin Popescu, președintele Uniunii Studențești să apară în localitate încă din ziua de 23 noiembrie 1927 în vederea aranjării congresului și luării măsurilor necesare pentru primirea, cazarea și masa congresiștilor.

Acest grup de studenți surprinși de amânarea congresului, pentru ziua de 4 decembrie 1927, a preferat să rămână în localitate 10 zile încheiate, în care răstimp a avut ocazia de a lua contact intim cu atmosfera locală și cu studenții Facultății de Drept din Oradea, printre care se găseau foarte mulți aderenți ai Ligii Naționale Creștine și, implicit, și cei 14 studenți, care figurau pe lista abonaților căminului muncitoresc comunist.

În asemenea împrejurări și cu concursul elementelor românești din localitate și sub influența colegilor lor de mai sus, au putut să se pună la curent cu trecutul orașului din punct de vedere al suferințelor și greutăților prin care au trecut românii în Oradea sub dominația maghiară, cum a fost de pildă chestiunea

episcopului greco-catolic român Pavel, la 1893, ridicată de către presa maghiară și care s-a terminat cu devastarea completă a tuturor bisericilor, instituțiilor și caselor particulare ale tuturor românilor din localitate, între care trebuie să enumerăm și palatul episcopului Pavel.

Detalii interesante asupra modului cum au decurs devastările din 1893 se pot vedea în jurnalul „Nagyvárad“ din 10 august 1893, anexat la dosar, în traducere.

Tot în acest interval de timp studenții rămași în localitate, informându-se asupra problemelor de interes național, au putut constata, că întreaga presă este străină intereselor românești, că funcționarii suferă foarte mult din cauza proprietarilor de altă rasă și religie, în ceea ce privește locuințele rechiziționate, că cea din urmă sinagogă construită în localitate, după indicațiile inginerului șef Köszeghy de la primăria locală, ocupă o parte din domeniul public al comunei și se găsește ridicată – în semn de sfidare – între două biserici creștine: biserica reformată și biserica greco-catolică română, a cărei vedere este mascată cu desăvârșire de către sinagoga de mai sus.

*
* *

Programul Congresului General Studențesc de la Oradea Mare, alcătuit la început pentru 27, 28 și 29 noiembrie 1927, și amânat pentru zilele 4, 5 și 6 decembrie 1927, cuprindea între alte chestiuni foarte vag exprimate, ca: orientarea studențimii din punct de vedere politic religios, social-cultural și profesional, și chestiuni speciale, ca „Numerus Clausus“, „Evreii și comunismul“ și reprezentarea pe scena teatrului local a unei piese numite „Crai Nou“.

În urma intervenției Comandamentului Militar, Ministerul de Interne a aprobat punctul său de vedere, dând în același timp ordin ca să se interzică reprezentarea piesei „Crai Nou“, cu atât mai mult cu cât nu figura în programul tipărit, rămânând în discuție toate celelalte chestiuni prevăzute în program, care numai prin enunțarea lor și încă putea să ridice ațâțarea între congresiști și provocarea din partea băștinașilor.

Din actele de la dosar și, în special, din declarația dlui colonel Bădescu, șeful de Stat Major al Diviziei 17, se constată, că congresiștii au început să sosească în Oradea încă din ziua de 2 decembrie 1927, orele 22,45 noaptea. Conform ordinului Ministerului de Război nr. 7580, primii 2000 studenți sosiți la Oradea au fost cazați în cazărmile din localitate, amenajate în acest scop, dându-li-se și hrana contra modestei sume de 50 lei pe zi. Restul de aproximativ până la 2000-2500 studenți și studente au fost plasați la diferite hoteluri, instituții și case particulare.

Autoritățile locale au dat cel mai mare concurs în această privință, în urma recomandării Ministerului de Interne, care arăta că e un interes superior pentru ca congresul să se țină în condițiile cele mai bune de ospitalitate și găzduire.

Atât înainte de 27 noiembrie, cât și după 2 decembrie, delegația studențească, sub prezidenția dlui Lorin Popescu, s-a prezentat Comandamentului Militar și autorităților locale pe care le-a asigurat că congresul se

va desfășura în cele mai perfecte condiții de liniște și ordine, dându-și chiar cuvântul că nu vor tulbura cu nimic viața orașului în care se ține congresul. Au fost sfătuiți din toate părțile a-și ține acest cuvânt și recomandat că este un interes superior a pune pe un nivel de civilizație și legalitate orice discuții care interesează viața tineretului intelectual român. Cu toate angajamentele și recomandările, Comandamentul militar a avut cuvântul să se îndoiască, că tinerii studenți vor trece cu ușurință peste promisiunile lor din următoarele considerații:

1. Președintele Congresului studențesc a pretins de la început că ar fi bine să nu se scoată armata în stradă.

2. Viața studenților care veniseră înainte de 27 noiembrie în oraș și prin localurile publice, unde făceau chefuri și nu respectau orele de închidere ale localurilor, unde mâncau și în loc de plată dădeau niște bonuri lipsite de formă și seriozitate, toate indicau că studenții nu se vor ține de angajamentul pe care și-l luaseră de a nu produce dezordine și că nutreau speranța de a găsi momentul politic pentru a se deda la dezordine.

Despre modul cum s-a comportat în timpul indicat în garnizoană, Comandamentul a fost nevoit să facă raportul nr.4678 din 29 noiembrie la Corpul VI Armată.

La 1 decembrie 1927, Comandamentul îmbrățișând chestiunea în întregul ei, întocmește o instrucțiune în care prevede până la cele mai mici detalii toate măsurile ce trebuiesc luate începând cu primirea studenților și terminând cu menținerea ordinii, contactul cu autoritățile și consemnele de tot felul. Textul acestor instrucțiuni se găsește la dosarul cauzei, anexa nr. ...

Bineînțeles că aceste instrucțiuni consacrau o stare inițială de întrebuițare a trupelor și care avea să fie modificată cu măsura desfășurării împrejurărilor. De relevat, că prin aceste instrucțiuni, prevăzându-se și cazurile grele de tulburări cu proporții mai mari, Comandamentul ca să poată rămâne în afară de orice amestec direct și personal în dirijarea trupelor din stradă, a numit un comandant al acestor trupe, pe lângă care trebuia să funcționeze prefectul Poliției, procurorul de serviciu, gornistul și un fotograf.

Sâmbătă, 3 decembrie, s-au adunat toți studenții în număr de circa 4500, fiind primiți la gară de autorități și conduși în convoiuri cu muzicile militare. Pentru românii din Oradea, a fost o adevărată sărbătoare.

Încrederea în purtarea studenților congresiști începe să se înfiripeze pentru că atât față de autorități, cât și față de populație, vineri noaptea, sâmbătă, 3 decembrie și duminică, 4 decembrie, nu se ivește nici cel mai mic incident.

*

* *

Congresul General Studențesc s-a deschis în ziua de 4 decembrie, la orele 12, în sala teatrului Regina Maria. Din rapoartele de anchetă rezultă că a fost o însuflețire înălțătoare pentru toți asistenții și în special pentru românii din localitate. Toate notabilitățile: domni și doamne români de toate vârstele și clasele sociale au ținut să ia parte la deschiderea congresului.

În sală s-a remarcat P.S.S. episcopul Ciorogariu, P.S.S. episcopul Frențiu, dl general comandant al Garnizoanei, dl general Moșoiu, dl prefect al județului,

dl procuror general, dl decan al Facultății de drept, primarul municipiului, inspectorul general școlar, toată magistratura în frunte cu primul președinte al Curții de Apel. Cuvântările au fost înălțătoare și entuziaste pentru studențime, care era îndemnată numai la paza ordinii, iubirea aproapelui și demnitatea națională. După aceste cuvântări, congresul se consideră deschis.

Din nenorocire, după aceste cuvântări au urmat altele din partea reprezentanților congresului, care departe de a fi la înălțimea celor dintâi, au îndemnat la ură, la răzbunare și chiar la agitații.

Între acestea trebuie să enumerăm discursul dlui Tit Mălai, secretarul Ligii Cuziste, profesor de teologie la Facultatea din Gherla, care și-a terminat discursul său citind cuvintele lui Mussolini: „Cât merg înainte, urmați-mă; Dacă aș șovăi, uicideți-mă; Dacă aș cădea victimă – căci doar mergeți în Maramureș – răzbunați-mă“, înțelegând acestea ca lucruri ce s-ar putea întâmpla oricărui student din acțiunea întreprinsă.

La acest discurs vin să se adauge altele tot atât de agitatoare și de sugestive, ca a dlui Dănulescu, președintele de onoare al Uniunii, al dlui Zelea Codreanu, care a terminat declarând că „N-are nici o încredere în izbânda congresului“ din cauza lipsei de curaj a studenților.

Restul timpul care a urmat duminică după-amiază și duminică noaptea nu s-a întâmplat absolut nici un incident și nu s-a semnalat nici o nemulțumire din partea publicului sau a studenților.

În sala teatrului, în ședința de după-amiază au urmat discuții mai intime între președinții diferitelor uniuni studențești, care au acuzat reciproc că lucrează în numele unor scopuri inavuabile și că au primit anumite instrucțiuni pentru atingerea acestui scop.

Luni, 5 decembrie, la orele prevăzute în program se reiau discuțiile congresului la teatrul Regina Maria, și cum localul teatrului nu putea să cuprindă decât maximum 1500 de studenți, restul aproximativ 3000-3500 trebuiau să stea pe afară împrejurul teatrului, pe străzile laterale în contact permanent cu publicul – care deși primise ordin formal de a rămâne acasă și a nu lua contact cu studenții, în disprețul acestui ordin ieșise pe stradă și înconjurau pe congresiști, având o atitudine sfidătoare și provocatoare.

*
* *

Provocări indirecte. Am arătat în alt capitol cum presa locală, ostilă intereselor neamului românesc, găsisse de cuviință, ca chiar în edițiile pentru 4 decembrie, cea dintâi zi a congresului, să tipărească numele membrilor comisiilor fiscale pentru impuneri, din care făcea parte un număr foarte însemnat dintre preoții din localitate și din județ, cu numele de „popa“ repetat pentru fiecare membru, reprezentant al clerului român, cuvânt care în concepția maghiară este ridicol și trivial pentru români. Din fericire prin serviciul de cenzură, lucrul observându-se la timp, s-a putut înlătura această batjocură, care putea să dea loc nu numai la nemulțumiri, dar și la agitații.

Cu ocazia repartizării studenților, pe la diferite hoteluri, dl Weiszlovits, patronul hotelului „Park“, a refuzat categoric ca să ofere vreo cameră pentru

studentii sau studentele române, exprimându-se că are camere pentru „domni“, dar nu pentru valah puturos (Büdös oláh), după cum rezultă din actele de la dosar, anexa nr. ...

Dacă la aceasta mai adăugăm mulțimea provocatoare a publicului din ziua de duminică și luni, care ieșise în mare număr pe străzile orașului și, în special, împrejurul localului congresului, vedem că situația era destul de critică și că provocările indirecte apăruseră din ambele părți.

Provocări directe. Potrivit programului arătat mai sus, Congresul studentesc apărea ca un congres cu tendințe antisemite destul de pronunțat. În vederea acestui scop chiar, biroul prezidențial al congresului luase măsura ca la ședințele lor să nu asiste nici un minoritar de rit creștin, în special între reprezentanții presei care asistau la congres.

Contra acestor dispoziții, ziaristul Biro Gheorghe, evreu de origine, din serviciul ziarului „Nagyvárad“, împrumutând o șapcă studentească și servindu-se de un monoclu la ochi, a reușit să ia parte la congres între reprezentanții presei, fără să fie observat de nimeni în ziua de 4 decembrie și 5 decembrie dimineața. Din cauză că el nu știa bine românește, patronul jurnalului a dat această însărcinare ziaristului Fleischer, evreu de origine, care știa bine românește și care a asistat la banca ziaristilor până aproape la ora 12, ziua de 5 decembrie, când a fost semnalat de către studenții creștini. În lipsa oricărei legitimații Fleischer a trebuit să părăsească sala, urmat fiind de un grup de studenți care l-au urmărit și lovit. În acest timp ei au spart geamurile redacției ziarului „Nagyvárad“, de unde au fost împrăștiți de armată. Ceea ce au înfuriat pe studenți contra ziaristului Fleischer, a fost faptul că acest ziarist, prin rechizitoriul definitiv cu nr.4247/1927 al Parchetului Tribunalului Oradea, a fost trimis în judecată penală pentru că într-un articol își bătea joc de religia creștină ortodoxă, taxând pe români ca pe un trib sălbatic, iar pe preoții lor ca incuți și superstițioși.

Față de acest eveniment, trupele din oraș au fost triplate, dispunându-se suprimarea circulației tramvaielor, s-au barat străzile laterale și canalizând circulația numai pe strada principală, pe străzile unde sunt restaurante.

Luni după-amiază, după cum rezultă din rapoartele de anchetă și din actele adresate de Parchetul Tribunalului Oradea, un grup de studenți au fost opăriți cu apă fiartă aruncată de la etaj din una din camerele hotelului „Park“, al cărui patron este dl Weiszlovits.

Cei amenințați (opăriți), căutând să afle pe cel care a comis acest fapt, au intrat în hotelul Park unde au fost întâmpinați de către patronul hotelului cu cuvinte injurioase, la care studenții, răspunzând pe același ton, dl Weiszlovits, care era înarmat cu un șis tăios (stilat), a rănit la mână și la piept pe studentul Diaconescu și pe un alt student, Radulian Marin, ceva mai ușor, la mână; înfuriați de acest act din partea patronului, ceilalți studenți au lovit la cap pe Weiszlovits cu bastoanele pe care le aveau în mână, după care, intervenind autoritățile, și anume dl lt. col. Albu, Comandantul Pieții, a luat măsuri de transportare la spital a dlui Weiszlovits.

Din procesul-verbal din 5 decembrie 1927 al dlui procuror M. Magrean rezultă că, în momentul când trecea un tramvai pe strada Cuza Vodă, în care se găsea un grup de studenți, au fost amenințați prin gesturi și amenințări de către un grup de civili, compus din domni și doamne, care mergeau pe strada paralelă cu tramvaiul.

Studenții au coborât din tramvai și mergând către grupul de civili au fost loviți de aceștia cu o coadă de mătură, cu un băț, cu un tub de fontă etc., după care s-au refugiat intrând în casa din strada Cuza Vodă 18 și încuind poarta după ei. Studenții, voind să pătrundă în locuință, nu au putut din cauză că poarta fusese închisă, dar pe deasupra porții erau bombardate cu pietre și alte lucruri găsite la îndemână, în neputință de a pătrunde în locuință, studenții s-au depărtat, ca să reclame cazul autorităților judecătorești.

Din raportul dlui prefect al județului Bihor rezultă că în ziua de luni după-amiază i s-a adus la cunoștință că pe străzile Avram Iancu și împrejurul acesteia s-au spart geamuri la particulari, după care informație plecând imediat la fața locului împreună cu prefectul de Poliție, a constatat că acțiunea de spargere era condusă de către derbedei și oameni fără căpătâi din oraș, între care a zărit și câțiva studenți, care la vederea dlor s-au împrăștiat.

Toate infracțiunile și delictele care s-au comis în cursul zilei de luni și marți, cum și cele din zilele următoare cu privire la spargeri și la orice infracțiune au fost constatate prin dresare de acte în regulă de către reprezentanții Parchetului și reprezentanții Garnizoanei, fiind în acte și indivizi, care fiind prinși în flagrant delict, au fost ridicați și împreună cu actele dresate, înaintați autorităților în drept.

Ca o caracteristică a provocării directe din partea populației evreiești, la dosar se găsește plângerea semnată de P.S.S. dr. Valeriu Traian Frențiu, care cere despăgubiri pentru stricăciunile aduse bisericii greco-catolice române, mascată cu desăvârșire de către sinagoga evreiască pentru că, întotdeauna ferestrele acestei biserici sunt sparte și pereții săi murdăriți în chipul cel mai rușinos din partea copiilor evrei vecini.

Tulburările din ziua de 5 decembrie, ca o consecință a provocărilor susmenționate au adus pe de o parte scoaterea tuturor trupelor disponibile în garnizoană pentru bararea străzilor și adunarea de către patrulă a grupelor izolate. Totodată Comandamentul local a raportat și cerut ca congresul să fie întrerupt pentru că prin aceasta se întrededa singura formulă practică și posibilă pentru menținerea ordinii. Cererea nu a fost aprobată. În seara de 5 decembrie spre a putea potoli pe manifestați, a fost nevoie de șarja unui escadron cu care ocazie mai mulți soldați și doi ofițeri au fost loviți cu bastoane, iar doi studenți răniți de sabie.

În cursul nopții de 5 decembrie, datorită măsurilor restrictive, luate de Comandamentul Militar în unire cu autoritățile (închiderea localurilor devreme, interzicerea circulației, împingerea manifestațiilor în cantonamentele lor) nu s-a mai petrecut nici un incident serios.

În dimineața de 6 decembrie s-a continuat congresul în aceleași condiții, nerelevându-se alte incidente afară de câteva spargeri de firme. Pe la orele 13 o

mare mulțime de studenți a făcut o manifestație de simpatie P.S.S. episcop Ciorogariu, care-și serba a 75-a aniversare.

După-masa zilei a trecut liniștită. Spre seară studenții au cerut prelungirea congresului încă neterminat. I s-a îngăduit numai până la ora 10, urmând ca până la ora 12 să-și reia cantonamentele, iar la ora 2 noaptea să plece primul tren special cu studenții din Iași, Cernăuți și Chișinău.

Cu toate promisiunile și asigurările președinților centrelor studențești că vor păstra cea mai perfectă ordine, și cu toate regretele și desolidarizările făcute luni seara în cursul ședinței, angajându-se moralmente să despăgubească pe cei păgubiți, după terminarea congresului marți seara, 6 decembrie ora 10, studenții, în special masa care rămânea neconținut afară, constituită în grupe numeroase și de efective apreciate, au început devastarea celor trei sinagogi și spargerea geamurilor și firmelor aparținând în general comercianților necreștini. Aceste evenimente au provocat intervenția militară unde ofițerii superiori au făcut caz de inițiativă personală și s-au expus personal pentru reîntrarea în ordine. Problema capitală în această împrejurare studiată în acord cu autoritățile civile era, ca manifestații să fie izolați de către muncitorime, care putea, adăpostită de noapte, să dea lovitura, evitându-se începutul unei rebeliuni și războiul civil.

În noaptea de 6 decembrie, cu mare greutate s-a putut realiza, până la orele 3 noaptea, închiderea tuturor studenților în cazărmi, după care a urmat trimiterea lor sub escorte puternice la gară, îmbarcați și expediați către domiciliul lor.

Este de notat, pe de o parte, situația grea în care se găsește în aceste împrejurări armata, care nu poate să facă uz de focurile armelor. O convorbire a autorităților civile cu cele militare în ziua de 6, stabilise înlăturarea cu desăvârșire a acestei soluții violente.

Pe de altă parte, numărul considerabil de studenți răspândiți în întreaga rază a orașului, precum și tactica celor care erau supravegheați direct de armată, au creat trupelor serioase dificultăți.

Cei supravegheați direct strigau „Trăiască Armata“ și cântau imnuri naționale, pe cât timp alții se reconstituiau în grupuri și mergeau desigur după planuri bine chibzuite la temple și instituții pe care le devastau într-un timp cu desăvârșire scurt. Totuși, grație intervenției directe a lt. col. Constantineanu, s-a putut evita devastarea în proporții mai sensibile a sinagogii din strada Mănăstirii. Celelalte două sinagogi însă, deși cu paza lor proprie, datorită faptului numărului covârșitor al devastaților, care au apărut în fața lor prin surprindere, s-au putut realiza devastări pe o scară mai mare înaintea sosirii efectivelor mai considerabile, care să le evacueze și să oprească continuarea.

Toți infractorii din cursul serii de 6 decembrie au fost deopotrivă instruiți (a se vedea dosarul respectiv) de către organele competente și relevăm că, cu tot caracterul violent al devastărilor, cazuri de furt nu au fost semnalate după cum rezultă din declarația făcută de către delegația comercianților păgubiți, care s-au prezentat dlui primar al municipiului și în fața dlui inspector general Iulian Peter, în ziua de 7 decembrie, reclamând despăgubiri „că furturi de mărfuri nu au avut

și că pretențiile lor sunt numai pentru spargerea firmelor sau a geamurilor din fața prăvăliilor“.

La sosirea comisiei în localitate, în ziua de 8 decembrie, orașul își reluase complet activitatea sa, cafenelele și magazinele cele mari deja reparaseră geamurile sparte, iar celelalte prăvălii funcționau fără firme, din care unele erau în reparație. În ceea ce privește cele 2 sinagogi (temple) e de observat, că pe lângă spargerea ferestrelor și ușilor s-a mai devastat și mobilierul interior, luându-se în același timp și cartea sfântă (thora), după cum se poate observa din fotografiile luate de comisie în ziua de 9 decembrie 1927 și atașată la dosar.

Imediat după devastări, potrivit ordinului Ministerului cu nr. _____ din _____, Prefectura județului a înființat comisiile pentru despăgubiri, compuse din 2 funcționari și un particular, care continuă și în prezent activitatea lor, iar după afirmația dlui prefect, lucrările vor fi terminate cel mai târziu până în seara zilei de 10 decembrie.

Până în prezent, după informațiile date de Prefectură, pagubele s-ar putea evalua la aproximativ suma de lei 10 milioane.

Parchetul și autoritățile judecătorești urmăresc și sunt în cercetarea cazurilor semnalate și a căror instrucțiune nu a fost încă terminată.

Numărul indivizilor infractori pe timpul Congresului studențesc arestați și instruiți de către autoritățile judecătorești se ridică la 29, dintre care 21 studenți pe care autoritățile, după luarea interogatoriului, i-au pus în libertate și expediat la domiciliu împreună cu colegii lor, iar restul de 8 particulari simpli, sunt înaintați împreună cu dosarele respective Comandamentului Consiliului de Război al Corpului VI de Armată Cluj.

După dorința exprimată de domnul ministru de interne, pe lângă Comisie a asistat și dl senator Horia Carp și dr. Jacobi în ziua de 9 decembrie, împreună cu care comisie a făcut și vizitarea tuturor instituțiilor și templelor devastate, cu care ocazie s-a luat și fotografia lor.

CONCLUZII

În urma celor arătate mai sus, Comisia în unanimitate crede următoarele:

1. Că mediul ales pentru congres a fost nepotrivit atât ca dezvoltare de program cât și ca oportunitate.

2. Autoritățile au fost conștiente și au luat de comun acord toate măsurile ce se puteau lua în împrejurările particular de delicate în care se ținea congresul.

3. În localitate fiind starea de asediu, inițiativa măsurilor de ordine aparținând armatei, aparatul judecătorec și administrativ a stat la dispoziția armatei, dându-i un concurs necondiționat.

4. Armata ca organ de ordine și represiune contra dezordinii a făcut tot ce putea face ca organ preventiv și care nu putea întrebuița focul armelor.

5. În localitate, în împrejurările speciale impuse de congres și în nesiguranța unei juste aplicări a represiunii cu moarte, autoritatea civilă în cel mai deplin acord cu autoritatea militară, a chibzuit a nu se întrebuița glonțul și

baioneta; ceea ce comisia crede că a fost la justa apreciere a momentelor.

6. Mobilul dezordinii constatate a avut un substrat sentimental național exagerat, fără intenția culpabilă penală, și care s-a concretizat prin pagube materiale.

7. Considerăm vinovați:

a) pe așăătorii, membrii ai congresului citați în expunerea de față la pagina____, precum și eventual studenții Facultății de Drept din Oradea, constatați în legături directe cu comuniștii;

b) studenții instruiți de Parchetul Oradea (vezi dosarul anexa nr.____);

c) străinii de congres înaintați Consiliului de Război al Corpului VI Armată, precum și toți aceia care se vor mai descoperi.

Membrii comisiei:

Oradea, la 10 decembrie 1927

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Justiție, dosar 71/1927, f. 162-174.

38

1927 decembrie 15, București

DI Horia Carp: Dlor, am adresat interpelarea mea dlui președinte al Consiliului, dlui ministru de interne și dlui ministru de instrucție, cu privire la politica guvernului față de populația evreiască, politică văzută în lumina faptelor petrecute înainte, în timpul și după Congresul de la Oradea Mare al studenților creștini.

Mă ocup de chestiunea aceasta generală, pentru că nu este un secret pentru nimeni și știți că în alegerile generale noi am făcut un pact electoral cu Partidul Liberal, adică cu guvernul.

Dlor, ceea ce ne-a hotărât să facem această înțelegere politică electorală cu Partidul Liberal a fost pentru că am vrut să avem legea și ordinea și pentru noi pentru că am înțeles și am știut că pentru împrejurările și evenimentele nenorocite care se anunțau, trebuia să fie la guvern un partid politic care să poată face față situației.

Avem această convingere că Partidul Liberal este acela care va putea să facă față acestei situații.

Și cum atunci când sunt împrejurări grele și când sunt tulburări din indiferent ce împrejurări și care acum se prevedeau, știam din experiența

trecutului că noi vom fi cei dintâi care vom suferi; de aceea, cu întreaga conștiință a hotărârii luate, am făcut această înțelegere electorală și nu am cerut nimic de la Partidul Liberal sau de la guvern, care să treacă sub forma unei concesi deosebite pentru populația evreiască.

Nu am cerut decât atât, respectul legilor și al ordinei și pentru noi.

Am cerut să se recunoască ca aceste drepturi care ni le consfințește Constituția țării să ne fie garantate și să beneficiem și noi de ele, alături de ceilalți cetățeni ai țării.

Am cerut aceasta deoarece de fapt, nu am ajuns încă să avem aceleași îndreptățiri.

Am cerut la facerea pactului electoral ca și față de noi să se respecte legile dreptății; din moment ce ni se cere să îndeplinim aceleași datorii alături de ceilalți cetățeni, urmează să ni se respecte și nouă drepturile, așa cum se respectă și ale celorlalți.

Pentru că de ani de zile ne ascundem și nu îndrăznim să privim adevărul în față, acum, după cele ce s-au petrecut; după ceea ce am auzit despre faptele rușinoase petrecute la Oradea Mare e momentul să cercetăm acestea în lumina lor adevărată pentru că trebuie să se isprăvească odată.

N-am să caut să acuz pe nimeni, dar vreau să spun că cele ce se petrec de cinci ani încoace trebuiau să ducă fatal la situația la care am ajuns.

Eu sunt cel dintâi care regret această situație și nu o regret numai pentru suferințele, și trupești și sufletești, pe care le trăim în aceste zile, dar caut să mă ocup de această chestie pentru că vreau – și este și în interesul țării – ca să vadă în lumina adevărului aceste fapte, ca să se găsească mijloacele cum să scăpăm odată de această stare de lucruri nenorocită.

De aceea, venind ca să vorbesc de politica guvernului față de populația evreiască, recunoscând de mai înainte că dl ministru Duca, la care ne-am adresat în multe rânduri a avut multă bunăvoință, a arătat o sinceră pornire de a face o politică de apropiere și față de populația evreiască. Și în sinceritatea sa mi-a spus într-o convorbire pe care am avut-o cu Domnia sa, că și regretatul fost președinte de Consiliu și șef al Partidului Liberal, a spus într-o serie de rânduri, ori de câte ori avea prilejul să vorbească în Consiliul de Miniștri, că stăruitor atrage atenția să se facă o politică de apropiere și față de populația evreiască. Întrucât eu nu vin să aduc învinuire guvernului că a voit ceea ce s-a petrecut, sunt convins că n-a voit-o, sunt convins că guvernul este adânc îndurerat de cele petrecute în Oradea, Cluj și Târgul Ocna; sunt convins că guvernul înțelege cât de mult au fost dăunate interesele țării; sunt convins de toate acestea; dar vina este totuși și continuă să fie și de partea guvernului. Guvernul n-a voit-o dar a sprijinit un naționalism care nu era naționalism.

Să ne înțelegem, dlor, guvernul a crezut că susține naționalismul acesta constructiv, care avea să afirme drepturile naționale ale poporului român pe meleagurile acestea.

Guvernul a crezut că susține naționalismul care urmărește ca drepturile culturale și naționale ale acestui popor să fie respectate și recunoscute. Guvernul a voit să facă o politică națională în interesul superior al țării, după mărirea și întinderea României în urma succeselor din războiul mondial. Sunt convins de toate acestea.

Dar când este vorba de consolidarea culturii naționale, când este vorba de apărat interesele naționale ale țării, când este vorba de apărat și afirmat drepturile istorice ale poporului român pe meleagurile acestea pe care sălășluiește, nu băieții, care de-abia au ieșit ieri din liceu vor fi aceia care să ducă la bun sfârșit această mare operă națională. Trebuie să o facem noi, bărbații maturi, cu mintea întreagă.

Și când este vorba de apărarea intereselor mari ale statului românesc, sub orice aspecte, noi, evreii, întreaga populație evreiască a țării, suntem alături de domniile voastre, și știți că putem fi de folos ca și toți ceilalți cetățeni, pentru asigurarea viitorului acestui popor, în acest naționalism suntem alături de dumneavoastră, domnule ministru, suntem alături de popor și guvern.

Dar face studențimea română naționalismul acesta constructiv pentru apărarea drepturilor istorice ale neamului pe aceste meleaguri?

Suntem noi, evreii, acei care amenințăm drepturile istorice ale poporului român?

Suntem noi, evreii, dușmanii țării, cum ne arată și unii profesori universitari?

Dl I.G. Duca, ministru de interne: Dlor senatori, dintr-un punct de vedere eu înțeleg foarte bine și cuvântarea dlui senator Horia Carp și tonul acestei cuvântări. Dintr-un alt punct de vedere nu sunt însă de acord cu Domnia sa. Mă explic.

Eu înțeleg foarte bine că faptele atât de profund dureroase care s-au petrecut, și, în special, rușinea cu profanarea templelor și sinagogilor, să fi creat o stare sufletească ca aceea pe care am văzut-o la dl senator Horia Carp și pe care mi-o explic la populația evreiască în genere.

Dar, chestia are și un alt aspect în privința căruia nu mă pot asocia cu dl senator Carp. Este aspectul politic.

Într-adevăr, chestiunea aceasta nu are, după părerea mea, numai o latură sentimentală, ci are și o latură politică, și atunci eu cred că dl senator Carp greșește când suspectează intențiile noastre. Este adevărat că Domnia sa zice: „Nu suspectez pe dl ministru de interne“, dar eu nu primesc această deosebire între mine și colegii mei, pentru că atunci când fac politica pe care o fac și față de minoritatea evreiască, și, în genere, față de celelalte minorități, nu o fac ca o concepție a mea personală, ci o fac ca reprezentant al politicii și a concepțiilor întregului guvern și a partidului nostru, care înțelege ca pe chestiunea minorităților să aibă o politică însuflețită de cel mai larg liberalism, pentru că noi avem convingerea că numai printr-o frățescă și armonioasă conlucrare cu toate

minoritățile se poate așeza pe temelii indestructibile consolidarea României întregite.

Dealtminteri există o deosebire între nota pe care a avut-o dl Carp și aceea a dlor Niemerower și Bercovitz, care sunt sigur că sunt tot atât de profund îndurerăți de cele petrecute, ca și dl Carp, și care sunt tot atât de buni evrei ca și Domnia sa, aceștia din urmă nu au crezut de cuviință să insiste mereu asupra acestor triste evenimente.

Suntem perfect de acord, că este profund regretabil ceea ce s-a întâmplat. Am luat măsuri pentru pedepsirea funcționarilor și declar că măsurile nu sunt încă luate în întregimea lor, căci sunt anchete în curs și vom da, la terminarea lor, și alte sancțiuni.

Dl ministru de instrucție publică a anunțat că Senatul universitar va lua măsuri în contra studenților, în general. Suntem hotărâți să privim chestiunea în totalitatea ei și să tălmăduim țara românească de această psihoză a tinerimii noastre universitare, care nu poate fi nici spre folosul ei, nici spre folosul culturii românești și nici spre folosul politicii statului.

Și atunci, eu rog pe dl senator Carp să aibă încredere în aceste declarații ale noastre, să ne judece după rezultatele acestei politici, pe care am făcut-o și o vom face, și să nu caute în momentul de față ca în mod înutil să revină la fiecare ședință cu această chestiune, pentru că prin acest mod nu facem decât să tulburăm inutil spiritele și să răscolim, să irităm lumea, ceea ce nu poate fi în interesul țării. Interesul nostru al tuturor este să potolim lăcrurile și să declar că întrucât ne privește, suntem hotărâți să le potolim.

Dl Carp a mai pus câteva întrebări la care țin să răspund. A întrebat ce facem cu ajutoarele care trebuie să le dăm. Răspund: Am luat măsuri ca pentru sinagogile care au suferit, să se dea un prim ajutor bănesc și am rugat pe dl ministru al cultelor ca personal Domnia sa să le distribuie spre a se afirma și mai bine profunda noastră îndurerare pentru cele petrecute.

În ceea ce privește evaluările, am luat măsuri ca să nu se târăgănească formalitățile și să dea aconturi până la stabilirea definitivă a daunelor.

Regatul României
Ministerul de Interne
Direcția Poliției și Siguranței Generale
Brigada de Siguranță Botoșani
Nr.218

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă comunica în copie notat pe contrapagină ordinul nr.20896/1927 al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță Circ.VIII Iași spre știință binevoind a cunoaște că acest ordin s-a comunicat Companiei de jandarmi și polițiilor orașelor Botoșani și Hârlău, luându-se măsurile convenite în colaborare cu aceste organe.

L.S. Șeful brigadei, D.Popescu
Domniei sale, domnului prefect al județului Botoșani.

Copie după ordinul Nr.20896 din 30 decembrie 1927 al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță Circ.VIII Iași către Brigada de Siguranță Botoșani.

Suntem informați că Uniunea Studenților Creștini din București la consfătuirea avută înainte de sărbători a luat deciziunea ca studențimea aflată în vacanță să se agite și să provoace turburări cu caracter antisemit în orașul dumneavoastră, pentru a protesta energic contra măsurilor luate de autorități și arestarea studenților implicați în devastările cunoscute.

Față de cele ce preced vă reamintesc din nou ordinele existente ale Ministerului de Interne și în acord cu organele civile și militare să luați măsurile convenite pentru prevenirea și reprimarea cu toată severitatea a oricăror turburări, informând în mod permanent pe dl prefect al județului și acest inspectorat despre toate constatările dumneavoastră în legătură cu această acțiune, iar autorii să fie deferiți justiției conform legii pentru reprimarea unor noi infracțiuni contra liniștei publice.

Inspector general, ss/O.Măcelaru
Pentru conformitate. L.S. Imp. D. Dumitriu.

Secretar, ss/N.Turcu.

Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Botoșani, dosar 125/1928, f.4

Ministerul de Interne
 Direcția Poliției și Siguranței Generale
 Serviciul Special de Siguranță – Deva
 Nr.443

Domnule Director General,

Urmare raportului nostru nr.10 din 20 martie 1928, privitor la organizațiile de propagandă minoritară maghiară, avem onoarea a vă raporta următoarele:

Pe lângă fiecare parohie bisericească romano-catolică, din orașe și comune rurale, mai de seamă din țară, funcționează câteva societăți minoritare maghiare, sub diferite denumiri, care, conduse de către preoții romano-catolici, dezvoltă o înverșunată propagandă pentru susținerea spiritului maghiar în țară.

Astfel de societăți, în sânul parohiilor romano-catolice din sectorul acestui Serviciu de siguranță, sunt următoarele:

1. Reuniunea populară romano-catolică (Romai katolikus nepszövetség);
2. Reuniunea presei romano-catolice (Romai katolikus Sajtó egylet);
3. Ordinul al III-lea al Sfântului Francisc de Asisi (Szent Ferencz III.

Rendje);

4. Reuniunea Sfântului Altar (Oltár egylet).

Aceste reuniuni funcționează și astăzi în baza statutelor întocmite încă de sub imperiu și fără să fie recunoscute și aprobate de minister.

Membrii acestor reuniuni sunt aproape toți cei care fac parte și din organizația Partidului Maghiar din localitate, și al cărei sediu se află, parte în localul preoților romano-catolici, iar parte din ele la clubul Partidului Maghiar.

Comitetele de conducere constau din elementele cele mai șovine și dușmănoase neamului românesc, toți membri conducători și în comitetele de conducere ale organizațiilor pe sectoare ale Partidului Maghiar, ceea ce dovedește, pe deplin, că aceste societăți au luat caracter laic și nu mai pot fi considerate, ca societăți bisericești propriu zise, ca de exemplu:

Președintele societății „Reuniunea populară romano-catolică”, de la punctul 1, este numitul Carol Gölner, care în același timp, îndeplinește și funcția de președinte al Partidului Maghiar din Deva.

Această organizație s-a reorganizat, din nou, la data de 16 iunie 1927, având centrala în Oradea Mare.

Societatea consta din 95 de membri, toți locuitori ai orașului Deva.

Activitatea societății este următoarea: săptămânal se aranjează așa numitele șezători literare, în localul Bisericii romano-catolice de aici, ținându-se cuvântări, poezii, declamații și diferite alte puncte cu caracter maghiar, de către preoți și alți membri din Partidului Maghiar, adunându-se, din taxele de intrare benevole, sume de bani ce se folosesc pentru susținerea școlilor minoritare, leafa învățătorilor, ajutorarea ungarilor rămași fără ocupație etc.

Președinta societății „Reuniunea presei romano-catolice” este doamna Cornelia Bordeaux, soția unui înfocat membru al Partidului Maghiar.

Scopul societății, care numără 24 femei membre, după cum declară, este propagarea și dezvoltarea literaturii bisericești, precum: cărți, reviste, broșuri, rugăciuni etc.

Societatea tot asemenea ca și cea de la punctul 1, aranjează săptămânal serate literare etc., în scopul dezvoltării ideii maghiare și printre femei.

Reuniunea a luat ființă în anul 1909, cu centrala la Alba Iulia, și stă și azi sub patronajul episcopului Gustav Majláth.

Președinta societății „Ordinul al III-lea al Sfântului Francisc“, din Deva, este doamna Valeria Pop.

Societatea a luat ființă din anul 1884, având, în orașul Deva, un număr de 112 membri, femei și bărbați, funcționând sub patronajul preotului dr. P. Imets Carol, de la mănăstirea romano-catolică din Deva.

Președinta societății „Reuniunea Altarului“, de la punctul 4, este doamna Maria Barcsay, soția fostului deputat ungar Barcsay Ákos.

Societatea consta din 220 membri, femei și bărbați, cu centrala în Alba Iulia, sub patronajul episcopului Gustav Majláth.

Tot asemenea ca și societățile mai sus notate, și această societate aranjează săptămânal diferite serate, șezători, reprezentații teatrale, culturale, literare etc., dezvoltând spiritul maghiar, iar fondurile adunate se folosesc pentru școli, biserici, preoți, învățători minoritari maghiari.

Menționăm că preoții conducători ai organizațiilor maghiare de față, în ultimul timp au început o vie propagandă și printre ceangăii din colonia ceangăilor de aici, organizând tineretul ceangăilor în diferite grupări și înjghebări, formând secții, așa numit literare, culturale, artistice etc., ținând cu ei repetiții din diferite piese teatrale ungurești și șezători la diferite familii din colonia ceangăilor.

Aducând la cunoștință Domniei voastre cele de mai sus, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune.

Șeful serviciului,
ss/indescifrabil

LEGE
pentru regimul general al cultelor
CAPITOLUL I
Dispozițiuni generale

1. Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare.

2. Împiedicarea exercițiului liber al oricărui cult se va pedepsi potrivit dispozițiunilor respective din codul penal.

Serviciile religioase în afară de biserici sau case de rugăciuni se vor face cu observarea strictă a legilor și regulamentelor în vigoare, evitându-se orice acte care ar putea aduce vreo jignire celorlalte culte sau ar constitui demonstrațiuni împotriva lor.

3. Credințele religioase nu pot împiedica pe nimeni a dobândi sau exercita drepturile civile și politice, nici nu pot scuti pe nimeni de la obligațiunile impuse de legi.

4. Nimeni nu poate fi urmărit de autoritățile bisericești pentru motivul că și-a îndeplinit vreo obligație impusă de legi sau că nu a săvârșit vreo faptă oprită de legi.

5. Nimeni nu poate fi constrâns să participe la serviciile religioase ale unui alt cult.

Îndatorirea funcționarilor și militarilor ținuți prin serviciul lor sau comandați să participe la serviciile religioase oficiale nu poate fi considerată o constrângere.

6. Constituirea de organizațiuni politice pe bază confesională și tratarea chestiunilor de politică militantă în sânul corporațiunilor și instituțiunilor bisericești sunt interzise.

7. Nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vreo autoritate sau organizație bisericească din străinătate, afară de cele impuse de principiile lui dogmatice și juridico-canonice.

Relațiunile dintre stat și cultul catolic – singurul în țară cu asemenea dependență – vor putea fi stabilite printr-un acord special, care va fi supus Corpurilor legiuitoare pentru aprobare.

8. Jurisdicțiunea autorităților religioase ale cultelor din țară nu se poate întinde în afară de teritoriul statului român.

Asemenea nici autoritățile religioase ale cultelor din străinătate nu vor putea exercita nici o jurisdicție în cuprinsul statului român.

9. Cultele și asociațiunile religioase nu pot primi ajutoare materiale din străinătate direct sau indirect, fără a le aduce la cunoștința guvernului.

Ele sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor orice ajutoare de asemenea natură.

Când scopul pentru care se dau ori se întrebuițează aceste ajutoare este potrivit intereselor statului sau armoniei interconfesionale a țării, Ministerul Cultelor va putea interzice primirea lor, sub sancțiunea retragerii temporare sau definitive a ajutorului de stat pentru culte și a anulării autorizației de funcționare pentru asociațiunile religioase.

10. Membrii clerului, ai organelor de conducere și funcționarii de orice categorie ai cultelor și instituțiilor lor trebuie să fie cetățeni români, care se bucură de toate drepturile civile și politice și care nu au fost condamnați prin sentință definitivă pentru crime contra bunelor moravuri și contra siguranței statului și, în genere, pentru orice faptă care ar atrage interdicțiune corecțională.

În mod excepțional, Ministerul Cultelor poate admite ca membri ai clerului și cetățeni străini, însă pentru un timp limitat și numai în cazul când existența sau funcționarea unei comunități religioase ar fi periclitată prin încetarea serviciului religios.

Instanțele judecătorești sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor, iar acesta șefilor cultelor respective orice sentință de condamnare definitivă de natura celor mai sus arătate, privitoare la membrii clerului și la funcționarii de orice categorie ai cultelor.

Șefii cultelor (mitropoliții, episcopii, super-intendenții etc.), vor fi judecați pentru delictele ordinare și politice de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

11. Organizațiile cultelor istorice, create și reprezentate în conformitate cu sistemul lor de organizare și prevăzute în statute (comunitățile, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulele, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile etc.), sunt persoane juridice.

12. Cultele își vor conduce afacerile lor interne în conformitate cu statutul lor de organizare, aprobat în condițiunile legii de față.

Administrarea patrimoniilor și fundațiilor lor se va face de către organele competente ale cultelor, sub supravegherea autorităților bisericești superioare.

Fundațiile vor fi administrate potrivit actelor de fundațiune ori dispozițiilor testamentare și nu vor putea fi folosite decât în scopurile speciale pentru care sunt destinate.

Culte vor putea face schimbări în destinația patrimoniilor și fundațiilor lor numai în conformitate cu statutul lor de organizare și cu legile în vigoare.

Achizițiunile, cu titlu gratuit de averi mobile și imobile, de către culte, vor fi supuse prevederilor art.811 și 817 din Codul civil român.

13. Hotărârile instanțelor disciplinare și judecătorești ale cultelor se execută prin organele lor proprii.

La cererea autorităților bisericești, făcută prin mijlocirea Ministerului Cultelor, organelor executive ale statului vor da concursul lor pentru aducerea la îndeplinire a acestor hotărâri.

14. Cultele pot înființa, administra și controla instituțiuni culturale și de binefacere în marginile și potrivit dispozițiilor legilor privitoare la acest fel de instituțiuni.

15. Cultele pot înființa și conduce institute speciale pentru pregătirea clerului lor.

Programele pentru studiile teologice vor fi stabilite de autoritatea bisericească competentă și vor fi comunicate Ministerului Cultelor.

Studiul istoriei, al limbii și literaturii române și al Constituțiunii țării sunt obligatorii în aceste institute și se vor preda conform unui program stabilit de autoritatea bisericească competentă în acord cu Ministerul Cultelor și acel al Instrucțiunii, așa fel ca să nu împiedice pregătirea teologică specială și să fie compatibil cu caracterul religios-moral al acestor institute.

Diplomele de pregătire teologică obținute în străinătate vor trebui să fie echivalate pe baza unui examen special cu programa studiilor de istorie, de limba și literatura română și de Constituțiunea țării, obligatorii la institutele teologice din țară ale cultelor respective.

Examenele pentru echivalarea diplomelor din străinătate se vor face la institutele teologice cu cădere ale cultelor respective de către o comisie la lucrările căreia va asista un reprezentant al Ministerului Cultelor.

16. Cultele au dreptul a face instrucțiunea religioasă a elevilor de credința lor din școlile publice și particulare, conform legilor privitoare la instrucțiunea publică.

Asemenea au dreptul a săvârși, prin preoții lor, în armată, în spitalele civile și militare, orfeline, școli corecționale și penitenciare, pentru credincioșii lor, servicii religioase de orice natură, cu observarea legilor sau regulamentelor instituțiilor respective.

Când numărul credincioșilor unui cult din institutele enumerate la aliniatul precedent va necesita preoți proprii, autoritățile respective vor putea angaja asemenea preoți pe seama lor.

17. Cultele pot întreține cimitire proprii pentru credincioșii lor.

Comunele sunt datoare a înființa și întreține cimitire comune pentru cultele care nu au cimitire proprii.

18. Toate cultele sunt datoare a face servicii religioase la solemnitățile naționale și la cele ale Familiei Domnitoare.

Aceste solemnități se vor fixa prin regulamentul acestei legi.

19. Bisericile (Casele de rugăciuni), curtea, cimitirele și odoarele sacre nu pot fi nici urmărite, nici sechestrate, sub nici o formă.

20. Actele stării civile sunt de atribuția legii civile.

Întocmirea acestor acte va trebui să preceadă totdeauna binecuvântarea religioasă.

CAPITOLUL II

Raporturile dintre stat și culte

21. Pe lângă biserica ortodoxă, a cărei organizare este stabilită prin lege specială, în statul român, mai există următoarele culte:

a) Cultul român greco-catolic (unit.);

- b) Cultul catolic (de ritm latin, grec-rutean și armean);
- c) Cultul reformat (calvin);
- d) Cultul evanghelic-luteran;
- e) Cultul unitarian;
- f) Cultul armeano-gregorian;
- g) Cultul mozaic (cu diferitele sale rituri);
- h) Cultul mahomedan.

22. Culte noi pot fi recunoscute în stat dacă confesiunea de credință și principiile lor religioase morale nu vor fi potrivnice ordinii publice, bunelor moravuri și legilor țării și dacă sistemul lor de organizare, conducere și administrare va fi în conformitate cu dispozițiunile legii de față.

Pentru obținerea recunoașterii, ele vor trebui să prezinte Ministerului Cultelor un statut, cuprinzând confesiunea de credință, principiile religioase morale și sistemul de organizare, conducere și administrare, care statut, după ce va fi examinat de Ministerul Cultelor, va fi supus aprobării Corpurilor Legiuitoare.

Recunoașterea dată unui cult poate fi revocată, pe aceeași cale, dacă organele, corporațiile și membrii săi contravin în mod fățiș dispozițiilor acestei legi și ale statutului aprobat.

23. Capacitatea juridică a cultelor noi recunoscute se limitează la achizițiuni de imobile și bunuri necesare numai pentru serviciul divin (Case de rugăciuni), locuințe pentru slujitori și cimitire.

Înainte de transcrierea sau intabularea dreptului de proprietate actele de achiziție pentru astfel de imobile și bunuri vor trebui să aibă aprobarea Ministerului Cultelor.

24. Asociațiunile religioase și funcționarea lor stau sub regimul legilor privitoare la asociațiuni în genere și la întruniri publice.

Sunt cu desăvârșire interzise, sub sancțiunea pedepselor prevăzute în codul penal, acele asociațiuni religioase care propagă doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale statului și instituțiilor sale și care prin practicile lor rituale contravin bunelor moravuri și ordinii publice.

Asociațiunile religioase care vor primi și vor înscrie printre membrii lor persoane ce au părăsit un cult fără îndeplinirea formalităților prevăzute la art.45, se vor pedepsi conform dispozițiilor respective din codul penal.

Autorizațiunile pentru funcționare a asociațiunilor religioase se vor acorda de autoritățile în drept pe baza avizului conform al Ministerului Cultelor, căruia aceste asociațiuni sunt obligate a-i trimite sau prezenta orice acte și informațiuni privitoare la organizarea și activitatea lor.

Autorizările de funcționare ale asociațiunilor religioase vor putea fi anulate pe aceeași cale în caz de neobservare strictă a condițiilor stabilite și impuse de autoritățile competente ale statului.

25. Statul are asupra tuturor cultelor dreptul de supraveghere și control, care se va exercita prin Ministerul Cultelor.

Autoritățile tuturor cultelor sunt datoare să trimită și să dea acestui minister sau delegaților săi autorizați orice acte oficiale și orice informație li s-ar cere.

26. Toate instrucțiunile și ordinele de interes obștesc, date de autoritățile cultelor slujitorilor sau credincioșilor lor, se vor aduce în același timp și la cunoștința Ministerului Cultelor.

Acesta va interzice executarea instrucțiunilor și ordinelor care sunt contrare ordinii publice, bunelor moravuri, legilor în vigoare și siguranței statului.

27. Șefii cultelor (mitropoliții, episcopii, superintendenții etc.), aleși sau numiți în conformitate cu statutele lor de organizare, nu vor fi recunoscuți și introduși în funcțiune, decât după aprobarea Maiestății sale, regelui, dată pe baza recomandării Ministerului Cultelor și după depunerea jurământului de fidelitate către Suveran și de supunere față de Constituție și legile țării.

Formula de jurământ este următoarea:

„Înaintea lui Dumnezeu, jur credință Maiestății sale, Regelui României și succesorilor săi;

Jur că voi respecta și voi face să se respecte de către subalternii mei Constituțiunea și legile țării;

Jur că nu voi întreprinde nici o acțiune de natură a aduce atingere ordinii publice sau integrității statului român;

Așa să-mi ajute Dumnezeu“.

Funcționarii publici ai cultelor, la intrarea în slujbă, vor depune înaintea autorității lor competente, jurământul de credință către Maiestatea sa, Regele și de supunere față de Constituție și legile țării, în prezența unui reprezentant al guvernului.

Formula de jurământ pentru acești funcționari va fi cea prevăzută la art.11 al regulamentului statutului funcționarilor publici.

Cei care nu au depus acest jurământ până la intrarea în vigoare a acestei legi, îl vor depune în termenul ce se va fixa de Ministerul Cultelor.

Procedura depunerii jurământului se va determina prin regulamentul acestei legi.

28. Cultele nu pot crea eparhii (diaceze, superintendenții etc.), peste cele existente în momentul promulgării legii de față și nici nu pot schimba titulatura, întinderea și sediul vreunei eparhii decât cu aprobarea guvernului, dată prin lege specială.

29. Cheltuielile pentru întreținerea cultelor și instituțiilor lor se vor acoperi în primul rând din mijloacele proprii ale cultelor, create și administrate în conformitate cu statutul lor de organizare.

30. Cultele pot impune credincioșilor lor contribuțiuni pentru scopurile arătate în articolul precedent.

Acete contribuțiuni vor putea fi încasate și prin organele fiscale ale statului, dar numai pentru instituțiile și exigențele biericești și culturale existente în momentul promulgării legii de față și în condițiunile stabilite, prevăzute în regulamentul de aplicare al legii.

Datele privitoare la aceste contribuțiuni se vor ține la dispozițiunea Ministerului Cultelor și Ministerului Finanțelor, pentru a se putea cerceta dacă cultele s-au conformat dispozițiunilor cuprinse în acest articol.

Pentru încasarea prin organele fiscale ale statului a eventualelor contribuțiuni impuse pentru noi instituțiuni și exigențe, cultele vor trebui să obțină aprobarea prealabilă a Ministerului Cultelor și a Ministerului Finanțelor.

31. Ajutoarele pe care statul le va acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credincioșilor români ai lor față de populația totală a țării, cu situația materială a cultelor respective și cu nevoile lor reale.

Aceste ajutoare vor fi date pentru acoperirea nevoilor lor pentru necesități specifice și constatate că ar depăși veniturile ce au și niciodată sub formă de sume globale.

Ele vor putea fi retrase sau suspendate de Ministerul Cultelor celor vinovați pentru agitațiuni împotriva ordinii și siguranței statului și pentru violarea dispozițiunilor acestei legi.

32. Completarea veniturilor clerului și plata funcționarilor cultelor se face după norme generale stabilite prin lege și în armonizare cu salariile funcționarilor publici.

33. Pentru a putea obține ajutor de la stat în scopul susținerii clerului slujitor, parohiile sau comunitățile ce se vor înființa de aici înainte trebuie să aibă cel puțin 400 familii în comunele urbane și 200 în comunele rurale.

În cazuri bine motivate se pot ajuta și parohii sau comunități cu un număr mai mic de familii.

34. Cultele care primesc ajutor de la stat vor ține conturile de venituri și cheltuieli la dispoziția Ministerului Cultelor, care va controla dacă sumele acordate au fost întrebuințate potrivit destinațiunii lor și cu respectarea legii contabilității publice privitoare la instituțiile cu caracter autonom.

Controlul prevăzut în acest articol se va face pe baza unui regulament special, întocmit de Ministerul Cultelor împreună cu Ministerul Finanțelor.

35. Toate numirile membrilor clerului și funcționarilor de orice categorie ai cultelor în posturi subvenționate de stat vor trebui să fie comunicate Ministerului Cultelor.

36. Ordinele și congregațiile religioase, existente pe teritoriul statului român înainte de promulgarea acestei legi, își vor păstra actualele case și mănăstiri, dacă îndeplinesc condițiile legilor în vigoare și dacă superiorul (provincialul) și membrii lor vor fi cetățeni români și vor locui în țară.

Superiorii (provincialii) și membrii care nu vor voi sau nu vor dobândi cetățenia română nu vor mai putea rămâne în țară ca membri ai ordinului ori congregației respective.

Termenul de îndeplinire a acestei condițiuni va fi fixat de Ministerul Cultelor.

Case și mănăstiri noi vor fi deschise numai cu autorizația guvernului.

Ordine și congregații noi nu se vor putea așeza în țară decât pe bază de lege.

37. Avera cultelor dispărute revine de drept statului.

38. Instituțiunea patronatului cu drepturile și obligațiunile de orice categorie este și rămâne desființată fără nici o îndemnizare.

39. Situația juridică (titlul de proprietate) a imobilelor (biserici, case parohiale și dependințe) și bunurilor bisericești care până la promulgarea acestei legi erau patronate se va verifica și eventual rectifica în cărțile funduare după următoarele principii:

a) dacă se constată, cu ocazia verificării, că aceste imobile și bunuri aparțin comunităților bisericești locale, ele rămân în deplina lor proprietate și posesiune;

b) dacă se constată că aparțin patronului – fie acest stat sau instituțiune a sa (județ, comună etc.), fie particular – ele rămân în proprietatea acestora, dar în posesiunea comunității locale;

c) dacă patronul particular, care deține un drept de patronat personal, a dispărut, dreptul de proprietate al imobilelor și bunurilor trece asupra statului, iar posesiunea rămâne comunității locale;

d) dacă patronul imobilelor și bunurilor bisericești dintr-o comunitate locală, care s-a desființat pe cale legală sau prin dispariția credincioșilor, este statul, acesta va dispune liber de ele; iar dacă este un particular, acesta, în acord cu Ministerul Cultelor, va afecta posesiunea lor pentru trebuințele generale ale cultului.

Aceleași principii se aplică și pentru cazul că e vorba de alte părți constitutive și instituțiuni ale cultelor decât comunitățile locale.

Verificarea prevăzută în acest articol va fi făcută, la cererea Ministerului Cultelor, de tribunalele în circumscripția cărora se află imobilele și bunurile, după ce vor fi citate părțile interesate.

Statul va fi reprezentat prin Ministerul Cultelor.

Hotărârea tribunalului este supusă apelului în termen de 15 zile de la comunicare.

Hotărârea definitivă va fi înaintată judecătoriei unde se află cărțile funduare spre a se face confirmarea sau rectificarea cuvenită.

40. Corespondența organelor bisericești cu autoritățile statului se va face în limba română.

CAPITOLUL III Relațiunile dintre culte

41. Membrii unui cult nu pot fi constrânși să contribuie la întreținerea altui cult.

42. Preoții unui cult pot săvârși slujbe și ceremonii religioase numai credincioșilor cultului propriu.

Excepții de la această dispoziție se pot face în cazul când credincioșii unui cult, care n-au preot în localitate, ar cere ei înșiși la locuința lui serviciul preotului unui alt cult și numai pentru cazuri de extremă necesitate și urgență.

„Monitorul Oficial”, nr.89 din 22 aprilie 1928; Colecția Hamangiu, Codul general al României, legi și regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, București, 1930, f.1039-1045.

LEGE
 pentru învățământul secundar
 din 15 mai 1928
 Secțiunea I
 Capitolul I
 Dispozițiuni generale

1. Învățământul secundar face parte din al doilea grad de învățământ. El are de scop să dea absolvenților primilor patru ani de învățământ primar, elementele esențiale ale unei culturi generale, pregătindu-i în același timp pentru a putea urma în învățământul superior.

2. Învățământul secundar se predă:

În școlile statului (școli publice);

În școlile sau institutele particulare autorizate de stat și în familie, conform legii învățământului particular.

3. Învățământul secundar se împarte în două cicluri care se succed: inferior, cu durată de trei ani și superior, cu durată de patru ani.

Când școala secundară funcționează numai cu ciclul inferior, se numește gimnaziu; când ea funcționează numai cu ciclul superior, sau cu amândouă ciclurile unite, se numește liceu.

Clasele gimnaziale se numerotează I, II, III, iar clasele liceale IV, V, VI, VII.

Numărul maxim de clase cu care poate funcționa o școală secundară în viitor se fixează la 6 pentru ciclul inferior și la 8 pentru ciclul superior.

4. Învățământul secundar va fi același pentru băieți ca și pentru fete, cu adaptarea corespunzătoare a programelor. Vor funcționa școli numai pentru băieți și școli numai pentru fete.

Ministerul Instrucțiunii, cu avizul conform al Consiliului permanent va putea totuși autoriza funcționarea de gimnazii mixte, acolo unde se va simți nevoie.

5. Îndrumarea și supravegherea generală a învățământului secundar sunt în sarcina statului, care le exercită prin Ministerul Instrucțiunii.

Ministerul Instrucțiunii întocmește regulamentele de aplicare ale legilor de învățământ, precum și programele analitice ale școlilor secundare de stat și particulare. Școlile particulare pot să-și întocmească regulamente de ordine și funcționare interioară, precum și eventuale programe suplimentare; acestea nu sunt valabile decât cu aprobarea prealabilă a ministerului.

6. În școlile secundare de orice fel, fie publice, fie particulare, nu se pot folosi alte manuale didactice decât cele aprobate de Ministerul Instrucțiunii.

Capitolul II

Înființarea școlilor secundare

7. O școală secundară teoretică, fie gimnaziu, fie liceu, se înființează de Ministerul Instrucțiunii, având în prealabil avizul conform al Consiliului permanent. Această condiție este indispensabilă și pentru transformarea unui gimnaziu în liceu și pentru înființarea de divizionare noi pe lângă cea dintâi clasă a unui gimnaziu sau a unui liceu.

Pentru înființarea de clase divizionare pe lângă celelalte clase, afară de I-a clasă a gimnaziului sau a liceului (clasa IV), dacă înființarea lor este necesită de continuarea firească a unei clase precedente, care a fost înființată în condițiile alineatului precedent, este necesară numai aprobarea ministerului.

Transformarea școlilor secundare teoretice în școli practice se face prin decizie ministerială, cu avizul Consiliului permanent.

8. Comitetele școlare vor putea înființa și întreține clase divizionare și școli secundare numai în condițiunile arătate în art.3 și 7, precum și cu împlinirea condițiunilor din legea specială a comitetelor școlare.

9. Particularii, fie individual, fie constituiți în societăți culturale sau comunități religioase, pot înființa școli secundare particulare, numai conformându-se legii de față și legii învățământului particular.

Capitolul III

Limba de predare în școlile secundare

10. Învățământul în școlile secundare de stat se predă în limba română.

Alte limbi decât cea română pot figura în programele de învățământ, numai ca obiecte de studiu, iar nu ca limbă de predare pentru alte materii.

În școlile cu populație minoritară importantă, va putea figura în programa de învățământ, ca obiect de studiu facultativ și limba minoritară respectivă.

11. În regiunile cu populație minoritară în număr precumpănitor se vor putea înființa, în condițiunile prevăzute la art.7 și 8, pe lângă liceele de stat, secțiuni în care învățământul să se predea în limba minorității respective.

În aceste secțiuni vor fi primiți numai elevi de aceeași naționalitate și a căror limbă maternă este aceeași cu limba de predare a secțiunii respective.

O astfel de secțiune se poate înființa numai în cazul când se va înscrie un număr de minimum 30 de elevi de clasă în gimnaziu și de 25 de elevi de clasă în cursul superior.

Oricare ar fi limba de predare a secțiunii minoritare, limba română, istoria românilor, geografia României și instrucțiunea civică se vor preda obligatoriu în limba română.

„Monitorul Oficial“, nr.105 din 15 mai 1928, p.4247-4267, Colecția Hamangiu, Codul general al României, legi și regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, București, 1930, f.1064-1067, 1071, 1092-1093.

JEGYZÖKÖNYV:

felvétel, Kolozsvár, 1928, majus hó 23-án az Országos Magyar Párt intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhez /. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették Sándor József, gr. Teleki Arctur, Ciffra Kálmán, Kócsán János, Fekete Károly, Kun Richárd, dr. Nagy Jenő, Purgly László, Szabó Béni, dr. Vetzák Ede.

Elnököl dr. gr. Betheln György, jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

3. *Dr. Szentkereszty Béla* a jelentés kiegészítése képen ismerteti Duca belügyminiszterrel, iskolai –, agrár-és egyéb sérelmeink ügyében folytatott megbeszéléseit, melyeknek rendjén a miniszter azon kijelentést tette, hogy a panaszolt visszaélések a kormány intenciójának ellenére vidéki kiskirályok hatalmaskodásának megnyilvánulásai voltak. Igérte, hogy a felhozott panaszokat komoly vizsgálat tárgyává fogja tenni s a visszaéléseket megszünteti. Felszólaló a miniszteri nyilatkozatnak annyiban tulajdonít jelentőséget, hogy a vidéki hatalmaskodások a jövőre nézve talán csökkenni fognak, de semmi esetre sem jelenti előterjesztett sérelmeink orvoslását.

Dr. Hinléder Fels Ákos: köszönetét fejezi ki a parlamenti csoportnak fáradtságos és önzetlen működéséért és a jelentést elfogadja. Nem mulaszthatja el azonban, hogy legfájóbb kisebbségi sérelmeinket ismételten szóvá ne tegye, melyek tíz év óta folyton növekednek és súlyosbodnak. Az iskola kérdés egyik legsúlyosabb sérelmünk. Itt különösen kiemelendőnek tartja a nyelvhasználati és faji eredetre vonatkozó sérelmünket, melyet a legszélsőségesebb eszközzel is orvosoltatni kell. Ismerteti a hágai döntőbírósnak az sziléziai német kisebbség panaszára hozott határozatát, mely kimondja, hogy a faji eredet és a nyelvhasználat kérdésében a szülők nyilatkozata az irányadó és az állam oktroiszerű beavatkozása meg nem engedett.

A nyugdíjasok ügye, az esküre jelentkezett v.tisztviselők ügyének rendezetlensége, az igazságszolgáltatás lezülése, a közigazgatás, a rendőrség, csendőrség és szigurancák szabadságjogainkat mélyen sértő visszaélései, mind megannyi bizonyítékai a jog bizonytalanság növekedésének. A közigazgatási hatóságok törvényellenes nyelvrendeletei ellen elhangzott parlamenti interpellációk válasz nélkül, eredménytelenek maradtak. Nem hogy régi sérelmeinket orvosolták volna, hanem azokat újabbakkal tetézik. Közgazdasági téren bankviszlászámítlási kölcsönök faji megkülönböztetés alapján való osztályozása a kisebbségek hátrányára, mely tönkreteszi a kisebbségi kereskedőt és iparost, kisajátítások végrehajtása alkalmával minduntalan tapasztalható újabb agrársérelmeink, mind megannyi bizonyítékai kisebbségi életünk leromlásának.

Mindezen sérelmeinket egyenként és összefoglalva is hiába panaszoltuk a kormány előtt, minden ilyen irányú loyális törekvésünk eredménytelen maradt. Így igénybe kell vennünk az egyedül rendelkezésünkre álló utolsó eszközt, mindezen sérelmeinket terjesszük a Nemzetek szövetsége elé. A kisebbségek javára ott megváltozott atmoszférával találkozunk s reményünk lehet arra, hogy a külföldi sajtó támogatásával panaszaink meghallgatást találnak. Ezért indítványozza, hogy mondja ki az intézőbizottság elvi határozatban, hogy kisebbségi sérelmeinket a nemzetek szövetsége elé terjesszük s küldessék ki egy bizottság az ügy előkészítésére és a szükségesnek mutató intézkedések megtételére.

Dr. Zágoni István: a gazdasági válság súlyos és előrelátható következményeit fejtegeti. Indítványozza, hogy pénzügyi szakemberek meghallgatása után, a párt közigazgatási szakosztálya tervezetet készítsen külföldi kölcsönök kieszközlésére, mert a kisebbségi ipar és kereskedelem állami támogatásra nem számíthat.

Dr. Pál Gábor: román politikai pártok ismételten kijelentették, hogy a kisebbségi jogok nem lehetnek politikai alku tárgyai. Azoknak elismerése együtt jár az állami konszolidációval. Brătianu, a kormány elnöke a gyulafehérvári pontokban lefektetett kisebbségi jogokat csupán ünnepélyes deklarációnak minősítette és az új Románia megalkotását a 800 ezer katona halálára és a szövetségesek akarására alapította. Ugyancsak a f. évi gyulafehérvári gyűlésen a nemzeti-parasztpárt a hadseregre és a szövetségesek akarására hivatkozott. Ebből megállapítja felszólaló, hogy a kisebbségi jogok elismerése tekintetében román pártok felfogásában semmi különbség nincsen, deklarációk időközönként elhangzanak ugyan, de kisebbségi jogaink elismerésére egyik román párt sem tett érdemleges nyilatkozatot. Sérelmeink orvoslása tekintetében nem áll tehát más út rendelkezésünkre, mint a Nemzetekszövetsége előtt érvényesíthető panaszjogunk. Nekünk azonban nem szabad elvi határozatokkal megelégnünk, hanem a cselekvés terére kell áttérnünk. Számolni kell azonban a következményekkel. Számoljunk a kiutasításokkal, számoljunk szenvedéseink növekedésével, melyeket a rendőri és csendőri intézkedések brutálításai fognak számunkra jelenteni, de elszántan kell viselnünk a küzdelmet és az első retorziókra nem szabad gyáván meghátrálnunk, mert ez által a külföld előtt elveszítjük politikai súlyunkat. Nem szabad tovább alkudozni a kormánnyal és nem szabad mint Bornemisza János írja az Ellenzékben, tömeges jog lemondásokkal egyes jogainkat kikönyörögni, mert ilyen bizonytalan alapra nem helyezhetjük kisebbségi életünket.

A vallástörvény tárgyalása alkalmával Paál Árpád képviselőnknek a székely autonómia kérdésében történt két felszólalására a kormány választ sem adott. Kezdeményezés történt két székely vármegyében a székely iskolai autonómia megvalósítása tárgyában. Ezen állásfoglalásokat azért nem tudja helyeselni, mert elszigetelten, a párt központjának tudta nélkül történtek. Kéri a központot, hogy ezen probléma megvitatására adjon alkalmat, mert ha a kérdés előkészületlenül, vagy váratlanul felvetődne, ez által károsan befolyásolhatnák, az elérhető eredmény. A székely autonómiát felekezeti oktatás védelmére kell állítani. A párt egysége soha sem lehet akadálya, hogy a székely autonómia kellő előkészítés után megvalósíttassék. De nemcsak iskolai sérelmeinket és székely autonómia kérdését kell a nemzetek szövetsége elé terjeszteni, hanem összes többi kisebbségi sérelmeinket is, mert be kell lássuk, hogy csupán kívülről jövő kényszer változtathatja meg siralmas helyzetünket. A világ közvéleménye már

érzi, hogy a kisebbségi jogok elkobzása a világbékét veszélyezteti. A békeszerződés biztosítja kisebbségi jogainkat s nemcsak konkrét sérelmek tehetők panasz tárgyává, hanem a velünk való általános bánásmód is feltárható a nemzetek szövetsége előtt. Panasziratunkat meg nem cáfolható bizonyítékokkal kell támogassuk, mert ellenkező esetben sorsunkon nemcsak nem javítunk, hanem mérhetetlen károkat okozunk önmagunknak.

Iskolai sérelmeink terén a névelemzés kérdésében, az anyanyelv és nemzetiség megállapítása kérdésében a sziléziai német kisebbség panaszára a hágai döntőbíróóság már kimondta, a mi viszonyainkra is alkalmazható kedvező határozatot, nem szabad tehát további hirlapi cikkekkel, memorandumokkal kísérletezve tovább késlekednünk, hanem panaszinkat most az utolsó órában haladéktalanul a nemzetközi fórum elé kell terjesszük. A késlekedés miatt már is felelősség hárul reánk. A tanárok nyelvvizsgálója, a nyilvánossági joggal való rut játék, az államsegély halogatása, iskoláink tömeges bezárása, felekezetei oktatásunk megsemmisítését célozzák; mindezek arra késztessenek, hogy ne töprengjünk tovább, ne hozunk halasztható határozatot, hanem határozott állásfoglalással ragadja a párt kezébe a kezdeményezést és üldöztetéseinket, szenvedéseinket a világ fórumának oltalmába helyezve, kisebbségi sérelmeinket terjesszük a nemzetek szövetsége elé.

Dr. Szoboszlay László: Indítványt terjeszt elő, hogy a marosvásárhelyi romai katolikus főgimnázium parlamenti csoportunk interveniálásával mentesítsék a vizsgadíjak fizetése és idegen bizottságok előtt való vizsgáztatási kötelezettségek alól.

Dr. Bölöny Zoltán: indítványozza, hogy mondja ki az intéző bizottság, hogy a parlamenti csoport jelentését elfogadja, bizalmáról biztosítja, működését helyesli és ezért jegyzőkönyvileg köszönetét fejezi ki. A dr. Hinléder és dr. Pál Gábor felszólalásához mindenben csatlakozik és a következő határozati javaslatot terjeszti elő: fájdalommal tapasztaljuk, hogy úgy kulturális, mint gazdasági téren, de általános emberi és polgári életünk egész vonalán is, nap-nap után újabb és újabb sérelmeket és jogtalanságokat kell népünknek elszenvednie. És amikor ennek folytán szellemi és anyagi birtokállományunk rohamosan gyengül, ugyanakkor nemcsak azok, kiknek hatalmukban állana e sérelmek bekövetkeztét megakadályozni, hanem még a katalom kezelésétől távol állók is, azt hangoztatják, hogy az ország törvényeiben és a nemzetközi szerződéseken biztosított jogaink szabad gyakorlatát élvezzük és panaszra nem lehet okunk. Az Országos Magyar Párt, mint a romániai magyarság egyetemes képviselője, ma, a magyarság kisebbségi életének tizedik esztendejében, nyilvánosan bizonyosságot tesz róla, hogy kisebbségi sorsa, ahelyett hogy javult volna, állandóan és fokozatosan romlik. Kinyilvánítja, hogy az ország törvényeiben, de nemzetközi szerződéseken is biztosított jogainak gyakorlásában gátoltatik és olyan cselekedeteket kell elszenvednie, melyek sem az ország törvényeivel, sem a nemzetközi szerződésekkel összhangba nem hozhatók, sőt azokba egyenesen bele ütköznek, azoknak az intézkedéseit, céljait egyenesen "megsemmisítik."

Elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a Magyar Párt a kisebbségi sérelmeit, különösen iskolai sérelmei megfelelő előkészítés után a nemzetek szövetsége elé terjessze.

Cs. Lázár László: Helyesli Hinléder és Pál Gábor indítványait és kéri az intéző bizottságot, hogy hozzon határozatot, hogy kisebbségi sérelmeinket a nemzetek szövetsége elé terjesszük.

Dr. Gyárfás Elemér: Zágoni szavaira reflektálva, a gazdasági krízis okait fejtegeti. Igéretet tesz arra, hogy a magyar bankok hivatásukat teljes szaktudással, kisebbségi öntudattal és magyar érzéssel fogják a jövőben teljesíteni. Pál Gábor felszólalására reflektálva helyesli, hogy a Magyar Párt iskolai sérelmeinket, különösen a nyelvhasználat és nyilvánossági jogok terén tapasztalt visszaéléseket feltárva, a nemzetek szövetsége elé terjessze. Véleménye szerint azonban, az egyházi főhatóságok vezetőivel és a romániai német párt képviselőjével egyetértően kell a memorandumot kidolgozni és azt a törvényhozás összes tagjaival, miniszterekkel és régens tanáccsal ultimátumszerűen kell közölni.

Dr. Szentiyányi József: helyesli, hogy panaszinkat és különösen az iskolai panaszinkat az egyházak véleményének meghallgatása után, halogatás nélkül, a nemzetek szövetsége elé terjesszük.

Dr. Paál Árpád: reflektál a vallástörvény tárgyalása rendén, a székely autonómia kérdésében elmondott beszédének tárgyában dr. Pál Gábor által tett megjegyzésekre. A székely autonómia, az egyházi törvényben teljesen el van tüntetve és ha ezt a parlament előtt nem tettük volna szóvá, lassanként elfelejtettük volna egy jogunkat. Nem székely külön jog megvédéséről volt szó, hanem arról, hogy a székelységet a románságtól, helyesebben annak káros hatású elemeitől elválasszuk. A székely iskolai és egyházi autonómiát, a romániai németekkel együttműködve valósíthatjuk meg, ha előbb velük a szatmári sváb kérdést rendeztük.

Helyesli, hogy kisebbségi sérelmeinket a Nép Szövetség elé terjessze a Magyar Párt, de azokat nem általánosságban hanem konkrét panaszok formájában kell felsorolni, különösen fontosnak tartja iskolai sérelmeinknek a nemzetek szövetsége előtt való feltárását. Indítványozza, hogy as intenzív bizottság utasítást adjon az elnöki tanácsnak arra, hogy az iskolai, nyelv használati sérelem tárgyában haladéktalanul panaszt adjon be a Nemzetek Szövetségéhez.

Gazdasági szervezkedésünk kérdésében nem nyugtatták meg Gyárfás Elemér elmondott szavai, mert nem lehet cél az, hogy a magyar bankok fennmaradjanak, de ugyanakkor a magyarság gazdaságilag elpusztuljon.

Dr. Leitner Mihály: egyre fokozódó kisebbségi sérelmeink egyedüli orvoslásának a Nép Szövetségi panaszjog igénybevételét tartja célravezetőnek. Ezen lépésünknek az fog súlyt adni, hogy mielőtt panaszjogunkat igénybevéttük volna, minden elképzelhető módon megkíséreltük a kormány által sérelmeinket orvosoltatni, azonban minden eredmény nélkül. Véleménye szerint, nemcsak iskolai sérelmeinket, hanem a közigazgatási visszaéléseket is panasz tárgyává kell tenni.

A parlamenti csoport működése iránt a dévai tagozat nevében teljes bizalmát elismerését és köszönetét fejezi ki az ezen jegyzőkönyvhöz. % alatt csatolt átirattal.

Dr. Jakabffy Elnér: elérkezettnek látja az időt, hogy tovább ne késlekedjünk és sérelmeink orvoslásáért forduljunk a Nemzetek Szövetségéhez. Ismerteti a külpolitikai helyzet javunkra való megváltozását, mindinkább tért hódít azon meggyőződés, hogy az egész európai probléma megoldása a kisebbségi kérdés rendezésétől függ, a világsajtó: angol, amerikai, svájci lapoknak e kérdésben megváltozott állásfoglalása folytán, egy javunkra előnyösen

megváltozott külpolitikai atmoszférába kerültünk, ezért érkezett el az ideje annak, hogy nemzeti becsületünk megvédése céljából haladéktalanul vegyük igénybe a békeszerződésben biztosított jogunkat és kisebbségi sérelmeinket terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé. Indítványozza, hogy fogadja el az intéző bizottság Bölöny Zoltán dr. határozati javaslatát kiegészítve a következő határozati javaslattal: „*az intéző bizottság utasítja* az elnöki tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás kérdését illetően a hágai döntő bíróság határozatában lefektetett elvek figyelembevételével készítsen panaszt, jelentse be a kormánynak, hogy az intéző bizottság utasította e tárgyban a Nép Szövetséghez a panasz beadására. Ha ennek hatása alatt ebben a kérdésben miniszteri döntés rövid idő alatt nem történne, vagy a döntés utáni tények azt mutatják, hogy a netalán megtörtént döntés csak újabb félrevezetés, úgy ez a panasz legkésőbb a jövő iskolai tanév kezdete előtt a Nemzetek Szövetségéhez juttatandó. Egyben utasítja intéző bizottság az elnöki tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás, az iskolák nyilvánossági joga és az államsegély kérdését felőlelő rövid emlékiratot készítsen, azt küldje meg a parlament minden tagjának, olvastassa fel az országgyűlés mindkét házában és nyújtsa át a régens tanácsnak és a kormány összes tagjainak”.

Dr. Pál Gábor: előbbi felszólalása helyes értelmezésül előadja, hogy nem úgy értette, hogy egy beadványban soroljuk fel összes sérelmeinket a Nemzetek Szövetsége előtt, hanem elvi határozatot óhajtott provokálni arra nézve, hogy sérelmeinket sorozatos panaszokkal fogjuk a Nép-Szövetség előtt feltárni.

Dr. Pál Árpád szavaira reflektálva, a székely autonómia megvalósítására irányuló törekvést nem kifogásolja, csupán arra akarta felhívni az intéző bizottság figyelmét, hogy két székely vármegye szeparáltan tárgyalta annak gyakorlati megvalósításáról, holott ezen fontos kérdésnek a megvitatása az intéző bizottság plénuma elé tartozik. Nem mulaszthatja el kifejezést adni azon gondolatának, hogy folyton növekvő politikai elnyomatásunkban, nem kellene – e a bekövetkező általános képviselő választások esetére, a politikai passzivitás gondolatával foglalkozni, mert szerinte az aktivitás nagyon kétes előnyei nem ellensúlyozzák a passzivitás látszólagos hátrányait; indítványt erre vonatkozóan nem terjeszt elő, de kéri az intéző bizottság tagjait, hogy foglalkozzanak e nagy jelentőségű gondolattal már csak azért is, hogy egy bekövetkező új politikai választás esetén, állásfoglalásunkat előre alaposan megfontolt indokok irányítsák.

Dr. Hinléder Fels Ákos: szerint sérelmeinket nem egy beadványban kell összefoglalni és a Nemzetek Szövetsége elé terjeszteni, hanem sorozatos beadványokkal kell feltárnunk kisebbségi jogaink elkobzását. Ugy véli, hogy a Nemzetek Szövetsége előtt, javunkra megváltozott kedvező atmoszférában, összes sérelmeinket fel kell tárjuk.

Dr. Jakabffy Elemér: azért tartja helyesnek, hogy az előterjesztett határozati javaslatában konkretizált sérelemmel forduljunk a Nemzetek Szövetségéhez, mert ebben a kérdésben hozott döntéssel megállapíthatjuk a Nép Szövetségnek kisebbségi kérdésben elfoglalt álláspontját. A beadványban hangsúlyozhatjuk, hogy előterjesztett iskolai sérelmeinken kívül még számtalan más kisebbségi sérelmünk is van, s ha a döntés a határozati javaslatban előterjesztendő sérelem tekintetében reánk nézve kedvező lesz, sorozatos beadványokban panasz tárgyává tehetjük a többi sérelmeinket is.

Intézőbizottság: dr. Bölöny Zoltán és dr. Jakabffy Elemér által előterjesztett

határozati javaslatokat egyhangulag elfogadja, dr. Pál Gábor azon kiegészítő javaslatával, hogy utasittatik az elnöki tanács, hogy összes kisebbségi sérelmeinket készítse elő, hogy azok megfelelő időpontban a Nép Szövetség elé terjeszthetők legyenek.

Intéző bizottság a parlamenti csoport jelentését tudomásul veszi, működését helyesli, kifejtett heroikus küzdelmeiért köszönetét nyilvánítja és a parlamenti csoport tagjait további bizalmáról biztosítja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Dr. gr Bethlen György elnök
Dr. Deák Gyula jkv. vezető

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1928, f. 186-192

Traducere:

PROCES VERBAL

Încheiat la Cluj cu prilejul ședinței din 23 mai 1928 a Comitetului Executiv al Partidului Maghiar.

Sunt prezenți conte dr. Bethlen György, procesul verbal încheiat de dr. Deák Gyula.

*

3. *Baronul Szentkereszty Béla*¹: aduce la cunoștință rezultatele discuțiilor purtate cu ministrul Duca în problema nedreptăților noastre școlare, agrare și de altă natură și declarația acestuia că abuzurile semnalate au constituit în ciuda intenției guvernului, tendințele de autoritate ale unor factori provinciali. A promis că problemele ridicate vor constitui obiectul unei analize serioase și va opri abuzurile. Consideră declarația ministerului semnificativă în ideea diminuării pe viitor a tendințelor de autoritate dar nu va rezolva nici într-un caz nemulțumirile noastre.

Dr. Hinléder Fels Ákos: aduce mulțumiri pentru activitatea neobosită și dezinteresată a grupului parlamentar și acceptă raportul. Nu poate scăpa ocazia să nu pună din nou în discuție cele mai dureroase nemulțumiri ale minorităților noastre care, de zeci de ani se amplifică și se adâncesc. Problema școlară constituie una din nemulțumirile noastre cele mai grave.

¹ Szentkereszty Béla, baron, deputat în Parlamentul României din partea județului Trei Scaune a Partidului Maghiar din România (1927), secretar al Uniunii Ligii Populare Maghiare din România (1927), din 1938 membru în Consiliul Frontului Renașterii Naționale.

Consideră că trebuie subliniată nemulțumirea noastră privind originea etnică și folosirea limbii care trebuie rezolvată chiar și cu cel mai extremist mijloc. Face cunoscută hotărârea dată de Tribunalul de la Haga ca urmare a plângerii minorității germane din Silezia potrivit căreia în problema originilor etnice și a utilizării limbii firul călăuzitor este dat de declarația părinților și nu-i permis amestecul brutal al statului.

Problema pensionarilor, dezordinea problemei funcționarilor prezenți la jurământ, decăderea justiției, abuzurile administrației, poliției, jandarmeriei, siguranței care ne jignesc adânc drepturile noastre de libertate sunt tot atâtea dovezi ale creșterii nesiguranței legalității. Interpelările parlamentare orientate împotriva ordinelor nelegale referitoare la limbă au rămas fără răspuns, fără rezultat. Nu ne-au rezolvat vechile nemulțumiri ci le-au accentuat din nou. Pe plan economic acordarea de împrumuturi bancare pe baze preferențiale în detrimentul minorităților, care distrug comerțiantul și meseriașul minoritar, noile noastre nemulțumiri pe plan agrar constatate cu prilejul executării exproprierilor sunt toate dovezi ale decăderii vieții noastre minoritare. Degeaba ne-am plâns în fața guvernului despre aceste nemulțumiri, fie individuale sau colective, toate străduințele noastre loiale au rămas fără rezultat. În felul acesta trebuie să apelăm la singurul mijloc aflat la dispoziția noastră și anume să ne prezentăm toate aceste nemulțumiri în fața Ligii Națiunilor. Luând contact cu atmosfera de acolo schimbată în favoarea minorităților putem spera, să fim ascultați, cu sprijinul presei străine.

De aceea propune ca, Comitetul Executiv să ia hotărârea de a înainta Ligii Națiunilor nemulțumirile noastre, să numească o comisie pentru pregătirea problemei și luarea măsurilor care se impun.

Dr. Pál Gábor. ² Partidele politice românești au declarat din nou că drepturile minorităților nu pot constitui probleme politice, iar recunoașterea lor se produce odată cu consolidarea statului. Brătianu, șeful guvernului a apreciat drepturile minorităților cuprinse în punctele de la Alba-Iulia ca declarații festive iar baza noii României a atribuit-o morții a 800.000 de mii de soldați și voinței aliaților. Tot cu prilejul ședinței de la Alba-Iulia din acest an Partidul Național Țărănesc s-a referit la armată și la voința aliaților. De aici, trage concluzia că în privința recunoașterii drepturilor minorităților nu există nici o diferență în concepția partidelor românești, din când în când se dau declarații dar aici nici un partid românesc nu a dat o declarație autentică în privința recunoașterii drepturilor noastre minoritare. Deci, în ceea ce privește rezolvarea nemulțumirilor noastre nu avem altă soluție decât plângerea noastră în fața Ligii

² Pál Gábor, avocat, membru în conducerea Partidului Maghiar din România, semnat al Pactului de la Ciucea (23 octombrie 1923) cu Partidul Poporului al generalului Averescu; senator (1928) și deputat (1931) în Parlamentul României Cf. Mikó Imre, p. 48, 77.

Națiunilor. Nu-i permis să ne mulțumim cu hotărâri principiale, ci trebuie să trecem la acțiune. Trebuie să ținem cont de urmări. Să ținem cont de expulzări, de creșterea suferințelor noastre care vor consta în brutalitatea măsurilor polițienești și jandarmerești dar trebuie să luptăm fără șovăire iar la primele represalii să nu dăm înapoi în mod laș căci în felul acesta ne pierdem prestața politica în fața străinătății. Nu-i permis să ne mai tocim cu guvernul și așa după cum scrie Bornemisza János în "Ellenzék"³, nu-i voie să obținem unele drepturi renunțând la multe altele căci nu putem situa viața minoritară pe o bază atât de nesigură.

Cu prilejul dezbaterii Legii cultelor la intervenția lui Pál Árpád referitoare la autonomia secuilor, guvernul nu a dat răspuns. În două județe secuiești s-a început realizarea autonomiei școlare a secuilor. Nu poate accepta aceste poziții căci s-au produs izolat, fără știrea conducerii partidului. Solicită centrul să dea posibilitatea dezbaterii acestei probleme, căci dacă această problemă s-ar pune fără o pregătire sau, pe neașteptate rezultatul ar putea fi influențat negativ. Autonomia secuilor trebuie orientată spre apărarea învățământului confesional. Unitatea partidului nu poate constitui o piedică în calea realizării autonomiei secuiești, după pregătirile necesare. Dar în fața Ligii Națiunilor nu ne putem prezenta doar cu nemulțumirile noastre privind învățământul și cu cea a autonomiei secuiești ci cu toate nemulțumirile noastre minoritare căci trebuie să recunoaștem că situația noastră deplorabilă poate fi rezolvată doar printr-o forță externă. Opinia publică mondială simte deja faptul că confiscarea drepturilor minoritare periclitează pacea lumii. Tratatul de Pace ne asigură drepturile minoritare iar în fața Ligii Națiunilor nu ne putem plânga numai de problemele noastre concrete ci și de modul în care suntem tratați. Plângerea noastră trebuie bazată pe dovezi inatacabile căci în caz contrar nu numai că nu rezolvăm nimic dar ne putem produce pagube incommensurabile.

În privința nemulțumirilor noastre școlare în problema analizei numelui, a limbii materne și a stabilirii naționalității Tribunalul de la Haga a pronunțat decizia la plângerea minorității germane din Silezia ceea ce ar putea avea o influență favorabilă și pentru noi, deci nu trebuie să mai amânăm prin încercări în presă și memorii ci să ne înaintăm nemulțumirile acum în ceasul al doisprezecelea în fața forului internațional. Din cauza întârzierii, avem deja răspunderi. Examenul de limbă al profesorilor, "jocul" urât al dreptului de publicitate, amânarea ajutorului din partea statului, închiderea masivă a școlilor noastre urmăresc distrugerea învățământului confesional. Toate acestea ne îndeamnă să nu mai medităm, să nu mai luăm hotărâri de amânare ci partidul să ia cu hotărâre în mâinile sale problema și încredințând suferințele noastre apărării forumului mondial să înaintăm Ligii Națiunilor nemulțumirile noastre.

Dr. Bölöny Zoltán: propune Comitetului Executiv să declare că acceptă raportul grupului parlamentar, îl asigură de încrederea, sa, îi apreciază

³ "Ellenzék". Politikai közzgazdasági és társadalmi napilap "Opoziția" Cotidian de politică economică și socială), Cluj, 1880-1944.

activitatea și își exprimă mulțumirea în procesul verbal. Este întrutotul de acord cu intervențiile lui dr. Hinléder și dr. Pál Gábor și prezintă următorul proiect de hotărâre “constatăm cu durere că atât pe tărâm cultural cât și pe tărâm economic și în general în întreaga noastră viață pe zi ce trece trebuie să suferim neplăceri și nedreptăți tot mai noi și mai noi. Și atunci când, drept urmare, starea noastră spirituală și materială slăbește nu numai cei cărora le stă în putere stoparea nedreptăților ci și cei care se află departe de putere accentuează că ne bucurăm de aplicarea liberă a drepturilor noastre asigurate de legile țării și convențiile internaționale și că nu avem motive să ne plângem. Partidul Maghiar ca singurul reprezentant al maghiarilor din România, azi, la un deceniu de existență a vieții minoritare dovedește deschis că soarta minorității în loc să se fi îmbunătățit se deteriorează permanent. Declară deschis că este împiedicat în exercitarea drepturilor asigurate prin legile țării și convențiile internaționale și trebuie să suporte acțiuni care nu pot fi în concordanță nici cu legile țării, nici cu convențiile internaționale ba mai mult, contravin acestora și anulează prevederile și scopurile urmărite”.

Contribuie, în principiu, la înaintarea de către Partidul Maghiar la Liga Națiunilor a nemulțumirilor minorității și mai ales, a celor referitoare la învățământ.

*Lázár László*⁴ apreciază acțiunile lui Hinléder și Pál Gábor și solicită Comitetului Executiv să ia o hotărâre în sensul înaintării nemulțumirilor Ligii Națiunilor.

Dr. Gyárfás Elemér reflectând la cuvintele lui Zágoni⁵ analizează cauzele crizei economice. Promite că pe viitor băncile maghiare își vor desfășura activitatea cu competență și cu conștiință minoritară și spirit maghiar. Reflectând la intervenția lui Pál Gábor este de acord ca Partidul Maghiar să înainteze Ligii Națiunilor nemulțumirile noastre în problema școlară subliniind mai ales cele privind folosirea limbii și abuzurile constatate pe tărâmul dreptului de publicitate. După părerea sa memorandumul trebuie prelucrat împreună cu conducerea clerului și în înțelegere cu reprezentanții Partidului German din România. Trebuie adus la cunoștința legiuitorilor, a miniștrilor sub formă de ultimatum.

*Dr. Szentiványi József*⁶: Este de acord să înaintăm plângerile noastre mai ales cele referitoare la școli, ținând cont de părera bisericii, Ligii Națiunilor.

Dr. Paál Árpád: reflectă asupra observațiilor făcute în cuvântul său de dr. Pál Gábor în problema autonomiei secuiești în timpul dezbaterii Legii cultelor. În Legea cultelor problema autonomiei secuiești nu apare deloc, iar dacă n-am fi

⁴ Lázár László, membru al Partidului Maghiar din România, secția Hunedoara: candidat pe listele comune germano-maghiare de deputați și senatori pentru alegerile din anul 1927.

⁵ Zágoni István, membru al Uniunii Maghiare și apoi al Partidului Maghiar din România al căror plan de activitate, respectiv, programul partidului le-a redactat și fundamentat odată cu înființarea acestora. Cf. Mikó Imre, p. 24

⁶ Szentiványi József, curator general al Episcopiei unitariene, președinte al Secțiunii Călata (județul Cluj) al Partidului Maghiar din România Cf. E.L., p. 279.

ridicat această problemă în parlament am fi uitat încet, încet, de un drept al nostru. Nu a fost vorbă de apărarea unui drept separat al secuilor ci de a-i separa pe secui de români, mai bine zis de influența lor nefastă. Am putea obține în colaborare cu germanii din România, autonomia școlară și bisericească a secuilor dacă am rezolva mai întâi problema șvabilor din Satu-Mare.

Este de acord ca Partidul Maghiar să înainteze plângerile noastre Ligii Națiunilor enumerate sub forma unor plângeri concrete și consideră neapărat necesară înaintarea nemulțumirilor noastre în problema școlară Ligii Națiunilor. Propune Comitetului Executiv să instruiască consiliul prezidial în sensul înaintării neîntârziată a unei plângeri la Liga Națiunilor în problema, utilizării limbii în școli.

În ceea ce privește organizarea noastră economică cuvintele rostite de Gyárfás Elemér nu ne-au liniștit căci nu poate constitui un țel faptul că băncile maghiare să supraviețuiască dar în același timp maghiarimea să se distrugă din punct de vedere economic.

Dr. Leitner Mihály: consideră că singurul mod de rezolvare a nemulțumirilor noastre minoritare constituie dreptul de plângere la Liga Națiunilor. Această măsură va obține greutate prin faptul că înainte de a ne folosi de dreptul nostru de petiție, am încercat prin toate mijloacele posibile să ne rezolvăm problemele cu ajutorul guvernului dar fără rezultat. Potrivit părerii sale, obiectul plângerii trebuie să-l constituie nu numai problema școlară ci și abuzurile administrative.

În ceea ce privește activitatea grupului parlamentar exprimă, prin actul anexat întreaga încredere și mulțumire în numele secțiunii din Deva a partidului.

Dr. Jakabffy Elemér: consideră că a sosit momentul să nu mai întârziem și să ne adresăm Ligii Națiunilor pentru rezolvarea plângerilor noastre. Face cunoscută situația externă devenită favorabilă nouă și mai ales că, a câștigat teren convingerea că rezolvarea întregii probleme europene depinde de rezolvarea celei minoritare. Ca urmare a schimbării poziției presei străine: engleze, americane și elvețiene, am ajuns într-o atmosferă externă favorabilă nouă, de aceea, a sosit momentul ca pentru apărarea onoarei noastre naționale să luăm imediat în considerare dreptul nostru asigurat prin Tratatul de Pace și să ne înaintăm plângerile Ligii Națiunilor. Propune să accepte proiectul de hotărâre al lui dr. Bölöny Zoltán cu următoarea adăugire: „Comitetul Executiv îndrumă consiliul prezidial ca în ceea ce privește problema autorecunoașterii, naționale să pregătească o plângere ținând cont de principiile cuprinse în hotărârile Tribunalului de la Haga și să declare guvernului că a fost îndrumat de Comitetul Executiv la înaintarea ei Ligii Națiunilor.

Dacă, drept urmare, nu se ia imediat o hotărâre ministerială, sau în caz că se ia o asemenea hotărâre și faptele dovedesc că aceasta reprezintă o nouă inducere în eroare, în acest caz plângerea să se înainteze Ligii Națiunilor, cel târziu până la începutul noului an școlar. Comitetul Executiv, îndrumă totodată Consiliul Prezidial să pregătească un mic memoriu care să cuprindă problemele autorecunoașterii naționale, dreptul de publicitate al școlilor și al ajutorului de

stat, să-l trimită fiecărui membru al parlamentului să-l prezinte în ambele camere ale parlamentului și să-l înainteze Consiliului Regent și tuturor membrilor guvernului”.

Dr Pál Gábor: pentru înțelegerea corectă a celor expuse anterior subliniază că nu a înțeles să facă o însușire a tuturor nemulțumirilor noastre care să fie înaintate Ligii Națiunilor ci a dorit să provoace o hotărâre principială având în vedere că ne vom prezenta nemulțumirile printr-o serie de plângeri înaintate Ligii Națiunilor.

Reflectând la cuvintele lui Pál Árpád nu contestă străduința de realizare a autonomiei secuiești și a dorit doar să atragă atenția Comitetului Executiv că două județe au discutat separat despre realizarea ei practică, pe când dezbaterea acestei probleme importante este de competența plenului Comitetului Executiv. Nu poate amâna să-și exprime gândul că în permanenta noastră oprinare politică nu ar fi cazul să ne ocupăm, în cadrul eventualelor alegeri generale, de ideea pasivității politice, căci avantajele îndoielnice ale activității nu contracarează dezavantajele aparente ale pasivității; nu face propunere în acest sens dar roagă membrii Comitetului Executiv să se ocupe cu această idee de o adâncă semnificație pentru ca în cazul unor noi alegeri politice poziția noastră să fie dictată de motive chibzuite profund.

Dr. Hinléder Fels Ákos: potrivit părerii sale nemulțumirile noastre nu trebuie concentrate într-un memoriu către Liga Națiunilor ci trebuie să atragem atenția asupra confiscării drepturilor noastre minoritare printr-un șir de petiții. Consideră că în atmosfera care ne-a devenit favorabilă trebuie să ne prezentăm toate nemulțumirile în fața Ligii Națiunilor.

Dr. Jakabffy Elemér: consideră că e necesar să înaintăm Ligii Națiunilor toate nemulțumirile noastre concretizate în proiectul de hotărâre căci prin rezultatul obținut putem constata poziția acesteia în problema minorităților. În memoriu putem accentua că în afară de nemulțumirile în problema școlară noi avem multe alte nemulțumiri iar dacă hotărârea care se va lua ne va fi favorabilă vom putea înainta petiții repetate cuprinzând celelalte nemulțumiri ale noastre.

Comitetul Executiv adoptă în unanimitate proiectul de hotărâre înaintat de dr. Bölöny Zoltán și dr. Jakabffy Elemér cu adăugirea făcută de dr. Pál Gábor că se îndrumă consiliul prezidial să pregătească toate nemulțumirile noastre pentru ca la momentul oportun să poată fi înaintate.

Comitetul Executiv ia cunoștință de raportul grupului parlamentar, îi aprobă activitatea, își exprimă mulțumirea pentru lupta sa eroică și-i asigură pe membrii grupului parlamentar de încrederea sa.

Neexistând alte probleme președintele încheie ședința.

conte dr. Bethlen György, președinte

dr. Deák Gyula, secretar de ședință.

N. Titulescu în chestiunea optanților
Un nou interviu al ministrului nostru de externe

San Remo, 31 (Rador). – Corespondentul Agenției “Rador” supunând dlui ministru Titulescu¹ articolele din ziarele românești, ocupându-se de chestiunea optanților, dl ministru al afacerilor străine a binevoit a da următorul răspuns:

Chestiuni ce nu sunt la ordinea zilei

“Sunt fericit să văd sugestiunile pe care fiecare le face în interesul țării. Astfel, sunt cel dintâi care prețuiește consultarea competențelor ardeleni, căci competența ardelenilor derivă din suferințele lor seculare.

De asemenea, distincția între resortisanți și optanți, prezentată ca o subtilitate salvatoare, poate n-a scăpat din vedere aceluia care a studiat tratatele asupra acestei chestiuni timp de cinci ani, și nu de azi.

În fine, dreptul regalian al statului ungar asupra moșiilor optanților ne este cunoscut și împreună cu sârguitorul meu colaborator, dl Nasta², am întocmit de doi ani fișa respectivă pentru fiecare caz special. Toate acestea sunt însă argumente de fond pentru cine dorește să pledeze înaintea tribunalelor străine chestiunea esențial națională a exproprierii”.

Adevărata problemă

“Dar alta este problema în discuție. Nu este vorba dacă România are sau nu are dreptate în chestiunea optanților, Consiliul Societății Națiunilor a proclamat în septembrie trecut că are. Este vorba să se știe dacă pentru exproprierea străinilor în țara noastră acceptăm competența unui tribunal străin.

Din capul locului și pentru rațiunile ce am expus în interviurile precedente, România a răspuns: Nu.

Egalitatea cu românii – iată regula pentru toți străinii, deci și pentru optanți. Ea exclude pentru optanți și privilegiul jurisdicției și privilegiul prețului. Optanții au recunoscut singuri această regulă și voluntar s-au adresat tribunalelor române. Avem sentințe definitive, cu autoritate de lucru judecat, contra fiecăruia din ei. Acum optanții vor altă judecată, numai pentru obținerea unui privilegiu. Ori, România n-a iscălit Tratatul de la Trianon, până ce conferința nu i-a dat în scris interpretarea că optanții nu se bucură de nici un privilegiu. Pe de altă parte, Ungaria a cerut la Conferința Păcii numai egalitatea cu românii.

¹ Nicolae Titulescu (1882-1941), jurist, profesor la Universitatea din Iași (1904-1909) și la cea din București (1910-1927), ministru de finanțe (1917-1918; 1920-1921) și ministru de externe (1927-1928, 1933-1936), membru al delegației române la Conferința de Pace din 1919-1920) și, reprezentant al României la Societatea Națiunilor (din 1924), președinte al Adunării Generale al Societății Națiunilor (în 1930 și 1931) (*Guverne și guvernanți*, p. 248-249).

² Nasta Alexandru, profesor de topografie și îmbunătățiri funciare la Academia de Înalte Studii Agronomice din București, cu numeroase studii în domeniul științelor agricole despre reforma agrară. Cf. *E.C.*, p. 585.

Când acesta este contractul, când România este liberă de orice obligație internațională, când deci arbitrajul nu mai poate fi decât facultativ, a admite voluntar, de teamă că s-ar putea zice că fugim de lumină, să se întrebe arbitrii străini dacă Trianonul acordă sau nu privilegiu ungarilor, înseamnă a crea tocmai chestiunea, a cărei excludere formală și prealabilă a fost condiția semnăturii noastre. Căci trebuie să fim serioși. În dreptul internațional justiția nu este nici generală, nici obligatorie.

Și ar fi greu să creăm un tribunal ad-hoc, pentru a-i spune: "Chestiunea pentru care am consimțit a vă interoga nu există". Ca ministru responsabil nu accept pentru țara mea nici arbitrajul liber și fără rezerve, nici gesturi puțin compatibile cu demnitatea magistraturii internaționale, odată ce a fost adoptată pur și simplu. De aceea am vorbit în martie despre garanțiile și rezervele necesare."

Obligațiunile României din Tratatul de la Trianon sunt suspendate

"Iată încă două considerații, de natură să dea satisfacție tuturor scrupulelor conștiințelor juridice și morale. Prima considerație: România a subordonat moratoriul acordat Ungariei, de la început și odată mai mult în momentul semnăturii, de amânarea tuturor obligațiunilor derivând pentru noi din Tratatul de la Trianon inclusiv obligațiunile față de terții care nu beneficiază de oratoriu. Rațiunea este simplă. Activul nostru din Tratatul de la Trianon, fiind suspendat urma să fie suspendate și sarcinile. Și în momentul semnării, față de declarațiunea pe care o făceam chiar eu. Ungaria ne mulțumea pentru gestul nostru și declara că toate dificultățile au fost înlăturate.

Întreb: cum poate fi urmărită România de către Ungaria sau de către terții unguri beneficiari ai moratoriului, pentru obligațiunile derivând din Tratatul de la Trianon, când obligațiunile noastre chiar față de terții care n-au tras profit de pe urma moratoriului sunt suspendate, ca urmare a suspendării activurilor noastre!

Sentințele de condamnare se execută pe bază de reparațiuni!

A doua considerație: chiar o sentință condamnatorie, pronunțată de arbitrii acceptați de noi se execută pe reparațiuni. Ori noi, dintr-un mare spirit de conciliație am făcut încă din martie propunerea de a pune capăt diferendului, printr-un aranjament de reparațiuni, în condițiile necesare pentru a nu crea un precedent. Ungaria a refuzat, spunând că nu se poate plăti ea pe ea însăși și că reparațiunile sunt o materie prea vagă și flotantă, spre a face obiectul unei tranzacții.

Cum! Oare pentru Ungaria amânarea reparațiunilor s-a și transformat în anularea reparațiunilor lor. Cu mare curiozitate aștept precizările necesare de la ceilalți interesați în această materie.

Dorim prietenia Ungariei

"Și acum ajunge la concluzie. Departe de mine e gândul de a cristaliza raporturile României cu Ungaria prin prisma opțiunilor. Sunt gata să fac tot ce este posibil pentru a ajunge la raporturi normale și chiar amicale cu Ungaria. Dar să analizăm puțin situația. Reparațiunile nu sunt creanțe de stat, decât în ce

privește execuțiunea lor. După litera tratatului, reparațiunile sunt totalul creanțelor particulare ale sinistraților de război. Deci, față în față stau pe de o parte sinistrații de război români, victimele războiului, pe de altă parte proprietarii maghiari expropriați, atinși în interesele lor pecuniare ca și românii, de reforma agrară.

Nu putem pune biruri pe sinistrații de război în folosul debitorilor

“Ce trebuie să facem pentru a câștiga prietenia Ungariei?”

În 1924 am suspendat drepturile sinistraților de război români pentru a permite refacerea financiară a Ungariei. Aceasta nu e de ajuns. Azi spunem Ungariei că suntem dispuși să facem chiar anumite concesiuni din aceste drepturi în favoarea optanților, cu condiția de a nu crea un precedent. Nici acesta nu ajunge.

“Ce trebuie să facem atunci, pentru a câștiga prietenia Ungariei?”

Să punem biruri pe sinistrații de război români, care așteaptă, în folosul proprietarilor maghiari, debitorii lor în întârziere? Nu se va găsi niciodată un român să accepte aceasta.

Și pentru că, în fața ofertei noastre de înțelegere pe bază de reparații, Ungaria refuză și cere arbitrajul pentru a ajunge la bani lichizi, sau cere o tranzacție pe bani lichizi, răspundem că refuzăm și una și alta, căci nu putem da, ca răsplată lungii răbdări a sinistraților de război români, impunerea de biruri în folosul debitorilor lor. Așa stă chestiunea.”

Dreptatea vine

“Rog pe toți să întâmpine cu calm soluțiile de la Geneva, în urma celor întâmplate. Rog însă pe toți a avea încrederea cea mai deplină, că pe o chestiune ca aceasta România poate purta fruntea sus, în fața lumii întregi.

Dreptatea nu este un tovarăș prezent de fiecare minut. Dar, când faci un gest în slujba ei, ea vine întotdeauna lângă tine, nu azi, ci mâine, nu cu acceleratul ci cu trenul de marfă, poate cu trenul de loc, dar pe jos. Dar vine. Și când dispozițiile noastre față de Ungaria, cu toate cele întâmplate, sunt așa bune, când rămânem credincioși Societății Națiunilor și ne-am supus la două rezoluții unanime ale ei, faptul că nu putem capitula pur și simplu într-un domeniu, care atinge atât de grave interese românești de stat, se va pricepe și el cu timpul.”

România și Societatea Națiunilor

“Cât despre teama unora de la noi că lupta ce duc pentru apărarea țării să nu se confunde cu un duel cu Societatea Națiunilor, ea m-a umplut de bucurie. Această teamă dovedește că lupta ce am dus pentru Societatea Națiunilor în România și-a produs efectele. Criticii mei s-au convertit la doctrina cea bună, cu atât mai bine și pentru ei și pentru țară”.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Brătianu, dosar 470/1928, f.13.

Rezoluția în Chestia Națională

1. România de azi, mulțumită războiului imperialist din anii 1914-1919, a crescut, ca rezultat al tratatelor din Versailles, Trianon și Neuilly, de la 7 milioane la 17 milioane de locuitori prin anexarea provinciilor Transilvania, Basarabia, Bucovina, Dobrogea Nouă și Banatul cu majoritatea populației neromâne (unguri, moldoveni, ucraineni, nemți, bulgari, turci ș.a.m.d.). Ca rezultat al acestor tratate a fost creată "România Mare", ale cărei granițe nu coincid cu tendințele centralizatoare etnografice, nici cu tendințele centralizatoare economice ale diferitelor provincii.

Aceasta e lesne de înțeles întrucât la crearea României de azi, ca și la organizarea celorlalte state ieșite după război, puterile imperialiste (Anglia, Franța etc.) nu s-au îndrumat de interesele economice și naționale ale maselor muncitoare, ci de considerația de a face din România un jandarm devotat și credincios al lor împotriva primului stat proletar, U.R.S.S. și împotriva viitoarei revoluții în Balcani.

2. Ținând seama de împletirea complicată națională a României de după război, Partidul Comunist din România e dator să cerceteze cu grijă caracterele deosebite ale mișcării naționale. Trebuie explicat muncitorilor și țăranilor fiecărei naționalități, că reușita eliberării lor sociale, economice și politice depinde de lupta obștească a muncitorimii și țăranimii din întreaga Românie, îndreptată atât împotriva burgheziei române cât și împotriva burgheziei proprii naționalități, pentru răsturnarea regimului burghezo-capitalist.

P.C. din România enunță următoarea lozincă fundamentală în chestia națională: "Autodeterminarea tuturor naționalităților până la despărțire". Partidul nostru trebuie să adauge la această lozincă fundamentală cerințele locale provinciilor, specifice în chestia națională.

3. Muncitorimea Basarabiei a făcut împreună cu proletariatul rus Marea Revoluție din Octombrie, ca rezultat al căreia fabricile și atelierile și moșiile boierești au trecut în mâinile muncitorilor și țăranilor. Totodată a fost cucerită prin Revoluția din Octombrie și dezrobirea națională a Basarabiei, care însă acum 10 ani a căzut în robia moșierului și capitalismului român. Din primele zile ale ocupației și până azi masele muncitoare basarabene, fără deosebire de naționalitate, duc o luptă eroică pentru eliberarea lor. Această luptă s-a dat la iveală prin răscoale mari (Hotin, Bender, Tatar-Bunar etc), care au fost duse sub lozinca puterii sovietice.

Burghezia română, în scopul justificării anexării banditești a Basarabiei, se silește să dovedească, că moldovenii care formează majoritatea relativă a Basarabiei, sunt români, în timp ce populația moldovenească, ea singură se socotește, și este chiar în realitate o națiune deosebită, având propria sa cultură

și care luptă împreună cu celelalte naționalități ale Basarabiei împotriva asupritorului lor național și de clasă, împotriva burgheziei române.

Această luptă a maselor muncitoare din Basarabia este concretizată în stăruința lor de a se uni cu Republica Autonomă Sovietică a Moldovei. Partidul nostru trebuie să sprijine lupta tradițiilor Basarabiei în năzuința lor de unire cu R.A.S.S.M.

4. Sarcina Partidului Comunist în Bucovina constă în demascarea energică a social-democraților ucrainieni, care, în alianță cu burghezia celorlalte naționalități din Bucovina, duc o ațătare înverșunată împotriva Ucrainei sovietice, în timp ce masele muncitoare din Bucovina, împreună cu masele muncitoare din Galiția, năzuiesc spre unirea cu Ucraina sovietică. P.C.R. trebuie neapărat să sprijine în tot felul, în agitația și în munca sa zilnică în rândurile maselor muncitoare din Bucovina, tendințele lor de unire cu Ucraina sovietică.

5. Burghezia română și boierii români duc o politică de jefuire și robie națională a maselor muncitoare din noua și vechea Dobroge (luarea pământului de la populația bulgară și turcă, expulzarea forțată peste graniță, colonizare). Masele muncitoare ale Dobrogei duc o luptă aprigă împotriva acestui jug. Organizația național-revoluționară din Dobrogea ridică în această luptă lozinca: "Dobrogea independentă". Partidul nostru trebuie să demaște politica de jaf și de subjugare națională dusă de burghezia română și să sprijine lupta maselor muncitoare din Dobrogea și lozinca lor, silindu-se să ajungă în capul luptei lor național-revoluționare.

Totodată, o sarcină deosebită a comuniștilor din Dobrogea constă în a lămuri masele muncitoare bulgare, că agitația burgheziei bulgare din Dobrogea în unire cu burghezia sângeroasă din Bulgaria pentru alipirea Dobrogei la Bulgaria se bazează pe dorința căpătării dreptului exclusiv la subjugarea maselor muncitoare ale acestei provincii. Trebuie neapărat explicat maselor muncitoare bulgare și celorlalte naționalități din vechea și noua Dobroge, că eliberarea lor națională e cu puțință numai prin răsturnarea stăpânirii capitaliștilor și boierilor și prin instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor.

6. Burghezia română duce o politică de deznaționalizare și sărăcire a maselor muncitorești și țărănești din Transilvania și Banat. Masele muncitoare ungare din Transilvania, cele germane și sârbești din Banat duc în spinare jugul național al boierilor și capitaliștilor români. Partidul Comunist trebuie să susțină în tot felul lupta maselor muncitoare împotriva asupritorilor României. Partidul declară că masele muncitoare din Transilvania și Banat trebuie să fie deplinii stăpânitori ai țării lor. Autodeterminarea până la despărțire și deplină neatârnare de statul român este lozinca pe care Partidul Comunist o ridică pentru aceste ținuturi.

Burghezia ungară din Transilvania, acoperindu-se cu steagul luptei naționale împotriva oligarhiei române, se silește în realitate să câștige, prin tocmeală cu Guvernul român, dreptul ca ea singură să exploateze pe muncitorii și țăranii unguri din Transilvania. În această privință, ca sprijinitori activi ai

magnaților unguri apar social-democrației unguri, care deșteaptă iluzii în masele muncitoare cum că, calea eliberării lor naționale constă în campania întreprinsă de agentul imperialismului englez, lordul Rothermere.¹

Această campanie înseamnă dorința burgheziei de a sugruma mișcarea național-revoluționară a maselor muncitorești ungare din Transilvania pentru eliberarea lor. De aceea în Transilvania datoria comuniștilor este să demaște în fața maselor muncitoare ungurești înșelăciunea lămurindu-le asupra faptului că, burghezia face toate acestea de groază în fața dezvoltării mișcării revoluționare a celor trudiți.

Partidul trebuie să lămurească tot timpul maselor largi muncitoare ungurești, cât și celorlalte naționalități din Transilvania și Banat (sași, nemți, slovaci ș.a.m.d.) că ei vor dobândi eliberarea națională numai pe calea luptei înarmate pentru un guvern muncitoresc-țărănesc.

7. P.C.R. în agitația lui trebuie să explice muncitorilor și țăranilor de toate naționalitățile din România de astăzi, că lupta lor pentru eliberarea națională și social-economică trebuie să fie strâns legată cu lupta asemănătoare a tuturor popoarelor din Balcani. Numai lupta comună a tuturor maselor muncitoare din Balcani și organizarea Federației Balcanice a Republicilor Muncitorești-Țărănești va aduce deplina dezrobire națională, economică și socială.

Arhiva Istorică a Academiei Române, cota A XII-1, inventar nr. 240.

¹ Lordul Rothermere, magnat al presei din Marea Britanie care a susținut prin ziarele sale și în Parlament campania de revizuire a tratatelor încheiate la Paris în 1919-1920.

An Seine päpstliche Heiligkeit, glorreich regierenden Vater Pius XI.
der heiligen römischen Kirche in Rom

Heiligster Vater!

Die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft in Carei in der Diözese Sathmar und Großwardein, erfüllt von kindlicher Ehrfurcht und Unterwerfung dem heiligen Vater gegenüber, bittet Eure päpstliche Heiligkeit um gnädigste Erlaubnis, den Heiligen Apostolischen Stuhl bezüglich des zwischen ihr und der Sathmarer bischöflichen Behörde bestehenden Gegensatzes durch folgendes Memorandum aufklären und informieren zu dürfen.

Das im Laufe der Jahre 1712-1790 durch die Familie Graf Karolyi aus Württemberg in mehreren Gruppen auf ihre Güter angesiedelte schwäbische Volk dehnt sich bis heutzutage hier auf cca. 40 Gemeinden aus, welche größtenteils ausschließlich von Schwaben bewohnt sind, teilweise aber von einer gemischten Bevölkerung, neben Schwaben auch Ungarn oder Rumänen zusammengesetzt sind. Diese Schwaben sind ausnahmslos römisch-katholischen Glaubens und dienen mit ihrer Religiosität und Frömmigkeit allen anderen Völkern hier immer als Beispiel. Mit anderen Völkern vermischten sie sich eben des Religionsunterschiedes wegen nicht, die Ungarn sind hier meistens Reformierte, die Rumänen Griechischkatholisch.

Aber seit dem österreich-ungarischen Vergleich vom Jahre 1867, war dieses schwäbische Volk infolge einer systematischen, planmäßigen madjarisierenden Politik ständigen madjarisierenden Bestrebungen ausgesetzt. Von den 70-er Jahren an wurde in ihren Schulen statt des deutschen Unterrichtes der ungarische Unterricht eingeführt, auch die Unterrichtsprache der Religion wurde die Ungarische und allmählich wurde auch in der Kirche in ungarischer Sprache gepredigt und gesungen. Auch die weltliche Verwaltung hat die Madjarisierung dieses Volkes angestrebt. Den in den ungarischen bischöflichen Anstalten in ungarischem Geiste erzogenen Lehrern wurde die Madjarisierung des schwäbischen Volkes zum Ziele gesetzt und die Lehrer, die in der Madjarisierung den besten Erfolg erreichten, wurden extra prämiert. An höheren Schulen Gebildete hatten die Schwaben, eine reine Bauernbevölkerung, ohnehin nur in geringer Zahl aufzuweisen und überdies wurde diese Intelligenz in ungarischen Schulen erzogen, infolgedessen konnte sich das schwäbische Volk aus Mangel an schwäbischen Führern, obwohl es sich gegen die Madjarisierung seiner Schulen und seines Gottesdienstes mit allen Mitteln gestraubt hat, solchen Bestrebungen nicht wirksam widerstehen. Der größte Teil der schwäbischen Dörfer aber bewahrte sich seine Muttersprache und benützt auch heute noch die schwäbische Sprache als Umgangssprache und auch in der Kirche betet es die Gebete, welche man in der Abwesenheit des Pfarrern zu beten pflegt, in der deutschen Sprache, und nur paar Gemeinden gibt es, die ihre Muttersprache aufgegeben haben, so daß in diesen nur einige ältere Leute die schwäbische Muttersprache noch beherrschen.

Als die nach dem Weltkriege entstandenen neuen Gestaltungen neue völkische Bewegungen ins Leben riefen, da erwachte auch das auf dem Gebiete des ehemaligen Ungarns wohnende Deutschtum überall zu stärkeren Nationalbewußtsein und führte in

seinen Schulen von neuem die Muttersprache als Unterrichtssprache ein und es vereinigte sich zwecks Schutzes und Entfaltung seines Volkstumes und seiner nationalen Kultur in nationalen Organisation. Dieses nationale Erwachen und dieses Organisieren auf völkischer Grundlage hat auch bei uns, Sathmarer Schwaben, nach dem Muster der Banater Schwaben begonnen, und im November 1925 ist in Carei die Deutschschwäbische Volksgemeinschaft, als politische Organisation der Sathmarer Schwaben zustande gekommen. Diese setzte sich zum Ziele: das religiöse, fromme, fleißige, sparsame, schwäbische Volk, welches mit diesen Tugenden allen Völkern anderer Rasse hier immer als Beispiel diente und auch der Kirche hier immer die meisten Priester gegeben hat, in ihrem Rassentum und damit diesen ererbten Tugenden zu erhalten.

Obwohl dieses Bestreben rein politischen und völkischen Charakters ist und keinerlei kirchenfeindliche- und religionswidrige Tendenzen hat und auch nie hatte, stieß diese völkische Bewegung, die doch nur auf die Erweckung des Sathmarer Schwabentums zum Nationalbewußtsein und auf ihre Organisation auf nationaler Grundlage zielt, von Anfang an seitens der bischöflichen Behörde und des größten Teils der Geistlichkeit nicht nur auf Widerspruch, sondern die bischöfliche Behörde hat samt dem größten Teil der Geistlichkeit gegen die Bewegung einen unversöhnlichen Kampf begonnen, und führt ihn auch heutzutage noch fort. Und zwar tat sie es nur deshalb, weil sie auch heute noch auf der Grundlage der alten madjarisierenden Politik steht, diese weiterbetreibt, nur aus diesem politischen Beweggrunde heraus nimmt sie ihren ganzen kirchlichen Einfluß in Anspruch gegen die Bewegung. Einerseits strebt sie mit allen möglichen Mitteln die Niederbrechung der Bewegung an, andererseits läßt sie dem schwäbischen Volke gegenüber alle alten Mittel der Madjarisierung in voller Wirksamkeit bestehen.

Die bischöfliche Behörde erwartet und verlangt von ihren Priestern, sich in dieser Madjarisierungsarbeit zu exponieren, und der größte Teil der Priesterschaft exponiert sich auch in diesem Geiste und agitiert gegen die schwäbische Bewegung und bekämpft diese- und dies geschieht nicht nur im Privatverkehr und im Schulrat, wo sie den Vorsitz führt, sondern sie nutzen hierzu auch ihre Eigenschaft als Seelsorger aus, und betätigen sich in diesem Sinne auch von der Kanzel herab, einige sogar im Beichtstuhle.

Die Führer der schwäbischen Bewegung verkündeten und betonten schon unzähligemal ihren guten Glauben in kirchlicher Beziehung und den rein völkischen Zweck ihrer Arbeit, welche die Interessen der Religion und Kirche überhaupt nicht berührt und verletzt, sondern sie im Gegenteil fördert. Sie versuchten schon öfters mit der kirchlichen Behörde zwecks Aufhebung der Gegensätze persönlich und schriftlich in Berührung zu treten und sich mit ihr ins Einvernehmen zu setzen, aber die bischöfliche Behörde hat sie kein einzigmal empfangen, sie würdigte ihre schriftlichen Anträge kein einzigmal einer Antwort, ja sie will die Bewegung am liebsten gar nicht anerkennen, sie überhäuft die Führer der Bewegung mit Verleumdungen und Verdächtigungen, obwohl selbst die Regierung die anerkennt, mit ihnen in Verbindung steht und verhandelt. Selbst die Banater deutschen Führer versuchten vergebens zu vermitteln. Die schwäbischgesinnten Priester wurden von der bischöflichen Behörde terrorisiert, einer wurde sogar von seinem Priestergenossen boykottiert, weil er sich offen als Schwabe zu bekennen gewagt und mit der Bewegung als erster sympatisiert hat.

Die Geistlichkeit versucht das schwäbische Volk von der Bewegung auch mit der Drohung fern zuhalten, daß im Falle der Wiederherstellung der madjarischen Herrschaft, also im Falle einer Grenzrevision, die Rache der Madjaren über sie kommen wird, die Schwäbischgesinnten sogar hängen müßten.

Wir bitten uns gnädigst zu erlauben alle diese Behauptungen mit nachfolgenden Tatsachen illustrieren und beweisen zu dürfen:

I. Nach der Begründung der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft Ende des Jahres 1925 wendeten sich sämtliche Domherrn, Dechanten, wie überhaupt alle Priester der Diözese mit Ausnahme von drei-vier in einem Wahrungsschreiben („Intő szó“) an das schwäbische Volk, in welchem gegen die Bewegung losgezogen und offiziell Stellung genommen wird. Die Führer werden verleumdet, als besoldete, gewissenlose Agitatoren gebrandmarkt und das Volk wird vor dieser Bewegung gewarnt.

Dieses Schreiben, welches unter dem Volk verteilt wurde, ist als offizielle Stellungnahme der Kirche der schwäbischen Bewegung gegenüber, und als solche als eine unerhörte Überschreitung des kirchlichen Wirkungskreises auf fremdes Gebiet seitens der kirchlichen Führer zu betrachten die Anwendung der kirchlichen Macht zum politischen Zweck.

Ein Exemplar dieser „Intő szó“ liegt bei.*

II. Als die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft den hingeworfenen Fehdehandschuh aufnahm, da trat der Sathmarer Bischof selber offiziell gegen die Bewegung auf, erließ er an das schwäbische Volk im Monat April 26 einen Hirtenbrief, der an den ersten zwei Sonntagen des Monats Mai 1926 in den Kirchen der schwäbischen Gemeinden verlesen wurde.

In diesem Hirtenbrief warnt der Bischof das schwäbische Volk vor der Teilnahme an der Bewegung, er verleumdet die schwäbischen Führer, greift sie mit ehrenverletzenden Ausdrücken an, daß sie die seelische Einheit der Gläubigen aus niedrigen eigenen Interessen stören wollen, sich einmengen wollen, die Sprache des Gottesdienstes und der Predigt zu bestimmen. Diese „besoldeten“ Menschen, heißt es weiter, hetzten mit religiösen Schlagworten aus eigennützigem Interesse, um materiellen Nutzen davon zu haben, das Volk gegen die kirchliche Behörde, und der Hirtenbrief fordert schließlich das Volk auf, sogar die Gesellschaft und den Umgang dieser Menschen von zweifelhafter Überzeugung zu fliehen.

Dieser die schwäbischen Führer und Bewegung verleumdende, verdächtigende, in ihrer Ehre verletzende Hirtenbrief ist uns zwar nicht wörtlich zu Händen gekommen, aber diese unwürdigen Ausdrücke haben wir uns gut gemerkt.

III. Die Geistlichkeit der Sathmarer Diözese setzte in ihrem halbamtlichen, von Theologieprofessoren redigierten Blatte die Angriffe zwei Jahre lang unaufhörlich in ähnlichem Tone gegen die Bewegung fort und streute weiter die Verleumdung über sie aus. Fast keine einzige Nummer hatte sie, die keinen Angriff gegen die schwäbische Bewegung, enthalten hätte bis sie ihr Erscheinen einstellte. Wer die einzelnen Nummern dieses Blättchens mit Aufmerksamkeit liest, muß einen Begriff bekommen von dem unergründlichen Haß, der die Geistlichkeit gegen die schwäbischen Bewegung erfüllt. Die Zeitung hieß „Szabad Szó“ später „Új Élet“.

IV. Als von dem rumänischen Unterrichtsminister Anghelescu im Dezember des Jahres 1927 für die Schulen der deutschen Gemeinden der deutsche Unterricht in Erfüllung des Wunsches dieser Gemeinden auf Grund der durch die Volksgemeinschaft abgehaltenen Abstimmungen verordnet wurde, hat der Bischof von Sathmar den Pfarrern der schwäbischen Gemeinden in einem Rundschreiben die Anweisung gegeben Schulratsitzungen oder Kirchengemeindeversammlungen abzuhalten, in welchen festzustellen sei, welche Unterrichtssprache das schwäbische Volk wünsche, sie sollen aber das Volk mahnen, daß es sich von den gewissenlosen, besoldeten Agitatoren nicht beeinflussen lasse. Die Pfarrer haben diese Sitzungen abgehalten und sie wendeten auf alle Art und Weise alles auf, um die Leute dazu zu bewegen, den ungarischen Unterricht zu verlangen.

*Vezi Anexa

V. Zahlreiche weitere Tatsachen wollen wir in Folgendem anführen, um zu beweisen, wie rücksichtslos die Geistlichkeit die schwäbische Bewegung im Privatleben, in der Schule, auf der Kanzel und auch im Beichtstuhle bekämpft und die alte madjarisierende Politik dem schwäbischen Volke gegenüber weitertreibt.

1. In Foeni-Fina: grüßten die Kinder nach der Neueinführung der deutschen Unterrichtssprache in die Schule den Pfarrer Moldovan in deutscher Sprache, worauf er sie aufs gröbste ausschalt und dem Lehrer den Befehl erteilte, den Gruß „Gelobt sei Jesus Kristus“ den Kindern in deutscher Sprache zu verbieten.

2. In Camin-Kalmandi: grüßten die Schulkinder nach der Verordnung des deutschen Unterrichtes die Leute in deutscher Sprache, Pfarrer Körösi aber befahl den Kindern daß sie ihn nur ungarisch grüßen dürfen.

3. In Petresti-Petri: grüßten die Kinder einen neueingeweihten Pfarrer aus Stanislau auf der Straße in gewohnter Weise in deutscher Sprache, worauf dieser sie anfährt: „Begrüßt mich ungarisch und nicht deutsch“.

4. In Rătești-Sagas: jagte Pfarrer Diczig Frauen die ihm deutsch beichten wollten wie sie es immer zu tun pflegten, mit groben Worten vom Beichtstuhle weg und sagte ihnen; „Jetzt könnt ihr nicht einmal ungarisch mehr, deutsch werdet ihr mir just nicht beichten“. Dazu bemerken wir, daß in Rătești-Sagas im Jahre 1928 einmal ein Theologieprofessor, der auch ein Gegner der Bewegung ist, die Beichte hörte, und alle Leute ihm in deutscher Sprache beichteten, sich so äußerte: „Wenn ich die kirchliche Behörde wäre, das würde ich nicht dulden, was in Rătești-Sagas vorgeht, da brauchte man ja einen deutschen Pfarrer“.

5. In Petresti- Petri: ermahnte der Pfarrer Zahoranski die Frauen im Beichtstuhle, ihre Männer von der schwäbischen Bewegung fern zu halten, denn das sei eine Sünde, und der verstorbene Kaplan Hagen fuhr den Lehrer Schiess von der Filiale Dindesti-Beschenet, als dieser seine Schulkinder zur Beichte nach Petresti-Petri herüber führte und keines dieser Kinder, die alle Schwaben waren, auf die ungarischen Fragen des Kaplans antworten konnten folgendermaßen an: „Diese Kirche darf niemand betreten, der nicht ungarisch beichten kann“.

Kaplan Hagen verstand kein Wort weder deutsch noch schwäbisch. Es war ja ein weiteres Mittel der Madjarisierung seitens der Aula, in schwäbische Gemeinden solche ungarische Pfarrer zu schicken, um die Gläubigen zu zwingen, im Verkehr mit den Geistlichen sich der madjarischen Sprache bedienen zu müssen.

6. In Sandra-Schandra: sagte der Pfarrer Schwegler einer Frau, über die Frauen die ihm alle, wie sie es auch früher getan haben deutsch beichten wollten: „Jetzt können sie nicht einmal ungarisch mehr, die Huren, – deutsch sollen sie mir grade nicht beichten!“ Sie war die Frau des Obmannes der Deutsch-Schwäbischen Ortsgemeinschaft.

7. In Camin-Kalmandi: erschienen im Juli 1928 zwölf deutsche Studenten aus Württemberg, unter ihnen 6 Theologen, die während der heiligen Messe kommunizieren wollten. Sie knieten schon vor dem Sanktuarium und wollten nach einigen Frauen auch zum Altar zur Kommunion hingehen, der Pfarrer aber wies sie mit einer Handbewegung zurück. Nach der heiligen Messe fing eine fromme Frau an, die üblichen 5 Vaterunser und 5 Ave Maria zu beten, in deutscher Sprache, wie es immer der Brauch war, worauf der Pfarrer sofort wieder von der Sakristei heraus tritt und anfängt die 5 Vaterunser und 5 Ave Maria ungarisch zu beten. Er stellte diesen herkömmlichen Brauch deswegen ein, damit in der Anwesenheit dieser deutschländischen Theologen nicht deutsch gebetet werde. Ein kalmänder Student begab sich nach der Messe zum Pfarrer in die Sakristei: er möge auch die Württemberger Theologen kommunizieren. Auf seine Frage, warum er sie nicht mit den anderen kommunizierte, sagte der Pfarrer, er kenne sie nicht, er konnte

nicht wissen ob es nicht vielleicht Juden sind, obwohl die ganze Gemeinde so auch er ganz genau wußte, daß die in der Gemeinde sich aufhaltenden Gäste deutsche, katholische, Studenten waren.

8. In Rătești-Sagas: machte der staatliche Revisor in der Schule in der Begleitung des Pfarrers den üblichen Kontrollbesuch und nach den Unterricht, der schon deutsch war, fing der Lehrer an, mit den Kinder deutsch zu beten: „Im Namen Gottes usw“... worauf der Pfarrer ihn mit diesen Worten unterbricht: „Was wollen sie, alter Esel, mit ihrem: „In Namen Gottes“ und betete: „Atyanak es Fiunak“... ungarisch weiter.

9. In Batarci-Batartsch: gibt es drei Familien Ungarn, die anderen Kahloliken, 64 Familien sind alle Deutsche, die im Jahre 1910 aus Galizien hierher einwanderten, also gar nichts ungarisch können. Pfarrer Baumgartner predigte ihnen nach dem heiligen Evangelium immer ungarisch und nach der Messe deutsch. Endlich erhob das Volk an den Bischof darüber eine Klage, erklärend, daß sie ungarische Predigt gar nicht verstehen und sie nicht mehr anhören wollen. Seitdem wird nach dem Evangelium deutsch gepredigt und nach der Messe für die drei bis fünf Ungarn ungarisch.

Derselbe Pfarrer predigt aber in Großtarna, wo zwei Drittel der Gläubigen aus Deutschen besteht um dieser Willen nie deutsch.

10. In Cămin Lamandi: apostrofierte der Pfarrer die Führer der deutschen Bewegung von der Kanzel herab als falsche Apostel.

11. Vor dem Ostern 1927 erfolgten Volkszählung ermahnte ein Teil der Missionsprediger die Schwaben von der Kanzel herab, sie sollen sich von der Kommission als Madjaren bekennen.

12. Als in einer ungarischen Zeitung April 1928 ein Bericht erschienen ist darüber, daß von einer gemischten Kommission, aus Ungarn und Deutschen bestehend, ein Kataster aufgenommen würde, welche Schwaben sich zu Ungarn, welche sich zu Deutschen bekennen wollten, und als darüber in einer Zusammenkunft von vielen Pfarrern gesprochen werden, äußerten sich einige folgenderweise: „Sie sollen nur kommen, die Kommission, wir werden die Leute schon dafür bearbeiten. Wir werden schon sorgen dafür“.

13. In Rătești-Sagas: predigte der Pfarrer Diczig von der Kanzel, der von der Banater Volksgemeinschaft, unter anderem auch vom Prälat Blaskovics, redigierte Schwäbische Volkskalender lutheranisierte die Leute, man sollte ihn sofort verbrennen, nur weil er deutschen geschrieben war. Selbstverständlich verbot auch dieser Pfarrer den Kindern den Deutschen Gruß.

14. In Dindesti-Beschenet: hat der Kantor Schiess, der Staatsschullehrer und auch der Kantor der Kirchengemeinde ist, auf Wunsch des Volkes deutsch im Gottesdienste gesungen, worauf er von der Kantorstelle auf Vorschlag des Pfarrers vom Sathmarer Bischof enthoben wurde.

15. In Ciumesti-Schamagosch: als der Pfarrer hörte, daß seine Gläubigen den deutschen Unterricht verlangt haben, da ließ er aus Rache in der Erntezeit an den Leuten die Lektikal-Schulden eintreiben, aus den Wohnungen der im Felde arbeitenden Leute durch die Gendarmerie das Bettzeug als Pfand wegnehmen.

16. Josef Tepfenhart aus Scheindorf-Sei war am Gründonnerstag 1928 im Sathmar, um die heilige Krismе abzuholen. Im Tore des bischöflichen Palastes stand eine große Anzahl von Geistlichen, die aus der Kriche gekommen waren und dort untereinander redeten. Als Josef Tepfenhart zu ihnen hinkam, sagte eben der eine: „Wir werden den Schwaben schon zeigen, daß wir sie zurückdrängen“. „Gelobt sei Jesus Kristus!“ grüßte sie unser Schwabe im Vorbeigehen, worauf alle auf einmal still wurden.

17. Josef Gieger aus Scheindorf-Sei war einmal in der Diözesan-Stiftungskasse in Sathmar und hörte, als ein Geistliche einem anderen von höheren Range sagte: „Euer

Hochwürden haben den Pfarrer Ettinger gut geknetet, aber auch das Volk sollte so geknetet werden. Ettinger ist nämlich ein deutsch-gesinnter Pfarrer.

18. Im Beltiug-Bildegg; wollte die Volksgemeinschaft im März 1928 in dem Lehrsaal der Schule, welchen der Staat gepachtet und benützt hat, eine Voplkversammlung halten, wozu der Staatslehrer den Lehrsaal schon überlassen hatte. Als der Pfarrer Schwegler das verübergehend hörte, stellte er sich in das Gassentürchen und sagte, über diesen Sall verfüge er und er übergebe den Saal für eine schwäbische Versammlung nicht, und hier lasse er niemand hineingehen. Nach langem Streit mit den versammelten Leuten ging er nur dann aus dem Wege, als das Volk mit Gewalt hineindrang. Derselbe Pfarrer übergab aber die konfessionelle Schule, über welche wirklich er verfügt, für eine ungarische Volksversammlung gern.

19. In Tiream-Terem: wurde als Lokal für die Sommerbewahranstalt immer die Schule benützt. Der Schulrat war geneigt, die Schule für den Sommer 1928, wie auch sonst, wieder zu übergeben. Da aber die Unterrichtssprache auch hier die deutsche wurde, war der Pfarrer dagegen, so daß die Sommerbewahranstalt im Saale des Gemeindehauses begonnen hat. Als aber die ganze Gemeinde unzufrieden gegen den Pfarrer und Schulrat murrte, und immer heftiger auf Überlassung des gewohnten Saales drang, fühlte endlich der weltliche Vorgesetzte des Schulrates sich gezwungen, ohne den Pfarrer um Bewilligung zu fragen, die Schule zu übergeben.

20. Wie die Geistlichkeit in ihrer Eigenschaft als Vorsteher des Schulrates mit allen Mitteln zu verhindern versucht, daß Anhänger der schwäbischen Bewegung zu Schulratmitglieder gewählt werden, das geht aus dem Falle in Bildegg hervor, wo der Pfarrer, als er erfuhr, daß die große Mehrheit der Kirchengemeinde auf unsere Anhänger abstimmen will, die Wahl auf unbestimmte Zeit verschob. Wie auch dem Falle Petresti-Petri, wo die erste Wahl bischöflicherseits annulliert wurde, weil alle gewählten Mitglieder Anhänger der Bewegung waren, und die zweite Wahl mit solcher Strenge und Umständlichkeit durchgeführt wurde, daß nur die Hälfte der Stimmberechtigten zur Abstimmung zugelassen und auch von diesem 58 Stimmen annulliert worden sind. Trotzdem wurden wiederholt ausnahmslos nur Anhänger unserer Bewegung gewählt. So suchen die Pfarrer auf jede Art die Wahl von schwäbisch gesinnten Gläubigen in den Kirchenrat zu vereiteln. Wichtig ist die madjarische Gesinnung, nicht die katholische.

21. Der Bischof ergänzt das Gehalt einiger Lehrer mit Geldunterstützung, aber nur solche Lehrer, werden durch den Bischof unterstützt, die fest neben dem Ungartum aushalten.

22. Der Bischof erteilt Schülerstipendien, aber nur solchen schwäbischen Schülern, die in ungarischen Schulen studieren und in ungarischem Geist erzogen werden, für deutsche Schulen wird kein Stipendium erteilt.

23. Ebenso werden, die Theologen im bischöflichen Seminar nicht nur in ungarischen Geiste, sondern direkt zu Gegnern der schwäbischen Bewegung erzogen und mit der Sendung in ihre pastorale Tätigkeit quasi unter Eid entlassen, daß sie ihre volle Kraft fürs Ungartum und gegen das Schwabentum einsetzen werden.

24. Einige Gemeinden haben sich an die bischöfliche Behörde mit der Bitte um die Wiedereinführung der deutschen Predigt gewendet, aber keine einzige Gemeinde bekam auf ihre Bitte eine Antwort.

25. Lehrer Josef Szolomajer, der immer am heftigsten die schwäbische Bewegung bekämpfte, in der Madjarisierungsarbeit den größten Erfolg erreichte und auch in einem Büchlein, in welchem er sich mit der Geschichte seines Heimatdorfers Foeni-Fina befaßt, gegen die schwäbische Bewegung agitierte, wurde meistens dieser Verdienste wegen

Euerer päpstlichen Heiligkeit zur Auszeichnung vorgeschlagen. Und demzufolge wurde er auch auf bischöflichen Vorschlag mit dem päpstlichen goldenen Kreuz ausgezeichnet.

VI. Die Geistlichkeit benützt als Waffe gegen die schwäbische Bewegung mit Vorbilde die Bedrohung, daß dieses Gebiet ohnehin früher oder später unter Ungarns Herrschaft zurückgelangen wird, und dann werden die Ungarn Rache nehmen an den Führern und Anhänger der schwäbischen Bewegung.

1. In Tiream-Terem: sagte der Pfarrer den Leuten um sie von der schwäbischen Bewegung fern zu halten: Also sagt, „ihr Leute, wenn ihr jetzt mit den Schwaben haltet was werdet ihr tun, wenn die Ungarn zurückkommen?“

2. Im Beltiug-Bildegg: versuchte der Kaplan Arvai in der Anwesenheit des staatlichen Subrevisors den Kirchenrat zu überreden, den ungarischen Unterricht zu verlangen, als er aber die Mehrheit des Schulrates dazu nicht zu gewinnen vermochte, brach er zornig in die Worte aus: „Ohnehin gelangen wir nach ein-zwei Jahre unter Ungarns Herrschaft, aber mindestens in 10 Jahren ganz bestimmt“.

3. In Camin-Kalmandi: als bei einer Volksversammlung der Volksgemeinschaft der die Versammlung führende Gymnasialprofessor Wieser zum Pfarrer ging, um für die Abhaltung der Versammlung den Schulsaal dafür zu erbitten, zog sich der Pfarrer, als er sich vorstellte, mit einem Blick voll Haß bis in den entferntesten Teil des Zimmers zurück und sagte: „Sie sind jener Judas, der sein Vaterland für 30 Silberlinge verraten hat“ das heißt: sie haben Ungarn damit verraten, daß sie ein Führer der schwäbischen Bewegung wurden, und er würdigte ihn keines Wortens mehr.

All diese Fälle und Tatsachen gelangen ja auch den rumänischen Behörden zur Kenntnis, wie kann so die kirchliche Führung denken und hoffen, daß die kirchlichen Interessen seitens der rumänischen Behörden und der Regierung mit günstigem Wohlwollen behandelt werden könnten, wenn sich die Geistlichkeit offenbar in den Dienst einer madjarischen Irredenta stellt. Obige Fälle beweisen es. Ganz gewiß haben deswegen die Interessen der Religion und Kirche viel Schaden leiden müßen.

Als wichtigster Klagepunkt gegen die schwäbische Bewegung und als Beweis ihres antikatholischen Bestrebens galt seitens der Geistlichkeit immer der Vorwurf, daß wir einen Teil unserer höheren Schüler, für die wir im Banat keinen Platz gefunden haben, in sächsischen Anstalten ausbilden lassen, womit sie der Gefahr der Lutheranisierung ausgesetzt sind, obwohl diese Schüler ja in einem von Bischof Graf Majlath anerkannten und unter kirchlichen Aufsicht stehenden Konvinkt untergebracht sind. Wie wenig ernst dieser Vorwurf zu nehmen ist, geht schon daraus hervor, daß der bischöfliche Konvinkt zu Sathmar selber einen Teil seiner Zöglinge gern in das reformierte, weil madjarische Gymnasium zu Sathmar schickt. Das offizielle diözesane glaubenseifrige Blatt „Sziv“ bringt ja in jeder im Juli und August 1928 erschienenen Nummer die Anzeige, daß in den bischöflichen Konvinkt zu Sathmar sowohl das Staatsgymnasium, wie auch das ungarische reformierte Gymnasium besuchenden Schüler aufgenommen werden. Eine Gefahr der Entkirchlichung und vielleicht einer Verlassung des Glaubens kann ja eher darin bestehen, daß unsere Schwaben durch die Madjarisierung mit den reformierten Madjaren durch Mischehen und auf andere Weise in engere Verbindung kommen. Aber auch durch die ewigen völkischen Reibungen mit dem madjarisierenden Pfarrer und angesichts der Tatsache, daß der lutheranische Schwabe sein Volkstum erhalten kann, der katholische Schwabe aber es verlieren soll, dürften einige von den letzteren auf den Gedanken eines Glaubenwechsels kommen, wie er im Banat bereits auch lauten Ausdruck gefunden hat.

Mit diesen un vielen ähnlichen Fällen und Tatsachen könnten wir beweisen, welch unversöhnlichen Kampf gegen unsere rein völkische Bewegung die Sathmarer

bischöfliche Behörde und ihre Geistlichkeit führt, aber auch die bischöfliche Behörde in Großwardein, wo ebenfalls einige deutschen Ansiedlungen sind. Wir betonen es wiederholt, daß es der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft fern liegt, gegen die Religion und Kirche handeln zu wollen. Ebenso stand es von uns fern, die kirchliche Behörde und die Geistlichkeit angreifen zu wollen, aber von ihnen angegriffen, waren wir gezwungen, den Verteidigungskampf gegen sie aufzunehmen. Unsere Lage der Kirche gegenüber wurde klar präzisiert in den diesbezüglichen Erörterungen einer Flugschrift, die wir uns bezulegen erlauben.

In vielen Gemeinden steht der Pfarrer allein oder mit seinen wenigen Anhängern unnachgiebig und feindlich der ganzen Kirchengemeinde gegenüber, die mit Leib und Seele an der schwäbischen Bewegung hängt, und so gibt seine ständige Betätigung gegen die Bewegung zu unaufhörlichen Reibungen zwischen Pfarrern und Gläubigen Anlaß. Wie nachteilig und schädlich dieser ständige Zwist für die Religion und Kirche werden können, zeigt z. B. der Fall in Bildegg, wo der Nachmittagsandacht immer weniger Männer beiwohnen, seit der neue Pfarrer de Rosenkranz, der früher immer deutsch gebetet wurde, ungarisch beten läßt.

Heiligster Vater! Durch diese aufklärenden Zeilen wollten wir dazu mitwirken, daß dieser politische Streit zwischen den kirchlichen Behörden und den Gläubigen einmal aufhöre, da sie ja für die Kirche und Religion nur schädlich sein kann. Wir wollen es, daß die kirchliche Behörde keine Pression diesbezüglich ausübe, zu welcher Rasse sich ihre Priester und Gläubigen bekennen, sondern gleich Liebe zu den Gläubigen jeder Rasse fühle. Wir bitten also den heiligsten Vater; daß die Sathmarer bischöflichen Stelle von einem solchen Manne besetzt werden möge, der in dieser Hinsicht einen politischen und völkischen neutralen unparteiischen Standpunkt einnimmt und die Sprache sowohl seiner ungarischen wie auch seiner deutschen Gläubigen beherrsche. Leider aus traurigen, gewissen Erfahrungen heraus wissen wir schon und sind fest überzeugt davon, daß unsere Geistlichen ungarischer Abstammung, aber auch diejenigen deutscher Abstammung, sofern sie in einer solch madjarisch-chauvinistischen Atmosphäre sich entwickelt haben, wie sie in den Diözesen Sathmar, Großwardein und Karlsburg-Aiba Iulia gepflegt wird, von solch festen unausrottbarem ungarischen Chauvinismus durchdrungen sind, daß keiner von ihnen Garantie leisten kann, daß er sich von einem den deutschen Gläubigen gegenüber voreingenommenen Standpunkt fernhalten könnte. Selbst für einen Geistlichen deutscher Abstammung aus der Banater Diözese, wo eine gewisse Neutralität völkischen Fragen gegenüber nicht zu verkennen ist, auch für einen solchen wird es schwer sein, dem durch und durch chauvinistischen Capitel und seiner Umgebung gegenüber die Unparteilichkeit zu bewahren. In der Sathmarer Diözese ist die Mehrheit der Pfarreien deutsch auch dann noch, wenn die Pfarreien der Großwardeiner Diözese dazugerechnet werden. Aber nicht deswegen bitten wir um einen Bischof deutscher Abstammung, sondern nur deswegen bitten wir, weil nur ein solcher dazu fähig sein kann, in der von ungarischem Chauvinismus erfüllten Atmosphäre die Gläubigen unparteiisch, auf recht katholische Weise zu führen. Wir wollen uns dadurch nicht Vorteile, Vorrechte sichern, nur die gleiche, gerechte Behandlung erwarten wir von dem Manne, den der Heiligste Vater nach seinem Weisen Ermessen in den bischöflichen Stuhl von Sathmar zu ernennen geruhen wird.

In dieser Zuversicht und Hoffnung verbleiben wir in tiefster Ehrfurcht Eurer päpstlichen Heiligkeit gläubigste und gehorsamste Söhne:

Karol-Carei den 10. September 1928

(ss) M. Kreutzer
Gausekretär

S. Gauamt der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft in Großkarol

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Ștefan Manciușlea, 1926, dosar 3, f. 1-17

Către Sanctitatea Sa, Papa Pius al XI. cârmuitorul glorios al Sfintei
Biserici Romane din Roma¹

Sanctitatea Voastră,

Comunitatea poporului german-șvăbesc² Carei din dieceza Satu-Mare ca organizație etnică a populației șvăbești din diecezele Satu Mare și Oradea Mare condusă de stimă și supunere față de Sfântul Părinte, roagă respectuos pe Sanctitatea Voastră să binevoiți a-i permite să dea lămuriri și informații în memoriul de față referitor la diferendul ce există între această organizație și autoritatea episcopală din Satu Mare.

Populația șvăbească din Württemberg, colonizată în cursul anilor 1712-1790 de către familia contelui Karoly în mai multe grupuri pe moșiile sale, cuprinde până în prezent peste 40 de comune care, în ce mai mare parte, sunt locuite exclusiv de șvabi, iar o parte sunt locuite de o populație mixtă întrucât alături de șvabi mai sunt și unguri și români. Acești șvabi sunt fără excepție romano-catolici și au servit prin religiozitatea și evlavia lor drept model pentru toate celelalte populații. Nu s-au amestecat cu alte populații tocmai din cauza acestei diferențe de religie, deoarece ungurii în aceste locuri sunt în mare parte reformați iar românii sunt greco-catolici.

Dar după înțelegerea austro-ungară din anul 1867 această populație șvăbească în urma unei politici de maghiarizare sistematică a fost expusă tendințelor de maghiarizare.

Începând cu anul 1870 a fost introdus învățământul maghiar în locul celui german, până chiar și limba de predare a religiei a fost cea maghiară și încetul cu încetul s-a predat și cântat și în biserică în limba maghiară. Și administrația civilă a urmărit maghiarizarea acestei populații. Căci în institutele episcopale maghiare învățătorii educați în spirit maghiar și-au fixat ca scop maghiarizarea populației șvăbești iar aceia care au obținut cele mai bune rezultate în privința maghiarizării au fost premiați în mod special. Șvabii, o populație pur țărănească, au avut oricum puțini oameni calificați la instituții superioare iar pe deasupra acești intelectuali au fost educați în școli ungurești astfel încât populația șvăbească – în lipsa unor conducători șvabi – n-a putut să reziste eficient împotriva acestor

¹ Memoriul este utilizat, dându-se lungi citate, de Zenovie Păclișanu, în *Deutsche und Magyaren. Die Entnationalisierungs-Kampf gegen die Sathmarer Schwaben*, ed. a 2-a, București, 1942, p. 28-32.

² Hotărârea pentru înființarea Comunității poporului german-șvăbesc din regiunea Satu Mare a fost luată în toamna anului 1925. Primul consiliu de conducere a fost ales la începutul anului 1926 de către reprezentanții a 16 organizații locale. Președinte a fost ales dr. Fritz Winterhofen iar secretar Micahel Kreutzer. (St. Schmied, *Die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft Sathmar. Zur Geschichte der Sathmarer Schwaben von 1918 bis 1940*, Kempten-Leubas, 1976, p. 17-21). Organizația dispunea și de publicația lunară "Mittelungen der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft Sathmar", ce apărea la Carei.

tendențe, deși s-a opus cu toate mijloacele împotriva maghiarizării școlilor sale și a cultului său religios. Majoritatea satelor șvabești și-au păstrat însă limba maternă și folosesc și azi dialectul șvăbesc ca limbă de conversație și în biserică unde, în lipsa preoților, rostesc rugăciunile în limba germană existând numai câteva comune care au abandonat limba maternă astfel că în acestea numai câțiva oameni bătrâni mai stăpânesc limba maternă.

Când noile organizații apărute după primul război mondial au dat naștere unei noi mișcări naționale, s-a trezit în măsură mai mare conștiința națională a germanilor de pe întreg teritoriul fostei Ungarii și a introdus din nou limba germană ca limbă de predare în școlile sale și s-au unit în organizații naționale pentru apărarea și dezvoltarea națiunii sale și a culturii sale naționale. Această deșteptare națională și această organizare pe bază națională a început și la noi șvabii din Satu Mare, după exemplul șvabilor bănățeni iar în noiembrie 1925 s-a înființat la Carei Comunitatea poporului german șvab ca organizație politică a șvabilor sătmăreni. Aceasta și-a propus ca scop: menținerea etniei și a virtuții moștenite, izvorâte din aceste calități a populației șvabești, care este religioasă, evlavioasă, muncitoare, cruțătoare și care cu aceste virtuți ale sale a servit întotdeauna drept exemplu tuturor popoarelor de altă etnie și a dat bisericii de aici, întotdeauna cei mai mulți preoți.

Deși această năzuință a sa are un caracter pur politic și etnic și nu are nici un fel de tendință anti-bisericească sau anti-religioasă, și nu le-a avut niciodată, totuși această mișcare populară care nu urmărea decât trezirea la conștiința națională a șvabilor din Satu Mare și organizarea lor pe baze naționale, a întâmpinat de la început din partea autorității episcopoești și din partea majorității preoțimii nu numai o opoziție dar autoritatea episcopală împreună cu cea mai mare parte a preoțimii a început o luptă neînduplecată împotriva acestei mișcări, luptă pe care o continuă și până azi. Și a făcut-o numai de aceea pentru că stă încă și azi la baza vechii politici de maghiarizare pe care o practică în continuare, numai din acest motiv politic își angajează toată autoritatea sa bisericească împotriva mișcării. Pe de o parte năzuie prin toate mijloacele posibile la distrugerea mișcării, pe de altă parte folosește din plin toate vechile mijloace de maghiarizare împotriva populației șvabești.

Autoritatea episcopală așteaptă și cere preoților a se implica în această operă de maghiarizare iar cea mai mare parte din preoțime se și expune în acest sens, se agită împotriva mișcării șvabești, luptă împotriva acesteia și o combate iar acest lucru se întâmplă nu numai în relațiile personale și în comitetul școlar unde sunt președinți dar se folosesc și de calitatea lor de duhovnici și sunt activi în acest sens și de la amvon, unii chiar în scaunul de mărturisire.

Conducătorii mișcării șvabești au adus la cunoștință și au accentuat în repetate rânduri buna lor credință față de biserică și scopul pur național al activității lor care nu atinge și nu lezează deloc interesele religiei și a bisericii ci dimpotrivă le promovează. Ei au încercat în repetate rânduri să ia contact personal și în scris cu autoritățile bisericești cu scopul de a înlătura acest diferend și de a ajunge la un acord cu acestea dar autoritatea episcopală, nu i-a primit

niciodată, adresele lor în scris nu au fost învrednicite cu nici un răspuns, căci nu vrea de loc să recunoască această mișcare, încarcă cu calomnii și suspiciuni pe conducătorii mișcării cu toate că însăși guvernul îi recunoaște, este în legătură cu ei și tratează cu ei. Însăși conducătorii germani bănățeni au încercat zadarnic să intervină. Preoții cu convingeri șvăbești sunt terorizați de autoritatea episcopală, unul a fost chiar boicotat de colegii preoți pentru că a îndrăznit să se declare pe față șvab și a simpatizat cel dintâi cu mișcarea.

Preoțimea încearcă să îndepărteze populația șvăbească de mișcare și prin amenințarea că în cazul restaurării dominației maghiare, deci în cazul unei revizuirii a frontierelor, răzburarea maghiarilor va veni împotriva lor iar cei cu convingeri șvăbești vor trebui chiar spânzurați.

Vă rugăm respectuos să binevoiți a ne permite să ilustrăm și să dovedim cu următoarele fapte toate aceste afirmații:

I. După constituirea Comunității poporului german șvălesc la sfârșitul anului 1925 toți canonicii, protopopii precum și toți preoții diecezei, cu excepția a 3-4, s-au adresat printr-o scrisoare-apel ("Îndemn") către populația șvăbească în care atacau cu violență mișcarea și luau oficial poziție împotriva ei. Conducătorii sunt calomniați, înfierăți ca agitatori plătiți, inconștienți iar poporul avertizat de această mișcare.

Acest apel, care a fost răspândit în popor, este ca o luare de poziție oficială a bisericii împotriva mișcării șvăbești și ca atare trebuie considerat ca o încălcare nemaiauzită a sferei de activitate bisericească pe un teren străin din partea conducerii bisericești, folosirea puterii bisericești în scopuri politice.

Un exemplar al acestui apel "Îndemn" este anexat alăturat.

II. Când Comunitatea poporului german șvălesc a ridicat mânușa aruncată, atunci însuși episcopul din Satu Mare a luat în mod oficial atitudine împotriva mișcării adresând populației șvăbești în luna aprilie 1926 o circulară pastorală care a fost citită în bisericile comunităților șvăbești în primele două duminici ale lunii mai.³

În această circulară pastorală episcopul avertizează populația șvăbească să se ferească de a lua parte la mișcare, calominază pe conducătorii șvabilor,⁴ îi atacă cu afirmații defăimătoare că doresc să tulbure unitatea sufletească a credincioșilor din interese meschine personale, că vor să se amestece în stabilirea limbii serviciului divin și a predicii. Acești "oameni plătiți", continua pastorală, instigă poporul împotriva autorității bisericești cu lozinci religioase din interese egoiste pentru a obține din aceasta avantaje materiale și, în sfârșit, circulara pastorală cheamă populația să evite chiar societatea și contactul cu acești oameni de convingere dubioasă.

³ Pastorală nr. 728, din 6 aprilie 1926 a episcopului Boromisza (Ibid, p. 22).

⁴ În primii ani din deceniul al treilea, în regiunea Satu Mare au mers frunțași politici și intelectuali sași și șvabi bănățeni, care au contribuit la redeschiderea națională a șvabilor sătmăreni, la reintroducerea limbii germane în școală și biserică. Printre ei s-au numărat bănățenii Erwin Schiller, secretarul Comunității șvabilor din Banat, profesorii Josef Strigel și Iosef Nischbach, sașii Egon Gundhart, Rudolf Spek, Richard Csaky ș.a.

Această pastorală, în care se atacă, se calomniază și suspectează conducătorii și întreaga mișcare șvăbească, nu a ajuns în mâinile noastre dar am remarcat bine aceste expresii nedemne.

III. Preoțimea din Satu Mare, în organul său semioficial, redactat de profesori teologi, a continuat atacul fără întrerupere timp de doi ani de zile pe același ton împotriva mișcării și a împroșcat cu calomnii întreaga mișcare. N-a existat aproape nici un număr care să nu fi conținut atacuri împotriva mișcării șvăbești până ce ziarul și-a sistat apariția. Cine citește cu atenție puținele numere ale acestei foițe de ziar, își formează o idee clară despre ură nesăbuită ce o resimte preoțimea împotriva mișcării șvăbești. Ziarul se intitulează "Szabad Szó" apoi "Ūjëlet".

IV. Când ministrul român al instrucțiunii Dr. Angelescu a ordonat în luna decembrie a anului 1927 introducerea învățământului german în comunele germane, ca o împlinire a dorinței acestora în urma plebiscitului organizat de Comunitatea poporului, episcopul din Satu Mare a dat indicația, printr-o circulară către preoții din comunele șvăbești, să țină ședințe ale comitetelor școlare și ale adunărilor bisericești în care să se stabilească ce limbă de predare dorește populația șvăbească dar să facă atent poporul să nu se lase influențat de agitatori plătiți și fără de conștiință. Preoții au ținut aceste ședințe folosind toate mijloacele care să determine oamenii să ceară învățământului în limba maghiară.

V. În cele ce urmează dorim să arătăm multe alte fapte pentru a dovedi felul în care preoțimea a combătut în mod brutal mișcarea șvăbească în viața particulară, în școală, de la amvom și chiar la scaunul de mărturisire și cum continuă pe mai departe vechea politică de maghiarizare față de populația șvăbească.

1. La Foeni, după reintroducerea în școală a învățământului german, copiii au salutat pe preotul Moldovan în limba germană la care el i-a dojenit foarte aspru, poruncind învățătorului să interzică copiilor salutul în limba germană: "lăudat fie Isus Christos".

2. La Cămin, după introducerea învățământului german copiii au salutat pe oameni în limba germană; preotul Körösi a ordonat ca pe el să-l salute numai în limba maghiară.

2. La Petrești, copiii salută pe stradă pe un preot din Sanislău, nou instalat, în mod obișnuit în limba germană, la care el răspunde răstit "Salutați-mă în limba maghiară și nu în cea germană".

4. La Rătești, preotul Diczig a alungat din scaunul mărturisirii femeile care doreau să se spovedească în limba germană, strigându-le cu cuvinte aspre: Acum nu mai știți nici unguște, dar chiar de aceea în limba germană nu vă veți spovedi". La acestea mai observăm că în Rătești odată, în anul 1928, spovedania a făcut-o un profesor de teologie, care este tot un dușman al mișcării, dar care a făcut tuturor spovedania în limba germană exprimându-se astfel: "Dacă aș fi eu autoritatea superioară bisericească n-aș tolera ce se petrece la Rătești, aici trebuie un preot german".

5. La Petrești preotul Zahoranski a avertizat femeile în scaunul mărturisirii să-i rețină pe bărbații lor de la mișcarea șvăbească, căci aceea este un păcat.

Defunctul diacon Hagen s-a năpustit împotriva învățătorului Schiess din filia Dindești cu următoarele cuvinte atunci când și-a adus școlari la spovedanie în Petrești și când copiii, toți șvabi, n-au putut să răspundă la întrebările în limba maghiară puse de diac: “nu are voie nimeni să intre în această biserică care nu se spovedește în limba maghiară”. Diacul Hagen nu cunoaștea nici un cuvânt german sau șvăbesc. A fost un alt mijloc de maghiarizare din partea Aulei, de a trimite astfel de preoți în comunele șvăbești pentru a forța credincioșii ca în contact cu preoții să trebuiească să se folosească de limba maghiară.

6. La Șandra, preotul Schwegler i-a spus unei femei despre femeile care au dorit să se mărturisească toate în limba germană la fel ca mai înainte; “Acum nu mai știu nici ungurește curvele, dar nemțește tot nu se vor spovedi”. Aceasta este soția președintelui Comunității poporului german-șvăbesc din localitate.

7. La Cămin au venit în luna iulie 1928 doisprezece studenți germani din Württemberg între care 6 teologi care au dorit să se cuminece în cursul liturghiei. Au îngenunchiat deja în fața sanctuarului și doreau să se apropie și ei de altar după câteva femei, pentru Sfânta cuminicătură dar preotul i-a respins cu un gest al mâinii. După Sfânta Liturghie, o femeie a început să rostească rugăciunea Tatăl nostru și Sfânta Născătoare de Dumnezeu în limba germană după cum era obiceiul și până acum, la care preotul se reîntoarce din sacristie și începe rugăciunea (Tatăl nostru și Sfânta Maria) în limba maghiară. El a sistat acest obicei tradițional pentru ca nu cumva să se rostească rugăciuni în limba germană în prezența studenților teologi germani. Un student din Cămin s-a dus după terminarea Liturghiei la preot în sacristie rugându-l să cuminece și pe studenții teologi din Württemberg. La întrebarea acestui student, de ce preotul nu i-a admis la cuminicătură, preotul a spus că el nu-i cunoaște, că n-a putut ști dacă nu sunt evrei, deși toată comuna la fel ca și el știa că sunt studenți germani catolici care au venit ca oaspeți în comună.

8. În Rătești, revizorul statului însoțit de preot a făcut controlul obișnuit la școală și după prelegere, care s-a ținut în limba germană, învățătorul a început să spună cu copiii rugăciunea în limba germană: “În numele tatălui” dar preotul l-a oprit cu cuvintele: “Tatălui și fiului” în ungurește.

9. La Bătărci sunt trei familii de maghiari, ceilalți catolici, 64 de familii sunt toate germane care au emigrat în anul 1910 toate din Galiția, deci nu știau nimic în ungurește. Preotul Baumgartner le-a predicat după Sfânta Evanghelie întotdeauna ungurește iar după Liturghie, nemțește. În sfârșit, populația s-a plâns la Episcopie că nu înțeleg nimic din predica maghiară și nu mai doresc să o asculte. De atunci se predică după Evanghelie în nemțește și după slujbă pentru cei patru-cinci maghiari, ungurește.

Același preot predică în Tarna Mare, unde 2/3 din credincioși sunt germani, nici o singură dată în limba germană.

10. La Cămin preotul a apostrofat de la amvon pe conducătorii mișcării germane numindu-i apostoli falși.

11. Înainte de paștele din 1927 cu prilejul recensământului o parte a misionarilor a sfătuit de la amvon pe șvabi să se declare ca maghiari în fața comisiei.

12. Când într-un ziar ungurc din aprilie 1928 a apărut un raport despre faptul că o comisie mixtă constituită din maghiari și germani ar începe un cadastru în care anume se va stabili care șvabi vor să se declare maghiari și care germani, iar când s-a discutat asupra acestui fapt într-o adunare a preoților, unii s-au exprimat astfel: "Să vină numai comisია, vom pregăti noi oameni pentru asta. Ne vom îngriji noi de asta".

13. La Rătești, preotul Diczig a spus de la amvon: Calendarul popular șvăbesc redactat de către Comunitatea poporului din Banat între care și preotul Blaskovics⁵ luteranizează pe oameni și trebuie ars imediat și aceasta numai pentru că a fost scris în limba germană. Bineînțeles că și acest preot a interzis copiilor să salute în limba germană.

14. La Dindești, atunci când cantorul Schiess, care este învățător de stat și în același timp cantorul comunității bisericești, a cântat, la dorința poporului, în limba germană la serviciul divin, după aceea, la propunerea preotului a fost destituit din post de către episcopul din Satu Mare.

15. La Ciumești când preotul a auzit că credincioșii lor cer învățământ în limba germană, din răzbunare a pretins oamenilor și a încasat restanțele stolare tocmai în timpul secerișului sechestrând ca zălog din locuințele celor care lucrau la câmp, prin jandarmi, lenjeria de pat.

16. Josef Tepfenhart din Sii a fost în Joia Mare 1928 la Satu Mare pentru a aduce Sfânta crismă. În ușa palatului episcopal erau o mulțime de proși care ieșiseră din biserică și vorbeau împreună. Când a ajuns Josef Tepfenhart la ei, unul a zis: "Le vom arăta noi șvabilor că îi vom respinge". Lăudat fie Isus Christos, i-a salutat șvabul nostru în trecere după care toți au amuțit.

17. Josef Gieger din Sii a fost odată la Caseria Fundației diocezanе și a auzit când un preot spunea unui altuia de rang mai înalt: "Sfinția ta l-ai lucrat bine pe preotul Ettinger, dar și poporul trebuie prelucrat la fel". Ettinger este un preot cu sentimente germane.

18. La Beltiug, Comunitatea poporului a dorit să țină în martie 1928 în sala de cursuri a școlii, pe care a închiriat-o și folosit-o satul, o întrunire populară în care scop învățătorul de stat a și cedat sala. Când preotul Schwegler întâmplător a auzit acestea s-a postat în ușă către stradă și a spus: "de această sală el dispune și nu o predă pentru o adunare șvăbească și nu lasă pe numeni să intre aici". După o ceartă îndelungată cu oamenii abea adunați a plecat din calea lor numai atunci când populația a intrat cu forța. Dar tot acest preot a predat cu plăcere școala confesională, de care el într-adevăr dispunea, pentru o adunare populară maghiară.

19. La Tiream localul școlii a fost folosit întotdeauna drept colonie școlară de vară. Comitetul școlar, ca întotdeauna, a fost dispus să cedeze școala pentru anul 1928. Deoarece însă limba de predare a fost și aici limba germană preotul a fost împotriva acestei cedări, așa încât cursurile de vară au început în sala

⁵ Franz Blaskovics era catolic și nu se putea susține că prin calendarul său intenționa luteranizarea.

primăriei. Când însă întreaga comună a fost nemulțumită și revoltată împotriva preotului și a comitetului școlar și a pretins tot mai vehement cedarea localului, președintele civil al comitetului școlar s-a simțit dator a ceda școala chiar fără a cere consimțământul preotului.

20. Cum încearcă preoțimea, în calitatea sa de președinte al comitetului școlar să împiedice cu toate mijloacele ca aderenți ai mișcării șvabești să fie aleși membrii în comitetele școlare, se evidențiază din cazul de la Beltiug unde preotul a amânat alegerea pe timp nelimitat atunci când a aflat că marea majoritate a comunității vrea să voteze cu candidații noștrii, precum și din cazul de la Petrești unde alegerea a fost anulată de episcopie pentru că toți membrii aleși au fost aderenți ai mișcării noastre iar, a doua alegere, a fost făcută cu o severitate și greutate așa de mari încât numai jumătate din cei îndreptățiți au fost admiși la votare și din acestea 58 de voturi au fost anulate. Cu toate acestea din nou au fost aleși, fără excepție, numai aderenți ai mișcării noastre. Astfel caută să zădărnicească preoții alegerea în comitetul bisericesc a credincioșilor cu sentimente germane. Important este pentru dânșii sentimentul maghiar nu cel catolic.

21. Episcopul completează cu subvenții salariul unor învățători, dar numai acei învățători sunt sprijiniți de episcop care sprijină maghiarimea.

22. Episcopul împarte burse școlare dar numai acelor elevi șvabi care studiază în școlile ungurești și care sunt educați în spirit maghiar, pentru școlile germane nu se împarte nici o bursă.

23. Tot așa se face educația teologilor în seminarul episcopal, nu numai în spirit maghiar dar în spirit de adversari ai mișcării șvabești, și trimiși în misiune pastorală sub jurământ că își vor pune toată puterea în favoarea maghiarimii și împotriva șvabilor.

24. Unele comune s-au adresat autorității episcopicești cu cererea ca să se reintroducă predica germană, dar nici o parohie n-a primit răspuns la cererea lor.

25. Învățătorul Iosif Solomajer care a combătut mai aprig mișcarea șvabească și a obținut cel mai mare succes în opera de maghiarizare, a agitat împotriva mișcării șvabești și într-o cârtică în care se ocupă de istoria satului său natal Foeni, a fost propus Sanctității Voastre, pentru aceste merite, spre decorare. Și în consecință, la propunerea episcopului, a fost decorat cu crucea papală de aur.

VI. Preoțimea folosește cu predilecție ca armă împotriva mișcării amenințarea că acest teritoriu va ajunge mai de vreme sau mai târziu sub dominația Ungariei și, atunci unгурii se vor răzbuna împotriva conducătorilor și aderenților mișcării șvabești.

1. În Tiream preotul s-a exprimat către oameni pentru a-i îndepărta de mișcarea șvabească astfel: "Spuneți-mi oameni buni, dacă țineți acum cu șvabii, ce vă veți face când se vor întoarce unгурii?"

2. În Beltiug, diacul Arvai a încercat, în prezența subrevisorului de stat, să capaciteze comitetul bisericesc să ceară învățământ în limba maghiară dar când nu a putut să câștige în acest scop majoritatea comitetului a izbucnit mânios

astfel: "Oricum vom ajunge într-un an doi sub dominație maghiară, dar cel puțin în 10 ani cu siguranță".

3. La Cămin cu ocazia unei adunări populare a Comunității, când președintele adunării, profesorul de liceu Wieser⁶ s-a dus la preot ca să ceară sala de cursuri pentru ținerea adunării, preotul, cu o privire plină de ură, s-a retras până în fundul sălii zicând: "Dumneata ești acel Iuda care și-a vândut patria pentru 30 de arginți? adică dumneata ai vândut Ungaria prin aceea că ai devenit un conducător al mișcării șvăbești, și nu l-a mai învrednicit cu nici un cuvânt.

Toate aceste cazuri și fapte au fost aduse la cunoștința autorităților românești; cum poate să gândească și să spere conducerea bisericească că interesele bisericești ar putea fi tratate cu bunăvoință din partea autorităților românești și din partea guvernului dacă preoțimea se pune față în serviciul iredentei maghiare. Cazurile de mai sus o dovedesc. Este cert că din acest motiv interesele religiei și ale bisericii au trebuit să sufere mult.

Ca cel mai important punct de acuzare împotriva mișcării șvăbești și ca o dovadă a năzuințelor sale anticatolice, s-a invocat întotdeauna de către preoțime imputarea că, noi ne trimitem o parte din studenții noștri pentru care nu am găsit nici un loc, în Banat, la institutele săsești unde sunt expuși pericolului luteranizării, deși acești tineri sunt adăpostiți într-un internat aflat sub controlul bisericesc al episcopului Majlat și recunoscut de acesta.⁷ Cât de puțin serios este acest argument reiese și din aceea că internatul episcopesc din Satu Mare însuși trimite o parte a elevilor săi la Gimnaziul reformat din Satu Mare, pentru că este maghiar. Organul oficios religios al diocezei, "Inima" publică în fiecare număr din lunile iunie și august 1928 un anunț potrivit căruia în internatul episcopesc din Satu Mare se vor primi elevi care frecventează liceul de stat precum și pe aceia care frecventează liceul reformat maghiar. O primejdie pentru înstrăinarea de biserică și probabil pentru o părăsire a credinței o poate constitui mai degrabă faptul că șvabii noștri, prin maghiarizare, încheie căsătorii mixte cu reformații maghiari și intră în legături strânse, de altă natură, cu ei. Dar și prin veșnicile fricțiuni naționaliste cu preoții maghiarizatori și având în vedere că șvabul luteran poate să-și păstreze etnia pe când cel catolic însă și-o poate pierde, unii dintre aceștia din urmă au putut să ajungă la ideea unei schimbări cum s-a manifestat acest lucru în Banat în formă destul de pronunțată.

Cu acestea și cu multe alte cazuri asemănătoare am putea dovedi ce luptă neînduplecată duce autoritatea episcopală din Satu Mare și preoțimea ei împotriva mișcării șvăbești dar și autoritățile episcopale din Oradea Mare unde de asemenea sunt câteva colonii germane. Accentuăm din nou că Comunitatea poporului germano-șvăbesc este departe de a acționa împotriva religiei și a bisericii. Tot așa a fost departe de noi gândul de a ataca autoritatea bisericească,

⁶ Stefan Wieser (1879-1970) a fost președinte al Comunității în anii 1935-1940.

⁷ Elevii șvabi sătmăreni de la Sibiu locuiau în internatul "Norbertinum", cămin creat de prof. Winkler, șvab sătmărean condus în spirit catolic și aflat în dioceza episcopului G. Majlat de Alba Iulia.

dar odată atacați de aceasta am fost siliți să ducem lupta de apărare împotriva ei. Atitudinea noastră față de biserică a fost clar precizată într-o analiză privitor la aceasta, într-o broșură, pe care ne permitem să o alăturăm.

În multe comune, preotul, singur sau cu pușinii săi aderenți, se opun în mod încăpățânat și dușmănos întregii comunități bisericești care, cu trup și suflet, este pentru mișcarea șvăbească și astfel agitația sa continuă împotriva mișcării noastre este un prilej și un motiv de veșnice agitații între preoți și credincioși. Cât de dăunătoare este această ceartă permanentă între preot și popor pentru biserică și religie o arată cazul din Beltiung unde serviciul divin de dupăamiază este din ce în ce mai puțin frecventat de credincioși de când noul preot a dispus ca rugăciunile, Rosariul să se facă în limba maghiară, nu în cea germană ca până acum.

Sanctitatea voastră! Prin aceste rânduri explicative am dorit să contribuim și noi ca disputa politică dintre autoritatea bisericească și credincioși să înceteze odată, deoarece ea nu poate fi decât dăunătoare religiei și bisericii. Noi dorim ca autoritatea bisericească să nu exercite nici o presiune în problema stabilirii cărei etnii doresc să aparțină preoții și credincioșii ci să aibă iubire egală pentru toți credincioșii, ori cărei etnii ar aparține ei. Rugăm deci pe Sfinția sa ca scaunul episcopal din Satu Mare să fie ocupat de o persoană imparțială și neutră din punct de vedere politic și național și care să stăpânească atât limba supușilor săi maghiari cât și a celor germani. Din păcate o anumită experiență tristă ne-a convins că nu numai preoții de origine maghiară ci și cei de origine germană, atât timp cât sunt crescuți într-o atmosferă șovinistă maghiară cum este aceea care domină în eparhiile Satu Mare, Oradea și Alba Iulia, sunt pătrunși de un șovinism atât de indiscutabil încât nici unul dintre ei nu oferă garanții că nu se vor lăsa ademeniți de el față de credincioșii germani. Chiar și pentru un preot de origine germană din eparhia bănățeană, unde domnește o anumită neutralitate în chestiunile naționale, va fi greu să-și păstreze imparțialitatea din cauza Capitlului și a anturajului său șovinist. În Eparhia Satu Mare majoritatea parohiilor sunt germane chiar și în cazul în care acestei eparhii i s-ar alipi și eparhiile din Eparhia Oradea. Dar nu de aceea cerem episcop de origine germană ci datorită faptului că numai unul ca acesta ar fi capabil, în atmosfera de șovinism maghiar, să-și păstorească credincioșii cu toată imparțialitatea și să-i conducă pe căi strict catolice. Nu dorim privilegii ci dorim numai un tratament egal din partea persoanei pe care Sfântul Părinte în înțelepciunea sa va binevoi a-l așeza în scaunul episcopal de la Satu Mare.⁸

În această credință și nădejde rămânem ai Sanctității voastre cei mai credincioși și mai supuși fii.

Carei, 10 septembrie 1928

(ss) M. Kreutzer
secretar regional

Secția regională a Comunității popoului german șvăbesc Satu Mare din Carei

⁸. În cele din urmă a fost numit episcop, în 1930, în eparhiile unite din Oradea și Satu Mare, șvabul bănățean Ștefan Fiedler, fost vicar al diocezei Timișoara.

INTŐ SZÓ

becsületes katolikus sváb népünkhöz

Évek óta aggodalommal szemléljük azt a mozgalmat, amelyet előbb néhány erdélyi szász és bánáti úr hozott falvainkba, legujabban pedig jól fizetett egyének terjesztenek az erdő és károlyvidéki sváb falvakban. A háborúnak annyi szenvedése, forradalmak, vörös uralom és oly sok baj után végre reméltük, hogy becsületes, békeszerető népünk lelkébe újra visszatérhet régi boldog béke és megelégedés, mely után annyira vágyódtunk.

De sajnos falvaink békés nyugalma a „sváb kérdéssel” újra megbontják, – némelyek talán jóhiszemű tévedésből, mások pénzért és fizetésért. Ezzel a se nem szükséges, se nem hasznos mozgalommal szemben néhány paptársunk bátran és őszintén felemelte szavát és rámutatott e mozgalom békeborító, veszedelmes voltára. A „sváb apostolok” és sváb ujságok ezzel szemben oly durva és neveletlen hangon támadták nemcsak e paptársainkat, hanem az egész papságot sőt püspökeinket, hogy ezzel a lelkiismeretlen népizgatással szemben bűn volna tovább hallgatnunk. Azért

az egész szatmáregyházmegyei
papság felemeli tiltakozó szavát.

Lelkipásztori kötelességünk követeli, hogy joakaró és becsületes hiveink szemét felnyissuk.

Mindenek előtt tiltakozunk az
ellen a durva hang ellen,

amellyel az „Ezért uram azért”... című röpiratnak titokban bujkáló írója köpködi a papságot; tiltakozunk az ellen a piszkolódás ellen amelyet a bánáti és aradi lapok ellenünk szórnak. Maga az a paptársunk, akit ugyanazokban a lapokban dicsérni szoktak, undorát fejezi ki azok dicséretével szemben, akik paptestvéreit ugyanakor sárral dobálják.

Azonosítjuk magunkat a paptársakkal, akik ebben a kérdésben eddig írásban nyilatkoztak és akik nemcsak a krisztusi küldetés parancsoló erejénél fogva, de a belöletek való származás és a hozátok való tartozás szeretetéből is csak a ti vallási, értelmi és gazdasági előhaladásotok és boldogulásátok ügyét szolgálják. Mi büszkén valljuk őket paptestvéreinket, mert úgy ők, mint a többi sváb eredetű családoktól származó papjaink nemcsak szégyent nem hoztak soha népünkre, de annak vallási, erkölcsi és értelmi képeségének ékesen-szól- képviselői.

S azért amint rátok is, reánk is dicsősség sugárzik áldásos munkájuktól és becsületes papi életünktől, úgy velük együtt érezzük és szenvedünk a méltatlan és igazságtalan üldözések gyalázatát is. Nyíltan kijelentjük, hogy az egész papságot gyalázta, ki rájuk sarat szort, midőn ők népünknek templomi és iskolai igazáiért szálltak sikra. Csak ez intő sorok komolysága s azaz erkölcsi és szellemi fölény, melyet magunkban érezzük, tart vissza bennünket attól, hogy a minősíthetetlenül durva támadásokat és gyalázkodásokat a maguk igaz érdeme szerint minősítjük s azokat alacsony lelki műveltségű szerzőikre viszaszármaztassuk.

Ne engedjétek magatokat félrevezetni!

Mi az utolsó tíz év leforgása alatt szomorúan láttuk, milyen könnyen lehet a jó, de hiszékeny népet helytelen utakra vezetni. Azért mint a népnek felelős pásztorai együtt is megmondjuk a véleményünket a sváb kérdéstről.

Lehet, hogy egyik vagy másik pap egyedül téved, de amikor alapos

meggondolás után, mind egyformán látjuk a kérdést, akkor egészen nyugodtan követhetitek tanácsunkat.

Ha azok az urak, akik hivatlanul jönnek községeitekbe azt mondanák nektek; "Emberek; fajtestvérek vagyunk, egy régi hazánk és egy katolikus hitünk van; fogjunk összeszeressük és segítsük egymást. Csináljunk egy keresztényes gazdasági szervezetet/ bank terményértékesítő stb./ ez ellen semmi szavunk nem volna. Ennek csak örülnék, mint ahogy a papság szívesen támogatta is a nagykárolyi sváb bankot, míg ez a sváb mozgalom nem kezdődött. Ha ez a bánáti-szatmári barátság arra vezetne, hogy népünk lassan-lassan ismét kezdene németül tanulni, az ellen sem volna semmi kifogásunk. De hogy felelőtlen agitátorok beleavatkoznak mi katolikus iskoláink ügyébe és beleviszik a nyelvi kérdést és a politikát a templomba, azt a legnagyobb bűnnek és lelkiismeretlenségnek tartjuk. Ezért;
nem politikából hanem vallási okokból helytelenítjük a sváb mozgalmat.

Hiába emlegetik a bánáti lapok, hiába hánytorgatják a Winterek és Jussel-Tihanyiak, a szatmári püspökök és papjai a nyelvi kérdésből sohasem csináltak politikát. Mi mindig annak a Krisztusnak voltunk tanítványai, aki azt mondta; "Elmenvén, tanítsatok minden népet"...Püspökeink a magyar állammal szemben is megvédték a népnek a jogát , hogy saját nyelvén tanulhasson és dicsérje Istenét. Azért egészen a legutolsó időkig németül imádkoztak/sok helyen ma is/, német ének hangzott a templomokba német predikáció a szószéken-és csak akkor szűnt meg lassanként, amikor a nép nagyrésze már sokkal jobban tudot magyarul és nem ohajtotta többé a német nyelvet... Ezt ti nagyon jól tudjátok, hisz közöttetek történt... Aki tehát azt állítja, hogy a szatmári püspökök vagy a papok erőszakolták e népre a magyar nyelvet, az vagy tudatlan vagy szándékosan állít valótlan. Valóban nagyon korlátoltnak kellett volna lennie az itteni sváb népnek, ha 200 év alatt, magyar környezetben nem tanult meg magyarul... De mert volt hozzá esze, megtanult. Hogy pedig 200 évig tartott az elmagyarosodás az mutatja legjobban, hogy senkisésem erőszakolta.

A legnagyobb oktalanság, hogy egyszerre változtassuk meg, azt, ami 200 év alatt ment végbe, hogy a sváb apostolok kedvéért most egyszerre ismét svábul beszéljünk, ha nem is tudunk, sváb predikációt halgassunk, ha nem értjük, gyermekeitek németül tanuljanak az iskolában, ha nem is tudnak egy szót sem.

Sokkal jobban szeretünk benneteket semhogy erre föl ne hívjuk figyelmeteket.

Hogy festene a német predikáció?

Legtöbb faluban csak az öregek értenék meg azt, azok, akik már magyarul is értenek. Ellenben éppen azoknak nem volna semmi hasznuk belőle, akiknek legnagyobb szükségük van Isten igéjére. Ismerünk olyan falvakat ahol erőszakkal bevezette a "sváb párt" a német prédikációt és éneket minden második vasárnap. És mi az eredmény? Háboru az Isten házában! Ha németül kezdi a pap a templom fele unatkozik, ásit, mert érti,-vagy éppen otthagya a prédikációt. Ha pedig magyarul beszél akkor a "sváb párt" vonul tüntetően ki. Hát azt akarjátok, hogy a legszentebb helyen se éljetekek békességben?

Mi papok a magyar nyelvet nem azért szeretjük a templomban, mert az magyar, hanem azért, mert ez az a nyelv, amelyet hűveink közül legtöbben tökéletesen tudnak és akik nem tudják tökéletesen, azok is jól megértik. Nekünk

a magyar nyelv jó eszköz a tanításra. Vetőgép, amellyel evangéliumi magot lelketekbe szorjuk. Lehet hogy van jobb, elterjettebb vetőgép, olyan amelyet 100 millió ember használ, de mit ér az nekünk, ha azzal nem tudunk a ti lelketekbe vetni?

Ezért és nem politikából ragaszkodunk az egységes templomi nyelvhez. És ezért nem szabad nektek felülnötök, hinnenek azoknak akik arra biztatnak, hogy követeljetez olyan nyelvű prédikációt amelyet a falu zöme nem ért.

A templom se nem harctér se nem nyelvtani iskola! Ott nem fontos, hogy németül vagy magyarul hirdessük Isten igéjét. Egyedül az fontos, hogy minél többen és minél jobban megértsék azt.

A német tannyelv az iskolában.

Az iskola törvény 35 cikke szerint az iskolafenntartó szabja meg a tanítási nyelvet. Tehát a hitközségnek jogában áll vagy a magyar, vagy a német tanítási nyelvet választani,—de természetesen úgy, hogy amellezt az állam nyelvet/a román/ís kötelesek a gyermekek megtanulni.

Hogy melyiket válasszátok, azt ne kérdezték mástól, mint saját jozan eszetektől. Az a kérdés milyen tanítási nyelv mellett lesznek a ti gyermekeitekből értelmes és becsületes emberek. Milyen nyelven fognak boldogulni ezen a vidéken, ahová a gondviselés öket hozta. És ezt csakis a nyelvet kell választanotok, amelyen gyermekeitek értelmes, okos embereké fejlődhetnek.

Az utolsó néhány esztendőben már próbáltuk a német tannyelvet. Próbáltuk mert ránk parancsolták. Ez a proba megmutatta, hogy semmi eredményre sem jutunk a gyermekekkel. Magyarul tudnak, de nem volt szabad magyarul tanulni,—helyette két idegen nyelvet kellett volna szegény aproságoknak fejébe verni.

Hiába kinlodtak tanitojók. Ami nem lehet, az nem lehet. Halottunk gyermekeket akik úgy keverték a német szót: In der Schule este cald! vagy: Zwanzig und zwanzig este patruzeci!...és más hasonlok! Vagy eldarálnak egy román verset vagy német leckét, de nem értenek belöle semmit. A tanító kinlodik vergődik,— de lehetetlenségre ö sem képes. Három nyelvel nem lehet megtönni egy falusi gyermek fejét.

Könnyü pénzért beszélő embereknek szavalnia német nyelvről. De próbálják meg azt, amit mi már megpróbáltunk az iskolában. Akkor majd ök is máskép fognak gondolkozni.

Kérdezték meg tanitoitokat vagy menjetez el magatok egyszer az iskolába, — és meg fogjátok tudni az igazságot.

Ha a gyermek négy éven át már megtanult magyarul, írni, olvasni, és számolni és ha már románból is megtanult valamit, ha valamelyik szülő akarja és gyermek feje birja akkor már tanulhat németül is. Ez lehetséges a gyermek megterhelése nélkül és ezt magyar világban is megtették némely helyen.

Ezért nem is kell zavarkodni sem. De hogy a gyermek egyszerre kezdjen két idegen nyelvet, az csak népbütítésra vezethet.

“Buta sváb”

A sváb apostolok sokszor emlitik, hogy a magyarok csak így beszéltek a svábról. Akadhatott némely ostoba ember, aki így osztogatta a saját czimét a mi értelmes népünknek. De ha mondták, abban az időben mondták, amikor a sváb még nem tudot a környékbeli néppel beszélni. Ha az iskolában kiszorítjuk a magyar nyelvet, akkor a mi gyermekeink se magyarul, se németül se románul nem fognak tudni. Még az írást-olvasást sem fogják megtanulni.

Számolni sem fognak tudni. Akkor igazán megint „buta svábok” lesznek, akik itt ezen a vidéken nem fognak boldogulni.

Egészen más a Bánátban. Ott száz-ezer számra laknak a németek egy csomóban. Német városaink vannak... Azért is nem magyarosodtak. De mi itt csak egy apro szigete vagyunk. Kevesen és szétszórva... Itt a német nyelvvel nem boldogulnánk, még ha gyermekeink meg is tanulnának...

Ezért a nagy haszonért igazán kár falvaink békéjét felzavarni.

És kik hozták ide a sváb kérdést?

Számoljátok őket össze!

Mind felelőtlen egyének, vagy nem közöletek valok vagy pénzért lelkesednek, fizetésért agítálnak, sokszor éjjel járják a falvakat, anyagi előnyöket is ígérve és segélyeket helyezve kilátásba. Elhiszitek e hogy ezt mind önzetlen szeretetből teszik? Először is nem minden ígéret készpénz. Nekiek nincs modjokban a törvény ellenére sem kisajátításokat végezni, sem pedig kisajátított földeket adni. Ám a másébol ígérni sem tisztességes munka, az ingyenkonc csábító ördögét a falra festeni nem becsületes eljárás.

De ha most adnának is nemsokára eljön az idő, midőn kérni fognak. Mert a Volksgemeinschaft fenntartása suljos pénzbe kerül. Ti akik most azt hiszitek hogy megmenekülhetek az egyházi és iskolai adotol, nem sokárra majd ráfogtok eszmélni, hogy buza valutában kérik majd a tagsági díjakat, a német ügy előmozdítására szükséges svábadokat.

A politikában nincs önzetlenség, a legrutabb önzés rugója legtöbbsnyire az emberek cselekedeteinek. Váltora kapjátok az ígéretet is, a pénzt is, melyet egyszer még keservesen fogtok kamatostol vissza fizetni.

Ilyen agitátorokban nincs semmi okotok sem bizakodni. Ellenben bizzatok a püspökeitekben és papjaitokban!

Mi felelős lelkipásztorok vagyunk. Ismerünk és szeretünk benneteket. Mi köztetek és értetek élünk. Szeretjük és tanítjuk gyermekeiteket. Mi jobban tudjuk mi válik hasznotokra és lelketek üdvére, mint jött-ment hivalkodik.

Az egyház nem csak ígér, hanem századokon át tettel mutatta meg, hogy szereti ezt a népet. Gondolkozzatok és számoljátok össze hány gyermeket neveltünk a Hám-és Irsik konviktusban, diákmenzán? Hányat helyeztünk el a tanitói papképző intézetben? Hány leányt tartottunk a zárdában? Hány papi ösztöndíj segély jutott gyermekeiteknek? Hány tehetséges gyermeket emelt ki a szatmári püspökség a falusi sorbol és képezte ki...a miniszterségig vagy püspöki székig! Mindig a katolikus egyház volt a nép legnagyobb jótévője.

Nem tudjuk elhinni, hogy a mi jó népünk ilyen hamar feledni tudná ezt a jó anyát és hátat fordítani füleket csiklandoztató ígéretekért. Nem tudjuk elhinni, hogy a mi népünk inkább hinne idegeneknek, mint saját lelkiatyáinak!

Kedves Hiveink!

Mi elmondottuk azt amit elmondani kötelességünk volt. Most rajtatok a sor. Itéljétek meg kik a ti igazi joakaroitok: a ti lelkipásztoraitok e, vagy azok akik vasseprüvel akarnak bennünket kiséprezni,— ahogyan egyik bánáti lap írta rolunk, a ti papjaitokrol. És ha ugy látjátok ti is, hogy azok akik az egyház kikerülésével, sokszor északa, papjaitok ellen dolgoznak, akik a faluban békétlenséget csinálnak, akik jogtalanul beleártják magukat a katolikus iskoláinkba és templomunkba,— hogy ezek nema ti javatokra, hanem saját érdekeikben dolgoznak, bármily mézes-mázos ígéretekkel is jönnek,—mondjátok egyszerre és kereken,— ahogy katolikusokhoz illik: “Nincs szükségümg az urakra.

A mi ügyeinket majd elintézzük a mi saját egyházi vezetőinkkel".
Az egész egyházmegyei papság képviselőjében:
Szabó István nagyprépost Domprobst
Dr. Szentgyörgyi Jordán Károly prel. Kanonok Prálat-Domberr
Hámon Robert prel. Kanonok Prálat-Domberr Karl Jordan von Szentgyörgyi
Ilosvay Lajos apát-kanonok Abt-Domberr
Dr. Kováts Gyula kanonok Domberr
Láng Ferencz kanonok Domberr
Zahoránszki István
Jaklovits György

esperesek Dechanten

Moldován Endre Diemand György

Diczig Béla Tillinger Ferencz

Magyar Bálint Einholcz József

Körösi Károly Dr. Bohus János

Dr. Bárány József Reiter Endre

Szücs János K. Kuliffay Mihály

Botlinger Pál Zádor József

Bagossy Bertalan Dr. Horváth Jenő

Kaufmann Gyula Pfarrer P. Lukovits Kolos

plébános-lelkészek

Dr. Scheffler János Dr. Czumbel Lajos Dr. Scheffler Ferencz t e o l o g i a i
tanárok

Theologienprofessor

Márton József

püspöki szertartó bisch. Sekretar

Baumgartner Alajos Szeibel István

Hágen János Bagossy László

segédlelkészek

Rapláne

Traducere:

ÎNDEMN

către populația noastră șvăbească, catolică cinstită¹

De ani de zile privim cu îngrijorare acea mișcare care a fost introdusă în satele noastre, prima dată de unii domni șvabi și sași iar mai nou este răspândită în satele șvăbești din zona Arud și Carei de indivizi bine plătiți. Am sperat că după atâtea suferințe cauzate de război, răscoale, stăpânire roșie și multe necazuri, în sfârșit se poate restabili în sufletul cinstit și iubitor de pace al poporului nostru, vechea pace și mulțumire după care am tânjit atât de mult.

Dar, din păcate, liniștea satelor noastre este tulburată din nou de "problema șvăbească" – de unii de bună credință, se pare, că dintr-o eroare iar alții, pentru bani

¹ Textul a fost tipărit în limba maghiară și răspândit ca foaie volantă printre șvabii sătmăreni, în aprilie 1926. A fost publicată o mică parte din text, în traducere germană, de St. Schmed în *Die Deutsch Schwäbische Volksgemeinschaft Sathmar*, Kempten-Leubas, 1976, p. 22-23.

și plată, câțiva colegi preoți și-au ridicat glasul cu hotărâre și sinceritate față de această mișcare, care nu e nici necesară nici folositoare, și au arătat caracterul periculos și tulburător (de pace) al acestei mișcări. Ca urmare, "apostolii șvabi" și presa șvăbească i-au atacat cu un ton dur și necuviincios nu numai pe colegii noștri preoți, ci întreaga preoțime și chiar pe episcopii noștri. Față de această agitație în rândurile populației ar fi un păcat să tăcem în continuare. De aceea, întreaga preoțime a Eparhiei Satu Mare protestează.

Este datoria noastră preoțească să deschidem ochii credincioșilor cinstiți și binevoitori. Protestăm în primul rând împotriva tonului dur cu care autorul, ce stă ascuns, al pamfletului "Pentru aceasta, Domnule, pentru aceasta...", scuipe preoțimea. Protestăm împotriva murdăriei pe care o aruncă împotriva noastră ziarele germane din Arad și Banat. Chiar acel coleg, pe care în aceleași zile obișnuiau să-l laude, și-a exprimat dezgustul față de laudele celor care, în același timp au aruncat cu noroi în frații lui preoți.

Ne identificăm cu acei preoți care au făcut până în prezent declarații în scris în această problemă și care servesc cauza progresului și fericirii noastre religioase, intelectuale și economice, nu numai din misiunea ce le revine la porunca lui Hristos, ci și din conștiința originii lor și din dragostea față de voi. Pe acei preoți îi declarăm cu mândrie frați, căci atât ei cât și ceilalți preoți născuți din familii șvabe nu numai că nu au adus rușine neamului nostru, ci dimpotrivă, au fost reprezentanți străluciți ai inteligenței religioase, morale și intelectuale a aceluia. De aceea, se reflectă atât asupra voastră cât și asupra noastră gloria muncii lor binefăcătoare și a muncii lor evlavioase. Astfel simțim și suferim împreună cu ei ocara persecuțiilor injuste și nedemne. Declarăm deschis că a insultat întreaga preoțime, că a aruncat în ei cu noroi, pe când ei s-au luptat deschis pentru cauza dreaptă a bisericii și școlilor poporului nostru. Doar seriozitatea acestui îndemn și avantajul moral și spiritual pe care-l simțim ne reține să apreciem la adevărata valoare atacurile dure, incalificabile, și jignirile și să le înapoiem autorilor lor având o cultură spirituală redusă.

Nu vă lăsați induși în eroare!

În decursul ultimilor 10 ani am constatat cu durere ce ușor poate fi condus pe căi greșite poporul bun, dar credul. De aceea, ca păstori responsabili ai poporului, ne exprimăm părerea în problema șvăbească.

Se poate ca unul sau altul dintre preoți, să greșească, dar când, după o meditare profundă suntem cu toții de acord, puteți să ne urmați liniștiți sfatul.

Dacă domnii aceia care vin nechemăși în comunele noastre ar zice către voi: "Oamenilor, suntem frați de sânge, avem o patrie străveche și o credință catolică, să ne întovărim, să ne iubim și să ne ajutăm unul pe altul. Să facem o organizație economică creștină (bancă, cooperativă pentru desfacerea cerealelor etc.), noi nu am avea nimic împotriva. Noi ne-am bucura, așa cum de fapt a sprijinit preoțimea banca șvăbească din Carei², încă înainte de începutul acestei mișcări șvăbești. Nu am avea nimic împotriva nici dacă populația ar începe să învețe încetul cu încetul limba germană, ca urmare a acestei prietenii bănățene-sătmărene. Dar amestecul agitatorilor iresponsabili în problema școlilor noastre catolice și introducerea problemei limbii și a politicii în biserică îl considerăm cel mai mare păcat și cea mai mare lipsă de scrupule. De aceea, nu din considerente politice ci din cauze religioase dezaprobăm mișcarea șvabă.

² O filială a "Banater Bankverein" din Timișoara, deschisă la Carei în 1924.

Degeaba amintesc gazetele bănățene, zadarnic fac imputări Winterinii și Jussel-Tihanyinii, episcopii din Satu Mare și preoții lor nu au făcut niciodată politică din problema limbii. Noi am fost întotdeauna învățații celui Hristos care a spus "Plecând, învățați toate popoarele... Episcopii noștri au apărat în fața statului ungar dreptul populației de a învăța și a-l lăuda pe Dumnezeu pe limba sa proprie. De aceea, până în timpurile mai noi se rugau în limba germană (în multe locuri chiar și în zilele noastre), în biserici răsunau cântece germane, iar din amvon se auzeau predici în limba germană, și a încetat treptat, doar atunci când majoritatea populației a știut mult mai bine limba maghiară și nu a mai dorit limba germană... Voi știți foarte bine acest lucru, doar s-a petrecut printre voi... Deci, cine susține că episcopii de Satu Mare sau preoții au obligat populația să folosească limba maghiară este fie ignorant, fie că susține intenționat un neadevăr. Trebuia să fie foarte limitată populația șvabă de aici pentru ca în 200 de ani să nu învețe limba maghiară, în anturaj maghiar... Dar, pentru că a avut minte, a învățat. Faptul că maghiarizarea a durat 200 de ani dovedește că nu a fost forțată de nimeni. Este cea mai mare absurditate să schimbăm deodată ceea ce s-a petrecut timp de 200 de ani – ca pentru plăcerea apostolilor șvabi să vorbim din nou șvăbește, să ascultăm predici șvăbești chiar dacă nu cunoaștem limba, iar copiii voștri să învețe în școală în limba germană chiar dacă nu știu nici o iotă.

Vă iubim mult prea mult pentru a nu vă atrage atenția.

Cum ar fi predica în limba germană?

În cele mai multe sate ar fi înțeleasă doar de bătrâni, adică de cei care știu deja și limba maghiară. Dimpotrivă, nu ar beneficia tocmai aceia care au cea mai mare nevoie de binecuvântarea lui Dumnezeu. Cunoaștem sate în care "partidul șvab" a introdus cu forța predica și cântecul în limba germană, tot a doua duminică. Care e rezultatul? Război în casa Domnului! Dacă preotul începe să vorbească în limba germană, jumătate din lumea aflată în biserică se plictisește, cască, căci nu înțelege sau chiar părăsește biserica. Dacă însă vorbește în limba maghiară, atunci "partidul șvab" părăsește biserica în mod demonstrativ. Deci, doriți ca nici în locul cel mai sfânt să nu trăiți în pace?

Noi, preoții, preferăm limba maghiară în biserică nu pentru faptul că e maghiară ci pentru că e limba pe care o cunosc la perfecțiune majoritatea enoriașilor noștri, iar cei care nu știu la perfecțiune, o înțeleg. Pentru noi, limba maghiară este un instrument bun pentru educație, este semănătoarea cu care semănăm sămânța evangheliei în sufletele voastre. Probabil că există o asemănare mai bună, mai răspândită, care este folosită de 100 milioane de oameni, dar ce ne folosește dacă nu putem semăna cu ea sufletele voastre?

Din acest motiv și nu din raționamente politice ținem la limba unitară bisericească. De aceea nu este iertat să vă lăsați păcăliți și de a da crezare celor care vă îndeamnă să pretindeți predică într-o limbă pe care grosul populației din comună nu o înțelege.

Biserica nu este nici câmp de luptă, nici școală de gramatică! Acolo nu-i necesar să vestim cuvântul Domnului în limba germană sau maghiară. Esențial este să fie înțelese de cât mai mulți și cât mai bine.

Limba de predare germană în școli

Conform art. 35 al Legii învățământului, patronul școlii stabilește limba de predare. Deci, parohia are dreptul să aleagă ca limbă de predare fie germana fie maghiara, dar, natural, în așa fel încât copiii să fie obligați să învețe și limba statului (româna).

Nu întrebați pe nimeni pe care s-o alegeți, ci hotărâți cu mintea voastră clară. Problema este prin care limbă de predare vor ajunge copiii voștri oameni inteligenți și cinstiți, cu care limbă se vor fericii în aceste părți, pe care i-a așezat providența. Trebuie să alegeți doar acea limbă prin care copiii voștri vor deveni oameni

intelligenți.

În ultimii ani am încercat să folosim limba germană. Am încercat pentru că ni s-a ordonat. Această încercare a demonstrat că nu ajungem la nici un rezultat cu copiii. Cunosc limba maghiară, dar nu s-a permis să învețe în această limbă, iar în locul ei trebuiau să bage în capul bieților copii alte două limbi.

Degeaba s-au chinuit învățătorii lor. Ce nu se poate, nu se poate. Am auzit copii care au amestecat cuvinte germane astfel In der Schule este cald! Zwanzig und zwanzig este patruzeci!... și altele! Sau, spun vreo poezie românească sau vreo lecție în limba germană, dar nu înțeleg nimic. Învățătorul se chinuie, se zbate – dar nici el nu poate face imposibilul. Capul unui copil de la țară nu poate fi îngreunat cu trei limbi.

E ușor pentru oamenii plătiți să vorbească despre limba germană. Dar să încerce în școală ceea ce noi am încercat deja. Atunci vor gândi și ei altfel.

Întrebați-vă învățătorii sau mergeți în școală și veți afla adevărul.

Dacă un copil a învățat în patru ani să scrie, să citească și să socotească în limba maghiară, și a mai învățat ceva și românește – în caz că un părinte dorește și copilul e în stare, atunci poate învăța și limba germană. Acest lucru este posibil fără îngreunarea copilului și s-a făcut în unele locuri și în timpul dominației maghiare, aceasta se poate face fără tulburare. Dar, ca un copil să învețe deodată două limbi, aceasta ar duce la obscurantism.

“Șvab Prost” Apostolii șvabi amintesc adeseori că maghiarii doar așa vorbeau despre șvabi. Se poate că s-a ivit vreun prost care a atribuit propria sa calitate poporului nostru inteligent. Dacă au făcut asemenea afirmații le-au făcut în acele vremuri în care șvabii încă nu se puteau înțelege cu oamenii din jurul lor. Dacă eliminăm din școală limba maghiară, aunci copiii noștri nu vor ști nici ungurește, nici nemțește și nici românește. Nu vor învăța nici să scrie și să citească. Nu vor ști nici să socotească. Atunci vor fi într-adevăr “șvabi proști”, care nu vor putea trăi în această zonă.

O cu totul altă situație este în Banat. Acolo locuiesc la un loc sute de mii de germani. Avem orașe nemțești... De aceea nu s-au maghiarizat! Dar aici, noi reprezentăm o mică insulă. Puțini și răsfirați. Aici nu ne-am putea feri cu limba germană chiar dacă copiii noștri ar învăța-o.

Pentru acest mare avantaj, zău, că e păcat să se tulbure liniștea satelor noastre.

Cine a adus aici problema șvăbească? Numărați-i! Toți sunt indivizi iresponsabili, sau nu sunt dintre voi sau se însuflețesc și fac agitație pentru bani și care cutreieră noaptea satele promițând avantaje și ajutoare. Credeți că fac toate acestea dintr-o dragoste dezinteresată?

În primul rând, nu orice promisiune este sigură. Ei nu au dreptul să facă exproprieri sau să dea pământuri expropriate contrar legii. Nu e un lucru cinstit nici să se facă promisiuni din a altuia, nu e cinstit nici să-i amăgești.

Dacă acum ar da, va veni, nu peste mult timp, vremea când vor pretinde. Căci susținerea Volksgemeinschaft-ului reclamă bani grei. Voi care credeți acum că ați scăpat de impozitul bisericilor și școlilor vă veți da seama în curând că vor cere în valută de grâu taxele de membri, contribuțiile necesare pentru promovarea chestiunii germane.

În politică nu există altruism, în cele mai multe cazuri motorul faptelor omenești este interesul cel mai murdar. Primiți și promisiunile și banii pe cambii, pe care apoi le veți plăti amar și cu dobânzi.

Nu aveți nici un motiv să vă încredeți în asemenea agitatori. În schimb, aveți încredere în episcopii și preoții voștri!

Noi suntem duhovnici răspunzători. Vă cunoaștem și vă iubim. Noi trăim printre voi și pentru voi. Îi iubim și-i învățăm pe copiii voștri. Noi știm mai bine ce vă poate fi de folos și pentru fericirea sufletului vostru decât cei venetici aroganți. Cugetați și numărați câți copii au crescut în insulele Ham și Irsik? Câți am plasat la teologie și școala normală? Câte fetețe am educat în claustru. Câți copii capabili de la sate a ridicat eparhia de Satu Mare... care au ajuns până la scaunul de ministru sau episcop. Nu putem crede că bunul vostru popor ar uita așa de repede această mamă bună și i-ar întoarce spatele pentru promisiuni plăcute urechii. Nu putem crede că populația noastră ar crede mai bucuros străinilor plățiți decât părinților lor sufletești.

Iubiți credincioși!

Noi am spus ceea ce eram obligați a spune. Acum vine rândul vostru, judecați cine sunt binefăcătorii voștri duhovnicii voștri sau cei care vor să măture după cum a scris un ziar din Banat despre noi – preoții voștri. Iar dacă considerați și voi, la fel ca cei care au acționat de multe ori noaptea, împotriva preoților voștri, care tulbură pacea satelor, care se amestecă fără nici un drept în problemele școlii și bisericii noastre catolice – și care acționează în propriul lor interes, chiar dacă fac promisiuni mieroase – spuneți clar, așa cum se cuvine unui catolic “Nu avem nevoie de dumneavoastră. Nu vom realiza problemele cu conducătorii bisericilor noastre”.

În numele clerului

Szabó Ștefan prepozit

Dr. Szentgyörgyi Jordán Carol, canonic prelat Robert Hámon canonic prelat

Ilosvay Ludovic canonic abate

Dr. Kováts canonic

Láng Francisc, canonic

Zahoránszki Ștefan

Jaklovits György

Protopopi

Moldován Andrei Diemand Gheorghe

Diczig Adalbert Tillinger Francisc

Magyar Valentin Einholcs Iosif

Körösi Carol Dr. Bohus Ioan

Dr. Bárány Josiff Reiter Andrei

Szücs Ioan K. Kuliffay Mihai

Botlinger Paul Zádor Iosif

Bagossy Bertalan Dr. Horváth Eugen

Kaufmann Iuliu Pfarrer P. Ludovics Colos

Preoți parohi

Dr. Scheffler Ioan Dr. Czumbel Ludovic Dr Scheffler Francisc

Profesori de teologie

Márton Jozsef

Baumgartner Aloisiu Szeibel Ștefan

Hágen Ioan Bagossy Ladislau

Diaconi

Domnule Ministru,

În cercurile diplomatice prietene nouă de aici se interpretează declarațiunile făcute de contele Apponyi¹ la Geneva ca o drept înștiințare publică că Guvernul maghiar are de gând să aducă deschis, la anul, chestiunea revizuirii Tratatului de la Trianon, în fața Ligii Națiunilor.

Se comentează, de asemenea, atitudinea delegației ungare cu prilejul dezbaterilor asupra dezarmării ca încă o altă dovadă a noii orientări a Guvernului din Budapesta spre Germania, a cărei prime simptome s-au putut nota acum câteva luni, precum am avut onoarea a raporta la vreme. În același timp, e semnificativ că se vorbește din ce în ce mai puțin de Italia.

Politica italofilă n-a dat fără îndoială până acum roadele ce se așteptau în cele dintâi momente de entuziasm, precum o și recunosc de altfel multe personalități din cercurile conducătoare de aici. Totodată trebuie să se țină seama de faptul că adâncile dezbinări între croați și sârbi au răspândit aici impresia că s-ar putea să se înființeze într-o zi nu atât de îndepărtată cum s-ar fi crezut, o monarhie dualistă maghiaro-croată. Din această pricină se poate nota în presa ungară care oglindește atât de credincios directivele guvernului când e vorba de politica externă, o foarte mare menajare a susceptibilităților croate, și se știe că una de căpetenie este tocmai italofobia.

În schimb rezeziunea cu care Germania își redobândește puterile a deșteptat din nou nădejdea de aici că va putea fi folosită de Ungaria în vederea aducerii la îndeplinire a năzuințelor sale.

Astfel se și explică de ce, mai ales, de un timp încoace ungerii încearcă să întrebuițeze pentru scopurile lor toate plângerile ce se aud venind de la sașii și de la șvabii din Ardeal și din Banat. În presa din Pesta apar din ce în ce mai des dări de seamă și articole de fond asupra tristei situații a germanilor din țară precum și declarații făcute de "fruntașii" germani din România, ca Brandsch și Buchholtzer, cu privire la românizarea impusă prin violență și arbitrar și la abuzurile administrative nenumărate, care înstrăinează cu desăvârșire pe șvabi și pe sași de guvernul din București.

Ce urmăresc ungerii, precum o și proclamă de altminteri deschis, e de a constitui în fața opiniei publice a lumii și, mai ales, la Geneva un front unic al minorităților germane și maghiare din țară, împotriva României.

Din clipa când germanii din Ardeal s-ar asocia la Geneva la plângerile maghiarilor, cercurile conducătoare de aici sunt convinse că situația României s-

¹ Apponyi Albert, născut în 1846, conte maghiar, șeful Partidului Național, deputat și președinte al Camerei (1901), ministru al instrucțiunii (1906); în 1907 a elaborat o lege a învățământului care viza maghiarizarea naționalităților din Ungaria. Militant recunoscut în străinătate pentru revizuirea Tratatului de la Trianon. Reprezentantul Ungariei la Liga Națiunilor (E.C., p. 43)

ar îngreuna foarte mult, plângerile germanilor venind ca să justifice și să confirme înaintea opiniei publice mondiale toate plângerile maghiare de până acum. În același timp ele cred că s-ar putea înfăptui astfel împotriva României, la Geneva, un bloc germano-olando-scandinav, la care s-ar putea eventual alipi și Anglia și care ar aduce o întărire din cele mai însemnate politici maghiare. Totodată nu trebuie trecut cu vederea ca o campanie sistematică germano-maghiară în Statele Unite având drept temă, nemulțumirile din Ardeal ar putea să aibă o netăgăduită importanță față de însemnătatea elementelor germane și germanofile din America.

Dacă mi-ar fi iertat să exprim o părere personală, câștigată atât din observarea politicii maghiare cât și din convorbirile mele în cercurile diplomatice de aici, aş spune că întrucât privește cel puțin situația politică a României în afară, o destindere cât mai grabnică a relațiilor dintre autoritatea română și minoritatea germană ar fi foarte de dorit.

Însărcinatul cu Afaceri: (ss) Lahovary

Excelenței sale,
Domnului C. Argetoianu,
Ministru al Afacerilor Străine a.i.
etc. etc. etc.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond familial Brătianu, dosar 110/1928, p. 5-7.

48

1928 octombrie 6, București

Uniunea Evreilor Români
Reprezentanța Uniunii (Comitetul Central)
Strada State Apostol 22, Timișoara
Telefon 38/9 11 octombrie 1928
No. de înregistrare 222/1928
No. 11400.

Comunitatea Evreiască Timișoara.

Cunoașteți desigur activitatea "Uniunii Evreilor Români". Ca și celelalte comunități din întreaga țară, ați avut și dumneavoastră în ultimii ani, prilejul de a vă adresa "Uniunii Evreilor Români" cerând intervențiunile ei și demersurile cari interesau comunitatea dumneavoastră. Prin străduințele noastre, interesele comunității dumneavoastră sau ale membrilor ei au fost apărute de noi și de cele

mai multe ori, satisfăcute. Pe zi ce trece, crește numărul solicitărilor cari ne vin din localitatea dumneavoastră ca și din celelalte localități din regiunea dumneavoastră, făcând astfel ca biroul nostru să fie tot mai mult ocupat cu chestiunile care vă interesează mai de aproape.

“Uniunea Evreilor Români” se suține prin contribuția benevolă a populației evreiești din țară. Ca și evreii din Vechiul Regat, evreii din teritoriile alipite au datoria de a sprijini organizațiunea noastră.

În Vechiul Regat, evreii din fiecare localitate contribuie după puterile lor la sprijinirea luptei noastre, printr-o subvențiune anuală. Numai cu acest sprijin, “Uniunea Evreilor Români” a fost în pozițiunea de a desfășura activitatea ei de zeci de ani, fără întrerupere. Rodele acestei activități sunt, în primul rând, egalizarea în drepturi a evreilor din România veche, consacarea prin Constituție a drepturilor evreilor din țara întregă, recunoașterea cultului mozaic și subvenționarea sa din bugetul statului, apărarea școalelor comunităților noastre, respectarea drepturilor noastre de egalitate în diferite legi care s-au votat în ultimul deceniu etc. etc.

Nu este un singur caz în care drepturile și interesele populației evreiești din orice regiune a țării ar fi primejduite, fără ca prin demersurile noastre, cauza îndreptățită a evreilor să nu fi fost cu toată hotărârea apărată și salvardată.

O deosebită activitate a desfășurat “Uniunea Evreilor Români” împotriva mișcării antisemite care, prin caracterul ei anarhic și dezordonat, constituie un pericol deopotrivă de grav pentru evreii din orice parte a țării. În lupta pe care am dus-o împotriva mișcării antisemite, noi am depus muncă, hotărâre și sacrificii. În această direcțiune am recoltat roadele pe care le cunoașteți: în trecutele alegeri n-a mai fost ales nici un candidat al ligei antisemite; autoritățile veghează cu mai multă atențiune decât înainte la împiedecarea acțiunii criminale a agitatorilor antisemiți. Lipsită de încurajarea oficială organizațiunea antisemită s-a divizat și numeroase elemente din fruntea ei au părăsit-o. Încercările de provocare de tulburări sunt de la început reprimite; propaganda subversivă, legală, împotriva evreilor este împiedecată; ideea antisemită este combătută prin presă, broșuri, întruniri etc.

Desigur că în direcția combaterii antisemitismului mai este și mai trebuie mult de făcut. Pentru aceasta se cere însă o muncă necurmată și continue sacrificii. Fără sprijinul tuturor evreilor din țară această acțiune ar fi lipsită de orice șanse de succes. Cu cât vom fi mai puternic sprijiniți de către evreii din întreaga țară, cu atât munca noastră va da rezultate mai sigure și mai rezezi, iar sacrificiile noastre vor fi mai ușor suportabile.

Apelăm deci la înțelegerea pe care trebuie s-o aveți pentru propriile dumneavoastră interese, chemându-vă la sprijinirea acțiunii noastre printr-o contribuție materială, la fel cu aceea a evreilor din Vechiul Regat.

Nu este vorba de o contribuție care să treacă peste posibilitățile dumneavoastră de sacrificiu. Vă cerem o contribuție, minimă față de foloasele pe care le are și populațiunea evrească din localitatea dumneavoastră de pe urma activității “Uniunii Evreilor Români”.

Nu ne îndoim că în fruntea comunității dumneavoastră se găsesc oameni de sacrificiu și înțelegere pentru cauza obștească. Răspunsul dumneavoastră la prezenta chemare nu poate fi deci decât împlinirea datoriei ce o aveți față de “Uniunea Evreilor Români”.

Veți face cu chipul acesta la rândul dumneavoastră dovada solidarității de fapt – noi v-am făcut această dovadă – care trebuie să existe între evreii din țara întreagă, ori de câte ori este vorba de a apăra drepturile și dreptatea lor.

În așteptarea răspunsului dumneavoastră neîntârziat, vă salutăm

Cu deosebită considerațiune
Secretar general, M. Zelțer-Sărățeanu
Președinte, Deputat Dr. W. Filderman

Arhiva Comunității Evreiești din Timișoara, dosar 58, f. 184.

49

1928 octombrie 16, Cluj

Direcțiunea Siguranței Generale

NOTĂ

Inspectoratul General de Siguranță Cluj raportează:

Congresul General al Partidului Maghiar, ce s-a ținut în zilele de 13 și 14 curent în Odorhei, a decurs cu decepția conducătorilor, în ce privește participarea publicului – în prima zi ei așteptau un număr de 700-800 participanți, însă au sosit numai 80-100 de inși.

În ziua de sâmbătă 13 octombrie curent au avut loc ședințe preliminare, în care s-au pregătit proiectele de rezoluție pentru ședințele de duminică. La aceste ședințe preliminare au participat numai un număr de 40-50 de oameni, din care cauză conducătorii au căutat să lase a se crede că probabil, în urma măsurilor luate de autorități, nu au putut lua parte un număr mai mare de țărani.

După masă, s-a și zvonit că satele sunt înconjurate de jandarmi. Seara, zvonurile acestea au fost dezmințite de preoții sosiți în timpul serii. Participanții la congres au fost în mare parte numai preoți catolici, împreună cu însoțitorii lor și a produs o impresie regretabilă faptul că, chiar în județul Odorhei numărul participanților a fost mai mic.

Dintre magnații care au luat parte, enumerăm pe contele – Teleky Adam, contele Teleky Josif, care avea un automobil cu număr de Ungaria; contele Betlhen Adam, baronul Kemeny László și Betegh Nicolae. Așa că țărani unguri au avut dreptate când au spus că acest congres este adunarea boierilor.

Sâmbătă s-au ținut conferințele secțiilor culturale și agricole.

La conferințele culturale, contele Teleky Adam s-a manifestat în contra activității de până acum a partidului, în ce privește succesele obținute pe teren cultural, propunând ca această chestiune să se dezbată timp mai îndelungat și în diferite orașe. Propunerea este însă respinsă.

După masă, a avut loc o consfătuire secretă, la locuința președintelui secției Odorhei, anume dr. Iodal Gábor, cu care ocazie, s-a discutat: "Oare congresul de mâine, duminică, să se ocupe de chestiunea Ligii Minorităților Maghiare condusă de Ștefan Sulyok din Cluj? Oare această ligă să colaboreze pe față cu Partidul Maghiar? La această consfătuire s-a hotărât ca liga, din punct de vedere al oportunității, să-și păstreze independența, cu atât mai mult cu cât, în cazul când guvernul nu ar satisface cererile partidului, liga să înceapă independent de partid propaganda prin ziarele din străinătate contra guvernului.

Tot la această consfătuire, s-a mai hotărât ca, pe lângă fiecare secție a partidului, să se înființeze și câte o secție a Ligii Minorității Maghiare, se înțelege independentă de cea a partidului.

Seara, a avut loc apoi o ședință a sfatului președinției, la care s-a hotărât ca să se înainteze congresului fără nici o schimbare propunerile făcute de diferitele secții. Tot cu această ocazie s-a format părerea generală ca și minoritatea maghiară să pășească pe drumul hotărât de sași. Cu multă insistență, contele Bethlen a reușit să convingă conducerea ca hotărârile acestea să fie aduse independent de cele ale sașilor, adică să nu aibă aspectul că ele ar fi aduse numai la îndemnul sașilor, ci este o hotărâre proprie a minorității maghiare. S-a mai hotărât ca după congres să se ia legătura oficială cu sașii. Partidul Maghiar va propune sașilor să se formeze o comisie minoritară, la care să ia parte delegații partidelor minoritare. Această comisie se va ocupa cu toate chestiunile minoritare, în ce privește revendicările lor, vor da îndrumări partidelor pentru o acțiune paralelă atât în țară, cât și în străinătate. Chestiunea aceasta va fi pusă în aplicare imediat după terminarea congresului.

Tot în ziua de sâmbătă, a avut loc și un incident între Ugron și Iodal, președintele secției Odorheiului, din următoarele motive: Ugron primește lunar 7000 lei, ca membru al comisiei permanente a județului Odorhei. Iodal, crezând că Ugron este om bogat și n-are nevoie de această sumă, l-a rugat să lase de acest post, în care să fie numit un fost prim-pretor maghiar. Ugron s-a supărat și a scris o scrisoare lui Iodal, dându-i lecții de simțul politic și cavaleresc, spunând că Partidul Maghiar de aceea nu poate stăpâni inima poporului, deoarece are niște conducători fără creștere. În scrisoarea sa, Ugron comunică că părăsește partidul.

S-a mai discutat și de acțiunea reformiștilor, luându-se act că factorul principal al acestei acțiuni dl. Kremer, s-a reîntors iarăși în partid. Reformiștii neagă însă acest lucru. Fapt este că Kremer a venit să țină o conferință; în ultimul moment a fost contramandată.

La ședințele preliminare s-a constatat că regretă că țărănimea nu a răspuns la apelul partidului, neparticipând în numărul așteptat de conducere. Pentru îndreptarea acestui lucru, se face apel din nou la preoți, care vor trebui să se

ocupe mai mult de țărani, dându-le o educație politică corespunzătoare. În acest sens, preoții vor primi instrucțiunile necesare de la fondurile bisericesti.

În ziua de duminică, congresul nu a putut fi deschis la ora zece, după cum se hotărâse la ședințele preliminare, deoarece nu au sosit destui participanți. Abia la 10 și 30 au sosit delegații celor 18 județe, în număr de 246 inși, dintre care 36 de țărani din județul Ciuc. În sală se aflau în total 59 de țărani și 463 de preoți și alți participanți meseriași și muncitori unguri, adunați în grabă de prin Odorhei. În momentul când Joksman Inczedi a comunicat congresului faptul că Comitetul Executiv propune ca toate plângerile ungarilor să fie înaintate la Geneva, asistența primește cu ovații îndelungate. Hotărârea aceasta a fost forțată de Bea Drexler. În sensul acestei hotărâri, plângerile, numai după ce nu vor fi satisfăcuți de către guvern, să fie înaintate la Geneva. Asupra acestei chestiuni a vorbit și Bethlen Gheorghe, care a spus că promisiunile Guvernului român sunt fără valoare și deci, nemaiputându-se da crezare lor, plângerile vor trebui înaintate direct la Geneva. Hotărârea aceasta va fi pusă însă în aplicare numai după publicarea statutului minorităților, care, dacă nu va fi întocmit conform cererii lor, Partidul Maghiar va lansa un manifest, prin care se va aduce la cunoștința populației maghiare, că Guvernul român nici de data aceasta nu a avut intenția de a rezolva chestiunea minoritară conform rezoluțiilor de la Paris, asigurând drepturile minorităților prin lege și deci toate plângerile vor fi înaintate direct Ligii Națiunilor, pentru ca astfel România să fie forțată a respecta rezoluțiile din Paris relativ la drepturile minoritarilor.

În ce privește numărul participanților, congresul a suferit un mare fiasco, din care cauză s-a renunțat la marea adunare demonstrativă proiectată a se ține după masă. În ce privește hotărârea de a se înainta plângerile direct Ligii Națiunilor, ea este un rezultat al inițiativei sașilor, deoarece Gyárfás și Willer au avut în luna trecută o întrevedere cu Hans Otto Roth, când s-a hotărât ca ungurii să urmeze calea luată de sași. Proiectul de memorandum, care va fi înaintat Ligii Națiunilor la Geneva, va cuprinde în esențial aceleași puncte ca cel al sașilor și anume: 1/. ungurii sunt opriți de a-și dezvolta cultura, iar școlile lor sunt prigonite. 2/. Ungurii sunt siliți a suporta cheltuielile pentru edificarea școlilor de stat românești, în care sens vor înainta documente. 3/. Elevii unguri sunt prigonți la bacalaureat. 4/. Nu se dă voie părinților de a-și înscrie băieții în școlile în care vor. 5/. Inegalitate la plățirea impozitelor. 6/. Arendările forțate sunt ilegale și în dauna ungarilor. 7/. Nedreptatea făcută ungarilor prin Legea electorală, din care cauză ungurii nu pot fi proporționat reprezentați în cameră. 8/. Plângerile bisericilor minoritare.

Memorandumul va cuprinde 12 capitole și documente. Acesta este proiectul care a fost discutat în linii generale de către sfatul prezidențial. A rămas ca același sfat să redacteze memorandumul de către un redactor jurist, unul economic, unul bisericesc și unul didactic.

Iată și textul moțiunii, care a fost votată cu aclamații de către congres, prin care se autorizau conducătorii Partidului Maghiar să ducă plângerile maghiarimii la Liga Națiunilor.

“De zece ani, maghiarii suportă dureri neîntrerupte, dureri care sunt așa de mari, încât nu pot fi expuse. Drepturile cuprinse în hotărârea de la Alba-Iulia și în convenția de la Paris n-au fost îndeplinite, deși noi am cerut neconținut; și locul acestor drepturi, a fost atacată însăși existența maghiarilor printr-o serie de legi și dispoziții ministeriale.

Apoi deși ne-am achitat de toate obligațiile față de stat și deși am conlucrat cu loialitate în interesul țării, n-am văzut nici o îmbunătățire și ne vedem siliți să protestăm energic contra acelor dispoziții și legi care sunt în contradicție cu drepturile stabilite.

Prin urmare, congresul autoriză conducerea partidului să expună durerile maghiarimii la Liga Națiunilor”.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Brătianu, dosar 104/1928, f. 8-10

50

1928 octombrie 17, București

Ministerul Cultelor și Artelor
Direcțiunea Contabilității,
Bunurilor, Inventarierii,
Tehnicului și Contenciosului
Nr. 43799

Domnului Kristóf Gh.,
profesor de literatura maghiară la Universitatea din Cluj

Domnule profesor,

Avem onoarea a vă încunoștiința că, în urma cererii d., înregistrată sub nr. 43799 1928, ministerul v-a aprobat suma de 50.000 lei pentru redactarea în limba română a unui manual de literatură maghiară.¹

Ordinul de plată îl veți primi de la Ministerul de Finanțe, în care scop s-a intervenit pentru ordonanțarea sumei cu adresa noastră nr. 43799/ 1928.

Director general,
Ioan Popescu

Șeful serviciului,
ss indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Kristóf György, dosar 269, f.5

¹ Lucrarea a apărut în anul 1934 la Cluj, cu titlul "Istoria limbii și literaturii maghiare".

Wahlkartell, abgeschlossen in Klausenburg am 21. November 1928 zwischen Herrn Dr. Stefan C. Pop als Vertreter der Nationalzaranistischen Partei und Herrn Dr. Hans O. Roth als Vorsitzenden und Vertreter der Deutschen Partei angesichts der Wahlen für Kammer und Senat mit Bezugnahme auf Absatz 2. des Artikels 127. des Wahlgesetzes, wobei jeder Partei die volle Aktionsfreiheit gewahrt bleibt:

1. Das Wahlzeichen der kartellierten Liste ist das Wahlzeichen der Nationalzaranistischen Partei.

2. Die Nationalzaranistische Partei garantiert der Deutschen Partei neun Mandate für die Kammer und drei Mandate für den Senat.

3. Die Kandidaten der Deutschen Partei werden von der Leitung der eigenen Partei designiert.

Die Plassierung dieser Kandidaten auf den kartellierten Listen hat wie folgt zu geschehen:

Für die Kammer:

Im Komitat Arad: auf dem siebenten /7/ Platz.

Im Komitat Kronstadt: auf dem dritten /3/, eventuell auf dem zweiten Platz.

Im Komitat Năsăud: auf dem zweiten /2/ Platz.

Im Komitat Hermannstadt: auf dem dritten /3/ Platz.

Im Komitat Großkokeln: auf dem zweiten /2/ Platz.

Im Komitat Kleinkokeln: auf dem dritten /3/ Platz.

Im Komitat Temes-Torontal: auf dem zweiten /2/ und auf dem achten /8/ Platz.

Im Komitat Ackerman: einen Platz.

Für den Senat:

Von den Senatoren, die durch allgemeines Wahlrecht zu wählen sind:

Im Komitat Großkokeln: einen Platz.

Im Komitat Temes-Torontal: den dritten /3/ Platz.

Im Komitat Radautz: einen Platz.

Diese Vereinbarung wurde am 21. November 1928 abgeschlossn.

Dr. Hans Otto Roth

Dr. Stefan C. Pop
im Namen der Nationalzaranistischen Partei

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1928.

Traducere:

Cartel electoral, încheiat la Cluj la 21 noiembrie 1928 între Dr. Ștefan C. Pop ca reprezentantul Partidului Național Țărănesc și domnul Dr. Hans O. Roth ca președinte și reprezentat al Partidului German în vederea alegerilor pentru Cameră și Senat cu referire la aliniatul 2 al articolului 127 din legea electorală, conform căruia fiecare partid are deplină libertate de acțiune:

1. Semnul electoral al listei cartelului este semnul electoral al Partidului Național Țărănesc.

2. Partidul Național Țărănesc garantează Partidului German nouă mandate pentru cameră și trei mandate pentru senat.

Plasarea candidaților pe listele cartelului se vor face după cum urmează:

Pentru Cameră:

În județul Arad: pe locul /7/ șapte.

În județul Brașov; pe locul /3/ trei, eventual pe locul doi.

În județul Năsăud: pe locul /2/ doi.

În județul Sibiu: pe locul /2/ doi.

În județul Târnava Mare: pe locul /2/ doi

În județul Târnava Mică: pe locul /3/ trei.

În județul Timiș-Torontal: pe locul /2/ doi și pe locul /8/ opt.

În județul Cetatea Albă: un loc.

Pentru Senat:

Printre senatorii care vor fi aleși prin vot universal:

În județul Târnava Mare: un loc.

În județul Timiș-Torontal: al treilea /3/ loc.

În județul Rădăuți: un loc.

Aceste acord a fost încheiat la 21 noiembrie 1928,

Dr. Hans Otto Roth.

Dr. Ștefan C. Pop¹
în numele Partidului Național Țărănesc

52

1928 decembrie 12, București

TABLOU

Indicând nominal deputații aleși, pe circumscripții electorale

Partidul Maghiar

Arad – Bella Parecz

Bihor – Sándor Iosif

¹ Ștefan Cicio-Pop (1865-1934), avocat, fruntaș al luptei naționale din Transilvania, membru al Consiliului Dirigent (1918-1920), ministru fără portofoliu în guvernele I.I.C. Brătianu (1918-1919), A. Văitoianu (1919) și Al. Vaida Voevod (1919-1920), președinte al Adunării Deputaților în anii 1928-1930. (*Guverne și guvernanți*, p. 153-154).

Braşov – Szabó Beni
Ciuc – László Desideriu
– Iosif Woller
Cluj – Vásárhelyi Ioan
Mureş – György Iosif
Odorhei – Laár Francisc
– Abrudbányai Eduard
– Bethlen Gheorghe
Sălaj – Ioan Jósika
Satu-Mare – Paál Árpád
Târnava Mică – Elemér Gyárfás
Trei Scaune – Szentkereszty Béla
– Elemér Jakabffy
Turda – Bella Barabás

„Monitorul Oficial“ nr. 283 din 19 decembrie 1928, p. 10. 664-10.730.

53

1929 ianuarie 16, Cluj

Ministerul de Interne
Direcția Poliției și Siguranței Generale
Inspectoratul General de Poliție și Siguranță din Transilvania
Cir. VI de contr. și insp. Cluj
Nr. 725

Domnule Director General,

La ordinele Domniei voastre, nr. 58363 din 20 și nr. 59753 din 26 septembrie 1928, avem onoarea a vă raporta următoarele:

Uniunile corale maghiare din Ardeal și Banat sunt organizate în circumscripții, iar Direcția centrală a acestor uniuni își are sediul în acest oraș. Din conducere fac parte: președinte, Inczedy Jocksman +dön; vicepreședinte, Nemeş Elemér; prim-secretar, Tarcza Bertalan; jurisconsulți, avocații dr. Klumak János și dr. Barta Ignat. Dr. Klumak este, totodată, și jurisconsultul Societății culturale maghiare „Emke“.

Fiecare uniune corală maghiară din Ardeal și Banat, își are circumscripția ei. O circumscripție cuprinde un județ întregitor, județele cu populație maghiară mai rară pot face parte și două dintr-o circumscripție. Conducători ai circumscripțiilor sunt numai oameni care au desfășurat, și mai înainte, o muncă mai intensă, pe terenul cultivării cântecului maghiar.

Centrala din Cluj aranjează în fiecare an câte un concurs, la care participă toate uniunile, cu care ocazie se distribuie și premii. Fiecare întrecere se ține în alt oraș, astfel întrecerea din anul trecut s-a ținut în Sighișoara.

Concursurile corurilor maghiare sunt precedate de o propagandă prin presa maghiară de mai multe săptămâni și li se dă importanța unui mare eveniment. Scopul este, firește, propaganda maghiară, care are la bază iredentismul sau, în cel mai rău caz pentru ei, să mențină pentru maghiarime pe cei ce s-au maghiarizat în trecut.

De această propagandă nu este străin nici Partidul Maghiar. Circumscripția a II-a corală din Sf. Gheorghe, județul Trei-Scaune, de sub conducerea lui Demeter Béla, a propus Centralei din Cluj să intervină, pe lângă conducerea Partidului Maghiar, care dispune de mijloace de ajutor, precum și pe lângă Episcopia Reformată din Cluj, ca toți cei ce se pregătesc ca învățători confesionali, afară de cursurile de învățători, să facă și un curs de muzică, de un an, pentru ca, și în felul acesta, să poată servi interesele culturii maghiare.

Societatea literară maghiară din Ardeal și Banat, „Helicon“, există de vreo trei ani și poartă numele de „Erdélyi Szépművés Céh“ (Societatea Beletistică Ardeleană), sub care denumire este și înregistrată la Tribunalul local. De un timp încoace, se folosește și denumirea „Helicon“, probabil pentru a-și documenta înrudirea cu Heliconul din Budapesta, cu care întreține strânse legături.

În fruntea asociației „Helicon“ de la noi stă contele Nicolae Bánffy¹, care scrie sub pseudonimul de Kisbán. Numărul membrilor este de circa 35, care este în creștere. Toți membrii sunt scriitori sau ziarști mai de seamă, unii dintre ei sunt iredentiști de cea mai rea speță, cum sunt Szentimrei Jenő, din Cluj, Remenyik Sándor din Oradea și Szombati Szabó Ștefan, preot reformat din Lugoj, despre care tratează și raportul nostru nr. 485 din 12 curent.

În privința scopului urmărit de asociația „Helicon“ am primit următoarea informație de la un confident al nostru: în vara anului 1928, în clubul ziarștilor din Budapesta, au avut loc tratative între baronul Ioan Kemény și cei mai marcantți reprezentanți ai curentului iredentist maghiar, în primul rând cu bătrânul Eugen Rákosi², care a dat instrucțiuni baronului Kemény cu privire la mișcarea Heliconului din România. Asocierea scriitorilor unguri de la noi este primul pas spre a concentra, într-un mic grup, sentimentul maghiar în fiecare din țările succesoare. După marea serbare de la Academia de muzică din Budapesta, despre care am raportat cu nr. 19 905 din 29 octombrie 1928, urma să se ia

¹ Bánffy Miklos, conte, scriitor (sub pseudonimul Kisbán Miklos) și om politic maghiar, fost deputat în Parlamentul de la Budapesta, director general al Teatrului de stat din Budapesta (1912-1918), fost ministru de externe al Ungariei (1921-1922); din anul 1926 cetățean român, promotor al unei politici mai elastice a Partidului Maghiar; a condus ziarul „Ellenzék“, Cluj, a fost printre inițiatorii înființării Societății „Erdély Helikon“ și a publicării unei reviste literare cu același titlu (Cluj, mai 1928), care militau pentru o apropiere culturală maghiaro-română. Cf. Genius Kis Lexikon, p. 138; E.M., p. 147; L. Bányai, Contribuții privind misiunea contelui Bánffy la București, iunie 1943 în „Studii“, revistă de istorie, 20, 1967, nr. 4, p. 711-713.

² Rákosi Jenő, născut în 1842, scriitor și ziarist maghiar. Adept al „liniei dure“ împotriva minorităților etnice din Ungaria, urmată de Apponyi și Tisza.

contact cu scriitorii maghiari din celelalte state succesoare, care, de asemenea, se vor organiza în câte un „Helicon“. Asociațiile „Helicon“ din statele moștenitoare se vor întâlni, în fiecare an, în Budapesta, sub masca literară.

Este adevărat că în „Helicon“ sunt primiți și scriitorii care stau departe de această tendință, dându-și concursul în mod absolut corect, din punct de vedere al siguranței statului. Aceștia nici nu sunt inițiați în instrucțiunile primite de la Budapesta și n-au cunoștință că ideea organizării asociațiilor „Helicon“ a pornit din Budapesta, și că această organizare ar servi în acest fel unirea tuturor ungarilor.

Avem informații că Partidul Maghiar a împărțit Ardealul în cinci sectoare, alegându-se oameni mai de seamă și de încredere, mai ales financiar, care au posibilitatea să sprijine și să facă propagandă pentru asociația „Helicon“, și anume: sectorul 1 Cluj, 2 Oradea, 3 Brașov, 4 Satu Mare și 5 Tg. Mureș.

Cu toate că până în prezent nu s-a constatat nimic compromițător pentru amintita asociație, cu circulara noastră nr. 17287 din 21 septembrie 1928, am dat ordin serviciilor și brigăzilor din circumscripție să supravegheze și activitatea asociației „Helicon“ și să se raporteze tot ce vor constata.

În acest scop, am înființat, în darea de seamă lunară la propaganda maghiară, un capitol cu titlul „Helicon“, în care se va trece toată activitatea lunară a acestei asociații.

Inspector general,
ss/indescifrabil

Șeful serviciului
ss/indescifrabil

Arhiva Serviciului Român de Informații, fond „D“, dosar nr. 5674, f. 120-123.

54

1929 ianuarie

Direcțiunea învățământului particular

A.- Școalele poloneze de grad primar

I

Regimul la cari sunt supuse școalele poloneze.- Aceste școale cari se află în România, sunt școale de stat, cu limba de predare română și polonă. Învățământul se predă de învățători polonezi în mare majoritate (86), fiind mai multe femei.-

Învățământul religios se predă de către învățători catolici de origină poloneză sau de către preoți romano-catolici din localitățile respective (conform art. 61 din legea învățământului primar de stat.-)

Învățătorii de origină poloneză, ce funcționează în acele școli, sunt conțați ca învățători de stat - firește - și prin urmare asimilați în toate drepturile cu colegii lor de origină română.-

II.

Școlile poloneze: învățătorii, elevii (date statistice).

1) În orașul Cernăuți funcționează 8 școli primare poloneze: 4 de băieți și 4 de fete, având în total 371 elevi (187 b. 184 f.) și 12 învățători de origină polonă.-

2) În Județul Cernăuți funcționează 7 școli primare și anume în următoarele localități: *Boian*, școala mixtă cu 63 elevi; *Cozmeni*, școală de băieți cu 25 elevi; *Cozmeni*, școală de fete cu 16 eleve; *Sadagura*, școală de băieți cu 77 elevi; *Sadagura*, școală de fete cu 63 eleve; *Zastavna*, școală de băieți cu 12 elevi; *Zastavna*, școală de fete cu 17 eleve.- În rezumat 7 școli primare cu 271 elevi - (146 b. - 125 f.) și cu 21 învățători.-

3) În Județul Câmpulung funcționează 2 școli primare, mixte și anume: *Poiana Miculi*, cu 83 elevi; *Pleșa* cu 37 elevi. În total 120 elevi cu 5 învățători.

4) În Județul Storojineț funcționează 12 școli primare poloneze și anume: *Storojineț*, școală de băieți cu 55 elevi; *Storojineț*, școală de fete cu 43 eleve; *Vișnița*, școală mixtă, cu 31 elevi; *Văscăuți*, școală de băieți cu 68 elevi; *Văscăuți*, școală de fete cu 19 eleve; *Bănila S. Laurenca*, școală mixtă cu 62 elevi; *Bănila S. Dunăvăț*, școală mixtă cu 69 elevi; *Adâncata*, școală mixtă cu 47 elevi; *Bănila*, școală mixtă cu 25 elevi; *Jadova*, școală mixtă cu 40 elevi; *Davideni Bahna*, școală mixtă cu 30 elevi; *Panca*, școală mixtă cu 53 elevi.-

În total la cele 12 școli primare sunt 542 elevi și 25 învățători de origină poloneză.-

5) În județul Rădăuți funcționează o singură școală poloneză, în comuna *Vicsani Ruda*, cu 63 elevi, având un învățător de origină poloneză.-

6) În Județul Suceava funcționează 4 școli primare mixte și anume; *Suceava* cu 49 elevi; *Balaia* cu 47 elevi; *Cacica* 115 elevi; *Solonețul Nou* 177 elevi. În total 428 elevi cu 8 învățători.-

Total general: 34 școli primare cu 1795 elevi și cu 75 învățători de origină poloneză.-

Afară de aceasta mai funcționează o școală poloneză în București, Splaiul Bolintineanu. Această școală, ce depinde de Consatul polonez din București, are altă organizațiune și deservește populațiunea poloneză, cetățeni din Polonia, care vremelnic se stabilesc în România, ca lucrători pentru fabricile de postav.-

B.- ȘCOALE POLONEZE DE GRAD SECUNDAR

Școale polone de grad secundar avem numai în orașul Cernăuți și anume: 1) o școală civilă de fete și 2) o școală normală de fete „Familia Mariei“.

Ambele școli sunt conduse și susținute de congregația de maici catolice „Familia Mariei“ din Lwow (Polonia), deci de un stat străin, contrar dispozițiilor precise ale art. 3 al. 2 al legii 1. Partic, care nu permite a se înființa - pe teritoriul statului român - școale particulare de către societăți culturale, ordine călugărești și congregații școlare străine dependente de alte state. Totuși Ministerul Instrucțiunii, numai în baza prieteniei cu statul polon, a lăsat și după promulgarea legii, ca aceste școli să mai funcționeze, lăsând destul timp ca cei în drept - în mod treptat - să se pună în concordanță cu dispozițiile precise ale legii, care de altfel nu prevede nici un fel de concesiuni pentru anumite categorii de școli minoritare.-

I.- Școala normală „Familia Mariei“.- Până la finele anului școlar 1925/926 funcționa în Cernăuți o școală civilă (secundară) a Familiei Mariei; dar odată cu începerea anului școlar 1926/927 - fără măcar să fi sesizat Ministerul Instrucțiunii - a început să se transforme în școală normală, ceea ce este cu totul oprit de art. 8 din sus zisa lege.-

La repetatele observări ale ministerului asupra acestei ilegalități, școala și cei în drept au răspuns cu o totală indiferență; așa că ministerul a fost nevoit să ia măsuri de revenire la școala civilă, așa cum era în funcțiune în momentul promulgării legii.-

Totuși în cele din urmă, prin ordinul No. 60192/928, i-a acordat autorizarea de funcționare, cu îndeplinirea anumitor condițiuni.-

II.- Școala civilă de fete „Familia Mariei“; prin ordinul No. 37586 1928 a obținut și ea autorizarea de funcționare cu drepturile și în alcătuirea în care a fost găsită la promulgarea legii învățământului particular (1925) și cu obligarea de a înainta actele cerute de lege.

Director General,
ss/indescifrabil

Liga Națiunilor
 Nr. 10392
 anexe: 1

Domnule Ministru,

După cum am anunțat Excelenței voastre prin telegrama mea nr. 10384, din 18 februarie curent, astăzi după-amiaza a avut loc la Ambasada Poloniei întrunirea reprezentanților Micii Înțelegeri și ai Greciei, pentru un schimb de vederi în privința chestiunii minorităților, care se pare că va fi ridicată la Geneva în fața Consiliului Ligii Națiunilor.

Toți reprezentanții țărilor convocate și Polonia, au fost de acord pentru a-și permite a sugera guvernelor respective, spre aprobare, punctele cuprinse în nota aci alăturată.

În caz când Excelența voastră s-ar ralia acestor sugestii, o rog să binevoiască a-mi da instrucțiunile sale.

Primiți, vă rog, domnule ministru, încredințarea prea înaltei mele considerații.

<Constantin Diamandy>¹

Excelenței sale,
 Domnului G. Mironescu²
 Ministru al Afacerilor Străine
 etc. etc.

AIDE-MÉMOIRE

¹ Constantin Diamandy, diplomat român, a reprezentat România la Varșovia, Ripa, Paris, Geneva.

² Gheorghe Gh. Mironescu (1874-1949), jurist, profesor universitar la București (1906-1939). Membru al Partidului Conservator-Democrat, trece în 1922 în Partidul Național Român. Ministru al afacerilor străine în 1928-1932, ministru de finanțe și la lucrări publice (1932), ministru de interne (1933). Prim-ministru în 7-8 iunie 1930, 10.X.1930-4.IV.1931. În 1935 s-a retras din viața politică, dar revine în 1938, când este ministru secretar de stat, consilier regal și senator (*Guverne și guvernanți* p. 209-210)

Les gouvernements grec, polonais, roumain, serbo-croato-slovène et tchécoslovaque ayant examiné en qualité de signataires des traités des minorités, les questions que soulève le problème des minorités tel qu'il est actuellement posé devant la Société des Nations, sont arrivés aux conclusions suivantes:

1) La procédure actuelle du Comité des Trois est contraire à la lettre et à l'esprit des traités qui ne prévoient l'intervention du Conseil que sur la demande de l'un de ses membres, sous sa responsabilité individuelle. Les Etats signataires des traités des minorités n'ont accepté jusqu'ici cette procédure que par pure tolérance.

2) Il est également contraire à l'esprit des traités que la Société des Nations considère comme recevables des pétitions émanant d'un Gouvernement étranger, spécialement du Gouvernement du pays auquel la minorité intéressée se rattache par la race.

3) Il est contraire au système des traités des minorités et spécialement à l'idée directrice qui a présidé à son établissement, savoir qu'elle est destinée à écarter l'intervention dans les affaires d'un pays, que des Etats puissent par le moyen de l'article 11, alinéa 2 du Pacte, porter directement devant le Conseil une question des minorités, se basant sur les dispositions des traités des minorités, qui prévoient une procédure qui leur est propre.

L'acceptation de pareils procédés créerait un précédent dangereux pour toutes les Puissances; ce moyen ne pourrait être admis que si son emploi était autorisé contre tous les Etats, même ceux qui ne sont pas liés par des traités des minorités.

4) La modification éventuelle d'un traité des minorités ne dépend pas uniquement de la majorité du Conseil de la Société des Nations. L'assentiment de l'Etat minoritaire est indispensable, car si par ces traités les Principales Puissances signataires se sont engagées à ne pas refuser leur assentiment à toute modification qui serait consentie en due forme par la majorité du Conseil, l'autre Partie contractante n'a pris aucun engagement de ce genre.

5) Les Etats signataires des traités des minorités n'accepteraient aucune modification de leurs obligations, spécialement dans le sens de l'augmentation de celles-ci, ni aucune institution de procédure nouvelle, telle que la création d'une Commission permanente des minorités, qu'à la condition que le régime des minorités devint une loi générale de tous les Etats sans distinction.

6) Si le conseil adoptait une procédure nouvelle, les Etats signataires des traités des minorités sortiraient de leur réserve et demanderaient l'application pure et simple de la procédure prévue par ces traités, procédure d'après laquelle le Conseil ne peut s'occuper d'une question relative aux minorités que sur la demande formelle d'un de ses membres, présentée par celui-ci sous sa responsabilité individuelle.

7) Si le régime des minorités fait devant le Conseil l'objet d'une discussion, les Etats signataires des traités des minorités ont le droit d'y participer, non pas seulement en vertu de l'article 4, alinéa 5 du Pacte, mais aussi et surtout en leur qualité de signataires des traités des minorités.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, dosar 35/1925, f. 393-395

Traducere:

Guvernele grec, polon, român, sârbo-croato-sloven și cehoslovac, examinând în calitate de semnatori ai tratatelor minorităților, problemele care s-

au ridicat în ceea ce privește chestiunea minorităților, așa cum este ea pusă în prezent în fața Societății Națiunilor, au ajuns la concluziile următoare:

1. Procedura actuală a Comitetului celor trei este contrară literei și spiritului tratatelor care nu prevăd intervenția Consiliului decât la cererea unuia dintre membrii săi, sub responsabilitatea sa individuală. Statele semnatare ale tratatelor minorităților nu au acceptat până acum această procedură decât din pură toleranță.

2. Este, de asemenea, contrar spiritului statelor ca Societatea Națiunilor să considere că pot fi primite petițiile emanând de la un guvern străin, în special de la guvernul țării căreia minoritatea interesată îi aparține prin rasă.

3. Este contrar sistemului tratatelor minorităților și în special ideii directe care a stat la baza stabilirii lui, știind că ea este destinată să îndepărteze intervenția în afacerile interne ale unei țări, ca statele să poată, grație art. 11, alin. 2 al Pactului, să aducă direct în fața Consiliului problema minorităților, bazându-se pe dispozițiile tratatelor minorităților, care prevăd o procedură care le este proprie.

Acceptarea unor astfel de procedee ar crea un precedent primejdios pentru toate Puterile; acest mijloc de acțiune n-ar putea fi admis decât dacă folosirea lui ar fi autorizată față de toate statele, chiar cele care nu sunt legate prin tratatele minorităților.

4. Modificarea eventuală a unui tratat al minorităților nu depinde numai de majoritatea din Consiliul Societății Națiunilor. Asentimentul statului minoritar este indispensabil pentru că, dacă prin aceste tratate principalele Puteri semnatare s-au angajat să nu refuze să-și dea asentimentul la orice modificare care ar fi consimțită în bună formă de majoritatea Consiliului, cealaltă parte contractantă nu și-a luat nici un angajament de acest gen.

5. Statele semnatare ale tratatelor minorităților n-ar accepta nici o modificare a obligațiilor lor, în special în sensul creșterii acestora, nici orice altfel de instituție de procedură nouă, cum ar fi crearea unei comisii permanente a minorităților, decât cu condiția ca regimul minorităților să devină o lege generală a tuturor statelor fără discriminare.

6. Dacă Consiliul ar adopta o procedură nouă, statele semnatare ale tratatelor minorităților ar ieși din rezerva pe care o păstrează și ar cere aplicarea pur și simplu a procedurii prevăzute de aceste tratate, procedură după care Consiliul nu poate să se ocupe de o problemă referitoare la minorități decât la cererea formală a unuia dintre membrii săi, prezentată de acesta sub responsabilitate individuală.

7. Dacă regimul minorităților este subiectul unei discuții în fața Consiliului, statele semnatare ale tratatelor minorităților au dreptul de a participa la aceasta, nu numai în virtutea art. 4, alin. 5 al Pactului ci și, mai ales, în calitatea lor de semnatare ale tratatelor minorităților.

Printre subiectele pe care Academia noastră le-a pus în discuție, Liga Națiunilor ocupă un loc de cinste, după cum i se cuvine.

Putem noi însă să abordăm fără prea multe inconveniente o problemă actuală care continuă să fie discutată la Geneva? Cred că da, cu condiția să nu luăm atitudine în ceea ce privește aspectele speciale ale acestei probleme de orice natură ar fi ele, înainte de a cunoaște informațiile pe care Comitetul de studii, numit de Consiliu, ni le va furniza și opiniile pe care el le va permite.

Sub rezerva acestor observații, cred chiar că examinarea câtorva din aspectele generale ale problemei poate fi într-un fel utilă.

Într-adevăr, problema minorităților pare să se fi transformat într-un refugiu, în care falsele impresii s-au acumulat în masă.

Pentru opinia publică, preocupată de pace și dreptate, cuvântul minoritate a devenit de multă vreme sinonim cu complicație; mai mult chiar decât atât, el a devenit o sursă de impresii tenebroase. Astfel, pentru mulți, cuvântul evocă când imaginea unor state care se ridică împotriva altora, când imaginea unor țări recalcitrante la orice datorie umanitară și încercând să-și făurească printre articolele tratatelor drum spre libertatea cea mai absolută, impusă până la dreptul de oprimare, când imaginea unor grupări de oameni fluturând până dincolo de frontiere, față de toți și împotriva tuturor, privilegiu nepieritoare.

Este drept că aceste imagini variază cu fiecare grad de latitudine. Din fericiire, nimic nu este adevărat din cele spuse până acum.

Istoria politică a ultimilor zece ani dovedește dimpotrivă că, dacă există un tărâm pe care s-au afirmat solidaritatea internațională și generozitatea înțelegătoare a tuturor națiunilor fără deosebire, acesta este, fără îndoială, tărâmul tratamentului acordat minorităților.

Este adevărat că, transpusă în domeniul relațiilor internaționale, problema minorităților pare să intereseze cu deosebire două categorii de state. De o parte, statele care văd un număr considerabil de oameni legați de ele prin rasă, limbă și religie, chemați să trăiască de-a pururi dincolo de frontierele lor și care au interesul legitim de a vedea că foștilor lor supuși li se acordă protecția maximă. De altă parte, statele pe pământul cărora aceste minorități sunt chemate să trăiască și care, deși sincer dispuse să asigure drepturile omului și, mai ales, individualitatea culturală și religioasă tuturor locuitorilor fără nici o deosebire, au totuși interesul, tot atât de legitim, de a nu vedea cristalizându-se, ca niște corpuri străine de organismul național, grupări oricare ar fi ele, de a nu vedea creându-se un stat în interiorul statului.

Ar fi însă o gravă eroare ca, pornind de la această constatare, să considerăm problema minorităților sub forma unui antagonism între state.

Problema minorităților interesează, fără distincție, întreaga Ligă a Națiunilor. Solicitudinea față de minorități este generală și la fel de sinceră atât de o parte, cât și de cealaltă. Dacă pentru unii această solicitudine este de ordin sentimental, pentru statele cu minorități ea este de ordin politic.

Un stat care ar împinge sentimentul până la a crea complicații politice fără a ține seama de interesele păcii, ar viola obligațiile asumate prin pact. Pe de altă parte, un stat care nu s-ar strădui să asigure un maximum de bunăstare minorităților sale, un stat care nu ar înțelege că interesul său primordial rezidă în lealitatea tuturor cetățenilor și nu în anihilarea individualității culturale și religioase a unora dintre supușii săi, un stat care nu și-ar da seama că trebuie să fie cel mai bun apărător al intereselor minorităților sale, acest stat nu ar viola numai legea umanitară care trebuie să conducă orice comunitate civilizată, ci și legea conservării proprii sale existențe.

Este adevărat însă că, îndată ce ieși din domeniul afirmațiilor de principiu pentru a intra în acela al realizărilor practice, îndată ce încerci să procedezi la o delimitare concretă între interese opuse, asिști la o ciocnire între concepții din cele mai contradictorii.

Dreptul și interesele păcii sunt invocate, pe cât se pare, cu egală forță de ambele părți. Ai impresia că te afli în plină confuzie; problema pare a fi inextricabilă.

Din ce se naște această discordanță prea zgomotoasă adeseori și totdeauna dureroasă? Explicația este simplă. Am discutat, discutăm, persistăm în discutarea problemei minorităților, confruntând cu o surprinzătoare ușurință ceea ce este de dorit cu ce este obligatoriu.

Dacă am aborda totuși această problemă într-un mod mai simplu, însă mai precis? Dacă am spune: ceea ce constituie o obligație internațională actuală trebuie să facă obiectul unei executări eficiente și scrupuloase; ceea ce depășește obligațiile internaționale actuale poate forma obiectul unei discuții, dar să se știe că discuția nu are valoare de angajament și că discuția înseamnă libertate, nu numai că am simplifica problema, dar am și lămuri-o, contribuind prin aceasta la soluționarea ei.

Vom fi lămurit problema, pentru că, privind-o sub acest unghi, vom observa îndată că dreptul pozitiv actual al tratatelor este nu numai riguros aplicat, dar că alături de el s-a stabilit, prin concursul binevoitor al tuturor celor interesați, un drept mai larg, mai simplu, un adevărat drept pretorian, expresie a spiritului de solidaritate generoasă fără de care Liga Națiunilor nu ar putea lucra.

Care sunt, de fapt, limitele dreptului pozitiv actual al minorităților, limite care, după părerea mea, au fost prea deseori pierdute din vedere? Departe de mine gândul de a face o expunere amănunțită a acestui subiect, pe care de altfel domnul Mandelstam l-a tratat în fața dumneavoastră cu o perfectă competență.

Ne vom mulțumi să fixăm pe scurt cele trei piese ale sistemului: drepturile subiective ale minorităților, instrumentele diplomatice care le-au creat și garanțiile internaționale care le sunt acordate.

Anumite drepturi ale omului au fost asigurate minorităților în unele țări sub garanția internațională. Acestea sunt: dreptul la naționalitate, dreptul la viață, dreptul la libertatea individuală și la libertatea cultului, dreptul la egalitate,

dreptul de a folosi limba minoritară, dreptul de a participa la beneficiile fondurilor publice destinate scopurilor de educație, de religie, de caritate. Adăugați acestor drepturi generale anumite drepturi speciale acordate unor minorități precis denumite: minoritățile evreiești, valahii din Pind, muntele Athos, comunitățile secuiești și săsești din Transilvania, rutenii din sudul Carpaților, și veți cunoaște în totalitatea sa mănunchiul de drepturi subiective aparținând minorităților.

Care sunt instrumentele diplomatice care au dat caracterul de fapt internațional pozitiv acestor prerogative? Ele sunt variate, dar pot să fie, în linii mari, enumerate după cum urmează:

Există mai întâi tratatele speciale, zise tratate ale minorităților, semnate la Paris, în timpul Conferinței Păcii, de către Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, România și Grecia.

Sunt apoi anumite capitole speciale inserate în tratatele de pace și asigurând protecția minorităților în Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia.

Există de asemenea declarații făcute în același scop în fața Consiliului Ligii Națiunilor de către Albania, Estonia, Finlanda, Letonia și Lituania.

Mai sunt, în sfârșit, convenții răspunzând aceluiași necesități, în special Convenția germano-poloneză pentru Silezia de Sus din 15 mai 1922, care fixează și o procedură specială contractuală deosebită de regulile de drept comun, și Convenția pentru teritoriul Memel din 5 mai 1924.

Enumerarea drepturilor subiective ale minorităților a putut să pară lungă; aceea a instrumentelor care le consacră a putut părea plicticoasă, dar garanția internațională, adevăratul drept pozitiv să iasă din dreptul național pentru a intra în dreptul internațional, sunt cuprinse toate, dar absolut toate, în următorul text, pe care îl veți regăsi în orice tratat sau declarație referindu-se la minorități:

„Cehoslovacia (sau Austria, Polonia, Iugoslavia, România etc.) este de acord că, în măsura în care stipulațiile din articolele precedente afectează persoane aparținând unor minorități de rasă, de religie sau de limbă, aceste stipulații constituie obligații de interes internațional și vor fi plasate sub garanția Ligii Națiunilor. Ele nu vor putea fi modificate fără asentimentul majorității Consiliului Ligii Națiunilor. Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franța, Italia și Japonia se angajează să nu-și refuze asentimentul la nici o modificare a acestor articole, care ar fi reglementar consimțită de majoritatea Consiliului Ligii Națiunilor.

Cehoslovacia (sau Austria, Polonia, Iugoslavia, România etc.) este de acord că oricare membru al Consiliului Ligii Națiunilor va avea dreptul să semnaleze orice infracțiune sau pericol de infracțiune la vreuna din aceste obligații, iar Consiliul va putea proceda în modul pe care îl va considera potrivit și va putea da instrucțiunile care îi vor părea indicate și eficace în acea circumstanță“.

Iată tot ce ne spun tratatele.

Dacă examinezi atent acest text fundamental, dar unic, ești îndemnat să faci anumite observații de o importanță capitală pentru lămurirea problemei care ne preocupă.

În primul rând, în numeroasele instrumente enumerate de noi, ca și în dispoziția care creează garanția internațională, se vorbește de minorități fără a le defini.

Ce este o minoritate? Tratatul nu o spun. Este oare vorba de un număr considerabil de oameni pe care rasa, limba, religia îi deosebesc de ceilalți sau este vorba numai de câteva persoane? Tratatul nu o spun. Este vorba de grupări stabilite de multă vreme sau numai de refugiați stabiliți de curând? Tratatul nu o spun. Textele vorbesc, este adevărat, de diferența de rasă, de limbă, de religie. Dar cine este chemat să facă deosebirea între limbă și dialect, între religie și sectă? Tratatul nu o spun. Este important de relevat că tratatele care protejează minoritățile sunt în funcție de răspunsul la o întrebare capitală relativă la definirea obiectului însuși al protecției lor. Acest fapt este atât de adevărat, încât, șase ani după intrarea în vigoare a tratatelor minorităților, domnul de Jouvenel¹ recunoștea la dezbaterile de la Geneva necesitatea unei bune definiții a minorităților în cadrul tratatelor existente, bineînțeles. Și domnul ambasador de Mello-Franco spunea în Consiliu de la 9 decembrie 1925 că, așa cum le prezintă tratatele, minoritățile nu înseamnă numai grupări etnice, ci și atribute psihologice, sociale și istorice, recunoscând astfel că definirea minorității trebuie să facă obiectul unui studiu încredințat tehnicienilor: juriști, istorici și sociologi.

— Această lipsă de precizie va constitui oare pentru noi un motiv care să împiedice protecția existentă a intereselor minoritare? Departe de mine acest gând. Ceea ce doresc eu este să facem lumină, nu o faptă rea. Ceea ce doresc este să reținem ce înseamnă tratatul și ceea ce, în ciuda defectelor sale, a făcut din el munca rodnică a Ligii Națiunilor.

Să ne mulțumim deci, pentru moment, cu constatarea că minoritățile se deosebesc de majorități, așa cum albul se deosebește de negru și să continuăm examinarea textului fundamental, dar unic, care stabilește garanția internațională a drepturilor minorităților.

Este această garanție permanentă ori temporară? Ce de discuții interesante în legătură cu aceasta! Am auzit teoria permanenței într-atât de absolută, încât garanția Ligii Națiunilor în materie de minorități apărea unica excepție de la legea lui Goethe asupra soartei schimbătoare a lucrurilor. Am auzit teoria unei permanențe atenuate de desuetudinea în care ar cădea dreptul pozitiv al minorităților reconciliate din lipsă de reclamanți. Am auzit teoria permanenței sub forma eternității de mâine care succede eternității de azi.

Îngăduiți-mi să reamintesc în legătură cu aceasta însuși textul care creează garanția internațională în materie de minorități și interpretarea pe care i-a dat-o domnul Tittoni², al cărui raport din 20 octombrie 1920 constituie, după părerea tuturor, cartea fundamentală în materie.

¹ Bertrand de Jouvenel, reprezentant al Franței la Liga Națiunilor.

² Tittoni Tommaso, om politic italian, ministru de externe, apoi președintele Senatului italian. Cf. E.M., p. 922

„Nu va fi inutil să definim mai întâi în mod clar sensul exact al termenilor: garanție Ligii Națiunilor. Pare evident că această stipulație înseamnă înainte de toate că dispozițiile privind minoritățile sunt intangibile, cu alte cuvinte ele nu pot fi modificate în sensul de a se aduce vreun prejudiciu drepturilor actualmente recunoscute și fără asentimentul majorității Consiliului Ligii Națiunilor“.

Intangibilitatea dreptului pozitiv actual al minorităților înseamnă deci că modificarea sa nu depinde numai de consimțământul semnatarilor, de o parte Marile Puteri și de cealaltă statele cu minorități, ci și de un asentiment suplimentar, în speță acela al majorității Consiliului. Dar acest sentiment odată obținut de statele cu obligații minoritare, Marile Puteri semnatare ale tratatelor minorităților s-au angajat formal și anticipat să nu-și refuze consimțământul la respectiva modificare.

Am spus cumva toate acestea cu scopul de a cere suprimarea garanției care există actualmente în materie de minorități? Nici gând de așa ceva. Existența actualei garanții este un element de liniște psihologică pentru minoritățile de pretutindeni.

Concursul dat de Liga Națiunilor atât minorităților, cât și statelor în înțelegerea lor este cât se poate de prețios. Ceea ce doresc este ca, atunci când ne ocupăm de tratate, să vorbim despre ele în mod precis, să știm unde încep și unde se termină, condiție indispensabilă pentru a recunoaște în orice moment la ce punct ne aflăm.

Să examinăm mai departe textul garanției internaționale în materie de minorități. Ce mai băgăm de seamă?

Tratatele minorităților, care au fost făcute în afara Ligii Națiunilor, între Marile Puteri de o parte și statele cu minorități vor fi puse sub garanția Ligii Națiunilor. Ne aflăm deci în prezența unei stipulații în favoarea unui terț. Acest terț este însă Liga Națiunilor, ale cărei drepturi și obligații sunt fixate prin pact. Și atunci se pot oare extinde drepturile și obligațiile Ligii Națiunilor fără un amendament la pact? Iată o întrebare la care nu-mi propun să răspund aici.

Îmi este suficient să amintesc că ea a preocupat pe reprezentantul unei țări nesemnatară a Tratatului Minorităților. Am numit pe lordul Balfour³.

Într-adevăr, în procesul-verbal al Consiliului încheiat la 22 octombrie 1920 cu ocazia discutării raportului prezentat de domnul Tittoni, găsim următorul pasaj:

„Domnul Balfour întreabă dacă Consiliul are dreptul de a nu accepta sarcina protecției minorităților și dacă, în consecință, nu ar putea să facă unele rezerve relativ la procedura instituită de tratate pentru protecția minorităților de către Consiliu.

Opinia generală a Consiliului este că aceasta ar putea teoretic să refuze de a garanta drepturile minorităților, dar că practic un refuz este imposibil. S-ar ivi, într-adevăr, inconveniente grave; dat fiind că tratatele nu au fost acceptate de cei

³ Arthur James Balfour (1848-1930), conte, diplomat și om politic conservator britanic, ministru de externe (1916-1919) și prim-ministru în anii 1902-1905

interesați decât cu foarte mare greutate, trebuie evitat să se reducă și mai mult autoritatea lor.

Domnul Balfour a cerut ca observațiile sale să fie, cel puțin, consemnate în procesul-verbal“.

Am amintit eu oare acest lucru pentru a deduce din el că intervenția Ligii Națiunilor în materie de minorități trebuie să înceteze îndată ca ilegală? Nimeni n-o poate crede. L-am amintit cu scopul de a pune în evidență că unui gest de generozitate al Marilor Puteri în favoarea minorităților i-a urmat un al doilea gest de generozitate al statelor interesate, care au acceptat de bunăvoie stipulațiile menționate, și un al treilea gest de generozitate al Ligii Națiunilor, care a acceptat o sarcină în plus în folosul popoarelor. Nu mi se pare inutil să amintesc acest concurs de generozități în momentul în care se aud voci afirmând că Liga Națiunilor nu-și face datoria pe deplin. Liga Națiunilor face mai mult decât atât, își depășește datoria.

În sfârșit, dacă observi bine textul care stabilește garanția internațională în materie de minorități, ajungi la o a patra concluzie, de mare importanță.

În ce constă această garanție? În faptul că orice membru al Consiliului are dreptul să atragă atenția acestuia asupra infracțiunii sau pericolului de infracțiune la obligațiile cuprinse în Tratatul Minorităților. Ceea ce înseamnă că orice infracțiune la Tratatul Minorităților nu devine o problemă internațională decât dacă unul din membri își asumă răspunderea personală de a o semnala atenției Consiliului. Cu alte cuvinte, conform tratatelor, problema minorităților nu există și nu poate exista pe tărâm internațional ca un diferend între minoritate și guvernul interesat, ci numai ca un diferend între unul sau mai multe state care, acționând pe propria lor răspundere – ca procurori ai umanității –, își însușesc cauza discutată, și guvernul național interesat.

Iată tot ce spun tratatele în materie de garanție internațională a minorităților. Nu trebuie să privim cu melancolie bilanțul acesta de neprecizări și de limitări. Trebuie, dimpotrivă, să ne gândim la satisfacția interioară pe care și-o dă faptul de a ști că, în afara limitelor stricte ale legii, există comandamente imperioase ale conștiinței, precum și constatarea că mai repede va progresa cauza sfântă a minorităților printr-un apel la bunăvoința și generozitatea popoarelor decât prin evocarea spectrului sancțiunilor.

Alături de drept, există practică. Dar, pentru că ea este considerată ca demnă de criticat, se vorbește acum de schimbarea ei. Alături de practică există deci reforma.

S-a spus că practica a deviat de la intențiile celor ce au întemeiat sistemul minorităților. Dar a deviat ea într-un sens restrictiv sau într-un sens extensiv față de interesele minorităților? Examenul pe care l-am făcut acum dovedește el singur că deviația nu s-a putut produce decât în sensul extensiv, altminteri ar fi fost foarte greu ca sistemul creat de tratate să funcționeze comod.

În ședința de la 22 octombrie, domnul Balfour sublinia deja sarcina ingrată

⁴ Paul Hymans, diplomat, reprezentant al Belgiei la Liga Națiunilor.

și grea a Consiliului în materie de minorități, spunând: "Dacă va fi necesar să se intervină pentru protecția unei minorități, unul din membri Consiliului va trebui să primească să devină acuzatorul statului care nu-și va fi ținut angajamentele".

Și domnul Tittoni răspundea: „Este adevărat că sarcina atribuită Consiliului este departe de a fi plăcută, dar el nu poate s-o refuze“.

Or, trei zile mai târziu iată-l pe domnul Hymans⁴ declarând că a fost impresionat de observațiile pe care domnul Balfour le făcuse în ședința precedentă relativ la situația dificilă în care s-ar afla un membru al Consiliului care ar acuza un stat de a fi violat tratatele minorităților. În consecință, pentru a face această sarcină mai puțin ingrată, domnul Hymans sugerează ca orice petiție emanând de la minorități să fie examinată de un comitet de trei. Consiliul a hotărât aprobarea propunerii făcute de domnul Hymans în următorii termeni: "Pentru a facilita membrilor Consiliului exercitarea drepturilor și datoriilor lor în ceea ce privește protecția minorităților, este de dorit ca președintele și doi membri, desemnați de el pentru fiecare caz, să procedeze la examinarea oricărei petiții sau comunicări adresate Ligii Națiunilor în legătură cu o infracțiune la clauzele tratatelor pentru protecția minorităților. Această examinare va avea loc îndată ce petiția sau comunicarea respectivă va fi fost adusă la cunoștința Consiliului".

Comitetul celor trei se născuse. Fie că acest comitet merită elogii, fie că merită critici, un lucru este limpede: prin instaurarea sa, în fapt dacă nu în drept, procedura în materie de minorități este declanșată nu de un act emanând de la un membru al Consiliului pe proprie răspundere, așa cum cere tratatul, ci de plângerea minorităților, în vreme ce, conform raportului Tittoni, petiția este o simplă sursă de informație pentru Consiliu.

Într-adevăr, după o primă examinare prin care se constată dacă poate fi primită, plângerea este transmisă guvernului interesat pentru observații. Apoi, cum de obicei observațiile scrise nu sunt considerate suficiente, sunt chemați în fața Consiliului celor trei delegații, care să dea explicații verbale. După explicațiile verbale urmează sfaturile amicale sub forma reamintirii datoriilor internaționale. Totul în ședință secretă, se înțelege, dar este un proces în regulă, a cărei procedură a trebuit să fie minuțios stabilită prin rezoluțiile Consiliului.

Serviciile pe care Comitetul celor trei le-a adus cauzei minorităților sunt prea cunoscute pentru ca acesta să mai aibă nevoie de apărare.

Un sentiment de dreptate ne obligă totuși să constatăm că cel mai mare serviciu care se poate face Comitetului celor trei este să spunem tot răul pe care îl gândesc despre el statele cu obligații minoritare, mi-a fost dat să cunosc ambele povârnișuri, pot să afirm cu toată imparțialitatea că sunt mai ușor de suportat criticile adresate Comitetului celor trei, decât cele pe care Comitetul le adresează, la rândul său, reprezentanților statelor interesate, însărcinați să furnizeze explicații orale.

Nu toată lumea este de aceeași părere. Este foarte posibil. Dar fie că se aprobă, fie că se critică sistemul Ligii Națiunilor, un fapt rămâne indiscutabil: Comitetul celor trei și procedura pe care aceasta o urmează sunt în afara

Tratatului Minorităților. Și tocmai ele constituie acel drept pretorian, stabilit în mod benevol în interesul minorităților, prin colaborarea constantă între Liga Națiunilor și statele cu obligații minoritare, fără consimțământul cărora nu ar putea de altfel funcționa.

Așa că, în fața criticilor aduse practicii actuale, dintre care unele, ca cele ale domnilor Stresemann și Dandurand, sunt inspirate de nobila dorință de a se realiza mai mult, iar altele sunt provenite din rea-voință ori ignoranță, se ridică următorul bilanț care dovedește că Liga Națiunilor a făcut mai mult decât îi dictau obligațiile stricte ale tratatelor, iar statele cu minorități s-au străduit cât au putut s-o ajute în îndeplinirea misiunii ei umanitare.

În primul rând, Liga Națiunilor a acceptat, fără obligație prevăzută în pact și într-un spirit de generozitate care impune a respecta garanția stipulațiilor relative la protecția minorităților.

În al doilea rând, Liga Națiunilor, nepreocupându-se de lipsa de precizie a instrumentelor diplomatice, a acordat sollicitudinea și protecția sa minorităților, fără a enunța elementele constitutive ale acestora.

În al treilea rând, Liga Națiunilor a instaurat alături de dreptul restrictiv al tratatelor o practică mai suplă care asigură minorităților examinarea cererilor lor după o procedură minuțioasă înainte ca vreun membru al Consiliului să-și fi însușit cauza lor, și care obligă guvernele interesate să dea explicații înainte de a se fi declanșat acțiunea legală prevăzută în tratate.

În al patrulea rând, Liga Națiunilor a impus anumite limite dreptului pretorian extralegal, pe care ea însăși l-a creat, dar nu a adus niciodată vreun prejudiciu dreptului legal al membrilor Consiliului, pe care a vrut să-l păstreze intact așa cum el rezultă din tratate.

În sfârșit, pusă în fața unor propuneri de o mare elevațiune de gândire, ca cele ale onorabilului dr. Stresemann și ale președintelui Dandurand, Liga Națiunilor, în ciuda realizărilor ei din trecut, a numit un Comitet de studii care să cerceteze în ce măsură aceste propuneri ar putea fi utilizate în cadrul obligațiilor existente și în interesul general.

Acestea fiind faptele, se poate oare vorbi de o deviere a practicii Ligii Națiunilor în defavoarea minorităților fără de intențiile fondatorilor sistemului?

Pot într-adevăr minoritățile să se plângă că teoria și practica nu merg mână în mână și că există o contradicție evidentă între promisiunile tratatului și faptele reale?

Și, dacă ar fi așa, ce să spunem atunci de statele care au semnat tratate restrictive și nu au acceptat practica actuală decât în credința că gestul lor va fi aprobat, fiind considerat expresia unei contribuții benevole la o cauză umanitară

⁵ Georges Clemenceau (1841-1929), ziarist și om politic francez. Președinte al Partidului Radical. Prim-ministru în anii 1906-1909, 1917-1920. A dominat lucrările Conferinței de Pace de la Paris din 1919-1920, fiind unul dintre principalii autori ai Tratatului de la Versailles.cf. *MDE*, p. 1155.

⁶ Ignaz Paderewsky, pianist celebru polonez, directorul Conservatorului de muzică din Varșovia, președinte al Consiliului de Miniștri al Poloniei (1919) Cf. *E.M.*, p. 738

sacră, dar sacră prin reciprocitatea morală pe care o implică?

Să fie oare contradicție între promisiunile întemeietorilor sistemului și realitatea de azi?

Îngăduiți-mi să reamintesc un fapt destul de puțin cunoscut, deși întâmplat acum zece ani, și care se referă la lucrările Conferinței Păcii.

Scrisoarea adresată de domnul Clemenceau⁵ domnului Paderewski⁶ este citată ca un document revelator pentru spiritul care a călăuzit Comisia noilor state și Conferința Păcii în elaborarea noului statut al minorităților.

Este foarte adevărat. Dar această scrisoare din 28 iunie 1919, care nu contrazice de altminteri cu nimic cele ce am spus aici, trebuie citită în lumina procesului-verbal cu data de 29 mai 1919 de la Conferința păcii, prezidată de domnul Clemenceau însuși.

Vom avea astfel imaginea clară a compensației pe care întemeietorii sistemului o ofereau statelor chemate să semneze tratatele minorităților, aceste state nefiind foarte dornice să accepte noile stipulații, care le provocau îngrijorări în ceea ce privea suveranitatea lor națională.

În proiectul primitiv al Pactului Ligii Națiunilor există un articol – 21 – care asigură protecția minorităților în toate țările. Acest articol, pe care statele chemate să semneze tratatele minorităților îl acceptaseră, era astfel conceput: „Înaltele părți contractante sunt de acord să declare că nici o opreliște nu va interveni în libera exercitare a oricărei credințe, religii sau opinii dacă practicarea acesteia nu este incompatibilă cu ordinea publică și moravurile și că în jurisdicția respectivă nimeni nu va fi tulburat în viața sa, în libertatea sa sau în urmărirea fericirii sale din cauza aderării la o anumită credință, religie sau opinie“.

Articolul 21 a fost apoi retras din proiectul pactului pe motiv că prejudiciază suveranitatea statelor.

Noile state au invocat atunci principiul egalității suveranităților și au declarat că acceptă orice dispoziție pe care toate statele, făcând parte din Liga Națiunilor, o vor admite pe propriul lor teritoriu în această materie, dar au refuzat să se supună unor clauze speciale.

Cum a justificat Conferința Păcii faptul de a impune anumitor țări obligații pe care ea însăși le socotea incompatibile cu suveranitatea normală a unui stat? Cât se poate de simplu! A spus statelor cu minorități: Vă acordăm largi creșteri teritoriale, vă garantăm noile frontiere, este deci just să stipulăm condițiile în care această garanție poate să vă fie dată.

Dar să ascultăm mai bine cuvintele rostite de președintele Clemenceau și de președintele Wilson la ședința din 31 mai 1919, când a fost discutată problema minorităților.

Președintele Clemenceau: „Nu cred că este umilitor pentru România să primească sfaturi prietenești de la state care se numesc Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Italia, Franța. Nici unul dintre aceste state nu va voi să exercite o putere ilegală în România...“.

Președintele Wilson: „... În aceste condiții este oare irațional sau nedrept ca Marile Puteri să spună asociaților lor, nu în calitate de dictatori, ci de prieteni: Nu ne este posibil să garantăm reglementări teritoriale pe care nu le credem juste

și nu putem lăsa să dăinuiască elemente de dezordine care, după părerea noastră, vor tulbura pacea lumii.

...Cum o putere, de exemplu Statele Unite, căci este singura în numele căreia pot vorbi, va putea, după ce a semnat aceste tratate, în cazul când ele ar cuprinde elemente de a căror permanență se îndoiește, să declare poporului său la o distanță de 3000 de mile că a stabilit pacea lumii? Este un lucru imposibil. Și totuși, aceste tranzacții implică din partea României, a Cehoslovaciei, a Serbiei speranța că, dacă vreuna din clauzele acestui regulament nu va fi respectată, Statele Unite își vor trimite armata și navele pentru a veghea la executarea lor.

Cer prietenului meu Kramar⁷, prietenului meu Trumbici⁸, prietenului meu Brătianu să fie încredințați că, dacă socotim preferabil să rămână în tratat cuvinte pe care ei doresc să le omitem, nu o facem în scopul de a insista asupra unor condiții neraționale, ci pentru că dorim ca tratatul să ne dea dreptul de a hotărî dacă acestea sunt lucruri pe care le putem garanta“.

Iată ce spunea președintele Wilson la 31 mai 1919 la întrunirea Conferinței Păcii, prezidată de domnul Clemenceau, care a semnat scrisoarea din 28 iunie 1919.

Comparând regimul din ce în ce mai bun creat minorităților de Liga Națiunilor în afara tratatelor și peste acestea și soarta compensației oferite de Conferința Păcii statelor cu obligații minoritare, nu știu dacă nu cumva acestea din urmă sunt îndreptățite să-și pună următoarea întrebare: După o primă decadă de activitate a Ligii Națiunilor, ideile întemeietorilor sistemului minorităților mai apar ele, astăzi, sub același aspect?

Și acum, când știm în mod precis care este dreptul pozitiv al minorităților și care este acțiunea umanitară a Ligii Națiunilor în virtutea acestui drept și pe lângă el, ne este ușor să înțelegem cum se pune în prezent problema minorităților și ce răspuns comportă ea.

De câțva timp, și, mai ales, acum, asistăm la o mișcare care tinde să reformeze protecția existentă a minorităților în scopul de a o face mai eficace și mai completă.

Este un lucru cât se poate de nobil. Dar în această mișcare își face loc o tendință, și anume tendința de a prezenta unele țări – pe cele care nu au tratate de minorități – drept propovăduitoare unei noi justiții internaționale, în timp ce țările legate prin asemenea tratate sunt prezentate ca refractare la orice ameliorare a soartei minorităților. După cum am demonstrat, nimic nu poate fi mai fals decât acest antagonism și nimic mai nedrept decât această discriminare în fața aceluiași ideal de dreptate.

Nu este mai puțin adevărat că o asemenea credință, chiar eronată, obligă

⁷ Karel Kramar (1860-1937), om politic ceh. Conducător al Partidului Național Democrat. Președintele primului guvern al statului independent cehoslovac (1918-1919), ministru de externe al Cehoslovaciei. Cf. *M.D.E.*, p. 1346.

⁸ Ante Trumbici (1864-1938), om politic croat. Militant al luptei pentru libertate națională, președintele comitetului iugoslav de la Londra (1915-1918). Ministru de externe în 1918-1920. Cf. *M.D.E.*, 1665.

statele cu obligații minoritare să-și precizeze punctul de vedere în această privință, mai cu seamă în sânul acestei Înalte Academii, căreia îi revine cinstea de a fi înscris pe ordinea de zi, chiar în prima sa ședință publică, problema minorităților etnice și care are astfel dreptul să cunoască părerea tuturor membrilor săi, pentru a putea la momentul oportun să judece în mod științific și în deplină cunoștință de cauză.

Au fost încercări de a se prezenta punctul de vedere al statelor cu obligații minoritare ca o tendință de a crea complicații Marilor Puteri, inventând minorități acolo unde nu erau. Nu cred că această prezentare este într-un totu exactă. Nu cred că statele cu obligații minoritare, care au învățat drepturile omului la școala franceză, libertățile constituționale la școala britanică, principiul naționalităților la școala italiană, se pot gândi să întoarcă împotriva profesorilor lor învățămintele sacre primite de la ei.

Mi se pare că poziția țărilor cu obligații minoritare s-ar putea rezuma mai fidel după cum urmează.

Despre ce este vorba?

Este vorba despre punerea în vigoare a obligațiilor noastre actuale?

Răspundem: Să le măsurăm!

Este cumva vorba de anumite îmbunătățiri în cadrul obligațiilor noastre actuale? Răspundem: Să le discutăm!

Este oare vorba de extinderea actualelor noastre obligații? Suntem siliți să răspundem: Să le împărțim!

Este, poate, vorba de punerea problemei minorităților în adevăratul său cadru, care este de natură morală și nicidecum coercitivă? Răspundem: Bizuiți-vă pe noi pentru tot ceea ce morala, spiritul umanitar și interesul general ne ordonă să facem!

Ce este atunci, științific vorbind, dreptul minorităților? Este un drept pozitiv uman, dar regional. Această constatare impune o alegere; dreptul minorităților este sau un drept pozitiv permanent, dar cu o tendință universală, sau un drept temporar menit să salvgardeze drepturile omului până în momentul în care toate interesele vor fi fost armonios conciliate.

Obligațiile statelor față de minorități trebuie să fie universale, sub formă de drept sau sub formă de morală.

Drept pozitiv perpetuu regional este o concepție de neadmis.

Dreptul minorităților nu poate fi de-a pururi dreptul celor învinși și al noilor veniți.

Că universalitatea se realizează pe tărâmul dreptului sau al moralei, nu avem de ales, cele două concepții ne convin în egală măsură. Nu spun nici că o alegere trebuie să fie făcută imediat. Dar trebuie ca o concepție să se orienteze în viitor. Nu știu ceea ce va fi ea. Ceea ce știu este ceea ce nu trebuie să fie. Extinderea obligațiilor actuale, oricare ar fi forma sau metoda lor, numai în sarcina unor state, fără perspective de a se ajunge la un sfârșit, oricare ar fi bunăvoința arătată minorităților, oricare ar fi eforturile pe care le facem pentru a

realiza în privința lor dorințele cele mai mari, toate acestea nu ar duce decât la slăbirea consolidării statelor.

Pacea nu poate fi servită decât printr-un ideal. Or, idealul trebuie să aibă drept bază dreptatea, și nu servitutea internațională.

De aceea spun: Să îndeplinim în mod scrupulos datoria de astăzi. Să plecăm de la ce este.

Să îndeplinim întru totul obligațiile noastre existente sub auspiciile Societății Națiunilor. Minoritățile să fie tratate cu bunăvoință, dar și statele din care ele fac parte să fie tratate la fel.

Să căutăm cu ajutorul Societății Națiunilor ceea ce în cadrul normal poate duce la apropierea tuturor oamenilor, pe care numai limba, religia sau rasa îi separă.

Și când finalitatea urmărită prin tratate va fi atinsă, să trasăm larg programul obligațiilor noastre morale față de oameni, în calitate de oameni. Vom merita astfel mai bine de la patriile noastre respective, vom înfrunta, de asemenea, mai ușor greutățile care par să ne separe astăzi, căci morala este una singură pentru toți și omul este egal omului oriunde s-ar afla.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Nicolae Titulescu, dosar 143/1929, f. 36-56; publ. în Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, București, 1967, p. 273-286.

57

1929 aprilie 16, București

Direcția Siguranței Statului

Notă

Inspectoratul General de Siguranță Cernăuți comunică următoarele informații asupra chestiunii Pascaliei și legătura ei cu chestiunea iredentei ucraineene din Bucovina:

Prima manifestare în practică, ca urmare a discuțiilor relative la Pascalie, s-a remarcat în Bucovina, în ziua de 17 martie curent, în comuna Vilaueca, județul Storojineț, când locuitorii veniți la biserică, spre a-și sfinți mâncările de post pentru parastas, au văzut alături de ei consăteni veniți cu mâncăruri dulci, aduse în același scop. Primii susțineau că sunt în post, iar ceilalți că sunt în câșlegi. Preotul a sfințit cele de post și a părăsit biserica, ceea ce a provocat nemulțumiri în rândurile celorlalți, care susțineau că sunt în câșlegi și au arătat chiar o atitudine agresivă față de preot.

În ziua de „Florii“, se remarcă a doua pornire ostilă a locuitorilor, contra slujbei bisericesti, și anume în comunele: Carapciu p/C și Vilaueca, unde au luat cheile de la biserică și au forțat pe preoți să nu slujească.

Aceste incidente se întind treptat pe toată Valea Ceremușului, cuprinzând comunele: Stăneștii de Jos, Stăneștii de Sus, Mariceni, Răstoace, Berhomet,

Jadova, Lucavăț, Milie, Bereșnița, Ispas, Văscăuți, Voloca, Călinești, Bărbești, Zelenău, Slobozia-Bănila și Zamostea, toate din județul Storojineț.

Prin rapoarte speciale, s-a arătat, domnului ministru al Bucovinei¹, numele agitatorilor din fiecare comună și modul cum au decurs, treptat, aceste agitații religioase, care, grație trecutului, fie al preoților, fie al autorităților nu au dat loc la ciocniri sângeroase.

Din cercetările noastre s-a stabilit că, în majoritate, aceste agitații sunt datorate nu atât credinței, cât mai mult politiciii iredentei ucraineene care, încurajată de acest succes, va păși pe aceeași cale pentru îndeplinirea, mai departe, a scopului urmărit. S-a remarcat că agitatorii dădeau credincioșilor să înțeleagă că românii, fiind de gintă latină, deci frați de sânge cu italienii, francezii, spaniolii și alte popoare catolice, vor să serbeze Paștele cu frații lor, ceea ce convine administrației române, care înclină a da bisericii ortodoxe române o catolicizare lentă. Ei, ucrainenii, ca slavi și ortodocși, urmează a sărbători odată cu frații lor slavi: ruși, bulgari, sârbi etc.

Îngrijorător este că, în comunele arătate mai sus, s-au alcătuit comitete locale din ucrainenii, care au organizat rezistența contra oficerii sărbătorilor după prescripțiile autorităților superioare și care au reușit a atrage în jurul lor majoritatea locuitorilor din comune.

Comitetele citate mai sus, profitând de acest spirit de agitații religioase, tind a-și impune și alte revendicări ale lor, și anume: a închide școlile, cum au închis bisericile, dacă nu se admite ca limbă de predare în școli limba ucraineană și, dacă nu se iau măsuri, să se alunge din comune învățătorii români, care nu vor să predea în limba ucraineană; de asemenea, se agită ideea de a nu plăti impozitele, către statul care le nesocotește credința, și de a nu-și trimite copiii să-și satisfacă serviciul militar.

Din cele arătate mai sus, reiese că tot nord-vestul Bucovinei este în plină agitație și că acestea sunt datorate, în mare parte, pe lângă iredentism și agenților politici interni, care, în dorința de a-și crea o popularitate în sânul populației, speculează, fără nici un scrupul, chiar chestiunile care stau la baza ordinii în stat.

Chestiunea serbării Paștelui nu s-a terminat și acum vine partea grea, pentru o serie de demnitari ai statului, în special preoții care vor avea de ales între a servi a doua oară Paștele sau a suferi urmările din partea populației nemulțumite.

Aceste agitații vor dura până în iunie, când se serbează Înălțarea și Rusaliile, socotite după Paștele serbat la 5 mai.

Arhiva Serviciului Român de Informații, fond „D”, dosar nr. 7097, f. 23-24.

¹ Teofil Sauciuc-Săveanu (1884-1971), profesor de istorie la Universitatea din Cernăuți, parlamentar, ministru de stat (pentru Bucovina) în guvernele condus de Iuliu Maniu între 10 noiembrie și 7 iunie 1930, 20 octombrie 1932-12 ianuarie 1933 și în guvernul condus de Vaida-Voevod (14 ianuarie-9 septembrie 1933) Cf. *Guverne și guvernanți*, p. 235-236.

Act Constitutiv
al Asociației Absolvenților Seminarului
Musulman din Medgidia

Subsemnații constituim o asociație cu denumirea de „Asociația Absolvenților Seminarului Musulman din Dobrogea“ cu scopul de a lupta pe toate căile legale pentru ridicarea nivelului moral, intelectual al populației musulmane.

Scopul asociației este cel prevăzut în statute.

Sediul asociației este în municipiul Constanța.

Durata este nelimitată.

Subsemnații asociați, pentru ca asociațiunea să poată continua după constituire, alegem ca membrii în consiliul de administrație al asociației pe primul period de 3 ani, pe dnii: Nuri Resul, președinte; Rifat Midhat, vicepreședinte; dl Izet Baubec, casier; dl Mustafa Amet, secretar și dnii Suaib Abduraman, Negib Hagi Fazâl, Iacob Zecheria, Sabri Refi, Feuzi Ismail, membri, Dl Etem C. Mola, Enan C. Mola și Abdulachim Selim cenzori, dnii Regeb Ibrahim, Ismail Ibrahim și Ibadula Abdula, supleanți.

Dl Alexandru Alecu, profesor și fost director al Seminarului Musulman din Medgidia, este ales președinte de onoare al asociațiunii.

Asociațiunea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv și al statutelor și deci în stare de a funcționa imediat după îndeplinirea formalităților legale.

Toți membrii asociațiunii urmează a se conforma tuturor dispozițiilor acestui act și statutelor.

S T A T U T U L
Asociației Absolvenților Seminarului
Musulman din Dobrogea

Art. 1. – Se înființează de către absolvenții Seminarului Musulman din Medgidia o asociație cu numele de „Asociația Absolvenților Seminarului Musulman din Dobrogea“, care va avea sediul în municipiul Constanța.

Art. 2. – Durata asociației este nelimitată.

Art. 3. – Scopul asociației este:

a) A fi organul de informație, susținere și de activitate în Dobrogea al absolvenților Seminarului Musulman, din care face parte integrantă.

b) A dezvolta în marginile puterilor ei viața culturală a membrilor săi, organizând biblioteci, excursii, societăți corale, reviste, ziare, tipografii, bănci etc., ajutând orice manifestație culturală și artistică și îndemnând populațiunea

musulmană spre luminarea ei prin conferințe publice și predici religioase, ținute de membrii asociației.

c) Dezvoltarea sentimentului de solidaritate colegială și a sentimentului patriotic între membri; susținerea prestigiului membrilor; apărarea celor amenințați a cădea victime în muncă dreaptă și cinstită; aplanarea eventualelor neînțelegeri între membri prin jurii ad-hoc, etc.

Mutualitatea colegială: ajutoare la nevoi (boală, accidente, familie grea) pentru membrii în curent cu plata cotizației, acestea fie direct, fie prin intervenții la alte societăți, autorități, particulari etc.

e) Susținerea membrilor față de autorități și de ori ce altă persoană.

f) Va primi donații și legate.

Despre membri

Art. 4. – Toți absolvenții Seminarului Musulman din Dobrogea devin membri obligați ai asociației.

Art. 5. – Fiecare membru este obligat a plăti suma de 100 (una sută) lei ca taxă de înscriere și o cotizație anuală de 500 (cinci sute) lei. Pentru această fiecare membru va da o declarație scrisă prin care va consimți la reținerea ei de către cele 4 muftiate sau de revizoratele școlare și locurile competente.

Art. 6. – Toți membrii asociației trebuie să se supună tuturor îndatoririlor prevăzute în statutul asociației, precum și hotărârilor adunării generale și comitetului de conducere.

Art. 7. – Membrii dovediți că lucrează împotriva intereselor asociației și cei cari vor fi întârziați doi ani cu plata cotizației, precum și acei ce nu se supun statutului și hotărârilor organelor de conducere, vor fi îndepărtați de comitet sub rezerva aprobării adunării generale. Ei vor pierde toate drepturile asupra asociației și asupra cotizațiilor. Membrii îndepărtați pentru neplata cotizațiilor pot fi reprimiți dacă le aduc la curent.

Cei îndepărtați prin culpă vor putea reîntra în asociație după un termen de 2 ani, sub rezerva aprobării adunării generale, după gradul de culpabilitate.

Art. 8. – Membrii sunt datori a-și plăti cotizațiile regulat, a lucra fiecare în cercul său pentru ridicarea prestigiului membrilor asociației și pentru îndeplinirea punctelor din statute.

Membrii în curent cu plata cotizațiilor au următoarele drepturi:

a) A se bucura de ajutoarele arătate de aceste statute în măsura mijloacelor asociației.

b) A se adresa asociației ori de câte ori li se aduce o atingere demnității și moralului lor.

c) A lua parte la vot și la discuțiile adunării generale.

d) A se bucura de ajutoare în excursii și a se folosi de biblioteca asociației, conform regulamentului ce se va întocmi la înființarea ei.

Veniturile asociației

Art. 9. – Veniturile asociației se alcătuiesc:

- a) Din taxele de înscriere ale membrilor.
- b) Din cotizațiile anuale ale membrilor.
- c) Din daruri și orice alte venituri.

Art. 10. – Sumele încasate până la 2000 (două mii) lei, se vor ține în casa comitetului iar ceea ce trece peste această sumă se va depune la o instituție bancară spre fructificare.

În caz de nevoie casierul poate ridica de la depunere până la 5000 (cinci mii) lei; de la această sumă în sus banii se vor ridica cu aprobarea și cu delegația comitetului.

Conducerea asociației

Art. 11. – Asociația se conduce de adunarea generală, de comitet și de comisia cenzorilor.

Art. 12. – Pentru o mai strânsă legătură între membri și asociație comitetul va numi în fiecare județ câte un delegat care va reprezenta asociația și care va primi însărcinarea de a face încasări înaintându-le casierului.

Secretarul va ține în bună regulă arhiva.

Art. 13. – Adunarea generală se va face odată pe an, în ziua hotărâtă de comitet. Localitatea se va fixa în adunarea generală.

Ziua adunării și ordinea de zi vor fi aduse de către comitet la cunoștința membrilor cu 15 zile mai înainte.

Adunarea se va face având un număr de jumătate plus unul din numărul total al membrilor înscriși.

În caz că nu întrunește această condițiune adunarea va avea loc în a doua duminică, cu orice număr de membri vor fi prezenți.

Adunarea va îndeplini următoarele lucruri:

- a) Va asculta darea de seamă făcută de comitet și de comisia cenzorilor.
- b) Va aproba bilanșul și proiectul de buget pe anul viitor.
- c) Va alege membri în comitet și comisia cenzorilor și supleanților.
- d) Se va pronunța asupra membrilor îndepărtați.
- e) Va lua orice măsură va crede în interesul asociației.
- f) Adunarea generală va putea fi convocată și în ședințe extraordinare, de către cenzori sau de 25 membri, după cererea prezentată Comitetului.

Art. 14. – Comitetul se alcătuiește din 9 membri aleși pe 3 ani prin vot secret.

Comitetul se înnoește în fiecare an cu 3 membri. Membri ieșiți la sorți pot fi realeși. În fiecare an, imediat după alegere, comitetul alege din sânul său un președinte, un vice-președinte, un casier și un secretar.

Art. 15. – Președintele reprezintă asociația. El convoacă comitetul și adunarea generală, îngrijește de bunul mers și propășirea asociației, în marginile statutului de față.

El poate lucra în numele comitetului având delegația acestuia, atunci când comitetul nu se poate întruni mai des.

Casierul face încasările, ținând registre în regulă de încasări, partizi etc.

Art. 16. – Comitetul are următoarele îndatoriri:

a) Lucrează pentru îndeplinirea statutelor de față și hotărârilor adunării generale.

b) Îngrijește de buna păstrare a fondurilor și se sârguește pentru propășirea morală și materială a asociației.

c) Hotărăște împărțirea ajutoarelor în marginile bugetului.

d) Ia inițiativă și organizează serbări și excursii.

e) Numește comisii de anchetă și jurii de împăciuire.

f) Întreține legături strânse cu delegații din fiecare județ.

g) Pregătește darea de seamă anuală și întocmește bilanțul și proiectul de buget.

Art. 17. – Comitetul va ține cel puțin 4 ședințe pe an și de câte ori va fi nevoie.

Art. 18. – Pentru toate operațiile bănești și pierderi de orice natură, provenite din neglijență sau rea credință, sunt solidar răspunzători toți membrii comitetului.

Art. 19. – Comisia cenzorilor se alcătuiește din 3 cenzori și 3 supleanți, aleși în fiecare an de adunarea generală.

Ei au următoarele îndatoriri:

a) Verifică situația bănească cel puțin de 2 ori pe an.

b) Supraveghează întregul mers al asociației.

c) Numește noi membri la vacantele ivite în comitet.

d) Convoacă adunarea generală când crede de cuviință.

Dispoziții generale

Art. 20. – Când asociația va deveni persoană morală, atunci va avea dreptul de a primi legate și donațiuni.

Art. 21. – Asociația nu se poate desființa dacă cel puțin 25 membri consimt la continuarea ei.

Art. 22. – Aceste statute nu se pot modifica decât în adunarea generală convocată cu cel puțin 2 luni înainte, fiind de față cel puțin 2/3 din numărul membrilor înscriși și cu o majoritate de 3/4 din numărul membrilor prezenți.

Statutele de față s-au votat cu unanimitate de adunarea generală în ședința de la 22 mai 1929, fiind de față 62 membri din 92 înscriși.

ss) Nuri Resul

“ Sadâc H. Memt

“ Tasin Ibraim

“ Abdula Septar

“ Sucri Cali

ss) Rustem O. Resul

“ Ahmed Murtaza

“ Azis M. Devlet

“ Memet C. Asan

“ Kemal Isleam

“ Seit A.
“ Enan C. Mola
“ Seit Veli Osman
“ Iacob H. Memet
“ Abdula Gemil
“ Halil Cadâr
“ Ibraim Musa
“ Saib H. Abdurain
“ Sucri Facri
“ Negib Fazâl
“ Chiazim S. Amet
“ Ibadula Abdula
“ Ismail Ibraim

“ Salim I.
“ Iacob Zecheria
“ Geafar Iusuf
“ Izet Geafar
“ Regeb Ibram
“ Salim Geafer
“ Mustafa Amet
“ Ferhat Abdula
“ Suliman H. Ismail
“ Ragaib H. Saledin
“ Sefchet Musa
“ Ismail Selimşa
“ Izet Baubec

Redactor și martor pentru identitate
ss) Selim Abdulachim, Avocat

*Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, fond Tribunalul Județean Constanța, dosar
1148/1929, f. 17-19.*

59

1929 iunie 12, Cluj

Eilige nicht zusammenhängende kurze Notizen über das Loos der ungarischen
Minoritäten in Siebenbürgen
(nur in Schlagworten)

1). Im allgemeinen muß darauf hingewiesen werden, daß die Minoritäten in Siebenbürgen nur als Staatsbürger II, die Ungarn sogar als solche III. Kategorie behandelt werden. Gründe hiefür: Haß und Neid wegen der höheren Kultur der Ungarn, angestammter Rassen und Klassenhaß.

Der Letztere wird besonders gegen die höheren gesellschaftlichen Schichten bemerkbar, da die heutigen Rumänen Siebenbürgens, mit wenigen Ausnahmen, vor 1848 Leibeigene dieser höheren ungarischen Klassen waren, da die jetzigen, hiesigen rumänischen Machthaber und Politiker zum großen Teile Bauern- und Popensöhne oder Enkel sind, die das angeerbte Gefühl der sozialen und kulturellen Inferiorität nicht loswerden können, welches sich in grenzlosem Hasse gegen die ungarische Nation manifestiert. Die Einzelnen, in Folge hervorragender Verdienste in den ungarischen Adel erhoben, sind in der Folge ganz zu Ungarn geworden und haben sich mit dem ungarischen Adel identifiziert.

2). Grundtendenz jeder rumänischen Regierung und Partei ist die Entnationalisierung, respective Rumänisierung der Minoritäten, insbesondere der Ungarn, deren geistige, moralische und kulturelle Superiorität sie unangenehm fühlen und dabei von der Furcht wegen der Nachbarschaft Ungarns

befallen sind, deshalb suchen sie auch jeden intellektuellen Kontakt mit Ungarn hintan zu halten: Verbot der Einführung ungarischer Zeitungen, mit sehr geringer Ausnahme; Verhinderung oder Erschwerung, daß ungarische Künstler, Schauspieler, Liedertafel etc. herüber kommen, sehr erschwerten Bücherimport; große Erschwerung der Erlangung von Konzessionen für ungarische Theatergesellschaften, die sogenannten Vergnügungsabgaben für Vorstellungen (auch für Wohltätigkeitszwecke) sind für ungarische Veranstaltungen doppelt so hoch (26%) als für rumänische Vorstellungen (13%), was auf die hiesige Entfaltung ungarischer Kunst und Literatur sehr lähmend wirkt. Die mit roher Gewalt, leidenschaftlich betriebene Rumänisierung der Ungarn im Allgemeinen und insbesondere derjenigen die angeblich von Rumänen abstammen sollen, ist der Angelpunkt der rumänischen Politik und kommt hauptsächlich in einzelnen szekler Komitaten vor, da sie behaupten, daß die dortige Bevölkerung in alten Zeiten rumänisch war und erst in der Folge magyarisiert wurde. In einigen wenigen Fällen mag es zutreffen und mögen die Vorfahren vor vielen Generationen Rumänen gewesen sein, aber die Nachkommen sind seit Menschengedenken durch und durch Ungarn und reden keine andere Sprache. In den allermeisten Fällen ist aber von einem rumänischen Ursprung gar keine Rede und dennoch werden die Nachkommen gezwungen die rumänischen Schulen zu besuchen.

Das Steckenpferd der rumänischen Politik ist die Namensanisierung geworden. Es gibt heute vielleicht hunderttausende Ungarn, die fremde, zumeist deutsche Namen tragen, aber seit vielen Generationen Ungarn geworden sind, in Folge ihres fremden Namens dürfen sie aber keine ungarische Schulen besuchen.

Es gibt massenhaft, zur Zeit Maria Theresias eingewanderte Armenier, die geradezu fanatische ungarische Patrioten geworden sind und die von ihrem armenischen Ursprung heute zumeist nur den fremden Namen haben und nur ungarisch sprechen, dennoch werden sie nicht als Ungarn anerkannt und müssen entweder die rumänischen oder eventuell armenische Schulen besuchen, aber solche gibt es keine. Auch die Juden stehen vor der Wahl die Kinder in rumänische Schulen oder in solche mit hebräischer Unterrichtsprache zu senden, auch wenn sie sich als Ungarn erklären. Alle Zigeuner werden als Rumänen betrachtet, selbst wenn sie nur ungarisch reden und sich für Ungarn halten.

Im Szatmarer Komitat leben viele Tausende schwäbische Familien, die seit Generationen in Sprache und Gefühl Ungarn geworden sind, die Regierung aber will sie nicht als solche anerkennen und zählt sie auf Grund der verhängnisvollen Namensanalyse zu den Deutschen, in der Hoffnung dieselben sodann leichter rumänisieren zu können. Ihrem leidenschaftlichen Protest wird keine Rechnung getragen, sie müssen plötzlich gegen ihren Willen wieder Deutsch sein.

Ungarn, griechischkatholischer oder orthodoxer Religion werden eo ipso als Rumänen registriert und als solche betrachtet, ihre Kinder dürfen nur die rumänischen Schulen besuchen, selbst wenn sie außer Ungarisch keine andere Sprache sprechen, in einer einzigen Stadt hat die ungarische Gemeinde auf diese Weise über 4000 Seelen verloren.

Ungarn, griechischkatholischer Konfession, wurden bei der letzten

Volkszählung vielfach mit großen Geldstrafen belegt, weil sie sich nicht als Rumänen haben eintragen lassen wollen. Durch das rücksichtslose Vorgehen der Behörden erschreckt, wollten im Udvarhelyer Komitate zahlreiche Familien dieser Kategorie zur unitarischen Kirche übertreten. Dies wurde dem dortigen unitarischen Geistlichen zur Schuld gelegt und er wurde zu Verantwortung gezogen. Derselbe wurde 1928 am 9. Februar von der Gendarmerie roh mißhandelt und mußte, trotz seines verrenkten Fußes, bei sehr strenger Kälte 30 km. zu Fuß zurücklegen, so daß er an den Folgen sehr erkrankte.

Ähnliche Fälle roher Brutalität sind an der Tagesordnung. Jede grundlose Anzeige genügt damit die Gendarmen höchst brutal vorgehen. Allerdings mag dies häufig nur der Brutalität der unteren Organe zuzuschreiben sein, doch in sehr vielen Fällen finden diese Ausschreitungen die stillschweigende, sogar wohlwollende Zustimmung der vorgesetzten Behörden.

Am Neujahrstage 1929 wurde einem ungarischen Burschen von dem Gendarmerie Unteroffizier sämtliche Zähne eingeschlagen, weil derselbe in angeheitertem Zustande die ungarische Hymne sang.

3) Das Hauptbestreben der rumänischen Politik ist auf die baldmöglichste und volle Vernichtung der ungarischen konfessionellen Schulen gerichtet.

In Siebenbürgen erfolgte die Schulbildung seit jeher durch die von verschiedenen Konfessionen erhaltenen und von Staate anerkannten und auch subventionierten Schulen. Diesen Schulen wurde der Krieg offen erklärt, es werden fortwährend Vorwände gesucht (und oft mit Erfolg) diese Schulen zu schließen oder weingstens ihnen das Öffentlichkeitsrecht zu entziehen, was einen sicheren, wenn auch langsameren Tod bedeutet.

Diese konfessionellen Schulen haben zumeist recht ausgedehnten Grundbesitz in Folge von Donationen der Landesfürsten oder Schenkungen reicher Magnaten etc. besessen, und der Ertrag davon diente zur Bestreitung der Erhaltungskosten. Dieser Grundbesitz wurde nun faßt gänzlich expropriert, zumeist gegen ein Spottentgelt (definitive Ablösungssumme in der Regeln nicht höher oft sogar niedriger wie einjähriger Ertrag des Besitzes). In Folge dessen verfügen die ungarischen Schulen nur über sehr reduzierte Einkommen, wobei auch die Subventionen seitens der Regierung fehlen, da solche trotz aller Versprechungen noch immer nicht zugestanden worden sind. Dennoch verlangt der rumänische Staat, daß die konfessionellen Schulen eben so hohe Jahresgehälter ihren Lehrern geben, wie die reich dotierten Staatsschulen, selbst dann, wenn die Lehrer darauf verzichten und erklären, sich mit einem geringeren Gehalt zufrieden zu stellen. Auch in diesem Falle ist dies ein Grund für die Sperrung der Schule.

Der Unterricht an allen hiesigen Schulen ist außerordentlich mangelhaft und die wissenschaftliche Bildung spielt dabei nur eine sehr geringe Rolle, doch darauf wird rumänischerseits auch kein Gewicht gelegt.

Ungarische Kinder die rumänisch nicht können, müssen die Mehrzahl der Lehrgegenstände in rumänischer Sprache lernen und in derselben die Prüfung vor ihnen unbekanntem rumänischen Lehrern (die ihre Muttersprache gar nicht verstehen) ablegen. Natürlich fallen bei solchen Prüfungen 60 bis 70%, oft noch

viel mehr, durch. Auf die Kenntnisse in wissenschaftlichen Fächern wird kein Gewicht gelegt. Der ungarische Schüler muß rumänische Geographie, rumänische Geschichte und Literatur (bis in lächerliche Details) gut kennen. Alles übrige ist nebensächlich.

Es ist geradezu unbeschreiblich, wie in zehn Jahren die Durchschnittsbildung der Mittelschulen zurück gegangen ist.

Etwas antipädagogischeres wie das rumänische Unterrichtssystem, kann man sich gar nicht vorstellen.

In den Szekler Komitaten, namentlich dort, wo die angeblichen magyarisierten Rumänen wohnen, sind zahlreiche Staatsschulen angeblich mit ungarischer Unterrichtssprache errichtet worden und dabei kann ein großer Teil der dort angestellten Lehrer kein Wort Ungarisch, die Schüler aber kein Wort Rumänisch. Man kann sich vorstellen, wie dort der ungarische Unterricht gut bestellt ist.

Die Minoritätsschulen erhalten nicht die ihnen vertragsmäßig zukommenden Unterstützungen, aber die ungarischen Gemeinden sind verpflichtet in sehr vielen Fällen sehr bedeutende Summen für den Bau von rumänischen Staatsschulen zu zahlen, selbst dann, wenn sie eigene Minoritätsschulen in derselben Gemeinde besitzen und da selbst gar keine, oder nur vereinzelt Rumänen leben. Oft sind diese widerrechtlich verlangten Kontributionen enorm und belasten schwer das Gemeindebudget.

In Klausenburg gibt es einen speziellen Kurs für ungarische Handelsschüler. unlängst wurde eine Verordnung erlassen, wonach Knaben mit deutsch klingenden Namen aus demselben ausgeschlossen werden. Die Mehrzahl der Schüler sind ungarische Juden mit deutsch klingenden Namen, die aber nur ungarisch reden.

4) Ungarische Kinder reformierter, katholischer etc. Religion werden gezwungen bei staatlichen Festen dem Gottesdienste in der rumänischen orthodoxen Kirche beizuwohnen.

Bei staatlichen Festen oder bei Anwesenheit der königlichen Familie, rumänische Minister etc. müssen, über polizeiliche Verordnung, auch die Ungarn die rumänische Fahne hissen, vielfach sogar illuminieren. Eine Verordnung, die sogar von den Rumänen nicht immer befolgt wird, die aber von den Minoritäten befolgt werden muß.

Um dem Auslande gegenüber den Anschein zu erwecken als ob hier die Minoritäten ganz zufrieden wären, hat die Regierung großes Gewicht darauf gelegt, daß am Tage des zehnjährigen Jubiläums der Schaffung Großrumäniens die Minoritäten vom Feste nicht fernbleiben. Selbstverständlich konnte ein ungarischer Patriot diesen Wunsch nicht erfüllen, deshalb ließen die rumänische Behörden durch Geldmittel, Versprechungen und Drohungen einzelne ungarische Bauern überreden, bei der Feier in Vertretung der ungarischen Nation zu erscheinen. Auf diese Weise ist es ihnen gelungen, daß im Ganzen circa 400 ungarische Bauern (zumeist traurige Existenzen) dort waren. Es ist aber auch vorgekommen, daß Tafeln mit ungarischen und deutschen Aufschriften im Zuge von Rumänen getragen worden sind, ohne daß ein einziger Ungar oder Sachse

diesen Tafeln geholt wäre.

5) Die Gleichberechtigung der Nationalitäten in Rumänien besteht nur auf dem Papiere in der Wirklichkeit besteht sie nicht.

Es ist streng verboten, daß ein Anhänger der rumänischorthodoxen Kirche, auch wenn er sich als Ungar bekennt, zur katholischen, protestantischen oder unitarischen Kirche übertrete, aber nicht vice versa.

Angehörige einer Minorität dürfen außer in rumänische Schulen nur in solche gehen, die von ihrer eigenen Konfession erhalten werden. Deutsche dürfen keine ungarische und Ungarn keine deutsche Schulen besuchen, ebenso wenig Katholiker protestantische Schulen und vice versa. Selbstverständlich stehen die rumänische Schulen für alle offen.

Der Gebrauch der Muttersprache wird für die Minoritäten möglichst eingeschränkt. Selbst in rein ungarischen Gegenden und Städten kann man sich des ungarischen bei administrativen Behörden, bei Gericht, Finanzämter etc. nicht bedienen. Man muß sich eines Advokaten oder Dolmetscher bedienen, was große Geldauslagen und Zeitverlust bedingt und häufig in Folge nicht ganz entsprechende Übersetzungen zu unbefriedigenden Resultaten führt. Auch alle Erlässe, Verordnungen, Vorladungen etc. erfolgen nur in rumänische Sprache, was zur Folge hat, daß dieselben besonders auf dem Lande einfach nicht verstanden werden, deshalb häufige Terminversäumnisse, Außerachtlassung der Erlässe, vielfache Vexationen und Strafen.

Selbst in rein ungarischen Gegenden sind überall bei den Behörden, Ämtern etc. Tafeln angebracht mit dem Verbot Ungarisch zu reden. Neulich wurde durch den Präsidenten des Gerichtshofes in Großwardein sogar die Verfügung erlassen, daß selbst die Advocaten untereinander oder mit ihren Klienten im Gerichtsgebäude, selbst außerhalb der Verhandlungen, nicht ungarisch reden dürfen. Gegen die Zuwiderhandelnden wird das Verfahren eingeleitet.

In rein ungarischen Städten stehen die Straßenbenennungen nur in rumänischer Sprache. Firmaaufschriften müssen rumänisch lauten. Rein ungarische Aufschriften sind verboten, wünscht ein Kaufmann neben der rumänischen Aufschrift auch solche in ungarischer Sprache anzubringen, muß er eine sehr erhöhte Taxe zahlen. Die Besteuerung ist in Allgemeinen sehr ungleichmäßig, ungarische Kaufleute müssen oft das Zehnfache dessen zahlen, was gleichen rumänischen Geschäften auferlegt wird.

In Siebenbürgen sind vielfach Richter aus dem alten Königreich angestellt worden, welche die hiesigen Gebräuche und Verhältnisse und vor allem die hier noch geltenden Gesetze absolute nicht kennen und sich auch keine Mühe nehmen, dieselben kennen zu lernen, dazu der Mangel an Möglichkeit mit den nur Ungarisch redenden Parteien zu verkehren, deshalb sind Urteile oft sehr unbefriedigend, ungerecht, den hiesigen Gesetzen nicht entsprechend.

6) Die Agrarreform in Siebenbürgen verfolgt nur in zweiter Linie angeblich soziale Zwecke, das Hauptgewicht liegt darauf, die Minoritäten, und zwar in erster Linie die Ungarn, wirtschaftlich zugrunde zu richten. Schon das Expropriationsgesetz macht einen Unterschied zwischen Siebenbürgen und

Altrumänien, indem die belassene Quote und auch die Ablösungssumme für das alte Königreich bedeutend höher bemessen worden ist.

Aber auch hier in Siebenbürgen wurde dasselbe Gesetz Rumänen und Ungarn gegenüber sehr verschieden angewendet. Während die Ungarn zumeist nur mit großen Opfern ihre gesetzliche Quote retten konnten, haben Rumänen, namentlich Politiker und Beamte, das Vielfache erhalten.

Die definitive Ablösungssumme beträgt durchschnittlich kaum den Betrag eines einjährigen Ertrages. Der Staat hat sich große Latifundien als staatliche Reserven vorbehalten, die sodann entweder um einen Spottpreis rumänischen Gutsbesitzern oder nur ausnahmsweise, aber dann zu enormen Preis, Ungarn verpachtet wurde. Dieser jährliche Pachtzins kommt in der Regel der Ganzen Ablösungssumme gleich.

In einzelnen Komitaten (so zum Beispiel in Temes) kaufen die wohlhabenden Rumänen aus diesen Reserven die von Ungarn exproprierten Gütern um einen Spottpreis, während die ungarischen Bezugsberechtigten mit dem Hinweis, daß nicht genug Land da ist, leer ausgehen.

Während man den Landbesitz den ungarischen Kirchen nahezu ganz (bis auf ein Minimum) enteignet hat, hat man solchen, vielfach selbst in Gemeinden, wo gar keine rumänischen Kirchen sind, für dieselben in ausgiebigem Maße reserviert, für den Fall, daß dort später eventuell doch eine rumänische Kirche entstehen könnte.

Ein Agrarbeamter hat sogar, auf die Vorstellung einer reformierten Kirchengemeinde hin, offen erklärt, daß eine geheime Verordnung bestehe, wonach ungarische Kirchengemeinden Landbesitz nicht gegeben werden könne.

Es ist vorgekommen, daß im Jahre 1927 in der Gemeinde Hari die ungarische Bauernbevölkerung von ihren, ihr gesetzlich zugesprochenen Weideplätzen von rumänischen Bauern mit Gewalt vertrieben wurde. Als die Behörden um Schutz angegangen worden sind, wurde dieselbe allerdings zugesagt und bewaffnete Gendarmen an Ort und Stelle gesendet zum Schutz der Vertriebenen, doch konnten oder wollten dieselben nichts ausrichten und sahen einfach zu, wie die Rumänen die Ungarn gräßlich mißhandelten. Einer wurde sogar halbtot geschlagen und dann in den Fluß geworfen, wo er ertrank. Sechs andere sind in Folge der erlittenen Wunden schwer krank und durch viele Monate arbeitsunfähig geworden. Selbstverständlich wurden die Schuldigen nie bestraft. Dieser Fall steht leider nicht vereinzelt da und analoge Ausschreitungen bei passivem, wo nicht billigem Verhalten der Behörden wiederholt vorgekommen.

In den Minoritätskirchen, namentlich in den Grenzgebieten, wohnen noch immer politische Geheimagenten oder Spitzel dem Gottesdienste vielfach bei und erstatten ihre Berichte, auf Grund derselben die Geistlichen häufig unbegründeten Vexationen ausgesetzt sind.

7) Ungarische Schulen werden vielfach für Zwecke rumänischer Behörden requiriert, ohne Entgelt, und ohne dafür ein anderes Lokal für Schulzwecke anzuweisen.

In Hermannstadt wurde das berühmte, alte römischkatholische Waisenhaus,

von der Militärverwaltung einfach für rumänische Kriegswaisen requiriert.

Die rumänische Behörden haben es insbesondere auf ungarische Kasinos (Klubs) und andere ähnliche Institutionen abgesehen, namentlich wenn dieselben ein Vermögen besitzen, worauf sie Hand anlegen können und leider oft mit Erfolg.

Das planmäßige Vorgehen dabei besteht in der Regel darin, daß vorerst das Verlangen gestellt wird, daß diese ungarischen Vereinigungen auch rumänische Mitglieder aufnehmen, und wehe, wenn diesem Wunsche nicht Rechnung getragen wird. Die Rumänen trachten bald die Majorität daselbst zu erlangen und verfügen dann nach freiem Ermessen über das ganze Vermögen.

So geschah es in Deva (Komitat Hunyad) wo die ungarische Gesellschaft seit 1842 ein Kasino (Klub) hatte, mit großem, eigenen Hause und nicht unbedeutendem Vermögen. Es wurde von Ungarn aus mit ungarischem Gelde gebildet. 90% der Mitglieder waren Ungarn. Bis zum Jahre 1921 wurde der ungarische Charakter selbst von den Rumänen anerkannt. Unter behördlichem Druck, war das Kasino gezwungen vorerst einzelne, sodann immer zahlreichere rumänische Mitglieder aufzunehmen, bis dieselben in der Majorität waren und dann im Jahre 1921, über Befehl des Prefecten, dem Verein den ungarischen Charakter einfach angestochen und das ganze große Vermögen für rumänisches Eigentum erklärt haben. Natürlich blieben alle Proteste erfolglos.

In Jara (Komitat Torda), bemächtigten sich die Rumänen ebenfalls des ungarischen Kasinos (Klubs) indem sie in einer Generalversammlung an welcher sehr viele Rumänen, sogar solche die nicht einmal Mitglieder der Kasinos waren, teilgenommen haben, und den Beschluß fassten, das Kasino für rumänische Schulzwecke zu überlassen. Der energische Widerspruch der ungarischen Eigentümer wurde gar nicht beachtet.

Solche Fälle sind nicht vereinzelt, und analoge Verwaltungen sind in großer Zahl im Zuge. Die ungarische Vereine stehen ganz schutzlos da. Sie können die Aufnahme der rumänischen Mitglieder kaum verweigern, da sich dieselben am Vereine selbst rächen würden, werden sie aber aufgenommen, so hört eigentlich damit der frühere Verein auf zu existieren.

Ähnliches Schicksal droht auch dem Altertumsmuseum in Alba Iulia (Gyulafehérvár) welches ebenfalls ausschließlich von Ungarn mit ungarischem Gelde gegründet wurde.

Ebenso bedroht erscheint die Existenz des großen, reichen, bedeutenden Museums des Siebenbürgischen Museumvereins.

Dieser Verein vor circa 70 Jahren durch ungarische Magnaten in Klausenburg gegründet, hat auf Grund großartiger Schenkungen und Dotationen der ungarischen Gesellschaft ein Museum errichtet, welches zu den bedeutendsten in Ungarn gehört hat. Der Wert der Sammlungen kann gar nicht abgeschätzt werden und beträgt jedenfalls viele hundert Millionen. Es besitzt sehr reiche und interessante naturwissenschaftliche Sammlungen, eine sehr große Bibliothek, die ganze historische Vergangenheit Siebenbürgens umfassende Archive, die Familien-Archive Historischer Geschlechter und eine ganz besonders reiche Antiquitätensammlung, darunter einen weltberühmten,

geradezu unschätzbar großen Goldfund aus der Völkerwanderungszeit (Unikum) und viele andere große Kostbarkeiten. Seit vielen Jahrzehnten hat die ungarische Gesellschaft getrachtet diese Sammlungen zu vermehren. Jedenfalls kann behauptet werden, daß kein Pfennig nicht ungarischen Geldes dafür verwendet wurde. Als vor nahezu 50 Jahren eine neue Universität in Ungarn errichtet werden sollte, haben gerade diese Sammlungen des Vereines die ungarische Regierung veranlaßt, daß die Universität gerade in Klausenburg errichtet werde.

Der ungarische Staat hat mit dem Verein einen Vertrag abgeschlossen, wonach alle Sammlungen desselben der Universität zur wissenschaftlichen Benützung gegen einen jährlichen Pachtsschilling überlassen werden, doch hat sich der Verein alle Rechte betreffend sein ausschließliches und ausdrücklich anerkanntes Eigentum, vorbehalten.

Der Verein bestand ursprünglich ausschließlich aus Ungarn, nur ein bis zwei wissenschaftlich hervorragende Rumänen (Erzbischof Baron Saguna) wurden gleich anfangs als Mitglieder aufgenommen.

Der ungarische Charakter wurde selbst zur Zeit des österreichischen Absolutismus uneingeschränkt anerkannt, während dies jetzt von der rumänischen Regierung in Frage gestellt wird.

Vor zehn Jahren hat die rumänische Regierung sämtliche Sammlungen des Vereines mit Gewalt in Besitz genommen und benützt dieselben ohne seither dem Vereine auch nur einen Pfennig gezahlt zu haben. Sie verlangt, daß der ausschließlich ungarische Charakter angegeben werde und hat das Verlangen gestellt, daß zahlreiche rumänische Mitglieder aufgenommen werden, was jedoch der Verein in Befürchtung einer drohenden Majorisierung, bis jetzt verweigert hat. Die Regierung wünscht ferner, daß der Vizepräsident rumänischer Nationalität sei und die Protokolle sowohl in ungarischer als auch in rumänischer Sprache geführt werden und verletzt durch diese Forderungen die Autonomie des Vereines. Sie hat bereits alle ungarischen Aufschriften von den Ausstellungsobjekten eingenemächtigt, ohne Zustimmung des Eigentümers, entfernt und mußte ihr auch der unschätzbare Goldfund auf autoritativem Verlangen ausgeliefert werden. Auch wird dem Vereine sehr gedroht, daß er eventuell aufgelöst werden könnte und in diesem Falle würde der unermäßliche Schatz in den Besitz der Regierung übergehen. Wenn dies bis heute noch nicht geschehen ist, so ist der Grund davon gewiss nur der, daß die Regierung sich gefürchtet hat, hiedurch einen europäischen Skandal hervorzurufen.

Der Verein ist sich dessen bewußt, daß diese Sammlungen für öffentliche, wissenschaftliche Forschungen bestimmt sind, und daß die Universität dieselben dringend benötigt und hat von Anfang an erklärt, daß er gewillt sei, wie bis jetzt, den allergrößten Teil der Sammlungen Pachtweise der Universität zur Benutzung zu überlassen und will nur die Archive und alle, auf die ungarische Vergangenheit Bezug habenden Objekte in eigener Regie erhalten, hält aber an dem ungarischen Charakter des Vereines fest und will nur ihm genehme Personen als Mitglieder aufnehmen, wobei er gar nicht abgeneigt ist, auch einzelne, wissenschaftlich tätige und hochgebildete Rumänen als Mitglieder zuzulassen.

Nahezu seit acht Jahren dauern diese endlosen Verhandlungen mit der Regierung, konnten aber, in Folge der Intransigenz der Behörden, nicht zum Abschlusse kommen.

Der Verein ist aber entschlossen auf seine Rechte nicht zu verzichten und ist bereit zu Wahrung derselben sogar internationale Instanzen anzurufen.

8) Bei weitem der größere Teil der ungarischen Beamten wurde nach der Übernahme des Imperiums von den Rumänen entlassen, was das viel schlechtere Funktionieren der ganzen Administration zur Folge hatte, auch der Post- und Eisenbahnbetrieb ist fühlbar viel schlechter geworden. Die Unzahl der entlassenen Beamten, die schwer einen anderen Erwerb finden konnten und die Familien derselben, sind dem allergrößten Elend Preis gegeben, um so mehr, da die Regierung den entlassenen Beamten keinen Ruhegehalt zahlt, ebenso wenig wie den schon früher, durch die ungarische Regierung pensionierten, obgleich die rumänische Regierung zur Auszahlung der Pensionen völkerrechtlich verpflichtet wäre.

9) Überall im ganzen Lande sind alle Erinnerungszeichen an die glorreiche ungarische Vergangenheit, namentlich alle diesbezüglichen Kunstwerke (Monumente, Statuen, Gedenktafeln, Inschriften etc.) behördlich entfernt, vielfach sogar vernichtet worden. Nicht nur die Monumente der Könige und Helden, aber auch jene der Dichter, Gelehrten etc. sind weggeschafft, vielfach beschädigt worden.

Das künstlerische, aus Holz geschnitzte Kriegerdenkmal in Klausenburg wurde durch verbrecherische Hände zertrümmert und in Stücke gehauen in den Fluß geworfen.

Der Giebel der prachtvollen Franz Josefs Universität in Klausenburg war durch eine großartige Allegoriengruppe geschmückt, in deren Mitte der Kaiser Franz Josef im Krönungsornat in Überlebensgröße den Grundstein der Universität niederlegend, dargestellt war.

Im Jahre 1919 wurde die Universität von den Rumänen gewaltmäÙig übernommen und als eine rumänische Universität neu eingeweiht. Zu dieser Feier ist König Ferdinand persönlich nach Klausenburg gekommen.

Die rumänische Behörden haben es für angezeigt gefunden, aus diesem Anlasse von der Monumentalfigur des Kaisers und Königs Franz Josef den Kopf ab zu hauen und auf die Straßen zu werfen, was nicht leicht ging, da zu diesem Zwecke große, kostspielige Gerüste errichtet werden mußten.

König Ferdinand selbst soll über diesen Vandalismus empört gewesen sein und gab den Befehl, daß der Kopf wieder angebracht und die Gruppe restauriert werden soll. Dies geschah jedoch nie und vor zwei Jahren wurde das ganze Kunstwerk entfernt und lediglich durch Aufschrift und rumänische Wappen ersetzt.

Eine Büste von Franz Josef wurde aus der Universität einfach auf der Straße geworfen, von wo es dann in einen Hof gerettet Monate lang Wind und Wetter ausgesetzt gestanden hat, bis es endlich spurlos verschwunden ist.

Die prächtige Universität, die über 500.000 Bände zählende Bibliothek, das schöne, neue ungarische Theater, die großartige Klinik mit allem dazu gehörigen

wissenschaftlichen Instituten sind Überreste der fortgeschrittenen ungarischen Kultur in Siebenbürgen, heute befinden sich dieselben in den Händen der Rumänen und werden von denselben bei jeder Gelegenheit als die Wahrzeichen der blühenden rumänischen Kultur gepriesen und mit nationalem Stolz den Fremden gezeigt.

Wie, warum, durch welche unerwartete Wendung des Schicksals sie in den Besitz dieser monumentalen ungarischen Kulturschätze gekommen sind, daß wird nie gesagt.

*

Diese Fragen sind noch in folgenden Werken ausführlich behandelt:

1) Arthur v. Balogh, Schutz der Minderheiten, 1928

2) Zsombor Szász, Transylvania in Rumänien, 1926

3) Recueil des griefs de la minorité Hongroise de Roumanie de 1919-1922, Budapest, 1922

4) The religious minorities in Transylvania, Bacon Press, Boston, Beacon Street 25, 1928

5) Verschiedene Jahrgänge der „Glasul Minorităților“ (besonders Schulfragen), 1923-1929

6) „Magyar Kisebbség“ Jahrgänge 1921-1929

Beigeschlossen eine Zusammenstellung über die Agrarfrage in englischer Sprache.

Klausenburg-Koloszvár den 12. VI. 1929

Stephan von Ugron
a.o. Gesandter und bevollmächtigter Minister a.D.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Ugron Istvan, dosar 29, f. 5-11

Traducere:

Notițe fugare neînlanțuite despre destinul minorității maghiare
din Transilvania
(numai în locuțiuni)

1) Trebuie arătat faptul că, în general, minoritățile din Transilvania sunt tratate doar ca cetățeni de categoria a doua, maghiarii chiar de categoria a treia. Motivele pentru aceasta sunt: ura și invidia din cauza culturii superioare a maghiarilor, moștenirea de rasă și ura de clasă.

Ultima poate fi vizibilă îndeosebi față de păturile sociale mai înalte, deoarece românii de azi din Transilvania, cu mici excepții, au fost înainte de 1848 iobagi ai acestor clase maghiare mai înalte, deoarece actualii deținători ai

puterii și politicienii români sunt, în cea mai mare parte, fii și nepoți de țărani și preoți care nu pot să se debaraseze de sentimentul moștenit al inferiorității sociale și culturale pe care și le manifestă printr-o ură nemărginită față de națiunea maghiară. Unii, ca urmare a unor merite deosebite, ridicăți la rangul de nobil maghiar, au devenit apoi în totalitate maghiari și s-au identificat cu națiunea maghiară.

2) Tendința principală a oricărui guvern și partid român este deznaționalizarea, respectiv românizarea minorităților, îndeosebi a maghiarilor a căror superioritate spirituală, morală și culturală o resimt în mod neplăcut fiind cuprinși de aceea de teama vecinătății cu Ungaria, căutând astfel să oprească orice contact intelectual cu Ungaria (interzicerea, cu foarte mici excepții, a importului de ziare ungurești, împiedicarea sau îngreunarea venirii aici a artiștilor unguri, a actorilor, a societăților corale etc., import de cărți foarte îngreunat), mari dificultăți în obținerea de concesiuni pentru societățile teatrale ungare; așa numitele impozite de distracții pentru reprezentații (chiar și pentru scopuri de binefacere) sunt pentru spectacolele ungare de două ori mai mari (26%) decât pentru spectacolele românești (13%), ceea ce are un efect paralizant asupra dezvoltării artei și literaturii maghiare de aici. Românizarea exercitată cu forță brutală, pătimăș, asupra maghiarilor în general și în mod deosebit asupra acelora care au proveniență românească, constituie punctul de rezim al politicii românești și se petrece mai cu seamă în județele secuiești deoarece ei presupun că populația de acolo în timpurile mai vechi au fost români și abia pe urmă au fost maghiarizați. În puține cazuri poate fi chiar așa și s-ar putea ca strămoșii lor, cu multe generații mai înainte, să fi fost români, dar descendenții lor sunt de când lumea cu desăvârșire numai maghiari și nu vorbesc altă limbă. În cele mai multe dintre cazuri nu este vorba despre nici o proveniență românească și totuși urmașii lor sunt forțați să frecventeze școlile românești.

Calul de bătaie al politicii românești a devenit analiza numelor. Există astăzi probabil sute de mii de maghiari care poartă nume străine, de cele mai multe ori germane, dar care de multe generații au devenit maghiari însă, ca urmare a numelui lor străin, nu au dreptul să frecventeze nici o școală maghiară.

Există în număr mare armeni imigrați în timpul Mariei Tereza care au devenit de-a dreptul patrioți maghiari fanatici dar, din proveniența lor armenească, astăzi, de cele mai multe ori au numai numele străin și vorbesc numai limba maghiară, totuși nu sunt recunoscuți ca maghiari și trebuie sau să frecventeze școlile românești sau, eventual, școlile armenești dar, din acestea nu există nici una. Și evreii sunt gata să-și trimită copiii înainte de alegeri la școli românești sau la acelea care au ca limbă de predare ebraica chiar dacă ei se declară maghiari. Toți țiganii sunt considerați drept români chiar dacă ei vorbesc numai maghiara și se consideră maghiari.

În județul Satu Mare trăiesc multe mii de familii șvăbești care de generații au devenit în limbă și în simț maghiari însă guvernul nu voiește să-i recunoască ca atare și îi socotește, în baza fatalelor liste nominale, în rândul germanilor în speranța ca apoi să-i poată româniza mai ușor. Protestului lor înflăcărat nu i se dă nici o importanță, ei vor trebui dintr-o dată, împotriva voinței lor, să devină din

nou germani.¹

– Maghiarii de religie greco-catolică sau ortodoxă, vor fi de la sine înregistrați ca români și considerați ca atare, copiii lor vor trebui să frecventeze numai școlile românești chiar dacă ei în afară de limba maghiară nu vorbesc altă limbă, într-un singur oraș comunitatea maghiară a pierdut în acest fel peste 4.000 de suflete.

Maghiarii de confesiune greco-catolică au fost amendați la ultimul recensământ al populației adesea cu mari sume de bani deoarece nu au voit să se înregistreze ca români. Speriați de măsurile brutale ale autorităților, în județul Odorhei, numeroase familii din această categorie au dorit să treacă la biserica unitariană. Pentru aceasta a fost învinovățit preotul unitarian de acolo și a fost tras la răspundere. Acesta a fost brutal maltratat la 9 februarie 1928 de către jandarmerie și a trebuit, în ciuda piciorului scrântit, pe un frig foarte puternic, să parcurgă înapoi pe jos 30 de km, astfel că, în urma acestora, s-a îmbolnăvit foarte tare.

Cazuri asemănătoare de crudă brutalitate sunt la ordinea zilei. Orice denunț neîntemeiat ajunge pentru ca jandarmii să procedeze foarte brutal. Bineînțeles că adesea aceasta poate fi atribuită numai brutalității organelor inferioare, totuși, în foarte multe cazuri, aceste excese au loc cu încuviințarea tacită, ba chiar binevoitoare, a autorităților superioare. În anul 1929 de Anul Nou, unui tânăr maghiar i-au fost rupți câțiva dinți de către un subofițer de jandarmi deoarece acesta în stare de beție a cântat imnul unguresc.

3) Strădania principală a politicii românești este îndreptată asupra distrugerii totale cât se poate de repede a școlilor confesionale maghiare.

În Transilvania școlarizarea a avut loc întotdeauna în școli întreținute de diverse confesiuni recunoscute și întreținute de către stat. Acestor școli le-a fost declarat în mod deschis război, se vor căuta mereu pretexte (și, adesea, cu succes) pentru a închide aceste școli sau, cel puțin, să nu le mai acorde dreptul de publicitate, ceea ce înseamnă, chiar dacă mai înceată, o moarte sigură.

Aceste școli confesionale au deținut proprietăți funciare, de cele mai multe ori destul de vaste, în urma donațiilor din partea principilor sau ale magnaților bogați etc., iar venitul din acestea servea pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere. Această proprietate funciară a fost acum, aproape în totalitate expropriată, de cele mai multe ori la prețuri derizorii (suma de răscumpărare definitivă, de regulă, nu este mai mare, ba adesea chiar mai mică, decât venitul pe un an al proprietății). În urma acestei situații școlile maghiare dispun numai de venituri reduse la care se adaugă și lipsa subvențiilor din partea guvernului deoarece acestea, cu toate promisiunile făcute, nu s-au realizat încă. Totuși statul român pretinde ca școlile profesionale să acorde învățătorilor acestora un salariu anual la fel de mare precum în școlile de stat bogat dotate chiar și în cazul în care învățătorii renunță la acesta și se declară mulțumiți cu un salariu mai mic. Și în aceste cazuri aceasta constituie un motiv pentru închiderea școlii.

Învățămintul în toate școlile de aici este extraordinar de defectuos, iar

¹ Vezi documentul nr.46 (1928 septembrie 10, Carei)

educația științifică are doar un rol foarte mic totuși, din partea română nepunându-se nici un preț pe ea.

Copiii maghiari care nu știu românește trebuie să învețe majoritatea materiilor în limba română și, în același timp, trebuie să-și dea examenele cu învățători români necunoscuți lor (care nu le înțeleg deloc limba maternă). Natural, cad la asemenea examene 60 până la 70%, adesea mult mai mulți. Nu se pune nici o bază pe cunoștințele specialităților științifice. Elevul maghiar trebuie să știe bine (până la detalii ridicole) geografia României, istoria și literatura română. Orice altceva este fără importanță.

Este de-a dreptul de nedescris cât a regresat în 10 ani învățământul în școlile medii.

Ceva mai antipedagogic decât sistemul de învățământ românesc nu se poate în nici un fel închipui.

În județele secuiești, anume acolo unde locuiesc presupușii români maghiarizați, au fost ridicate numeroase școli de stat, afirmativ cu limba de predare maghiară, dar în acestea o mare parte a învățătorilor angajați nu cunosc nici un cuvânt maghiar, elevii însă nici un cuvânt românesc. Se poate închipui cât de bine se face acolo învățământul maghiar.

Școlile minoritare nu primesc, conform acordului, ajutoarele cuvenite însă, comunitățile maghiare sunt obligate, în foarte multe cazuri, să plătească sume însemnate pentru construcția școlilor de stat românești chiar dacă în aceeași comună au propriile școli minoritare și chiar dacă nu trăiește nici un român sau numai câțiva români izolați. Adesea aceste contribuții, pretinse în mod nedrept, sunt enorme și împovărează greu bugetul comunal.

La Cluj exista un curs special pentru elevii maghiari ai unei școli comerciale. Nu de mult s-a emis un ordin potrivit căruia băieții cu nume sonore germane vor fi excluși de la acest curs. Majoritatea elevilor sunt evrei maghiari cu nume sonore germane, dar care vorbesc numai maghiara.

4) Copiii maghiari de religie reformată, catolică etc. vor fi obligați ca la festivitățile de stat să participe la serviciul divin în bisericile ortodoxe române.

La sărbătorile publice sau cu prilejul prezenței familiei regale, a miniștrilor români etc. trebuie, prin dispoziție polițienească, ca și maghiarii să arboreze steagul românesc, de multe ori chiar să-l ilumineze. O dispoziție care nu este întotdeauna îndeplinită chiar de către români dar care trebuie îndeplinită de către minorități.

Pentru a da impresia în fața străinătății că aici minoritățile ar fi pe deplin mulțumite, guvernul a pus mare preț pe faptul ca de ziua jubileului a 10 ani de la crearea României Mari minoritățile să nu lipsească de la serbări. Bineînțeles un patriot maghiar nu a putut îndeplini această dorință de aceea, autoritățile românești au convins, prin mijloace bănești, promisiuni și amenințări câțiva țărani maghiari să apară la sărbătoare ca reprezentanți ai națiunii maghiare. În acest fel au reușit ca în total să fie prezenți cca. 400 de țărani maghiari (cei mai mulți având o existență tristă). S-a întâmplat chiar să fie purtate în mers de către români table cu inscripții maghiare și germane fără ca măcar un singur maghiar sau sas să fi purtat aceste table.

5) Egalitatea naționalităților în România apare numai pe hârtie, în realitate nu există.

Este strict interzis ca un adept al bisericii ortodoxe române, chiar dacă el se consideră maghiar, să treacă la biserica catolică, protestantă sau unitariană dar nu și vice-versa.

Aparținătorii unei minorități au voie, în afara școlilor românești, să frecventeze numai pe acelea care sunt susținute de propria confesiune. Germanii nu au voie să frecventeze nici o școală maghiară, maghiarii nu au voie să frecventeze nici o școală germană, la fel de puțin școli catolice și protestante și vice-versa. Bineînțeles școlile românești sunt deschise pentru toți.

Folosirea limbii materne se va restrânge pe cât posibil pentru minorități. Chiar în ținuturi și orașe curat maghiare nu se poate folosi limba maghiară la autoritățile administrative, la judecătorie, la oficiile financiare etc. Trebuie să se servească de un avocat sau de un translator, ceea ce necesită mari sume de bani și pierdere de timp, și adesea, ca urmare a traducerilor total necorespunzătoare, se ajunge la rezultate nemulțumitoare. De asemenea, toate decretetele, ordinele, citațiile etc. sunt scrise numai în limba română, ceea ce are ca urmare faptul că ele, îndeosebi la țară, pur și simplu nu vor fi înțelese, și de aici frecvente amânări de termene, nerespectarea decretelor, multiple vexațiuni și amenzi. Chiar în ținuturi pur maghiare sunt puse peste tot, la autorități, la oficii etc. afișe cu interdicția de a se vorbi limba maghiară. Mai nou s-a emis chiar prin președintele Tribunalului din Oradea dispoziția că însăși avocații nu au voie să vorbească limba maghiară între ei sau cu clienții lor în clădirea tribunalului, și în afara dezbaterilor. Împotriva contraveniențelor se va intenta acțiune.

În orașe complet maghiare denumirile de străzi sunt numai în limba română. Inscricțiunile firmelor trebuie să fie românești. Inscricțiunile complet maghiare sunt interzise, dacă un comerciant dorește să pună alături de o firmă românească una asemănătoare în limba maghiară, el trebuie să plătească o taxă foarte mărită. Impozitarea este în general foarte inegală, comercianții maghiari trebuie să plătească adesea înzecit, ceea ce nu se impune firmelor românești asemănătoare.

În Transilvania au fost angajați numeroși judecători din Vechiul Regat care nu cunosc absolut deloc obiceiurile și raporturile de aici și, înainte de toate, legile care mai sunt încă valabile aici și nu-și dau nici o osteneală să le cunoască, și de aici imposibilitatea colaborării cu părțile vorbitoare de limbă maghiară, existența adesea de sentințe nemulțumitoare, injuste, necorespunzătoare legilor de aici.

6) Legea de reformă agrară din Transilvania a urmărit numai în al doilea rând pretinse scopuri sociale, greutatea cea mai mare constă în aceea că minoritățile și anume, în primul rând, maghiarii să fie ruinați economic. Chiar Legea pentru expropriere face o deosebire între Transilvania și Vechiul Regat atunci când partea lăsată și suma de răscumpărare pentru Vechiul Regat a fost prețuită cu mult mai mult.

Dar și aici în Transilvania aceeași lege a fost aplicată foarte diferit față de români și față de maghiari. În timp ce maghiarii de cele mai multe ori și-au putut

salva numai cu mari jertfe cota lor legală, românii, mai ales politicienii și funcționarii, au obținut mult mai mult.

Suma de răscumpărare definitivă este, în medie, abia de valoarea venitului pe un an. Statul și-a reținut mari latifundii drept rezerve de stat, care apoi au fost arendate fie la prețuri derizorii proprietarilor români, fie în mod excepțional, dar cu prețuri enorme maghiarilor. Această arendă anuală este egală de regulă cu întreaga sumă de răscumpărare.

În unele județe (spre exemplu, în Timiș) românii înstăriți cumpără din aceste rezerve, care au fost expropriate din proprietățile maghiarilor, la un preț derizoriu, în timp ce maghiarii îndreptății rămân cu maseaua goală și cu referirea la pământul insuficient de acolo.

În timp ce moșiile bisericilor maghiare au fost expropriate aproape în întregime (până aproape de minimum) acestea, chiar în comunele unde nu există nici o biserică românească, au fost rezervate pentru ele în cantități îndestulătoare pentru cazul în care acolo eventual s-ar putea ca mai târziu să se înființeze o biserică românească.

Un funcționar al reformei agrare, în urma reclamației unei comunități bisericesti reformate, a declarat deschis că ar exista un ordin secret potrivit căruia proprietățile comunităților bisericesti maghiare nu se vor putea da.

S-a întâmplat ca în anul 1927 în comuna Heria (județul Alba) țăranii să fie izgoniți cu forța de către țăranii români de pe locurile lor de pășunat, locuri promise lor prin lege. Când autoritățile au fost solicitate pentru protecție, acestea, firește, au promis acest lucru iar jandarmi înarmați au fost trimiși la fața locului pentru protecția celor alungați, dar aceștia n-au putut sau n-au vrut să acționeze și s-au uitat pur și simplu cum românii îi maltratau îngrozitor pe maghiari. Unul a fost lovit aproape mortal și apoi aruncat în râu unde s-a înecat. Alți șase sunt grav bolnavi ca urmare a rănilor suferite și incapabili de muncă pentru mai multe luni. Bineînțeles, vinovații nu au fost niciodată pedepsiți. Acest caz, din păcate, nu este singular, căci s-au petrecut excese analoage în care comportarea pasivă, incorectă a autorităților s-a repetat.

În bisericile minoritarilor, mai ales în ținuturile de graniță, sunt prezenți mereu agenți politici secreți sau copoi ai serviciului divin ce își întocmesc rapoartele, iar pe baza acestora preoții sunt expuși frecvent unor vexațiuni nefondate.

7) Școli maghiare sunt deseori rechiziționate pentru scopuri ale autorităților românești fără despăgubire și fără ca să se aloce un alt local în scopuri educative.

La Sibiu renumitul orfelinat vechi romano-catolic a fost rechiziționat pur și simplu de administrația militară pentru orfanii români de război.

Autoritățile românești au avut în vedere în mod deosebit cazinourile (cluburi) maghiare și alte instituții asemănătoare și, mai ales, dacă acestea posedă o avere, pe care ei să poată pune mână și, din păcate, adeseori cu succes.

Procedeu planificat constă de regulă în aceea că înainte de toate este exprimată dorința ca aceste asociații maghiare să primească și membrii români și chiar dacă acestei dorințe nu i se răspunde. Românii năzuiesc să ajungă curând în majoritate și să dispună apoi, potrivit propriei aprecieri, asupra întregii averi.

Așa s-a întâmplat la Deva (județul Hunedoara) unde societatea maghiară a avut un Cazinou (club) de la 1842, cu o casă mare, proprie, și nu o neînsemnată avere. El a fost întemeiat de maghiari, din bani maghiari. 90% din membrii au fost maghiari. Până în anul 1921 caracterul său maghiar a fost recunoscut chiar de români. Sub presiunea autorităților Cazinoul a fost silit să primească, mai întâi câte un membru iar apoi tot mai numeroși membrii români, până când aceștia au ajuns în majoritate și apoi în anul 1921 prin dispoziția prefectului, asociației i-a fost retezat pur și simplu caracterul maghiar și întreaga mare avere a fost declarată ca proprietate românească. Natural toate protestele au rămas fără rezultat.

La Iara (județul Turda) românii s-au înstăpânit, de asemenea, asupra Cazinoului (clubului) maghiar în timp ce într-o adunare generală la care au participat foarte mulți români, chiar și din aceia care n-au fost niciodată membrii ai Cazinoului, au luat hotărârea să-l cedeze pentru scopuri educaționale românești. Opoziția energică a proprietarilor maghiari nici măcar nu a fost luată în seamă.

Asemenea cazuri nu sunt singulare, astfel de violări sunt în curs în număr mare. Asociațiile maghiare sunt fără nici o protecție aici. Ele nu pot refuza primirea membrilor români deoarece aceștia se vor răzbuna chiar pe asociație, dacă însă vor fi primiți, încetează, de fapt, prin acesta, existența vechii asociații.

O soartă asemănătoare amenință Muzeul de Arheologie din Alba Iulia care, la fel, a fost întemeiat exclusiv de maghiari, cu bani maghiari.

La fel de amenințată apare existența marelui, bogatului însemnatului muzeu, Asociația Muzeului Ardelean.

Această asociație a fost întemeiată în urmă cu 70 de ani, la Cluj de magnații maghiari care, pe baza impunătoarelor donații și dotații a societății maghiare, au înființat un muzeu considerat printre cele mai însemnate din Ungaria. Valoarea colecțiilor nici nu poate fi măcar apreciată și se ridică în orice caz la multe sute de milioane. Posedă colecții de științele naturii foarte bogate și interesante, o foarte mare bibliotecă, o arhivă cuprinzând întreg trecutul istoric al Transilvaniei, arhive familiale ale neamurilor istorice și o colecție deosebit de bogată de anticități, între acestea o mare descoperire de aur de renume mondial, de-a dreptul inestimabilă, din perioada migrației popoarelor (unică) și multe alte mari valori. De multe decenii societatea maghiară a aspirat să mărească aceste colecții. În orice caz poate fi afirmat că nici un Pfennig de bani nemaghiari nu s-au întrebuințat pentru acesta. Când în urmă cu aproape 50 de ani a trebuit să se înființeze o nouă universitate în Ungaria, tocmai aceste colecții ale asociației au dat prilej Guvernului ungar ca universitatea să se înființeze chiar la Cluj.

Statul ungar a încheiat cu asociația un contract potrivit căruia toate colecțiile acesteia vor fi cedate universității pentru folosință în scopuri științifice în schimbul unei areni anuale totuși, asociația și-a păstrat toate drepturile privind proprietatea sa exclusivă și în mod expres recunoscută.

Asociația a fost constituită inițial în exclusivitate din maghiari, doar unul până la doi români de frunte din punct de vedere științific (episcopul baron Șaguna) au fost primiți ca membrii chiar de la început.

Caracterul maghiar a fost recunoscut în mod nelimitat chiar în vremea absolutismului austriac, în vreme ce acum acesta este pus în discuție de către Guvernul român.

În urmă cu 10 ani Guvernul român a luat prin forță în proprietatea să câteva colecții ale asociației și le folosește fără ca de atunci să fi plătit asociației nici măcar un Pfennig. El pretinde să se renunțe la caracterul său exclusiv maghiar și și-a manifestat dorința să fie primiți ca membrii numeroși români, ceea ce asociația, de teama unei majorități amenințătoare, a refuzat-o până în prezent. Guvernul dorește ca vicepreședintele să fie de naționalitate română, iar protocoalele să fie întocmite atât în limba maghiară cât și în limba română, dar prin această pretenție lezează autonomia asociației. El a îndepărtat deja în mod arbitrar, fără aprobarea proprietarului, toate inscripțiile maghiare de pe obiectele expoziției și a trebuit să predea la cererea autoritativă inestimabila descoperire de aur. De asemenea, va fi foarte crud pentru asociație faptul că ea ar putea fi eventual dizolvată, iar în acest caz, ar trebui ca imensă comoară să fie predată în proprietatea guvernului.

Dacă acest lucru nu s-a întâmplat până azi, motivul este numai acela că guvernul se teme că prin aceasta ar da naștere unui scandal european.

Asociația este conștientă de faptul că aceste colecții sunt în mod cert necesare pentru cercetările publice științifice și că universitatea are nevoie de ele în mod stringent și a declarat de la început că ar fi dispusă, la fel ca până în prezent, să lase în folosință cea mai mare parte a colecțiilor sub formă de arendă universității și dorește numai ca arhivele și toate obiectele care au tangență cu trecutul maghiar să le mențină în propria regie, stăruind însă asupra caracterului maghiar al asociației și dorind să primească ca membrii persoane agreeate de ea și neavând nimic împotrivă să admită individual ca membri, români erudiți cu activitate științifică.

Aproape de opt ani durează aceste nesfârșite tratative cu guvernul, dar din cauza intransigenței autorităților nu s-a putut să se ajungă la o concluzie.

Asociația este însă hotărâtă să nu renunțe la drepturile sale și este gata ca pentru apărarea acestora să apeleze chiar la instanțele internaționale.

8) De departe cea mai mare parte a funcționarilor maghiari au fost concediați după preluarea imperiului de către români, ceea ce a avut ca urmare funcționarea mult mai proastă a întregii administrații chiar și activitatea întreprinderilor de poștă și căi ferate a devenit simțitor mai proastă. Numărul imens al funcționarilor concediați care, cu greutate și-au putut găsi un alt loc de muncă și familiile acestora, au fost jertfiți celei mai mari mizerii, cu atât mai mult cu cât guvernul nu a plătit funcționarilor concediați pensiile sociale, cu atât de puțin a plătit și pensionarilor, celor deja mai demult pensionați de Guvernul ungar, cu toate că Guvernul român ar fi obligat, conform dreptului internațional, la plata pensiilor.

9) Pretutindeni, în întreaga țară, au fost înlăturate de către autorități toate însemnele ce amintesc de trecutul glorios unguresc, mai ales, operele de artă privitoare la acesta (monumente, statui, plăci comemorative, inscripții etc.), deseori au fost chiar distruse. Nu numai monumente ale regilor și eroilor au fost

îndepărtate, ci și cele ale poeziilor, învățaților etc. acestea adesea fiind deteriorate.

Monumentul eroilor din Cluj, sculptat artistic în lemn, a fost nimicit de mâini criminale și rupt în bucăți, și apoi a fost aruncat în râu.

Frontonul minunat al Universității Francisc Josif din Cluj a fost împodobit printr-un grup alegoric măreț în mijlocul căruia a fost reprezentat împăratul Francisc Josif și împărăteasa la încoronare, ornați în mărime supranaturală depunând piatra de fondare a universității.

În anul 1919, universitatea a fost luată cu forța de către români și a fost inaugurată din nou ca universitate românească. La această sărbătoare a venit personal la Cluj regele Ferdinand.

Autoritățile românești au găsit de cuviință să îndepărteze cu această ocazie capul de pe figura monumentală a împăratului și regelui Francisc Josif și să-l arunce pe stradă, ceea ce nu a fost ușor deoarece în acest scop au trebuit să ridice schele mari și scumpe.

Însuși regele Ferdinand a fost revoltat pentru acest vandalism și a dat ordinul ca să fie readus capul iar grupul să fie restaurat. Acest lucru nu s-a întâmplat însă niciodată și, în urmă cu doi ani, întreaga operă de artă a fost îndepărtată și, din păcate, înlocuită cu inscripții și stema românească.

Un bust al lui Francisc Josif a fost pur și simplu aruncat din universitate afară pe stradă de unde apoi a fost mântuit stând abandonat luni de zile într-o curte, în vânt și ploaie, până când în sfârșit a dispărut fără urmă.

Minunata universitate, biblioteca numărând peste 500.000 de volume, frumosul și noul teatru maghiar, măreața clinică cu toate instituțiile științifice aparținătoare de aceasta sunt rămășițe ale culturii progresiste maghiare din Transilvania; astăzi ele se află în mâinile românilor și sunt preamărite de aceștia cu fiecare prilej ca un semn al culturii românești înfloritoare și arătate cu mândrie națională străinilor.

Cum, de ce, prin ce schimbare neașteptată a sorții au ajuns în stăpânirea acestor comori cultural-monumental maghiare nu se spune niciodată.

Aceste probleme mai sunt tratate în mod amănunțit în următoarele lucrări:

1. Arthur v. Balogh, Protecția minorităților, 1928

2. Zsombor Szász, Transilvania în România, 1926

3. - " -

4. Minoritățile religioase din Transilvania, Bacon Press, Boston, 1928

5. Diferiți ani de apariție ai publicației „Glasul minorităților“ (îndeosebi probleme școlare)

6. „Minoritatea maghiară“ 1921-1929

Anexat un material despre problema agrară în limba engleză.

Cluj, 12.VI.1929

Stephan von Ugron

a.o. Ambasador și ministru plenipotențiar a.d

Lege
pentru
Ratificarea Concordatului

Articol unic. – Guvernul este autorizat a ratifica și a face să se execute Concordatul încheiat la Vatican la 10 mai 1927 între România și Sfântul Scaun.

Se alătură la legea de față copii și traducțiuni autentice după: 1) sus zisul Concordat; 2) adresa Ministerului Afacerilor Străine din 20 iulie 1928 către Nunțiatura Apostolică la București, și 3) adresa de răspuns a Nunțiaturii Apostolice din 22 octombrie 1928 către Ministerul Afacerilor Străine.

Această lege, dimpreună cu Concordatul și adresele la dânsul anexate, s-a votat de Senat în ședința de la 25 mai anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de nouăzeci și trei voturi, contra nouă.

Președinte, Traian Bratu

(L.S.S.)

Secretar, A. Oțoiu

Această lege, dimpreună cu Concordatul și adresele la dânsul anexate, s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 29 mai anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de una sută nouăzeci și șapte voturi, contra unu.

Președinte, St. Cicio Pop

(L.S.A.D.)

Secretar, I. Brătulescu

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul statului și publicată în Monitorul Oficial.

Dat în București, la 11 iunie 1929,

În numele Maiestății sale, Regelui Mihai I:

Nicolae, Principe al României.

Gheorghe Buzdugan.

(L.S.St.)

Ministrul afacerilor străine,

G.G. Mironescu

Ministrul cultelor și artelor,

Dr. Aurel Vlad

Ministrul justiției,

Gr. N. Iunian

Nr. 1842

Concordatul din 10 mai 1927

Sanctitatea sa PAPA PIU XI, reprezentat prin Eminența sa Reverendisimă, cardinalul PETRU GASPARRI, secretarul său de stat, și Majestatea sa, regele României FERDINAND I, reprezentat prin Excelența sa, dl GOLDIS, ministrul său, secretar de stat la Departamentul Cultelor și Artelor, după ce și-au schimbat

împuternicirile, recunoscute în bună și cuvenită formă, au convenit asupra dispozițiilor următoare:

Articolul I

Religia catolică Apostolică Romană, de orice rit, se va practica și exercita liber și în public în tot Regatul României.

Articolul II

În Regatul României Ierarhia Catolică va fi astfel constituită:

A) Pentru ritul grec:

Provincia Bisericească Alba-Iulia și Făgăraș.

Mitropolia:

Blaj

cu patru sufragani:

1. Oradea-Mare

2. Lugoj

3. Gherla (Scaunul Episcopal și Capitolul urmează a fi transferate de comun acord între Sfântul Scaun și Guvernul regal).

4. O nouă Diocesă ce urmează a fi înființată în Nord, cu Scaunul Episcopal ce urmează a fi desemnat de comun acord între Sfântul Scaun și Guvernul regal.

Din această Diocesă vor face parte și greco-rutenii cu o administrație specială.

B) Pentru ritul latin:

Provincia Bisericească a Bucureștilor:

Mitropolia:

București

cu patru sufragani:

1. Alba-Iulia

2. Timișoara

3. Satu Mare și Oradea Mare împreunate aeque principaliter.

Prin ratificarea prezentului Concordat, încetează administrația Apostolică, iar teritoriul Oradiei Mari trece sub jurisdicția Episcopului actual de Satu Mare.

4. Iași. La această Diocesă se va alipi Bucovina.

Teritoriul Vechiului Regat trece de la jurisdicția Congregației de Propaganda Fide la dreptul comun.

C) Pentru ritul armean:

Un șef spiritual pentru toți armenii din regat, cu scaunul în Gherla.

Sfântul Scaun nu va proceda la nici o modificare a ierarhiei, mai sus stabilită, nici a circumscripțiilor Provinciilor bisericești și a Dioceselor, fără acord prealabil cu Guvernul român, afară de micile modificări parohiale cerute de binele sufletelor.

Articolul III

Nici o parte din Regatul României nu va depinde de un Episcop al cărui Scaun s-ar găsi afară din hotarele Statului Român; de asemenea nici o Diocesă din România nu se va putea întinde dincolo de hotarele țării.

Articolul IV

Comunicația directă a Episcopilor, a Clerului și poporului cu Sfântul Scaun, și vice-versa, în materie spirituală și în afaceri bisericești, va fi absolut liberă.

Articolul V

1. Aceea care vor fi chemați a cârmui Diocesele, tot așa ca și Coadjutorii lor cum iure successionis, precum și Șeful spiritual al Armenilor, vor trebui să fie cetățeni români, afară de excepțiile admise de comun acord de Sfântul-Scaun și Guvernul regal.

2. Sfântul Scaun, înainte de numirea lor, va notifica Guvernului regal persoana ce urmează a fi numită spre a se constata, de comun acord, dacă n-ar fi în contra ei motive de ordin politic.

Articolul VI

Episcopii, înainte de a-și lua în primire Diocesele, vor depune jurământ după formula ce urmează:

„Înaintea lui Dumnezeu și pe Sfintele Evanghelii, jur și promit credință Maiestății sale, regelui României, precum și Succesorilor săi, și, cum se cuvine unui episcop, a respecta și a face să se respecte de către supușii mei, împreună cu credința către rege, Constituția și legile țării. Pe lângă aceasta, nu voi întreprinde nimic care să fie de natură a aduce atingere ordinii publice sau integrității statului. Așa să-mi ajute Dumnezeu și aceste Sfinte Evanghelii“.

Articolul VII

Formula rugăciunilor pentru suveran „Domine salvum fac Regem“ se va cânta, în slujbele religioase, conform normelor liturgice.

Articolul VIII

Episcopii vor avea deplină libertate în exercițiul funcțiilor lor bisericești și în cârmuirea propriilor lor Diocese. Ei vor putea exercita toate drepturile și prerogativele proprii oficiului lor pastoral conform disciplinei aprobată de Biserica Catolică și vor fi liberi a da instrucțiuni religioase, morale și bisericești așa cum o cere oficiul lor sacru. În cazul când ele ar fi de un interes general și publicate de dânsii, vor fi după aceea aduse de asemenea la cunoștința Ministerului Cultelor. De ei vor depinde exclusiv ceilalți membri ai Clerului Catolic în tot ce privește numirea lor și exercitarea oficiului lor sacru.

Numirea făcută va fi adusă la cunoștința Ministerului Cultelor.

Articolul IX

Statul recunoaște Bisericii Catolice, reprezentată prin legitimele ei autorități ierarhice, personalitatea juridică, conform dreptului comun al țării.

În consecință, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitolele, starostiile, abațiile, episcopiile, mitropoliile și celelalte organizații canonic și legal constituite, sunt persoane juridice, iar deplina proprietate a bunurilor lor, de orice natură ar fi ele, este garantată de către stat, conform Constituției Regatului, Bisericii Catolice, reprezentată prin legitimele ei autorități ierarhice.

Articolul X

Biserica Catolică și membrii ei, cetățeni români, se vor bucura din partea statului de un tratament care nu ca putea fi inferior aceluia de care se bucură, după Constituție, celelalte religii ale Regatului.

Pe lângă aceasta, se înțelege că episcopii români diocesani de ritul grec, precum și arhiepiscopul latin din București, vor fi senatori de drept.

Articolul XI

1. În toate Bisericile Catedrale se va menține Capitolul canonicilor în starea juridică și patrimonială în care se află actualmente, sub rezerva dispozițiilor articolului XIII. Noua Diocesă va fi prevăzută cu capitolul său.

2. Canonicii vor trebui să fie cetățeni români, afară de excepțiunile admise de comun acord de către Sfântul Scaun și Guvernul regal.

Articolul XII

1. Episcopii vor fi liberi a înființa noi parohii, a stabili sau a fonda biserici filiale; însă dacă vor cere ajutorul statului, vor trebui să procedeze în înțelegere cu guvernul, care își va da consimțământul dacă este vorba de 400 de familii pentru orașe și 200 de familii pentru sate. În cazuri speciale, guvernul va putea să-și dea consimțământul chiar pentru un număr inferior de familii.

2. Numirea parohilor, care vor trebui să fie cetățeni români și să nu fi suferit vreo condamnare prin sentință definitivă, pentru crime contra siguranței statului, este de competența exclusivă a episcopului. Consimțământul guvernului se va cere în cazul când ar fi vorba a se numi paroh un străin, care, totuși, va fi dator să dobândească ulterior calitatea de cetățean român.

Articolul XIII

1. Se va constitui un patrimoniu sacru interdiocesan cu titlurile de rentă română, care aparțin actualmente prebendelor episcopilor, ale canonicilor, ale parohilor și ale seminariilor teologice.

2. Destinația Patrimoniului sacru este întreținerea Episcopilor și a Ordinariatelor, a Seminariilor teologice, a Canonicilor și a persoanelor în serviciile parohiilor. În cazul când veniturile menționate la 1, n-ar atinge cantitatea cuvenită, conform articolului X, statul va suplini lipsa, conform legilor în vigoare privitoare la salarizarea clerului.

3. Acest Patrimoniu sacru va fi administrat de Consiliul Episcopilor diocesani, conform statutelor întocmite de ei înșiși și aprobate de Sfântul Scaun și de guvern.

Aceiași Consiliu va administra veniturile rentei provenind din Fondul General Catolic de Religie și din Fondul General Catolic de Instrucție, care se bucură deja de personalitate juridică și rămân în starea patrimonială și juridică actuală.

5. Patrimoniul sacru se va bucura de personalitate juridică conform dreptului comun al țării.

Articolul XIV

Proprietățile școlilor, ale institutelor de educație și de binefacere și ale tuturor celorlalte instituțiuni pioase ale fiecărei diocese, vor fi administrate de

autoritățile diocesane și atribuite aceluiași scop prevăzut de fiecare fundație aparte, conform modalităților prevăzute de legele statului.

Articolul XV

Drepturile și îndatoririle de patronat, de orice categorie, sunt și rămân desființate fără nici o indemnizație.

Clădirile sfinte, casele parohiale cu dependențele lor și celelalte bunuri, afectate de către patron bisericii, a) dacă sunt înscrise în cărțile funduare pe numele persoanelor juridice arătate la art. IX, rămân în deplina lor proprietate; b) dacă sunt înscrise pe numele patronilor, rămân în posesia bisericii pentru uzul parohiilor respective.

În cazul când parohia ar dispărea canonic și legal, fostul patron, dacă acesta este statul sau o instituție de stat, va putea dispune liber de aceste bunuri; dacă acesta este un particular, clădirile și bunurile sus arătate rămân în posesia și pentru uzul bisericii.

Articolul XVI

1. În fiecare Diocesă seminarul pentru formarea tânărului cler, va fi sub dependența exclusivă a episcopului.

2. Profesorii vor fi cetățeni români, afară de excepțiile admise de comun acord de Sfântul Scaun și de Guvernul regal.

3. Programul de studii se va fixa de către autoritatea bisericească competentă.

4. În seminarii, studiul limbii și al istoriei naționale va fi obligatoriu, conform programului stabilit de Conferința Episcopilor diocesani în înțelegere cu ministerul competent, în măsura de a nu împiedica studiile teologice și în așa chip ca să fie compatibil cu caracterul religios al acestor institute; în acest scop, zisul minister va avea cunoștință de programul menționat la paragraful precedent.

Articolul XVII

1. Ordinele și Congregațiile religioase existente în Regat vor fi datoare să aibă pe superiorul lor și pe membrii lor cetățeni români, domiciliu în țară.

2. Ordinilor și Congregațiilor religioase, ca atare, statul le recunoaște personalitatea juridică cu condiția ca ele să îndeplinească condițiile stabilite de lege în vigoare.

3. Veniturile aparținând Ordinilor și Congregațiilor religioase vor trebui distribuite conform voinței binefăcătorilor și conform naturii și scopului institutului religios.

4. Noi Ordine și Congregații religioase se vor putea stabili în România și cele care se află actualmente aici vor putea deschide case noi numai cu încuviințarea dată în înțelegere de către Sfântul Scaun și Guvernul român.

Articolul XVIII

Biserica catolică are dreptul de a se îngriji de asistența religioasă de orice fel, pentru credincioșii ei, în armată, spitalele civile și militare, orfeline, școlile corecționale, penitenciare, ținând seamă de regulamentele instituțiilor respective.

Articolul XIX

1. Biserica catolică are dreptul de a înființa și a întreține, cu propria ei cheltuială, școlile primare și secundare, care vor fi sub dependența episcopilor respectivi și sub supravegherea și controlul Ministerului Instrucțiunii Publice.

2. În aceleași condițiuni, ea va putea întreține numărul actual al școlilor normale.

3. Toate școlile Ordinelor și ale Congregațiilor religioase sunt puse sub dependența episcopului local; în consecință, și ele se vor bucura de dreptul de a fixa limba de predare.

4. Toate școlile arătate la paragrafele precedente vor avea dreptul de publicitate, conform modalităților legilor în vigoare.

Articolul XX

1. Biserica catolică are dreptul de a da instrucția religioasă elevilor catolici în toate școlile publice ale Regatului; această instrucție religioasă li se va da în limba lor maternă.

2. În școlile secundare ale statului, frecventate în majoritate de catolici, învățământul religios se va face de către profesori catolici, preoți sau laici, numiți de comun acord de Episcopi și Ministerul Instrucțiunii Publice și salariați de guvern în conformitate cu legile în vigoare.

3. În școlile primare ale statului, frecventate în majoritate de catolici, învățământul religiei catolice se va da de un preot desemnat de episcop, iar în lipsă de preoți, de un laic catolic, care va putea fi și învățătorul școlii, numai să fie recunoscut capabil de către episcop.

4. Dacă episcopul ar informa ministerul că profesorul de religie nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau la moralitate, profesorul va fi obligat să înceteze imediat învățământul și se va proceda la numirea succesului conform 2 și 3 de mai sus.

5. În școlile statului programul de învățământ religios, pentru catolici, va fi alcătuit de episcop și comunicat ministerului competent.

6. Textele școlare vor trebui de asemenea să fie aprobate de episcop, care va avea și dreptul de a supraveghea învățământul dat în zisele școli.

Articolul XXI

Bunurile bisericesti situate în România, dar aparținând unor persoane juridice bisericesti și religioase, care își au sediul afară din hotarele statului român, și reciproc, vor forma obiectul unei Convenții speciale.

Articolul XXII

Toate dificultățile și chestiunile ce s-ar putea ivi cu privire la interpretarea prezentului Concordat vor fi rezolvate de comun acord între Sfântul Scaun și guvern.

Articolul XXIII

Prezentul Concordat va intra în vigoare îndată după schimbul ratificărilor între Sfântul Scaun și Guvernul regal.

Cele două părți contractante își rezervă facultatea de a denunța prezentul concordat, cu un preaviz de 6 luni.

Articolul XXIV

Schimbul ratificărilor va avea loc la Roma cât mai curând posibil.

Articolul adițional

În termen de două luni după ratificare, o comisiune, din care va face parte un Delegat al Sfântului Scaun și un altul al guvernului, se va alcătui pentru a proceda, cu ajutorul unui delegat al Episcopatului, la delimitarea circumscripțiilor bisericești, precum și la verificarea bunurilor care vor forma Patrimoniul sacru conform articolului XIII.

Drept care plenipotențiarilor susnumiți au semnat prezentul concordat.

Făcut la Vatican, astăzi 10 mai 1927.

(L.S.) (ss)P. Card. Gasparri

(L.S.) (ss)V. Goldiș

„Monitorul Oficial”, nr. 126, din 12 iunie 1929, p. 4478-4485

MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
Nr. 48.524

București, 20 iulie 1928

Exceleență,

Guvernul regal s-a considerat totdeauna obligat să procedeze la ratificarea Concordatului semnat la 10 mai 1927, cu ferma speranță că acest act va stabili în mod definitiv între Sfântul Scaun și România legături strânse și cordiale pentru binele României și al Bisericii Catolice.

Având în vedere stabilirea acestor relațiuni dorite reciproc, Guvernul regal s-a abținut de a face vreun act grăbit care ar fi putut servi de obiect unor interpretări chiar greșite și ar fi stricat bunele înțelegeri pe care întreaga politică a Guvernului regal a urmărit-o în mod statornic față de Sfântul Scaun.

Guvernul regal a ajuns la convingerea că ratificarea Concordatului n-ar întâmpina piedici serioase, dacă el ar fi în măsură să dea anumite precizuni în privința câtorva texte din Concordat.

Aceste precizuni sunt lucruri care se înțeleg de la sine dar faptul că ele ar putea fi date în bună înțelegere cu Sfântul Scaun, ar liniști multe susceptibilități și ar servi prin aceasta scopul urmărit în comun.

De aceea, rog pe Exceleența voastră să binevoiască a interpune bunele sale officii pe lângă Eminența sa, secretarul de stat pentru ca Sfântul Scaun să binevoiască a face declarațiunile interpretative următoare care ar ușura sarcina Guvernului regal.

I. Că în ce privește personalitatea juridică de care e vorba în art. 9 al Concordatului, Biserica Catolică, în afară de organizațiunile enumerate în articolul 9 (Parohiile Protopopiatele, Capitolele, Starostiile, Abașiile, Episcopiile, Mitropoliile și celelalte organizațiuni canonic și legal constituite) nu va putea beneficia de personalitate juridică, nici a poseda bunuri.

II. Că paragraful 3 al articolului 19, unde se spune:

„Toate școlile Ordinilor și Congregațiilor religioase sunt puse sub dependența episcopului local; în consecință și ele se vor bucura de dreptul de a fixa limba de predare“; trebuie înțeles: „Afară de școlile care au în momentul de față limba română drept limbă de predare“.

III. Că privitor la art. 20:

a) În ceea ce privește paragraful 3 combinat cu paragraful 4, să fie primită declarațiunea următoare:

„În cazul când profesorul de religie este în același timp și profesorul școlii, informarea ministerului prin episcop, că profesorul nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau moralitate, nu obligă pe profesor la altceva decât de a înceta învățământul religiunii. El va continua în conformitate cu legile române de a preda restul învățământului. În acest caz, episcopul va putea numi pe a sa cheltuială un alt profesor de religie“.

b) Că la paragraful 4 cu titlul specificativ, cuvântul „religie“, și cuvântul „învățământul religios“; și în paragraful 6 cuvintele „textele școlare“ se referă la „textele școlare de religie“, și cuvântul „învățământul“ la „învățământul religios“.

Prin urmare, paragraful 4 și 6 din art. 20 trebuiesc înțelese precum urmează:

4. Dacă episcopul ar informa ministerul că profesorul de religie nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau moralitate, profesorul de religie va fi obligat de a înceta imediat învățământul religios și se va proceda la numirea succesoriului, conform paragrafului 2 și paragrafului 3 de mai sus.

6. Textele școlare de religie vor trebui de asemenea a fi aprobate de episcop, care va avea și dreptul de a supraveghea învățământul religios predat în zisele școli“.

Dacă Sfântul Scaun, ținând seamă de marile greutatea pe care le-a întâlnit Guvernul regal, cu prilejul votării Legii Cultelor, binevoiește a-i ușura sarcina, dând adeviziunea sa la declarațiunile enunțate mai sus, Guvernul se angajează față de Sfântul Scaun să depeie Concordatul semnat la 10 mai 1927 pe birourile Corpurilor Legiuitoare, în sesiunea ordinară din toamna aceasta și de a susține în fața lor ratificarea, astfel ca aceasta din urmă să aibă loc înainte de sărbătorile Crăciunului.

Binevoii a agreea, Excelență, asigurările înaltei mele considerațiuni.

Ministru, N. Titulescu

Excelenței sale,
Monsegniorului Ange Marie Dolci
Arhiepiscop de Hierapolis, Nunțiu Apostolic.
București

„Monitorul Oficial“ nr. 126, din 12 iunie 1929, p. 4487.

Nr. 5.310 București 22 octombrie 1928

Subsemnatul Nunțu Apostolic are onoarea de a răspunde la Nota Ministerului Afacerilor Străine nr. 48.524 din 20 iulie 1928, în care se află expuse câteva dorințe ale Guvernului înainte de ratificarea Concordatului.

Sfântul Scaun, pentru a mai da încă o nouă dovadă a bunăvoinței sale înlesnind, atât cât îi este cu putință, sarcina Guvernului în vederea ratificării Convențiunii ce s-a semnat, caută chiar să preîntâmpine dorința Guvernului privitoare la articolul al IX-lea.

Acest articol este foarte limpede în termenii săi și în substanță. În consecință, dacă Guvernul declară, în cursul discuțiilor din Parlament sau la oricare altă ocaziune, că în virtutea acestui articol Biserica Catolică în România, în afară de organizațiunile enumerate la art.IX, nu va putea exercita personalitatea sa juridică privitoare la posesiunea bunurilor, Sfântul Scaun, din partea sa, declară că nu va ridica obiecțiuni.

Încât privește articolele XIX și XX relativ la școli, Sfântul Scaun își dă de asemenea adesiunea la declarațiunea guvernului, propusă în aceeași notă amintită mai sus.

Subsemnatul Nunțu Apostolic, profită de această ocazie pentru a exprima Excelenței voastre sentimentele sale de înaltă considerație.

Monsegniorul Angelo M. Dolci
Nunțu Apostolic

Excelenței sale,
Domnului C. Argetoianu
Ministrul Afacerilor Străine

București

Acest Concordat și adresele la dânsul anexate, dimpreună cu legea, s-a votat de Senat în ședința de la 25 mai anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de nouăzeci și trei voturi, contra unu.

Președinte, Traian Bratu
(L.S.S.) Secretar, A. Oțoiu

Acest Concordat și adresele la dânsul anexate, dimpreună cu legea, s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 29 mai anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de una sută nouă zeci și șapte voturi, contra unu.

Președinte, St. Cicio Pop
(L.S.A.D.) Secretar, I. Brătulescu

„Monitorul Oficial”, nr. 126 din 12 iunie 1929, p. 4489

Direcția Siguranței Generale

N o t ă

Inspectoratul de Siguranță al Bucovinei raportează:

În ziua de 29 iunie a.c., a început în sala Casei Polone din Cernăuți Congresul polonilor din România prezidat de dl Venglovsc fost consilier superior la primăria din localitate. Au luat parte circa 300 persoane. La ora 10, congresul a fost deschis. S-au trimis telegrame de omagii Înaltei Regențe, dlor miniștri Maniu, Sauciuc, Săveanu, dlui ministru al Poloniei din București și mareșalului Pilsudschi.

Dl general Cănciulescu a salutat pe cei prezenți. Au vorbit dnii: dr. Iacobovici, profesor Nandreș, dr. Simonovici, care în discursurile lor au arătat că în sânul polonilor din România, există mari neînțelegeri și din această cauză ei nu pot dobândi drepturile lor culturale și politice. Au îndemnat pe cei prezenți pentru facerea unei propagande de fraternitate între poporul român și cel polon exprimându-și speranța că actualul guvern va aduce la îndeplinire toate cererile lor.

Pe urmă s-au format trei comisii, care au formulat următoarea rezoluție: 1/. Înființarea școlilor primare unde copiii să învețe limba lor maternă; 2/. Un delegat polon în Parlamentul român; 3/. Înființarea unei catedre pentru limba polonă în Universitatea din Cernăuți; 4/. Înființarea unui episcopat romano-catolic în Cernăuți; 5/. Desființarea Partidului Liberal-Polon de sub conducerea dlui Friedel; 6/. Înființarea unui consiliu polon pentru întreaga Românie în care au fost aleși următorii: președinte Venglovici, membri, dr. Simonivici, dr. Andronovici, dr. Hainbach și dr. Iacobovici.

Congresul a continuat în ziua de 1 iulie a.c.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 197/1929, f. 3

M I H A I I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României

La toți de față și viitori, sănătate:
Adunările Legiuitoare au votat și adoptat,
iar noi sancționăm ce urmează:

Art. 1. Se deschide pe seama bugetului Ministerului Instrucțiunii, asupra exercițiului 1929, un credit extraordinar de 25.000.000 lei ca ajutor pentru subvenționarea școlilor minoritare.

Art. 2. Acest credit extraordinar se va acoperi din fondul de deschideri de credite suplimentare și extraordinare prevăzut în bugetul general al statului pe exercițiul 1929.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 8 iulie anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de una sută unsprezece voturi, contra două.

Președinte, Șt. Cicio Pop

(L.A.S.D.)

Secretar, Ilie Rădulescu

„Monitorul Oficial“ nr. 161, 24 iulie 1929, f. 5532

63

1929 august 3, București

TITLUL I

Împărțirea administrativă a teritoriului

Art. 1. – Teritoriul României se împarte din punct de vedere administrativ, în județe și județele în comune.

Județele sunt subdivizate în plăși.

Comunele pot fi subdivizate în sectoare, în condițiile stabilite în legea de față.

Județele, comunele și sectoarele comunale sunt persoane juridice.

Asociațiile mai multor județe sau comune sunt constituite în condițiile și după normele prescrise de această lege.

Art. 2. – Limitele comunelor și județelor sunt stabilite de lege.

Nici o modificare teritorială a județelor sau comunelor nu se poate face decât în condițiile și în conformitate cu normele stabilite în legea de față.

TITLUL II

Capitolul II

Dobândirea și pierderea calității de membru al comunei

Art. 10. – Fiecare locuitor al țării, fără deosebire de vârstă, sex, naționalitate sau confesiune, trebuie să fie membru al unei comune și să participe la sarcinile ei.

Art. 11. – Străinii nu se vor putea stabili într-o comună înainte de a îndeplini formalitățile prevăzute de legea specială.

Locuința vremelnică sau de scurtă durată într-o comună nu este supusă decât măsurilor de ordine și siguranță.

Art. 15. – Cetățenii care au dobândit calitatea de membri ai comunei sunt de drept trecuți, atât în listele electorale pentru alegerea autorităților comunale, cât și în listele electorale pentru alegerea consiliilor județene și alegerile pentru Camera și Senat, dacă întrunesc condițiile legii.

CAPITOLUL IV

Organizarea comunelor

Partea I

Comuna rurală

Secția I

I. Administrarea comunelor rurale formate din mai multe sate

a) Compunerea și atribuțiunile consiliului

Art. 25. – Consiliul comunal rural în comunele formate din mai multe sate este alcătuit din consilierii aleși prin sufragiul universal, direct și secret, cu reprezentarea minorității, în conformitate cu dispozițiile acestei legi și din toți primarii sătești din cuprinsul comunei sau din înlocuitorii lor.

Numărul de consilieri aleși se stabilește în proporție de un consilier la o mie de locuitori.

Pentru alegerea lor, satele care compun comuna rurală sunt grupate în circumscripții electorale și fiecare alege câte 3 consilieri.

Dacă numărul de consilieri rezultat din proporția stabilită nu ar fi divizibil cu 3, el se completează cu 1 sau 2.

Numărul minim al membrilor din consiliu trebuie să fie de 6 consilieri. În cazul când numărul locuitorilor nu va putea da acest minimum, diferența se va completa cu noi consilieri.

Consiliul comunal se alege pe termen de 5 ani.

Mandatul consilierilor comunelor rurale este gratuit.

II. Organizarea comunelor rurale constituite dintr-un singur sat

Art. 39. – În comunele rurale constituite dintr-un singur sat, consiliul comunal se alege după normele generale stabilite în legea aceasta pentru alegerea consiliilor sătești și a consiliilor comunale urbane.

Secția II

Satele

A) Organele satelor mici

a) Adunarea sătească. Compunerea ei

Art. 46. – Satele mici pot avea ca organ deliberativ adunarea sătească sau un consiliu sătesc ales după voința majorității cetățenilor din sat cum se arată în articolul 59 și următorii.

Art. 47. – Adunarea sătească constituie organul deliberativ al administrației sătești în aceste sate mici.

Ea este alcătuită din toți membrii comunei din sat, care sunt capi de familie, au vârsta de cel puțin 25 ani și se bucură de plenitudinea drepturilor civile și politice.

Art. 50. – După ce se va fi format, pentru aplicarea legii de față, lista capilor de familie care au dreptul să ia parte la adunarea sătească, în prima întrunire a membrilor adunării, aceștia vor presta, în prezența primarului comunal sau a unui delegat al său, următorul jurământ:

„Jur credință regelui, supunere Constituției și legilor, jur să apăr și să sprijin interesele țării“.

Tot astfel vor presta jurământul capii de familie înscriși la revizuirea anuală a listei, nimeni neavând dreptul de a lua parte la lucrările adunării sătești dacă nu a prestat jurământul.

PARTEA II

Comuna urbană

Secția I

Organele comunelor urbane

Art. 71. – Organele deliberative în orașe și municipii sunt: consiliile comunale urbane și consiliile municipale.

Organele lor executive sunt:

a) Primarul;

b) Ajutorul de primar, și

c) Delegația consiliului comunal sau municipal.

Acestora sunt subordonați un secretar comunal și diferitele servicii comunale.

Secția II

Compunerea consiliilor orășenești și municipale

Art. 73. – Consiliul este compus din membri aleși și membri de drept.

Art. 74. – Alegerea membrilor consiliilor orășenești și municipale se efectuează prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă, pe baza reprezentării proporționale, în conformitate cu dispozițiile legii de față.

Art. 75. – Numărul consilierilor se stabilește în proporție cu populația.

Acest număr este de:

36 în municipiile cu o populație care întrece numărul de 100.000 locuitori;

32 în municipiile cu o populație care întrece numărul de 50.000 locuitori;

32 consilieri în orașele reședință de județ care au cel puțin 12.000 locuitori;

24 în orașele cu o populație de peste 25.000 locuitori;

18 în orașele cu o populație de peste 10.000 locuitori;

16 în celelalte comune urbane, oricare ar fi numărul locuitorilor.

Art. 77. – Sunt membri de drept cu vot deliberativ în consiliile urbane:

a) Rectorul universității sau conducătorul școlii de învățământ superior din localitate;

b) Câte un reprezentant al școlii statului din localitate, de învățământ primar, secundar (gimnazii, școli normale, profesionale, medii) și un reprezentant al școlilor secundare particulare cu drept de publicitate, care aparțin grupului minorității celei mai numeroase din localitate, desemnați prin vot de membrii corpului din care fac parte;

c) Câte un reprezentant al bisericilor naționale și un reprezentant al bisericii minoritare cu cel mai mare număr de credincioși din localitate, desemnați prin vot de membrii corpului din care fac parte;

d) Președinții Camerelor de industrie și comerț și ai Camerelor de agricultură din localitate;

e) Un membru ales de către industriașii și comercianții din localitate, care au drept de alegători pentru Camera de comerț și industrie respectivă.

Partea IV

Funcționarea consiliilor comunale

Art. 101. – Orice locuitor este în drept să obțină copii parțiale sau totale de pe procesele-verbale ale consiliului, după bugete și conturi, în afară de deliberările urmate în ședință secretă.

Art. 102. – Orice alegător al comunei, ca și orice persoană interesată, poate cere de la instanțele în drept nulitatea sau anularea deliberărilor consiliului comunal, în conformitate cu dispozițiile legii de față.

Partea VI

Regulamentele comunale, edilitatea și poliția construcțiilor

Secția I

Întocmirea și cuprinsul regulamentelor comunale

Partea VIII

Primarul și ajutorii de primari

Secția I

Alegerea, mandatul și retribuția primarului

Art. 145. – Primarul în sate, ca și în comunele rurale constituite dintr-un singur sat, și ajutorul de primar se aleg prin sufragiul universal, direct și secret de alegătorii comunali, cu majoritatea absolută de voturi, dintre membrii comunei care se bucură de drepturile electorale în sat sau în comună, cu rezerva dispozițiilor pentru sate în care funcționează adunarea sătească.

TITLUL III

Județul

Capitolul II

Administrația județeană

Secția II

Consiliul județean

A) Componerea consiliului județean

Art. 197. – Numărul consilierilor județeni aleși se stabilește în proporție cu populația, fără deosebire de sex, vârstă sau origine etnică. În acest calcul nu intră populația municipiului.

Acest număr este de 42 consilieri în județele care au o populație mai mare de 400.000 locuitori.

36 de consilieri în cele mai mari de 200.000 locuitori, 30 în celelalte județe.

Din 10 în 10 ani consiliul județean va verifica dacă creșterea populației nu necesită o schimbare în numărul consilierilor județeni aleși în conformitate cu normele stabilite mai sus. În acest caz votul consiliului județean va fi supus aprobării directorului ministerial.

Art. 198. – Sunt membri de drept cu vot deliberativ: primarul orașului sau al municipiului reședință al județului, președinții camerelor de agricultură, industrie și comerț.

Cu vot consultativ: șeful serviciilor: de finanțe, de învățământ, al sănătății publice și ocrotirilor sociale, al lucrărilor publice, al agriculturii și domeniilor cu atribuții asupra județului și cu reședința în județ; protoereii bisericilor naționale care își au sediul în orașul de reședință al județului, precum și cel mai înalt în grad dintre reprezentanții Cultului Minoritar cu cel mai mare număr de credincioși pe teritoriul județului.

TITLUL VII

Dispoziții comune

Capitolul I

Alegeri administrative

Secția I

Principii generale

Art. 365. – Consiliile județene și comunale, afară de comunele rurale formate din mai multe sate, se aleg prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă, pe baza reprezentării proporționale.

Consiliile comunale rurale formate din mai multe sate se aleg de asemeni prin votul universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu reprezentarea minorității pe temeiul scrutinului limitativ, după cum se specifică mai jos.

Secția II

Alegătorii eligibili

Art. 375. – Sunt alegători în alegeri administrative toți membrii comunelor din circumscripția respectivă, cu distincția pentru dreptul de vot al femeilor, conform aliniatului următor, dacă au vârsta de 21 ani și nu se află în nici unul din cazurile de incompatibilitate, incapacitate sau nedemnitate, prevăzute de legea electorală și prezenta lege.

În alegerile pentru județ, comună și sat vor avea dreptul obligatoriu de vot și femeile, care pe lângă celelalte condiții prevăzute în legea de față și în legea electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat, vor îndeplini și una din următoarele condiții:

1. Să aibă cunoștințele ciclului inferior secundar, normal sau profesional;
2. Să fie funcționare la stat, județ sau comună;
3. Să fie văduve de război;
4. Să fie decorată pentru activitate în timpul războiului;
5. Să fi făcut parte, la promulgarea legii din conducerea societăților – cu personalitate juridică –, cu scop de revendicări sociale, propagandă culturală sau de asistență socială.

Această lege s-a votat în Adunarea Deputaților în ședința de la 22 iulie anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de două treimi și anume două sute opt zeci și unu voturi, contra șapte.

Președinte, Șt. Cicio Pop
(L.S.A.D.)

Secretar, Ilie Rădulescu

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 25 iulie anul 1929 și s-a adoptat cu majoritate de două treimi și anume una sută cinci zeci și nouă voturi, contra patru.

Președinte, Traian Bratu
(L.S.S.)

Secretar, Titus Staicu

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului și publicată în „Monitorul Oficial“.

Dat în București, la 29 iulie 1929

În numele Maiestății sale, regelui Mihai I:

Nicolae, principe al României,

Miron, patriarhul României,

Gheorghe Buzdugan

(L.S.St.)

Ministru de interne,
Dr. Al. Vaida-Voievod

Ministrul justiției,
Gr. N. Iunian

Nr.2712

„Monitorul Oficial“ nr. 170 din 3 august 1929, p. 6186-6254

– Auszug –

Vorsitzender Dr. Carl Ernst Schnell eröffnet die Sitzung mit längerer Ansprache, in der er darauf hinweist, daß unser Volk bei dem Regierungsantritt Manius die Hoffnung auf Erfüllung der Karlsburger Beschlüsse hegte. Die letzten Monate haben schwere Enttäuschungen gebracht durch das Baccalaureatsgesetz, durch die Absicht neuerlicher Intravillanenteignungen und durch das Verwaltungsgesetz, dessen Bestimmungen die Autonomie gefährden und die Minderheiten hart bedrohen. Angesichts dieser Umstände muß der Volksrat zusammenberufen werden, um hiegegen Stellung zu nehmen und zu vermeiden, daß jemand sich der Illusion hingeebe, als ob dieses neue Verwaltungsgesetz für uns einen erträglichen Zustand bedeute. Im Laufe des Kampfes gegen gewisse Bestimmungen des Verwaltungsgesetzes und in den Pressestimmen nachher hat man auf Uneinigkeit im Schoße der Deutschen Partei schließen können und hat versucht, zwischen Volk und Führern eine Spaltung herbeizurufen. Wir müssen heute erklären, daß wir einig und geschlossen hinter der Deutschen Partei stehen, um keine trügerischen Hoffnungen bei denen aufkommen zu lassen, denen unsere Uneinigkeit Vergnügen bereiten würde. In dieser Zeit brauchen wir Einigkeit und straffe Disziplin, wenn wir nicht nationalen Schaden erleiden wollen. Leider haben sich gerade bei der Verhandlung des neuen Verwaltungsgesetzes böse Anzeichen einer Lockerung dieser Disziplin bemerkbar gemacht. Aus allen Gauen des Sachsenlandes ertönen Warnungsrufe. Auch in dieser Frage muß heute der Volksrat Stellung nehmen.

Dann bestellt der Vorsitzende zum Schriftführer Anwalt Michael Zerbes, zu Beglaubigern des Protokolls Stadtpfarrer Friedrich Müller und Direktor Hermann Plattner und läßt die Liste der anwesenden ordentlichen und Ersatzmitglieder feststellen. Es ergibt sich, daß der Volksrat bei Anwesenheit von 47 ordentlichen Mitgliedern, 8 Ersatzmitgliedern und 5 Frauen beschlußfähig ist.

Vor Eintritt in die Tagesordnung erhält Rudolf Brandsch das Wort zu einer Anfrage.

Rudolf Brandsch fragt an, warum der Vorsitzende den Volksrat vor der Verhandlung des Verwaltungsreformentwurfes nicht nach Bukarest einberufen habe, um zu dessen Bestimmungen Stellung zu nehmen und die Grundlagen für die Verhandlungen mit der Regierung festzulegen. Am 12. Juli hätte der Volksrat Zeit und Gelegenheit zur Verhandlung gehabt. Auch bittet Brandsch um Beantwortung der Frage, ob der Vorsitzende bereit sei, den Volksrat in Zukunft vor der Verhandlung wichtiger Gesetzentwürfe insbesondere auch des Entwurfes über das Minderheitengesetz, einzuberufen.

Schließlich nimmt Brandsch entgegen den Bestimmungen der Geschäftsordnung zu der Eröffnungsrede des Vorsitzenden Stellung und spricht

sein Bedauern darüber aus, daß der Vorsitzende in seiner Eröffnungsansprache über das Verwaltungsgesetz vor Anhörung des Berichtes der Partei ein solch' vernichtendes Urteil ausgesprochen habe.

Der Vorsitzende beantwortet die Anfrage Brandsch's dahingehend, der Entwurf zum Verwaltungsgesetz sei erst im allerletzten Augenblick vor der parlamentarischen Beratung bekanntgegeben worden, so daß eine Einberufung des Volksrates zwecklos und eine Verhandlung über den Entwurf schon deshalb unmöglich gewesen wäre, weil wir keinen Referenten zur Verfügung gehabt hätten, da die Abgeordneten, die den Entwurf kannten, im Ausschuß der Kammer vom frühen Morgen bis in die späte Nacht hinein tätig waren. Der Vorsitzende ist bereit, den Volksrat jedesmal einzuberufen, wenn wichtige Gesetzentwürfe zur Verhandlung kommen sollen, vorausgesetzt, daß sie von der Regierung rechtzeitig bekanntgegeben werden.

Die Bemerkung Brandsch zu seiner Eröffnungsansprache weist der Vorsitzende zurück, er lasse sich die Freiheit des Wortes nicht nehmen und sich nicht mundtot machen. Der Volksrat habe das Recht, im Laufe der Aussprache über das Verwaltungsgesetz zu den Ausführungen des Vorsitzenden Stellung zu nehmen. Je nach dem Ergebnis dieser Stellungnahme werde er die Folgerungen zu ziehen wissen.

Nachdem der Präsident der Deutschen Partei Dr. Hans Otto Roth noch mitteilt, daß der Entwurf zum Verwaltungsgesetz den 11. Juli um 1/2 5 Uhr Nachmittags den Abgeordneten mit der Weisung übergeben worden sei, daß um 10 Uhr vormittag des nächsten Tages schon die Ausschußberatungen der Kammer ihren Anfang nähmen, der Vorwurf Brandschs wegen Nichteinberufung des Volksrates somit völlig unbegründet sei, tritt der Volksrat, nachdem die Antwort des Vorsitzenden zur Kenntnis genommen worden, in die Verhandlung der Tagesordnung ein.

Der Präsident der Deutschen Partei Abgeordneter Dr. Hans Otto Roth erstattet über Aufforderung des Vorsitzenden Bericht über das neue Verwaltungsgesetz.

Nach kurzer Schilderung der übertriebenen Eile, mit der der Entwurf durchgepeitscht wurde, bespricht der Referent in ruhiger, sachlicher Art die wichtigsten Bestimmungen des neuen Verwaltungsgesetzes und weist nach, in wie weit sie dem alten ungarischen und dem von den Liberalen geschaffenen Gesetz gegenüber einen Fortschritt oder Rückschritt bedeuten und von Bestrebungen nationaler Eroberung in den Städten erfüllt sind. Es sei bitter zu beklagen, daß dem Gedanken der nationalen Autonomie die doch in den Beschlüssen von Karlsburg in unzweideutiger Form gewährleistet worden sei, im Verwaltungsgesetz in keiner Weise Rechnung getragen werde. Angesichts der Erklärungen der Regierungsvertreter erscheinen unsere Gemeinden in ihrer Selbständigkeit vorläufig nicht bedroht und sind die Mehrheit im Gemeinderat von Hermannstadt, Mediasch, Schäßburg und Bistritz und die Ernennung sächsischer Bürgermeister in diesen Städten diesmal gesichert, wenn wir es verstehen, alle Nichtrumänen zum Stimmen auf unsere Liste zu bewegen. Für die Zukunft jedoch ist die Beibehaltung der sächsischen Mehrheit und der

sächsischen Bürgermeister in den Städten durch die Mitglieder von Amtswegen und die erforderliche 2/3 Mehrheit bei der Wahl der Bürgermeister entschieden gefährdet. Durch das in Gesetz vorgesehene Reformierungsrecht ist die Gemeindeautonomie aber stark bedroht. Eine wesentliche Beeinträchtigung unserer bisherigen autonomen Rechte liegt in der Schaffung der Regionen, die den Wirkungskreis der Komitate bedeutend einschränken und unsere Bevölkerung zu Gunsten weitabliegender rumänischer Komitate materiell belasten. Der Vortragende beschäftigt sich dann in fast zweistündigen Ausführungen mit den vielfachen Gefahren des neuen Verwaltungsgesetzes. Wir werden an der Abänderung der uns schädigenden Bestimmungen mit vereinten Kräften arbeiten müssen. Auch bei der Verhandlung des Minderheitengesetzes sollen alle Parlamentarier und Volksratsmitglieder bei Ausnützung aller ihrer Beziehungen mitarbeiten. Vielleicht läßt sich dann auch wirklich positives erreichen.

Rudolf Brandsch hält die jetzige Regierung und ihre Partei für das kleinste Übel, das uns bedroht. Die jetzige Regierung hat nach Brandsch's Meinung die feste Absicht, dem Minderheitenrecht feste Formen zu geben. Die Ansichten und Stimmungen über die Minderheitenfrage haben sich in unserem Lande im allgemeinen und im Schoße der Regierungspartei im besonderen so entwickelt, daß die Regierung große Hemmungen hat. Da ist zunächst der Gegensatz zwischen Ungarn und Rumänen. Die Opposition bemüht sich, nachzuweisen, daß die Regierung den Staatsfeinden, als solche bezeichnet die Opposition die Minderheiten – zu viele Rechte einräume. Im Schoße der Regierungspartei wieder sind Bestrebungen vorhanden, die auf die Eroberung der von den nationalen Minderheiten bewohnten Städte ausgehen. Die Regierung war nicht im Stande, die angeführten Hemmungen zu überwinden, weshalb der für uns günstige Vorentwurf wesentlich abgeändert werden mußte.

Brandsch ist auch der Meinung, daß das Verwaltungsgesetz in seiner jetzigen Fassung für uns unannehmbar ist, aber es bedeute keinen schweren Schlag gegen unser nationales Leben.

Bei der Prägung der Minderheitenrechte werde es in der Praxis viel auf den guten Willen und die ernste Absicht der jetzigen Regierung ankommen. Wir müssen alles vermeiden, was geeignet ist, den guten Willen und die ernste Absicht der Regierung zu erschüttern.³

Brandsch nimmt schließlich Stellung zu den gegen ihn gerichteten Angriffe wegen des Interviews Vaidas im „Adevărul“ und wegen seines Interviews in der „Lupta“ und stellt fest, er habe von der Unterredung Vaidas mit „Adevărul“-Vertreter keine Kenntnis gehabt. Vaida habe irgendwie erfahren, daß das Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt ein Telegramm Brandschs nicht veröffentlicht habe, und trug ihm an, ihm in der Kammersitzung Genugtuung zu geben. Brandsch habe Vaida dringend ersucht, das ja nicht zu tun. Dann sei Vaida

³ Im Zusammenhang mit der Frage der nationalen Autonomie sagt Brandsch, daß Maniu den Minderheiten außer Einzelrechten auch gewisse Kollektivrechte verleihen wird.

zum „Adevărul“ gegangen. Weiter erklärt Brandsch, er sei zur „Lupta“ gegangen, weil er sich unterdrückt fühlte, weil man ihn in unserer Presse nicht zum Wort kommen lasse. Das Tageblatt habe auch heute einen Artikel von ihm über das Verwaltungsgesetz abgelehnt.

Brandsch faßt seine Ausführungen etwa so zusammen: Wir leben in der für unser Volk entscheidungsvollsten Zeit, da die Minderheitenrechte in Gesetzesform gekleidet werden sollen. Die jetzige Regierung hat allein hiezu den Willen. Hüten wir uns daher vor starker Opposition und davor, in schlechte Gesellschaft zu geraten. Die zwiespältige geographische Lage unserer Volkssiedlung kommt wieder zur Geltung. Wir sind Schicksalsminderheit und stehen mitten zwischen zwei Völkern, die sich bekämpfen. Wir können keine allzu kämpferische Politik treiben, wir haben kein anderes Interesse, als daß dieser Staat sich festige und die Minderheitenrechte festlege. Wir müssen eine Formel finden, die es möglich macht, daß die Regierung uns gewisse Rechte sichert, die sie den Ungarn nicht geben will. Unsere Interessen in erster Reihe wahren, heißt nicht Verrat an den internationalen Minderheitenfragen begehen. Wichtig ist, daß wir die Mehrheit in unseren Gemeinden und Städten nicht durch eigene Schuld, durch Abwanderung und allzuschwache Vermehrung verlieren, und daß wir auch die anders sprachigen Minderheiten bei den kommenden Wahlen in den Städten an uns ziehen. Im übrigen aber haben wir heute noch die Kraft, allein für die Formulierung der Gesetze zu unseren Gunsten zu sorgen, wir brauchen kein Bündnis mit den Ungaren dazu.

Dr. Hans Otto Roth antwortet sofort auf die Ausführungen Brandschs und stellt fest, daß der im neuen Verwaltungsgesetz zutagetretende Rückschritt bei objektiver Beurteilung schwer ins Gewicht falle und doch ein schwerer Schlag für unser nationales Leben sei. Der Formulierung Brandschs vom „kleinsten Übel“ stimmt Roth zu. Auch er ist der Meinung, die Regierung solle bleiben und uns das Minderheitengesetz bescheren. Dr. Roth betont ebenfalls, daß die Opposition durch ihre Kritik am Vorentwurf und die Beeinflussung der Regentschaft der Regierung große Hindernisse bereitet habe. Für die chauvinistischen Kreise innerhalb der Regierung und ihrer Partei waren diese Umstände jedoch der willkommenen Anlaß, die Bestimmungen, welche sich auf die Minderheiten und auf die Städte bezogen, in einem uns ungünstigen Sinne abzuändern, trotzdem die Deutsche Partei durch ihr Verbleiben im Parlament der Regierung einen großen Dienst erwiesen hat. Unsererseits ist jedenfalls die richtige Taktik verfolgt worden. Wir haben durch unsere bestimmte und klare Sprache die Klärung der Situation herbeigeführt.

Es ist zu bedauern, daß Maniu im Parlament nicht erklärt hat, was er unter nationaler Autonomie versteht und was er uns an Kollektivrechten gewähren will. Der Entwurf zum Minderheitengesetz wird hoffentlich in dieser Frage Klarheit bringen. Es muß aber auch an das Goldisch-Protokoll erinnert werden, das im Auftrage Manius verfaßt wurde und eine klare Definition des Begriffes „nationale Autonomie“ enthält. Dr. Roth liebt zum Beweise seiner Ausführungen die betreffende Stelle aus dem Goldisch-Protokolle wörtlich vor, das uns nationale Komitate und deutsche Beamte garantierte.

Zu den Behauptungen Brandschs, er fühle sich unterdrückt und habe sich gewißermaßen zur „Lupta“, also in die volksfremde Öffentlichkeit flüchten müssen, erklärt Dr. Roth im Namen der übrigen Mitglieder der Deutschen Partei, daß die Deutsche Partei in keiner Weise, weder direkt, noch indirekt eine Unterdrückung der Äußerungen Brandschs versucht habe. Die Wirkung der Äußerungen Brandschs in der „Lupta“ war allerdings peinlich und katastrophal für unser Ansehen und die von uns vertretene Sache. Das Interview Vaidas ist der Versuch, unsere Partei und deren Haltung mit Berufung auf ein Mitglied dieser Partei lächerlich zu machen und die Erklärungen der Partei als Privataktion ohne Resonanzboden im Volke darzustellen. Brandsch hat der in Kammer und Senat abgegebenen parteiamtlichen Erklärung zugestimmt und hätte darum der Behauptung Vaidas entgegentreten müssen. Aber auch in einer anderen Angelegenheit ist dies nicht geschehen. Der Ministerpräsident Maniu blieb längere Zeit der Meinung, Dr. Roth treibe in der Frage der Staatsunterstützung für die Minderheitenschulen Sabotage. Ein Telegramm an den Ministerpräsidenten bei Beginn der Parlamentstagung im Winter 1928 fordert für die deutschen Schulen aller Siedlungsgebiete einen Staatsbeitrag von 70 Millionen Lei. Das Telegramm kam verstümmelt an und lautete auf 700 Millionen Lei. Der Ministerpräsident gab – wie Roth zufällig erst viel später erfuhr – Brandsch gegenüber seinem Befremden darüber Ausdruck, daß eine so große Summe angefordert werde. Brandsch hätte doch bloß bei Roth anfragen und den Ministerpräsidenten aufklären sollen. Statt dessen erzählte Brandsch in Hermannstadt, Roth sabotiere eine Verständigung in der Frage der Schuldotation.

Die Äußerungen Brandschs über die schwierige Lage unseres Volkes als Schicksalsminderheit hält Dr. Roth für richtig. Diese Lage bestand auch vor dem Kriege, nur sind seit Kriegsende die Rollen vertauscht worden. Vor dem Kriege hat Brandsch ruhig mit den Rumänen verhandelt, ohne darauf Rücksicht zu nehmen, ob das unsere Stellung dem Ungarn gegenüber verschlechtert oder nicht. Heute nun warnt uns Brandsch vor einer Fühlungnahme mit der ungarischen Partei, denn wir begäben uns dadurch in schlechte Gesellschaft. Dabei wünscht Brandsch seine Tätigkeit in der internationalen Vereinigung der Minderheiten Europas fortzusetzen und erwartet, daß die Ungarn in den sächsischen Städten auf unsere Listen stimmen werden. Wenn nun aber die Ungarische Partei angesicht des Verhaltens Brandschs ihren Wählern verbietet, auf unsere Liste zu stimmen und mit einer rumänischen Partei Vereinbarungen abschließt, was dann? Wir müssen die Verbindungen mit der Ungarischen Partei aufrecht erhalten, weil wir in vielen Fällen – die rein deutsche Belange berühren – ihre Hilfe brauchen. Deshalb wollen wir klare Verhältnisse schaffen und ordentliche Beziehungen zu den Ungarn aufrecht erhalten. Zweideutige Haltung kann uns furchtbaren Schaden bringen. Wir haben vielfach schon nicht mehr sächsische, sondern Minderheitenstädte vor der Romanisierung zu schützen.

Den Vorwurf Brandschs, daß die Deutsche Partei und Presse zu viel Agitation getrieben habe, weist Dr. Roth als unbegründet mit dem Hinweise darauf zurück, daß wir der rumänischen Begehrlichkeit gegenüber nur regste Aktivitätspolitik treiben können. Dabei wollen wir den Weg der Mitte wählen in

den Beziehungen zu den rumänischen Parteien, zu gewissen Persönlichkeiten der Regierung und zu den Ungarn. Bei der Austragung von Meinungsverschiedenheiten aber ist die beste Gesellschaft immer das eigene Volk.

Nachdem Rudolf Brandsch auf die Ausführungen kurz erwidert, spricht Hermann Klöss. Er ist nicht einverstanden damit, daß persönliche Fragen der Abgeordneten und Unstimmigkeiten und Zwietracht in ihrem Kreise hier im Volksrat zur Sprache gebracht werden. Sie gehören seiner Meinung nach nicht vor die Vollversammlung des Volksrates, sondern vor den Vollzugsausschuß, der die vorgebrachten Beschwerden und Beschuldigungen leicht überprüfen und dann seine Entscheidungen treffen könne.

Rudolf Brandsch ruft dazwischen, er lehne jede weitere Zusammenarbeit ab, wenn der Volksrat die Klärung der Verhältnisse unter den Parlamentariern nicht herbeiführe.

Dr. Wilhelm Depner, der nun das Wort ergreift, knüpft an diesen Zwischenruf Brandschs an und erklärt, die Zusammenarbeit Brandschs hänge nicht von ihm, sondern von der Entscheidung des Volksrates ab. Brandsch habe schlecht getan, daß er in die volksfremde Presse ging. Die Schlichtung von Meinungsverschiedenheiten unter den Parlamentariern gehöre vor den Volksrat. Die Ansicht, die Pfarrer Klöss geäußert, sei abzulehnen, denn die letzte Entscheidung auch in persönlichen Fragen unserer Parlamentarier müsse sich der Volksrat vorbehalten.

Das Verhältnis zwischen Brandsch, Dr. Roth und den übrigen Parlamentariern müsse baldigst geklärt werden, weil sonst die ganze Organisation erschüttert werde und auch die Disziplin im Volke Schaden leide.

Dr. Depner geht dann zur Besprechung des Verwaltungsgesetzes über und findet den Optimismus Brandschs unbegreiflich, denn das Gesetz sei in seinen Auswirkungen auf unseren Kampf um die Städte und die Autonomie in Stadt und Land schrecklich. Dem muß der Volksrat auch öffentlich Ausdruck geben. Man soll erfahren, daß wir enttäuscht und mit dem Gesetz unzufrieden sind. Man soll wissen, daß wir uns die Einmischung unberufener Kreise und Personen in unsere Angelegenheiten nicht bieten lassen. Und unser Volk soll erfahren, daß der Volksrat in den Reihen der Parlamentarier Frieden, Einigkeit, Geschlossenheit und Disziplin haben will. Gelingt es nicht, Frieden zu schaffen, dann wird der Volksrat zu scharfen Mitteln greifen müssen. Um all' diese Gedanken zum Ausdruck zu bringen, haben die Kronstädter Volksratsmitglieder den Entwurf zu einer Entschliebung vorbereitet, den Dr. Depner zur Annahme empfiehlt. Der Entwurf lautet:

„Der Deutsch-sächsische Volksrat für Siebenbürgen stellt mit Bedauern und mit dem Gefühle größter Enttäuschung fest, daß das Gesetz über die Organisation der Lokalverwaltung dem Geist der Karlsburger Beschlüsse nicht Rechnung trägt und im Gegensatz zu den Grundsätzen der Demokratie, der Gleichberechtigung und der wahrhaften Dezentralisierung erfüllt ist von den Bestrebungen nationaler Unduldsamkeit. Das Gesetz bedeutet eine schwere Verletzung der Grundsätze der wahren Autonomie, für die Minderheiten aber überdies den Verlust jeden maßgebenden Einflusses auf die Verwaltung der Städte selbst dort, wo sie in der Mehrheit sind.

Schmerzlich berührt besonders auch die gesetzlich festgelegte Romanisierung der Ortsnamen, ferner der Umstand, daß auch das neue Verwaltungsgesetz die Sprachenfrage und die Volkszugehörigkeit der öffentlichen Verwaltungsbeamten ungelöst läßt.

Das deutsche Volk Rumäniens wird jede im Rahmen der Gesetze sich bietende Gelegenheit dazu benützen, um die in dem neuen Gesetz über die Lokalverwaltung enthaltenen Bestimmungen zu bekämpfen, die seinen Lebensraum und seinen nationalen Geltungswillen einengen.

Der Deutsch-sächsische Volksrat für Siebenbürgen spricht seine vollkommene Zustimmung zu der Haltung der Deutschen Partei aus, deren Mitglieder die in freier Entschließung gewählten Vertreter der Deutschen in Rumänien darstellen. Wir danken Ihnen allen für ihr mannhaftes Eintreten für unsere Rechte im Kampfe um die Abänderung unser Volk bedrängender Bestimmungen des Verwaltungsgesetzes. Wir weisen jeden Versuch – komme er von innen oder von außen – in die Reihen unserer Parlamentarier Uneinigkeit hineinzutragen und zwischen Volk und Führer eine Spaltung herbeizuführen, auf das entschiedenste zurück.

Wir versichern die Deutsche Partei Rumäniens des vollsten Vertrauens unseres Volkes und erwarten, daß ihre Mitglieder ohne Ausnahme bei Hintersetzung aller persönlichen Empfindungen und Einstellungen in allen Fragen, die an unser Volk in dieser schwersten Übergangszeit herantreten und zur Lösung drängen, hinfort geschlossenes Auftreten zeigen und in voller Einigkeit den Gegnern unserer Rechte und berechtigten Forderungen entgegentreten werden“.

Hermann Plattner spricht zuerst als Direktor des angegriffenen Siebenbürgisch-Deutschen Tageblattes und dann als Volksratsmitglied. Er erklärt, das von ihm vertretene Blatt lasse jeden Volksgenossen und Führer zu Wort kommen, doch müsse man in so schweren Zeiten wie heute die Freiheit der Presse mit Verantwortung üben. Der Artikel Brandsch's über das Verwaltungsgesetz wurde begründetermaßen abgelehnt und Brandsch aufgefordert, sich sein Recht in den Köperschaften zu suchen, die berufen sind, über das Gesetz zu urteilen und in denen er Mitglied sei. Auch göring es doch nicht an, einseitig dem Volksrat alles vorwegzunehmen.

Hermannstadt, 8. August 1929

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1929, f. 1-16.

Traducere:

1929 august 8, Sibiu

Extras

Președintele dr. Karl Ernst Schnell¹ deschide ședința printr-un amplu discurs în care subliniază ideea că poporul nostru a sperat în realizarea

¹ Karl Ernst Schnell (1856-1939), om politic sas, a făcut parte dintre tinerii („verzii”) care au respins linia conducerii sașilor de alianță în guvernele maghiare, a fost membru al Consiliului Național Săsesc și președinte al acestui organ în anii 1931-1935. Primar al orașului Brașov.

Hotărârilor de la Alba Iulia odată cu instaurarea guvernului Maniu. Ultimele luni au fost marcate de dezamăgiri provocate de Legea bacalaureatului, de intenția expropriării terenurilor intravilane și de Legea administrativă, ultima pune în pericol autonomia amenințând minoritățile prin conținutul ei.

Pornind de la aceste circumstanțe, se impune convocarea Consiliului Național pentru definirea poziției sale, evitându-se astfel posibile iluzii în rândul conaționalilor noștri, care ar putea crede că noua Lege administrativă aduce cu sine o situație suportabilă pentru noi. În timpul dezbaterilor pe marginea numitei legi și apoi prin vocile din presă, s-a tras concluzia că în sânul Partidului German ar exista disensiuni, încercându-se scindarea între popor și conducătorii săi. Acestea sunt motivele pentru care declarăm astăzi că suntem uniți iar adeziunea noastră la Partidul German este fermă. Precizările sunt necesare pentru înlăturarea speranțelor înșelătoare în rândul celor ce ar primi ca satisfacție dezbinarea noastră. Avem nevoie de omogenitate și de disciplină severă dacă dorim să evităm prejudicii naționale. Dar tocmai în timpul dezbaterilor pe marginea Legii administrative s-au resimțit semnele slăbirii acestei discipline. Strigăte de avertisment se fac auzite în toate circumscripțiile sașilor. Consiliul Național trebuie să ia poziție în ședința actuală față de situația creată.

Președintele desemnează pe juristul Michael Zerbes pentru întocmirea procesului-verbal, în calitate de verificatori al protocolului pe preotul orașului, Freidrich Müller² și pe directorul Hermann Plattner și face prezența membrilor ordinari și a membrilor supelanți. Se constată că Consiliul Național este statutar reprezentat și îndreptățit să ia o hotărâre legală prin prezență celor 47 de membrii ordinari, 8 membrii supelanți și a celor 5 femei.

Rudolf Brandsch obține dreptul la cuvânt înainte de a se intra în ordinea de zi.

Acesta îi adresează președintelui întrebarea de ce nu a convocat Consiliul Național la București înaintea începerii dezbaterilor pe marginea proiectului privind reforma administrativă, pentru a lua poziție față de prevederile acestuia și a stabili principiile pentru dezbaterile cu membrii guvernului. Vorbitorul atenționează asupra faptului că Consiliul Național a avut posibilitatea unor negocieri pe data de 12 iulie. Brandsch roagă să i se răspundă dacă președintele este dispus să convoace în viitor Consiliul Național înaintea dezbaterilor pe marginea unor proiecte de legi, în special cel legat de Legea minorităților.

Brandsch ia poziție, încalcând ordinea de zi, față de discursul de deschidere rostit de președinte, exprimându-și regretul că acesta a dat glas unei sentințe atât de aspre asupra Legii administrative fără ascultarea prealabilă a raportului pregătit de partid.

Președintele arată în răspunsul său la întrebarea lui Brandsch că proiectul pentru Legea administrativă a fost dat publicității cu puțin timp înainte de a fi dezbătut în Parlament. Astfel, convocarea Consiliului Național ar fi fost inutilă

² Friedrich Müller (1884-1969), teolog și istoric. Profesor și director de seminar (1911-1921), consilier școlar (1922-1928), paroh al Sibiului și vicar episcopal (1932-1945), episcop al Bisericii Evanghelice C.A. din România Cf. *L.S.S.*, p. 350.

iar dezbateră pe marginea proiectului imposibilă nedisponând de un referat, căci deputații care erau în cunoștință de cauză participau de dimineața până târziu seara la ședințele din Camera Deputaților. Președintele își exprimă disponibilitatea de a convoca Consiliul Național de câte ori este vorba de proiecte de legi importante, cu condiția ca guvernul să le dea publicității în timp util.

El respinge observația lui Brandsch referitoare la discursul său de deschidere și accentuează că nu renunță la libertatea cuvântului. Consiliul Național are dreptul să ia poziție față de cele spuse de el relativ la Legea administrativă. În funcție de rezultatul luărilor de poziții va ști să tragă concluziile.

După ce dr. Hans Otto Roth, președintele Partidului German, face precizarea că proiectul Legii administrative a fost adus la cunoștința deputaților pe data de 11 iulie la orele 16,30 cu mențiunea că în ziua următoare comisia Camerei se va întruni la ora 10 pentru a-l dezbate, reproșul lui Brandsch este nefondat, după care se intră la dezbateră problemelor aflate pe ordinea de zi a ședinței Consiliului Național.

Președintele Partidului Germanilor, deputatul Hans Otto Roth, prezintă raportul despre noua lege administrativă la solicitarea președintelui Consiliului Național.

După o succintă relatare asupra grabei exagerate în dezbateră proiectului, referentul prezintă într-un mod obiectiv cele mai importante precizări ale noii legi, subliniind în ce fel aceasta reprezintă un progres sau regres față de vechile legi maghiare și liberale și faptul că se întrevăd tendințe de cucerire națională a orașelor. Regretabil este faptul că actuala lege nu ține cont de autonomia națională acordată prin Hotărârile de la Alba Iulia. Conform declarațiilor unor reprezentanți ai guvernului, autonomia comunelor noastre nu este deocamdată amenințată și că ne vom asigura majoritatea în consiliile primăriilor din Sibiu, Mediaș, Sighișoara și Bistrița unde funcțiile de primari sunt deținute de sași, dacă vom reuși să-i determinăm pe neromâni să ne dea votul.

Menținerea majorității săsești și a primarilor noștri în orașe este amenințată în viitor prin numirea membrilor din oficiu și obligativitatea deținerii majorității de 2/3 la alegerea primarilor. Dreptul de reformă cuprins în actuala lege este cel ce amenință autonomia locală. O diminuare substanțială a drepturilor noastre deținute până acum are la bază înființarea regiunilor, prin care se micșorează simțitor raza de activitate a județelor și care împovărează material populația noastră în avantajul județelor românești aflate la distanță. Referentul analizează pe parcursul a două ore numeroasele amenințări cuprinse în prevederile noii legi. Va trebui să lucrăm cu forțe unite pentru modificarea deciziilor care ne sunt dăunătoare. Solicită colaborarea și contribuția tuturor parlamentarilor și a membrilor din Consiliul Național prin folosirea tuturor relațiilor când se va ajunge la dezbateră Legii minorităților. Poate că în acest fel rezultatul va fi pozitiv.

Rudolf Brandsch consideră că actualul guvern și partidul de guvernământ prezintă răul cel mai mic pentru noi. Actualul guvern are după opinia lui

Brandsch intenția fermă de a conferi dreptului pentru minorități o formă solidă. Punctele de vedere și atmosfera creată în jurul problemei minorităților a înregistrat un asemenea curs în rândul partidului de guvernământ și pe scara națională încât guvernul manifestă mari rețineri. În primul rând este vorba de contradicțiile dintre maghiari și români. Opoziția se străduiește să demonstreze că guvernul acordă prea multe drepturi unor dușmani ai statului – așa sunt catalogate minorităților de către opoziție. Pe de altă parte, există tendința în sânul partidului de guvernământ de a cucerii orașele în care trăiesc minorități naționale. Guvernul nu a fost în stare să înlăture neajunsurile menționate, motiv pentru care proiectul inițial, care ne-a fost favorabil, a suferit modificări esențiale.

Brandsch este de părere că Legea administrativă în forma sa actuală este inacceptabilă pentru noi, dar nu înseamnă o lovitură prea grea pentru viața noastră națională.

La aplicarea în practică a drepturilor pentru minorități vor conta bunele intenții și seriozitatea actualului guvern. Trebuie să evităm orice demers ce ar putea năruia aceste intenții.^{*}

Brandsch ia apoi poziție față de învinuirile ce i s-au adus din pricina interviului acordat de Vaida în „Adevărul” și a interviului său publicat de ziarul „Lupta”, concluzionând că nu a știut nimic de convorbirea lui Vaida cu reprezentantul ziarului „Adevărul”. Vaida a aflat că „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt” nu i-a publicat o telegramă trimisă de Brandsch oferindu-se să-i dea satisfacție în ședința Camerei. Brandsch l-a rugat să n-o facă. În consecință, Vaida s-a adresat ziarului „Adevărul”, iar el ziarului „Lupta”, simțindu-se jignit de faptul că presa noastră nu-i publică materialele. „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt” i-a refuzat și astăzi publicarea unui articol despre Legea administrativă.

Brandsch își rezumă expunerea astfel: Trăim în perioada cea mai importantă pentru destinul poporului nostru, căci drepturile minorităților vor deveni lege. Guvernul actual este singurul care vrea să realizeze acest lucru. Să evităm o opoziție prea puternică și contactul cu o societate care nu se bucură de un bun renume. Poziția geografică a părții de țară în care trăim iese din nou în evidență. Suntem o minoritate a sorții și ne aflăm între două popoare care se combat. Nu putem duce o politică războinică și interesul nostru nu este altul decât consolidarea statului și stabilirea drepturilor pentru minorități. Trebuie să găsim o formulă prin care guvernul să ne garanteze anumite drepturi pe care nu vrea să le dea ungarilor. Interesul nostru este în primul rând ca drepturile internaționale în problema minorităților să nu fie încălțate. Este de mare importanță ca să nu pierdem majoritatea la sate și orașe din propria vină, prin plecări și un indice demografic scăzut și să atragem de partea noastră, pentru alegerile viitoare, pe celelalte minorități. De altfel, mai dispunem de puterea necesară pentru a trage spre avantajul nostru modul de redactare a legilor, iar alianța cu maghiarii nu ne este necesară.

^{*}Brandsch menționează în legătură cu problema autonomiei locale că Maniu va asigura minorităților pe lângă drepturi individuale și anumite drepturi colective.

Dr. Hans Otto Roth răspunde expunerilor lui Brandsch și subliniază că regresul ieșit la lumina zilei prin prevederile noii Legi administrative înseamnă o lovitură grea pentru viața noastră națională, dacă modul de judecare este unul obiectiv. Roth este de acord cu formularea exprimată de Brandsch privind „răul cel mai mic”. Legea minorităților. Dr. Roth subliniază că opoziția a făcut mari deservicii guvernului prin critica adusă proiectului preliminar și prin influențarea regenței.

Pentru cercurile șoviniste din guvern și din interiorul partidului de guvernământ circumstanțele existente au constituit prilejul potrivit pentru modificarea stipulărilor cu referire la minorități și orașe într-un sens care ne dezavantajează, deși Partidul German a făcut guvernului un mare serviciu rămânând în Parlament. Din partea noastră s-a adoptat o tactică corectă. Prin atitudinea noastră am provocat clarificarea situației.

Regretabil este faptul că Maniu nu a explicat în Parlament ce anume înțelege prin autonomie națională și ce intenționează să ne acorde ca drepturi colective. Sperăm ca proiectul la Legea minorităților va lămuri această întrebare. Dar trebuie să ne reamintim și de protocolul-Goldiș³ întocmit din însărcinarea lui Maniu care cuprinde o definiție clară a noțiunii de „autonomie națională”. Dr. Roth dă citire textului respectiv din protocolul Goldiș unde se spune că ni se garantează județe naționale și funcționari germani.

În legătură cu afirmațiile făcute de Brandsch, anume, că se simte marginalizat și acest lucru l-a determinat să se adreseze ziarului „Lupta”, deci să se refugieze în tabăra adversă, dr. Roth declară în numele membrilor ce alcătuiesc Partidul German că nu s-a încercat în nici un fel, fie direct sau indirect, o reprimare a declarațiilor lui Brandsch. Reacția declarațiilor făcute de Brandsch ziarului „Lupta” au fost penibile și catastrofale pentru prestigiul și cauza noastră. Interviuul lui Vaida este o încercare de blamare a partidului nostru și a poziției adoptate de acesta prin vizarea directă a unui membru al partidului și prezentarea declarației, dată de partid ca pe o inițiativă particulară fără ecou în rândul populației. Brandsch a fost de acord cu declarația prezentată în numele partidului în Cameră și Senat, ceea ce l-ar fi obligat să ia poziție față de afirmațiile făcute de Vaida. Numai că acest lucru nu s-a întâmplat nici în alte împrejurări. O consecință a fost, că Vaida a persistat timp îndelungat asupra opiniei, că dr. Roth sabotează subvenționarea școlilor minorităților de către stat. Motivația: la începutul sesiunii parlamentare din iarna anului 1928 <Roth> a trimis președintelui Consiliului de Miniștri o telegramă solicitând suma de 70 milioane pentru subvenționarea școlilor germane de către stat. Telegrama a ajuns la destinație cu suma modificată în sensul că se cereau 700 milioane lei. Președintele Consiliului de Miniștri și-a exprimat nedumerirea față de Brandsch deoarece suma era exagerat de mare (Roth a aflat despre acest incident mult mai

³. Vasile Goldiș (1862-1934), profesor de liceu, fruntaș al activismului în PNR; vicepreședinte al PNR; deputat în parlamentul maghiar (din 1906); redactor-responsabil la ziarul arădean „Românul”; membru al Consiliului Național Român Central. Membru al Consiliului Dirigent (1918-1920); președinte al „Astrei” (1923-1932). În 1926 se desprinde din PNR și intră în Partidul Poporului. Ministru de culte și arte în 1926-1927. (*Guverne și Guvernanți*, p. 178-179).

târziu). Brandsch ar fi putut lămuri cu ușurință neînțelegerea apelând la Roth. În schimb, a răspândit zvonuri la Sibiu că acesta sabotează convenția în problema subvenționării școlilor.

Roth apreciază că opiniile lui Brandsch privind situația dificilă a poporului nostru ca minoritate a sorții este justă. Această situație a existat și înainte de război, numai că odată cu sfârșitul conflagrației s-au inversat rolurile. Înainte de război Brandsch a negociat cu românii fără a ține cont dacă aceste demersuri înrăutățesc sau nu relațiile noastre cu maghiarii. În schimb, astăzi ne avertizează să nu luăm legătura cu Partidul Maghiar, căci am intra într-o societate de rău nume. Brandsch dorește pe de altă parte să-și continue activitatea în Uniunea Internațională a Minorităților din Europa și se așteaptă ca maghiarii care trăiesc în orașele sătești să voteze pentru listele noastre. Ce se întâmplă dacă Partidul Maghiar, luând în considerație comportamentul lui Brandsch va interzice alegătorilor săi să-și dea votul pentru listele noastre și dacă va încheia o convenție electorală cu unul dintre partidele românești? Trebuie să menținem legăturile cu Partidul Maghiar deoarece avem nevoie de susținerea acestuia în numeroase cazuri ce privesc interesele germane. Din aceste considerente dorim crearea unor relații clare cu maghiarii și menținerea unor raporturi regulate. Adoptarea unei poziții ambigue ne poate provoca mari prejudicii. Trebuie să apărăm în fața românizării nu numai orașele săsești, ci și pe cele cu minorități etnice.

Roth respinge reproșul făcut de Brandsch Partidului German și presei pentru provocarea unei agitații prea mari, arătând că râvnei românilor nu i se poate răspunde decât printr-o politică activă. Dar vrem să alegem calea de mijloc în relațiile noastre cu partidele românești, cu anumite personalități din guvern și cu maghiarii. Pentru arbitrarea opiniilor divergente propriul popor este suportul cel mai sigur.

După răspunsurile lui Brandsch la aspectele puse în discuție, se înscrie la cuvânt Herman Klöss⁴. El nu este de acord ca întrebări, neînțelegeri și discordii de natură personală să fie discutate în cadrul ședinței Consiliului Național. Acestea nu-și au locul în adunarea generală, ci pot fi prezentate consiliului de conducere care să verifice plângerile și învinuirile și să ia o decizie.

Rudolf Brandsch intervine afirmând că refuză orice colaborare în viitor dacă Consiliul Național nu clarifică relația dintre parlamentari.

Dr. Wilhelm Depner⁵ se înscrie la cuvânt și amintește – referitor la întreruperea antevorbitorului său de către Brandsch – că conlucrarea lui Brandsch nu depinde de acesta, ci de decizia Consiliului Național. Brandsch a greșit adresându-se unui ziar străin de neamul său. Aplanarea divergențelor de opinii dintre parlamentari fac obiectul Consiliului Național. Opinia preotului Klöss trebuie respinsă, deoarece Consiliul Național are dreptul la ultimul cuvânt chiar și în chestiunile personale ale parlamentarilor.

⁴ Hermann Klöss (1880-1948), poet și dramaturg sas, redactor la Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt. Cf. *L.S.S.* p. 269.

⁵ Wilhelm Depner (1873-1950), medic la Sighișoara și Brașov. A introdus în Transilvania metoda tratării cancerului cu ajutorul radiațiilor. Președinte al comitetului cercual săsesc Țara Bârsei (1919-1935, 1936-1939), membru al Consiliului Național Săsesc Cf. *L.S.S.*, p. 98.

Relația dintre Brandsch, dr. Roth și ceilalți parlamentari trebuie grabnic clarificată, altminteri poate zdruncina organizația și dăuna disciplinei în rândul poporului.

Dr. Depner trece apoi la analiza Legii administrative și remarcă că optimismul lui Brandsch este de neînțeles, deoarece legea vine în contradicție cu lupta noastră pentru menținerea orașelor și a autonomiei. Consiliul Național trebuie să-și exprime punctul de vedere public. Trebuie să se afle că suntem dezamăgiți și nemulțumiți de această lege. Să se știe că nu permitem amestecul unor cercuri și persoane nechemate în problemele noastre. Iar poporul nostru să afle că Consiliul Național dorește ca între parlamentari să existe concordie, unitate și disciplină. Dacă nu vom reuși să facem pace, atunci Consiliul Național va fi nevoit să recurgă la metode mai aspre. Pentru a da expresie acestor gânduri membrii Consiliului Național din Brașov au redactat proiectul unei hotărâri, a cărei adoptare este recomandată de dr. Depner. Proiectul are următorul text:

„Consiliul Național German-Săsesc din Transilvania constată cu regret și dezamăgire că Legea cu privire la organizarea administrației locale contravine Hotărârilor de la Alba-Iulia, se opune principiilor democratice, egalității în drepturi, unei adevărate descentralizări și cuprinde tendințele unei intoleranțe naționale. Legea încalcă principiile autonomiei adevărate, iar pentru minorități înseamnă pierderea influenței hotărâtoare asupra administrației orașelor chiar și acolo unde acestea constituie majoritatea.

Dureros ne atinge romanizarea toponimicelor prin lege și faptul că noua Lege administrativă nu reglementează definitiv problema limbii și a apartenenței etnice a funcționarilor publici.

Poporul german din România se va folosi de orice mijloc conferit de lege pentru a combate precizările din noua lege privind administrația locală care îngrădesc spațiul vital și voința națională.

Consiliul Național German-Săsesc din Transilvania este în deplin acord cu poziția Partidului German ai cărui membrii reprezintă pe germanii din România. Le mulțumim pentru intervenții hotărâte în apărarea drepturilor noastre prin modificarea stipulărilor din Legea administrativă care împovărează poporul. Respingem orice încercare – fie că vine din interior sau din exterior – de infiltrare a discordiei între parlamentarii noștri sau de scindare a legăturii dintre conducător și popor.

Asigurăm Partidul German din România că se poate baza pe încrederea poporului nostru, că membrii acestuia, fără excepție, vor ține piept în deplină unitate adversarilor pentru dobândirea drepturilor și pretențiilor noastre justificate“.

Hermann Plattner vorbește mai întâi în calitate sa de director al ziarului Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt⁶ care a fost atacată în ședința de față și apoi de cea de membru în Consiliul Național. El accentuează că ziarul aflat sub conducerea sa oferă dreptul la cuvânt fiecărui conațional și conducător, dar în conjunctura unor timpuri grele, cum le trăim astăzi, libertatea presei trebuie

⁶ „Siebenbürgisch - Deutsches Tageblatt“, principalul organ de presă al sașilor; iar după 1918 al tuturor germanilor din România. Cotidian apărut între anii 1874 și 1944 Cf. L.S.S., p. 392

exercitată cu răspundere. Articolul lui Brandsch despre Legea administrativă a fost respins din motive întemeiate, fiind invitat să caute dreptate la organisme cu obligația de a judeca oportunitatea legii, a căror membru este.

65

1929 octombrie 29, Sibiu

Herrn Senator Dr. Kaspar Muth

Temesvar

Lieber Kaspar!

Zu meiner nicht geringen Überraschung finde ich im Monitorul Oficial Nr. 238 den Ordensregen für die deutschen Parlamentarier. An und für sich haben wir natürlich alle keinerlei besondere Ambition zur Erlangung von Orden und ähnlichen Auszeichnungen. Der Sinn für derlei Dinge ist uns in den letzten zehn Jahren reichlich verloren gegangen. Wenn nun aber die Regierung die Dekorierung der deutschen Parlamentarier aus eigenem Antrieb vorgenommen hat, so kann man das natürlich nur achtungsvoll zur Kenntnis nehmen.

Was mich aber heute zum schreiben veranlaßt, ist die ganz ungerechte Art der Behandlung von Schwaben und Sachsen. Ich finde, daß wir Sachsen viel zu vorteilhaft abschneiden. Das Kommandeurkreuz des Sterns, der höchste an uns verliehene Orden, ist außer mir noch Brandsch, Fritz Connert und Senator Binder verliehen worden. Das Kommandeurkreuz haben außer Kräuter noch Arthur Connerth und Hedrich erhalten. Sowohl Du wie Reitter sind bloß mit dem Offizierskreuz des Sterns abgefunden worden. Meiner Meinung nach hätte Binder – ich will ihm damit wirklich nicht nahetreten – nicht mehr als das Kommandeurkreuz der Krone erhalten können. Dafür hättest Du, Reitter und Kräuter höhere Auszeichnungen erhalten müssen. Ebenso bin ich erstaunt darüber, daß Beller und Lebouton überhaupt nicht dekoriert worden sind. Ich muß mich nun allerdings darauf beschränken, diese Bemerkungen rein intern zu machen. Ich habe von der Verleihung der Orden keine Ahnung gehabt und natürlich auch in keiner Weise auf die Verteilung Einfluß genommen. Es ist ja sehr schwer, oder fast unmöglich, eine solche Entscheidung abzuändern oder rückgängig zu machen. Immerhin habe ich mich für verpflichtet gesehen, meinem größten Erstaunen über die Art der Verteilung der Orden zwischen Schwaben und Sachsen zum Ausdruck zu bringen. Wir werden ja in Bukarest Gelegenheit haben, über die Sache uns noch zu unterhalten. Auf jeden Fall bitte ich Dich, diesen Brief streng vertraulich zu halten, da ich nicht möchte, daß er irgendwie als Intrige zwischen Kollegen angesehen werde. Selbstverständlich kannst Du Kräuter und Reitter gelegentlich davon Erwähnung tun. Mit herzlichen Grüßen und besten Wünschen Dein stets ergebener.

Hans Otto Roth

Hermanstadt, 29. Oktober 1929.

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1929, f. 1.

Domnului senator dr. Kaspar Muth
Timișoara

Dragă Kaspar!

Spre surprinderea mea găsesc în „Monitorul Oficial“ nr. 238 lista de decorații pentru parlamentarii germani. Evident nu avem nici o ambiție deosebită de a intra în posesia unor ordine și decorații. Gustul pentru astfel de lucruri ne-a pierit îndeajuns în ultimii zece ani. Trebuie însă să luăm cunoștință cu respect de faptul că guvernul a întreprins din proprie inițiativă decorarea parlamentarilor germani.

Însă ceea ce mă determină astăzi să scriu este modul cu totul injust de tratare al șvabilor și sașilor. Consider că noi sașii ieșim prea avantajați. Crucea de comandor al Stelei, cel mai înalt ordin ce ni s-a acordat, în afară de mine a mai fost acordat lui Brandsch, lui Fritz Connert și senatorului Binder¹. Crucea de comandor în afară de Kräuter și Arthur Connert a mai primit-o Hedrich. Atât tu, cât și Reitter² ați fost compensați doar cu Crucea de ofițer al Stelei. După părerea mea, Binder nu ar fi putut primi mai mult de Crucea de comandor al Coroanei. În schimb tu, Reitter și Kräuter ar fi trebuit să primiți distincții mai înalte. De asemenea, sunt mirat că Beller³ și Lebouton⁴ nu au fost decorați. Trebuie să mă limitez la aceste observații în cerc restrâns. Nu știam nimic de acordarea ordinelor și firește nu am avut nici o influență asupra distribuirii lor. Este foarte greu sau aproape imposibil să modifici sau să revoci o astfel de decizie. Oricum am considerat de obligația mea să-mi exprim marea uimire despre modul distribuirii ordinelor între șvabi și sași. La București vom mai avea prilejul să discutăm despre acest lucru.

În orice caz, te rog să păstrezi această scrisoare strict confidențial, deoarece nu vreau să fie considerată ca intrigă între colegi. Desigur, poți ocazional să o amintești lui Kräuter și Reitter.

Cu salutări prietenești și cele mai bune urări

al tău
Hans Otto Roth

¹ Wilhelm Binder, lider al sașilor, membru în Consiliul Național Săsesc, deputat și senator.

² Emerich Reitter, lider al șvabilor bănățeni. Membru al Consiliului Național German-Svăbesc. Deputat.

³ Hans Beller, lider al șvabilor bănățeni. Conducător al Mișcării de reînnoire nazistă în Banat. Deputat.

⁴ Alois Lebonton, reprezentant al germanilor bucovineni care a citit la 28 noiembrie 1918 declarația de adeviere a conaționalilor săi la unirea Bucovinei cu România. Deputat.

Prefectul județului Mureș
Nr.21975/7 dec. 1929

Confidențial

1. Domnului Prim-ministru
2. Domnului Ministru al Instrucțiunii și Cultelor

București

Societatea literară maghiară „Kemény Zsigmond“ din Tg. Mureș, care are de președinte pe dl Ioan Kemény¹ din Brâncovenești, vicepreședintă pe dra Berde Maria², profesoară la liceul de fete de stat din Tg. Mureș, iar secretar ziaristul Sényi Ladislau tot din Tg. Mureș, și-a sărbătorit în cadrul unei ședințe festive în seara zilei de 2 decembrie curent jubileul de peste 50 ani de existență. La această festivitate a invitat în afară de societățile culturale exclusiv ungurești din țară și Partidul politic Maghiar, precum și Academia maghiară din Budapesta.

Deși s-a atras din timp atențiunea conducerii că în conformitate cu legea asupra persoanelor juridice, nu pot să permită manifestări politice la festivități patronate de această societate culturală, a cărei numire, conform statutelor de fondare este exclusiv literară, totuși s-a permis atât reprezentantului Academiei din Budapesta, contele Ștefan Zichy, cât și reprezentantului Partidului Maghiar ca să țină cu această ocazie discursuri care au provocat o manifestație frenetică din partea celor prezenți pentru aluziile provocate relativ la ideea unității politice maghiare.

Cum credem că în cadrele unei festivități organizată de o societate cu caracter pur cultural, nu este admisibil a se face manifestări cu tendințe politice din partea reprezentanților nici unuia din partidele politice din țară sau străinătate, credem potrivit a vă ruga să binevoiți a dispune de a se da societății „Kemény Zsigmond“ din Tg. Mureș un avertisment serios pentru a-și restrânge activitatea în cadrul statutelor la un teren pur cultural, punându-se totodată în vedere că în cazul când nu va respecta nici acest avertisment, se vor lua contra ei măsurile prevăzute în legea persoanelor juridice.

Tg. Mureș, 5.XII.1929

Prefect

¹ Kemény Janos, baron, preot reformat, scriitor, inginer silvic, născut la 1 septembrie 1903 la Pitsburg (S.U.A.). Preot la Brâncovenești (jud. Mureș) unde înființează Societatea literară Helicon. Președinte al Societății literare „Kemény Zsigmond“ din Tg. Mureș.

² Berde Juliana Maria, soția dr. Roth Jenő, profesoară de liceu și scriitoare, n. la 1889. Studii universitare la Cluj și München, doctorat în 1912 la Cluj.

Menționăm că tot în acest sens am făcut un raport și dlui prim-ministru.

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond Prefectura județului Mureș, dosar 21.971/1929, f. 1

67

1929 decembrie 18, București

Am onoarea a face dlor miniștri al instrucțiunii publice¹, al internelor² și al justiției³ următoarea comunicare:

La Facultatea de medicină a Universității din Iași, după terminarea cursului de chimie al dlui prof. Șumuleanu, în ziua de 16 decembrie s-au întâmplat grave dezordini. Fără să vi avut loc un incident sau o discuție, deci fără nici un motiv, studenții creștini s-au năpustit asupra colegilor lor evrei, bătându-i până la sânge cu lemne de foc luate din anticameră. Ușile au fost închise și păzite astfel ca nici un student evreu să nu poată ieși netorturat. Cei ce s-au refugiat într-o galerie au fost zvârliți de sus peste balustradă, căzând în nesimțire. Un număr mare de studenți evrei au fost grav răniți, alegându-se unii cu capul spart, alții cu piciorul fracturat și unul cu timpanul spart. Depun pe biroul Camerei fotografiile unora din studenții răniți, care sunt însă suficiente pentru a face dovadă peremtorie a barbariilor ce s-au comis. Cu privire la toate aceste cazuri s-au depus plângeri la poliția locală și s-au dresat acte de constatare medico-legale. De asemenea, toți cei care au participat la aceste evenimente sunt identificați și numele lor au fost comunicate organelor respective. În timpul acestei bătăi s-au întâmplat următoarele fapte caracteristice:

1. Dl prof. Șumuleanu, deși se mai afla în sala de curs în momentul începerii bătăii nu a înțeles să ia nici o măsură.

2. Unui student evreu, care după ce a fost bătut a reușit să-l ajungă pe dl profesor pe coridorul facultății cerându-i să intervină pentru potolirea lucrurilor, dl profesor i-a răspuns textul:

„Aveți mai mult curaj, treceți prin furcile caudine“.

3. Tot dl profesor Șumuleanu a lovit pe un student evreu pentru că acesta a răspuns negativ la întrebarea dumisale, dacă nu se rușinează cu originea sa.

4. Dl laborant Popoiu, a secondat acțiunea studenților creștini și a oprit apoi o studentă evreică să dea ajutoare colegilor ei leșinați.

Domnilor deputați, era natural ca aceste grave tulburări să izbucnească întrucât la cursul dlui prof. Șumuleanu există o atmosferă continuă de ură și

¹ Nicolae Costăchescu

² Alexandru Vaida-Voevod

³ Grigore Iunian. Cf. Ioan Scurtu, Documente privind istoria României între 1918-1944, București, 1995.

ațătare. Pentru ca să ilustrez aceasta ar fi suficient să amintesc faptul că studenții evrei sunt obligați să asiste la cursuri înghesuși într-o galerie și numai când le este imposibil să încapă toți acolo pot rămâne în fundul sălii în ultima bancă. Dar dl Șumuleanu, deși predă o materie pur științifică, găsește totuși deseori prilejul de a-și manifesta de la catedră sentimentele sale antisemite, fapt care jignind profund studenții evrei are în același timp darul de a încuraja și stimula pe studenții creștini în pomirile lor violente.

Atât cazul de față, cât și incidentele din trecut, dovedesc cu prisosință că toate aceste manifestări pornesc din una și aceeași sursă, studenții fiind de cele mai multe ori unelte inconștiente în mâna unor agitatori cu o tendință politică bine determinată.

Cât timp nu se va stârpi cuibul agitațiilor și nu se va interzice folosirea catedrei universitare drept loc de ațătare, cât timp unii dintre profesorii universitari vor continua opera lor de învrăjbire, situația actuală nu se va îndrepta.

Se impun deci în interesul bunului nume al țării și în interesul mersului normal al instrucțiunii superioare, următoarele măsuri:

a) Toți demnarii statului care propagă ura în contra unei părți a populației să fie trași la răspundere atât pe cale disciplinară cât și pe cale judecătorească ca îndemnători la tulburarea ordinii publice.

b) Toți agresorii să fie de îndată urmăriți aplicându-li-se, fără excepție, sancțiunile legale;

c) Să se ia astfel măsuri de prevedere ca pe viitor astfel de fapte să nu se mai poată repeta.

d) Conștient fiind de faptul că o parte a studențimii este indusă în eroare prin agitațiile unor persoane interesate, rog să se găsească mijloacele potrivite pentru a lămuri studențimea că opera de învrăjbire la care sunt întrebuițați constituie un pericol permanent pentru reputația țării și pentru solidaritatea ce trebuie să existe în aceste timpuri grele de refacere între toți cetățenii acestei țări.

Prin urmare am onoarea a întreba pe dl ministru al instrucțiunii publice, al internelor și al justiției dacă sunt dispuși să ia măsurile indicate de mine și altele pe care domniile lor le-ar crede utile, pentru atingerea scopului urmărit de toți ca liniștea să se întroneze de aici înainte în rândurile studențimii universitare.

De răspunsul ce voi primi depinde dacă voi transforma această comunicare într-o interpelare.

Subsemnatul vă comunică textul aceste întrebări, care s-a făcut cunoscut și domnilor miniștri de instrucție publică, interne și dlor subsecretari de stat Ed. Mirto și D.R. Ioanițescu.

N. Costăchescu, ministrul instrucțiunii publice și al cultelor:

Dlor deputați, datoresc un răspuns dui deputat Fischer⁴, care mi-a pus o întrebare într-o ședință când nu eram de față. Doresc să-i răspund număidecât, căci ni pot lăsa această întrebare fără răspuns.

⁴ Iosif Fischer, născut în 1897, jurist, avocat în Cluj, redactor la ziarele „Esti Lap” (1918) și Uj Kelet (1919-1921), președintele Asociației Naționale Evreiești din Transilvania. Cf. E.C., p. 824

S-au întâmplat incidente regretabile între studenții Facultății de Medicină din Iași, în laboratorul dlui profesor Șumuleanu. S-au încăierat studenții la acest laborator și au fost câțiva bătuți și dintre români și dintre studenții evrei. Eu am luat măsuri ca ordinea să fie restabilită și ca, acolo unde se vor produce dezordini, cursurile să fie imediat închise, și forța publică să intervină pentru restabilirea liniștii și a proteja pe toți împotriva agresorilor. Am luat măsuri ca să fac o anchetă severă, să se stabilească toți acei care sunt vinovați și să se dea sancțiuni imediate și severe, pentru ca aceste lucruri să nu se mai repete.

Dar țin de datoria mea să adaug că se exagerează și aici mult, spunându-se lucruri care, din primele cercetări făcute n-ar corespunde adevărului.

Anume, se afirmă că aceste altercații ar fi fost puse la cale de către profesorul respectiv; ba mai mult, se afirmă că însuși profesorul ar fi luat parte la încăierări.

Dlor, țin să afirm din capul locului că eu nu pot concepe un profesor universitar, care e dator să sfătuiască pe studenții săi să aibă o atitudine demnă și civilizată, să fie în stare să îndemne pe studenți la tulburări și, mai mult încă, să participe la dânsese. Eu, din capul locului, țin să resping acest lucru și sper că ancheta îmi va da dreptate, dovedind pe deplin că nu poate fi adevărat ca un profesor de universitate să facă asemenea lucruri. În ceea ce privește liniștea pe viitor, vom lua măsuri, deși recunoaștem că ne găsim într-o situație puțin grea, totuși dăm asigurări că suntem în stare să luăm măsuri, pentru ca să asigurăm liniștea, cu toate încercările de instigare și cu toate inspirațiile rele la care sunt supuși studenții din diferite părți. Eu regret că se caută a se tulbura masa studențească, în alte scopuri și sperăm că studențimea va asculta cuvântul nostru și la urmă va apuca calea liniștită a studiului și a muncii, pentru care țara cheltuiește cu învățământul superior și întreținerea universităților și să se pregătească pentru cariera pentru care sunt meniți și s-au dedicat și să dea rezultatele pe care țara le așteaptă de la dânsii. Eu cred că vom reuși, desigur, să stabilim liniștea și să aplicăm sancțiunile împotriva aceluia care s-au făcut vinovați, de așa natură, ca în viitor să nu mai îndrăznească și alții, să nu se mai dedea la asemenea lucruri.

„Dezbaterile Adunării Deputaților“ nr. 17, ședința din 18 decembrie 1929, p. 374 și nr. 18, ședința din 19 decembrie 1929, p. 498-499

UNGUREȘTI

Numele	Anul de apariție	Localitatea
Alba missmar	I	Cluj
Aradi Közlöny	XLIII	Arad
Aradi Újság	XXIX	Arad
Aranyosvidék	XXXVIII	Turda
Bánáti Közlöny	1928	Timișoara
Brassói Lapok	XXXIV	Brașov
Commercz	II	Cluj
A hittan percei	X	Cluj
Az én kicsinyeim	IV	Cluj
Bánya Munkás	XI	Cluj
Buziási Szinpad	1929	Buziaș
Családi Kör	I	Brașov
Donga	1929	Deva
Egyházi Híradó	XVIII	Satu Mare
Egyházi Közlet	V	Dej
Egyházi Szemle	III	Baia Mare
Egyleti Ertesítő	XL	Dej
Élelmezési Munkás	VII	Cluj
Élet Tudomány	1929	Timișoara
Ellenőr	XV	Cluj
Ébresztő	1929	Oradea
Én. Te. Ö.	1928	Timișoara
Építőipari Munkás	IV	Tg.-Mureș
Erdélyi Élet	XVII	Arad
Erdélyi Futár	II	Cluj
Erdélyi Gazda	LIX	Cluj
Erdélyi Helikon	I	Cluj
Erdélyi Ipar	XI	Arad
Erdélyi Irodalmi Szemle	V	Cluj
Erdélyi Kabaré	I	Cluj
Erdélyi Képeslap	III	Cluj
Erdélyi Tudositó	XI	Brașov

Erdélyi Magyar lányok	IX	Cluj
Erdélyi Magyar Szinpad	XVIII	Arad
Evangelium hirnöke	I	Oradea
Evangelikus Néplap	VIII	Cluj
Faipari Szemle	VII	Cluj
Famunkás	VIII	Cluj
Film és Mozi	I	Arad
Film Riport	VI	Oradea
Fülesbagoly	XXXVIII	Arad
Futár	VIII	Timișoara
Gazdák Lapja	VIII	Satu-Mare
Glicsu	1928	Tg.-Secuesc
Gyerekujság	IV	Timișoara
Gyógyszerészi Folyóirat	VI	Cluj
Haladás	III	Careii Mari
Hanna Nagyatya	1928	Dej
Hivatalos Lap	VIII	Brașov
Huszonegyedik Század	1928	Cluj
Ifjú Erdély	VI	Cluj
Az Igazság tanuja	IV	Zălau
Jövő Társadalma	II	Cluj
Jó Barát	III	Cluj
Kálvinista Világ	II	Cluj
Katholikus Világ	XXV	Cluj
Kaviár	VI	Timișoara
Keleti Lloyd	VII	Timișoara
Képes Újság	II	Arad
Keresztény Élet	XXII	Zălau
Keresztény magvető	LX	Cluj
Keresztény Zárandok	II	Cluj
Kereszt rejtvény ujság	I	Arad
Kertészeti Közlöny	VI	Simeria
Kis Tükör	XVIII	Cluj
Kolozsvár-Nagyvárad színházi Ujság	I	Cluj-Oradea
Korunk	III	Cluj
Kronikás könyv	II	Cluj
Lelkipásztor	VIII	Zălau

Magánalkalmazott	IV	Cluj
Magyar Dal	VII	Cluj
Magyar Kisebbség	VII	Lugoj
Magyar Nép	VIII	Cluj
Mária Kongregáció	VI	Cluj
Méhészeti Közlöny	XLIII	Cluj
A modern nő	I	Timișoara
Marovetz zeneirodalmi	IX	Timișoara
Mult és Jövő	XVIII	Cluj
Művészeti szalon	III	Cluj
A Nap	VIII	Cluj
Az öreg Pancser	1928	Cluj
Orszem	VIII	Oradea
Orvosok Lapja	X	Timișoara
Orvosi Szemle	I	Cluj
Pancser	1928	Cluj
Papyrograph	II	Cluj
Pásztortűz	XIV	Cluj
Pénzvilág	VI	Oradea
Praxis Medici	V	Timișoara
Református hiradó	VIII	Oradea
Reformátusok Lapja	III	Cluj
Reformátusok Lapja	II	Oradea
Református Szemle	XXI	Cluj
Romániai Népszava	XVIII	Cluj
Ruházati munkás	IX	Cluj
Sportélet	I	Arad
Szabad szó	IX	Satu Mare
Szamos Tükre	III	Gherla
Szatira	I	Arad
Szemle	I	Cluj
Szemle	1929	Oradea
A Szent	1928	Dej
Csiki Lapok	XL	Miercurea Ciucului
Déli Hirlap	IV	Timișoara
Déva és vidéke	XXXIV	Deva

Északnyugati Újság	XI	Careii Mari
Ellenzék	XLIX	Cluj
Az Ellenzék	XVI	Tg.-Mureş
Enyedi Újság	VII	Aiud
Erdélyi Barázda	I	Tg.-Mureş
Erdélyi Hétfői Hírlap	1929	Cluj
Erdély Hírlap	XII	Arad
Erdővidéki Hírlap	IV	Baraolt
Esti Újság	II	Arad
Estilap	III	Cluj
Friss Hírek	III	Tg.-Mureş
Friss Újság	XIII	Arad
Gyergyói Újság	III	Gheorgheni
Harghita	IV	Odorhei
Hétfői Friss Újság	VIII	Satu-Mare
Hétfői Hírlap	I	Cluj
A Hírnök	XXV	Cluj
Hunyadvármegye	LII	Deva
Keleti Újság	XI	Cluj
Krassó-Szörényi Lapok	L	Lugoj
A Ma	IV	Tg.-Mureş
Magyar Újság	V	Cluj
Mai Világ	II	Cluj
Mármaros	LXIII	Sighetul Marmaţiei
Maros	II	Tg.-Mureş
Mai ipar	1929	Tg.-Secuesc
Mármarosi Független Újság	XX	Sighetul Marmaţiei
Nagybánya	XXVII	Baia Mare
Nagybánya és Vidéke	LIV	Baia Mare
Nagykároly és Vidéke	XLV	Careii Mari
Nagyvárad	LVII	Oradea
Nagyvárad Estilap	X	Oradea
Nagyvárad Fris Újság	XXIX	Oradea
Nagyvárad Napló	XXXI	Oradea
Noar	V	Cluj

10 Perc	1929	Timișoara
Szalontai Lapok	XLI	Salonta Mare
Szamos	LX	Satu Mare
Szászváros és Vidéke	XVI	Orăștie
Szatmári Hirlap	I	Satu Mare
Szatmármegyei Közlöny	LIV	Careii Mari
Székely Föld	XXXI	Tg.-Mureș
Székely Napló	LVIII	Tg.-Mureș
Székely Nép	XLVI	Sf. Gheorghe
Székely szó	X	Gheorgheni
Székely Újság	XXV	Târgul Secuiesc
Szilágyság	XIX	Zălau
Szilágy Somlyó	XLVI	Șimleul Silvaniei
Temesvári Hirlap	XXVI	Timișoara
Új Kelet	X	Cluj
Újság	1929	Careii Mari
Vasárnapi Újság	VIII	Tg.-Mureș
Vidéki Magyarország	I	Beiuș
Virradat	I	Arad
Zsilvölgyi Napló	V	Petroșani
A Szent Kereszt	III	Cluj
Szeráf	I	Satu-Mare
Szeretet	VIII	Oradea
Szezon	IV	Timișoara
Színház	I	Arad
Színház és Film	I	Cluj
Színház és Mozi	VI	Timișoara
Színházi Újság	XXIV	Brașov
Színházi világ	I	Arad
Színházi Újság	XVII	Oradea
Színházi Világ	V	Tg.-Mureș
Sziv	V	Satu Mare
Szövetség	IV	Aiud
Thália	1928	Lugoj
10 perc sport	IV	Timișoara
A Toll	X	Timișoara

Új Élet	II	Satu Mare
Unitárius Egyház	XXI	Cristurul Săsesc
Unitárius Közlöny	XXXVIII	Cluj
Unitárius Szózat	XXI	Odorhei
Az Út	X	Cluj
Utazók Lapja	III	Oradea Mare
Vadász Újság	VII	Tg.-Mureş
Vakációi levél	I	Satu Mare
Vasárnap	XI	Arad
Vasárnap i iskola	II	Cluj
Vas éz fémmunkás	IX	Cluj
Véndiákok Lapja	IV	Cluj
Zenei Szemle	XII	Timișoara

GERMANE

Aufbau	1929	Mediaş
Banater Deutsche Kulturhefte	II	Timișoara
Banater Landwirt	VI	Timișoara
Banater Schulbote	VI	Timișoara
Banater Volksblatt	V	Jimbolia
Blätter für Kinderfrohe	I	Sibiu
Heilige Kreuz (das)	I	Cluj
Hermannstädter Kompass	1929	Sibiu
Herz	I	Timișoara
Jugendbundblatt	VII	Sighișoara
Jugendfreund	I	Timișoara
Klingsor	V	Braşov
Kirchliche Blätter	XX	Sibiu
Korrespondenzblatt	LI	Sibiu
Lichter der Heimat	IX	Braşov
Mitteilungen der deutsch-schwäbischen Volksgemeinschaft Satmar	I	Careii Mari
Neppendorfer Blätter	XXVI	Sibiu
Agnetler Wochenblatt	XX	Agnita
Arader Zeitung	IX	Arad

Arbeiter Zeitung	XXXVI	Timișoara
Banater Bote	XXX	Lugoj
Banater Deutsche Zeitung	XI	Timișoara
Banater Tagblatt	X	Timișoara
Bekleidungsarbeiter	VIII	Cluj
Bergarbeiter	XI	Cluj
Bistritzer Deutsche Zeitung	XVI	Bistrița
Bogsauer Zeitung	XXXVII	Bocșa Montană
Bürger Zeitung	XLVI	Periamoș
Deltaer Zeitung	XLVIII	Deta
Deutscher Bote	VI	Cluj
Eisenring	V	Timișoara
Frischgestimmte Eolsharfe	1929	Bistrița
Gemeindeblatt	VI	Sebeșul Săsesc
Großkokler Bote	L	Sighișoara
Hatzfelder Zeitung	XLI	Jimbolia
Industrie Zeitung	VIII	Brașov
Junggemeinde Siebenbürgen	II	Sibiu
Der Landbote	LVII	Timișoara
Kronstädter Zeitung	XCII	Brașov
Landwirtschaftliche Blätter für Siebenbürgen	LVI	Sibiu
Licht	VIII	Lugoj
Lugoscher Zeitung	XXXVI	Lugoj
Mediascher Zeitung	XXXVI	Mediaș
Metallarbeiter	IX	Cluj
Oravitzaer Wochenblatt	LVII	Oravița
Reschitzaer Wochenblatt	IV	Reșița
Reschitzaer Zeitung	XLII	Reșița
Rumänischer Lloyd	XIII	Cluj
Sächsisches Volksblatt	IV	Sibiu
Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt	LV	Sibiu
Siebenbürgische Handels-Zeitung	V	Brașov
Sport	I	Sibiu
Temesvarer Volksblatt	XXVII	Timișoara
Temesvarer Zeitung	LXXVII	Timișoara
Torontaler Nachrichten	XXII	Periam

Der Volksfreund	IV	Timișoara
Wahrheit	I	Reșița
Ostland	IV	Sibiu
Pollerpeitsch	I	Timișoara
Der Sämann	VII	Sibiu
Schule und Leben	LXVI	Brașov
Selbsthilfe	1928	Sibiu
Siebenbürger Reiffeisenbote	XIX	Sibiu
Die Sonne	VII	Timișoara
Sonnenweinde	V	Mediaș
Sonntagsblatt	VI	Timișoara
Der Start	I	Brașov
Textil Zeitung	VIII	Timișoara
Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt	LXXVIII	Sibiu
Der Weg	II	Sibiu
Graphic Union	VIII	Timișoara (rom. germ. ung.)
Haderech	III	Timișoara (evr. ung.)
Hermanstädter Mitteilungen	II	Sibiu (rom. germ.)
Hornul	V	Cluj (rom. germ. ung.)
Industria Ardealului	X	Arad (rom. ung. germ.)
Jurnalul oficial al sindicatului profesorilor de dans	VIII	Brașov (rom. ung.)
Legi, decrete	VIII	Oradea (rom. ung.)
Lemnul	IX	Timișoara (rom. germ. ung.)
Meseriașul	III	Timișoara (rom. ung. germ.)
Negustorul de coloniale	I	Cluj (rom. germ. ung.)
Neue Zeit	X	Lugoj (ung. germ.)
Neue Zeit	X	Timișoara (germ. ung.)
Orașul	VI	Tg.-Mureș (rom. ung.)
Ordinea	II	Cluj (rom. ung.)
Organul oficial al Reuniunii de invaliditate a muncitorilor	VII	Timișoara (rom. germ. ung.)
Orologiul	II	Cluj (rom. ung.)

Orvosbáli hirlap	1929	Timișoara	(rom. ung.)
Pharmaco-Courrier	VII	Cluj	(rom. ung.)
Pielăria	VII	Timișoara	(rom. germ.)
Piele și ghete	VII	Cluj	(rom. germ. ung.)
Rapoarte de modă	1929	Cluj	(rom. ung. germ.)
Revista farmaciei	VI	Cluj	(rom. ung.)
Revista financiară, comercială și industrială	VI	Oradea	(rom. ung.)
Revista forestieră	VII	Cluj	(ung. germ.)
Revista frizerilor	XVIII	Tg. Mureș	(rom. ung.)
U.E.S. (Uzinele electrice Sibiu)	II	Sibiu	(rom. germ.)
Revista medicală	I	Cluj	(rom. ung.)
Revista morarilor	IX	Cluj	(rom. ung.)
Revista textilă	VIII	Timișoara	(rom. germ.)
Revista voiajorilor	III	Oradea	(rom. ung. germ.)
Typograph	X	Cluj	(rom. germ. ung.)
Voiajorul	XII	Timișoara	(rom. germ. ung.)
Ardealul economic	IV	Cluj	(rom. ung.)
America	I	Turda	(rom. ung.)
Bănățeană și Ardeleana	I	Arad	(rom. ung. germ.)
Conducătorul prin Timișoara	VIII	Timișoara	(rom. germ. ung.)

Diverse limbi

Numele	Anul	Localitatea	Limbile
1. Bul. scientifique de l'Ecole Polytechnique de Timișoara	IV	Timișoara	(franceză)
2. Glasnic	VIII	Timișoara	(sârbă)

.....¹

5. Vin acum la aranjamentul cu Ungaria.

Timp de șapte ani am susținut, și de multe ori în condiții foarte grele, trei lucruri:

a) că România nu are a plăti mai mult optanților decât cetățenilor români;

b) că pentru a pune capăt oricărui diferend suntem dispuși a face un gest de bunăvoință asupra reparațiilor datorate de Ungaria;

c) că nu putem sub nici un cuvânt accepta competența tribunalelor arbitrale mixte în reforma noastră agrară, care este de domeniul plinei suveranități a României.

Ungaria susține, dimpotrivă, că optanții au dreptul, după tratate, la valoarea reală a bunurilor lor, că nu plătește nimic după 1943 și, în fine, că nu renunță la tribunalul mixt în chestiunea agrară și că nu poate fi vorba de compensație între plățile ei către statul român și datoria statului român către supușii ei. După laborioase negocieri, contele Bethlen a consimțit să plătească după 1943 anuități de 13.500.000 de coroane aur fiecare și să ia din plățile proprii ale Ungariei indemnizațiile pentru optanți. Contele Bethlen a spus că aceste plăți nu reprezintă reparațiuni, ci creanțe speciale. Asupra denumirii – și din dorința de a ușura Ungariei o nouă atitudine – ar fi fost nedrept a ne certa.

Dar cu procentajul României de 10,5% nu puteam niciodată compensa pretențiunile ungare. Atunci, Franța, Anglia, Italia, Belgia, Japonia, Portugalia și Grecia au renunțat la reparațiunile ungare, primele șase puteri cu începere de azi, iar Grecia cu începere din 1943. Noi am luptat și ne-am păstrat intact pursantajul nostru asupra reparațiilor ungare până la 1943, cu toată renunțarea aliaților noștri.

Rămâne chestiunea tribunalelor mixte în materie agrară. Ungaria a acceptat la sfârșit ca Tribunalul Arbitral Mixt să nu interpreteze articolul 250 din Tratatul de la Trianon cu privire la reforma agrară, ci să aplice tranzacția.

Ungaria cere numai ca tribunalele să funcționeze ca un fel de comisiune de repartii, fiind foarte greu Guvernului ungar să ia asupra sa nemulțumirile ce ar provoca repartii unei sume, care nu poate fi depășită, între supușii lui.

Noi am răspuns: România nu va apărea din nou, sub nici un cuvânt, la bara tribunalelor mixte în chestiuni agrare.

Atunci, după alte lungi negocieri, s-a hotărât ca cele trei state ale Micii Înțelegeri să fie scoase din procesele agrare, ca răspunderea lor să înceteze complet și ca procesele optanților să fie îndreptate împotriva unui fond comun compus din plățile făcute de Ungaria, fond care să aibă personalitate morală.

¹ Prima parte a interviului se referă la problema reparațiilor de război.

De șapte ani susțin compensarea plăților ungare cu pretențiunile optanților. M-am izbit de intransigența Ungariei și de incredulitatea multora. Azi pot spune că ideea a fost integral admisă. A fost atât de complet admisă, încât compensarea nu se face pentru România cu ceea ce are de primit până la 1943, ci cu ceea ce se chema înainte nebuloasa plăților ungare după 1943.

Mai erau două chestiuni grele de rezolvat: prima, aceea a celorlalte procese pendinte în fața tribunalelor mixte; a doua, competența tribunalului mixt.

Cum Ungaria susține că nu poate plăti după 1943 mai mult de 13.500.000 de coroane aur anual și cum delegația română a refuzat net o soluție a optanților fără să știm ce facem cu chestiunea arhiducilor, care, dacă interesează mult România, interesează și mai mult Cehoslovacia și Iugoslavia, au intervenit Franța, Anglia și Italia și au consimțit să facă din banii lor un al doilea fond de 100.000.000 de franci, care să acopere integral pe arhiduci, ca optanți, în cazul când aceștia ar câștiga procesul, și să lase o margine și pentru celelalte procese. Principiul dacă arhiducii pot fi confiscați, cum a fost, fără nici o indemnizație, conform articolului 191 din Tratatul de la Trianon, ca membri ai familiei Habsburg, urmează să fie acceptat de Guvernul ungar sau să fie stabilit de justiție. Guvernul ungar, din motive politice lesne de înțeles, a refuzat a vorbi în numele arhiducilor. Ceea ce este mai greu de înțeles e refuzul guvernului de a accepta un aviz consultativ al Curții din Haga și insistența de a judeca procesele arhiducilor la tribunalele mixte.

Cum Mica Înțelegere a refuzat net jurisdicția tribunalelor mixte pentru arhiduci și cum avem o datorie morală, azi – când suntem acoperiți bănește în aceste procese și în altele de a nu lăsa pe marii noștri aliași să facă sacrificii inutile – s-a decis să se ceară în această chestiune un aviz consultativ prin intermediul Societății Națiunilor.

Bineînțeles că, dacă se câștigă procesul arhiducilor, fondul al doilea de 100.000.000 rămâne întreg la dispoziția Miciei Înțelegeri pentru procesele mai mici, pendinte la tribunalele mixte, intrând în competența lor sau pentru tranzacții în aceste procese.

Asupra limitei competenței tribunalelor mixte este însă divergență între Ungaria și Mica Înțelegere. Am cerut Ungariei să consimtă la un aviz consultativ al Curții din Haga asupra acestei chestiuni și Ungaria a refuzat, după cum a refuzat să substituie pentru viitor Curtea din Haga tribunalelor mixte.

E drept că nu avem interes a ieși din principiul intangibilității tratatelor. Dar chestiunea articolului 250 al Tratatului de la Trianon este prea importantă pentru viitor pentru ca să nu cerem Curții din Haga să interpreteze ea o dată pentru totdeauna înțelesul și limitele articolului 250.

Trebuie să adaug că Ungaria a consimțit ca nu numai pentru viitor, dar și în procesele actuale, afară de cele agrare actualmente pendinte, care pentru noi au dispărut, să accepte Curtea din Haga ca instanță de apel fie pentru competență, fie pentru fond. În plus, Ungaria a acceptat ca în procesele actuale Tribunalul Mixt să nu fie compus numai dintr-un reprezentant român, unul ungar și unul neutru, ci să fie completat cu doi membri neutri, aleși de Curtea de la Haga.

Înțelegerea cu Ungaria intervenind numai în ultimul moment, aranjamentele cu Ungaria și Marile Puteri au fost parafate asupra tuturor punctelor mai sus expuse, urmând ca redactarea definitivă a textelor să se facă la Paris la 5 februarie, sub președinția domnului ministru Loucheur.

În rezumat, prin rezolvarea reparațiunilor ungare ne-am menținut reparațiunile până la 1943 și România a obținut în plus 100.000.0000 pentru optanți, plătiți de Ungaria, și partea ei la un al doilea fond de 100.000.000, plătite de aliați, pentru celelalte procese.

Statul român, acoperit de datoriile de război, de datoriile pentru bunurile cedate și de datoria de liberare, acoperit în cheștiunea optanților și arhiducilor, rămâne și cu un sold net mijlociu de 4.000.000 de franci aur anual.

Este important de relevat cu privire la negocierile din ultimele șase luni că în afacerile noastre cu Ungaria nu am fost izolați. Toți aliații noștri și Japonia au recunoscut dreptatea noastră și au făcut gestul necesar pentru a permite o înțelegere, fără să abdicăm de la nici unul din punctele de vedere susținute de noi în trecut.

Voi încheia spunând că acest beneficiu politic are mai mare valoare pentru noi decât oricare altul.

Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, București, 1967, p. 324-327.

70

1930 februarie 27, București

Lămuriri

Cu privire la articolul *“Dușmănie împotriva germanilor din Bucovina. O tainică campanie de distrugere a școlilor germane din Bucovina”* de Michael Buchenländer, apărut în *“Dresdner Nachrichten”*, la 28 decembrie 1929.

Articolul menționând, ca introducere, situația ucrainenilor și a ungarilor, se ocupă în special de situația germanilor în diferitele provincii alipite, sub raport școlar.

Articolul este tendențios, denaturând adevărul și atribuind guvernelor române, în special guvernului actual, intenția de a nimici cultura germană. Pentru a evita această nimicire, autorul articolului imploră apărarea consângenilor din Reich contra tendințelor guvernărilor români.

Pentru lămurirea adevărului este nevoie să se cunoască în primul rând regimurile școlare în țările de la care au fost dezlipite provinciile în care azi

locuiesc germani supuși români, în special regimul școlar din Ungaria și din Bucovina.

În Ungaria, de la început până după mijlocul sec. al XIX-lea (1860-1870) învățământul primar și secundar a fost lăsat în grija și în sarcina comunităților confesionale romano-catolic, evanghelic-luteran, evanghelic-reformat, unitar, greco-catolic, ortodox etc.). Acestea înființau și întrețineau școli după necesitățile culturale ale credincioșilor. Ele își educau învățătorii și profesorii, ele îi numeau în posturi și tot ele îi plăteau. Limba de predare o hotăra capul comunității după voința și necesitățile enoriașilor.

Aceste școli aveau, deci, caracter confesional cu diferite limbi de predare: maghiară, germană, română, slovacă, șvăbească etc.

Statul ungar abia în 1867 a început să înființeze și întrețină, pe cont propriu, școli primare și secundare, însă limba de predare în școlile statului, chiar și în localități cu populație curat germană, română, slovacă sau sârbească, deși statul ungar, pe urma legii naționalităților din 1867, avea îndatorirea să întrețină aceste școli cu limba de predare a populației respective, era exclusiv numai limba maghiară, indiferent de limba populației.

Pe măsură ce comunitățile religioase nu erau capabile sau nu voiau să suporte cheltuielile de întreținere a școlilor, majorate în cursul timpurilor, statul prelua școlile confesiunilor sau înființa școli noi, cu limba de predare maghiară, în locul limbii populației respective.

Astfel se introducea în școli, cu încetul, progresiv, limba și cultura maghiară, în locul limbii și culturii populației respective.

În Bucovina

Limba de predare în școli era limba pe care o vorbeau toți locuitorii unei comune ori limba sau limbile vorbite de majoritatea locuitorilor sau de o parte preponderentă a locuitorilor. Astfel, în Bucovina erau școli cu limba de predare: română, germană, ruteană etc. sau școli cu limba de predare româno-germană, româno-ruteană etc.

Situația școlilor cu limba de predare germană în părțile deslipite de la Ungaria și în Bucovina înainte de 1918 și după 1918.

În Transilvania, Banat, Maramureș și Crișana nu a existat înainte de 1918, adică sub regimul maghiar, nici o școală primară a statului cu limba de predare germană, în toate se predă numai în limba maghiară. După 1918 statul român a înființat și întreține 98 de școli și secții primare ale statului cu limba de predare germană.

În județele Sălaj, Bihor și Satu-Mare, unde germanii își uitaseră limba, încât abia bătrânii o mai vorbesc și unde, sub regimul ungar nu era nici o școală germană, statul român a înființat 12 școli primare și grădinițe de copii cu limba de predare germană, iară în școlile particulare a aprobat ca limba de predare să fie tot cea germană.

În afară de școlile statului cu limbă germană, în Banat / județul Timiș-Torontal/ Caraș și Severin, unde conform statisticii oficiale din anul 1914 a

Guvernului maghiar, funcționau abia 20 școli particulare, cu limba de predare germană, azi după statistica oficială a Episcopiei romano-catolice din Timișoara funcționează 59 școli primare și 11 grădinițe de copii germane, confesionale, autorizate și subvenționate de statul român.

În ce privește școlile secundare, sub regimul maghiar, șvabii din Banat nu aveau nici o școală secundară cu limba germană, azi sub regimul românesc, sunt în Banat 3 licee, 1 secție la Școala de Comerț, 2 școli normale și 6 școli civile /gimnazii/ toate cu limba de predare germană, iar la Careii Mari în regiunea șvabilor din Nord (jud. Sălaj, Satu-Mare, Bihor) actualul Minister al Instrucțiunii a deschis o secție germană de liceu, la începutul anului școlar 1929/1930, întreținută de stat.

În Transilvania toate școlile primare și secundare evanghelice din comunele cu locuitori sași au limba de predare germană.

În Bucovina, chiar după informațiile ziarului "Dresdner Nachrichten" în 1912, erau 81 școli germane și 17 cu limba germano-română sau germano-ruteană, iar azi, tot după informațiile ziarului, numărul lor ar fi scăzut la 39.

Ori, considerând că Bucovina este un teritoriu eteroglot, unde sunt frecvente cazurile că în aceeași comună locuitorii aparțin diferitelor naționalități și vorbesc diferite limbi, considerând că limba oficială germană de pe vremea Austriei a fost înlocuită cu limba oficială română, considerând că pe urma schimbării de regim foarte mulți funcționari germani importanți de prin celelalte provincii ale Austriei au optat pentru cetățenie în provincia de unde erau originari și s-au înapoiat acolo, este natural că proporția numerică între locuitorii din Bucovina și din localitățile singuraticе, mai ales la orașe, după 1919 s-a resimțit de o ușoară deplasare în favoarea românilor, ceea ce a avut urmări și asupra oscilațiilor în ce privește limba de predare în anumite școli, mai ales că evreii, foarte numeroși în Bucovina, care mai înainte îngroșau numărul germanilor, azi cercetează școlile cu limba de predare a statului (românească), cum astfel este obiceiul lor în toate țările.

Plecând din aceste considerente, se poate explica și înțelege în mod obiectiv ușoara deplasare ce a survenit în numărul școlilor statului din Bucovina cu limba de predare curat germană.

Statul român nu a tratat niciodată dușmănos pe locuitorii germani, dovadă, că chiar în luna decembrie 1929, adică sub regimul actual, a dat ordin Ministerul Instrucțiunii ca în școlile statului din Bucovina, care sunt cercetate de elevi germani și în care nu se introdusese încă limba germană, să se introducă chiar ca limbă de predare.

Uită sau intenționat nu amintește autorul articolului că în Cernăuți statul român întreține Liceul nr.2 cu limba de predare germană, și că în Rădăuți funcționează un liceu particular confesional german.

Autorul articolului nu amintește nimic că în Basarabia funcționează cu autorizația și subvenția statului pe seama germanilor: un liceu de băieți, 1 liceu de fete și o școală normală, toate cu limba de predare germană.

Asemenea, neglijează faptul că în Dobrogea, anume în județul Constanța sunt 16 școli și 6 secții cu limba de predare germană.

Nu ia cunoștință că sub actualul regim școlile germane primare particulare din Vechiul Regat aproape toate au obținut nu numai autorizația de funcționare dar și dreptul de publicitate.

Acestea sunt lămuririle în ce privește situația școlilor germane.

Din ele rezultă că școlile germane nu numai că nu sunt prigonite, dar au fost și sunt de-a dreptul sprijinite de toate guvernele.

În Banat, șvabii erau aproape deznaționalizați de regimul unguresc, încât chiar împreună cu părțile rămase la Iugoslavia, abia aveau 20 școli primare germane și nici una secundară, azi au în total 168 școli primare și grădinițe de copii și 12 școli secundare germane.

Șvabii din regiunea de Nord nu au avut sub regimul maghiar nici o școală germană primară sau secundară, azi au circa 20 școli primare (inclusiv și cele confesionale) germane și o școală secundară germană.

Sașii din Ardeal (Transilvania) și-au păstrat intacte toate școlile primare și secundare germane: 301 primare și 24 secundare.

Germanii din Basarabia toate școlile primare le au cu limba germană și în plus 3 școli secundare complete germane.

În Dobrogea și Vechiul Regat la fel.

În Bucovina sunt 2 licee germane (unul al statului și unul particular) și, după relatările ziarului "Dresdner Nachrichten", 39 școli germane care se majorează considerabil pe urma ordinului dat chiar în decembrie 1929.

Deci, evident că articolul menționat este scris cu deplină rea credință.

Cea mai elocventă dovadă de reaua credință a autorului o administrează chiar o adresă ce s-a primit la minister din partea președintelui Comunității germane din Ploiești, pe care o anexăm în copie.

"Fiindcă articolul din chestiune se plânge de soarta noastră, a ungarilor, spre a dovedi netemeinicia și temeritatea acestuia, ținem să punem față în față realitatea:

În Ungaria nu există nici o școală a statului cu limba de predare română, azi statul român întreține 474 școli primare ale statului și 13 școli secundare ale statului cu limba de predare maghiară.

În afară de acestea mai funcționează cu autorizația statului 879 școli primare și 55 școli secundare maghiare.

Credem că cifrele sunt destul de elocvente încât nu mai este nevoie de alt comentariu." -

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dosar 741/1930, f. 2-3.

Protokoll

über die am 13. März 1930 nachmittag 4 Uhr 30 abgehaltenen Sitzung des Vollzugausschusses des Deutsch-sächsischen Volksrates für Siebenbürgen.

Vorsitzender: Dr. Carl Ernst Schnell

Schriftführer: Dr. Wilhelm Klein

Anwesend: Julius Adleff, Georg Barthmes, Alfred Binder, Dr. Wilhelm Binder, Rudolf Brandsch, Ernst Buchholzer, Dr. Karl Falk, Dr. Hans Hedrich, Dr. Hermann Jekeli, Dr. August Martini, Hermann Plattner, Dr. Arthur Polony, Dr. Rudolf Rösler, Dr. Hans Otto Roth, Dr. Rudolf Schuller, Gustav Schuster und Michael Zerbes.

Der Vorsitzende eröffnet die Sitzung und bestellt Dr. Wilhelm Klein zum Schriftführer.

1. *Bericht über die Wahlen.* Der Vorsitzende der Deutschen Partei, Abgeordneter Dr. Hans Otto Roth berichtet auf Grund des noch unvollständig vorliegenden Materiales über die Gemeinde- und Komitatsratswahlen. Die Wahlen verliefen in voller Ruhe. Fast überall wurde im Einvernehmen mit den Ungarn und Rumänen vorgegangen. In Fogarasch waren Verhandlungen bezüglich der Komitatsratswahlen nicht möglich, da die Regierungspartei bereits Anfang Januar ihre Liste eingereicht hatte. Unsere selbstständige Liste erreichte die 20% nicht ganz, sodaß wir in Fogarasch keine Vertretung im Komitate haben. Die Stadtratwahlen sind noch nicht durch geführt. Wahlvereinbarungen sind nur in Mediasch nicht abgeschlossen worden. Für Mediasch besteht aber keine Gefahr, da sich unsere Stellung durch die teilweise Einführung des Frauenwahlrechtes gegenüber 1926 verbessert hat. Aus den Landgemeinden sind die Berichte spärlich eingelaufen. Im Großkokler Komitat sind die Wahlen verhältnismäßig gut abgelaufen. Es scheint, als ob der Repser Kreisausschuß stellenweise größere Konzessionen an die Regierungspartei gemacht habe, als unbedingt nötig gewesen wäre. Von Agnetheln liegt kein Bericht vor. Der Mediascher Bezirk hat gut abgeschnitten. Im Kleinkokler Komitat sind die Wahlen bis auf Johannisdorf, befriedigend verlaufen. Von Bistritz ist kein Bericht eingelaufen. Im Hermannstädter Komitat sind Einbrüche von Unzufriedenen vorgekommen, über die man in der Presse nicht kommentarlos hätte berichten sollen. Stadtpfarrer Schuster berichtet, daß man mit den Gemeindewahlen im Fogarascher Komitat im großen Ganzen zufrieden sein könne.

Dr. Karl Falk weist darauf hin, daß die Erfolge nur in einigen Gemeinden hinter den Erwartungen zurückgeblieben sind. Michael Zerbes bemerkt, daß die

Rumänen auch in Kronstadt eine eigene Komitatsliste aufgestellt hatten, die aber dann auf Grund nachträglicher Vereinbarungen abgeändert wurde. Hermann Plattner gibt der Meinung Ausdruck, daß die Unzufriedenenbewegung nur in Neppendorf und Hamlesch größere Dimensionen angenommen habe. Nun seien die Unzufriedenen für die Leitung der Verwaltung mitverantwortlich und würden dadurch zu positiver Arbeit veranlasst. Er weist ferner darauf hin, daß im Banat und in der Bukowina politische Wahlpakete anlässlich der Verwaltungswahlen abgeschlossen worden seien und empfiehlt für die Zukunft, daß der Volksrat seine Beschlüsse nicht fasse, bevor die Lage geklärt ist. Die nationalzaranistische Partei sei für die Wahlen nicht genügend vorbereitet gewesen und habe eine zögernde Haltung eingenommen. Dr. Jekeli erinnert daran, daß jedweder Disziplinbruch unerlaubt sei, gleichviel, ob es sich um eine unzufriedene Minderheit, um persönliche Interessen oder Familienzwistigkeiten handelt. Es müsse jede Zersplitterung auf das energischste bekämpft werden. Rudolf Brandsch weist darauf hin, daß, wo Zersplitterungen im Hermannstädter Komitat vorgekommen sind, diese nicht durch die Unzufriedenenbewegung hervorgerufen waren. Es könne aber Unzufriedenheit hervorgerufen werden, wenn der Kreisauschuß sich in Fragen der Gemeindewahlen zu sehr einmische. Er weist darauf hin, daß die Zigeuner nicht von vornherein dem rumänischen Volkselement zuzuzählen sind.

Abgeordneter Dr. Roth erklärt abschließend, daß die Einmischung in die Parteigegensätze der Rumänen bei der heutigen Lage der Dinge gewisse Gefahren in sich schließe. Die abgeschlossenen Wahlen beweisen, daß die Aufstellung eigener nationaler Listen für die Zukunft die beste Grundlage für die Durchsetzung unserer Interessen darstelle. Der Bericht wird hierauf vom Vollzugsausschuß zur Kenntnis genommen.

2. *Volkszählung.* Hauptanwalt Dr. Roth berichtet, daß die Hauptanwaltschaft eine Rundfrage an die Kreisausschüsse gerichtet habe, ob und wie eine Volkszählung innerhalb unseres Volkes am besten veranstaltet werden könne. Es sind die verschiedensten Vorschläge eingelaufen. Der Hauptanwalt stellt den Antrag, die Frage zunächst zurückzustellen und die Volkszählung erst nach endgültiger Neueinteilung der Komitate vorzunehmen. Dabei soll die Volkszählung der Landeskirche zur Grundlage der Berechnung genommen und die zahlenmäßige Erfassung der Katholiken durch die Kreisausschüsse besonders bewerkstelligt werden. Der Antrag wird angenommen.

Ernst Buchholzer teilt mit, daß der Kreisauschuß Reußmarkt seine Vereinigung mit Hermannstadt anstrebe. Der Hermannstädter Kreisauschuß sei damit einverstanden. Hauptanwalt Dr. Roth erklärt, daß einer Vereinigung der beiden Kreisausschüsse kein Hindernis im Wege stehe. Es müssen vorerst bloß rechtsverbindliche Beschlüsse der beiden Kreisausschüsse gefaßt und eine Einigung in den finanziellen Fragen herbeigeführt werden.

3. Der Vorsitzende Dr. C.E. Schnell verliest eine Eingabe des sächsischen Frauenbundes, worin ersucht wird, den Frauenbund als Glied unserer Volksorganisation anzuerkennen. Über Antrag des Vorsitzenden wird beschlossen: dem Volksrat zu empfehlen, beschlußmäßig auszusprechen, daß der freie sächsische Frauenbund ein Glied unserer Volksorganisation darstellt.

4. Hauptanwalt Dr. Hans Otto Roth stellt im Zusammenhang mit dem neuen Verwaltungsgesetz zur Frage des Frauenstimmrechtes und der Mitgliedschaft der Frauen in den Körperschaften unserer Volksorganisation folgende Anträge:

a) es soll den Frauen, die Mitglieder der Körperschaften unserer Volksorganisation/ Volksrat, Kreisausschüsse und Ortsausschüsse sind, für alle zur Erörterung stehenden Fragen das Stimmrecht verliehen werden.

b) Es soll den Kreisausschüssen zur Pflicht gemacht werden, weibliche Mitglieder in ihre Mitte aufzunehmen und je eine Frau in den Volksrat zu senden.

Es soll den Ortsausschüssen in allen Gemeinden, wo mehr als zehn sächsische Wählerinnen sind, die Aufnahme weiblicher Mitglieder ebenfalls zur Pflicht gemacht werden.

Der Antrag a) und der erste Teil des Antrages b) werden angenommen.

Zum zweiten Teil des Antrages b) sprechen Julius Adleff, Michael Zerbes und Hermann Plattner. Michael Zerbes stellt den Antrag, den Ortsausschüssen die Aufnahme von Frauen nur in denjenigen Gemeinden zur Pflicht zu machen, wo mehr als 25 sächsische Wählerinnen sind. Den übrigen Gemeinden ist die Wahl weiblicher Mitglieder in den Ortsausschüssen bloß zu empfehlen.

Der Antrag Zerbes wird angenommen.

5. *Genf.* Dr. Jekeli stellt den Antrag auf Vertagung der Angelegenheit. H. Plattner stimmt der Vertagung zu, doch spricht sich für eine befristete Vertagung aus. Abgeordneter Dr. Roth stellt den Antrag, den Gegenstand unbefristet zu vertagen, sich jedoch Ende Mai darüber zu unterhalten, wann die Beratung wieder aufzunehmen sei. Der Antrag Roth wird angenommen.

Hermann Plattner bringt aus Anlaß des Falles Bakker die Frage unserer Stellung zur Union der Völkerbundliga zur Sprache und gibt die Anregung, die Deutsche Partei solle erwägen, in welcher Form sich unser Volk an der Völkerbundligenunion zu beteiligen habe. Abgeordneter Dr. Hans Otto Roth legt die Satzungen der Völkerbundligenunion vor und teilt mit, daß er die Frage im selben Sinne habe zur Sprache bringen wollen, wie es Hermann Plattner bereits getan habe. Er sei sowieso schon entschlossen gewesen, die Frage in der nächsten Sitzung der Deutschen Partei zur Sprache zu bringen und die Stellungnahme der Partei der nächsten Sitzung des Volksrates zur Kenntnis zu bringen. Hermann Plattner erklärt sich mit den Ausführungen des Abgeordneten Dr. Roth einverstanden. Der Vollzugsausschuß stimmt den gemachten Äußerungen auch seinerseits zu.

6. Der Vorsitzende verliert eine Zuschrift des Revisionsverbandes wegen des Verhaltens unserer Parlamentarier zu Fragen der Wirtschaft. Der Vorsitzende stellt den Antrag, die Zuschrift des Revisionsverbandes zur Kenntnis zu nehmen und die Angelegenheit damit für endgiltig abgeschlossen zu erklären. Der Antrag wird ohne weitere Debatte einstimmig angenommen.

7. *Wahl des sechsgliederigen Ausschusses zur Verbindung mit den Parlamentariern.* Vorsitzender berichtet, daß im Sinne eines Beschlusses des Volksrates in diesen Ausschuß sechs Mitglieder zu wählen seien. Zerbes stellt den Antrag, daß diesem Ausschuß außer dem Vorsitzenden des Volksrates

Obmänner der fünf größten Kreisausschüße angehören sollen. Der Antrag wird angenommen.

8. Michael Zerbes berichtet über die Anregung zur Errichtung eines Denkmals für den Dichter der sächsischen Volkshymne Moltke und beantragt die Vertretung der Angelegenheit. Der Antrag wird angenommen.

9. Dr. Rudolf Schuller lenkt die Aufmerksamkeit auf die Frage der Notärswahlen. Hauptanwalt Dr. Roth stellt fest, daß die Autonomie der Gemeinden in der Frage der Notärswahlen uneingeschränkt zurecht bestehe. Er stellt in Aussicht, daß die Hauptanwaltschaft in der Frage der Notärswahlen Weisungen an die Kreisausschüße hinausgeben werde. Julius Adleff verweist auf die Bestimmungen des § 553 des Verwaltungsgesetzes und ersucht die Hauptanwaltschaft, in den Weisungen auf die Frage der sogenannten Konfirmierung/Bestätigung der bisherigen Notäre besonders Rücksicht zu nehmen und auch die Frage der Kreisgemeinden ausdrücklich zu behandeln.

10. Michael Zerbes teil mit, daß die 14% in den Drucksorten des Kronstädter Komitates für die Kostenvoranschläge der Gemeinden nicht mehr enthalten seien, was darauf hindeute, daß auch die Regierung sich endlich auf den Standpunkt zu stellen scheine, daß die 14% für die Unterstützung der Staatsschulen nicht obligatorisch sind. Er teilt ferner mit, daß die Wahl des Schulkomitees in Schirkanyen durch das Verwaltungsgericht in erster Instanz dahin ausgelegt wurde, daß nur die Eltern derjenigen Kinder das Wahlrecht haben, die die Staatsschule besuchen. Er empfiehlt, Rechtsanwalt Dr. Ziske, der den Prozess in erster Instanz geführt hat, zu beauftragen, gegen das Urteil der ersten Instanz an den Kassationshof zu rekurieren. Die Anregung wird zur Kenntnis genommen.

11. Julius Adleff teil mit, daß eine Gesellschaft in Bukarest unter der Firma „Uniunea Orientului“ Bauernfängerei betreibt, indem sie auf unseren sächsischen Dörfern die Landbevölkerung unter der Vorspiegelung zur Mitgliedschaft zu bewegen versucht, daß die Gesellschaft ihren Mitgliedern billigeres Geld verschaffen werde, als die Banken und die Selbsthilfe. Er ersucht die Hauptanwaltschaft, wirksame Schritte zur Aufklärung der Bevölkerung über das Wesen dieser Gesellschaft zu unternehmen. Die Anregung wird zur Kenntnis genommen.

Vorsitzender schließt bei erschöpfter Tagesordnung die Sitzung.

Hermannstadt, am 1. März 1930

Dr. Schnell
Vorsitzender.

Dr. Klein
Schriftführer

Dr. Roth
Hauptanwalt

Hermannstadt, 13. März 1930

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Statului, fond Consiliul Național Săcesc, dosar 1/1930, p. 1-5.

Sibiu, 13 martie 1930

Proces-verbal

despre ședința Comitetului Executiv al Consiliului Național German Săsesc pentru Transilvania din 13 martie 1930, ora 4.30 p.m.

Președinte: dr. Carl Ernst Schnell

Secretar de ședință: dr. Wilhelm Klein¹

Prezenți: Julius Adleff, Georg Barthmes, Alfred Binder, dr. Bucholzer, dr. Karl Falk, dr. Hans Hedrich,² dr. Hermann Jekeli, dr. August Martini, Hermann Plattner, dr. Arthur Polony,³ dr. Rudolf Rösler,⁴ dr. Hans Otto Roth, dr. Rudolf Schuller,⁵ Gustav Schuster și Michael Zerbes.⁶

Președintele deschide ședința și îl desemnează pe dr. Wilhelm Klein, secretar de ședință.

1. Raport despre alegeri. Președintele Partidului German, deputatul dr. Hans Otto Roth, relatează despre alegerile locale și județene pe baza materialului aflat încă incomplet la dispoziție. Alegerile s-au desfășurat în deplină liniște. Aproape peste tot s-a procedat de acord cu maghiarii și românii. În Făgăraș nu au fost posibile tratative privind alegerile consiliilor județene dat fiind că partidul de guvernământ a înaintat deja la începutul lui ianuarie lista. Lista noastră independentă nu a atins în totalitate cei 20%, astfel încât în Făgăraș nu avem reprezentare la nivel de județ. Alegerile comitetelor orășenești nu au avut încă loc. Convenții electorale nu au fost încheiate decât la Mediaș. Pentru Mediaș nu există însă nici un pericol deoarece poziția noastră s-a îmbunătățit față de 1926 prin introducerea parțială a dreptului de vot pentru femei. Din comunele rurale nu ne-au sosit decât puține rapoarte. În județul Târnava Mare alegerile au decurs

¹. Dr. Wilhelm Klein, jurist brașovean, a condus cancelaria Partidului German la București, a fost secretar al Consiliului Național Săsesc.

². Dr. Hans Hedrich (1889-1954), avocat medieșean, deputat în mai multe legislaturi dintre anii 1926 și 1933 și senator în 1939-1940.

³. Dr. Arthur Polony (1880-1934), jurist brașovean, director al Uniunii Industriașilor din Transilvania (1919-1931), redactor șef al ziarului "Kronstädter Zeitung" (1910-1918). Deputat (1919-1920 și senator (1920-1927).

⁴. Dr. Rudolf Rösler (1881-1948), profesor și consilier școlar al consistoriului Bisericii Evanghelice, director în Ministerul Instrucțiunii.

⁵. Dr. Rudolf Schuller, a făcut parte dintre "verzii" care s-au opus conducerii oficiale săsești la cumpărarea Redactor la "Siebenbürgisch Deutsches-Tageblatt".

⁶. Michael Zerbes (1883-1971), secretar al Comitetului cercual săsesc Țara Bârsei. În 1920 a încercat constituirea unei organizații politice proprii în Țara Bârsei.

relativ bine. Se pare că Comitetul cercului Rupea a făcut pe alocuri concesii mai mari decât era necesar partidului de guvernământ. De la Agnita nu deținem nici un raport. Circumscripția Mediaș a încheiat bine. În județul Târnava Mică alegerile au decurs mulțumitor cu excepția localității Sontioana. De la Bistrița nu avem raport. În județul Sibiu au avut loc manifestări de nemulțumire despre care nu ar fi trebuit să se relateze în presă fără comentarii. Preotul orașului Schuster relatează că rezultatul alegerilor locale din județul Făgăraș este mulțumitor.

Dr. Karl Falk atrage atenția că numai în unele comune succesul a rămas în urma așteptărilor. Michael Zerbes remarcă că și în Brașov românii au alcătuit o listă județeană proprie care însă a fost modificată ulterior pe baza convențiilor încheiate. Hermann Plattner exprimă opinia că Mișcarea Nemulțumiților a luat proporții numai în localitățile Turnișor și Amnaș. Acum Nemulțumiții sunt deopotrivă interesați în conducerea administrației fiind prin aceasta determinați la o muncă pozitivă. Mai departe menționează că în Banat și Bucovina au fost încheiate pacturi electorale cu ocazia alegerilor administrative și recomandă ca pentru viitor Consiliul Național să nu-și ia hotărârile înainte de clarificarea situației. Partidul Național Țărănesc nu a fost suficient pregătit pentru alegeri și a adoptat o poziție ezitantă. Dr. Jekeli reamintește că orice încălcare a disciplinei este inadmisibilă dacă este vorba de o minoritate nemulțumită, de interese personale sau de neînțelegeri familiale. Orice risipire a forțelor trebuie energic combătute. Rudolf Brandsch semnaleză că acolo unde au intervenit dispersări în județul Sibiu, acestea nu au fost cauzate de Mișcarea Nemulțumiților. Nemulțumiri s-ar putea ivi dacă comitetele cercuale s-ar amesteca în problema alegerilor comunale. Atrage atenția că țiganii nu trebuie dinainte asimilați elementului național român.

Deputatul dr. Roth declară în încheiere că în situația actuală în disputele de partid ale românilor este legat de anumite riscuri. Alegerile care au avut loc confirmă că prezentarea unor liste naționale ar reprezenta în viitor cea mai bună bază pentru impunerea intereselor noastre. Raportul este luat la cunoștință de către Comitetul Executiv.

2. Recensământul populației. Juristul dr. Roth relatează că a adresat un chestionar comitetelor cercuale: dacă și când s-ar organiza în condiții optime un recensământ în rândul populației noastre. Răspunsurile cuprind diverse propuneri. Juristul solicită ca problema să fie amânată și recensământul efectuat abia după reîmpărțirea definitivă a județelor. Pentru aceasta să fie luată ca bază de calcul recensământul bisericii naționale iar înregistrarea numerică a catolicilor să fie realizată în special prin comitetele cercuale. Propunerea este acceptată.

Ernst Bucholzer anunță că comitetul cercual Miercurea vrea să se unească cu Sibiu. Comitetul cercului Sibiu este de acord cu aceasta. Juristul dr. Roth declară că nu există nici un impediment în calea unificării ambelor comitete cercuale. Trebuie doar stabilite întâi deciziile obligatorii din punct de vedere juridic pentru ambele comitete cercuale și realizat un acord în probleme financiare.

3. Președintele dr. C.E. Schnell dă citire unei petiții a Asociației săsești de femei prin care se solicită recunoașterea asociației de femei ca membru al organizației noastre naționale. La propunerea președintelui se decide: să se indice Consiliul Național să declare legal Uniunea Liberă a Femeilor Sase ca reprezentând o parte din organizația noastră națională.

4. Juristul dr. Hans Otto Roth face următoarele propuneri în legătură cu noua lege administrativă referitor la problema dreptului la vot al femeilor și participarea femeilor ca membre în corporațiile organizației noastre naționale:

a) să se acorde femeilor membre ale corporațiilor organizației noastre naționale (consiliu național, comitete cercuale și comitete comunale) dreptul la vot asupra tuturor problemelor aflate în dezbateră;

b) comitetele cercuale trebuie să aibă îndatorirea de a primi femei ca membrii și de a alege câte o femeie ca reprezentant în Consiliul Național.

Comitetele comunale în toate comunele unde sunt mai mult de zece alegătoare săsoaice au datoria să primească femei ca membrii.

Propunerea a) și prima parte a propunerii b) sunt acceptate.

Referitor la partea a doua a propunerii b) iau cuvântul Julius Adleff, Michael Zerbes și Hermann Plattner. Michael Zerbes propune ca numai acele comune să fie obligate să primească femei unde sunt mai mult de 25 de alegătoare săsoaice. În celelalte comune alegerea membrilor femei poate fi cel mult indicată.

Propunerea lui Zerbes este acceptată.

5. Geneva. Dr. Jekeli propune amânarea problemei. Hermann Plattner este de acord cu amânarea dar se declară pentru o amânare pe termen. Deputatul dr. Roth propune amânarea fără termen, în schimb sugerează dezbateră problemei la sfârșitul lui Mai când discuțiile trebuiesc reluate. Propunerea Roth se acceptă.

Hermann Plattner aduce în discuție, pornind de la cazul Bakker, problema poziției noastre față de Liga Națiunilor și propune ca Partidul German să delibereze în ce fel ar trebui să participe poporul nostru la Liga Națiunilor. Deputatul dr. Hans Otto Roth expune statutele Ligii Națiunilor și declară că intenționa să supună discuției problema în același sens în care a făcut-o deja Hermann Plattner. Aduce la cunoștință că luase decizia să abordeze problema în următoarea ședință a Partidului German și să prezinte poziția partidului în următoarea ședință a Consiliului Național. Hermann Plattner se declară de acord cu expunerea deputatului dr. Roth iar Comitetul Executiv, se declară la rândul său, de acord cu expunerile făcute.

6. Președintele dă citire unei adrese a comisiei de revizuire privind poziția parlamentarilor noștri în probleme economice. Președintele propune luarea la cunoștință a adresei comisiei de revizuire și considerarea problemei respective ca definitiv încheiată. Propunerea este acceptată în unanimitate fără alte dezbateri.

7. Alegerea comitetului pentru relația cu parlamentarii alcătuit din șase membri. Președintele informează că, în sensul unei hotărâri a Consiliului Național, în acest comitet trebuie aleși șase membri. Zerbes face propunerea ca

din acest comitet să facă parte, în afară de președintele Consiliului Național, conducătorii celor mai mari cinci comitete cercuale. Propunerea este acceptată.

8. Michael Zerbes comunică propunerea de ridicare a unui monument dedicat poetului Moltke⁷, autorul imnului național săsesc și solicită să reprezinte el problema. Propunerea se acceptă.

9. Dr. Rudolf Schuller atrage atenția asupra chestiunii alegerilor de notari. Juristul dr. Roth constată că, în problema alegerilor de notari, autonomia comunelor este nelimitată. Pune în vedere ca oficiul juridic să trimită comitetelor cercuale instrucțiuni referitoare la chestiunea alegerilor de notari. Julius Adreff face referire la prevederile paragrafului 553 din Legea administrativă și solicită ca în instrucțiuni să se țină seama în mod special de problema confirmării notarilor de până acum și să fie tratată în mod expres problema comunelor.

10. Michael Zerbes informează că cele 14% pentru devizul comunelor nu mai sunt conținute în tipăriturile județului Brașov, ceea ce înseamnă că și guvernul pare să se situeze pe poziția că 14% pentru subvenționarea școlilor de stat nu este obligatoriu. În continuare anunță că alegerea comitetului școlar din Șercaia a fost decisă în primă instanță astfel, încât numai părinții acelor copii care frecventează școala de stat au drept de vot. El propune ca avocatul dr. Ziske, cel care s-a ocupat de proces în primă instanță, să facă recurs la Curtea de Casație împotriva sentinței din prima instanță. Propunerea este luată la cunoștință.

11. Julius Adreff anunță că o societate sub firma "Uniunea Orientului" practică la București excrocherii încercând să convingă populația de la țară, din satele noastre săsești, să-i devină membri promițând că societatea va procura membrilor ei bani mai ieftin decât băncile sau ajutorul mutual. El solicită oficiului juridic întreprinderea unor măsuri eficiente pentru lămurirea populației referitor la această societate. Propunerea este luată la cunoștință.

Ordinea de zi fiind epuizată președintele încheie ședința.

Sibiu, 13 martie 1930

Dr. Schnell
Președinte

Dr. Klein
Secretar

Dr. Roth
Jurist

⁷. Leopold Maximilian Moltke (1819-1894), poet sosit în 1849 la Brașov din Germania, unde s-a întors în 1852. Poezia sa "Transilvanie, țară binecuvântată" (Siebenbürgen Land des Segens) a devenit imnul sașilor. Monumentul nu a mai fost ridicat.

Hochwürdiger Herr!

Obwohl die Fragen, die mir Ihre Karte vom 28. April stellt, rhetorisch gemeint sind und die Antwort in der Fragestellung tragen, nehme ich mir die Freiheit, die Fragen wörtlich zu nehmen und Euer Hochwürden folgendes zu erwidern:

Ich glaube zuversichtlich, daß wir die „Privatschulkategorie“ (zum mindestens in ihrer heutigen entwürdigenden Form) hätten entgehen können, wenn wir unsere politische Strategie besser auf die Mentalität der Rumänen zugeschnitten hätten. Wir haben von Anfang an, indem wir unsere eigenen Notwendigkeiten zu ausschließlich im Auge hatten, den (uns schädigenden) rumänischen Standpunkt mit aller Energie bekämpft. Auch ich habe als Tagespostredakteur manchen geharnischten Artikel gegen die liberale Schulpolitik geschrieben. Schon in den ersten Jahren meines Hierseins erkannte ich, daß gewisse Schuleinrichtungen (Bakkalaureat!) für das Rumänentum Lebensnotwendigkeiten darstellten und unter allen Umständen durchgedrückt werden würden. Es konnte sich für uns Sachsen nur darum handeln, unsere Forderungen mit denen des Rumänentums irgendwie in Einklang zu bringen. Bei der aufs Formale gerichteten Mentalität besonders der Altreichler hätten wir uns mit allen formalen Vorschriften (Klassifikationssystem, Dreigabelung der Gymnasien, Lehrplänen usw.) von vornherein abfinden müssen, so bitter uns diese französische Pille auch war; sachlich dagegen hätte man uns, soviel ich sehe, ziemlich große Konzessionen gemacht (Beibehaltung des konfessionellen Schultypus, dadurch Wahrung unserer Schulautonomie; eigene Kommissionen beim Bakkalaureat usw.), wenn wir aktiver gewesen wären. Unter „wir“ meine ich nicht die Parlamentspartei oder das Landeskonsistorium, denen gewiß niemand Untätigkeit vorwerfen wird. Aber unsere Lehrerschaft, unsere Zeitungen und Zeitschriften, unsere Pädagogik und Vergangenheit, mit einem Wort: unsere ganze Kulturkraft ist nicht genügend aktiviert worden. Für Vorträge, wissenschaftliche und halbwissenschaftliche Abhandlungen, Aufsätze, für Vorschläge, Projekte stehen uns heute noch (fast) alle kompetenten Foren, Zeitschriften, Vereinigungen, Athenäen usw. dieses Landes offen. Hätte sich hier besonders unsere Lehrerschaft ins Zeug gelegt (statt in nutzlosen Tageblattartikeln über die Vergewaltigung zu jammern), so hätten wir uns auf die Gestaltung des Gesetzes einen ganz anderen Einfluß gesichert als es der Fall war, da Schulräte und 2-3 Politiker ohne jede Rückendeckung gegen ein tobendes Meer anzukämpfen versuchten. Die Aktivität des Hinterlandes wäre das Öl gewesen, daß die Wogen glätten konnte. Das Bakkalaureat als eine unbedingte Notwendigkeit anzuerkennen, darzustellen und – leise und fast unbemerkt – unsere Form des Bakkalaureats, nämlich die Reifeprüfung, durchzusetzen und

uns von dem Zwang der fremden Bevormundung zu befreien, wäre meiner Einsicht durchaus möglich gewesen. Wie hat selbst Anghelescu nach einem Wort der Anerkennung gelehzt! Um uns als (scheinbare) Hilfstruppen für sich zu haben, hätte er das Opfer der Gewährung unserer *sachlichen* und im Friedensvertrag *formal* begründeten Forderungen *gerne* gebracht. In allen formalen Punkten hätten wir uns unterwerfen müssen, sachlich hätten wir unsere Autonomie behalten. Gerade Anghelescu ist der Typ des Rumänen, dem es nicht auf das Schaffen ankommt sondern auf das Scheinen; ihm liegt nicht daran, ein zweiter Spiru Haret zu sein, sondern als solcher zu gelten.

Diese Erkenntnisse sind mir nicht post festum gekommen; als das Bakkalaureatsgespenst auftauchte, wolte ich sie öffentlich vertreten. Ich überredete Prof. Bratu, den jetzigen Senatspräsidenten, zu einem aufklärenden Artikel im Tageblatt, der die anders eingestellte Diskussion einleiten konnte. Das Tageblatt sandte ihn mit einem sehr höflichen und langen Begleitbrief zurück; Es könne sich nicht zum Sprachrohr von Ansichten machen, die unserer sächsischen Auffassung entgegenliefen. Damals sah es in der Tat so aus. Heute steht es, glaube ich, fest daß dieser Weg der richtige gewesen wäre.

Auch was meine Aussage über das Korrespondenzblatt anbelangt, ist es mir völlig ernst damit. Ich gestatte mir, Euer Hochwürden mit gleicher Post eine Doppelnummer des „Archivs“ von Gusti, mit dem ich es vergleich, zuzusenden, und bitte selbst zu urteilen. Ich bin gewiß der letzte, der das Korrespondenzblatt herabsetzen will. Außer meiner äußerlich sichtbaren Mitarbeit nehme ich an seiner Gestaltung durch lange Briefe, die ich mit Dr. Spek wechsele, teil. Aber ich verfolge zugleich die (freilich aus unvergleichlich viel stärkeren) Quellen gespeisten rumänischen Publikationen und stelle fest, daß wir ins Hintertreffen geraten sind. Und wenn ich es nicht sehe, so kann ich es von rumänischen Kollegen häufig genug hören. Für die Vergangenheit zollt man uns alles Lob; in der Gegenwart will man uns nicht gelten lassen. Was ich in dem Osterartikel der Kronstädter Zeitung schrieb, beruht alles auf persönlicher Erfahrung. Ich habe aber nicht nur Negatives vorzubringen, sondern – gerade auch, was das Korrespondenzblatt anbelangt – auch positive Vorschläge, die, ohne das Vorhandene zu gefährden, meiner Einsicht geeignet sind, unser Können stärker als bisher zur Geltung zu bringen. Ich glaube sogar, die Hoffnung hegen zu dürfen, daß Euer Hochwürden meinen Vorschlägen zustimmen werden. Ich werde so frei sein, sie Ihnen diesen Sommer mündlich zu unterbreiten, da ich sicher glaube, im Juli nach Hermannstadt und im September nach Kronstadt zu kommen; ich bin mit Marburg schon so gut wie einig.

Mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung bin ich

Euer Hochwürden ganz ergebener

Directia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Karl Kurt Klein, dosar 242, f. 213-215.

Prea onorate domn!

Cu toate că întrebările puse în scrisoarea Dumneavoastră din 28 aprilie au fost retorice iar răspunsul este susținut în interpretare, îmi iau libertatea să răspund cuvânt cu cuvânt și să comunic Sfinției Voastre următoarele:

Cred cu siguranță că am fi putut scăpa "categoria școli private" (cel puțin în ceea ce privește forma sa prea umilitoare de acum) dacă ne-am fi croit strategia politică mai bine, potrivit cu cea a românilor¹. Noi, chiar de la început, prin faptul că am avut în vedere exclusiv propriile noastre necesități, am combătut cu toată energia (ceea ce ne-a dăunat) punctul de vedere românesc. Ca redactor al ziarului Tagepost² am scris și eu unele articole belicoase împotriva politicii școlare. Încă din primii ani ai prezenței mele aici am recunoscut că anumite structuri școlare (bacalaureatul) reprezintă pentru români necesități vitale și că ele vor fi realizate cu orice preț. Se poate pentru noi să acționăm numai pentru aceea ca pretențiile noastre să le punem de acord într-un fel cu cele ale românilor. La mentalitatea îndreptată spre formal, în mod deosebit a celor din Vechiul Regat, ar fi trebuit să ne învoim de la început cu toate dispozițiile de formă (sistem de clasificare, împărțirea în trei trepte a gimnaziilor, planurile de învățământ ș.a.m.d.) cu toate că această pilulă franceză a fost atât de amară pentru noi; în fapt, dimpotrivă, ni s-ar fi făcut, atât cât știu eu, concesiile destul de mari (menținerea școlilor de tip confesional și prin acesta respectarea autonomiei noastre școlare; comisii proprii la bacalaureat ș.a.m.d.) dacă am fi fost mai activi. Prin "noi" eu înțeleg nu partidul parlamentar sau Consistoriul, cărora desigur nimeni nu le va reproșa inactivitate. Însă corpul nostru profesoral, ziarele noastre, revistele noastre, pedagogia și trecutul nostru, cu un cuvânt: întreaga noastră forță culturală nu a fost suficient de activă. Pentru conferințe, studii științifice și pseudoștiințifice, articole, pentru propuneri, proiecte ș.a.m.d. ne sunt deschise astăzi încă (aproape) toate forurile competente, revistele, asociațiile, atheneele ș.a.m.d. ale acestei țări. Dacă aici, în mod deosebit corpul nostru profesoral, și-ar fi susținut cauza (în loc să se tânguie fără folos în articole de ziar despre asuprire) ne-am fi asigurat astfel o cu totul altă influență la elaborarea legilor, așa cum era cazul, pe când, consiliile școlare și 2-3 politicieni, fără nici o acoperire, au încercat să lupte împotriva unei mări înspumegate. Activitatea sferelor de influență ar fi fost uleiul care putea liniști talazurile. A recunoaște bacalaureatul ca o necesitate absolută, ar reprezenta, și ușor aproape pe neobservate, ar impune forma noastră de bacalaureat și anume examenul de maturitate și să ne eliberăm de obligativitatea tutelei străine ar fi fost pe deplin posibil. Cum s-a pronunțat Angelescu însuși potrivit unui cuvânt al recunoașterii! Pentru a ne

¹. Școlile săsești au fost și după 1918 sub egida Bisericii Evanghelice; în consecință ele au fost considerate școli private, situația lor fiind reglementată prin legea învățământului particular din 1927. Ca școli private, statul nu era obligat să le susțină, așa cum cereau liderii minorităților naționale.

². "Deutsche Tagespost", cotidian sibian din anii 1919-1925.

avea pe noi ca trupe de ajutor (aparente) ar fi sacrificat cu plăcere acordării pretențiilor noastre obiective celor formal stabilite în tratatul de pace. În toate punctele formale ar fi trebuit să fim de acord, în fapt ne-am fi păstrat autonomia. Tocmai Angelescu este tipul românului care nu este pentru creație ci pentru aparență, el nu ține să fie un al doilea Spiru Haret³ ci să fie considerat ca atare.

Aceste erori nu le-am constatat post festum; când s-a ivit spectrul Bacalaureatului am vrut să-l apăr oficial. L-am înduplecat pe profesorul Bratu⁴, actualul președinte al Senatului, pentru un articol explicativ în *Tageblatt* care putea pregăti o discuție altfel concepută. Ziarul *Tageblatt* l-a restituit cu o scrisoare însoțitoare foarte politicoasă și lungă: el nu se putea face purtătorul de cuvânt al opiniilor care veneau în întâmpinarea concepției noastre săsești. Pe atunci așa era în realitate. Astăzi, cred eu, este constatat că această cale ar fi fost cea adevărată.

Și în ceea ce privește afirmația mea despre *Korrespondenzblatt* o iau pe deplin în serios. Îmi permit să trimit Sfinției voastre cu aceeași scrisoare un număr dublu al "Arhivei" lui Gusti⁵ cu care o compar și vă rog să vă formați o părere. Eu sunt sigur ultimul care doresc să discreditez *Korrespondenzblatt*-ul. În afara colaborării mele extrem de evidente, particip la configurarea lui prin lungi scrisori pe care le schimb cu dr. Spek⁶. Urmăresc însă în același timp (firește incomparabil mult mai puternice) izvoarele abundente ale publicațiilor românești și constat că noi am ajuns la ananghie. Și dacă eu nu văd pot să aud destul de des de la colegii mei români. Pentru trecutul nostru merită toate laudele noastre; în prezent nimic nu valorează. Ceea ce am scris în articolul de Paști al ziarului *Kronstädter Zeitung* se întemeiază toul pe experiența personală. Dar eu nu am expus numai lucruri negative ci – tocmai la ceea ce după părerea mea, sunt favorabile pentru a scoate și mai puternic în evidență ca până în prezent posibilitățile noastre. Cred chiar, că am dreptul de a nutri speranța că Sfinția Voastră va consimți propunerile mele. Voi fi așa de deschis încât să vi le prezint în această vară verbal, deoarece cred sigur că în iulie voi merge la Sibiu iar în septembrie la Brașov; sunt deja ca și de acord cu Marburgul⁷.

Cu expresia deosebitei stime rămân
Al Sfinției voastre prea devotat

³. Spiru Haret (1851-1912) ministru liberal al instrucțiunii, care a reformat învățământul din România prin legile învățământului secundar și superior (1898), profesional (1899), prin alte măsuri pentru organizarea procesului de instruire.

⁴. Traian Bratu (1875-1940), germanist, profesor și rector al Universității din Iași. Președinte al Senatului în 1928-1931. K.K. Klein i-a fost asistent și colaborator apropiat.

⁵. Dimitrie Gusti (1880-1955), întemeietorul școlii monografice de sociologie de la București, al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială (1918) și al revistei "Arhiva pentru Știința și Reforma Socială". Academician și președinte al Academiei (1944-1946), ministru al instrucțiunii în 1932-1933.

⁶. Rudolf Spek (1893-1953), a fost custode (1922) și director al Muzeului Brukenthal (1928-1948), redactor la "Deutsche Tagespost", "Deutsche Politische Hefte" (Sibiu, 1921-1927), "Korrespondenzblatt" (1928-1930) și la "Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum" (1931-1947).

⁷. De la 1 noiembrie 1928 până la 1 martie 1930 K.K. Klein l-a înlocuit pe prof. J.W. Mannhard la catedra de istorie și cultura germanilor din străinătate de la Universitatea din Marburg an der Lahn și și-a perfecționat aici cunoștințele de lingvistică Cf. A.Schwob, *Karl Kurt Klein als Lehrer und Forscher*, în *Wege landeskundlicher Forschung*, Köln, Wien, 1988, p. 241-254.

Act constitutiv al Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea

Subsemnații constituim o asociație cu denumirea de "Asociația preoților musulmani din Dobrogea", cu scopul de a lupta pe toate căile legale, pentru ridicarea nivelului moral și intelectual al populației musulmane pe baza prezentului act constitutiv și alăturatelor statute, cari fac parte integrantă din actul constitutiv.

Scopul asociației este cel prevăzut în statute.

Sediul asociației este în orașul Constanța.

Durata este nelimitată.

Subsemnații asociați, pentru ca asociațiunea să poată continua îndată după constituire, alegem ca membri în Consiliul de administrație al asociației pe primul period de 3 ani pe dnii: Sadâc H. Septar, președinte; Izet Cadâr Muedin, vicepreședinte; Sadâc H. Memet, casier și secretar și dnii: Izet Baubec, Calil Osman, Hafuz Iusuf Abit, Hagi Hafuz Ismail, Iusuf Menlibar și Isa Abduraman; membri; dnii: Abdulalim Begali, Asim Feridon și Nuri Resul, cenzori; dnii: Zecheria Menacai, Afuz, Regep Iusuf și Memet Fuad supleanți.

Asociațiunea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv și al statutelor și deci în stare de a funcționa imediat după îndeplinirea formalităților legale.

Toți membrii asociațiunii urmează a se conforma tuturor dispozițiilor acestui act și statutelor.

În cazurile în cari nu s-au prevăzut în statut dispozițiuni speciale, se aplică legea pentru persoanele juridice.

Pentru obținerea și îndeplinirea formelor legale dăm mandat dlui Nuri Resul, muftiul județului Constanța, ca personal sau prin substituție să îndeplinească formalitățile cerute de lege; să ceară de la instanțele judecătorești cât și administrative obținerea autorizațiunii pentru funcționarea asociațiunii, având dreptul a face apel sau a renunța anticipat la el; a consimți la orice modificare a statutelor, în fine a face tot ce este necesar pentru obținerea autorizațiunii legale a asociațiunii noastre.

Statutul Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea

Art.1. - Se înființează de către preoții musulmani (Hogi) din Dobrogea o asociație cu numele de "Asociația Preoților Musulmani din Dobrogea", care va avea sediul în municipiul Constanța.

Art.2. - Durata asociației este nelimitată.

Art.3. - Scopul asociației este:

a) A fi organul de informație, susținere și de activitate în Dobrogea al preoților musulmani, din care face parte integrantă.

b) A dezvolta în marginile puterilor ei viața culturală a membrilor săi, organizând biblioteci, excursii, societăți corale, reviste, ajutând orice manifestație culturală și îndemnând populațiunea musulmană spre luminarea ei prin conferințe publice și predici religioase, ținute de membrii asociației.

c) Dezvoltarea sentimentului de solidaritate colegială și a sentimentului patriotic între membri, susținerea prestigiului membrilor; apărarea celor amenințați a cădea victime în muncă dreaptă și cinstită; aplanarea eventualelor neînțelegeri între membri prin jurii ad-hoc, etc.

d) Mutualitatea colegială: ajutoare la nevoi (boală, accidente, familie grea) pentru membrii în curent cu plata cotizației, acestea fie direct, fie prin intervenții la alte societăți, autorități, particulari etc.

e) Susținerea membrilor față de autorități și de orice altă persoană.

f) Va primi donații și legate.

Despre membri

Art.4. - Toți muezinii, imamii, hatibii, cadii, muftiții, profesorii de la Seminarul Musulman din Dobrogea și foștii clerici musulmani, precum și foștii profesori de la sus-zisul seminar pot fi membri ai asociației.

Art.5. - Fiecare membru este obligat a plăti suma de 100 (una sută) lei ca taxă de înscriere și o cotizație anuală de 500 (cinci sute) lei. Pentru aceasta fiecare membru va da o declarație scrisă prin care va consimți la reținerea ei de către cele 4 muftiate sau de revizoratele școlare și locurile competente.

Art.6. - Toți membrii asociației trebuie să se supună tuturor îndatoririlor prevăzute în statutul asociației, precum și hotărârile lor adunării generale și comitetului de conducere.

Art.7. - Membrii dovediți că lucrează împotriva intereselor asociației și cei cari vor fi întârziați cu doi ani cu plata cotizației, precum și acei ce nu se supun statutului și hotărârilor organelor de conducere, vor fi îndepărtați de comitet sub rezerva aprobării adunării generale. Ei vor pierde toate drepturile asupra asociației și asupra cotizațiilor. Membrii îndepărtați pentru neplata cotizațiilor pot fi reprimiți dacă le aduc la curent.

Cei îndepărtați prin culpă vor putea reîntra în asociație după un termen de 2 ani, sub rezerva aprobării adunării generale, după gradul de culpabilitate.

Art.8. - Membrii sunt datori a-și plăti cotizațiile regulat, a lucra fiecare în cercul său pentru ridicarea prestigiului membrilor asociației și pentru îndeplinirea punctelor din statute.

Membrii în curent cu plata cotizațiilor au următoarele drepturi:

- a) A se bucura de ajutoarele arătate de aceste statute în măsura mijloacelor asociației.
- b) A se adresa asociației ori de câte ori li se aduce o atingere demnității și moralului lor.
- c) A lua parte la vot și la discuțiile adunării generale.
- d) A se bucura de ajutoare în excursii și a se folosi de biblioteca asociației conform regulamentului ce se va întocmi la înființarea ei.

Veniturile asociației

Art.9. - Veniturile asociației se alcătuiesc:

- a) Din taxele de înscriere ale membrilor.
- b) Din cotizațiile anuale ale membrilor.
- c) Din daruri și orice alte venituri.

Art.10. - Sumele încasate până la 2000 (două mii) lei se vor ține în casa comitetului, iar ceea ce trece peste această sumă se va depune la o instituție bancară spre fructificare.

În caz de nevoie casierul poate ridica de la depunere până la 5000 (cinci mii) lei; de la această sumă în sus banii se vor ridica cu aprobarea și delegația comitetului.

Conducerea asociației

Art.11. - Asociația se conduce de adunarea generală, de comitet și de comisia cenzorilor.

Art.12. - Pentru o mai strânsă legătură între membri și asociație, comitetul va numi în fiecare județ câte un delegat care va reprezenta asociația și care va primi însărcinarea de a face încasări înaintându-le casierului.

Secretarul va ține în bună regulă arhiva.

Art.13. - Adunarea generală se va face o dată pe an, în ziua hotărâtă de comitet. Localitatea se va fixa în adunarea generală. Ziua adunării și ordinea de zi vor fi aduse de către comitet la cunoștința membrilor cu 15 zile mai înainte.

Adunarea se va face având un număr de jumătate plus unul din numărul total al membrilor înscriși. În caz că nu întrunește această condițiune adunarea va avea loc în a doua duminică, cu orice număr de membri vor fi prezenți.

Adunarea va îndeplini următoarele lucrări:

- a) Va asculta darea de seamă făcută de comitet și de comisia cenzorilor.
- b) Va aproba bilanțul și proiectul de buget pe anul viitor.
- c) Va alege membrii în comitet și comisia cenzorilor și supleanților.
- d) Se va pronunța asupra membrilor îndepărtați.
- e) Va lua orice măsură va crede în interesul asociației.

f) Adunarea generală va putea fi convocată și în ședințe extraordinare de către cenzori sau de 25 membri, după cererea prezentată comitetului.

Art.14. - Comitetul se alcătuiește din nouă membri aleși pe 3 ani, prin vot secret sau aclamațiuni. Comitetul se înnoiește în fiecare an cu 3 membri. Membrii ieșiți la sorți pot fi realeși. În fiecare an, imediat după alegeri, comitetul alege din sânul său un președinte, un vice-președinte, un casier și un secretar.

Art. 15. - Președintele reprezintă asociația. El convoacă comitetul și adunarea generală, îngrijește de bunul mers și propășirea asociației, în marginile statutului de față. El poate lucra în numele comitetului având delegația acestuia atunci când comitetul nu se poate întruni mai des.

Casierul face încasările, ținând registre în regulă de încasări partizi etc.

Art. 16. - Comitetul are următoarele îndatoriri:

a) Lucrează pentru îndeplinirea statutelor de față și hotărârilor adunării generale.

b) Îngrijește de buna păstrare a fondurilor și se sârguește pentru propășirea morală și materială a asociației.

c) Hotărăște împărțirea ajutoarelor în marginile bugetului.

d) Ia inițiativă și organizează serbări și excursii.

e) Numește comisii de anchetă și jurii de împăciuire.

f) Întreține legături strânse cu delegații din fiecare județ.

g) Pregătește darea de seamă anuală și întocmește bilanțul și proiectul de buget.

Art.17. - Comitetul va ține cel puțin 4 ședințe pe an și de câte ori va fi nevoie.

Art.18. - Pentru toate operațiile bănești și pierderi de orice natură, provenite din neglijență sau rea credință sunt solidar răspunzători toți membrii comitetului.

Art.19. - Comisia cenzorilor se alcătuiește din 3 cenzori și 3 supleanți, aleși în fiecare an de adunarea generală.

Ei au următoarele îndatoriri:

a) Verifică situația bănească cel puțin de două ori pe an.

b) Supraveghează întregul mers al asociației.

c) Numesc noi membri la vacanțele ivite în comitet.

d) Convoacă adunarea generală când cred de cuviință.

Dispozițiuni generale

Art.20. - Când asociația va deveni persoană morală, atunci va avea dreptul de a primi legate și donațiuni.

Art.21. - Asociația nu se poate desființa dacă cel puțin 25 membri consimt la continuarea ei.

Art.22. - Aceste statute nu se pot modifica decât în adunarea generală convocată cu cel puțin 2 luni înainte, fiind față cel puțin 2/3 din numărul

membriilor înscriși și cu o majoritate de 3/4 din numărul membrilor prezenți.

Statutele de față s-au votat cu unanimitate de adunarea generală în ședința de la 12 mai 1930, fiind de față 58 membri toți înscriși.

Martor pentru identitate
Abibula Mustafa,
avocat

Urmează 31 semnături indescifrabile.

Act suplimentar

Conform avizului Ministerului Instrucțiunilor Publice și Cultelor No. 93238/16316 din 18 noiembrie 1930 Statutele Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea autentificat de Tribunalul Constanța sub No. 1429 din 14 iunie 1930 se modifică în sensul următor:

1). La art. 3 aliniatul a) se șterg cuvintele "din care face parte integrantă".

2). La art. 4 pe lângă condițiunile de admitere ale membrilor în asociație prevăzute în art. 4 se mai adaugă următoarele condițiuni de admitere:

a) Să fie cetățean român.

b) Să nu fi fost condamnat pentru fapte infamante.

3). La capitolul veniturile asociației se mai adaugă:

a) În caz de dizolvare a asociației veniturile asociației trec de drept în patrimoniul și în proprietatea unei alte asociațiuni similare cu asociația preoților musulmani din Dobrogea, de exemplu cum este asociația absolvenților seminariilor musulman din Dobrogea sau în patrimoniul unei comunități musulmane din Dobrogea.

Acest act suplimentar va face parte integrantă din statutele Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea.

Nuri Resul,
redactor atest identitatea,
Abibula Mustafa,
avocat

Leon Wolfson, Esq.,
President, United Roumanian Jews
of America
799 Broadway,
New York City.

Dear Mr. Wolfson:

With reference to the representations which you made to the Roumanian Legation with regard to recent incidents which occurred in Roumania, the Roumanian Government has directed me to hand over to you the text of a communique covering the situation.

I would ask you to kindly take note of the contents and make use of it at the meeting which your organization has scheduled for May 18th, so that the Government's point of view can be made known.

Very truly yours,
(signed) I. Rosenthal

Text of official communique of the Roumanian Government sent to the United Roumanian Jews of America

The Governments of Roumania have never pursued an anti-Semitic policy. The Constitution has placed the Jews on a footing of complete equality with the Roumanians, both politically and economically. Some governments, in the past, although in no way pursuing an anti-Semitic policy, may have had, at times, a too lenient attitude towards the anti-Semites, either because they wanted to avoid antagonizing a part of the student body or for reasons of internal politics. The present government has made considerable progress in this respect, as it is firmly opposed to any anti-Semitic agitation. It should be remembered that the Jews of Transylvania and of the Old Kingdom reached an understanding to vote with the Government in the last elections, with the exception of the "Union of Roumanian Jews" which supported the Liberal Party. There are today in Parliament more Jews than in the previous Chambers. A considerable number of

Jews are members of the new municipal councils, proportionately to the Jewish population, especially in Moldavia, Bessarabia, Bucovina and Transylvania where the Jews live in greater numbers. There were eleven anti-Semitic members of the Chamber of Deputies under the Averescu Cabinet. Not one was elected in the General Elections of 1928. In the recent partial elections only one, Professor Cuza, was successful with the help of the Opposition at Roman. All that happened during the last year and a half can no longer be described as due to a policy of tolerance towards anti-Semitic elements. They were more in the nature of sporadic incidents which the Government punishes severely when they occur. For instance, at the end of December, 1929, the Government closed the University and the student-homes at Jassy, expelled by armed forces and committed to trial those of the students who were found guilty of causing disturbances. Similar action was taken at Cluj and Bucharest. At Cluj and Timișoara the police intervened every time disorders occurred. Hand in hand with legal action, the authorities have taken disciplinary measures in every case. The last incidents at Târgul Frumos were of an electoral character and were provoked by the presence of Mr. Cuza. The judicial inquiry is now proceeding and those found guilty will be punished. In Bucharest special patrols have been detailed to prevent any aggressions by students. The attitude which the President of the Chamber, Mr. Cicio Pop, and all the members of the Chamber took against Mr. Cuza at a recent session when the anti-Semitic deputy uttered disparaging words against the Mosaic Religion, is worthy of notice. In the midst of general applause, Mr. Cicio Pop said that such language could not be tolerated in the Roumanian Parliament. The authorities have taken energetic steps in connection with the incidents of Maramureș and the Government has ordered an inquiry. No one can state in good faith that the Government does not take all necessary measures for the punishment of those guilty of violence, the responsibility for which falls on a few agitators. The large mass of the population and the peasantry have never associated themselves with such violence. American Jews should not lend an ear to the exaggerated stories which are being circulated so freely abroad. There is no cause for alarm on their part.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Washington, vol.101, f. 1-3.

Textul scrisorii lui I. Rosenthal, consilier tehnic la Legația României, transmițând Comunicatul Guvernului României

Domnului Leon Wolfson,
președinte al Comunității Evreilor Români din America

799 Broadway
New York City

Stimate domn Wolfson,

Referitor la prezentările pe care le-ați făcut la Legația Română privitor la recentele incidente care au avut loc în România, Guvernul român m-a însărcinat să vă transmit textul comunicatului care prezintă situația.

V-aș ruga să aveți amabilitatea de a lua notă de conținutul său și de a-l folosi la întrunirea pe care organizația dumneavoastră a programat-o pentru 18 mai, astfel încât să poată fi cunoscut punctul de vedere al guvernului.

Cu sinceritate al dumneavoastră,

I. Rosenthal

Textul Comunicatului Oficial al Guvernului României, trimis Comunității Evreilor Români din America

Guvernul României nu a dus niciodată o politică antisemită. Constituția i-a plasat pe evrei pe picior de totală egalitate cu românii, atât din punct de vedere politic cât și economic.

În trecut unele guverne, deși nu duceau în nici un mod o politică antisemită, e posibil să fi avut uneori, o atitudine prea indulgentă față de antisemiți, fie că doreau să evite ostilități din partea unor studenți, fie din motive de politică internă.

Actualul guvern a făcut progrese considerabile în această privință, deoarece este ferm împotriva oricărei manifestări antisemite. Trebuie amintit că evreii din Transilvania și din Vechiul Regat au ajuns la înțelegerea de a vota cu guvernul la ultimele alegeri, cu excepția "Uniunii Evreilor Români" care au susținut Partidul Liberal. Astăzi în Parlament sunt mai mulți evrei decât în Camerele anterioare. Un număr considerabil de evrei sunt membri ai noilor consilii municipale, proporțional cu populația evreiască, în special în Moldova,

Basarabia, Bucovina și Transilvania, unde evreii sunt în număr mai mare. În Cabinetul Averescu, unsprezece membri ai Camerei Deputaților erau antisemiți. Nici unul din aceștia nu a fost ales la alegerile generale din 1928.

La recente alegeri parțiale doar unul, profesorul Cuza, a reușit cu ajutorul opoziției la Roman. Tot ce s-a întâmplat în ultimul an și jumătate nu mai poate fi descris ca datorat unei politici de toleranță față de elementele antisemite. Ele au fost mai degrabă din categoria incidentelor sporadice pe care guvernul le pedepsește cu severitate când apar.

Spre exemplu, la sfârșitul lui decembrie 1929, guvernul a închis Universitatea și căminul studentesc de la Iași, iar acei studenți care au fost găsiți vinovați de tulburarea ordinii publice au fost înlăturați de forțele armate și încarcerați pentru a fi judecați. Acțiuni similare au avut loc la Cluj și București. La Cluj și Timișoara poliția a intervenit de fiecare dată când au avut loc tulburări. Mână în mână cu acțiunea legală, autoritățile au luat măsuri disciplinare în fiecare caz.

Ultimele incidente de la Târgul Frumos au avut un caracter electoral și au fost provocate de prezența domnului Cuza.

Cercetarea judiciară este acum în desfășurare iar cei vinovați vor fi pedepsiți. În București au fost trimise patrule speciale pentru prevenirea oricărei agresiuni din partea studenților.

Atitudinea pe care președintele Camerei, dl Cicio Pop, și toți membrii Camerei au luat-o față de dl Cuza la recenta sesiune, când deputatul antisemit a rostit cuvinte defăimătoare împotriva religiei mozaice, merită să fie notată.

În mijlocul aplauzelor generale, dl Cicio Pop a spus că un astfel de limbaj nu poate fi acceptat în Parlamentul României. Autoritățile au făcut pași energici în legătură cu incidentele din Maramureș, iar guvernul a ordonat o anchetă. Nimeni nu poate afirma în mod cinstit că guvernul nu a luat toate măsurile necesare pentru pedepsirea acelor vinovați de violență, responsabilitatea căzând asupra câtorva agitatori.

Marea masă a populației și țărănimea nu s-au asociat niciodată cu astfel de violență.

Evreii americani nu ar trebui să dea ascultare povestirilor exagerate care au circulat în străinătate. Nu există nici un motiv de panică.

Ministerul de Interne
 Direcțiunea Generală a Poliției
 Serviciul Secretariatului
 Nr. 32889/28 mai 1930
 Personal confidențial

Domnule

Avem onoarea a vă înainta, pentru cunoștința dvs., copie după ordinul telegrafic cifrat nr. 31778 din 22 mai a.c., adresat chesturilor și polițiilor reședințe de județ.

MINISTRU,
 ss/C. Angelescu

Director general,
 ss/N.St. Emanoil

Ministerul de Interne
 Direcțiunea Generală a Poliției
 Serviciul Secretariatului

Copie după ordinul telegrafic cifrat nr. 31778 din 28 mai a.c. adresat chesturilor și polițiilor reședințe de județ.

În unele localități s-au produs incidente între studenți și populația evreiască, făptuindu-se agresiuni de o parte sau alta, fără ca organele polițienești să fi luat din timp măsuri pentru prevenirea unor asemenea acte de tulburare a ordinii publice și fără ca, după ce s-au produs, autorii lor să fi fost descoperiți și predați justiției pentru a-și primi pedeapsa faptelor săvârșite.

O asemenea situație, departe de a înfrâna pomirea elementelor turbulente, prin exemplul sancțiunilor aplicate, constituie din contră o primă de încurajare a acestor elemente în acțiunea lor de înfrângere a legilor și tulburare a ordinii publice, pentru considerațiunea că organele polițienești nu își îndeplinesc în prealabil rolul lor preventiv, iar după comiterea faptelor sunt incapabile să execute acțiunea respectivă asupra autorilor.

Față de această stare, vi se pune în vedere că sunteți obligat a lua din timp toate măsurile preventive, cunoscând că vă vom face personal răspunzător de toate atacurile de asemenea natură săvârșite în raza poliției dumneavoastră, fără ca făptuitorii să fie imediat dovediți.

Prefectura județului Botoșani

Ministerul de Interne
 ss/C. Angelescu

Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Botoșani, dosar 19/1930, f.6.

România
Tribunalul județului Brăila
Secția I

Ședința publică din 27 iunie 1930
sub președinția dlui C. Lazaroneanu, jude de ședință
membru dl F. Georgescu, jude supleant
Ministerul Public reprezentat prin dl A. Zamfirescu, procuror

Sentința civilă
nr. 196

La ordine fiind judecarea cererii înregistrată la nr. 5295/1930 făcută de Gheorghe Gaiu, din Brăila, Bdul Cuza nr. 200, prin care solicită acordarea și recunoașterea calității de persoană juridică a asociațiunii sub denumirea de "Comunitatea Bulgară din Brăila".

La apelul nominal a răspuns Gheorghe Gaiu în calitate de membru al asociației Comunității Bulgare din Brăila cu dl avocat D. Repof, lipsind Ministerul Instrucțiunii, Casa Școalelor și a Culturii Poporului din București.

Procedura completă, s-au citit actele din dosar.

Dl avocat D. Repof arată că toate cerințele din legea persoanelor juridice au fost satisfăcute și cere admiterea cererii și acordarea calității de persoană juridică asociațiunii Comunității Bulgare din Brăila.

Dl procuror s-a opus întrucât trebuie să se ceară și avizul Ministerului de Interne, deoarece scopul asociațiunii nu este numai cultural ci și religios, că autorizațiunea dată nu este suficientă și ca atare cere amânarea cauzei și să se citeze și Ministerul de Interne.

Dl avocat Repof invocă disp. art. 3 din Legea pentru persoane juridice și cere respingerea incidentului, deoarece nu mai e nevoie de o nouă autorizație.

Tribunalul

Respinge incidentul ridicat de dl procuror, întrucât din examinarea statutelor rezultă că scopul acestei asociațiuni este de a se conserva între membrii ei cultul religios și ca atare această asociațiune depinde de Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor care a dat avizul favorabil și în consecință nu mai e nevoie de a se cere avizul și Ministerului de Interne de care depinde.

După care dl avocat Repof a cerut admiterea cererii.

Asupra cererii înregistrată la nr. 5295/1930 făcută de Gheorghe Gaiu, prin care solicită recunoașterea calității de persoană juridică a asociațiunii “Comunitatea Bulgară din Brăila”.

Având în vedere susținerile dlui avocat D. Repof din partea reclamantei, concluziunile dlui procuror și actele din dosar;

Având în vedere că prin Legea pentru persoanele juridice, publicată în “Monitorul Oficial” nr. 27 din 6 februarie 1924 s-a dat în vederea tribunalelor civile în circumscripția respectivă acordarea calității de persoană juridică;

Având în vedere că din examinarea actelor din dosar se constată că numita asociație a anexat la cererea sa actele prevăzute de art. 10 din regulamentul legii persoanelor juridice iar din actul constitutiv și statutele numitei asociațiuni rezultă că această asociație nu are de obiect ilicit contra ordinii publice sau bunelor moravuri și nici nu este în vederea realizării unui asemenea scop;

În unire cu concluziunile dlui procuror,

În numele legii

Hotărăște:

Admite cererea înregistrată la Nr. 5295/1930 și prin consecință:

Recunoaște calitatea de persoană juridică a asociației “Comunitatea Bulgară” din orașul Brăila, județul Brăila, cu sediul în Brăila, Bdul Cuza nr. 136, pentru scopul arătat în actul constitutiv și statutele numitei asociații autentice de acest Tribunal sub Nr. 265/1930.

Dispune înscrierea acestei asociațiuni în registrul persoanelor juridice, după ce prezenta sentință va rămâne definitivă conform art. 16 din regulamentul legii persoanelor juridice.

Grefa va îndeplini - la stăruință - dispozițiunile art. 18 din regulamentul aceleiași legi.

Cu apel.

Data și citită în ședința publică, astăzi, 27 iunie 1930.

ss. indescifrabil.

Grefier,
ss. indescifrabil

Dosar 389/1940

Memoriu

Subsemnații studenți de la Universitatea din București, în unire cu cei de la universitățile din Iași și Cluj, condamnați în urma Congresului de la Oradea Mare din anul 1927, apelăm la acest înalt for, în baza principiilor de justiție și echitate, și a considerațiilor mai jos expuse, pentru a ni se da reparația morală și juridică așteptată de atâta timp și refuzată până acum.

1. Faptele pentru care am fost condamnați, în afară de orice apreciere asupra lor, fiind rezultatul manifestărilor în masă a peste 3000 de studenți, era imposibil de a se preciza nu numai persoanele care au săvârșit actele – și al căror număr după o dreaptă judecată trebuia să fie mult superior celor 9 studenți aleși pentru condamnare – dar și persoanele care au condus și au fost exponenții acestei stări de spirit. Or, era o imposibilitate absolută de a se indica aceste persoane, deoarece această atmosferă sufletească era generală. Și dacă studențimea întreagă era cuprinsă de acest zbcucium, de ce câțiva să fim condamnați, când chiar în ipoteza că am fi săvârșit faptele pentru care am fost condamnați, aceste fapte nu erau decât accidente întâmplătoare ale stării de spirit generale. Nu era deci drept a se alege la întâmplare din masa de 3000 de studenți, 9 ispășitori a căror culpabilitate nu putea fi găsită în nici un caz mai mare decât a celorlalți.

2. Încadrarea acestor fapte în art. 213 și 352 din Codul penal combinate cu art. 3 din Legea stării de asediu, prin sentința nr. 1472 din 23 decembrie 1927, a Consiliului de Război, nu putea să fie justă deoarece faptele petrecute la Oradea n-au fost “devastări constituite în bandă” fiind produsul unui elan tineresc în care se confundau cele mai profunde sentimente naționale cu acea stare de spirit amintită mai sus și în care intenție de a devasta și distruge, nu exista. Stricăciunile cauzate au fost accidente ale acestui elan al cărui fond dezbrăcat de erorile inerente tinereții era dorința adâncă de a se asigura cel mai mare bine acestui neam. Neexistând intenția de a devasta și faptele înregistrate nefiind decât întâmplătoare circumstanțe ale acestei stări sufletești credem că încadrarea lor în art. 213 din Codul penal nu era indicată.

3. Dar în afară de calificarea juridică a actelor e consecința acestei condamnări pentru tot viitorul studenților pedepsiți. Aplicarea acestor articole distruge în cea mai mare parte posibilitățile de existență și de participare la viața publică a celor condamnați. Ea face cu totul precară situația acestor intelectuali în societate. Nu e drept, echitabil a se menține consecințele dezastruoase ale unei condamnări pripite. Nu e drept și echitabil ca pentru faptele de a fi luat parte la un congres studențesc și de a fi vibrat în ritmul unei vieți tinere, fie ea greșită sau nu, să se compromită viitorul unor tineri a căror singură vină a fost de a se lăsa

prea mult conduși de elanul acestei vârste. Nu este just de a se alege câțiva nevinovați care să ispășească greu faptele unei colectivități.

4. Evenimentele de la Oradea au fost amplificate și exagerate de anumiți interesați în fața străinătății, care și-au imaginat că studențimea s-a dedat la masacre și la acte cinice de barbarie. Sub presiunea opiniei internaționale fals informate și iritată de dușmanii noștri, sub presiuni și intervenții de diferite naturi, uneori complet străine de faptul petrecut, s-au ales la întâmplare 9 inși din 3000, cărora li s-au adus acuzațiile știute. Pentru a satisface, deci, străinătatea - rău informată ca și în atâtea alte împrejurări - și alte interese de ordin variat, s-a procedat la acest act de inechitate, a cărui greutate zdrobește nouă existențe tinere.

5. Ca supremă confirmare a acestei in Justiții, Legea de amnistie din 9 iunie 1929, care a acordat beneficiul amnistiei tuturor delincvenților de drept comun, trădătorilor de patrie și dezertorilor, excludea în mod special din prevederile legii, "devastările constituite în bandă" fapte în care au fost încadrate incidentele de la Oradea. Această excludere inexplicabilă de la beneficiul unei legi care se aplică tuturor delincvenților ordinari, printre care studenții trădătorilor și dezertorilor a căror crimă față de patrie e imensă, e o flagrantă inechitate. A acorda beneficiul legii acelor care au trădat patria în clipele supreme de plămădire a destinului ei și de a le refuza acelor care au comis erori, dacă există, sunt datorate numai unui imens naționalism, e o in Justiție, a cărei dănuire nu poate decât să scadă prestigiul unei legi.

În rezumat, noi cei 9 studenți aleși la întâmplare a ispăși o stare de spirit a studențimii, am fost condamnați fără a ni se stabili precis culpabilitatea, cu o pedeapsă mult prea mare, sub influența unor presiuni falsificate și uneori străine de fapt. Acești ispășitori, victime ale unei inechități știute, al căror viitor este paralizat de aplicarea acelor articole din Codul penal sunt îndepărtați de la beneficiile legii de amnistie.

Pentru aceste motive,

Apelăm la acest for al națiunii, convingi că spiritul de justiție și echitate care domnește aci ne va da satisfacție prin elaborarea unui proiect de lege special pentru amnistierea noastră.

Se va reda astfel viitorul curat unor tineri, care și-au îndeplinit în închisoare pedeapsa și care n-au făcut nimic care ar fi putut păta acest viitor, ale căror erori, dacă au existat, au fost de a fi apostolii unui naționalism prea fugos și revoltați unei vieți de mizerie în care se zbate din nefericire o mare parte din tineretul, viitorul de mâine al Patriei.

ss. P.D. Stricescu	ss. M. Prăjescu
ss. V.V. Liwovschi	ss. indescifrabil
ss. I. Lăzărescu	ss. Emil Marinescu
ss. Ioan Dumitrescu	ss. Constantin Fundescu
ss. Paiu Petre	

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiției, Direcția Judiciară, dosar 55/1930, f.10-11

Alianța Israelită Universală
45, rue La Bruyère, 45

Domnule Președinte,

Gravele evenimente care s-au produs în ultimele săptămâni în diferite regiuni ale României Mari, în special în Transilvania și Bucovina, și care au atins în viața și avuțiile ei populația evreiască, au produs o adâncă emoție în judaism și în special printre evreii din Franța. Ei au fost cu atât mai dureros surprinși cu cât, imediat după suirea sa pe tron, Majestatea sa, regele Carol al II-lea a proclamat solemn că va înconjura pe toți supușii săi cu o egală sollicitudine, și va asigura tuturor, fără deosebire de credință religioasă, aceeași garanție a drepturilor lor.

Incendiul din Borșa¹, atacurile sălbatice împotriva evreilor din Câmpulung, din Suceava și din multe alte localități, jefuirea caselor lor au determinat o adevărată stare de panică printre evreii români. Este grav de a constata, pe de altă parte, că autoritățile nu au luat măsuri pentru prevenirea tulburărilor și atentatelor, și nici pentru a le opri. Această lipsă a puterilor publice dă impresia că evreii din România sunt expuși, fără apărare, celor mai rele împrejurări.

Ne simțim datori de a supune guvernului Majestății sale regelui, adâncă durere ce resimțim în fața acestei dezlănțuiri de violențe pe care nimic nu le justifică, împotriva unei populații liniștite, doritoare de a contribui la propășirea țării; avem onoarea a-i cere să pună sfârșit acestei campanii de ură dăunătoare chiar intereselor României, bunului ei renume în străinătate, și de a lua măsuri efective pentru a garanta populației evreiești siguranța persoanelor și bunurilor și, în special, pentru a asigura victimelor recentelor atentate compensații legitime. Ne grăbim a adăuga că declarațiile Coroanei și ale guvernului publicate în luna iunie ne dau încrederea că autoritățile vor ști și vor voi să îndeplinească întreaga lor datorie.

Primiți vă rog, Domnule Președinte, încredințarea profundului nostru respect.

Președinte
(ss) Sylvan Lévi

Excelenței sale, domnului Iuliu Maniu, Președintele Consiliului de Miniștri - București

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naționale, Propagandă, dosar 114/1928-1930, f. 1-2.

¹ Incendiul de la Borșa provocat de membri ai mișcării legionare la gospodăria evreiești.

Ministerul de Interne
Direcția Poliției și Siguranței Generale

Domnule Inspector,

Ministerul de Interne, față de situația încordată din nordul Transilvaniei și sudul Bucovinei, a găsit că acțiunea de propagandă proiectată de Legiunea "Arhanghelul Mihail", de sub conducerea lui Corneliu Zelea Codreanu, proiectată în Basarabia este inoportună și în consecință, a dat dispozițiile necesare să fie interzisă.

Ca protestare contra acestei măsuri Corneliu Zelea Codreanu a hotărât pregătirea unei mari întruniri cu legionarii din țară, care va avea loc la București la o dată ce se va fixa.

Codreanu a dispus trimiterea de curieri speciali în toată țara, cu ordine circulare și instrucțiuni verbale, în care face cunoscut celor mai de frunte legionari, să fie gata pentru a participa la congres, în număr cât mai mare. S-a ordonat ca toți care vin să aibă uniforme de legionari sau costum național, însă să nu le îmbrace decât la București pentru ca să nu fie recunoscuți și împiedicați de autorități.

Să plece pe jos din localitățile lor, ca să nu fie remarcați și să se îmbarce în tren în diferite stații; unii vor călători cu autobuze sau chiar cu automobile închiriate.

Prin curieri li se vor transmite detalii la timp.

Pentru ca în cazul unei eventuale mișcări antisemite ministerul să fie prevenit, veți da ordine autorităților polițienești în subordine, să caute să se informeze în cercurile interesate de toate mișcărilor proiectate și ordinele primite și, când vor intra în posesie de date care ar interesa ordinea publică, să raporteze telegrafic, atât direcției cât și dumneavoastră constatările făcute, pentru a fi în permanență informați asupra mișcărilor și hotărârilor luate de "Liga Apărării Naționale Creștine", Legiunea "Arhanghelul Mihail" și "Frăția de Cruce".

DIRECTOR GENERAL,
ss. indescifrabil

SUBDIRECTOR,
ss. indescifrabil

Domnului Inspector Regional de Poliție, București

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, Diverse, dosar 135/1931, vol.I, f. 70.

Observations du Gouvernement roumain

Monsieur le Secrétaire général,

En réponse à votre lettre No. 4/20284/3442, en date du 23 Juin dernier, par laquelle vous avez bien voulu me transmettre une pétition signé par les représentants du parti hongrois de Roumanie, en corrélation avec l'enseignement en Transylvanie, j'ai l'honneur de vous faire tenir, ci-après, les observations de mon Gouvernement à ce sujet.

Le Gouvernement Roumain ne peut s'empêcher d'exprimer un certain étonnement que des questions ayant trait à l'enseignement privé en Transylvanie eussent été soulevées par les membres d'un parti politique alors que, dans cette province, l'enseignement privé minoritaire est de nature exclusivement confessionnelle, c'est-à-dire confié aux communautés religieuses, relevant par conséquent de l'autorité des Chefs de l'Eglise. Le fait que ces derniers n'aient pas estimé devoir en prendre l'initiative est, pour le Gouvernement Roumain, suffisamment indicatif du mal fondé des griefs invoqués. D'autre part, il semble pour le moins étrange que le parti hongrois ait cru nécessaire de s'adresser à la Société des Nations, avant que de s'adresser au Gouvernement roumain lui-même, car contrairement aux assertions des pétitionnaires (p.7 de la pétition) on ne trouve dans les archives du Ministère de l'Instruction Publique et des Cultes, pour la période allant du 10 Novembre 1928 à la date d'aujourd'hui, que deux pétitions émanant du parti hongrois (enregistrées sous No. 7402 du 17 janvier 1929 et No.14253 du 30 janvier 1929) se référant exclusivement à des questions d'enseignement public et n'ayant aucun rapport avec les questions soulevées dans la pétition.

Pour ce qui est du fond même de la pétition, le parti hongrois semble vouloir ignorer délibérément ce que l'Etat Roumain a fait pour l'enseignement minoritaire hongrois. Qu'il nous soit permis de le rappeler brièvement. Il existe actuellement en Roumanie 879 écoles primaires confessionnelles où la langue

Son Excellence
Sir Eric DRUMMOND
Secrétaire général de la
Société des Nations,
Genève

d'enseignement est le magyar. Elles se répartissent, selon les confessions, de la façon suivante:

Romano-Catholiques	316
Reformées	503
Luthériennes	16
Unitaires	37
Juives	5
Arméniennes	1
Gréco-Catholiques	1

Soit 879 écoles primaires confessionnelles magyares.

Si l'on tient compte qu'en 1918, au moment de l'Union de la Transylvanie à la Roumanie, le nombre de ces écoles était de 739, il résulte un accroissement de 140 écoles primaires confessionnelles magyares depuis l'Union.

Il existe en outre 52 écoles secondaires confessionnelles où la langue d'enseignement est également le magyar, se répartissant comme suit:

Romano-Catholiques	31
Réformées	17
Unitaires	2
Luthériennes	2

Soit 52 écoles secondaires confessionnelles magyares.

Ceci pour l'enseignement privé.

En ce qui concerne l'enseignement public, l'Etat Roumain entretient 260 écoles primaires et 223 sections à langue d'enseignement magyar, soit, en tout, 483 écoles primaires magyares, ainsi que 10 écoles ou sections secondaires (gymnases, lycées, écoles commerciales).

En résumé l'instruction de la minorité hongroise roumaine est assurée par 1424 institutions magyares dont:

879 écoles primaires confessionnelles
483 " (ou sections) primaires d'Etat
52 " secondaires confessionnelles
10 " (ou sections) secondaires d'Etat.

Il y a lieu de mentionner à cet égard que nulle part les Traités des Minorités ne parlent d'enseignement secondaire, ce qui démontre que l'Etat Roumain n'hésite pas à aller, dans toute la mesure du possible, au-delà des Traités, quand il s'agit du bien-être de ses minorités.

Les sacrifices pécuniaires que l'Etat Roumain s'impose du Chef de l'enseignement minoritaire sont, pour ne parler que de l'année en cours, de l'ordre suivant:

103.666.284 lei	pour les écoles primaires d'Etat
26.629.900 "	" secondaires
7.145.872 "	subvention pour les séminaires confessionnels et le personnel didactique et administratif des écoles confessionnelles
30.000.000 "	subvention pour les écoles primaires et secondaires confessionnelles.

Réparties par école, les sommes allouées aux écoles confessionnelles pourraient représenter davantage encore si, dans une même localité où il y a déjà une école d'Etat plus que suffisante pour le nombre des enfants, les confessions ne se plaisaient à entretenir des écoles à elles, pour ainsi dire superflues.

Il se peut que le parti hongrois mésestime ces sacrifices; c'est une opinion que le Gouvernement Roumain - lequel serait des plus heureux si les circonstances lui permettaient de pouvoir être plus généreux encore - croit qu'il y aurait lieu à ne pas en tenir compte.

Si telle est donc la situation, le Gouvernement Roumain tomberait dans une étrange contradiction, en faisant d'une part des efforts pour assurer, dans toute la mesure du possible, à la population magyare l'instruction dans sa langue maternelle, pour que d'autre part, le même Gouvernement s'évertue à empêcher cet enseignement.

En réalité il n'en est rien, et un simple examen de la pétition permet de se rendre compte du mal fondé des faits avancés.

En effet, passant du général au concret, que trouve-t-on dans la pétition? Une énumération de 124 noms d'élèves qui auraient été, contre tout droit, éliminés des écoles confessionnelles, 124 cas pour une population scolaire se répartissant sur cinq districts à très forte population minoritaire et qui atteint le chiffre de 35.555 élèves inscrits dans les écoles confessionnelles magyares. A supposer que tous les 124 cas cités soient réels, qu'est-ce que cela prouve? Que le Gouvernement Roumain sabote sa propre loi sur l'enseignement privé disent les pétitionnaires. Sur une échelle aussi étroite? On ne pourrait s'arrêter sur une affirmation aussi puérole.

En réalité, les élèves dont la langue maternelle est le magyar ont le choix de suivre - sans aucune ingérence de la part des autorités scolaires - soit les cours de l'école confessionnelle magyare soit les cours de l'école magyare de l'Etat.

Le Gouvernement Roumain tient à la disposition des membres du Conseil toute une série de déclarations provenant de la part de la population magyare des districts de Odorhei, Ciuc, Trei Scaune, c'est-à-dire de la région où la minorité magyare est plus compacte, qui affirme être très satisfaite de l'état de l'enseignement lui permettant de s'instruire dans la langue maternelle par des maîtres d'école de leur nationalité. On pourra y constater en outre que dans certaines communes, à défaut d'écoles roumaines, des enfants roumains fréquentent l'école hongroise.

Si les autorités scolaires roumaines de contrôle exercent parfois une certaine surveillance quant aux inscriptions des élèves dans les écoles confessionnelles c'est afin d'empêcher des abus. En effet, il existe encore certains maîtres d'école qui, habités toujours par l'ancien esprit chauvin, font pression sur les parents - se trouvant parfois être roumains - afin d'envoyer leurs enfants à l'école confessionnelle plutôt qu'à l'école de l'Etat (à ce sujet, le Gouvernement se trouve en possession de déclarations provenant de parents qui se plaignent de pareilles ingérences de la part de certains maîtres d'écoles minoritaires).

Mais jamais l'intervention des autorités scolaires roumaines n'a revêtu le caractère que lui prêtent les pétitionnaires. La rareté des cas, cités dans la pétition, le prouverait déjà. Encore faudrait-il qu'ils soient exacts. Or, le Gouvernement Roumain ayant ordonné une enquête sur tous les cas concrets

cités par les pétitionnaires, il en est ressorti qu'à l'exception d'une quinzaine d'élèves qui volontairement ont quitté l'école confessionnelle pour s'inscrire à l'école de l'Etat où la langue d'enseignement était également le magyar, tous les autres élèves se trouvent avoir suivi, sans interruption, les cours de l'école confessionnelle. A ce sujet, le Gouvernement Roumain tient à la disposition des Membres du Conseil les déclarations des directeurs des écoles confessionnelles respectives. Il n'y aurait d'ailleurs qu'à consulter les listes des élèves fréquentant les écoles confessionnelles minoritaires où paraissent parfois les noms les plus roumains, avec la mention de la confession orthodoxe ou gréco-catholique, pour se rendre compte combien les autorités scolaires roumaines de contrôle sont libérales et combien, par conséquent, les affirmations des pétitionnaires sont mal fondées.

A ce sujet, le Gouvernement Roumain ne peut s'empêcher d'exprimer sa surprise de voir cité, à l'annexe I de la pétition, un ordre ministériel datant de 1922 alors que les pétitionnaires savaient très bien que cet ordre a été abrogé par le fait même de la nouvelle loi sur l'enseignement privé, survenue trois ans après, et que d'autre part ces mêmes pétitionnaires semblent ignorer les circulaires ministérielles plus récentes qui reconnaissent de la façon la plus catégorique comme criterium d'admission dans les écoles confessionnelles la *langue* et non pas la *confession* (voir à ce sujet aux annexes, copie de deux circulaires ministérielles de 1928 et 1929).

En ce qui concerne les juifs, aucun organe scolaire roumain ne s'est avisé de les obliger à envoyer leurs enfants à l'école de l'Etat si tel n'était pas leur bon plaisir. Quant aux Arméniens, (voir p. 6 et l'annexe 3 de la pétition), les dispositions prises par les autorités scolaires sont des plus légitimes et en faveur de cette population. Attendu que les Arméniens forment un groupement bien caractérisé, ayant une situation spéciale conformément à la nouvelle loi sur les cultes ainsi qu'en vertu du Concordat avec le St. Siège, en ce qui concerne les Arméniens catholiques, et considérant que la langue liturgique est pour les Arméniens - tant romano-catholiques que grégoriens - l'arménien, il n'est que naturel que l'on tâche de mettre à leur disposition des écoles où l'enseignement leur soit donné en leur propre langue.

Le Gouvernement Roumain croit pouvoir borner là ses observations. Il pense avoir donné assez de preuves de la manière dont il entend respecter et sauvegarder les droits de ses minorités pour espérer que - sur ce point spécial de l'art. 35 de la loi sur l'enseignement privé - on ne mettra pas en doute sa loyauté quant à une application sincère de cette disposition législative. Pour ce qui est de l'ancien régime scolaire magyar, que les membres du parti hongrois de Roumanie veulent présenter comme ayant été, sous certains de ses aspects, si libéral, le Gouvernement Roumain préfère ne pas s'en occuper, d'une part parce que la réputation de ce régime, trop bien établie, est du domaine de l'histoire, et que d'autre part cette question n'a rien à voir avec l'objet de la présente discussion.

Veuillez agréer, Monsieur le Secrétaire général, l'assurance de ma haute considération.

(signé): ANTONIADE

1930 august 25, Geneva

Observațiile Guvernului român

Domnule Secretar General,

Ca răspuns la scrisoarea dvs. nr. 4/20284/3442, din data de 23 iunie, prin care ați binevoit să-mi transmiteți o petiție semnată de reprezentanții Partidului Maghiar din România, referitoare la învățământul din Transilvania, am onoarea de a vă prezenta, mai jos, observațiile guvernului meu asupra acestui subiect.

Guvernul român nu se poate împiedica să-și exprime o oarecare mirare că problemele având legătură cu învățământul privat din Transilvania au fost ridicate de membrii unui partid politic pe când, în această provincie, învățământul privat minoritar este de natură exclusiv confesională, adică încredințat comunităților religioase, ținând în consecință de autoritatea șefilor de biserică. Faptul că aceștia din urmă n-au crezut de cuviință să ia inițiativa este, pentru Guvernul român, un indiciu suficient asupra răului făcut de uneltirile invocate. Pe de altă parte, pare cel puțin straniu că Partidul Maghiar a crezut necesar să se adreseze Societății Națiunilor Unite, înainte de a se adresa Guvernului român, căci, contrar aserțiunilor petiționarilor (pagina 7 din petiție), nu se găsesc în arhivele Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor, pentru perioada mergând de la 10 noiembrie 1928 până în prezent, decât două petiții provenind de la Partidul Maghiar (înregistrate sub nr.7402 din 17 ianuarie 1929 și nr.14253 din 30 ianuarie 1929), referindu-se exclusiv la problemele învățământului public și neavând nici un raport cu problemele ridicate în petiție.

În ceea ce privește fondul însuși al petiției, Partidul Maghiar se pare că vrea să ignoreze în mod deliberat ceea ce statul român a făcut pentru învățământul minoritar ungar. Să ne fie permis să amintim aceasta pe scurt. Există actual în România 879 școli primare confesionale unde limba de învățământ este maghiara. Ele se repartizează, după confesiuni, în modul următor:

romano-catolice	316
reformate	503
luterane	16
unitariene	37
evreiești	5
armene	1
greco-catolice	1
deci	879 școli primare confesionale maghiare.

Dacă se ține cont că în 1918, în momentul unirii Transilvaniei la România, numărul acestor școli era de 739, rezultă o creștere de 140 școli primare confesionale maghiare după unire.

Există în plus 52 școli secundare confesionale în care limba de învățământ este tot maghiara, și care se repartizează după cum urmează:

romano-catolice	31
reformate	17
unitariene	2
luterane	2

Deci 52 școli secundare confesionale maghiare.

Aceasta pentru învățământul privat.

În ceea ce privește învățământul public, statul român întreține 260 școli primare și 223 secții cu limba de învățământ maghiară, deci, în total, 483 școli primare maghiare ca și 10 școli sau secții secundare (gimnazii, licee, școli comerciale).

În rezumat, instrucțiunea minorității ungare române este asigurată de 1428 instituții maghiare din care:

879 școli primare confesionale
483 școli (sau secții) primare de stat
52 școli secundare confesionale
10 școli (sau secții) secundare de stat.

Putem menționa aici în această privință că nicăieri tratatele minorităților nu vorbesc despre învățământul secundar, ceea ce demonstrează că statul român nu ezită să meargă, în măsura posibilului, dincolo de stipulările tratatelor, când este vorba de bunăstarea minorităților sale.

Sacrificiile pecuniare pe care statul român și le impune pentru învățământul minoritar sunt, pentru a nu vorbi decât de anul în curs, în ordinea următoare:

103.666.284 lei pentru școlile primare de stat

26.629.900 lei pentru școlile secundare de stat

7.145.872 lei subvenție pentru seminariile confesionale și personalul didactic și administrativ al școlilor confesionale.

30.000.000 lei subvenție pentru școlile primare și secundare confesionale.

Repartizate pe școli, sumele alocate școlilor confesionale ar putea să reprezinte și mai mult dacă, într-o aceeași localitate unde există deja o școală de stat mai mult decât suficientă pentru numărul copiilor, confesiunile nu s-ar complăce în a întreține școlile lor, adică școli în plus.

Se poate ca Partidul Maghiar să subestimeze aceste sacrificii; este o opțiune despre care Guvernul român - care ar fi foarte fericit dacă împrejurările i-ar permite să poată să fie încă mai generos - crede că nu ar trebui să se țină seama.

Dacă aceasta este situația, Guvernul român s-ar găsi în fața unei stranii contradicții, făcând pe de o parte eforturi pentru a asigura populației maghiare, în măsura posibilului, învățământul în limba sa maternă, pentru ca pe de altă parte același guvern să se străduiască să împiedice acest învățământ.

În realitate, nu se întâmplă nimic din aceste lucruri și o simplă examinare a petiției ne permite să ne dăm seama cât de rău au fost fondate faptele prezentate.

Într-adevăr, trecând de la general la concret, ce găsim în petiție? O enumerare de 124 nume de elevi care ar fi, contra oricărui drept, eliminați din

școlile confesionale, 124 de cazuri la o populație școlară care se repartizează în cinci districte având o puternică populație minoritară și care atinge cifra de 35.555 elevi înscriși în școlile confesionale maghiare. Dacă presupunem că toate cele 124 de cazuri citate ar fi reale, ce probează aceasta? Că guvernul își sabotează propria sa lege asupra învățământului privat - spun petiționarii. La o scară atât de mică? Nu ne-am putea opri la o afirmație atât de puerilă.

În realitate, elevii a căror limbă maternă este maghiara au posibilitatea de a alege să urmeze - fără nici o ingerință din partea autorităților școlare - fie cursurile școlii confesionale maghiare, fie cursurile școlii maghiare de stat.

Guvernul român ține la dispoziția membrilor consiliului o întregă serie de declarații provenind din partea populației maghiare din districtele Odorhei, Ciuc, Trei Scaune, adică din regiunea unde minoritatea maghiară este mai compactă, care afirmă că este foarte satisfăcută de starea învățământului care-i permite să se instruiască în limba maternă cu profesori de naționalitatea lor. Se va putea constata de altfel, că în unele comune, cu excepția școlilor românești, copiii români frecventează școala maghiară.

Dacă autoritățile școlare române de control își exercită uneori o oarecare supraveghere în ceea ce privește înscrierile elevilor în școlile confesionale, acest lucru este pentru că trebuie împiedicate abuzurile. Într-adevăr, există încă unii profesori care, având același spirit șovin dintotdeauna, fac presiuni asupra părinților - care sunt uneori români - pentru a-și trimite copiii la școala confesională mai degrabă decât la școala de stat. (Asupra acestui subiect, guvernul se găsește în posesia declarațiilor provenind de la părinți care se plâng de astfel de intervenții din partea unor profesori minoritari).

Dar niciodată intervenția autorităților școlare române n-a avut caracterul pe care îl dau petiționarii. Raritatea acestor cazuri citate în petiție probează deja acest lucru. Și ar trebui ca acestea să fie exacte. Ori, Guvernul român ordonând o anchetă asupra tuturor acestor cazuri concrete citate de petiționari, reiese că, în afară de cincisprezece elevi care au părăsit școala confesională în mod voluntar pentru a se înscrie la școala de stat unde limba de învățământ era tot maghiara, toți ceilalți elevi au urmat fără întrerupere cursurile școlii confesionale. Asupra acestui subiect Guvernul român ține la dispoziția membrilor consiliului declarațiile directorilor școlilor confesionale respective. N-ar trebui de altfel decât să consultăm listele elevilor care frecventează școlile confesionale minoritare, unde apar uneori nume printre cele mai românești, cu mențiunea confesiunii ortodoxe sau greco-catolice, pentru a ne da seama cât sunt de liberale autoritățile școlare românești de control, și cât sunt de rău fondate, în consecință, afirmațiile petiționarilor.

Asupra acestui subiect, Guvernul român nu se poate împiedica să-și exprime surpriza de a vedea citat, la anexa I din petiție, un ordin ministerial datând din 1922 pe când petiționarii știau foarte bine că acest ordin a fost abrogat prin apariția noii legi asupra învățământului privat, adoptată trei ani mai târziu și că, pe de altă parte, aceiași petiționari par a ignora circularele ministeriale mai recente care recunosc în modul cel mai categoric drept criteriu de admitere în școlile confesionale *limba* și nu *confesiunea* (a se vedea asupra acestui subiect

anexele, copia celor două circulare ministeriale din 1928 și 1929).

În ceea ce privește pe evrei, nici un organ școlar român nu i-a obligat să-și trimită copiii la școala de stat dacă ei nu vroiau acest lucru. Cât despre armeni (a se vedea pagina 6 și anexa 3 de la petiție), hotărârile luate de minoritățile școlare sunt legitime și în favoarea acestei populații. Având în vedere că armenii formează o grupare bine caracterizată, având o situație specială conform noii legi asupra cultelor ca și în virtutea Concordatului cu Sfântul Scaun, în ceea ce privește pe armenii catolici și considerând că limba liturgică este pentru armeni - atât pentru cei romano-catolici cât și pentru gregorienii - armeanii, nu este decât natural ca să se încerce să li se pună la dispoziție școli în care învățământul să fie în propria lor limbă.

Guvernul român crede că poate să se oprească la aceste observații. El crede că a dat destule dovezi de modul în care înțelege să se respecte și să salvgardeze drepturile minorităților sale pentru a spera că - asupra acestui punct special al art. 35 din Legea asupra învățământului privat - nu se va pune la îndoială loialitatea sa în ceea ce privește aplicarea autentică a acestei dispoziții legislative. În ceea ce privește vechiul regim școlar maghiar pe care membrii Partidului Maghiar din România vor să-l prezinte ca fiind sub unele aspecte, atât de liberal, Guvernul român preferă să nu se ocupe de aceasta, pe de o parte pentru că reputația acestui regim, prea bine stabilită, este de domeniul istoriei și pentru că, pe de altă parte, această problemă n-are nimic de-a face cu obiectul prezentei discuții.

Vă rugăm să primiți, domnule secretar general, asigurarea înaltei mele considerații.

(semnat): ANTONIADE

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920-1944, România vol. 372, f.363-369.

81

1930 septembrie 27, Sighet

Urmând ca în ziua de 7 octombrie a.c. să înceapă procesul preoților Ioan Dumitrescu și Berinde, pentru agitații antisemite și capi de rebeliune.

Am onoarea a vă comunica următoarele:

1. În zilele cât vor ține dezbaterile procesului vor fi foarte mulți apărători din Vechiul Regat, Ardeal și Bucovina, în cap cu Corneliu Zelea Codreanu, precum și studenți, care cu siguranță că se vor deda la diferite manifestații și eventuale tulburări.

2. Vor fi citați la proces peste 60-70 martori din comuna Borșa și Seșul-Poeni care sunt foarte îndârjiți.

3. Spiritele în județ sunt foarte agitate urmând ca în zilele cât va dura procesul să vină foarte mulți locuitori în Sighet unde vor manifesta în favoarea acestor preoți, putându-se întâmpla chiar provocări între ei și evrei.

4. Cu jandarmii care sunt la posturi și secții în cazul că se vor întâmpla tulburări nu se poate face față, fiind insuficienți, iar cu compania care este la Borșa abia s-ar putea face față pe Valea Vișeuului.

5. Trupele din garnizoană de unde s-ar putea cere eventual ajutor în cazuri grave, sau întărirea posturilor de jandarmi la nevoie, sunt plecate în manevră, astfel că nu se poate conta pe ele.

Pentru a putea împiedica eventualele tulburări ce ar avea loc în județ și orașul Sighet cu toată siguranța și în interesul ordinii și siguranței publice, cu onoare vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept ca acest proces să fie transpus spre judecare în alt oraș, unde locuitorii îndemnați de diferiți agitatori n-ar mai putea veni, iar propaganda lor n-ar avea succes.

Cu nr. 94 confidențial s-a raportat aceasta și Prefecturii Maramureș, iar cu nr.95 s-a raportat Inspectoratului IV Jandarmi Cluj.

Comandantul Legiunii Jandarmi Maramureș,
Căpitan,
ss. indescifrabil

Populația statornică în 1930 după neam

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Nr.de ordine	Provincii și Județe	Totalul populației	Români	Unguri	Germani	Ruși	Ruteni, Ucraineni	Săbi, Croați, Sloveni	Bulgari	Cehi, Slovaci	Polonezi	Huțani	Evrei	Greci	Albanezi	Armeni	Turci	Tătari	Găgăuzi	Țigani	Alte neamuri	Nedeclarat
1	România	100.0	71.9	7.9	4.1	2.3	3.2	0.3	2.0	0.3	0.3	*	4.0	0.1	*	*	0.9	0.1	0.6	1.5	0.3	*
2	Oltenia	100.0	97.5	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*	*	*	-	*	1.5	*	*
3	Muntenia	100.0	93.4	0.8	0.5	0.2	*	*	*	*	*	-	2.1	0.3	*	0.1	*	*	*	1.8	0.3	*
4	Dobrogea	100.0	44.2	0.3	1.5	3.4	*	0.1	22.7	*	*	-	0.5	1.1	*	0.7	18.5	2.7	0.9	1.4	1.9	*
5	Moldova	100.0	89.8	0.9	0.3	0.3	*	*	*	*	0.1	*	6.5	0.2	*	*	*	*	*	1.3	0.3	*
6	Basarabia	100.0	56.2	*	2.8	12.3	11.0	*	5.7	*	0.3	*	7.2	*	*	*	*	*	3.4	0.5	0.3	*
7	Bucovina	100.0	44.5	1.4	8.9	0.9	27.7	*	*	*	3.6	1.5	10.8	*	*	*	*	-	*	0.3	0.3	*
8	Transilvania	100.0	57.6	29.0	7.9	0.1	*	*	*	0.3	*	-	2.4	*	*	*	*	*	*	2.3	*	*
9	Banat	100.0	54.4	10.4	23.7	0.2	0.4	4.3	1.1	1.5	*	*	1.2	*	*	*	*	*	-	1.9	0.7	*
10	Crișana-Maramureș	100.0	60.7	23.1	4.8	0.2	1.7	0.2	*	1.7	*	*	6.4	*	*	*	*	*	*	1.1	*	*
11	Oltenia	100.0	97.5	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*	*	*	-	*	1.5	*	*
12	Dolj	100.0	96.7	0.3	0.3	*	*	*	*	*	*	*	0.5	*	*	*	*	-	*	1.7	0.2	*
13	Gorj	100.0	97.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	-	*	*	-	-	1.6	*	*
14	Mehedinți	100.0	97.7	*	0.3	*	*	0.2	*	*	*	-	0.1	*	*	*	0.1	-	-	1.2	*	*
15	Romanați	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.1	*	*
16	Vâlcea	100.0	97.4	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	*	-	-	1.6	0.2	*

Tabela E – MEDIUL RURAL ȘI URBAN ÎNTRUNITE

458

1930 decembrie 29, București

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
17	Muntenia	100.0	93.4	0.8	0.5	0.2	*	*	*	*	*	-	2.1	0.3	*	0.1	*	*	*	1.8	0.3	*
18	Argeş	100.0	97.6	0.2	0.1	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	*	-	-1.4	*	*	*
19	Brăila	100.0	89.4	0.7	0.5	0.6	*	0.1	0.2	*	*	-	3.1	2.2	*	0.1	0.2	*	1.5	1.2	*	*
20	Buzău	100.0	97.4	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	-	*	1.5	*	*	*
21	Dâmboviţa	100.0	96.9	0.2	0.1	*	*	0.1	*	*	*	-	0.2	*	*	*	-	*	2.1	*	*	*
22	Ialomiţa	100.0	96.6	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	0.2	0.1	*	*	-	-	2.5	*	*	*
23	Ilfov	100.0	84.3	2.5	1.5	0.4	*	0.2	0.2	0.2	0.2	-	7.0	0.4	0.1	0.5	0.1	*	*	1.7	0.6	*
24	Muscel	100.0	97.1	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	2.3	0.2	*
25	Olt	100.0	98.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	1.2	*	*
26	Prahova	100.0	95.0	0.8	0.7	0.1	*	0.1	*	*	*	-	0.9	*	*	*	*	*	*	1.5	0.4	*
27	Râmnicu-Sărat	100.0	96.3	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	0.6	*	*	*	*	*	*	2.7	*	*
28	Teleorman	100.0	98.1	*	*	**	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1.4	*	*
29	Vlaşca	100.0	97.1	0.2	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	2.2	*	*
30	Dobrogea	100.0	44.2	0.3	1.5	3.4	*	0.1	22.7	*	*	-	0.5	1.1	*	0.7	18.5	2.7	0.9	1.4	1.9	*
31	Caliacra	100.0	22.6	0.2	0.3	0.6	*	0.1	42.4	*	*	-	0.2	0.6	*	0.6	23.0	2.7	3.8	2.7	*	*
32	Constanţa	100.0	66.2	0.6	3.8	1.5	*	0.1	8.9	*	*	-	0.7	1.8	0.2	0.2	6.8	6.0	6.0	0.8	0.8	*
33	Durostor	100.0	19.0	0.1	*	*	*	34.2	*	*	-	0.2	0.2	0.1	*	0.3	42.8	1.0	*	1.4	0.5	*
34	Tulcea	100.0	62.6	*	1.3	12.2	*	0.2	10.6	*	*	-	0.6	1.7	*	0.2	2.5	0.2	*	0.9	6.8	*
35	Moldova	100.0	89.8	0.9	0.3	0.3	*	*	*	*	0.1	*	6.5	0.2	*	*	*	*	*	1.3	0.3	*
36	Bacău	100.0	88.6	3.3	0.4	0.2	*	*	*	*	0.2	-	5.3	*	*	*	*	-	*	1.5	0.3	*
37	Baia	100.0	91.8	0.1	0.6	0.2	*	*	*	*	0.3	-	4.8	*	*	*	*	-	*	1.2	0.9	*
38	Botoşani	100.0	88.8	0.1	0.3	*	0.3	*	*	*	0.2	-	9.0	*	*	*	*	-	*	0.8	0.2	*
39	Covurlui	100.0	83.7	1.1	0.6	1.5	*	0.1	0.2	*	0.2	-	9.5	1.4	*	0.3	*	*	*	0.6	0.5	*
40	Dorohoi	100.0	92.1	*	*	*	*	*	*	*	-	7.0	*	*	*	*	*	*	*	0.4	*	*
41	Fălciu	100.0	94.4	0.3	*	0.1	*	*	*	*	*	-	3.1	*	*	*	*	-	*	1.6	*	*
42	Iaşi	100.0	81.6	0.5	0.4	0.6	*	*	*	*	0.2	*	14.6	*	*	*	*	*	*	1.1	0.6	*
43	Neamţ	100.0	90.3	1.2	0.6	0.1	*	*	*	*	0.2	-	6.5	*	*	*	*	-	-	0.7	0.2	*
44	Putna	100.0	93.3	1.1	0.2	0.1	*	*	*	*	*	-	3.5	*	*	0.1	*	-	*	1.2	*	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
45	Roman	100.0	90.7	1.1	0.3	0.1	*	*	*	*	0.1	-	4.7	*	*	*	*	-	*	2.3	0.1	*
46	Tecuci	100.0	94.9	0.7	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.8	*	*	*	*	-	*	2.0	*	*
47	Tutova	100.0	93.7	0.2	0.2	0.1	*	*	*	*	*	-	2.9	*	*	*	*	*	*	2.6	*	*
48	Vaslui	100.0	93.4	*	*	0.1	*	*	*	*	*	-	3.6	*	-	*	*	-	*	2.3	0.2	*
49	Basarabia	100.0	56.2	*	2.8	12.3	11.0	*	5.7	*	0.3	*	7.2	*	*	*	*	*	3.4	0.5	0.3	*
50	Bălți	100.0	70.1	*	0.4	12.0	7.6	*	*	*	0.8	-	8.2	*	*	*	*	*	*	0.5	0.2	*
51	Cahul	100.0	51.2	*	4.4	7.5	0.3	*	14.5	0.1	*	-	2.3	0.3	-	*	*	-	17.9	0.7	0.6	*
52	Cetatea-Albă	100.0	18.5	*	16.3	17.3	20.5	*	20.9	*	*	-	3.3	*	*	0.1	*	*	2.3	0.5	*	*
53	Hotin	100.0	35.0	*	*	13.6	41.6	*	*	*	0.3	-	9.2	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*
54	Ismail	100.0	31.9	*	0.4	29.7	4.7	*	19.2	*	0.1	*	2.8	0.3	0.8	*	0.2	*	6.9	0.2	2.4	0.1
55	Lăpușna	100.0	77.8	*	0.7	7.1	0.7	*	0.2	*	0.4	*	11.9	0.1	*	0.1	*	*	*	0.7	*	0.1
56	Orhei	100.0	87.3	*	*	3.8	0.9	*	*	*	0.1	-	6.8	*	*	*	*	-	*	0.7	*	*
57	Soroca	100.0	73.6	*	0.1	8.1	8.2	*	*	*	0.3	-	9.2	*	-	*	*	-	*	0.3	*	*
58	Tighina	100.0	53.4	*	3.4	14.7	3.0	*	6.4	*	0.2	-	5.5	*	*	*		-	12.8	0.4	0.1	*
59	Bucovina	100.0	44.5	1.4	8.9	0.9	27.7	*	*	*	3.6	1.5	10.8	*	*	*	*	-	*	0.3	0.3	*
60	Câmpulung	100.0	61.3	0.1	20.2	0.5	6.7	*	*	*	1.8	0.2	8.2	*	*	*	*	-	-	0.9	*	*
61	Cernăuți	100.0	25.7	0.2	6.4	1.1	44.5	*	*	0.1	5.0	-	16.7	*	-	*	*	-	*	*	*	0.1
62	Rădăuți	100.0	55.4	6.4	11.1	0.9	8.7	*	*	*	1.4	7.6	7.2	*	-	*	*	-	-	0.2	1.1	*
63	Storajineț	100.0	33.9	*	5.3	0.9	45.5	*	*	*	4.7	*	9.0	-	-	*	*	-	-	0.2	0.2	*
64	Suceava	100.0	79.5	0.7	8.2	1.0	1.7	*	*	*	2.7	-	5.5	*	-	*	-	-	*	0.5	*	*
65	Transilvania	100.0	57.6	29.0	7.9	0.1	*	*	*	0.3	*	-	2.4	*	*	*	*	*	*	2.3	*	*
66	Alba	100.0	81.5	11.3	3.6	0.2	*	*	*	*	*	-	1.4	*	-	*	*	-	-	1.8	*	*
67	Brașov	100.0	49.9	26.6	19.8	0.2	*	*	*	0.2	*	-	1.5	*	-	*	*	*	-	1.2	0.1	0.2
68	Ciuc	100.0	14.4	82.7	0.3	*	*	*	*	*	*	-	1.6	*	*	*	-	-	-	0.6	*	*
69	Cluj	100.0	60.9	30.1	0.8	0.1	*	*	*	0.2	*	-	5.1	*	*	*	*	-	*	2.3	*	*
70	Făgăraș	100.0	78.3	5.5	12.5	0.1	*	*	*	*	*	-	0.5	*	*	*	-	-	-	2.9	*	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
71	Hunedoara	100.0	82.0	11.3	2.5	*	0.1	*	*	0.3	0.3	-	1.4	*	*	*	*	-	-	1.5	0.3	*
72	Mureș	100.0	45.8	42.6	3.9	0.1	*	*	*	*	*	-	3.4	*	*	*	*	-	-	3.9	*	*
73	Năsăud	100.0	71.5	5.2	14.4	0.2	*	*	*	*	*	-	4.4	*	-	*	*	-	-	4.1	*	*
74	Odorhei	100.0	4.9	91.6	*	*	*	*	*	*	-	-	1.0	-	*	-	-	-	2.0	*	*	
75	Sălaj	100.0	56.2	31.4	4.7	*	0.2	*	*	1.7	*	-	3.9	*	-	*	*	-	-	1.8	*	*
76	Sibiu	100.0	62.0	4.7	29.3	0.3	*	*	*	*	*	-	0.7	*	-	*	*	-	*	2.5	*	*
77	Someș	100.0	77.5	15.4	0.2	*	*	*	*	*	*	-	4.8	-	*	0.2	*	*	-	1.7	*	*
78	Târnava-Mare	100.0	44.8	11.8	39.7	*	*	*	*	0.1	0.1	-	0.7	-	-	*	*	-	-	2.6	*	*
79	Târnava-Mică	100.0	53.9	16.1	*	*	*	*	*	*	-	1.1	-	-	*	*	-	-		5.1	*	*
80	Trei-Scaune	100.0	16.0	23.6	0.4	*	*	*	*	*	*	-	0.5	*	-	-	*	*	-	2.2	*	*
81	Turda	100.0	74.4	21.4	0.4	*	*	*	*	*	0.1	-	1.2	*	-	*	-	-	-	2.3	*	*
82	Banat	100.0	54.4	10.4	23.7	0.2	0.4	4.3	1.1	1.5	*	*	1.2	*	*	*	*	*	-	1.9	0.7	*
83	Caraș	100.0	69.5	2.5	12.8	*	*	4.9	*	3.6	0.2	-	0.3	*	-	*	*	-	-	2.8	3.2	*
84	Severin	100.0	76.6	6.6	9.6	0.2	1.4	0.8	*	1.4	*	-	0.9	*	*	-	*	*	-	2.2	0.1	*
85	Timiș-Torontal	100.0	37.6	15.4	34.9	0.2	*	5.8	1.9	0.7	*	*	1.7	*	*	*	*	*	-	1.4	*	0.1
86	Crișana-Maramureș	100.0	60.7	23.1	4.8	0.2	1.7	0.2	*	1.7	*	*	6.4	*	*	*	*	*	*	1.1	*	*
87	Arad	100.0	61.0	19.5	12.3	0.8	0.2	0.5	*	2.8	*	*	2.1	*	*	*	*	*	-	1.4	*	*
88	Bihor	100.0	61.6	30.0	0.4	*	*	*	*	2.2	*	*	4.3	*	*	*	*	-	*	1.2	*	*
89	Maramureș	100.0	57.7	6.9	2.0	*	11.9	*	*	*	*	-	20.9	-	-	*	*	-	-	0.3	*	*
90	Satu-Mare	100.0	60.5	25.2	3.2	0.4	1.0	*	*	0.2	*	-	8.1	*	-	*	*	-	-	1.2	*	*

*) Sub 0.1% – Moins de 0.1%

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Tabela F - mediul rural																							
1	ROMÂNIA	100.0	73.5	7.1	3.8	2.0	3.7	0.3	2.2	0.3	0.2	*	1.6	*	*	*	0.9	0.1	0.7	1.5	0.2	*	
2	Oltenia	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.4	*	*	
3	Muntenia	100.0	97.5	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	1.9	0.1	*	
4	Dobrogea	100.0	41.6	*	1.6	3.3	*	*	25.6	*	*	-	*	0.3	*	*	20.1	3.0	0.9	1.2	2.1	*	
5	Moldova	100.0	95.9	0.8	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.2	*	*	*	*	*	*	1.5	0.2	*	
6	Basarabia	100.0	59.9	*	3.1	10.1	11.8	*	6.1	*	0.2	-	4.3	*	*	*	*	*	3.6	0.5	0.2	*	
7	Bucovina	100.0	48.7	1.8	6.7	0.8	32.7	*	*	*	2.6	2.0	3.9	*	-	*	*	-	-	0.3	0.3	*	
8	Transilvania	100.0	61.7	27.0	6.9	*	*	*	*	0.3	*	-	1.3	*	*	*	*	*	*	2.5	*	*	
9	Banat	100.0	58.6	7.7	22.1	*	0.5	4.9	1.2	1.6	*	-	0.2	*	-	*	*	*	-	2.1	0.9	*	
10	Crișana-Maramureș	100.0	67.6	18.0	5.3	0.1	1.9	*	*	2.0	*	-	3.8	*	-	*	*	*	*	1.2	*	*	
11	Oltenia	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	1.4	*	*
12	Dolj	100.0	98.2	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	1.5	*	*
13	Gorj	100.0	98.5	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	1.4	*	*
14	Mehedinți	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	-	0.2	-	-	1.2	*	*	*	
15	Romanși	100.0	98.9	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	-	*	*	-	-	-	0.9	*	-	
16	Vâlcea	100.0	97.8	0.1	0.1	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	1.7	0.1	*
17	Muntenia	100.0	97.5	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	1.9	0.1	*
18	Argeș	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	-	*	-	-	1.4	*	-	
19	Brăila	100.0	95.7	0.3	0.3	0.2	*	*	0.1	*	*	-	*	0.1	*	*	*	*	*	*	1.8	1.3	
20	Buzău	100.0	98.3	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	1.4	*	*
21	Dâmbovița	100.0	97.4	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	2.1	*	*
22	Ialomița	100.0	97.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	*	2.0	*	*
23	Ilfov	100.0	96.7	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	2.8	*	*
24	Muscel	100.0	97.3	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	2.4	0.1	*
25	Olt	100.0	98.5	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	1.3	*	*
26	Prahova	100.0	97.0	0.4	0.4	*	*	*	*	*	*	-	0.1	*	*	*	*	*	-	*	1.6	0.1	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
27	Râmnicu-Sărat	100.0	96.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	2.8	*	*
28	Teleorman	100.0	98.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	-	*	*	-	1.0	*	-
29	Vlaşca	100.0	97.6	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	2.1	*	*
30	Dobrogea	100.0	41.6	*	1.6	3.3	*	*	25.6	*	*	-	*	0.3	*	*	20.1	3.0	0.9	1.2	2.1	*
31	Caliacra	100.0	24.9	*	0.3	0.7	*	0.1	43.3	-	*	-	*	0.1	-	0.1	22.7	2.4	3.9	1.4	*	*
32	Constanța	100.0	65.0	*	4.4	1.4	*	*	12.2	*	*	-	*	0.2	*	0.1	6.5	7.9	0.3	1.0	0.7	*
33	Durostor	100.0	14.7	*	*	*	*	*		36.2	*	*	-	*	*	*	*	45.9	1.1	*	1.3	0.5
*																						
34	Tulcea	100.0	62.0	*	1.5	12.0	*	*	12.7	*	*	-	*	0.9	*	*	1.6	0.2	*	1.1	7.7	*
35	Moldova	100.0	95.9	0.8	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.2	*	*	*	*	*	*	1.5	0.2	*
36	Bacău	100.0	93.0	3.5	0.2	*	*	*	*	*	*	-	0.9	*	*	*	*	-	*	1.7	0.3	*
37	Baia	100.0	95.1	0.1	0.4	0.2	*	*	*	*	0.1	-	1.6	*	-	*	*	-	-	1.4	1.1	*
38	Botoșani	100.0	95.9	*	0.2	*	0.4	*	*	*	*	-	2.3	*	*	*	*	-	*	0.9	*	*
39	Covurlui	100.0	98.0	*	*	*	*	*	*	-	*	0.6	*	-	*	*	-	*	1.0	*	-	*
40	Dorohoi	100.0	98.0	*	*	*	*	*	*	*	*	-	1.2	-	*	*	*	-	-	0.5	*	*
41	Fălciu	100.0	96.6	*	*	*	*	*	*	-	*	-	1.1	*	*	*	*	-	-	1.9	*	*
42	Iași	100.0	95.0	0.4	0.1	0.4	*	*	*	*	*	-	2.4	*	*	*	*	*	-	1.4	*	*
43	Neamț	100.0	96.9	1.2	0.1	*	*	*	*	*	*	-	0.7	*	*	*	*	-	-	0.8	*	*
44	Putna	100.0	97.1	0.9	*	*	*	*	*	*	*	-	0.4	*	*	*	*	-	*	1.3	*	*
45	Roman	100.0	95.1	1.4	*	*	*	*	*	*	*	-	1.0	-	*	*	*	-	*	2.4	*	*
46	Tecuci	100.0	95.9	0.7	*	*	*	*	*	*	*	-	1.0	*	*	*	*	-	*	2.1	*	*
47	Tutova	100.0	96.3	*	*	*	-	*	*	-	*	-	0.4	*	*	*	*	*	*	3.0	*	-
48	Vaslui	100.0	96.0	*	*	*	*	*	*	*	*	-	1.4	*	-	*	-	-	-	2.3	0.2	*
49	Basarabia	100.0	59.9	*	3.1	10.1	11.8	*	6.1	*	0.2	-	4.3	*	*	*	*	*	3.6	0.5	0.2	*
50	Bălți	100.0	73.6	*	0.4	11.6	8.1	*	*	*	0.6	-	4.9	*	-	*	*	*	*	0.5	0.2	*
51	Cahul	100.0	51.3	*	4.8	6.3	0.2	*	15.8	0.1	*	-	0.7	0.1	-	*	*	-	19.7	0.7	*	*
52	Cetatea-Albă	100.0	18.6	*	17.9	14.9	19.6	*	23.3	*	*	-	2.3	*	*	*	-	-	2.6	0.5	*	*
53	Hotin	100.0	36.1	*	*	12.7	42.7	*	*	*	0.2	-	8.0	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*
54	Ismail	100.0	35.6	*	0.4	22.1	4.6	*	22.7	*	*	-	0.1	*	1.2	-	0.2	-	10.1	0.2	2.6	*

*) Sub 0.1%

Tabela H - mediul rural și urban întrunite

Nr. de ordine	Provincii și Județe	Totalul populației	Română	Ungară	Germană	Rusă	Ruteană, Ucraineană	Sârbă, Croată, Slovenă	Bulgară	Cehă, Slovacă
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	ROMÂNIA	18057028	13180936	1554525	760687	450981	641485	47724	364373	43141
2	Oltenia	1513175	1493788	2255	3216	670	31	825	377	184
3	Muntenia	4029008	3884670	32980	21817	10195	587	2938	3424	1177
4	Dobrogea	815475	369110	2077	12439	40867	74	668	183593	64
5	Moldova	2433596	2250678	23894	8042	11286	4742	700	1181	249
6	Basarabia	2864402	1598573	747	80568	370112	331183	189	164551	356
7	Bucovina	853009	350901	11860	93812	11236	280651	45	114	481
8	Transilvania	3217988	1873691	997653	246587	3337	1272	484	820	8066
9	Banat	939958	520041	105584	231062	1497	3901	40077	9870	10945
10	Crișana-Maramureș	1390417	839484	377475	63144	1781	19044	1798	443	21619
11	Oltenia	1513175	1493788	2255	3216	670	31	825	377	184
12	Dolj	485149	475587	1175	1473	289	8	259	178	83
13	Gorj	206339	205209	153	145	136	2	80	28	19
14	Mehedinți	303878	299868	237	905	84	4	277	65	36
15	Romanaji	271096	269013	224	151	47	3	99	64	15
16	Vâlcea	246713	244111	466	542	114	14	110	42	31
17	Muntenia	4029008	3884670	32980	21817	10195	587	2938	3424	1177
18	Argeș	257378	254862	504	350	144	28	55	37	21
19	Brăila	219831	203900	1453	959	3392	18	175	243	32
20	Buzău	309405	306467	457	252	132	26	118	63	23
21	Dâmbovița	309676	304056	656	346	162	18	368	133	30
22	Ialomița	293352	289490	439	124	482	12	106	150	13
23	Ilfov	999562	913653	24486	15769	4828	354	1113	2195	791
24	Muscel	149797	148111	236	112	45	1	30	23	16
25	Olt	183595	182081	332	132	61	2	88	139	12
26	Prahova	477750	464644	3473	3378	637	88	504	182	184
27	Râmnicu-Sărat	184956	182298	235	80	76	19	43	33	8
28	Teleorman	347294	343898	231	142	51	3	208	133	7
29	Vlașca	296412	291210	478	173	185	18	130	93	40
30	Dobrogea	815475	369110	2077	12439	40867	74	668	183593	64
31	Caliacra	166911	38049	287	474	986	27	174	70900	7
32	Constanța	253093	171611	1400	9548	4886	25	170	22167	41
33	Durostor	211433	41690	243	51	819	18	142	71503	5
34	Tulcea	184038	117760	147	2366	34176	4	182	19023	11

Poloneză	Idiș	Greacă	Albaneză	Armeană	Turcă, Tătară	Țigănească	Alte limbi	Nedecларată	Provincii și Județe	Nr. de ordine
12	13	14	15	16	17	18	19	20	2	1
38265	518754	20861	4247	11377	288073	101015	23419	7165	ROMÂNIA	1
88	601	482	93	146	568	8506	1245	100	Oltenia	2
1633	19842	8701	1636	4684	2088	22886	8436	1314	Muntenia	3
119	1816	7744	494	4904	183018	5620	2581	287	Dobrogea	4
1984	109654	2855	132	855	635	13598	2306	805	Moldova	5
3862	201278	972	1765	448	101356	6520	596	1326	Basarabia	6
280411	74288	13	2	99	75	232	141	648	Bucovina	7
1752	52008	69	59	187	89	29106	1371	1437	Transilvania	8
171	757	13	46	5	146	8688	6493	662	Banat	9
245	58510	12	20	49	98	5859	250	586	Crăina-Marmureș	10
88	601	482	93	146	568	8506	1245	100	Oltenia	11
30	338	195	50	82	59	4606	700	37	Dolj	12
5	36	16	1	-	4	435	65	5	Gorj	13
-	61	142	3	40	460	1549	117	30	Mehedinți	14
9	35	104	2	15	31	1210	72	2	Romanși	15
44	131	25	37	9	14	706	291	26	Vâlcea	16
1633	19842	8701	1636	4684	2088	22886	8436	1314	Muntenia	17
69	176	99	63	49	43	754	100	24	Argeș	18
84	3360	4097	97	213	453	832	429	94	Brăila	19
42	512	78	31	32	30	997	128	17	Buziu	20
36	235	160	64	2	146	3210	146	26	Dâmbovița	21
8	184	223	113	18	102	1822	49	17	Ialomița	22
1017	13592	3468	1061	4060	1133	5247	5860	935	Ilfov	23
7	18	25	10	3	10	947	178	25	Muscel	24
7	47	46	7	4	6	578	37	16	Olt	25
330	1144	230	107	180	35	1174	1344	116	Prahova	26
13	427	47	10	18	21	1604	21	3	Râmnicu-Sirău	27
10	67	133	21	13	105	2240	23	9	Teleorman	28
10	80	95	52	92	122	3481	121	32	Vlașca	29
119	1816	7744	494	4904	183018	5620	2581	287	Dobrogea	30
9	217	824	23	980	50525	3213	157	59	Caliacra	31
94	685	3892	422	3065	33414	788	746	139	Constanța	32
2	216	154	24	690	94134	1229	442	71	Durostor	33
14	698	2874	25	169	4945	390	1236	18	Tulcea	34

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
35	Moldova	2433596	2250678	23894	8042	11286	4742	700	1181	249
36	Bacău	261019	235563	13999	896	420	69	159	90	48
37	Baia	157501	147335	134	907	1762	26	32	32	29
38	Botoșani	218258	196565	249	667	990	2330	21	54	13
39	Covurlui	210006	186943	2027	1423	3258	98	174	404	32
40	Dorohoi	211354	194474	75	374	233	1999	1	30	8
41	Fălciu	115055	110676	28	115	134	2	14	32	1
42	Iași	275796	240214	556	1176	2672	108	56	118	52
43	Neamț	198223	185559	1612	1191	425	35	23	36	40
44	Putna	194105	185014	2149	347	280	25	99	107	8
45	Roman	151550	144728	462	442	332	31	31	103	7
46	Tecuci	156405	149467	2277	183	119	4	34	66	2
47	Tutova	144821	140366	229	200	202	10	49	83	8
48	Vaslui	139503	133774	97	121	459	5	7	26	1
49	Basarabia	2864402	1598573	747	80568	370112	331183	189	164551	356
50	Bălji	386721	271023	92	1456	48368	32197	21	51	14
51	Cahul	196693	100777	6	8630	16120	480	6	28175	227
52	Cetatea-Albă	341176	62039	107	55607	64617	67590	28	70891	11
53	Hotin	392430	130959	65	270	47235	176940	1	18	7
54	Ismail	225509	68469	123	943	75303	9571	27	46467	7
55	Lăpușna	419621	325346	151	2701	35266	3853	61	355	44
56	Orhei	279292	245132	65	117	9778	4055	4	49	5
57	Soroca	316368	232089	81	381	26236	27295	12	42	26
58	Tighina	306592	162739	57	10463	47189	9202	29	18503	15
59	Bucovina	853009	350901	11860	93812	11236	280651	45	114	481
60	Câmpulung	94816	58499	91	20876	370	7292	4	1	33
61	Cernăuți	306194	66701	634	30693	3364	149700	30	65	233
62	Rădăuți	160778	83906	10283	20125	3332	31315	1	10	62
63	Storjineț	169894	48979	48	10759	2989	85715	6	9	110
64	Suceava	121327	92816	804	11359	1181	6629	4	29	43
65	Transilvania	3217988	1873691	997653	246587	3337	1272	484	820	8066
66	Alba	212749	176852	24513	7617	365	44	16	97	158
67	Brașov	168125	85519	46798	33592	308	104	54	76	239
68	Ciuc	145806	18455	124971	503	84	18	15	9	34
69	Cluj	334991	206559	109165	2964	487	260	48	170	394
70	Făgăraș	86039	69685	5049	10828	94	3	7	9	9
71	Hunedoara	332118	277705	40375	7422	242	492	123	70	717
72	Mureș	289546	131825	133045	11437	322	57	37	76	66
73	Năsăud	144131	106558	7174	21056	206	38	11	39	27
74	Odorhei	130282	4888	123885	404	24	3	4	1	12
75	Sălaj	343347	191144	125544	8706	229	112	24	17	5771
76	Sibiu	194619	125686	9325	57215	561	28	69	101	104
77	Someș	219355	172607	710	478	147	65	8	52	30

12	13	14	15	16	17	18	19	20	2	1
1984	109654	2855	132	855	635	13598	2306	805	Moldova	35
219	7910	59	16	55	18	1224	238	36	Bacău	36
240	5789	14	2	5	7	1122	16	49	Baia	37
238	16219	8	3	32	16	777	30	46	Botoșani	38
167	11099	2313	35	457	253	352	856	115	Covurlui	39
87	13837	11	1	15	16	121	28	44	Dorohoi	40
7	2857	67	2	-	14	1060	34	12	Fălciu	41
411	27344	78	23	120	85	1760	703	320	Iași	42
320	7948	16	3	19	5	835	126	30	Neamț	43
86	4577	140	20	82	32	997	112	30	Putna	44
109	4170	3	21	49	53	942	36	31	Roman	45
20	1899	66	3	4	35	2184	32	10	Tecuci	46
45	2025	70	3	13	78	1386	46	8	Tutova	47
35	3980	10	-	4	23	838	49	74	Vaslui	48
3862	201278	972	1765	448	101356	6520	596	1326	Basarabia	49
1159	31200	31	-	36	13	985	15	60	Bălți	50
30	4334	274	-	10	36683	805	5	131	Cahul	51
92	11051	79	-	130	7899	641	283	111	Cetatea-Albă	52
585	35936	2	-	1	22	263	15	111	Hotin	53
90	5832	312	1737	26	16107	222	25	248	Ismail	54
1012	48148	203	26	196	99	1570	203	387	Lăpușna	55
151	19017	18	-	16	9	792	21	63	Orhei	56
478	29127	6	-	18	24	494	5	54	Soroca	57
265	16633	47	2	15	40500	748	24	161	Tighina	58
28411	74288	13	2	99	75	232	141	648	Bucovina	59
1647	5851	3	1	13	4	59	37	35	Câmpulung	60
13959	40102	9	1	41	54	51	74	483	Cernăuți	61
2207	9421	-	-	5	8	54	10	39	Rădăuți	62
7507	13694	-	-	1	3	13	11	50	Storojineț	63
3091	5220	1	-	39	6	55	9	41	Suceava	64
1752	52008	69	59	187	89	29106	1371	1437	Transilvania	65
16	1751	1	4	6	7	1190	69	43	Alba	66
62	615	35	-	14	8	230	187	284	Brașov	67
28	1413	1	5	6	-	162	42	60	Ciuc	68
49	9949	9	20	18	21	4466	94	318	Cluj	69
4	58	1	-	2	1	269	4	16	Făgăraș	70
943	2268	-	5	2	7	1049	585	113	Hunedoara	71
84	6344	-	1	6	4	6061	59	122	Mureș	72
21	5915	8	2	-	4	2977	32	63	Năsăud	73
9	619	-	-	-	-	403	7	23	Odorhei	74
25	9501	-	2	4	10	2107	22	129	Sălaj	75
93	691	6	6	2	12	512	113	95	Sibiu	76
13	9709	-	9	119	11	1357	16	24	Someș	77

Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, vol. II, Institutul Central de Statistică, București, 1938, f. L-LI; LVIII-LIX

Populația la 29 Decembrie 1930 repartizată pe neamuri¹⁾Population au 29 Décembre 1930 suivant l'origine ethnique¹⁾

Procente – Pourcentages

Provincia Province	Mediul	Total	Români-Roumains	Unguri-Hongrois	Germani-Allemands	Ruși-Russes	Ruteni, ucraineni Ukrainiens	Sârbi, croați, sloveni Serbes, croates	Bulgari-Bulgares	Cehi-slovaci Tchecoslovaques	Poloni-Polonais	Hujani	Evrei-Juifs	Greci-Grecs	Albanezi-Albanais	Armeni-Arméniens	Turci-Turcs	Tătari-Tartares	Găgăuți	Țigani-Tziganes	Alte neamuri-Autres	Nedeclearați-Non-Décl.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
România	Total	18053000	71,9	7,9	4,1	2,3	3,2	0,3	2,0	0,3	0,3	*	4,0	0,1	*	*	0,9	0,1	0,6	1,5	0,3	*	
	Urban	3632000	58,6	11,2	5,3	3,4	1,5	0,3	1,2	0,2	0,7	*	13,6	0,6	*	0,4	0,8	*	0,3	1,1	0,6	*	
	Rural	14421000	75,3	7,1	3,8	2,0	3,7	0,3	2,2	0,3	0,2	*	1,6	*	*	*	0,9	0,1	0,7	1,5	0,2	*	
Oltenia	Total	1519000	97,5	0,2	0,2	*	*	*	*	*	*	*	0,2	*	*	*	*	*	*	1,5	*	*	
	Urban	198000	91,7	1,0	1,5	0,3	*	0,4	0,2	0,2	*	*	1,6	0,2	*	*	*	*	*	2,2	0,5	*	
	Rural	1321000	98,4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1,4	*	*	
Muntenia	Total	4028000	93,4	0,8	0,5	0,2	*	*	*	*	*	*	2,1	0,3	*	0,1	*	*	*	1,8	0,3	*	
	Urban	1093000	82,3	2,8	1,6	0,5	*	0,2	0,2	0,2	0,2	*	7,8	0,9	0,1	0,5	0,2	*	*	1,5	0,8	*	
	Rural	2935000	97,6	0,1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1,9	0,1	*	
Dobrogea	Total	811000	44,2	0,3	1,5	3,4	*	0,1	22,8	*	*	*	0,5	1,1	*	0,7	18,5	2,7	0,9	1,4	1,9	*	
	Urban	193000	52,3	1,0	1,3	3,6	*	0,3	13,8	*	*	*	1,8	3,6	0,3	2,4	13,5	1,7	0,9	2,1	1,2	*	
	Rural	618000	41,6	*	1,6	3,3	*	*	25,6	*	*	*	*	0,3	*	*	20,1	3,0	0,9	1,2	2,1	*	
Moldova	Total	2427000	89,8	0,9	0,3	0,3	*	*	*	*	0,1	*	*	6,5	*	*	*	*	*	1,3	0,3	*	
	Urban	591000	70,8	1,0	0,9	*	*	0,1	0,2	*	0,4	*	23,1	0,6	*	0,2	*	*	*	0,6	0,6	*	
	Rural	1836000	95,9	0,8	0,1	*	*	*	*	*	*	*	1,2	*	*	*	*	*	*	1,5	0,2	*	
Basarabia	Total	2864000	56,2	*	2,8	12,3	11,0	*	5,7	*	0,3	*	7,2	*	*	*	*	*	*	3,4	0,5	0,3	*
	Urban	370000	31,0	0,1	0,8	27,1	5,2	*	3,4	*	1,0	*	26,8	0,4	*	0,3	*	*	*	2,2	0,2	1,0	0,2
	Rural	2494000	59,9	*	3,1	10,1	11,8	*	6,1	*	0,2	*	4,3	*	*	*	*	*	*	3,6	0,5	0,2	*
Bucovina	Total	854000	44,5	1,4	8,9	0,9	27,7	*	*	*	3,6	1,5	10,8	*	*	*	*	*	*	0,3	0,3	*	
	Urban	227000	33,0	0,3	14,7	1,2	13,9	*	*	0,1	6,3	-	30,0	*	*	*	*	*	*	*	*	0,1	
	Rural	627000	48,7	1,8	6,7	0,8	32,8	*	*	*	2,6	2,0	3,9	*	*	*	*	*	*	0,3	0,3	*	
Transilvania	Total	3218000	57,6	29,1	7,9	0,1	*	*	*	0,3	*	*	2,4	*	*	*	*	*	*	2,3	*	*	
	Urban	516000	35,9	39,8	12,7	0,4	0,2	*	0,1	0,3	0,1	-	8,6	*	*	0,1	*	*	*	1,3	0,1	*	
	Rural	2702000	61,7	27,0	6,9	*	*	*	*	0,3	*	*	1,3	*	*	*	*	*	*	2,5	*	*	
Banat	Total	942000	54,3	10,4	23,8	0,2	0,5	4,3	1,1	1,5	*	*	1,2	*	*	*	*	*	*	1,9	0,8	*	
	Urban	169000	35,0	22,7	31,3	0,7	*	1,5	0,2	0,9	0,1	*	5,8	*	*	*	*	*	*	1,2	0,2	0,1	
	Rural	773000	58,5	7,7	22,1	*	0,5	4,9	1,2	1,6	*	*	0,2	*	*	*	*	*	*	2,1	0,9	*	
Crîșana și Maramureș	Total	1390000	60,7	23,1	4,8	0,2	1,7	0,2	*	1,7	*	*	6,4	*	*	*	*	*	*	1,1	*	*	
	Urban	275000	33,1	43,7	3,0	0,4	0,8	0,5	0,1	0,6	*	*	16,7	*	*	*	*	*	*	0,8	*	*	
	Rural	1115000	67,5	18,1	5,3	0,1	1,9	*	*	2,0	*	*	3,8	*	*	*	*	*	*	1,2	*	*	

1) Date provizorii – Données provisoires

*) Sub 0,1 – Moins de 0,1

Populația la 29 Decembrie 1930 repartizată după limba maternă¹
 Population au 29 Décembre 1930 suivant la langue maternelle
 Procente – Pourcentages

Provincia Province	Mediul Communes	Total	Română– Roumain	Ungară– Hongrois	Germană– Allemand	Rușă– Russe	Ruleană, ucraineană Ukrainien	Sârbă, croajă, sloveni Serbes,	Bulgară– Bulgare	Cehă, slovacă Tchécoslovaque	Polonă– Polonais	Idiș– Iuif	Greacă– Grec	Albanezi– Albanais	Armeană– Arménien	Turcă, Tătără– Turque	Tigănească– Tziganes	Alte limbi– Autres	Nedeclarată– Nondéclaré
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
România	Total	18053000	73,0	8,6	4,2	2,5	3,6	0,3	2,0	0,2	0,2	2,9	0,1	*	*	1,6	0,6	0,1	*
	Urban	3632000	62,2	13,0	5,8	4,0	1,5	0,2	1,2	0,1	0,5	8,5	0,5	*	0,3	1,2	0,5	0,4	*
	Rural	14421000	75,7	7,5	3,8	2,1	4,1	0,3	2,2	0,3	0,1	1,4	*	*	*	1,7	0,6	*	*
Oltenia	Total	1519000	98,7	0,1	0,2	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6	*	*
	Urban	198000	95,0	0,9	1,4	0,3	*	0,3	0,1	*	*	0,3	0,2	*	*	*	1,0	0,4	*
	Rural	1321000	99,3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,5	*	*
Muntenia	Total	4028000	96,4	0,8	0,5	0,3	*	*	*	*	*	0,5	0,2	*	0,1	*	0,6	0,2	*
	Urban	1093000	89,8	2,7	1,7	0,6	*	0,2	0,2	*	0,1	1,8	0,7	0,1	0,4	0,2	0,6	0,7	*
	Rural	2935000	98,9	0,1	*	0,1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6	*	*
Dobrogea	Total	811000	45,2	0,3	1,5	5,0	*	*	22,6	*	*	0,2	0,9	*	0,6	22,5	0,7	0,3	*
	Urban	193000	54,9	0,9	1,2	4,1	*	0,2	13,6	*	*	0,8	3,1	0,2	2,3	16,6	1,3	0,6	*
	Rural	618000	42,2	*	1,6	5,3	*	*	25,4	*	*	*	0,3	*	*	24,3	0,5	0,2	*
Moldova	Total	2427000	92,5	1,0	0,3	0,5	0,2	*	*	*	*	4,5	0,1	*	*	*	0,6	*	*
	Urban	591000	79,4	1,0	1,0	1,2	*	*	0,2	*	0,2	15,4	0,4	*	0,1	*	0,3	0,3	*
	Rural	1836000	96,7	1,0	0,1	0,2	0,2	*	*	*	*	1,0	*	*	*	*	0,6	*	*
Basarabia	Total	2864000	55,8	*	2,8	12,9	11,6	*	5,8	*	0,1	7,0	*	*	*	3,5	0,2	*	*
	Urban	370000	30,1	0,1	0,8	31,6	4,6	*	3,0	*	0,6	26,0	0,2	*	*	2,4	0,1	0,1	0,1
	Rural	2494000	59,6	*	3,1	10,2	12,6	*	6,2	*	*	4,2	*	*	*	3,7	0,2	*	*
Bucovina	Total	854000	41,1	1,4	11,0	1,3	32,9	*	*	*	3,3	8,7	*	*	*	*	*	*	*
	Urban	227000	31,9	0,3	21,0	1,3	15,4	*	*	*	5,8	23,7	*	*	*	*	*	*	0,1
	Rural	627000	44,5	1,8	7,3	1,3	39,3	*	*	*	2,4	3,2	*	*	*	*	*	*	*
Transilvania	Total	3218000	58,2	31,0	7,7	0,1	*	*	*	0,3	*	1,6	*	*	*	*	0,9	*	*
	Urban	516000	36,0	44,5	12,8	0,4	0,1	*	0,1	0,2	0,1	4,9	*	*	*	*	0,6	*	*
	Rural	2702000	62,5	28,4	6,7	*	*	*	*	0,3	*	1,0	*	*	*	*	1,0	*	*
Banat	Total	942000	55,3	11,2	24,6	0,2	0,5	4,3	1,1	1,1	*	*	*	*	*	*	0,9	0,7	*
	Urban	169000	35,5	26,4	33,9	0,6	*	1,3	0,2	0,6	*	0,3	*	*	*	*	0,6	0,2	0,1
	Rural	773000	59,6	8,0	22,6	*	0,6	4,9	1,2	1,2	*	*	*	*	*	*	1,0	0,8	*
Crișana și Maramureș	Total	1390000	60,4	27,2	4,5	0,1	1,4	0,1	*	1,6	*	4,2	*	*	*	*	0,4	*	*
	Urban	275000	30,7	56,6	2,5	0,4	0,4	0,4	0,1	0,3	*	8,1	*	*	*	*	0,2	*	*
	Rural	1115000	67,7	19,9	5,0	*	1,6	*	*	1,9	*	3,2	*	*	*	*	0,6	*	*

1) Date provisorii – *Données provisoires*

*) Sub 0,1 – *Moins de 0,1*

Sursa: Institutul Central de Statistică

Anuarul statistic al României 1935 și 1936, Institutul Central de Statistică, București, 1937, f. 37-38.

Biroul Central al Izraeliților din Ardeal și Banat
Erdély-Bánáti Országos Izraelita Iroda

No. 1872

Tekintetes Elnökség!

Tisztelettel értesítjük a tekintetes Elnökséget, hogy Irodánknak hosszú és fáradságos utánjárással és szinte emberfeletti munkával sikerült megszereznie az iskolai államsegélyek első, második és harmadik (utolsó) részleteinek nemcsak kiutalását, hanem kifizetését is. Meg kell jegyezzük, hogy a miniszter úr rendelkezése következtében, miután a 25. milliós kisebbségi iskolák segélye 18.000.000-ra redukáltot, a nekünk jutott segélyek összegei cca. 28%-al csökkentettek. Ezen csökkentés az összes kisebbségi és felekezeti iskolákra is vonatkozik!

Fentiek alapján kérjük a tekintetes Elnökséget, hogy a mellékeltek alapján az act justificatorokat 2-2 példányban (mindegyik részlet külön aláírva, a hitközség pecsétjével ellátva, valamint kellőleg felbélyegezve (eredeti 13.50, második 1 lei) mielőbb Irodánkhoz beküldeni sziveskedjék, hogy Irodánk azok vétele után a pénzt *azonnal* a címükre megküldhesse.

Egyben tisztelettel kérjük szives felhatalmazásukat, hogy a f. é. hátralékos irodai járulékok fejében 16.500 lei összeget levonhassunk, miután, mint fentebb is említettük, e hihetetlen munkát és fáradságot igénylő teljesítményeket és minden egyéb a hitközségek érdekében végzendő ténykedéseinket csak úgy vagyunk képesek továbbra is eredményesen teljesíteni, ha a tisztelt hitközségek járulékaikat pontosan befizetik.

Végül tisztelettel felkérjük a tekintetes Elnökséget hogy az iskolai segélyek soronkívüli és azonnali kifizetése körüli eljárásaink következtében kikerülhetetlenül felmerült készkiadásos költségeinkhez való hozzájárulás címén az átutalandó összegből 1800 leit e célra levonhassunk. Ennyit kellett áldoznunk aminek ellenében rendkívül gyorsan és egészen célhoz jutottunk.

Hittestvéri üdvözléssel
Dr. Adorján Ármin s.k.
elnök

Cluj,
1930 december 31
2 drb. melléklet
Az Izraelita Hitközség tekintetes Elnökségének
Timișoara - Cetate

Arhiva Comunității Evreiești din Timișoara, dosar 61, f. 352.

Onorat Prezidiu!

Avem onoarea să comunicăm onoratului Prezidiu că Biroul nostru, în urma unor intervenții îndelungate și laborioase, printr-o muncă supraomenească, a reușit să obțină nu numai aprobarea plății ratelor unu, doi și trei (ultima) din subvențiile școlare de stat, ci și virarea efectivă a banilor. Trebuie să menționăm însă că în urma dispoziției domnului ministru, în urma reducerii subvenției școlilor minoritate de la 25 milioane la 18.000.000, subvențiile care ni s-au repartizat au scăzut cu circa 28%. Această reducere se referă la toate școlile minoritate și confesionale!

Pe baza celor de mai sus, rugăm onoratul Prezidiu ca, în temeiul anexelor, să binevoiască să trimită cât mai curând Biroului nostru actele justificatoare în câte două exemplare (fiecare rată separat) semnate, cu ștampila comunității și cu timbrele prevăzute de lege (originalul 13.50, copia 1 leu), pentru ca Biroul nostru, după primirea lor, să poată expedia *imediat* banii pe adresa dumneavoastră.

Concomitent cerem cu respect amabila dumneavoastră împuternicire să reținem 16.500 lei în contul cheltuielilor de birou restante pe acest an, întrucât, precum am amintit mai sus, aceste prestații care necesită o muncă și osteneală deosebită, ca și celelalte activități pe care le desfășurăm în interesul comunităților pot fi aduse la îndeplinire cu succes și în continuare numai dacă onoratele comunități își vor plăti cu punctualitate obligațiile bănești asumate.

În sfârșit, rugăm cu respect onoratul Prezidiu să accepte reținerea din suma de mai sus a încă 1800 lei pentru contribuția la cheltuielile bănești indispensabile pentru obținerea plății imediate și peste rând a subvențiilor noastre școlare. Atât a trebuit să oferim pentru a ne atinge obiectivul deosebit de repede și întru totul.

Cu salutări frățești
Dr. Armin Adorján m.p.
președinte

Cluj, 31 decembrie 1930
Două anexe
Către onoratul Prezidiu al Comunității Israelite
Timișoara Cetate

Tablou
asupra activității și scopului societăților ucrainene din Bucovina

Societăți legale Cernăuți

Politice:

1. *“U.N.P.”* – *“Partidul Național Ucrainean”* – *“Ukrainska Narodna Partia”*.
(Consiliul Ucrainean).

Scopul: conduce viața politică a ucrainenilor din România.

Activitatea: întreține legături cu străinătatea și are în fiecare comună sucursale de propagandă ucraineană (are legături cu *“Undo”* din Lvov).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Conducători: dr. Zalozețchi, dr. Dutceak și dr. Tasinițchi, precum și dr. Maier Mihalsky.

2. *Ukrainska Volia*: idem

Scopul: ca și U.N.P.

Activitatea: nu are nici o activitate importantă

Conducători: dr. Kohut, dr. Dutceak.

3. *“Partidul Social Democrat Ucrainean”*: este distrus de comuniști prin sciziunea avută între fracțiunea socialistă ucraineană și Partidul Social-Democrat. În ultimul timp a avut o nouă reorganizare a partidului, sub conducerea lui Nasturcak.

4. *“Partidul Național Țărănesc Ucrainean”*: sub conducerea dlui deputat Krakalia, a încetat în ultimul timp orice activitate.

Culturale:

1. *“Narodni Dim”*

Scopul: educația culturii naționale, întreține casa națională, internatul de băieți și se sprijină pe mișcarea ucraineană.

Conducători: Kupceanko, Brenzan și Rusnac Nicolai.

2. *“Ruska Besida”* (limba ucraineană).

Scopul: dezvoltarea conștiinței naționale a ucrainenilor prin editura cărților. Întreține în fiecare comună case de citire.

Conducător: dr. Dutceak.

3. *“Ukrainska Scola”* (Școala ucraineană).

Scopul: dezvoltarea propagandei ucrainene, pentru introducerea limbii ucrainene în școlile de stat.

Sediul: Narodni Dim Cernăuți.

Conducători: dr. Iasinky și dr. Kohut.

4. *“Misceansky Chor”*.

Scopul: organizarea meseriașilor ucraineni, propaganda ucraineană cu cântece și teatru.

Sediul: str. General Averescu nr. 10.

Conducători: Sidak și Mural.

5. *“Misceanska Citalnaea”* (Casa de cultură).

Scopul: aceleași ca și la societatea Misceansky, de mai sus. A organizat un cor al cazacilor, care a dat concerte în întreaga Bucovină.

Sediul: str. General Averescu nr. 10.

Conducători: Bendac și Bezborodko.

6. *“Cobzar”*.

Scopul: întreținerea conservatorului muzical și dramatic.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Conducător: dr. Huzar.

7. *“Zinocea Hromada”* (Uniunea Femeilor)

Scopul: organizarea femeilor, dezvoltarea propagandei naționale între femeile ucrainene. Întreține cursuri de limba ucraineană și grădinița de copii.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Conducători: doamna dr. Huzar.

8. *“Mironoști”* (Societatea femeilor de binefacere).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Conducători: Biserica greco-catolică.

Sportive:

1. *“Dovbuș”*.

Scopul: educația fizică a tineretului ucrainean. Întreține clubul de fotbal și diferite secții sportive.

Conducători: dr. Iendzinovski și Hanițki.

2. *“Luh”* (ilegal). Identic ca *“Dovbuș”*, dar are ca scop principal militarizarea tineretului ucrainean.

Conducători: studenți ucraineni.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Studentești:

1. *“Susor”* (Uniunea Centrală a Studenților Ucraineni din România).

Scopul: se compune din delegații societăților studentești ucrainene *“Zaporojii”*, *“Ceonomory”* din Cernăuți, *“Hromada”* din Iași și *“Bucovina”* din București. A centralizat întreaga viață și mișcarea studenților ucraineni.

Conduce propaganda ucraineană în România.

Este membru al lui *“Tesus”* (Uniunea Centrală a Studenților Ucraineni din Praga).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

Conducători: Romanovschi, Iacobovici și Ivanovici.

2. *“Soc. Cior ne mory”* (Marea Neagră).

Scopul: organizarea studenților ucraineni. Este o societate cu caracter comunist.

Sediul: Narodni Dim., Cernăuți.

3. *“Soc. Zaporojre”*.

Școpul: Organizarea studenților ucraineni, cu caracter național.

Sediul: Narodni Dim., Cernăuți.

Juridice:

1. *“Înalt Tribunal Național”*.

Scopul: este de a judeca toate neînțelegerile ivite între persoane sau societăți ucrainene și a condamna trădătorii naționali, care vor fi boicotați de toți ucrainenii.

Sediul: nestabilit.

Conducători: dr. Kirilov și dr. Dutceak.

Economice:

1. *“Cultfond”* (Fondul cultural).

Scopul: centralizarea vieții financiare a ucrainenilor. Impozitul național și subvenționarea mișcării ucrainene.

Conducători: senator dr. Zalozețchi, dr. Dutceak și Serbeniuk.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuți.

2. *“Bucovenski Hospodar”* (Agraria).

Scopul: centralizarea întregii vieți economice a poporului ucrainean și boicotarea instituțiilor economice străine, prin înființarea cooperativelor, sub deviza: *“Prin puterea economică, ajungem la puterea politică”*.

Sediul: str. Petrovici nr.4, Cernăuți.

Conducători: dr. Kohut și senator Zalozețki.

3. *“Banca de credit”*.

4. *“Banca de Nord”*.

Scopul: finanțarea și sprijinirea iredentismului în Bucovina.

Sediul: Cernăuți, str. Iancu Flondor și Narodni Dim.

Conducători: Rusnac Nicolai și Voitenovici.

5. *“Narodna Cancelaria”* (Cancelaria populară).

Scopul: este o secție a “U.N.P.”, care are însărcinarea de a da lămuriri în toate obiecțiunile de organizare și a introduce în viață programul U.N.P.

Ultima însărcinare a fost recensământul populației ucrainene din România.

Biroul este deschis toată ziua.

Sediul: str. Petrovici nr.4, Cernăuți.

Conducători: Hrenek.

Presa:

1. *“Ceas”* (Timpul). Apare zilnic, organ a lui “U.N.P.”, cu caracter național-șovinist și din timp în timp, aduce laude comuniștilor.

Redactor: dr. Kohut.

Administratori: Tenciuc și dr. Kovaliuk.

Proprietari: societate acționară. Cele mai multe acțiuni le are Banca de Credit și Banca de Nord.

2. *“Ridnei Crai”*. Apare săptămânal. Național ucrainean, anticomunist și loial față de statul român.

Redactor și proprietar: dr. Kohut.

Sediul: str. Petrovici nr. 4, Cernăuți.

3. *“Budiak”*.

Apare lunar, revistă satirică.

Redactor și proprietar: Atamaniuk.

Arhiva Serviciului Român de Informații, fond “D”, dosar 7124, f. 182-187.

Consiliul de Miniștri

Proces-verbal
Ședința de la 2 ianuarie 1931

Se examinează raportul domnului ministru de interne, asupra mișcărilor întreprinse de organizațiile studențești.

După discuțiile urmate, Consiliul decide:

1. Autorizează Ministerul de Interne să împiedice funcționarea și să dizolve pe cale administrativă organizațiile și asociațiile cu caracter subversiv, care nu au personalitate juridică sau aprobarea autorităților competente și anume:

Liga Arhanghelul Mihail, Garda de Fier, Societatea Studenților Macedoneni, Federația Elevilor Școlii Politehnice.

2. Se autorizează Ministerul de Interne să facă formalitățile legale pentru retragerea personalității juridice și pentru dizolvarea societății „Tineretul L.A.N. Creștine“.

3. Se însărcinează Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, al Agriculturii și al Industriei, să ia măsuri pentru aplicarea pedepselor disciplinare studenților și elevilor din școlile secundare dacă participă la mișcări sau asociații străine de preocupări strict culturale. De asemenea, să ia măsuri pentru exercitarea unui control sever în căminele studențești.

4. Se autorizează Ministerul Armatei să retragă avantajele date pe baza legii recrutării în ce privește amânarea încorporării tuturor studenților care sunt dovediți că participă la asociații și manifestații străine de preocupări culturale.

Consiliul, luând apoi în discuție informațiile alarmiste și gravurile sentențioase publicate în ziarul „Ordinea“ și socotindu-le periculoase pentru liniștea publică, decide:

Autorizează Ministerul de Interne să ia, pe cale administrativă, măsurile necesare pentru a împiedica răspândirea acestor publicații.

No. 904/30

Monsieur le Secrétaire Général

Me référant à votre lettre No. 4/22175/3442, en date du 9 octobre dernier, par laquelle vous avez bien voulu me faire parvenir le texte d'une pétition présentée au nom du Parti hongrois de Roumanie relative à la situation de l'enseignement scolaire de la minorité hongroise, notamment à la création d'une "Zône Culturelle" en Transylvanie, j'ai l'honneur de vous communiquer ci-après les observations de mon Gouvernement à ce sujet.

Le Gouvernement roumain a déjà eu l'occasion de s'expliquer, à plusieurs reprises, au sujet de l'enseignement minoritaire hongrois en Transylvanie, en 1925 notamment, lorsqu'il s'est trouvé devant une pétition de proportions inaccoutumées, présentée par les représentants des Eglises minoritaires hongroises et où des multiples griefs s'étaient parés d'une profusion d'erreurs matérielles et d'assertions controuvées. Par les observations qu'il présenta à l'époque dans un mémoire de plus de 160 grandes pages imprimées, le Gouvernement roumain mit les choses tellement au point que pendant quelques années il ne s'est plus trouvé en butte à des pétitions de ce genre.

Mais les années passent, les souvenirs les plus embarrassants s'estompent – ou, du moins, on l'espère – et ne voit-on pas maintenant le parti hongrois reprendre à son compte les griefs d'antan des Eglises? Sous une forme, il est vrai, un peu incidente, voilà, à nouveau évoqué toute la question de l'enseignement minoritaire magyar en Transylvanie et le Gouvernement roumain obligé, une fois de plus, de répondre. Il consent à s'expliquer et il entend le faire à fond, mais aussi se permet-il d'espérer que ce sera pour la dernière fois.

Introduction

Avant de passer à la discussion serrée et point par point de la pétition, le Gouvernement roumain tient à relever ce qu'il a de choquant et surtout d'inexact dans l'introduction de la pétition même. Sous le titre "Orientation de la Politique Scolaire", on présente la politique scolaire actuelle comme inadaptable aux circonstances nouvelles créées par les Traités parce qu'elle ne ferait que continuer une "politique scolaire dictée autrefois par le caractère presque exclusivement roumain de l'Etat roumain d'avant-guerre". Or ce que fut cette politique scolaire d'avant-guerre pour un Etat d'une homogénéité ethnique presque parfaite comme la Roumanie à l'époque, les chiffres le diront.

Le professeur W. Rein de l'Université de Iena, publie dans le Nouveau Dictionnaire de Pédagogie et d'Instruction Primaire (F. Buisson, Paris 1911, Vol.I, page 47) le tableau suivant des écoles allemandes dans les divers pays d'Europe.

	<i>Ecoles</i>	<i>Elèves</i>
Belgique	10	1909
Pays-Bas	4	513
Grande Bretagne	23	1371
Danemark	4	452
France	1	120
Italie	14	881
Espagne	3	319
Portugal	4	130
Roumanie	30	4.215
Bulgarie	6	768
Grèce	1	85
Serbie	2	250
Turquie	6	1.850
Russie	62	11.000

Par conséquent, 30 écoles allemandes dans la Roumanie d'avant-guerre, dont la plus ancienne fondée dès 1853.

Passons aux Hongrois et ici nous citerons le témoignage du Dr. Francisc Robitsch (A Romanioi Magyarok Naptara, Budapest, 1915):

“ A Bucarest, par exemple, il y a des groupes entiers de maisons à la disposition des enfants hongrois, hébergeant 2 écoles maternelles, des écoles primaires et des gymnases, une école professionnelle, une école de garçons à six classes, une l'école mixte, et une autre pour apprentis. A Bucarest seul, il y a (dans les écoles catholiques) 15 instituteurs. Le nombre des enfants ayant suivi les cours dans les écoles hongroises (catholiques) était on 1903/4 de 349 et s'est élevé progressivement jusqu'au chiffre de 1839 pour l'année 1914.”

A ces écoles confessionnelles catholiques, il y aurait lieu d'ajouter, en tant qu'écoles hongroises, celles appartenant au culte réformé, notamment à Bucarest (deux écoles), Ploiesti, Pitesti et Galati. On pourrait tout aussi bien parler des autres nationalités: *Grecs* (en 1910: 14 écoles), *Juifs* (en 1910: 75 asiles, 83 écoles primaires, 2 écoles secondaires, 4 gymnases, 1 école commerciale et 1 école d'arts & métiers, 1 séminaire pour rabbins), *Arméniens* (6 écoles), *Bulgares* (7 écoles primaires et 7 écoles secondaires) *Turcs* (4 écoles primaires et 1 séminaire).

Ce ne sont là, certainement pas des témoignages d'exclusivisme ou de manque de compréhension, dont la survivance, même si elle était admise, pourrait nuire à la minorité hongroise actuelle ou simplement, l'inquiéter. Partant de ce point dont on a pu apprécier toute la valeur, le parti hongrois entend franchir tout aussitôt un grand pas et, témérairement, affirme que la politique scolaire du Gouvernement roumain détruit l'œuvre du Traité ou lui ôte toute efficacité. Ni plus, ni moins.

Voyons celà, d'un peu plus près et pour ce faire suivons l'ordre chronologique des faits après la réunion de la Transylvanie à la Mère Patrie, c'est-à-dire, après le 1er décembre 1918.

1) Le 29 septembre 1919, l'ordre No. 15.673 du Conseil Dirigeant (à l'époque, autorité suprême en Transylvanie) autorise, sans aucune restriction, l'ouverture de nouvelles écoles confessionnelles à langues d'enseignement minoritaires.

2) L'ordre No. 1461 du 4 mars 1920, du même Conseil Dirigeant, fait savoir à tous les inspecteurs scolaires qu'ils ont à respecter l'autonomie des confessions minoritaires et leur prescrit de n'apporter aucune entrave au fonctionnement des écoles confessionnelles minoritaires, prouvant par là-même, que tous les citoyens roumains sont traités sur un pied d'égalité.

3) L'ordre No. 31.356 du 21 octobre 1920, du Ministère de l'Instruction Publique (Section de Cluj) prescrit que l'Etat continuera à assurer le fonctionnement des écoles primaires d'Etat à langue d'enseignement hongroise.

4) La loi sur l'enseignement primaire de l'Etat de 1924, prévoit à l'article 7: "L'enseignement primaire dans les écoles de l'Etat sera donné en roumain. Dans les communes à population dont la langue maternelle n'est pas le roumain, le Ministère de l'Instruction Publique créera des écoles primaires dont la langue d'enseignement sera celle de la population respective et dans les mêmes proportions que dans les communes roumaines."

5) La loi sur l'enseignement privé de 1925 prévoit:

Art. 1.

"L'enseignement ainsi que l'éducation des élèves se donnera en plus des écoles de l'Etat, dans les écoles privées (des confessions, des communautés ou des particuliers) ou bien en famille."

Art. 16.

"Le Directeur ou la Directrice d'une école privée, de même que tout le personnel enseignant, sera nommé par celui qui entretient l'école".

Art. 35.

"La langue d'enseignement dans les écoles privées, fréquentées par des élèves dont la langue maternelle est différente de celle de l'Etat, sera fixée par ceux qui entretiennent l'école. Dans ce genre d'école ne seront, toutefois, admis que les élèves dont la langue maternelle est la même que la langue d'enseignement".

6) La loi sur l'enseignement secondaire de 1928 prévoit:

Art. 11.

"Dans les régions à population minoritaire importante, on pourra créer, dans les conditions prévues aux articles..., auprès des lycées d'Etat, des sections où l'enseignement sera donné dans la langue de la minorité respective. Dans ces sections ne seront reçus que des élèves d'une même nationalité et dont la langue maternelle est celle de l'enseignement. Pareilles sections ne pourront être créées que pour autant qu'il y aura 30 élèves au moins par classe pour les gymnases et 25 pour les lycées."

A ce sujet, le Gouvernement roumain tient à mentionner qu'il va au-delà des dispositions du Traité des Minorités lequel ne vise que l'enseignement primaire.

Comment ces dispositions ont-elles joué, en fait? Le présent tableau nous le montrera en opposant aux chiffres actuels, ceux de 1918:

<i>Ecoles Primaires Magyares en Transylvanie</i>		
<i>Confessions</i>	<i>1918</i>	<i>1930</i>
Catholique romaine	383	316
Réformée	322	503
Unitaire	26	37
Luthérienne	8	16
Arménienne-catholique	—	1
Ruthène-catholique	—	1
Total	739	874

Par conséquent, une croissance de 135 écoles au bénéfice de toutes les confessions excepté la catholique-romaine. Quant à celle-ci, si on observe une diminution cela est dû au fait que les Allemands catholiques de Banat qui, autrefois, allaient à l'école confessionnelle de langue hongroise ont, depuis 1919, à leur disposition, des écoles de langue allemande.

<i>Ecoles Secondaires Magyares en Transylvanie</i>		
	<i>1918</i>	<i>1930</i>
a) Lycées		
Catholiques-romains	15	9
Réformés	9	7
Unitaires	2	2
Total	26	18
b) Gymnases		
Catholiques-romains	21	15
Réformés	1	7
Luthériens	—	2
Total	22	24
c) Ecoles Commerciales		
Catholiques-romaines	1	2
Réformées	—	1
Total	1	3
d) Ecoles Normales		
Réformées		
Unitaires	7	7

On observe là un déplacement dans le type de l'école, (dû à des facteurs d'ordre local ou général) plutôt qu'une réelle diminution. Et cette dernière, très légère, s'explique soit par le fait que certaines écoles ont été supprimées par l'Eglise qui les entretenait, soit que le magyar a été remplacé par l'allemand et même le roumain, parce que c'est dans des milieux parlant ces langues que se recrutent actuellement les élèves.

Le Gouvernement roumain croit que devant l'éloquence des chiffres, tout commentaire est superflu.

Passons maintenant à tous les autres griefs formulés dans la pétition.

Zône Culturelle

Le parti magyar affirme que la création d'une Zône Culturelle en Transylvanie, telle qu'elle est établie par la décision ministérielle No. 40.771 de 1924 ainsi que par l'art. 159 de la loi sur l'enseignement primaire de l'Etat, de la même année, et englobant les districts de Bihor, Salaj, Satu Mare, Maramures, Hunedoara, Turda-Aries, Mures-Turda, Odorhei, Ciuc et Trei Scaune, aurait comme raison avouable, la roumanisation de l'élément roumain dénationalisé, mais que son but caché serait l'anéantissement de la civilisation hongroise dans cette région. Pareille supposition de la part du parti magyar ne s'explique que par une association d'idées que les mots de "Zône Culturelle" pourrait, en vérité, évoquer. Si ces deux mots réunis semblent exercer une espèce de hantise sur le parti hongrois, c'est que celui-ci se souvient sans doute, de ce qu'ils signifiaient en 1917, lorsqu'une pareille zône fut créée par le régime magyar de l'époque. Cette "Zône"-là impliquait la suppression de toutes les écoles confessionnelles roumaines des districts de Brasov, Fagaras, Sibiu, Tarnava-Mare et de trois arrondissements du district de Hunedoara et leur transformation en écoles primaires d'Etat à langue magyare, ainsi que la création, dans les mêmes districts, de 800 écoles maternelles pour enfants en bas âge, à langue également magyare.

Il y a là de quoi frémir, sans doute, mais bien que les termes soient identiques, on ne peut faire aucun rapprochement entre les deux choses.

Pour mieux nous expliquer, nous ferons, là encore, appel aux chiffres et nous dresserons à cet effet le recensement de la population des 10 districts englobés dans la "Zône Culturelle" roumaine, actuelle, d'après les nationalités qui la composent et en utilisant les statistiques magyares de 1900 et 1910. Pour la démonstration, nous ajouterons les mêmes données pour les deux districts de Hajdu et de Bekes, situés aux confins de cette "Zône Culturelle" et qui appartiennent à la Hongrie.

District de BIHOR

	1900	1910
Magyars	280.220	307.221
Allemands	2.216	2.183
Slovaques	6.964	8.178
Roumains	236.114	261.494
Ruthènes	68	186
Croates	112	123
Serbes	8	63
Autres	1.433	2.684
Total	527.135	582.132
Illétrés	60,9%	57,3%

District de HUNEDOARA

Magyars	32.316	52.720
Allemands	9.189	8.101
Slovaques	611	1.024
Roumains	257.013	271.675
Ruthènes	697	606
Croates	111	195
Serbes	56	146
Autres	3.845	5.674
Total	303.839	340.135
Illettrés	78,7%	70,2%

District de MARAMURES

Magyars	42.403	52.964
Allemands	47.449	59.552
Slovaques	545	503
Roumains	74.978	85.510
Ruthènes	143.621	159.489
Croates	79	41
Serbes	4	6
Autres	519	640
Total	309.598	358.705
Illettrés	82,5%	78,2%

District de SALAJ

Magyars	76.482	87.312
Allemands	1.494	816
Slovaques	2.873	3.727
Roumains	125.451	136.087
Ruthènes	46	52
Croates	6	5
Serbes	4	6
Autres	937	2.135
Total	207.293	230.140
Illettrés	72,4%	65,5%

District de SATU MARE

Magyars	209.935	235.291
Allemands	11.177	6.041
Slovaques	404	398
Roumains	111.856	118.774
Ruthènes	234	81
Croates	136	35
Serbes	15	7
Autres	932	1.113
Total	340.689	361.740
Illettrés	60,6%	54,1%

District de TURDA

Magyars	40.806	44.630
Allemands	654	576
Slovaques	88	62
Roumains	116.833	125.668
Ruthènes	53	8
Croates	2	10
Serbes	2	3
Autres	2.141	3.418
Total	160.579	174.375
Illettrés	77,2%	68,9%

District de MURES-TURDA

Magyars	103.105	111.377
Allemands	6.760	7.706
Slovaques	13	46
Roumains	65.538	70.192
Ruthènes	9	172
Croates	99	18
Serbes	2	8
Autres	2.570	4.553
Total	178.096	194.072
Illettrés	64,8%	57,2%

District de CIUC

	<i>1900</i>	<i>1910</i>
Magyars	110.963	125.888
Allemands	1.062	1.080
Slovaques	43	85
Roumains	15.936	18.032
Ruthènes	38	188
Croates	6	13
Serbes	1	3
Autres	333	431
Total	128.382	145.720
Illettrés	62,3%	51,1%

District de TREI SCAUNE

Magyars	116.755	123.518
Allemands	363	617
Slovaques	210	202
Roumains	19.439	22.962
Ruthènes	98	144
Croates	12	15
Serbes	1	14
Autres	383	607
Total	137.261	148.079
Illettrés	51,2%	43,4%

District de ODORHEI

Magyars	112.607	118.458
Allemands	2.225	2.202
Slovaques	19	33
Roumains	2.928	2.840
Ruthènes	3	1
Croates	2	5
Serbes	3	35
Autres	448	599
Total	118.275	124.173
Illettrés	48,9%	41,2%

District de HAJDU

	1900	1910
Magyars	148.157	160.610
Allemands	171	349
Slovaques	59	36
Roumains	86	90
Ruthènes	10	4
Croates	2	3
Serbes	–	4
Autres	121	35
Total	148.606	161.131
Illettrés	37,3%	34,2%

District de BEKES

Magyars	201.619	219.261
Allemands	6.190	6.048
Slovaques	64.467	66.770
Roumains	6.069	6.125
Ruthènes	25	4
Croates	21	17
Serbes	31	76
Autres	310	409
Total	278.731	298.710
Illettrés	34,9%	31,1%

De l'examen de ces données statistiques il appert que:

a) A l'exception des 4 districts de Mures, Ciuc, Odorhei et Trei Scaune, dans tous les autres, la population roumaine est en écrasante majorité, surtout si l'on tient compte qu'une grande partie des Hongrois des anciens Comitats de Bihor, Salaj, Satu Mare sont passés à la Hongrie, tandis que les Ruthènes de Maramures sont devenus, pour la plupart, tchécoslovaques.

b) Dans les districts de la Zone où la population roumaine est en majorité, le pourcentage des illettrés est plus élevé.

c) Dans les districts exclusivement hongrois, ou en très grande majorité hongrois, comme Hajdu et Bekes (qui appartiennent actuellement à la Hongrie),

le pourcentage des illettrés est sensiblement plus réduit que dans les districts limitrophes Satu Mare et Bihor, à population en très forte majorité roumaine.

La conclusion qui se dégage est que l'Etat magyar avait beaucoup plus soin de l'instruction des masses lorsque celles-ci étaient hongroises. Cela est plus sensible encore dans les districts à population mixte de la région des Seklers (districts de Mures, Ciuc, Trei Scaune, Odorhei) où les illettrés se trouvent surtout dans l'élément roumain.

Et maintenant on comprendra quel est le but que s'est assigné le législateur roumain lorsqu'il créa la "Zône Culturelle"; celui de remédier à cette déplorable et douloureuse situation d'infériorité de l'élément roumain à laquelle l'avait acculée la politique de l'ancien régime hongrois. C'est ce seul élément roumain que vise l'établissement de la Zône; l'élément hongrois n'y est pour rien.

Pour mieux se rendre compte des intentions du législateur roumain il y a lieu d'ajouter encore ceci:

En 1912, après 5 ans d'application de la loi "Appony", 300 écoles confessionnelles roumaines de Transylvanie, tant orthodoxes que gréco-catholiques durent fermer leurs portes. Ceci aidant, 61.652 enfants roumains – d'après les statistiques magyares scolaires de 1912 - ne suivirent, cette année-là, aucun cours. Il leur aurait fallu, déjà à cette époque-là, au moins 1.000 écoles de plus, avec autant d'instituteurs. Ce n'est certes pas pendant la guerre que le nombre des instituteurs roumains aurait pu augmenter. En 1918, par conséquent, la Transylvanie avait besoin pour sa population scolaire roumaine d'un nombre massif et considérable de maîtres d'école qu'elle ne pouvait trouver sur place. Il a fallu en chercher, temporairement du moins, dans l'Ancien Royaume. Mais pour attirer ceux-ci, pour les amener à venir habiter des villages, voire même des hameaux souvent isolés, il était nécessaire de leur offrir certains avantages d'ordre pécuniaire.

Voici toute la genèse de la "Zône Culturelle".

Et la preuve qu'il en est ainsi, c'est que l'art. 159 incriminé stipule que toutes les dispositions de faveur à l'égard du personnel enseignant, ne seront valables que pour une période de dix ans à compter de l'entrée en vigueur de la loi et, prévoyant la cas où même en offrant ces avantages pécuniaires on n'aurait pu recruter le nombre de maîtres d'école nécessaire, l'article ajoute que "le Ministre aura le droit d'ordonner s'il le juge nécessaire, que tous les élèves ayant fini les cours de l'Ecole Normale, fassent un stage de 3 ans dans les écoles des dits districts, avant de pouvoir choisir un poste dans le reste du Royaume."

Peut-on seulement concevoir que la culture magyare soit menacée par l'arrivée dans les écoles roumaines de maîtres d'école attirés par des primes ou obligés contre leur gré à y venir enseigner? D'ailleurs tous les maîtres d'école dont l'engagement de 4 ans, selon les termes de l'art. 159 vient de finir ne touchent plus le supplément de salaire de 50% et quant aux augmentations automatiques, prévues également par le dit article, le nouveau budget de 1931 vient de les supprimer.

En résumé, du fait que la "Zône Culturelle" englobe un plus grand nombre de districts à majorité roumaine – ceux notamment qui présentent le pourcentage

le plus élevé d'illettrés; qu'elle a été envisagée pour une période transitoire de dix ans, dont plus de la moitié s'est déjà écoulé; qu'après 4/5 ans d'application on commence à supprimer le supplément de salaire qu'elle avait introduit; qu'on supprime les augmentations automatiques de ces mêmes salaires; et que, tout compte fait, les écoles magyares, aussi bien celles de l'Etat que les écoles confessionnelles, ont augmenté en nombre sur le territoire de la dite Zone, il résulte que la crainte exprimée à ce sujet par le Parti hongrois n'a la moindre justification.

Les explications qui précèdent devraient être plus que suffisantes pour bien mettre en lumière cette question de la "Zone Culturelle"; mais la pétition qui traite de "l'effet de la Zone Culturelle dans l'instruction dispensée par l'Etat" (page 9) nous oblige à nous arrêter encore un instant. En effet, il semble que ce passage de la pétition soit propre à créer une confusion qu'il importe de dissiper. A sa lecture, on pourrait croire que dans les Départements sicules faisant partie de la Zone Culturelle, on a fait venir des maîtres d'école de l'ancien Royaume pour toutes les écoles de l'Etat, par conséquent aussi pour les écoles magyares. Or, ce personnel enseignant n'y a été amené que pour desservir les écoles roumaines, destinées à la population roumaine, population qui existe ne serait-ce que dans la proportion de 1-15%, que lui reconnaissent les pétitionnaires eux-mêmes. Il ne peut donc pas être question de maîtres d'école qui ne peuvent se faire comprendre par leurs élèves, puisque les uns et les autres sont pareillement roumains. Le Gouvernement roumain s'en veut d'insister peut-être un peu plus qu'il ne convient, mais il faut que cette question soit tirée au clair, elle aussi, une fois pour toutes.

Dans les districts sicules, il y a trois types d'écoles:

- a) écoles confessionnelles magyares,
- b) écoles (ou sections) de l'Etat où la langue d'enseignement est le magyar, et
- c) écoles d'Etat roumaines.

Dans les écoles du premier type, on ne trouve que des instituteurs minoritaires magyars, ne sachant que le hongrois et très peu le roumain.

Dans les écoles du deuxième type, on trouve également des instituteurs minoritaires magyars qui savent très peu le roumain, souvent même pas du tout. Comme pourtant dans ces écoles, selon les prescriptions du Traité des Minorités même, on y enseigne aussi le roumain en tant que langue, l'Etat a été obligé de nommer par-ci, par-là des maîtres d'école roumains, parmi lesquels d'ailleurs, la plupart savent aussi le hongrois.

Enfin, dans les écoles du troisième type, n'enseignent que des maîtres d'école roumains.

Ici, qu'il nous soit permis de citer quelques chiffres concernant les écoles du type 2 et 3, c'est-à-dire les écoles de l'Etat visées par les pétitionnaires et se rapportant aux districts sicules de la zone.

Il y a dans tout le district de Ciuc 115 instituteurs roumains, la plupart fonctionnent dans les écoles roumaines des villages purement roumains tels que Bicaz, Bihor, Corbu, Voslabeni, Ghimes, Frumoasa etc. et seulement un tout petit

nombre attribué aux écoles magyares de l'Etat pour y enseigner le roumain par suite du manque de connaissances suffisantes de cette langue de la part de leurs collègues magyars. Si à ce nombre de 115 instituteurs on voulait même y ajouter les 56 dirigeantes roumaines des écoles maternelles, on arriverait au chiffre de 171 personnes. Si on admettait qu'aucune d'entre elles ne connaissait le magyar, nous serions encore loin des quelques centaines d'instituteurs du "seul district de Ciuc" dont parle la pétition au bas de la page 9. Mais les pétitionnaires en ne mentionnant, par exemple, que le seul district de Ciuc – et on a vu ce qu'il en est – laissent entendre que la situation serait pareille, sinon pire, dans les autres départements sicules de la Zône. Or, prenons à notre tour, pour exemple, le district sicule d'Odorhei. On y trouve 66 écoles primaires confessionnelles magyares avec 114 maîtres d'écoles minoritaires magyars et 97 écoles primaires d'Etat avec 208 instituteurs, dont 175 magyars, 1 allemand et à peine 32 roumains (pour les écoles roumaines), ces derniers sachant tous le magyar.

La situation est pareille dans les autres districts de Mures et de Trei Scaune. Nous voilà loin de l'invasion en masse des instituteurs roumains dans les districts sicules dont parlent les pétitionnaires et, en opposition à ces derniers, qui se contentent d'affirmations générales, étayées par rien, le Gouvernement roumain se permet de tenir à la disposition des Membres du Conseil, à la première demande de ceux-ci, des tableaux nominatifs de tout le personnel enseignant minoritaire et roumain dans les districts sus-mentionnés avec la spécification des écoles où ils enseignent, et, pour les instituteurs roumains du district de Ciuc, avec la mention supplémentaire de leur connaissance du magyar.

Manuels scolaires anti-minoritaires dans les écoles d'Etat

Si certains manuels scolaires, livres de lecture, d'histoire ou autres, en parlant des invasions barbares, citent les Huns ou les Magyars en mentionnant certaines caractéristiques de ces peuples, tirées des chroniques du temps ou des manuels d'histoire universelle, ce n'est certainement pas dans l'intention d'offenser la minorité magyare ou de lui porter un préjudice moral, mais simplement pour tenir compte de la vérité historique généralement admise.

Le Gouvernement roumain reconnaît toutefois que, pour diverses raisons d'ordre moral et pédagogique, il serait bon d'expurger de certains manuels ce qui pourrait froisser les sentiments d'une partie de la population ou pourrait contribuer à la mésintelligence entre des groupes ethniques habitant le même territoire. Aussi, lorsqu'au printemps de l'année 1930, il a été saisi de cette question par les pétitionnaires d'aujourd'hui, le Ministère de l'Instruction Publique s'est empressé d'attirer sur ce point l'attention tant des auteurs de livres didactiques que du Conseil Permanent de l'Instruction qui est appelé à approuver les manuels scolaires, en les priant d'en tenir compte. Comme suite à cette disposition, le Ministère de l'Instruction Publique a interdit au courant de l'année 1930 l'utilisation d'un manuel de géographie, bien que ce manuel eût été approuvé antérieurement à la dite disposition.

Le Gouvernement roumain est d'autant plus en droit d'exprimer sa surprise que les pétitionnaires aient cru bon de soulever cette question dans leur pétition, qu'ils l'avaient déjà soulevée devant les organes scolaires compétents en Roumanie et reçu entière satisfaction.

Oppression de la langue maternelle dans les écoles maternelles

Le Gouvernement roumain s'est assez expliqué sur la "Zône Culturelle" pour y revenir encore; il se contentera de discuter ici les affirmations d'ordre concret apportées sur ce point par les pétitionnaires.

Les ordres ministériels No.7707/923 et 61770/923, cités dans la pétition, se réfèrent aux écoles maternelles communales et non pas aux écoles maternelles confessionnelles magyares. D'ailleurs, ces ordres-là furent abrogés expressément par la loi sur l'enseignement privé de 1925 qui permet aux communautés confessionnelles ou culturelles et même à des particuliers isolés de créer des écoles maternelles où les cours seront donnés dans la langue maternelle des enfants. En ce qui concerne les écoles maternelles de l'Etat, il suffit de mentionner, à titre d'exemple, que dans le district d'Odorhei l'Etat entretient 36 écoles maternelles avec 42 dirigeantes dont 22 magyares qui savent très peu le roumain et 20 roumaines qui, toutes, parlent le hongrois. Le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil un tableau de toutes les écoles maternelles d'Etat de ce district avec, en regard, les noms, la nationalité et la confession des dirigeantes. Quant à l'exemple fourni par les pétitionnaires concernant l'école maternelle de Tusnad (page 12 de la pétition), le Gouvernement roumain peut produire un certificat du maire de la commune attestant que la directrice de l'école maternelle d'Etat de la commune possède le magyar tant comme langue écrite que parlée. Le Gouvernement roumain est également surpris de lire (à la même page 12) que "rien que dans le département de Ciuc on a ouvert, en 1929, 43 écoles maternelles où les petits enfants ne comprennent pas un mot de ce que dit leur institutrice venue d'ailleurs" alors que dans tout le district de Ciuc il y a, actuellement, en tout 52 institutrices d'écoles maternelles roumaines dont 12 parlant très bien le hongrois et les 40 autres réparties presque exclusivement dans les communes entièrement roumaines telles que Bicaz, Corbu, Bihor, Voslabeni etc. ou à population en très grande majorité roumaine telles que Tulghes, Ghimes, Frumoasa etc.

En ce qui concerne les amendes auxquelles auraient été imposés des milliers de parents hongrois pour avoir refusé d'envoyer leurs enfants dans les écoles maternelles roumaines, il ne se trouve à l'Administration Financière du district d'Odorhei (nous le répétons, le plus magyar des districts de Transylvanie) aucune trace de perception d'amende à ce titre pendant toute l'année 1930, jusqu'à la fin novembre de cette année, date à laquelle fut établi le certificat de l'Administration Financière en question, également à la disposition des Membres du Conseil.

Mais même dans les districts où, conformément à la loi sur l'enseignement primaire et sans aucune considération de race ou de religion, des parents eurent à payer des amendes scolaires pour absences non justifiées de leurs enfants aux

cours, ces amendes ont, pour la plupart, été rapportées à la suite d'ordres circulaires du Ministère de l'Instruction Publique qui a voulu tenir compte de la situation économique assez précaire des familles dans les circonstances actuelles.

Frais de construction et entretien des écoles d'Etat de langue roumaine à la charge des minorités

Sous cette rubrique, les pétitionnaires se plaignent que, de par la loi, les dépenses d'entretien des écoles primaires de l'Etat soient à la charge des communes – à l'exception des traitements du personnel enseignant qui sont à la charge de l'Etat – car de cette façon la population minoritaire hongroise contribue de ses deniers à l'entretien des écoles de l'Etat, ce qui diminue d'autant leurs facultés contributives pour l'entretien des écoles privées confessionnelles; et ils demandent ni plus, ni moins la suppression de cette disposition législative. On a de la peine à comprendre. La disposition en question est d'ordre général; elle s'applique à tout le monde, majoritaire ou minoritaire. L'Etat n'entretient pas seulement des écoles à langue roumaine mais, également, et on a vu dans quelles larges proportions, des écoles de langue magyare.

Les Roumains du district de Trei Scaune, par exemple, où il n'y a que 8 écoles roumaines d'Etat ne contribuent pas seulement à l'entretien de ces écoles, mais aussi à celui des 100 écoles et 8 sections magyares. Encore une fois, la disposition est d'ordre général. Admettons, par hypothèse, que ce soit l'Etat qui prenne à sa charge l'entretien entier des écoles primaires (non seulement les traitements du personnel enseignant, comme à présent), qu'advierait-il? Naturellement un accroissement des charges de l'Etat, par conséquent un supplément d'impôts pour permettre d'y faire face. Cet impôt supplémentaire, puisque, lui aussi, sera général, atteindra nécessairement la minorité hongroise, elle aussi. Qu'aura-t-elle gagné? A moins que le Parti hongrois ne prétende qu'en matière de contributions, la minorité hongroise de Transylvanie ait droit à un traitement préférentiel qui lui permette de refuser l'impôt pour toutes les charges dont elles ne seraient pas directement bénéficiaire. A quelles aberrations l'aveuglement ne conduit-il pas? En fait, les frais mis à la charge des communes sont loin d'être si élevés comme le ferait croire la lecture de la pétition; dans la région sicule notamment, il n'y avait pas à construire de nouveaux locaux car il y avait presque partout des écoles d'Etat sous le régime magyar déjà. Les quelques écoles d'Etat nouvellement construites, l'ont été surtout avec des fonds départementaux et avec la contribution de l'Etat qui a fourni le bois des forêts lui appartenant. Par surcroît, la nouvelle loi sur l'organisation et le fonctionnement du Ministère de l'Instruction Publique du 1er juillet 1930 est venue faciliter singulièrement la situation matérielle des écoles confessionnelles minoritaires. En effet, l'art. 186, al. 4 de la dite loi stipule que: "les sommes affectées (pour l'enseignement) dans le budget de toute commune seront réparties proportionnellement entre tous les Comités scolaires de la commune, soit d'Etat, soit privés". A la suite de quoi, le Comte Georges Bethlen, Président du Parti hongrois, a adressé, au nom de son parti, le 23 octobre dernier, une lettre au

Ministère de l'Instruction Publique dans laquelle il reconnaît que la nouvelle disposition, dont il a été fait mention, remplit les obligations contractées par l'Etat roumain en vertu de l'art. 10 du Traité des Minorités. Point n'est donc besoin de nous arrêter plus longtemps sur ce sujet.

Fermeture d'écoles confessionnelles magyares

Le même chapitre de la pétition mentionne encore "la fermeture d'un grand nombre d'écoles confessionnelles magyares sans même en donner les motifs". Il aurait été agréable au Gouvernement roumain d'y trouver quelques précisions, à défaut de quoi, il serait en droit, vu la généralité de l'affirmation, de n'en tenir aucun compte. Pourtant, et afin qu'aucun doute ne subsiste à ce sujet, le Gouvernement roumain a entrepris des recherches dont voici les résultats:

Dans le district de Odorhei, c'est-à-dire dans le district de Transylvanie le plus magyar entre tous, alors qu'en 1918 il y avait 62 écoles confessionnelles magyares avec 108 instituteurs, il y a, actuellement, 66 écoles avec 114 instituteurs; on n'y a fermé qu'une seule école, située à Corund, parce qu'elle ne remplissait pas les conditions légales. Dans cette commune de Corund il existe, actuellement, une école d'Etat magyare avec 7 instituteurs qui fonctionne à la satisfaction entière de la population locale, comme il résulte d'une déclaration signée par les habitants que le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil. Dans le district de Ciuc, alors qu'en 1918, il y avait 45 écoles confessionnelles magyares, il y en a 48 actuellement. 4 écoles, celles de Remetea, Barzava, Nicolesti et Tusnad ont subi, dans l'intervalle, des changements passagers. Ces 4 écoles avaient été, avant 1918, des écoles d'Etat; après l'Union, comme les instituteurs qui y enseignaient avaient refusé de prêter serment de fidélité à la Roumanie, ces écoles fonctionnèrent un temps comme écoles confessionnelles. Ultérieurement, les maîtres d'école respectifs, revenant sur leur décision et prêtant serment, ces écoles sont redevenues écoles d'Etat où l'on enseigne, actuellement encore, en magyar. Il ne s'agit, par conséquent, de fermeture d'écoles à proprement parler, mais plutôt d'un retour à la situation antérieure. Dans le district de Mures, même observation: 129 écoles confessionnelles magyares en 1918, 157 écoles actuellement. On y a fermé, au cours des années 1923-1924, 4 écoles en tout, celles de Breaza, Dumbravioara, Gurghiu et Ilioara pour infraction aux lois et aux règlements scolaires et à la suite de nombreux avertissements. Ces 4 écoles n'avaient d'ailleurs été créées par l'Eglise réformée qu'après 1918, dans l'intention de saboter l'école de l'Etat qui y existait. Actuellement, dans chacune des 4 localités mentionnées, on trouve une école d'Etat magyare avec le même personnel enseignant que du temps du régime hongrois. Ce sabotage n'a, malheureusement, pas encore complètement cessé; ainsi, tout dernièrement encore, en octobre 1930, à Satu Mare, à une réunion du parti hongrois, de ce même parti hongrois, en pleine séance, le député Abrudbanyai Ede, rapporteur pour les questions d'enseignement, parlant des instituteurs magyars qui enseignent dans les écoles magyares de l'Etat, les a qualifiés de rénégats. Il s'agit des mêmes instituteurs enseignant dans les mêmes

écoles et dans la même langue qui, patriotes sous le régime hongrois, deviennent rênégats aux yeux du parti hongrois, pour avoir continué à servir sous le régime roumain. Le Gouvernement roumain se dispense de tout commentaire.

Enfin, dans le district de Trei Scaune, on observe pour la même période de 1918 à 1930, un accroissement de 25 écoles confessionnelles magyares dont le nombre passe de 21 à 46, alors que, pour les mêmes raisons déjà mentionnées plus haut, on a fermé dans tout le district 4 écoles improvisées. Et il y a lieu de signaler que 20 parmi les 25 écoles nouvellement créées l'ont été dans des endroits où, sous le régime magyar, ne fonctionnaient que des écoles de l'Etat lesquelles continuent à fonctionner actuellement encore, avec le même personnel enseignant que par le passé. Par conséquent, là encore, des écoles confessionnelles sont nettement concurrentes de l'Ecole de l'Etat.

Au demeurant, sur un territoire englobant 4 districts et une population de près d'un demi-million, ont été fermées, depuis l'Union, une douzaine d'écoles confessionnelles, alors que dans le même intervalle de temps, le nombre total de ces écoles, pour les mêmes districts, s'est accru de 60.

Reste une dernière question avant de clore ce chapitre. Il est vrai qu'à partir de l'année 1925/26, on a introduit le roumain comme langue d'enseignement dans l'école normale de Cristur (district Odorhei), mais le parti hongrois ne peut en ignorer les raisons. L'Etat roumain y avait maintenu 6 années consécutives la langue magyare comme langue d'enseignement, mais quand, à la suite du sabotage de cette école par des milieux hongrois eux-mêmes, le nombre des élèves magyars eut diminué jusqu'à n'être plus que de 5 à 10% par rapport à leurs camarades roumains, il a bien fallu y apporter ce changement; mais on n'enseigne pas moins, actuellement encore, le magyar dans cette école.

En ce qui concerne les écoles normales confessionnelles minoritaires, tant hongroises qu'allemandes, la loi sur l'enseignement privé de 1925 les a toutes maintenues, dans le nombre qu'elles existaient alors, ce qui, point n'est besoin de le dire, permet de satisfaire à tous les besoins en personnel enseignant minoritaire.

Enseignement en langue roumaine dans les écoles primaires prises par l'Etat aux églises hongroises

Le parti hongrois affirme que, sous le régime hongrois, un certain nombre d'écoles primaires confessionnelles furent remises à l'Etat sous condition que l'enseignement devrait y être donné en hongrois et il prétend que l'Etat roumain, qui a pris possession de ces écoles par voie de succession, était tenu de respecter cette clause, ce qu'il ne fait pas car, dans toutes ces écoles, l'enseignement serait donné en roumain. C'est là, une fois de plus, une affirmation controuvée; on pourra le constater immédiatement.

Dans le district de Mures, par exemple, dans toutes les écoles de cette catégorie, situées dans les communes de Breaza, Dumbravioara, Gurghiu, Brancovenesti, Voivodeni, Ungheni, Mercurea-Nirajului, Ilioara, Magherani, Galateni, Panet, Baud et Sabed, on enseigne, aujourd'hui encore, en hongrois,

bien que dans toutes ces communes, à l'exception de deux: Breaza et Saped, on ait ajouté de nouvelles constructions ou rebâti, de fond en comble, les anciennes constructions, sans la contribution de l'Eglise minoritaire respective.

Il en est de même des autres districts de Odorhei, Trei-Scaune et Ciuc. Dans ce dernier département, il n'y a, d'ailleurs, que 3 écoles de cette catégorie. Tout ce que l'Etat a fait c'est d'ajouter, dans un certain nombre de communes où ces écoles existaient, à l'école hongroise qui a été maintenue, une section roumaine à l'usage de la population roumaine locale qui, sous le régime hongrois, avait été privée d'école.

Enseignement exclusivement roumain dans les 23 écoles secondaires d'Etat des départements sicules

Le Gouvernement roumain se propose d'examiner là encore, en détail, les affirmations des pétitionnaires. Il tient seulement à rectifier, dès le début, et sur des points de détail, l'annexe 5, telle qu'elle est présentée par les pétitionnaires. On y mentionne deux écoles primaires supérieures qui n'existent pas, celle de Ditrau (Ciuc) et celle de Baraolt (Trei Scaune). Par conséquent, la question se réduit aux 21 écoles restantes.

Dans le district de Mures, d'après le recensement hongrois de 1910, on comptait 111.377 Hongrois pour 70.192 Roumains. Or, pour ces Roumains, il n'y avait, dans tout le district, aucune école secondaire. Il est naturel qu'il ait fallu remédier à cette situation.

Aujourd'hui, on trouve à Targu-Mures (chef-lieu du département) 2 lycées de garçons et deux gymnases de jeunes filles qui enseignent en hongrois et tout autant d'écoles secondaires enseignant en roumain. Si on tient compte que la population hongroise, dans le district et notamment dans son chef lieu, a dû diminuer, par suite d'un certain nombre de rapatriements en Hongrie, notamment des fonctionnaires et de la garnison, il résulte qu'à une parité des populations correspond une parité dans la répartition des écoles secondaires, ce qui n'est que la justice même.

Passons au district de Ciuc. Dans ce district, il y a deux communes urbaines: Mercurea Ciuc et Gheorghieni. Sous le régime hongrois il y avait à Mercurea Ciuc: un lycée confessionnel de garçons, une école normale pour garçons, également confessionnelle, et une école primaire supérieure d'Etat pour jeunes filles et à Gheorghieni: un lycée d'Etat pour garçons et une école primaire supérieure confessionnelle pour jeunes filles. Dans toutes ces écoles, l'enseignement était donné exclusivement en hongrois. Pour les 18.032 Roumains du district que les statistiques hongroises de 1910 mentionnent, il n'y avait, là encore, aucune école secondaire. L'Etat roumain commença, en 1920/1, par créer une classe parallèle roumaine pour garçons au lycée d'Etat de Gheorghieni et, pareillement, une autre pour jeunes filles à l'école primaire supérieure de Mercurea Ciuc, à l'usage de la population roumaine du district, mais il maintint intégralement l'enseignement en hongrois dans les classes principales avec le même personnel enseignant, comme par le passé. Mais là

encore, se répète le même phénomène qui s'était manifesté pour les écoles primaires. Les écoles de l'Etat furent sabotées et la plupart des élèves magyars allèrent s'inscrire à l'école magyare confessionnelle. L'Etat a été amené à fermer, une à une, les classes magyares, par manque d'élèves. Pour le nombre infime qui reste actuellement, des professeurs magyars enseignent le hongrois en tant que langue.

Afin de nous rendre compte de la situation à cet égard, dans le district de Ciuc, nous mentionnerons que les Hongrois de ce district ont, actuellement, à leur disposition: un lycée confessionnel de garçons et une école normale confessionnelle pour garçons à Mercurea Ciuc, un gymnase confessionnel à Ditrau et un gymnase confessionnel pour jeunes filles à Gheorghieni; et les Roumains disposent, de leur côté, d'un lycée de garçons à Gheorghieni et d'un gymnase de jeunes filles à Mercurea Ciuc.

Même situation pour le district de Trei-Scaune où les 22.962 Roumains mentionnés par les statistiques hongroises de 1910 n'avaient à leur disposition aucune école secondaire. Afin d'alléger l'exposé, nous nous contenterons de mentionner qu'actuellement, dans ce district, les Hongrois ont à leur disposition: 2 lycées confessionnels et les Roumains: une école normale d'Etat pour jeunes filles et deux gymnases pour garçons et jeunes filles où l'on enseigne aussi le magyar.

On ne peut donc dire que la culture magyare soit menacée par manque d'institutions scolaires appropriées; mais on a redressé l'injustice commise autrefois envers l'élément roumain qui, lui aussi, a droit à l'instruction.

Ecoles confessionnelles hongroises dans la Zone Culturelle

Les pétitionnaires procèdent, là aussi, par voie d'affirmations générales, sauf pour deux points sur lesquels nous nous expliquerons aussitôt. En réponse aux affirmations générales, le Gouvernement roumain tient à déclarer, avec la plus grande fermeté, que toutes les écoles confessionnelles, qu'elles soient magyares, allemandes ou roumaines, sont soumises au même traitement, tel que celui-ci est établi par la loi sur l'enseignement privé de 1925 et par la règlement y relatif. L'ordre ministériel No. 70.423 de 1926, duquel se plaignent les pétitionnaires parce qu'il prescrivait que, dans toutes les écoles confessionnelles magyares, les élèves eussent à s'entretenir en roumain, trois fois par semaine, pendant les récréations, prescrit aussi – mais ceci les pétitionnaires se gardent de l'ajouter – qu'il ne s'appliquerait qu'à partir de l'année prochaine et seulement *là et dans la mesure où les écoles penseraient pouvoir le faire*. Par conséquent, l'exécution de cet ordre a été laissée à la discrétion des écoles mêmes. Il visait aussi toutes les écoles minoritaires, pas seulement les écoles confessionnelles magyares. Cet ordre est resté, d'ailleurs, lettre morte parce qu'il n'a jamais été exécuté et l'Etat n'a jamais songé à surveiller son exécution (la teneur facultative de l'ordre l'indiquerait déjà assez) comme le prouve deux déclarations récentes (novembre 1930), que le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil et qui émanent des présidents des deux associations des

instituteurs confessionnels minoritaires catholiques et réformés du district de Odorhei, lesquels déclarent que jamais et à aucun moment, les élèves minoritaires n'ont été contraints à s'entretenir en roumain pendant les récréations et qu'ils ne le font jamais.

Fixation de l'Origine sur base du nom

A ce sujet, le Gouvernement roumain s'étant trouvé devant une plainte, présentée séparément par les mêmes pétitionnaires, à laquelle il a déjà répondu (voir doc. C.451.1930.I), il se permet de s'y référer.

Qualification des professeurs, fermetures d'écoles, coéducation etc.

Le parti hongrois affirme que le Ministère de l'Instruction Publique ne reconnaît pas les diplômes délivrés aux professeurs minoritaires sur les matières nationales (langue, histoire roumaine) par des Universités non roumaines, sans pourtant préciser de quelles universités il s'agit. Le Gouvernement roumain a lieu de croire qu'il s'agit des diplômes délivrés par les universités hongroises de Budapest et de Seghedin. Or, les diplômes délivrés par l'Université de Budapest antérieurement au 20 novembre 1921 sont légalement reconnus; mais on ne peut pas reconnaître actuellement les diplômes délivrés par les deux Universités hongroises sus-mentionnées lorsqu'il s'agit de la langue, de l'histoire ou de la géographie roumaine, pour la bonne raison qu'à l'Université de Seghedin on n'enseigne pas ces matières et à l'Université de Budapest, on y enseigne, il est vrai, le roumain, mais d'une manière plus que défectueuse, sans parler de l'atmosphère qui règne dans ces deux Universités qui, de l'avis du Gouvernement roumain, n'est pas susceptible de créer cet état d'esprit de sérénité et d'objectivité propre à l'enseignement.

L'Etat roumain, non seulement ne fait pas obstacle au recrutement des professeurs pour les écoles secondaires minoritaires, mais pour le faciliter, accorde souvent des dispenses permettant, à défaut de professeurs légalement titrés, à des simples maîtres d'écoles primaires minoritaires d'enseigner dans les écoles secondaires. Il tient, à titre d'exemple, à la disposition des Membres du Conseil, toute une liste de cas de ce genre.

Si les confessions magyares n'ont, actuellement encore, dans leurs écoles secondaires notamment, pour certains objets, dont le français, le personnel enseignant qualifié, cela ne tient qu'à elles. De 1918 à 1930, c'est-à-dire en 12 ans, elles auraient pu élever deux générations de professeurs dans les Universités du pays. Au lieu de cela, la minorité magyare a préféré envoyer ses enfants aux universités hongroises de Seghedin et de Budapest et ce n'est que depuis peu d'années, après s'être convaincue qu'en Hongrie il n'y avait de places rémunératrices pour eux, qu'elle consent à les inscrire dans les universités du pays.

Toute aussi dénuée de fondement est l'affirmation selon laquelle le Ministère de l'Instruction Publique aurait refusé de reconnaître les certificats

délivrés par les écoles secondaires minoritaires magyares, parmi lesquelles quelques-unes séculaires. Il n'y a, actuellement, en Transylvanie, aucune école minoritaire magyare dont les certificats ne seraient pas reconnus par l'Etat. Il se peut que, parfois, dans des cas exceptionnels, comme par exemple, à Zalan où les professeurs avaient été accusés d'avoir communiqué les sujets des thèses à leurs élèves, on ait suspendu la délivrance des certificats temporairement, jusqu'à la fin de l'enquête. Mais il ne peut être question de ces cas tout à fait exceptionnels qui peuvent se présenter également dans des écoles d'Etat.

La coéducation des élèves ainsi que le fonctionnement des professeurs-hommes dans des écoles secondaires de jeunes filles et, inversement, des professeurs-femmes dans les écoles secondaires de garçons sont effectivement prohibés, en principe, par la loi. Mais ce qui étonne le plus, c'est de voir le parti hongrois protester contre ces dispositions, alors que c'est surtout par rapport aux écoles minoritaires hongroises que le Ministère de l'Instruction Publique s'est montré le plus libéral à leur accorder des dispenses. La loi même a été, à ce propos, moins restrictive que pour les écoles de l'Etat. Ainsi l'art. 108, al. 3 de la loi sur l'enseignement privé de 1925, prévoit que: "les professeurs-hommes qui, au moment de la mise en vigueur de cette loi, enseignent dans les écoles confessionnelles de jeunes filles, pourront continuer à y enseigner jusqu'à leur mise à la retraite". L'art. 35 de la loi sur l'enseignement secondaire prévoit que: "dans les lycées de jeunes filles, le corps enseignant, à l'exception des professeurs de religion, ne se composera que de femmes. Dans les gymnases de garçons, les professeurs et les maîtres de dextérité (on entend par là: le chant, la gymnastique, le dessin, la calligraphie, les travaux manuels etc.) à l'exception des professeurs de gymnastique, pourront être des femmes, à défaut de professeurs-hommes. Dans les classes supérieures des lycées, toutefois, il ne sera admis que des professeurs-hommes. *Ces dispositions ne s'appliquent pas dans les écoles privées qui ont droit de publicité, en tant qu'elles pourraient toucher des professeurs-hommes ou femmes se trouvant enseigner dans les dites écoles au moment de la mise en vigueur de la présente loi*".

Le Gouvernement roumain constate avec regret que, là non plus, rien ne peut satisfaire le parti hongrois. Il est vrai que le Ministère de l'Instruction Publique, en vertu du droit de contrôle qu'il possède et surtout en exécution de l'obligation de contrôle qui lui incombe, insiste pour que tous les objets prévus dans les programmes analytiques soient enseignés par des professeurs qualifiés; mais il n'est pas moins vrai que, devant des cas de force majeure, il se voit contraint d'accorder certaines dispenses. C'est surtout par rapport aux écoles confessionnelles qu'il en use avec plus de libéralité.

Il est également appelé à veiller à ce que chaque école ait son local à elle, installé dans des conditions hygiéniques; mais contrairement à ce qui est affirmé dans la pétition, aucune école secondaire minoritaire n'a été fermé; *aucune*.

Le parti hongrois veut tirer argument d'un discours que le Ministre actuel de l'Instruction Publique, à cette époque sénateur dans l'opposition, a prononcé en 1925, lors de la discussion de la loi sur l'enseignement privé. Or, pour en tirer tout le sens, il faudrait considérer le discours en entier et non pas se contenter d'une citation réduite à deux mots. Si on relit ce discours, on peut constater que la Ministre actuel, faisant, à l'époque, la critique de la loi, mettait en relief ses bons côtés et aussi ce qui semblait devoir être modifié. Le terme de "mesures draconiennes" dont il a usé à cette occasion, se référait à certaines mesures telles que les taxes d'examen auxquelles les élèves, instruits dans les familles ou dans les écoles privées, étaient assujettis deux fois par an, et également aux conditions matérielles qu'on exigeait pour la création d'écoles privées, notamment la preuve préalable de l'existence de fonds suffisants. Or, ces deux mesures contre lesquelles s'était levé, à l'époque, le Ministre actuel de l'Instruction Publique, se trouvent ne pas viser les écoles confessionnelles. En effet, les écoles confessionnelles ayant toutes acquis, de par la loi, le droit de publicité, leurs élèves ne sont pas obligés de passer des examens deux fois par an aux écoles d'Etat, ce qui les dispense du paiement de la double taxe combattue par le Ministre actuel; en ce qui concerne la preuve de fonds préalables, les églises minoritaires ont été exemptées par la voie de règlement à la loi en question, lequel prescrit à l'art. 13, lettre d), al. 4 que: "pour les écoles privées confessionnelles, ainsi que pour celles appartenant à des communautés religieuses, il suffit que les fondateurs de l'école déclarent qu'ils possèdent les fonds nécessaires pour leur entretien".

D'autre part, beaucoup d'améliorations et des facilités sur des points de détail ont été apportées ces derniers temps à la loi en question. La contradiction à laquelle le parti hongrois semble vouloir acculer le Ministre actuel de l'Instruction Publique, n'existe donc pas.

Enseignement bilingue dans les écoles confessionnelles des minorités

Le titre du chapitre déjà, dénature la vérité. Il ne peut être question d'enseignement bilingue car seuls quelques objets: la langue, l'histoire et la géographie roumaines ainsi que l'instruction civique sont enseignés en roumain; tous les autres cours sont donnés dans la langue de la minorité respective. Même les objets visés ci-dessus ne sont enseignés qu'en 3ème et en 4ème classes primaires et en IIIème et VIIème classes secondaires. Au baccalauréat, les candidats minoritaires ne sont tenus de répondre en roumain que pour les matières que l'on vient de spécifier; pour tous les autres objets d'enseignement,

tant pour les épreuves orales que pour les épreuves écrites, ils s'expriment dans leur langue maternelle et sont examinés par des professeurs connaissant bien cette langue.

La loi sur l'enseignement secondaire est catégorique sur ce point:

Art. 21. "Les élèves ayant suivis les cours d'un lycée à langue d'enseignement autre que le roumain, pourront passer leurs examens sur les matières scientifiques en roumain ou dans la langue d'enseignement du lycée respectif. A cet effet, la Commission d'examen comprendra des professeurs de spécialité connaissant également la langue minoritaire respective, afin d'être en mesure d'examiner dans cette langue. En cas d'impossibilité, la commission se complétera avec un ou deux professeurs qui examineront dans la langue minoritaire".

Quant aux affirmations vagues de prétendues vexations et brimades auxquelles seraient exposées les écoles confessionnelles de la part des agents administratifs en sous-ordre ou des gendarmes, sans qu'il soit cité un seul cas concret, le Gouvernement roumain croit, pour la dignité même du parti hongrois, ne pas devoir les relever autrement.

Traitement inégal vis-à-vis des écoles confessionnelles roumaines.

Le Gouvernement roumain s'impose de ne pas suivre les pétitionnaires sur ce qu'aurait été la vie des écoles confessionnelles roumaines sous l'ancien régime hongrois. Il s'agit là d'un passé trop douloureux pour que le Gouvernement roumain ne se défende de l'évoquer dans de pareilles circonstances. On touche dans ce chapitre à plusieurs questions qu'il s'agit de dégager une à une; mais avant de le faire, le Gouvernement roumain tient à répéter, une fois de plus, que la loi, les règlements, les dispositions ministérielles ne font aucune discrimination entre les écoles confessionnelles minoritaires ou roumaines. Toutes sont soumises au même traitement, ainsi toutes les écoles roumaines de l'Association des Femmes Orthodoxes (6 lycées, 2 écoles commerciales et 2 écoles primaires).

Lorsque les églises roumaines de Transylvanie, qu'elles soient orthodoxes ou greco-catholiques, veulent créer des écoles confessionnelles, elles doivent se soumettre aux mêmes lois et règlements que les autres confessions.

Le parti hongrois semble vouloir faire état de la situation de 4 écoles secondaires roumaines de Transylvanie pour inférer à un traitement différentiel. Il se trompe et il ne peut pas ne pas le savoir. Voici comment la question se pose. En 1918, l'Etat roumain, afin de faire face aux nécessités du moment qui exigeaient l'intensification de l'instruction des masses roumaines de Transylvanie, tenues dans l'obscurantisme par un régime étranger, a pris à sa

charge tous les instituteurs des écoles primaires confessionnelles roumaines; mais faute de temps et de moyens financiers pour construire de nouvelles écoles, il les a laissés fonctionner dans les anciens locaux. Il a agi de même à l'égard de 4 écoles secondaires confessionnelles roumaines situées à Beius, Blaj, Brasov et Brad. L'Etat a pris à sa charge le personnel enseignant qui a continué à fonctionner dans les anciens locaux. Cette reprise une fois effectuée, une loi spéciale est intervenue ultérieurement, réglant les rapports entre l'Etat et les églises propriétaires des dites écoles. Ce fut là un cas spécial et la preuve réside dans le fait qu'une loi spéciale a été nécessaire; mais ce n'est pas là le droit commun. Or, en dehors de ces 4 cas prévus par une loi spéciale, les confessions roumaines restent soumises au droit commun tout comme les autres, et ainsi qu'il vient d'être dit à propos des établissements scolaires de l'Association des Femmes Orthodoxes.

Le parti hongrois objecte encore que l'Etat impose aux églises hongroises le paiement des professeurs et instituteurs comme les siens propres, alors que d'autre part, il leur refuse toute subvention antérieurement à l'année 1929. A la lecture de la pétition, il semblerait que l'obligation en question, qui a trait aux appointements du personnel enseignant, serait spéciale aux églises hongroises. Or, cette obligation a un caractère général et s'applique à toutes les écoles privées, comme le texte de la loi le dit en toutes lettres (art. 30 de la loi sur l'enseignement privé). C'est une disposition qui fut prise en vue d'assurer au personnel enseignant des écoles privées des conditions de vie digne, dans l'intérêt même de l'enseignement.

Bien que la disposition de la loi soit impérative, le Ministère de l'Instruction Publique, tenant compte de la situation matérielle des Eglises, parfois difficile, a admis, en 1926 déjà, par l'ordre No.156.431 que: "pour une période de transition, les professeurs des écoles minoritaires privées pourraient ne pas être payés autant que ceux de l'Etat, en tâchant cependant de s'approcher progressivement de cette limite légale".

En ce qui concerne la contribution de l'Etat pour les institutions culturelles minoritaires que les pétitionnaires réduisent à néant, elle est loin d'être négligeable, même en dehors des subventions reconnues par les pétitionnaires eux-mêmes, pour avoir été données en 1929 et 1930.

Ainsi, l'Etat roumain, encore une fois, en dehors des subventions qu'il peut accorder, entretient normalement de son budget les séminaires confessionnels minoritaires, ainsi que le personnel administratif et du culte de chacune des confessions. Ce que cela représente pour l'année qui vient de finir, les chiffres le diront:

Pour les séminaires confessionnels minoritaires:

Séminaires catholiques de Bucarest et Jassy	1.774.700
Instituts catholiques d'Alba Iulia et Timis	2.747.700
Evêché réformé de Cluj	1.953.500
Evêché unitaire de Cluj	1.644.672
Séminaire musulman de Medjidia	2.388.100
Total Lei	10.508.772

Pour le personnel administratif et de culte minoritaire:

Evêché catholique Alba Iulia	2.524.766
Evêché catholique Timisoara	2.228.728
Evêché catholique Oradea	156.104
Evêché catholique Satu-Mare	157.500
Archevêché catholique Bucarest	1.016.706
Evêché catholique Jassy	762.720
Personnel du culte catholique et arménien	48.969.600
Evêché réformé Cluj	1.480.870
Evêché réformé Oradea	741.840
Evêché unitaire Cluj	983.496
Evêché luthérien Sibiu	1.415.880
Surintendance église presbytérienne magyare Arad	418.440
Culte réformé, personnel des paroisses	64.653.140
Culte réformé, rétribution des archiprêtres	180.000
Culte unitaire, personnel des paroisses	8.833.335
Culte unitaire, rétribution des archiprêtres	36.000
Culte luthérien, personnel des paroisses	20.923.594
Culte luthérien, rétribution des archiprêtres	57.000
Mosquées et mouftis	12.245.300
Total Lei:	167.785.019

Soit, en tout, près de 180 millions de lei annuellement.

Dans des temps aussi difficiles que ceux que nous traversons et dont toute trésorerie se ressent, c'est un sacrifice considérable que le Gouvernement roumain s'impose sans récriminer, parce qu'il le considère juste et nécessaire et il serait le plus heureux que les circonstances lui permettent de faire davantage. Quant à attendre que ses efforts soient reconnus par le parti hongrois, il regrette de ne pas pouvoir nourrir cette espérance.

Après les explications qui viennent d'être fournies, le Gouvernement roumain est d'avis qu'il n'y a rien à retenir de la plainte présentée par le parti hongrois.

Veillez agréer, Monsieur le Secrétaire Général, les assurances de ma haute considération.

Ministru,

Director,

Domniei sale,
Domnului C. ANTONIADE
Ministru Plenipotențiar al României la Geneva.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Geneva, volum 216, doc. 28

1931 ianuarie 8, Geneva

Excelenței sale
Domnului Eric DRUMMOND
Secretar General al Societății Națiunilor,
Geneva

Nr. 904/30

Domnule Secretar General,

Referindu-mă la scrisoarea dvs. nr. 4/22175/3442, datând din 9 octombrie trecut, prin care ați binevoit să-mi trimiteți textul unei petiții prezentate în numele Partidului Maghiar din România, relativă la situația învățământului școlar al minorității maghiare, în special la crearea unei „zone culturale“ în Transilvania, am onoarea să vă comunic mai jos observațiile guvernului meu asupra acestui subiect.

Guvernul român a avut deja ocazia de a se explica, în repetate rânduri în ceea ce privește învățământul maghiar minoritar în Transilvania, în special în 1925, atunci când s-a găsit în fața unei petiții de proporții neobișnuite, prezentată de reprezentanții bisericilor minoritare ungare și în care multe plângeri făceau paradă de o libertate excesivă de erori materiale și de aserțiuni născocite. Prin observațiile pe care le-a prezentat în acea perioadă într-un memoriu de mai bine de 160 de pagini mari tipărite, Guvernul român a pus lucrurile în așa fel la punct încât timp de câțiva ani el n-a mai fost șicanat de petiții de acest gen.

Dar anii trec, amintirile cele mai stânenitoare se estompează – sau, cel puțin sperăm la acest lucru – și vedem acum Partidul Maghiar reluându-și pe cont propriu plângerile de altă dată ale bisericilor. Sub o formă, este adevărat, puțin tangențială, iată că este evocată din nou întreaga problemă a învățământului minoritar maghiar în Transilvania și Guvernul român este obligat, o dată în plus, să răspundă. El consimte să se explice și înțelege să o facă temeinic, dar își permite să sperde de asemenea că va fi pentru ultima oară.

Introducere

Înainte de a trece la o discuție strânsă și punct cu punct asupra petiției, Guvernul român ține să arate ceea ce este șocant și mai ales inexact în însăși introducerea petiției. Sub titlul „Orientarea politicii școlare“ se prezintă politica școlară actuală ca fiind inadapabilă noilor circumstanțe create de tratate

deoarece ea n-ar face decât să continue „o politică școlară dictată altădată de caracterul aproape exclusiv românesc al statului român de dinainte de război“. Ori, cifrele ne vor spune ce a reprezentat această politică școlară de dinainte de război pentru un stat având omogenitate etnică aproape perfectă, cum era România în acea perioadă.

Profesorul W. Rein de la Universitatea din Iena, publică în Noul Dicționar de Pedagogie și de Instrucțiune Primară (F. Buisson, Paris 1911, vol.I, pagina 47) următorul tabel privind școlile germane în diversele țări ale Europei:

	<i>Școli</i>	<i>Elevi</i>
Belgia	10	1909
Olanda	4	513
Marea Britanie	23	1371
Danemarca	4	452
Franța	1	120
Italia	14	881
Spania	3	313
Portugalia	4	130
România	30	4215
Bulgaria	6	768
Grecia	1	85
Serbia	2	250
Turcia	6	1850
Rusia	62	11000

În consecință, sunt 30 școli germane în România de dinainte de război, dintre care cea mai veche este fondată în 1853.

Să trecem la maghiari și aici vom cita mărturia dr. Francisc Robitsch (Aromanii Magyarok Nsptara, Budapesta, 1915):

„La București, de exemplu, există grupe întregi de case la dispoziția copiilor maghiari, care adăpostesc 2 grădinițe, școli primare și gimnazii, o școală profesională, o școală de băieți cu șase clase, o școală mixtă și o alta pentru ucenici. Numai Bucureștiul singur are (în școlile catolice) 15 învățători. Numărul copiilor care au urmat cursurile în școlile ungurești (catolice) era în 1903/4 de 349 și s-a ridicat progresiv până la cifra de 1839 în anul 1914“.

La aceste școli confesionale catolice ar fi loc să mai adăugăm, ca școli ungurești, pe cele aparținând cultului reformat în special: la București (2 școli), Ploiești, Pitești și Galați. Am putea tot atât de bine să vorbim de celelalte naționalități: grecii (în 1910 – 14 școli), evreii (în 1910 – 75 de azile, 83 școli primare, 2 școli secundare, 4 gimnazii, o școală comercială și o școală de arte și meserii, un seminar pentru rabini), armenii (6 școli), bulgarii (7 școli primare și 7 școli secundare), turcii (14 școli primare și un seminar).

Acestea nu sunt, desigur, mărturii de exclusivism sau de lipsă de înțelegere, a căror supraviețuire, chiar dacă ar fi admisă, ar putea să dăuneze minorității maghiare actuale sau, pur și simplu, să o îngrijoreze. Plecând de la acest punct a cărui importanță s-a putut aprecia, Partidul Maghiar se decide să facă un pas mare și afirmă cu îndrăzneală că politica școlară a Guvernului român distruge opera tratatului sau îi înlătură orice eficacitate. Nici mai mult nici mai puțin.

Să vedem acest lucru mai îndeaproape și pentru aceasta să urmărim ordinea cronologică a faptelor după unirea Transilvaniei la patria-mamă, adică după 1 Decembrie 1918.

1) Pe 29 septembrie 1919 ordinul nr. 15.673 al Consiliului Dirigent (în acea perioadă autoritatea supremă în Transilvania) autorizează, fără nici o restricție, deschiderea noilor școli confesionale în limbile de învățământ minoritare.

2) Ordinul nr. 1.461 din 4 martie 1920, al aceleiași Consiliu Dirigent face cunoscut tuturor inspectorilor școlari că au de respectat autonomia confesiunilor minoritare și prevede să nu se pună nici o piedică funcționării școlilor confesionale minoritare, probând prin aceasta că toți cetățenii români sunt tratați pe picior de egalitate.

3) Ordinul nr. 31.356 din 21 octombrie 1920, al Ministerului Instrucțiunii Publice (Secția de la Cluj) prevede că statul va continua să asigure funcționarea școlilor primare de stat cu limba de învățământ maghiară.

4) Legea asupra învățământului primar de stat din 1924 prevede la articolul 7: „Învățământul primar în școlile de stat va fi făcut în română. În comunele cu populație a cărei limbă maternă nu este româna, Ministerul Instrucțiunii Publice va crea școli primare pentru care limba de învățământ va fi cea a populației respective, în aceleași proporții ca în comunele românești“.

5) Legea asupra învățământului privat din 1925 prevede:

Art.1 „Învățământul, ca și educația elevilor, se va face în plus față de școlile de stat, în școli private (ale confesiunilor, ale comunităților sau ale particularilor) sau chiar în familie“.

Art.16. „Directorul sau directoarea unei școli private ca și tot personalul de învățământ va fi numit de cel care întreține școala“.

Art.35. „Limba de învățământ în școlile private, frecventate de elevii a căror limbă maternă este diferită de cea a statului, va fi fixată de către cei care întrețin școala. În acest gen de școli nu vor fi totodată admiși decât elevii a căror limbă maternă este aceeași cu limba de învățământ“.

6) Legea asupra învățământului secundar din 1928 prevede:

Art. 11. „În regiunile cu populație minoritară importantă se vor crea, în condițiile prevăzute la articolele..., pe lângă liceele de stat, secții în care învățământul va fi în limba minorității respective. În aceste secții nu vor fi primiți decât elevii de aceeași naționalitate și a căror limbă maternă este cea de învățământ. Astfel de secții nu vor putea fi create decât dacă vor exista cel puțin 30 de elevi la clasă pentru gimnaziul și 25 pentru licee“.

Asupra acestui subiect Guvernul român ține să menționeze că depășește prevederile Tratatului minorităților, care nu vizează decât învățământul primar.

Cum au fost aplicate în fapt aceste prevederi? Prezentul tabel ne va arăta acest lucru prezentând cifrele actuale, comparativ cu cele din 1918:

Școli primare maghiare în Transilvania

<i>Confesiuni</i>	1918	1930
Catolico-romană	383	316
Reformată	322	503
Unitariană	26	37
Luterană	8	16
Armeano-catolică		1
Ruteno-catolică		1
Total	739	874

În consecință, o creștere de 135 de școli de care au beneficiat toate confesiunile, cu excepția celei catolico-romane. Cât despre aceasta, dacă se observă o diminuare, aceasta se datorează faptului că germanii catolici din Banat, care altădată mergeau la școala confesională de limbă maghiară, au la dispoziția lor, începând din 1919, școli de limba germană.

Școli secundare maghiare în Transilvania

a) Licee

	1918	1930
Catolico-romane	15	9
Reformate	9	7
Unitariene	2	2
Total	26	18

b) Gimnazii

Catolico-romane	21	15
Reformate	1	7
Luterane	-	2
Total	22	24

c) Școli comerciale

Catolico-romane	1	2
Reformate	-	1
Total	1	3

d) Școli normale

Reformate		
Unitariene	7	7

Observăm aici o schimbare mai degrabă în ceea ce privește tipul de școală (datorată factorilor de ordin local sau general), decât o reală diminuare. Și aceasta din urmă, foarte mică, se explică fie prin faptul că unele școli au fost închise de către biserica care le întreținea, fie pentru că maghiara a fost înlocuită de germană și chiar de română, deoarece în prezent elevii se recrutează în mediile care vorbesc aceste limbi.

Guvernul român crede că, în fața elocvenței cifrelor, orice comentariu este de prisos.

Să trecem acum la toate celelalte plângeri formulate în petiție.

Zona culturală

Partidul Maghiar afirmă că crearea unei zone culturale în Transilvania, așa cum este ea stabilită prin decizia ministerială nr. 40.771 din 1924 ca și prin art. 159 al Legii asupra învățământului primar de stat din același an, și înglobând districtele Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Hunedoara, Turda-Arieș, Mureș-Turda, Odorhei, Ciuc și Trei Scaune, ar avea drept cauză mărturisită românizarea elementului român de-naționalizat dar scopul său ascuns ar fi nimicirea civilizației maghiare în această regiune. O astfel de supoziție din partea Partidului Maghiar nu se explică decât prin asociația de idei pe care cuvintele de „zonă culturală“ ar putea într-adevăr s-o evoce. Dacă aceste două cuvinte reunite par să exercite un fel de repulsie asupra Partidului Maghiar, aceasta este pentru că își amintește fără îndoială ce semnificau în 1917 aceste cuvinte, atunci când o astfel de zonă a fost creată de regimul maghiar din epoca respectivă. Acea „zonă“ implica suprimarea *tuturor* școlilor primare confesionale române din districtele Brașov, Făgăraș, Sibiu, Târnava Mare și din trei sectoare din districtul Hunedoara și transformarea lor în școli primare de stat cu limba de învățământ maghiară ca și crearea, în aceleași districte, a 800 de grădinițe pentru copiii preșcolari având limba de învățământ tot maghiara.

Avem de ce ne teme, fără îndoială, dar cu toate că termenii sunt identici, nu putem face nici o apropiere între cele două situații.

Pentru a ne explica mai bine, vom face și aici apel la cifre și vom prezenta cu această ocazie recensământul populației din 10 districte înglobate în „zona culturală“ română actuală, după naționalitățile care o compun și folosind statisticile maghiare din 1900 și 1910.

Pentru această demonstrație vom adăuga aceleași date pentru cele două districte Hajdu și Bekeș, situate în marginea acestei „zone culturale“ și care aparțin Ungariei.

Districtul Bihor		
	1900	1910
Maghiari	280.220	307.221
Germani	2.216	2.183
Slovaci	6.964	8.178

Români	236.114	261.494
Ruteni	68	186
Croați	112	123
Sârbi	8	63
Alții	1.433	2.684
Total	527.135	582.132
Analfabeți	60,9%	57,3%

Districtul Hunedoara

Maghiari	32.316	52.720
Germani	9.189	8.101
Slovaci	611	1.024
Români	257.013	271.675
Ruteni	697	606
Croați	111	195
Sârbi	56	146
Alții	3.845	5.674
Total	303.839	340.135
Analfabeți	78,7%	70,2%

Districtul Maramureș

Maghiari	42.403	52.956
Germani	47.449	59.552
Slovaci	545	503
Români	74.978	85.510
Ruteni	143.621	159.489
Croați	79	41
Sârbi	4	6
Alții	519	640
Total	309.598	358.705
Analfabeți	82,5%	78,2%

Districtul Sălaj

Maghiari	76.482	87.312
Germani	1.494	816
Slovaci	2.873	3.727
Români	125.451	136.087
Ruteni	46	52
Croați	6	5
Sârbi	4	6
Alții	937	12.135
Total	207.293	230.140
Analfabeți	72,4%	65,5%

Districutul Satu-Mare

Maghiari	209.935	235.291
Germani	11.177	6.041
Slovaci	404	398
Români	111.856	118.774
Ruteni	234	81
Croați	136	35
Sârbi	15	7
Alții	932	1.113
Total	340.689	361.740
Analfabeți	60,6%	54,1%

Districutul Turda

Maghiari	40.806	44.630
Germani	654	576
Slovaci	88	62
Români	116.833	125.668
Ruteni	53	8
Croați	2	10
Sârbi	2	3
Alții	2.141	3.418
Total	160.579	174.375
Analfabeți	77,2%	68,9%

Districutul Mureș-Turda

Maghiari	103.105	111.377
Germani	6.760	7.706
Slovaci	13	47
Români	65.538	70.192
Ruteni	9	172
Croați	99	18
Sârbi	2	8
Alții	2.570	4.553
Total	178.096	194.072
Analfabeți	64,8%	57,2%

Districutul Ciuc

Maghiari	110.963	125.888
Germani	1.062	1.080
Slovaci	43	85
Români	15.936	18.032
Ruteni	38	188
Croați	6	13

Sârbi	1	3
Alții	333	431
Total	128.382	145.720
Analfabeți	62,3%	51,1%

Districtul Trei Scaune

Maghiari	116.755	123.518
Germani	363	617
Slovaci	210	202
Români	19.439	22.962
Ruteni	98	144
Croați	12	15
Sârbi	1	14
Alții	383	607
Total	137.261	148.079
Analfabeți	51,2%	43,4%

Districtul Odorhei

Maghiari	112.607	118.458
Germani	2.225	2.202
Slovaci	19	33
Români	2.928	2.840
Ruteni	3	1
Croați	2	5
Sârbi	3	35
Alții	448	599
Total	118.275	124.173
Analfabeți	48,9%	41,2%

Districtul Hajdu

Maghiari	148.157	160.601
Germani	171	343
Slovaci	59	36
Români	86	90
Ruteni	10	4
Croați	2	3
Sârbi	-	4
Alții	121	35
Total	148.606	161.131
Analfabeți	37,3%	34,2%

Districtul Bekeș

Maghiari	201.619	219.261
Germani	6.190	6.048

Slovaci	64.467	66.770
Români	6.069	6.125
Ruteni	25	4
Croați	21	17
Sârbi	31	76
Alții	310	409
Total	278.731	298.710
Analfabeți	34,9%	31,1%

Din examinarea acestor date statistice reiese că:

a) Cu excepția a patru districte: Mureș, Ciuc, Odorhei și Trei Scaune, în toate celelalte populația română se găsește într-o zdrobitoare majoritate, mai ales dacă ținem seama că o mare parte dintre ungurii din vechile comitate Bihor, Sălaj, Satu Mare au trecut în Ungaria, în timp ce rutenii din Maramureș au devenit, în cea mai mare parte, cehoslovaci.

b) În districtele din zona unde populația română este majoritară, procentajul analfabeților este mai ridicat.

c) În districtele în exclusivitate maghiare sau în mare majoritate maghiare, cum ar fi Hajdu și Bekeș (care aparțin în prezent Ungariei), procentajul analfabeților este sensibil mai redus decât în districtele limitrofe Satu Mare și Bihor, cu populație în marea ei majoritate română.

Concluzia care se desprinde este aceea că statul maghiar avea mai multă grijă de instruirea maselor atunci când acestea erau maghiare. Acest lucru este și mai vizibil încă în districtele cu populație mixtă din regiunea secuilor (districtele Mureș, Ciuc, Trei Scaune, Odorhei) unde analfabeții se găsesc mai ales printre români.

Acum vom înțelege care este scopul pe care și l-a asumat legislatorul român atunci când a creat „zona culturală”; acela de a remedia această deplorabilă și dureroasă situație de inferioritate a elementului românesc, situație la care l-a condamnat politica vechiului regim ungar. Numai elementul românesc este vizat prin stabilirea zonei: elementul unguresc nu intră în discuție.

Pentru a ne da seama mai bine de intențiile legislatorului român, este cazul să mai adăugăm că:

În 1912, după 5 ani de la aplicarea legii „Apponyi”, 300 de școli profesionale românești din Transilvania, atât ortodoxe cât și greco-catolice, au trebuit să-și închidă porțile. Conform acestei situații, 61.652 copii români – după statisticile școlare maghiare din 1912 – n-au urmat în acel an nici un curs. Le-ar fi fost necesare în acea perioadă cel puțin 1.000 de școli în plus, cu tot atâția învățători. Desigur că nu în timpul războiului ar fi putut crește numărul învățătorilor români. În consecință, în 1918, Transilvania avea nevoie pentru populația sa școlară română de un număr masiv și considerabil de profesori pe care nu-i putea găsi imediat. A trebuit să-i caute, temporar cel puțin, în Vechiul Regat. Dar pentru a-i atrage pe aceștia, pentru a-i aduce să vină să locuiască la sate, chiar în cătune adesea izolate, era necesar să le ofere unele avantaje de ordin pecuniar.

Iată pentru ce s-a născut „zona culturală“.

Și dovada că este astfel este aceea că art. 159 incriminat stipulează că toate dispozițiile care favorizează personalul din învățământ nu vor fi valabile decât pentru o perioadă de 10 ani, începând cu intrarea în vigoare a legii și, prevăzând cazul în care chiar oferind aceste avantaje pecuniare nu s-ar fi putut recruta numărul de profesori necesari, articolul adăugă că „ministrul va avea dreptul să dispună, dacă crede necesar, ca toți elevii care și-au terminat cursurile Școlii Normale, să facă un stagiu de trei ani în școlile numitelor districte, înainte de a putea să-și aleagă un post în restul Regatului“. Am putea oare să credem că este amenințată cultura maghiară prin venirea, în școlile românești, a profesorilor atrași de prime sau obligați împotriva voinței lor să predea acolo? De altfel, toți profesorii al căror angajament de patru ani tocmai se sfârșește, conform art. 159, nu mai încasează suplimentul de salariu de 50% iar în ceea ce privește măririle automate prevăzute tot prin același articol, noul buget din 1931 le-a suprimat.

În rezumat, datorită faptului că „zona culturală“ înglobează un număr mai mare de districte cu majoritate românească – în special acelea care prezintă procentajul cel mai ridicat de analfabeți –, că ea a fost privită ca o perioadă tranzitorie de 10 ani, din care s-a scurs deja mai mult de jumătate, că după 4/5 ani de aplicare a început să se suprimă suplimentul de salariu care se introdusese, că se suprimă măririle automate ale acelorași salarii, și că, în final, școlile maghiare, atât de stat, cât și școlile confesionale, au crescut la număr pe teritoriul numitei zone, rezultă că temerea exprimată asupra acestui subiect de către Partidul Maghiar n-are nici cea mai mică justificare.

Explicațiile care preced ar trebui să fie mai mult decât suficiente pentru a pune în lumină această problemă a „zonei culturale“ dar petiția, care tratează despre „efectul zonei culturale în instrucțiunea plătită de stat“ (pagina 9), ne obligă să ne oprim încă un moment asupra acestui lucru. Într-adevăr, se pare că acest pasaj din petiție pare făcut să creeze o confuzie care este necesar să o înlăturăm. Citindu-l s-ar putea crede că în departamentele secuiești care fac parte din zona culturală, s-au adus profesori din Vechiul Regat pentru toate școlile de stat, ca urmare și pentru școlile maghiare. Ori, acest corp profesoral n-a fost adus decât pentru a deservi școlile românești, destinate populației române, populație care există chiar dacă numai în proporție de 1-15%, cum o recunosc petiționarii înșiși. Deci nu poate fi vorba de profesori care nu se pot face înțeleși de elevii lor, pentru că și unii și alții sunt în egală măsură români. Guvernul român insistă poate asupra acestui lucru mai mult decât s-ar cuveni dar trebuie ca această problemă să fie clarificată o dată pentru totdeauna.

În districtele secuiești există trei tipuri de școli:

- a) școli confesionale maghiare
- b) școli (sau secții) de stat în care limba de învățământ este maghiara și
- c) școli de stat românești.

În școlile din prima categorie nu găsim decât învățători maghiari care nu știu decât maghiara și foarte puțin româna.

În școlile din cea de a doua categorie găsim învățători minoritari maghiari care știu foarte puțin româna, adesea chiar deloc. Cum, totuși, în aceste școli, conform chiar prevederilor Tratatului minorităților, se învață de asemenea româna ca limbă, statul a fost obligat să numească ici și colo profesori români dintre care, de altfel, cea mai mare parte știe și maghiara.

În sfârșit, în școlile din a treia categorie nu predau decât profesori români.

Să ne fie permis aici să cităm câteva cifre privind școlile din a doua și a treia categorie, adică școlile de stat vizate de petiționari care se referă la districtele secuiești din zonă.

Există în tot districtul Ciuc 115 învățători români; cea mai mare parte funcționează în școlile românești din satele pur românești cum ar fi Bicaz, Bihor, Cerbul, Voslabeni, Ghimeș, Frumoasa etc. și numai un mic număr funcționează în școlile maghiare de stat pentru a preda româna ca urmare a necunoașterii suficiente a acestei limbi din partea colegilor lor maghiari. Dacă la acest număr de 115 învățători am dori să adăugăm pe cele 56 directoare românece din grădinițe, vom ajunge la cifra de 171 persoane. Dacă am admite că nici una dintre ele nu cunoștea maghiara, vom fi încă departe de cele câteva sute de învățători „numai din districtul Ciuc“, despre care vorbește petiția în josul paginii 9. Dar petiționarii nementiționând, de exemplu, decât districtul Ciuc – și am văzut aici despre ce este vorba – lasă să se subînțeleagă că situația ar fi aceeași, dacă nu și mai rea, în celelalte departamente secuiești din zonă. Ori, să luăm la rândul nostru, spre exemplu, districtul secuiesc Odorhei. Găsim aici 66 de școli primare confesionale maghiare cu 114 profesori minoritari maghiari și 97 de școli primare de stat cu 208 învățători dintre care 175 maghiari, unul german și de abia 32 români (pentru școlile românești), aceștia din urmă știind toți maghiara.

Situația este asemănătoare în celelalte districte Mureș și Trei Scaune. Iată-ne departe de invazia în masă a învățătorilor români în districtele secuiești despre care vorbesc petiționarii și, în opoziție cu aceștia din urmă, care se mulțumesc cu afirmații generale nesuținute de nimic, Guvernul român își permite să țină la dispoziția membrilor Consiliului, la prima cerere a acestora, tabele nominale cu tot personalul de învățământ, minoritar și român, din districtele sus-menționate, cu precizarea școlilor unde aceștia predau și, pentru învățătorii români din districtul Ciuc, cu mențiunea suplimentară asupra cunoștințelor lor de maghiară.

Manuale școlare anti-minoritare în școlile de stat

Dacă unele manuale școlare, cărți de lectură, de istorie sau altele, vorbind despre invaziile barbare citează pe huni sau pe maghiari menționând unele caracteristici ale acestor popoare scoase din cronicile timpului sau din manualele de istorie universală, acest lucru nu este făcut totuși cu intenția de a ofensa minoritatea maghiară, sau de a-i aduce un prejudiciu moral, ci pentru a ține cont de adevărul istoric admis în mod general.

Guvernul român recunoaște totuși că, pentru diverse motive de ordin moral și pedagogic ar fi bine să se scoată din unele manuale ceea ce ar putea să atingă sentimentele unei părți a populației sau ceea ce ar putea să contribuie la neînțelegeri între grupuri etnice locuind pe același teritoriu. De aceea, atunci când în primăvara anului 1930 a fost atenționat asupra acestei probleme de către petiționarii de astăzi, Ministerul Instrucțiunii Publice s-a grăbit să atragă atenția asupra acestui punct atât autorilor de cărți didactice, cât și Consiliului Permanent al Învățământului, care este îndreptățit să aprobe manuale școlare, rugându-i să țină cont de acest lucru. Ca urmare a acestei dispoziții, Ministerul Instrucțiunii Publice a interzis în cursul anului 1930 utilizarea unui manual de geografie, cu toate că acest manual fusese aprobat anterior sus-numitei dispoziții.

Guvernul român este cu atât mai în drept să-și exprime surprinderea cu cât petiționarii au crezut de cuviință să ridice această problemă în petiția lor, problemă pe care o ridicaseră deja în fața organelor școlare competente din România, primind deplină satisfacție.

Opresiunea limbii materne în grădinițe

Guvernul român s-a explicat destul asupra „zonei culturale“ pentru a nu mai reveni asupra acestui lucru; el se va mulțumi să discute aici afirmațiile de ordin concret aduse asupra acestui punct de către petiționari.

Ordinele ministeriale nr. 7707/923 și 61770/923, citate în petiție, se refereau la grădinițele comunale și nu la grădinițele confesionale maghiare. De altfel, aceste ordine au fost abrogate în mod expres prin Legea asupra învățământului privat din 1925 care permite comunităților confesionale sau culturale și chiar particularilor izolați să creeze grădinițe în care cursurile vor fi predate în limba maternă a copiilor. În ceea ce privește grădinițele de stat, este suficient să menționăm, cu titlu de exemplu, că în districtul Odorhei, statul întreține 36 de grădinițe cu 42 de directoare dintre care 22 maghiare care știu foarte puțin româna și 20 românce care vorbesc toate maghiara. Guvernul român ține la dispoziția membrilor consiliului un tabel cu toate grădinițele de stat din acest district, având numele, naționalitatea și confesiunea conducătorilor. Cât despre exemplul prezentat de petiționari privind grădinița de la Tușnad (pagina 12 din petiție), Guvernul român poate să aducă un certificat al primarului comunei atestând că directoarea grădiniței de stat din comună cunoaște maghiara atât ca limbă scrisă cât și ca limbă vorbită. Guvernul român este la fel de surprins de a citi (la aceeași pagină 12) că „numai în departamentul Ciuc s-au deschis, în 1929, 43 de grădinițe în care copiii nu înțeleg nici un cuvânt din ceea ce le spune învățătoarea care este venită din altă parte“, pe când în districtul Ciuc există în prezent, cu totul, 52 de învățătoare de grădiniță românce din care 12 vorbesc foarte bine maghiara iar celelalte 40 sunt repartizate numai în comunele în întregime românești cum ar fi Bicz, Corbul, Bihor, Voslabeni etc. sau unde populația este în marea ei majoritate românească cum ar fi Tulgheș, Ghimeș, Frumoasa etc.

În ceea ce privește amenzile pe care ar fi fost puși să le plătească mii de părinți maghiari pentru că au refuzat să-și trimită copiii în grădinițele românești, nu găsim la administrația financiară a districtului Odorhei (repetăm, cel mai maghiar dintre districtele Transilvaniei) nici o urmă de amendă percepută cu acest titlu pe toată durata anului 1930, până la sfârșitul lui noiembrie din acest an, dată la care a fost emis certificatul Administrației Financiare respective, care se găsește și el la dispoziția membrilor Consiliului.

Dar chiar în districtele în care, conform legii asupra învățământului primar și fără a se ține seama de rasă sau de religie, părinții au avut de plătit amenzi școlare pentru absențele nejustificate ale copiilor lor de la cursuri, aceste amenzi au fost, în cea mai mare parte, anulate ca urmare a ordinelor circulare ale Ministerului Instrucțiunii Publice care a ținut seama de situația economică destul de precară a familiilor în actualele împrejurări.

Cheltuieli de construcție și de întreținere ale școlilor de stat de limbă română care cad în sarcina minorităților

La această rubrică petiționarii se plâng că, prin lege, cheltuielile de întreținere a școlilor primare de stat cad în grija comunelor – cu excepția lefurilor personalului de învățământ care sunt în sarcina statului – iar în acest mod populația minoritară maghiară contribuie cu banii săi la întreținerea școlilor de stat, fapt care diminuează cu atât mai mult posibilitatea lor de a contribui la întreținerea școlilor private confesionale și ei cer, nici mai mult nici mai puțin, suprimarea acestei dispoziții legislative. Ne este greu să înțelegem. Dispoziția în cauză este de ordin general; ea se aplică pentru toate lumea, fie majoritari sau minoritari. Statul nu întreține numai școli de limbă română, dar am văzut în ce mare proporție, și școli de limbă maghiară. Românii din districtul Trei Scaune de exemplu, unde nu sunt decât 8 școli românești de stat, nu contribuie numai la întreținerea acestor școli ci și la cea a 100 de școli și 8 secții maghiare. Încă o dată, dispoziția este de ordin general. Să admitem ipoteza că statul este acela care ia în întreținere toate școlile primare (nu numai salariile personalului din învățământ cum este în prezent), ce s-ar întâmpla? În mod natural ar exista o creștere a sarcinilor statului și în consecință un supliment de impozite pentru a putea face față la aceasta. Acest impozit suplimentar deoarece va fi general, va atinge în mod necesar și populația minoritară maghiară. Ce-ar câștiga ea atunci? Numai dacă Partidul Maghiar n-ar pretinde ca în materie de contribuții minoritatea maghiară din Transilvania să aibă dreptul la un tratament preferențial, care să-i permită să refuze impozitul pentru toate sarcinile de care ea n-ar beneficia în mod direct. La câte aberații nu duce orbirea? De fapt, cheltuielile puse în sarcina comunelor sunt departe de a fi atât de ridicate cum ne face să credem lectura petiției; în regiunea secuiască în special nu trebuiau să se construiască noi localuri, deoarece existau aproape peste tot școli de stat deja sub

regimul maghiar. Cele câteva școli de stat nou construite s-au construit mai ales cu fonduri departamentale și prin contribuția statului care a furnizat lemn din pădurile care îi aparțin. În plus, noua lege asupra organizării și funcționării Ministerului Instrucțiunii Publice din 1 iulie 1930 a ușurat în special situația materială a școlilor confesionale minoritare. Într-adevăr, art. 186, aliniatul 4 al numitei legi stipulează că: „sumele afectate (pentru învățământ) în bugetul oricărei comune vor fi repartizate proporțional între toate Comitetele școlare ale comunei, fie de stat, fie private“. Ca urmare a acestui fapt, contele György Bethlen, președintele Partidului Maghiar, a adresat în numele partidului său, pe 23 octombrie trecut, o scrisoare Ministerului Instrucțiunii Publice prin care recunoaște că noua dispoziție, a cărei mențiune am făcut-o, îndeplinește obligațiile contractate de statul român în virtutea art. 10 din Tratatul Minorităților. Deci, nu mai este nevoie să ne oprim mai mult asupra acestui subiect.

Închiderea școlilor confesionale maghiare

Același capitol al petiției menționează și „închiderea unui număr mare de școli confesionale maghiare fără a da măcar motivele“. Guvernul român ar fi dorit să găsească câteva precizări, în lipsa cărora, el ar fi în drept, având în vedere generalitatea afirmației, să nu țină cont în nici un fel de aceasta. Totuși, pentru ca nici o îndoială să nu mai persiste asupra acestui subiect, Guvernul român a întreprins cercetări a căror rezultate le prezentăm mai jos:

În districtul Odorhei, adică în districtul cel mai maghiar dintre toate din Transilvania, dacă în 1918 existau 62 de școli confesionale maghiare cu 108 învățători, în prezent există 66 de școli cu 114 învățători; nu s-a închis decât o singură școală, situată la Corund, deoarece nu îndeplinea condițiile legale. În această comună Corund există, actualmente, o școală de stat maghiară cu 7 învățători care funcționează spre satisfacerea în întregime a populației locale, cum rezultă dintr-o declarație semnată de către locuitori și pe care Guvernul român o va ține la dispoziția membrilor Consiliului. În districtul Ciuc, dacă în 1918 nu existau decât 45 de școli confesionale maghiare, în prezent există 48. Patru școli, cele de la Remetea, Barzava, Nicolești și Tușnad, au suportat în acest interval schimbări trecătoare. Aceste 4 școli fuseseră înainte de 1918 școli de stat; după unire, datorită faptului că învățătorii care predau au refuzat să depună jurământul de fidelitate față de România, aceste școli au funcționat un timp ca școli confesionale. Ulterior, profesorii respectivi, revenind asupra deciziei și depunând jurământul, aceste școli au redevenit școli de stat în care se învață și în prezent limba maghiară. Nu este vorba, în consecință, de închiderea propriu-zisă a școlilor, ci mai degrabă de o întoarcere la situația anterioară. În districtul Mureș, aceeași observație: 129 de școli confesionale maghiare în 1918, 157 de școli actualmente. S-au închis, în cursul anilor 1923-1924, 4 școli cu totul, cele de la Breaza, Dumbrăvioara, Burghiu și Ilioara pentru abateri de la lege și de la regulamentele școlare și ca urmare a numeroaselor avertismente

primite. Aceste 4 școli nu fuseseră, de altfel, create de biserica reformată decât după 1918, cu intenția de a sabota școala de stat care exista acolo. În prezent, în fiecare din aceste patru localități menționate se găsește o școală de stat maghiară, având același corp profesoral ca pe timpul regimului ungar. Acest sabotaj n-a încetat încă complet, din nefericire; astfel, în ultimul timp, în octombrie 1930 la Satu Mare, la o reuniune a Partidului Maghiar, chiar a acestui Partid Maghiar, în plină ședință, deputatul Abrudbanyai Ede, raportor pe probleme de învățământ, vorbind despre învățătorii maghiari care predau în școlile maghiare de stat, i-a calificat drept renegați. Este vorba despre aceiași învățători care predau în aceleași școli și în aceeași limbă care, patrioți fiind sub regimul ungar, devin renegați în ochii Partidului Maghiar, având vina de a fi continuat să servească sub regimul român. Guvernul român renunță la orice comentariu.

În sfârșit, în districtul Trei Scaune, s-a observat în prima perioadă de la 1918 la 1930 o creștere cu 25 de școli confesionale maghiare al căror număr ajunge de la 21 la 46 pe când, pentru aceleași motive deja menționate mai sus, s-au închis în tot districtul patru școli improvizate. Și este locul să semnalăm că, 20 din cele 25 de școli nou create, au fost create în locuri unde, sub regimul maghiar, nu funcționau decât școli de stat care continuă să funcționeze și actualmente cu același personal de învățământ ca și în trecut. În consecință, și din acest punct de vedere școlile confesionale sunt în mod clar concurențele școlii de stat.

Mai rămâne de spus că, pe un teritoriu înglobând patru districte și o populație de aproape o jumătate de milion, au fost închise, de la unire, o duzină de școli confesionale, pe când în același interval de timp, numărul total al acestor școli pentru aceleași districte a crescut cu 60.

Rămâne o ultimă problemă înainte de a încheia acest capitol. Este adevărat că, începând cu anul 1925-1926 s-a introdus româna ca limbă de învățământ în școala normală de la Cristur (districtul Odorhei) dar Partidul Maghiar nu poate să ignore motivele. Statul român a menținut aici timp de șase ani consecutiv limba maghiară ca limbă de învățământ dar atunci când, ca urmare a sabotării acestei școli chiar de către mediile ungurești, numărul elevilor maghiari a scăzut până la a nu fi decât 5 sau 10% în raport cu colegii lor români, a trebuit să aducem această schimbare; dar aceasta nu înseamnă că nu se învață încă în prezent maghiara în această școală. În ceea ce privește școlile normale confesionale ale minoritarilor, atât cele maghiare cât și cele germane, legea asupra învățământului privat din 1925 le-a menținut pe toate în numărul în care existau atunci, fapt care, nu este nevoie să o spunem, permite să satisfacă tot necesarul de personal de învățământ pentru minoritari.

Învățământul în limba română în școlile primare luate de stat de la bisericile ungurești

Partidul Maghiar afirmă că, sub regimul ungar, un oarecare număr de școli primare confesionale au fost predate către stat cu condiția ca învățământul să fie în maghiară și pretinde ca statul român, care a intrat în posesia acestor școli pe

calea succesorală, să fie urmărit pentru a respecta această clauză, lucru pe care nu-l face, deoarece în toate aceste școli învățământul ar fi în limba română. Întâlnim aici, o dată în plus, o afirmație inventată: acest lucru îl vom putea constata imediat.

În districtul Mureș de exemplu, în toate școlile de această categorie din comunele Breaza, Dumbrăvioara, Gurghiu, Brâncovenești, Voivodeni, Ungheni, Miercurea Nirajului, Ilioara, Măgherani, Gălățeni, Panet, Baud și Sabed, se învață și astăzi în maghiară cu toate că în toate aceste comune, cu excepția a două dintre ele: Breaza și Sabed, s-au adăugat noi construcții ori s-au reclădit din cap până în picioare vechile construcții, fără contribuția bisericii minoritare respective.

Același lucru se întâmplă și în alte districte: Odorhei, Trei Scaune și Ciuc. În acest ultim departament nu există, de altfel, decât trei școli de această categorie. Tot ceea ce a făcut statul este de a adăuga, într-un oarecare număr de comune unde existau aceste școli, la școala maghiară care a fost menținută, o secție românească pentru populația română locală care, sub regimul ungar, fusese privată de școală.

Învățământul exclusiv românesc în 23 de școli secundare de stat din departamentele secuiești

Guvernul român își propune să examineze și aici, în detaliu, afirmațiile petiționarilor. El ține numai să rectifice, încă de la început și asupra unor puncte de detaliu, anexa 5, așa cum este ea prezentată de către petiționari. Se menționează acolo 2 școli primare superioare care nu există, cele din Ditrau (Ciuc) și din Baraolt (Trei Scaune). În consecință, problema se reduce la 21 de școli care rămân.

În districtul Maramureș conform recensământului ungar din 1910, existau 111.377 maghiari față de 70.192 români. Ori, pentru acești români, nu exista în tot districtul nici o școală secundară. Este natural că a trebuit să se remedieze această situație.

Astăzi se găsesc la Târgu-Mureș (capitală de departament) două licee de băieți și două gimnazii pentru fete în care se predă în maghiară și tot atâtea școli secundare în care se predă în română. Dacă ținem cont că populația maghiară, din district și, în special, din capitala de district a scăzut, ca urmare a unui număr oarecare de repatrieri în Ungaria, în special pentru funcționari și pentru garnizoană, rezultă că la o paritate a populațiilor corespunde o paritate în repartizarea școlilor secundare, fapt care nu este decât foarte just.

Să trecem la districtul Ciuc. În acest district există două comune urbane: Miercurea-Ciuc și Gheorgheni. Sub regimul ungar existau la Miercurea-Ciuc: un liceu confesional de băieți, o școală normală pentru băieți, și ea confesională, și o școală primară superioară de stat pentru fete iar la Gheorgheni: un liceu de stat pentru băieți și o școală primară superioară confesională pentru fete. În toate

aceste școli învățământul se făcea în mod exclusiv în maghiară. Pentru cei 18.032 români din district pe care îi menționează statisticile ungare, nu exista aici nici o școală secundară. Statul român a început în 1920-1921 prin a crea o clasă paralelă comună pentru băieți la liceul de stat din Gheorgheni și, respectiv, o alta pentru fete la școala primară superioară din Miercurea-Ciuc, pentru populația română din district dar a menținut integral învățământul în maghiară la clasele principale, cu același personal de învățământ ca și în trecut. Dar aici se repetă din nou același fenomen care s-a manifestat la școlile primare. Școlile de stat au fost sabotate și cea mai mare parte a elevilor maghiari au mers să se înscrie la școala maghiară confesională. Statul a fost adus în poziția de a închide, una câte una, clasele maghiare, din lipsă de elevi. La numărul infim care rămâne actualmente, profesorii maghiari predau maghiara ca altă limbă.

Pentru a ne da seama de situația existentă în această privință în districtul Ciuc, vom menționa că maghiarii din acest district au în prezent la dispoziția lor: un liceu confesional de băieți și o școală normală confesională pentru băieți la Miercurea-Ciuc; un gimnaziu confesional la Ditrau și un gimnaziu confesional pentru fete la Gheorgheni; iar românii dispun, dinspre partea lor, de un liceu de băieți la Gheorgheni și de un gimnaziu pentru fete la Miercurea-Ciuc.

Aceeași situație pentru districtul Trei Scaune unde cei 22.962 de români menționați de statisticile ungare din 1910 n-aveau la dispoziția lor nici o școală secundară. Pentru a ne ușura expunerea ne vom mulțumi să menționăm că actualmente, în acest district, ungurii au la dispoziția lor: două licee confesionale iar românii: o școală normală de stat pentru fete și două gimnazii pentru băieți și fete unde se învață de asemenea maghiara.

Nu putem deci spune că ar fi amenințată cultura maghiară din lipsă de instituții școlare adecvate dar s-a reparat nedreptatea comisă altădată față de elementul românesc care și el are dreptul la instruire.

Școlile confesionale maghiare în zona culturală

Petiționarii procedează și aici folosind afirmații de ordin general cu excepția a două puncte asupra cărora ne vom explica imediat. Ca răspuns la aceste afirmații generale, Guvernul român ține să declare, cu cea mai mare fermitate, că toate școlile confesionale, fie ele maghiare, germane sau române, sunt supuse aceluiași tratament și că acesta este stabilit prin legea asupra învățământului privat din 1925 și prin regulamentul relativ la aceasta. Ordinul ministerial nr.70.423 din 1926 de care se plâng petiționarii pentru că prevedea ca, în toate școlile confesionale maghiare, elevii să vorbească în română de trei ori pe săptămână, în timpul recreațiilor, prevede de asemenea – dar acest lucru petiționarii se feresc să-l adauge – că acesta nu se va aplica decât începând din anul viitor și numai *acolo unde și în măsura în care școlile vor crede că o pot face*. În consecință, aplicarea acestui ordin a fost lăsată la discreția școlilor înseși. El viza de asemenea toate școlile minoritare, nu numai școlile confesionale maghiare. Acest ordin a rămas, de altfel, literă moartă pentru că n-a fost

niciodată aplicat și statul nu s-a gândit niciodată să supravegheze aplicarea sa (faptul că acest ordin era facultativ, spunea deja destul) așa cum o probează două declarații recente (noiembrie 1930), pe care Guvernul român le ține la dispoziția membrilor Consiliului și care provin de la președinții celor două asociații de învățători minoritari, de confesiune catolică și reformată din districtul Odorhei, care declară că niciodată și nici un moment elevii școlilor minoritare n-au fost constrânși să vorbească în românește în timpul recreațiilor și că nu fac acest lucru niciodată.

Fixarea originii pe baza numelui

Asupra acestui subiect Guvernul român, găsindu-se în fața unei plângeri prezentată separat de către aceiași petiționari și la care a răspuns deja (a se vedea documentele C.451.1930.I), își permite să se refere la acestea.

Calificarea profesorilor, închiderea școlilor, educarea în comun etc.

Partidul Maghiar afirmă că Ministerul Instrucțiunii Publice nu recunoaște diplomele eliberate profesorilor minoritari la materiile naționale (limba și istoria română) de către universitățile neromânești, fără totuși a preciza despre ce universități este vorba. Guvernul român crede că este vorba de diplomele eliberate de către universitățile ungurești din Budapesta și Seghedin. Ori, diplomele eliberate de către Universitatea din Budapesta, anterior datei de 20 noiembrie 1921, sunt recunoscute legal; dar nu se pot recunoaște în prezent diplomele eliberate de cele două universități ungurești sus-menționate atunci când este vorba de limba, de istoria sau de geografia română, pentru bunul motiv că la Universitatea din Seghedin nu se predau aceste materii iar la Universitatea din Budapesta se învață, este adevărat, româna, dar într-un mod mai mult decât defectuos, fără a mai vorbi de atmosfera care domnește în aceste universități care, după părerea Guvernului român, nu poate crea acea stare de spirit de seninătate și de obiectivitate proprie învățământului.

Statul român nu numai că nu obstrucționează recrutarea profesorilor pentru școlile secundare minoritare dar, pentru a facilita acest proces, acordă adesea dispense care, din lipsă de profesori legal titrați, permit unor simpli profesori de școli primare minoritare să predea în școli secundare. El ține, cu titlu de exemplu, la dispoziția membrilor Consiliului o întregă listă de cazuri de acest fel.

Dacă confesiunile maghiare nu au încă în prezent în școlile lor secundare, în special pentru unele obiecte, dintre care franceza, corp profesoral calificat, aceasta nu ține decât de ele. Din 1918 până în 1930, adică în 12 ani, ele ar fi putut să-și crească două generații de profesori în universitățile din țară. În loc de aceasta, minoritatea maghiară a preferat să-și trimită copiii la universitățile maghiare din Seghedin și din Budapesta și numai de câțiva ani încoace, după ce s-a convins că în Ungaria nu existau locuri de muncă remunerate pentru ei, a consimțit să-i înscrie la universitățile din țară.

La fel de lipsită de fundament este și afirmația conform căreia Ministerul Instrucțiunii Publice ar fi refuzat să recunoască certificatele eliberate de școlile secundare minoritare maghiare, printre care unele seculare. Nu există actualmente în Transilvania nici o școală minoritară maghiară a cărei certificate să nu fie recunoscute de către stat. Se poate ca, uneori, în cazuri excepționale, de exemplu la Zalan, unde profesorii au fost acuzați de a fi comunicat elevilor lor subiectele tezelor, să se suspende eliberarea certificatelor temporar, până la sfârșitul anchetei. Dar nu poate fi vorba de cazuri cu totul excepționale care se pot întâmpla și în școlile de stat.

Educarea în comun a elevilor ca și funcționarea profesorilor-bărbați în școlile secundare pentru fete și, invers, a profesorilor-femei în școlile secundare pentru băieți, sunt efectiv prohibite în principiu, prin lege. Dar ceea ce miră mai mult este de a vedea că Partidul Maghiar protestează contra acestei dispoziții, în timp ce, mai ales față de școlile minoritare ungare, Ministerul Instrucțiunii Publice s-a arătat cel mai liberal în a le acorda dispense. Chiar legea a fost în această privință mai puțin restrictivă decât pentru școlile de stat. Astfel, art.108, al.3, din Legea asupra învățământului privat din 1925 prevede că: „Profesorii bărbați care, în momentul intrării în vigoare a acestei legi, predau în școlile confesionale de fete, vor putea să continue să predea până când vor ieși la pensie“.

Art. 35 din Legea asupra învățământului secundar prevede că: „în liceele de fete, corpul profesoral, cu excepția profesorilor de religie, nu se va compune decât din femei. În gimnaziile de băieți, profesorii și maiștrii de dexterități (înțelegem prin acestea muzica, gimnastica, desenul, caligrafia, lucrările manuale etc.), cu excepția profesorilor de gimnastică, vor putea fi femei în lipsa profesorilor bărbați. În clasele superioare ale liceelor nu vor fi admiși totuși decât profesori bărbați. *Aceste dispoziții nu se aplică în școlile private care au drept de a fi publice, atâta vreme cât ele ar putea să atingă pe profesorii bărbați sau femei care predau în numitele școli în momentul punerii în vigoare a prezentei legi*“.

Guvernul român constată cu regret că nici aici, nimic nu poate să satisfacă Partidul Maghiar. Este adevărat că Ministerul Instrucțiunii Publice, în virtutea dreptului de control pe care îl are și mai ales exercitându-și obligația de control ce îi revine, insistă pentru ca toate obiectivele prevăzute în programele analitice să fie predate de profesori calificați; dar nu este mai puțin adevărat că, în fața unor cazuri de forță majoră, el se vede constrâns să acorde unele dispense. El se folosește de acestea dând dovadă de un înalt grad de liberalism în raport cu școlile confesionale.

El este chemat în egală măsură să vegheze ca fiecare școală să aibă localul său propriu, instalat în condiții igienice dar, contrar a ceea ce se afirmă în petiție, nici o școală secundară minoritară n-a fost închisă: *nici una*.

Ce s-a declarat în 1925 de către Ministerul actual al Instrucțiunii Publice

Partidul Maghiar vrea să folosească un discurs pe care ministrul actual al instrucțiunii publice, la acea dată senator al opoziției, l-a pronunțat în 1925, cu

ocazia discutării legii asupra învățământului privat. Ori, pentru a ne da seama în întregime de sens ar trebui să considerăm discursul în întregime și nu să ne mulțumim cu un citat redus la două cuvinte. Dacă recitim acest discurs putem constata că ministrul actual, făcând în acea perioadă critica legii, pune în relief părțile ei bune și de asemenea ceea ce i se părea lui că ar fi trebuit să fie modificat. Termenul de „măsuri draconice“, de care el s-a folosit cu această ocazie, se referea la unele măsuri cum ar fi taxele de examen, de două ori pe an, la care erau supuși elevii, instruiți în familii sau în școli private și de asemenea condițiile materiale care se cereau pentru crearea școlilor private, în special dovada prealabilă a existenței fondurilor suficiente. Ori, aceste două măsuri contra cărora s-a ridicat în acea perioadă ministrul actual al instrucțiunii publice, nu vizau școlile profesionale. Într-adevăr, școlile profesionale dobândind toate, prin lege, dreptul de a fi publice, elevii lor nu sunt obligați să-și treacă examenele de două ori pe an la școlile de stat, ceea ce îi dispensează de plata dublului taxei combătute de ministrul actual; în ceea ce privește dovada de fonduri prealabile, bisericile minoritare au fost scutite prin reglementările legii în chestiune care prevede la art. 13, lit. d), al.4 că: „pentru școlile private profesionale ca și pentru cele aparținând comunităților religioase, este suficient ca fondatorii școlii să declare că posedă fondurile necesare pentru întreținerea lor“.

Pe de altă parte, la legea respectivă au fost aduse în ultimul timp multe ameliorări și facilități asupra unor puncte de detaliu. Deci contradicția prin care Partidul Maghiar pare că vrea să-l încolțească pe ministrul actual al Instrucțiunii Publice nu există.

Învățământ bilingv în școlile profesionale ale minorităților

Titlul capitolului denaturează deja adevărul. Nu poate fi vorba de învățământ bilingv pentru că numai câteva obiecte: limba, istoria și geografia română ca și instruirea civică sunt predate în română; toate celelalte cursuri sunt predate în limba minorității respective. Chiar obiectele vizate mai sus nu sunt predate decât în a treia sau a patra clasă primară și în a treia și a șaptea clasă la ciclul secundar. La bacalaureat, candidații minoritari nu sunt obligați să răspundă în română decât la materiile pe care le-am specificat; pentru toate celelalte obiecte de învățământ atât la probele orale cât și la probele scrise, ei se exprimă în limba lor maternă și sunt examinați de profesori care cunosc bine această limbă.

Legea asupra învățământului secundar este categorică asupra acestui punct: Art.21. „Elevii care au urmat cursurile unui liceu cu limba de învățământ alta decât româna, își vor putea trece examenele la materiile științifice în română sau în limba de învățământ a liceului respectiv. În vederea acestui scop, Comisia de examen va cuprinde profesori de specialitate cunoscând deopotrivă limba minoritară respectivă, în așa fel încât să fie în măsură să examineze în această limbă. În caz de imposibilitate Comisia se va completa cu unul sau doi profesori care vor examina în limba minoritară“.

Cât despre afirmațiile vagi, de pretinse abuzuri și persecuții la care ar fi fost supuse școlile confesionale dinspre partea agenților administrativi din subordine sau a jandarmilor fără să fie citat nici măcar un singur caz concret, Guvernul român crede, pentru demnitățile însăși a Partidului Maghiar, că nu trebuie să spună mai mult.

Tratamentul inegal față de școlile confesionale române

Guvernul român își impune să nu urmărească pe petiționari în ceea ce privește viața școlilor confesionale românești sub vechiul regim ungar. Este vorba aici de un trecut prea dureros pentru ca Guvernul român să nu reziste să-l evoce în astfel de împrejurări. Atingem în acest capitol mai multe probleme care va trebui să le tratăm una câte una; dar înainte de a o face, Guvernul român ține să repete, o dată în plus, că legea, reglementările, dispozițiile ministeriale nu fac nici o discriminare între școlile confesionale minoritare sau românești. Toate sunt supuse aceluiași tratament ca și școlile românești ale Asociației Femeilor Ortodoxe (6 licee, 2 școli comerciale și 2 școli primare).

Atunci când bisericile românești din Transilvania, fie ele ortodoxe sau greco-catolice, vor să creeze școli confesionale, trebuie să se supună aceluiași legi și regulamente ca și celelalte confesiuni.

Partidul Maghiar face caz de situația celor 4 școli secundare românești din Transilvania, considerând că au un tratament diferențial. Se înșală și, desigur, nu poate să nu știe acest lucru. Iată cum se pune problema. În 1918, statul român, pentru a face față necesităților momentului care cerea intensificarea educației maselor românești din Transilvania, ținute în obscurantism de un regim străin, a luat în grija sa pe toți învățătorii școlilor primare confesionale românești; dar, din lipsă de timp și mijloace financiare pentru a construi școli noi, i-a lăsat să funcționeze în vechile localuri. El a acționat în același mod față de 4 școli secundare confesionale românești aflate la Beiuș, Blaj, Brașov și Brad. Statul a luat în grija sa corpul profesoral care a continuat să funcționeze în vechile localuri. Această reluare o dată efectuată, o lege specială a intervenit ulterior reglementând raporturile dintre stat și bisericile proprietare ale numitelor școli. A fost un caz special și proba constă în faptul că a fost necesară o lege specială; dar nu este vorba aici despre dreptul comun. Ori, în afară de cele 4 cazuri prevăzute printr-o lege specială, confesiunile românești rămân supuse dreptului comun ca și celelalte, tot așa cum s-a mai spus și în cazul așezămintelor școlare ale Asociației Femeilor Ortodoxe.

Partidul Maghiar mai obiectează și în privința faptului că statul impune bisericilor ungurești plata profesorilor și învățătorilor ca și cum aceștia ar fi ai lor proprii, când, pe de altă parte, el le refuză orice subvenție anterioară anului 1929. Citind această petiție s-ar părea că obligația în chestiune care are legătură cu salariile personalului din învățământ, ar fi specială pentru bisericile ungurești. Ori, această obligație are un caracter general și se aplică tuturor școlilor private, așa după cum se arată fără prescurtări în textul legii (art.30 al Legii asupra

învățământului privat). Este o dispoziție care a fost luată pentru a asigura personalului de învățământ al școlilor private condiții de viață demnă, în interesul chiar al învățământului.

Cu toate că prevederile legii sunt obligatorii, Ministerul Instrucțiunii Publice, ținând cont de situația materială a bisericilor care e uneori dificilă, a admis deja în 1926, prin ordinul nr. 156.431, că: „pentru o perioadă de tranziție profesorii școlilor minoritare private ar putea să nu fie plătiți tot atât de mult ca cei de stat, încercând totuși să se apropie progresiv de această limită legală”.

În ceea ce privește contribuția statului la instituțiile culturale minoritare, pe care petiționarii o reduc la zero, ea este departe de a fi neglijabilă, chiar în afara subvențiilor recunoscute de către petiționarii înșiși că ar fi fost date în 1929 și 1930.

Astfel statul român, încă o dată, în afara subvențiilor care poate să le acorde, întreține în mod normal din bugetul său seminariile confesionale minoritare ca și personalul administrativ și de cult a fiecăreia dintre confesiuni. Cifrele vor putea spune ce reprezintă aceasta pentru anul care tocmai s-a sfârșit:

Pentru seminariile confesionale minoritare:

Seminariile catolice din București și din Iași	1.774.700
Institutele catolice din Alba Iulia și din Timiș	2.747.700
Episcopia reformată din Cluj	1.953.500
Episcopia unitariană din Cluj	1.644.672
Seminarul musulman din Medgidia	2.388.100
Total lei	10.508.772

Pentru personalul administrativ de cult și minoritar:

Episcopia catolică Alba Iulia	2.524.766
Episcopia catolică Timișoara	2.228.728
Episcopia catolică Oradea	156.104
Episcopia catolică Satu Mare	157.500
Arhiepiscopia catolică București	1.016.706
Episcopia catolică Iași	762.720
Personalul cultului catolic și armean	48.969.600
Episcopia reformată Cluj	1.480.870
Episcopia reformată Oradea	741.840
Episcopia unitariană Cluj	983.496
Episcopia luterană Sibiu	1.415.880
Supraintendența bisericii presbiteriene maghiare Arad	418.440
Cultul reformat, personalul parohiilor	64.653.140
Cultul reformat, retribuția preoților	180.000
Cultul unitarian, personalul parohiilor	8.833.335
Cultul unitarian, retribuția preoților	36.000
Cultul luteran, personalul parohiilor	20.923.594

Cultul luteran, retribuția preoților	57.000
Moschee și muftii	12.245.300
Total lei167.785.019

Fie, cu totul, aproape 180 de milioane de lei anual.

În timpurile atât de grele ca cele pe care le trăim și în care orice trezorerie se resimte, Guvernul român își impune, fără a răspunde adversarilor săi, un sacrificiu considerabil, pentru că îl consideră just și necesar și ar fi cel mai fericit ca împrejurările să-i permită să facă mai mult. Cât despre așteptarea ca eforturile sale să fie recunoscute de către Partidul Maghiar, regretă că nu poate să nutrească această speranță.

După explicațiile care au fost date, Guvernul român este de părere că nu mai există nimic demn de reținut din plângerea prezentată de către Partidul Maghiar.

Binevoiți să primiți, domnule Secretar General, asigurarea înaltei mele considerații.

MINISTRU,

DIRECTOR,

Domniei sale,
Domnului C. Antoniade
Ministru Plenipotențiar al României la Geneva

88

1931 ianuarie 19, Miercurea Ciuc

Poliția de reședință Ciuc Personal-Confidențial
Nr. 50 din 19 ianuarie 1931

Domnule Prefect,

Avem onoarea de a vă raporta următoarele:

Activitatea și propaganda ce dezvoltă Partidul Maghiar în acest județ atât la sate cât și la orașe nu este o propagandă pașnică de partid, ci o agitație iredentistă care tinde la subminarea temeliiilor statului român. O adevărată politică horthystă, care caută pe toate căile posibile a infiltra în populația minoritară de la sate și orașe ura contra ordinei de stat. Caută a contribui la greaua situație economică și financiară în care se zbate astăzi statul român pentru a putea dovedi în fața puterilor străine incapacitatea de conducere a elementului dominant.

Intenția lor este de a pregăti populația minoritară de la sate și orașe în așa fel ca la un moment dat, la care ei se așteaptă, să poată da o lovitură decisivă contra statului român.

Ei încearcă a provoca ura neîmpăcată între românii din Vechiul Regat și cei din Transilvania, ca astfel scopul urmărit de ei să fie mai ușor de realizat.

În slujba lor perfidă stau toți preoții și învățătorii confesionali și toți intelectualii din provincie, asemenea meseriașii și comercianții minoritari.

Pe armenii și evreii din județ, care nu aderă la politica lor horthystă și care îndrăznesc a se numi ca atare, îi persecută cu diferite ocazii, și aceștia, mare parte fiind meseriași și comercianți, decât să fie boicotați de elementul secuiesc preferă mai bine să-și exprime sentimentele de a fi și ei de origine unguri.

Toate întreprinderile forestiere, comerciale și industriale din județ sunt în mâna ungarilor, evreilor și armenilor maghiarizați.

Funcționarii de sub era maghiară care din ura ce-i predomină față de români nu au depus la timpul său jurământul de fidelitate statului român, ocupă diferite funcții pe la întreprinderile din județ.

Când s-a resimțit criza financiară, în urma propagandei Partidului Maghiar și a agitatorilor lor, mare parte din comercianți au cerut moratorii, fără a fi cazul.

Meseriașii și industriașii au depus brevetele și acum continuă a lucra pe sub ascuns spre a fi scutiți de plata impozitelor către stat.

Fabricile forestiere au încetat lucrul și au dat drumul muncitorilor și suntem bine informați că unele întreprinderi cu mai multă bunăvoință ar fi putut continua lucrul dacă nu ar fi atinși de politica dușmănoasă a iredentiștilor maghiari, dar au dat drumul muncitorilor rămânând pe loc funcționarii, crezând că acuma activitatea și propaganda conducătorilor comuniști își va face efectul și statul român va cădea în ghearele comuniștilor de peste Nistru. Accentuăm că puținii funcționari români de la aceste întreprinderi au fost și ei concediați fără motiv.

În orașul Gheorghieni au înființat o asociație numită „Kis gazda Kör” (Cercul micilor gospodari) al cărui număr de membri crește încontinuu și care are drept scop gruparea elementelor de la sate pentru a fi mai ușor de condus și sub pretextul că fac adunări din sfera lor economică, să poată dezvolta și mai mult ideile iredentismului.

Domnule prefect! acest raport ar fi prea lung dacă am trece la detalii.

Credem că este suficient a arăta numai unele evenimente și mișcări iredentiste, care pot învedera cele raportate de noi mai sus.

Adunările, conferințele și consfăturile conducătorilor iredentiștilor maghiari se țin lanț. Pe la cazinourile maghiare, la mese comune, nuntă, serate etc. nu se poate observa nici un român sau dacă întâmplător se abate vreun român pe acolo, a încetat orice discuție, făcând gesturi de desconsiderare și de sfidare, dându-i a înțelege că localul nu este pentru el și făcându-l să plece cât mai repede.

La un bal din comuna Sântimbru preotul romano-catolic numit Kovacs Balazs a pâlmuț și a dat afară din localul petrecerii doi tineri români, care

urmând a fi încorporați, crezând că acuma a sosit momentul de a-și putea exprima și ei sentimentele lor de români, au spus muzicanților să le cânte un cântec românesc „Hora Unirii“.

Agentul de siguranță Petcu Iosif a fost dat afară din cazinoul maghiar din localitate și legitimat cu concursul unui judecător de origine maghiară, chiar în prezența publicului minoritar deși era cunoscut de unii maghiari din localitate, descoperindu-l din calitatea de agent acoperit al acestei poliții.

Notarului Lascu din comuna Ditrău de fel tot din acest județ, dar de origine română i s-a spus direct în față, că nu va putea fi niciodată ales notar definitiv al comunei Ditrău din cauză că este român, iar ei – ungurii – vor cu orice preț un ungur.

Unui învățător de stat din comuna Tomești, de origine ungur, care a avut curajul de a declara adevărul în fața organelor anchetatoare, că fostul profesor de la Liceul de stat din Miercurea Ciuc numit Tamaș, cu ocazia unei adunări școlare a vorbit populației din comună chestiuni care erau în contradicție cu interesul național românesc, i s-a dat numele de ungur renegat, figurând apoi numele lui prin toate ziarurile minoritare din județ, pentru a fi cunoscut ca atare de toți secuii.

Am vorbit mai sus de ura ce intenționează a infiltra cei de la conducerea iredentismului între frații români și pentru a dovedi și această afirmație a noastră dăm mai jos un mic extras din ziarul „Székely Szó” nr.46/1930 ce apare la Gheorghieni:

„În loc de muncă solidă a venit infectul din Regat, lupta înverșunată a imoralității Orientului, cu Ardealul apusean, liber, moral și cu toată forța sa brutală voiește a învinge pe acesta. Toată murdăria Orientului năvălește asupra Ardealului și a poporului său care stă santinela neclintită la porțile Apusului. Rezultatul nu putea să fie altul. Falimentul complet al moralei, economic și cultural“.

Domnule prefect! Subsemnații, ca șefi ai autorităților menite a veghea la ordinea și siguranța de stat, reprezentând interesele națiunii în acest județ, cuib de iredentiști și comuniști periculoși, ne ținem de a noastră sfântă datorie a vă semnala aceste cazuri, care mergând, progresând pot aduce statului român o situație la care nu se așteaptă.

Oare care poate fi rezultatul activității noastre față de aceste curente iredentiste. S-a redus la minimum. Trebuie să recunoaștem această stare de lucruri, deoarece nu avem nici un mijloc de a putea câștiga – prin organele noastre bine cunoscute de toată lumea – informațiile necesare; nu se face contrainformație, nu avem informatori, deoarece nu avem sumele necesare în această privință cu care am putea acționa. Poliției i s-a sistat plata sumelor de reprezentație, sumele necesare pentru informații și nici chiar permise de călătorie gratuită pe căile ferate nu avem decât unul singur la Poliție.

Vă rugăm, domnule prefect, să binevoiți a atrage atenția autorităților în drept asupra acestui caz și asupra stării excepționale a acestui județ unde, în baza

informațiilor ce deținem, poate izbucni în tot momentul o surpriză neașteptată – și a interveni pentru a ni se pune la dispoziție sumele necesare cheltuielilor ce avem de făcut cu câștigarea informațiilor și cu deplasările în județ.

Șeful Poliției de Reședință Ciuc,
ss.indescifrabil

Comandantul Legiunii de Jandarmi,

ss. Căpitan Angelescu

Domniei sale, domnului prefect al Județului Ciuc.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 256/1931, f.2-7

89

1931 ianuarie 28, Timișoara

Magyar Párt Temes-Torontálmegyei Elnöksége
Timișoara–Temesvár I, Str.Eugen de Savoya, Jenőherceg-utca 8

Temesvár, 1931, január 28

371/1931

Az Országos Magyar Párt tisztelt elnökségének és tisztelt parlamenti csoportjának

Kolozsvár–Bukarest.

Az utóbbi időben: a hivatalos sváb párthoz, a német-sváb népközösséghez való viszonyunk rendkívül barátságatalanná vált és a német-sváb népközösség hivatalos lapjában, a Banater Deutsche Zeitungban sorozatos támadó cikkekkel igyekeznek izgatni a sváb népet a magyarság ellen.

Amidön erre vonatkozólag néhány ujságpéldány mellékelten bemutatunk, tájékoztatás céljából van szerencsénk az ügy állásáról a következőket jeleteni:

A német-sváb népközösség hivatalos vezetősége már régóta a román nemzeti parasztpárt karjaiba vetette magát és a hormánytámogatásban elbizakodva bennünket meglehetősen fölényes hidegséggel kezelt, abban a hiszemben, hogy a Bánságban a csekély számu magyarság a román és német tömegek mellett ugy sem sokat számít. Ez a magatartás különösen észlelhető volt Temes-vármegye közigazgatásában, ahol több esetben maguk a románok előzékenyebbek voltak hozzánk, mint „kisebbségi testvéreink“, a svábok, akik szerény kívánságaink teljesítésével egyáltalában nem törődtek. Így például midön a vármegyei tanácsban a magyar gazdakörök részére segélyeket kértünk, a svábok ezt ellenezték, ellenben a románok megszavazták. A vármegyei állandó választmányynak póttagja dr. Aczél Oszkár elnöki tanácsstagunk, akinek azonban sohasem adtak alkalmat, hogy adott esetben befolyhatott volna az ügyek intézésére.

Január 10-én ment végbe Temesvárott a megyei mezőgazdasági kamara tanácsának megválasztása, amelynek idáig egy magyar tagja volt: báró Ambrózy Andor elnökünk. A kamara irányítása ezideig teljesen sváb kézen volt: névleg Vidrighin Stan CFR vezérigazgató volt az elnök, az ügyvezetést azonban dr. Reiter Imre sváb szenator intézte . Mikor tehát a kamarai választásokra került a sor, az elemi igazságosság azt követelte volna, hogy a megválasztandó 30 tagból legalább egy-két magyarnak is ajánljanak fel helyet a hivatalos listán. A német-sváb népközösség azonban és a román kormánypárt teljesen mellőzni akart bennünket és semmiféle ajánlattel nem jött kosszánk. Mint most utólag megtudtuk, ezt dr. Muth Gáspár szenator magatartása idézte elő, aki rendkívül haragszik Magyarországra az ott állítólag egyes sváb vezetők ellen megnyilvanuló „társadalmi terror“ miatt, ami dr.Mühl Henrik bonyhádi orvos esetében érvényesülne a svábok szerint.

Látván a kormánypárt és a svábok magatartását, az utolsó pillanatban egy román-német ellenzéki csoporthoz csatlakoztunk, melynek vezetője, Dascal Eugen volt ostrákmagyar tengerésztiszt, a bánsági kormányzóság, egyik kisebb állású tisztviselője, az ellenzéki érzelmű, minden eddigi politikai párttól független románok és németek nevében rendkívül barátságosan közeledett hozzánk, felkérve bennünket az ő csoportja támogatására. Noha Dascalnak komolyan megszervezett pártja még nincs, ő maga is szegény ember, akinek még nyomtatvány költségre sem futotta a pénzéből egyrészt hogy téljesen képviselő nélkül ne maradjunk, masrészt hogy e röpróbat provokáljunk, csatlakoztunk a Dascal-csoporthoz, amely különböző technikai akadályok miatt mindössze tiz jelöltet tudott állítani, köztünk egy magyart is, a mi jelöltünket: Hekler Gyula kécsai földbirtokost.

Mi nem akarván tulságosan kiélezni a dolgot, csak arra utasítottuk magyar tagjainkat, valamint a bolgár szavazókat, hogy a tiz közös jelöltre okvetlenül szavazzanak le, ezeken kívül azonban még tetszés szerint szavazhatnak a hivatalos listából is husz jelöltre, akiknek személyét nem neveztük meg.

Körülbelül harminc magyar szavazat adathatott le a kamarai választáson ez azonban eldöntötte a választás sorsát. Az ellenzéki tiz jelöltre kilencz bekerült a tanácsba, köztük Hekler Gyula magyar jelölt is, ellenben a román nemzeti parasztpárt és a német-sváb népközösség legismertebb korifeusai csufosan kibuktak. Kibukott az eddigi elnök: Vidrighin Stan, továbbá dr. Pascu szenátor, dr. Subțire megyei párttitkár, az ifjú Taranisták elnöke, dr. Reiter Imre sváb szenátor, egy sváb állatorvos, a megyei állategészségügyi felügyelő, stb. A kimaradt egyetlen ellenzéki jelölt, a sváb Friedman is csak azért bukott ki, mert elhíresztelték, róla, hogy zsidó.

Ha bár az egyetlen magyar tanács tag bekerülése a mezőgazdasági kamarába nem tulságosan jelentős esemény, azonban igen nagy dolog a román nemzeti parasztpárt és a német-sváb népközösség vezető embereinek a csufos bukása, amit jórészen a mi magatartásunk idézett elő. Dascal pártirodánkban ütötte föl a választás idején a tanyáját, ide rendelte be az embereit, és a mi primitív sokszorosító gépünkön gyártotta a felhívásait.

Természetesen a nagy kudarc után roppant harag fogta el a sváb vezetőket és a vármegyei állandó választmány sváb tagja. Pierre mérnök egy magánbeszélgetés alkalmával ki jelentette dr. Aczél tanács tagunknak, hogy a svábok ott ütik a magyarokat, ahol tudják.

Ez legálabb nyílt színvallás volt, hiszen idáig is lipten-nyomon éreztük, hogy a svábok a mi bőrünkön igyekeznek a román kormáypárt segítségével előnyökhöz jutni. Ma már azt mondhatjuk róluk, hogy szöröstül-borostul eladták magukat a román nemzeti parasztpártnak, és nekünk rosszakaratú ellenségeink.

Ez a viszony megnyilvánult a múlt havi orvoskamari választások alkalmával is, amidőn a sváb orvosok csoportja elárulta a közös hisebbségi orvosblokkot minden előzetesen hangoztatott becsületbeli ígéret ellenére is, és beadta derekát a román terrornak, lehetővé tévén a románoknak, hogy az orvoskamara 5 vezetője közül három román legyen.

Nemrég Gyér községben, amelynek lakossága nagyobb részben német és szereb, s egész kis részben magyar, ottani lelkes magyarpárti vezetőink intervenciójára egy magyar jegyzőt választottak meg. A román és német jelölt előtt. A közsékből, sváb deputáció is jött be a prefekturára a magyar jelölt érdekében, és dr. Muth Gáspárt felkérték az ügy

támogatására. Dr. Muth Gáspár ezt megtagadta és szemrehányást tett a sváboknak, hogy miért szavaztak a magyar jegyzőre? / Megjegyezzük, a sváb jelölt egy részeges, megbízhatatlan ember volt/ Most aztán a prefektus az egyetlen szavazatot nyert román jelöltet akarja kinevezetni jegyzőnek, hála a német-sváb népközösség kisebbségi szolidaritásának.

Igy állván a dolgok, most már mi is elérkezettnek látjuk az időt, hogy megmutassuk önöket. Jó alkalom volt erre a híres Remarque-film előadásának kérdése, ami ellen a német-sváb népközösség Temesvárott vehemensen tiltakozott, arra hivatkozva, hogy a film német nemzeti érzést sért. A szociáldemokraták a kommunisták, a cionisták és a helybeli magyar lapok pedig/ugy a Temesvári Hirlap, mint a Déli Hirlap/ a film előadása, vagy legalább előzetes bizottsági bemutatása mellett foglaltak állást.

Ebben az ügyben a mult tanácsülésen szavazás volt és a Magyar Párt a film előzetes bizottsági bemutatása mellett szavazott. Az eredmény az, hogy a Magyar Párt, a szociáldemokrata párt, a kommunista párt, a cionisták és három román szavazat segítségével a német-sváb népközösség és a román nemzeti parasztpárt 22-12 arányban kisebbségben maradt, úgy hogy a Remarque-film ügyének tárgyalását rendkívüli közgyűlésre tűztük ki.

A Bánságban a német-sváb népközösség elvesztette népszerűségét és osztozik fegyvertársa: a román-nemzeti parasztpárt sorsában. Már az egy év előtti vármegyei tanácsválasztások alkalmával feltűnő jelenség volt, hogy az ellenzéki sváb csoport több mint 10.000 szavazatot kapott, és dr. Muth Gáspár pártja vezére szülőfalujában is kisebbségben maradt. Azóta a helyzet még csak rosszabbodott a német-sváb népközösségnek, és nagyon valószínű, hogy a legközelebbi politikai választások alkalmával csufos kudarcban lesz részük. Temes megyében két román nemzeti parasztpárti szenátort közjegyzőnek neveztek ki, de hir szerint csak a községtanácsig választól által megválasztott szenátor mandátumára fognak választást kiírni, a másokra nem mernek. Általános választás esetén egy magyar barát német származású jelölt a Magyar Párt és a svábság jelentős tömegeinek támogatásával, ha a román pártok megoszlanának, a győzelem reményével vehetne fel a választási harcot.

A szatmári kérdés mellett most már a svábok bánási magatartása is azt tanúsítja, hogy a Magyar Párt helyes utat követ, ha a hivatalos német-sváb népközösség gyengítésére és megbuktatására törekszik.

Kérjük ezt a jövőbeli politikai orientálódásnál figyelembe venni.

Magyar testvéri üdvözlettel:

főtítkár

elnök

Directia Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond Partidul Maghiar, dosar 2/1931, f 3-4

Președinția Partidului Maghiar din Județul Timiș-Torontal
Timișoara, str.Eugen de Savoya nr. 8

371/1931

Timișoara 28 ianuarie 1931

Președinției Partidului Maghiar «din România»
și onoratului grup parlamentar

Cluj-București

În ultima vreme relațiile noastre oficiale cu Partidul Svab și cu Comunitatea germano-șvabă s-au înrăutățit foarte mult iar în organul oficial de presă în „Banater Deutsche Zeitung“ printr-o serie de articole agresive se ațâță populația șvabă împotriva maghiarilor.

Anexând câteva exemplare din ziarul amintit, pentru edificare, am onoarea să vă informez asupra situației:

Conducerea Comunității germano-șvabe s-a orientat de mai mult timp spre Partidul Național-Țărănesc român și înfumurată de sprijinirea guvernului ne-a tratat cu o răceală superficială fiind încredințați că numărul restrâns al maghiarilor din Banat nu contează prea mult față de mulțimea românilor și germanilor. Această atitudine s-a putut observa mai ales în administrația județului Timiș unde, în mai multe cazuri, românii au fost mai simțitori față de noi decât „frații noștri minoritari“, șvabi, pe care nu i-a interesat absolut deloc realizarea dorințelor noastre modeste. De exemplu, atunci când în consiliul județului am solicitat ajutoare pe seama gospodarilor unguri, șvabii s-au opus, în timp ce românii au fost de acord. Dr. Aczél Oszkár, membru al Consiliului nostru prezidențial îndeplinește «funcția» de membru supleant al Comitetului permanent al județului, dar nu i s-a dat niciodată ocazia să-și manifeste influența la rezolvarea problemelor.

În ziua de 10 ianuarie s-a desfășurat la Timișoara alegerea Consiliului Camerei Agricole care a avut până în prezent un singur reprezentant maghiar: baronul Ambrózy Andor, președintele nostru. Întreaga activitate a Camerei s-a desfășurat, până în prezent, sub influență șvabă: președinte era Vidrighin Stan, director general la CFR dar activitatea era condusă de senatorul șvab dr. Reiter Imre. Când au urmat alegerile însă, conform dreptului elementar, s-ar fi convenit ca din cei 30 de membri maghiarilor să li se ofere măcar 1-2 locuri pe listă. Însă Comunitatea germano-șvabă și partidul român de guvernământ au dorit să ne omită în întregime și nu ne-au făcut nici un fel de propunere. După cum am aflat ulterior, acest lucru a fost provocat de atitudinea senatorului dr. Muth Gáspár care este foarte supărat pe Ungaria din cauza „terorii sociale“ manifestate acolo,

se pare împotriva unor conducători șvabi. Potrivit șvabilor, acest lucru este valabil pentru cazul dr-ului Mühl Henrik din Bonyhád.

Văzând atitudinea partidului de guvernământ și a șvabilor am aderat în ultima clipă la un grup româno-german al opoziției. Conducătorul acestuia, Dascăl Eugen fost ofițer de marină austro-ungar, un funcționar inferior din conducerea Banatului, s-a apropiat de noi deosebit de prietenos în numele tuturor românilor și șvabilor cu idei opoziționiste, care nu au aderat până în prezent la nici un partid, rugându-ne să-i sprijinim grupul. Deși Dascăl nu are încă un partid serios organizat, el însuși fiind un om sărac căruia nu i-au ajuns banii nici pentru tipărituri, am aderat la acest grup pe de o parte pentru a nu rămâne complet fără reprezentare și pe de altă parte pentru o probare a forței noastre. Din cauza unor piedici tehnice n-au putut prezenta decât zece candidați printre ei și un maghiar, candidatul nostru Hekler Gyula, moșier din Checea.

Noi nedorind să ascuțim problema în mod excesiv i-am îndrumat pe membri noștri maghiari cât și pe alegătorii bulgari să-i voteze pe cei zece candidați comuni și, în plus, după voie din lista oficială douăzeci de candidați al căror nume nu l-am specificat.

S-au depus circa treizeci de voturi maghiare la alegerile pentru Cameră, ceea ce a hotărât soarta alegerilor. Din cei zece candidați al opoziției, nouă au intrat în consiliu, printre ei și candidatul maghiar Hekler Gyula. De altfel, cei mai cunoscuți corifei ai Partidului Național Țărănesc și ai Comunității germano-șvabe au suferit o înfrângere rușinoasă. Printre ei: Vidrighin Stan, fost președinte, senatorul dr. Pascu, dr. Subjire, secretar județean al partidului, președintele tineretului țărănist, dr. Reiter Imre senator, veterinar șvab, inspector veterinar județean etc. Singurul candidat al opoziției rămas pe dinafară a fost șvabul Friedman, care a fost înfrânt, doar pentru că s-a zvonit că e evreu.

Deși intrarea unicului consilier maghiar în Camera agricolă nu constituie un eveniment deosebit este un lucru mare înfrângerea rușinoasă a conducătorilor Partidului Național Țărănesc și ai Comunității germano-șvabe, fapt provocat în bună parte de atitudinea noastră. În timpul alegerilor, Dascăl și-a ales ca sediu biroul partidului nostru, acolo și-a convocat oamenii și a publicat proclamațiile sale pe tiparnița noastră primitivă.

Evident că după această mare înfrângere conducătorii șvabi s-au supărat foarte tare iar unul dintre membrii Comitetului județean permanent, inginerul Pierre, i-a declarat consilierului nostru dr. Aczél în cadrul unei convorbiri particulare că șvabii îi lovesc pe unguri acolo unde pot.

Aceasta a fost măcar o declarație deschisă, căci până acum am simțit câte puțin că șvabii doresc să obțină avantaje, cu ajutorul partidului de guvernământ în detrimentul nostru. Azi putem declara că șvabii s-au vândut cu totul Partidului Național Țărănesc și ne sunt dușmani.

Această relație s-a dovedit cu prilejul alegerilor din luna trecută pentru Camera medicilor când grupul medicilor șvabi a trădat blocul minoritar al medicilor, în ciuda promisiunilor rostite anterior și s-a supus terorii românești, dând posibilitatea ca din cei 5 conducători ai camerei medicilor 3 să fie români.

Nu demult, în comuna Gyér în care marea majoritate a locuitorilor o constituie nemții și sârbii și într-o mică măsură maghiarii, la intervenția

conducerii Partidului Maghiar au ales un notar maghiar, față de candidații români și maghiari. A venit chiar o delegație de șvabi din comună la prefectură în interesul candidatului maghiar și l-au rugat pe dr. Muth Gáspár să-i sprijine. Dr. Muth Gáspár i-a refuzat și le-a reproșat șvabilor de ce au ales un notar maghiar? (Notăm faptul că, candidatul șvab era un bețiv, lipsit de onestitate). Acum prefectul ar dori să-l numească drept notar pe candidatul român care a câștigat un singur vot noroc cu solidaritatea Comunității germano-șvabe.

Astfel stând lucrurile, considerăm că a sosit momentul să ne dovedim puterea. Un bun motiv l-a constituit prezentarea vestitului film *Remarque* împotriva căruia Comunitatea germano-șvabă a protestat vehement la Timișoara, motivând că filmul jignește sentimentul național german. Pe când social-democrații, comuniștii, sioniștii și ziarele maghiare locale (atât *Temesvári Hirlap* cât și *Déli Hirlap*) au solicitat prezentarea filmului sau, măcar o vizionare prealabilă în fața comisiei.

La ultima ședință de consiliu s-a trecut la vot în legătură cu această problemă iar Partidul Maghiar a optat pentru vizionarea prealabilă a filmului de către comisie. Rezultatul a fost că, cu ajutorul Partidului Maghiar, Partidului Social-Democrat, Partidului Comunist a sioniștilor și a trei voturi românești comunitatea germano-șvabă și Partidul Național Țărănesc au rămas în inferioritate într-o proporție de 22/12, astfel încât problema filmului lui *Remarque* urmează să se discute într-o ședință extraordinară.

În Banat, Comunitatea germano-șvabă și-a pierdut popularitatea și participă la soarta Partidului național Țărănesc. Deja cu un an mai înainte, cu prilejul alegerilor pentru consiliu a constituit o realitate frapantă faptul că grupul șvab din opoziție a obținut mai mult de 10.000 de voturi iar șeful partidului, dr. Muth Gáspár a fost în minoritate chiar și în satul său natal. De atunci soarta Comunității germano-șvabe s-a înrăutățit și, mai mult ca sigur că la viitoarele alegeri vor avea parte de un eșec rușinos.

În județul Timiș, doi senatori țărăniști au fost numiți în funcția de notari dar, potrivit zvonurilor va fi publicat doar mandatul celui ales de consiliul comunal pe celălalt nu îndrăznesc. În cazul alegerilor generale, în situația în care partidele românești s-ar separa lupta electorală ar putea fi începută, cu un oarecare succes de un candidat de origine germană promaghiar, sprijinit de Partidul Maghiar și de mulțimea de șvabi.

Acum, pe lângă problema sătmăreană, atitudinea șvabilor din Banat demonstrează că Partidul Maghiar urmează o cale corectă dacă se străduiește în sensul slăbirii și decăderii comunității oficiale germano-șvabe.

Vă rugăm, să țineți seama de această orientare politică pentru viitor.

Secretar general
indescifrabil

Președinte
indescifrabil

Direcția Generală a Poliției

Nota

Înființarea unei „Uniuni a polonilor din România“, la Cernăuți

Inspectoratul regional de Poliție Cernăuți comunică următoarele informații:

Ideea pentru înțelegerea și colaborarea tuturor organizațiilor polone din România datează de mai mult timp, neputându-se ajunge la nici o înțelegere. Consiliul de organizare al polonilor din străinătate, cu sediul la Varșovia, a trimis, în acest scop, la finele anului 1930, un delegat la Cernăuți, care convinge atât organizațiile Consiliului Național Polon, precum și Uniunea Națională a Polonilor să fie ales preotul romano-catolic Andrei Lucasievici ca șef al întregii acțiuni de înțelegere. În ziua de 3 ianuarie a.c. a avut loc prima ședință a comitetului, cu următoarea componere:

Președinte, Andrei Lucasievici, preot; membri, Mieczyslaw Gieszykiewicz și Victor Iastrzebski; dr. Ignacy Hoimbach și Dominic Kobusiewicz, reprezentanții Uniunii Naționale a polonilor, Gustav Bottasch și Vladimir Sedelmeier, reprezentanții Consiliului Național Polon; secretar, preotul M. Gieszykiewicz.

La această primă adunare, s-a hotărât ca scopul comitetului să fie convocarea unui congres național polon, când se va înființa „Uniunea polonilor din România“, ca o organizație generală pentru toți polonii din România.

Totodată s-a hotărât editarea ziarului săptămânal „Polak W.Romunyi“ (Polonul în România), cu scopul de a pregăti terenul comitetului.

În ziua de 18 ianuarie a.c., a apărut primul număr al acestui ziar care se ocupă cu toate greutățile ce le-au întâmpinat polonii din România, până ce au ajuns la această înțelegere, între partidele lor.

Inițiativa formării „Uniunii polonilor din România“ a pornit de la dr. Simionovici Grigore, avocat în Cernăuți, care fiind membru activ în Consiliul de organizație al polonilor din străinătate cu sediul la Varșovia, stă în strânsă legătură cu statul polon, de la care primește toate indicațiile și directivele, cum să procedeze la organizarea mișcării polone din România.

Regatul României
 Prefectul județului Bihor
 Nr. 100/1931 Confidențial

Domnule Ministru,

Dintre ziarele minoritare din Oradea „Magyar Szó“, „Nagyvárad“ și „Estilap“ scriu zilnic articole contra statului român, contra autorităților românești și contra națiunii române.

În toate aceste articole statul român este descris ca un stat unde nu se respectă nici un drept, unde în locul armoniei domnește nemulțumirea, lacrimile și ura, unde nu se face altceva decât se fură, un stat care nu mai poate să existe, care se duce la o pieire sigură.

Tot ce este în România este scos la iveală ca rău sau ridicol.

Autoritățile românești sunt evidențiate ca organizații de bandiți chemate să nimicească tot ce a fost odată bun, ca fiind conduse de principiile barbarismului și balcanismului iar poporul român ca un popor incult și incapabil.

N-a existat încă un număr de ziar, în care ceva din România, vreo activitate a vreunui organ de autoritate sau vreo dispoziție a unei autorități, vreo lege, ordin sau vreo întâmplare să fie scoasă la iveală real și obiectiv, ci totul ca rău, ca ridicol și cu tendința de a produce nemulțumiri.

Am încercat de mai multe ori să îndulcesc tonul în care scriu aceste ziare, cerându-le să ia act de faptul că Oradea este în România și atrăgându-le atenția, că pentru oricare articol scris de ei aici, dacă l-ar fi scris în Ungaria ar fi fost condamnați la cel puțin 3 ani de închisoare.

Felul lor de a scrie însă nu numai că nu s-a schimbat ci poate a devenit mai vehement.

Pe când despre România scriu în acest fel, despre Ungaria scriu ca despre patria lor, acolo totul este bine, acolo sunt stări ideale, orice dispoziție luată de Budapesta este bună, orice mic profesor etc. de acolo este un savant și multe alte lucruri de acest fel.

Ziarele „Nagyvárad“ și „Estilap“ sunt redactate de deputatul din Parlamentul român Hegedüs Nándor¹, evreu maghiarizat, iar „Magyar Szó“ de vicepreședintele Partidului Maghiar din județ dr. Kövér Gusztáv.

Ca să vă faceți o mică idee despre felul lor de a scrie am onoare a vă alătura sub A/, în traducere articolul scris de ziarul „Magyar Szó“ de ziua aniversării unirii.

1. Hegedüs Nándor (Ferdinand) redactor și director al ziarului „Nagyvárad“, deputat din 1928, membru și președinte al Partidului Maghiar din România; cf.E.C., p.392

Ziarul „Magyar Szó“ este distribuit gratuit în toate comunele ungurești și pare a fi condus numai de agenți ai Budapestei.

Propaganda aceasta iredentistă maghiară este dezvoltată nu numai pe cale ziaristică ci și de la om la om. Partidul Maghiar în Bihor este condus de oameni care în calitate de avocați au refuzat depunerea jurământului și din acest motiv nici nu fac practică avocațială.

Propaganda aceasta iredentistă a mers până acolo încât fiecare maghiar este ferm convins că în decursul lunii mai a.c., acest județ va fi predat Ungariei.

Populația, în special la satele din centre mai ungurești este terorizată de conducătorii Partidului Maghiar și amenințată, că dacă va veni armata lui Horthy fiecare român va fi împușcat și spânzurat.

Rezultatul aceste propagande se observă mai ales la căsătoriile mixte, unde soțul român, azi după 12 ani de stăpânire românească, cere trecerea lui la religia reformată și permisiunea ca, copiii lui să cerceteze școala confesională maghiară în locul școlii de stat.

Toate aceste ziare pledează în articole zilnice pentru revizuirea tratatelor de pace.

Nu poate să apară undeva în lume o declarație a cuiva în favoarea tezei de revizuire ca ziarele din Oradea să nu o publice cu comentarii kilometrice.

Fiecare reportaj, fiecare articol, fiecare rând publicat în paginile acestor ziare este scris cu scopul vădit de a demonstra temeinicia propagandei în favoarea revizuirii tratatelor de pace.

În articole de fond se protestează contra tratatelor de pace, se arată nedreptatea creată Ungariei prin tratatele de pace și se exprimă speranța, că această situație nu mai poate să domnească mult.

Fiecare serbare națională a noastră este evidențiată și de ei însă ca o aniversare jalnică de doliu și se îndeamnă populația maghiară să se folosească de orice mijloace pentru ca să scape din iadul asupririlor regimului românesc.

Activitatea acestor domni merge până acolo încât prin ordine în scris îndrumă comunele maghiare să nu respecte ordinele primite de la autorități.

Astfel de ordine au fost găsite prin comunele maghiare.

La întrunirile maghiare se aduc cele mai grosolane injurii la adresa statului român și se agită populația maghiară contra statului român, iar când sunt dați în judecată pentru astfel de agitații se îngrijesc de martori care să declare contrariul.

Avem în mână o adresă oficială a Partidului Maghiar adresată secretarului general al Partidului Maghiar, în care îi comunică că le-a venit la cunoștință, că autoritățile au deschis acțiunea publică contra lui pentru vorbirea ținută la Salonta, însă să fie numai liniștit, că s-au îngrijit ca de la Salonta să vină vreo câțiva martori care îl vor scăpa.

Campania aceasta a ziarelor maghiare este condusă la „Magyar Szó“ de proprietarul ziarului dr.Kövéér Gusztáv, iar la ziarele „Nagyvárad“ și „Estilap“ de sub conducerea dlui deputat Hegedüs Nándor de ziaristul Biró Gheorghe.

Acești ziariști, în cutezanța lor de a sfida autoritățile românești merg până acolo încât ne face să credem că sunt nebuni sau sunt agenți provocători ai Budapestei, care vor să devină cu orice preț martiri naționali maghiari.

Nu odată s-au prezentat la mine oameni de bine, care m-au întrebat, dacă într-adevăr va fi predat acest județ Ungariei, pentru că nu se poate explica altfel tonul în care scriu aceste ziare.

Ambii acești ziariști sunt cetățeni români însă deveniți ca atare în mod fraudulos.

Dr.Kövéř Gusztáv este născut pe teritoriu românesc însă în decursul războiului s-a mutat la Budapesta.

În anul 1921 s-a reîntors în țară cu pașaportul maghiar nr.73143 eliberat de poliția din Budapesta.

În anul 1922 vine din nou în țară tot cu pașaport maghiar.

Cu această ocazie își anunță reîntoarcerea în țară însă nu pleacă din țară.

În 25 iunie 1924 Primăria orașului Oradea dresează un proces verbal cu mama acestui domn, în care proces-verbal această doamnă declară, că locuiește fără întrerupere în Oradea cu cei 4 copii ai săi, între care și dr.Kövéř Gusztáv din anul 1913.

Acest proces-verbal este iscălit de dr.Kövéř Gusztáv și nu de mama sa și cu toate acestea Primăria Oradea în baza acestui proces-verbal îi stabilește cetățenia română.

Biró Gheorghe este născut în Ungaria. A venit pe teritoriul românesc numai în anul 1918. În anul 1924 a cerut să fie înscris în lista de naționalitate română. Cererea i-a fost respinsă de Primăria Oradea. A înaintat apel și cu toate că nu are apartenență pe teritoriul românesc, cu toate că secretarul comisiei de apel, în raportul său adresat comisiei stabilește că numitul nu are apartenența pe teritoriu românesc, apelul s-a admis printr-o hotărâre dată numai de președintele și grefierul comisiei, pe motivul că are apartenență pe teritoriu românesc.

Ca să vedeți cum provoacă aceste ziare vă comunic un mic rezumat al unor articole apărute în aceste ziare:

„MAGYAR SZÓ“:

În 1 ianuarie 1930 protestează contra impozitelor și îndeamnă publicul să nu se supună la o eventuală ridicare a impozitelor.

În 5 ianuarie 1930 agită pe chestiunea industriașilor maghiari și îndeamnă publicul maghiar să facă comenzi numai la industriașii maghiari.

În 8 ianuarie agită din nou pe tema impozitelor și îndeamnă publicul să pretindă reducerea impozitelor, demonstrând că acestea nu se percep pentru binele și prosperarea țării, ci ca să aibă politicienii ce fura.

În 11 ianuarie agită din nou pe tema ajutorării și sprijinirii industriașilor maghiari.

În 15 ianuarie tratează persecuția minorităților de la noi și din Cehoslovacia și constată că la noi regimul este mult mai barbar și mai balcanic.

În 3 și 4 februarie agită pe chestiunea optanților și spune că statul român a jefuit toate averile maghiare și îndeamnă publicul să se adreseze cu plângerile la Liga Națiunilor.

În 4 martie agită pe chestiunea subvențiilor școlilor minoritare căutând să arate publicului că statul român duce o campanie de persecuții contra acestor școli și nu le dă nici subvențiile la care ar avea dreptul prin lege.

În 22 martie protestează contra tratatelor de pace arătând nedreptatea creată

Ungariei prin aceste tratate și încurajând publicul maghiar că această stare de lucruri nu mai poate dăinui mult.

În 25 martie într-un articol arată, că în România și azi este cenzura însă mascată. Spune apoi, că regimul românesc a fost întotdeauna și va fi și în viitor nefast pentru minorități, în acest regim s-au înșelat minoritățile întotdeauna și se vor înșela și în viitor.

În 17 aprilie agită pe chestiunea tratatelor de pace și îndeamnă minoritățile ca orice neîndestulare să o anunțe Ligii Națiunilor.

În 20 aprilie, ziua aniversării intrării armatei române în Oradea amintește că în timpul ocupației Ardealului trenuri încărcate cu pradă s-au dus direct în Vechiul Regat și odată cu stăpânirea românească în locul iubirii s-a înstăpânit pe aceste plaiuri nemulțumirea, lacrimile și ura și îndeamnă populația minoritară să caute și să se folosească de orice mijloace ca să scape din acest iad de asuprii care este regimul românesc.

În 20 iunie face o aspră critică tratatelor de pace, afirmând că aceste tratate nu pot să dăinuiească mult timp.

În 20 iulie face din nou propagandă pentru revizuirea tratatelor de pace.

În 25 iulie acuză pe învățătorii români că nu-și fac datoria, că n-au nici o pregătire, că sunt numai copiii siguranței.

În 19 septembrie publică un articol în care glorifică pe Kossuth al Ungariei și dă de înțeles populației maghiare de aici, că nu va putea să scape de regimul românesc decât unindu-se ca și în 1848 pentru a face o mare revoluție.

În 22 octombrie sub titlul de „Prima universitate“ acest ziar intră în polemică cu declarațiile făcute de M.S.regele Carol al II-lea cu ocazia serbărilor universitare de la Cluj, afirmând că regele Matei Corvin nu a fost român după cum afirmă M.S. regele Carol al II-lea, ci a fost bun ungar.

În 28 septembrie, ocupându-se cu congresul Partidului Maghiar din Ardeal ținut la Satu-Mare, constată că soarta minorităților din România se înrăutățește pe zi ce trece și că nici un guvern n-a făcut nimic pentru îmbunătățirea soartei minorităților. Declară că întrucât plângerea lor nu va fi ascultată aici acasă, vor trece peste hotarele țării și acolo vor cere dreptate.

În 1 noiembrie sub titlul „Ziua morților“ publică un articol prin care atacă vehement regimul românesc și spune că din cauza incapacității lui în Ardeal totul e mort, școlile minoritare unde odată înflorea adevărata cultură stau azi închise. În întreaga țară a dispărut sângea, dreptatea și știința și din mormântul acestora apar ca o ultimă rămășiță funcționarii minoritari, singurii care sunt demni de funcțiile ce le ocupă în această țară. Afirmă că România este valea plângerilor și îndeamnă minoritățile ca orice plângere a lor să o adreseze Ligii Națiunilor.

În 31 octombrie publică un articol murdar și obraznic la adresa stăpânirii românești în care se spune că ziua de 31 octombrie este o zi de aniversare jalnică, o zi de doliu, ziua morții tuturor maghiarilor. Peste toți unгурii răsare a treisprezecea zi a morților și din piepturile lor izbucnesc toate plângerile și durerile unei națiuni căzute în blestem. Trecutul lor glorios de 1000 de ani, trecut de o cultură strălucită a căzut acum 13 ani, când a fost ucis contele Tisza și continuă înjurând ideile lui Wilson și descriind mizeria în care rătăcesc fără nici o speranță maghiarii din statele succesoriale.

În 15 octombrie agită din nou chestiunea revizuirii tratatelor de pace.

De aici și până la finele lunii decembrie ziarul „Magyar Szó” agită zilnic pe tema revizuirii tratatelor de pace și pe tema recensământului, iar pe la finalul lunii decembrie, în articolele din 18, 20 și 27 decembrie se ocupă cu progresele curentului revizionist și afirmă că pentru teza revizuirii a fost deja câștigată întreaga presă franceză care încă este convinsă de nedreptatea tratatelor de pace și încă cere revizuirea lor.

Acestea sunt articolele mai mari unde este atacat statul român. În afară de statul român acest ziar atacă zilnic autoritățile românești și stările din România și tot ziarul este plin de insulte aduse zilnic autorităților românești.

Ziarul „Nagyvárad” și „Estilap” condus de deputatul Hegedüs Nándor ne-a dovedit aceeași antipatie ca și ziarul „Magyar Szó” și a dovedit că nu încetează o clipă să agite pe chestiunea propagandei pentru revizuirea tratatelor de pace și încearcă să demonstreze zilnic temeinicia acestei propagande. Fiecare articol, fiecare rând publicat în aceste ziare este scris cu scopul vădit de a câștiga aderenții tezei de revizuire și de a arăta ce nemulțumiri sunt în România față de Ungaria care este un Eldorado al minorităților.

În aceste ziare încă se atacă și se aruncă noroi în toate autoritățile românești începând de la ultimul sergent de pe stradă până la primul ministru.

Cutezanța aceasta a ziarelor are o influență și asupra poporului de la sate unde întâlnim zilnic cazuri de răzvrătire contra autorităților române și contra statului român. Astfel, în comuna maghiară Uileacul de Criș, pe la mijlocul lunii ianuarie populația de acolo a refuzat să accepte pe conducătoarea grădinii de copii numită acolo, iar la începutul lunii martie a.c., consiliul comunei maghiare Episcopia Bihor refuză să plătească anuitățile prețului pădurii comunale pe motivul că și așa acești bani se fură și că de altfel în scurtă vreme regimul actual se va schimba.

La începutul lunii noiembrie 1930 dr.Kövéř Gusztáv proprietarul ziarului „Magyar Szó” s-a prezentat în comuna Talpoș unde are domiciliul un frate al său și acolo inducând în eroare Primăria comunală a făcut să i se elibereze certificatele necesare pentru eliberarea unui pașaport. Cu aceste certificate și cu un certificat eliberat de Parchetul Tribunalului Oradea în care se spunea că, contra numitului este deschisă acțiunea publică în mai multe rânduri, s-a prezentat la mine cerând să-i eliberez un pașaport, ceea ce eu am refuzat. Cu pașaportul său vechi a călătorit la Budapesta, iar de acolo s-a reîntors cu un pașaport eliberat de legația noastră de acolo pe termen de 6 luni.

Despre acest caz am raportat Direcției Generale a Siguranței care a dispus confiscarea acestui pașaport. Față de această confiscare dr.Kövéř Gusztáv refuză și azi predarea pașaportului, dar tot atunci adresează un memoriu M.S.regelui prin care cere ca acest pașaport să fie lăsat în posesia sa.

Acest memoriu a fost purtat prin comunele maghiare din comună în comună și iscălit de toți locuitorii maghiari, fapt ce a îndemnat populația românească a acestui județ ca și ei la rândul lor să facă un memoriu M.S.regelui în care pentru liniștirea spiritelor să ceară expulzarea numitului dr.Kövéř Gusztáv.

Oradea, la 24 martie 1931.

PREFECT
ss. indescifrabil

Domniei sale,
Ministrului de Interne București

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 195/1929-1931, f.66-69.

92

1931 aprilie 23, București

CAROL AL II-LEA
Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională
Rege al României
La toți de față și viitori sănătate

Asupra raportului Președintelui Consiliului nostru de Miniștri și ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor și ad-interim la Departamentul Internelor sub nr. 1850/1931;

Pe baza art. 88 din Constituție;

Am decretat și decretăm:

Art. I – Domnul Brandsch Rudolf, este numit de noi, ca subsecretar de stat pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, având ca atribuții chestiunile minoritare.

Art. II – Președintele Consiliului nostru de Miniștri și ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor și ad-interim la Departamentul Internelor, este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în București la 23 aprilie 1931

ss. Carol
Președintele Consiliului de Miniștri,
ministrul instrucțiunii publice și al
cultelor și ministrul de interne
ad-interim.
ss. N. Iorga

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri. Decrete-Legi, dosar 15/1931, f. 69.

Van szerencsénk erről Nagyméltóságodat az érdekelt gimnáziumi igazgatókkal való szives közlés céljából azon tiszteletteljes felkéréssel értesíteni, méltóztassék a gimnáziumi igazgatóknak meghagyni, hogy a hivatolt 2414-1930. ikt. számú rendeletünkkel megküldött kimutatások szerinti összegeket az érdekelt tanárok között az adólevonások figyelembevételével fizesei ki, az egész összeget tandíj számadásaikban egyrészt bevétel, másrészt kiadásképpen számolják el és a most kiutalt összegről is hivatalos elismervényeiket, mihelyt a pénz odaérkezik postafordultával terjesszék fel. Az átutalással és a pénz felvételével felmerült költségeket a tandíjszámadásban kiadásképpen számolják el.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

Kolozsvár, 1931. április 24-én.

Matskási s.k.
alelnök

Dr. P.Jánossy s.k.
titkár

Pe verso: Dicsértenék a Jézus Krisztus!

1274-1931. szám.

Tudomásvétel és ahhoz tartás végett másolatban megküldöm a marosvásárhelyi főgimnázium tekintetes Igazgatóságának.

Gyulafehérvár, 1931. május 1.

(Zamora Endre)

püspökhelyettes.

No.506

Sosit 6.V.1931

Res 8.V.1931

Se ordonanțează a III-a treime din ajutorul de stat 1930.

Az 1930 évi államsegély III. harmadrészlete kiutaltatik.

Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale, fond Gimnaziul romano-catolic de băieți Târgu-Mureș, inv.51, nr.598, f.76

Traducere:

1931 aprilie 24, Cluj

De la Consiliul Director al Statusului romano-catolic din Ardeal

Nr.43-1930

Copie

Excelenței și Preavenerabilului Conte Mailáth
Gusztav Károly, Domnului Episcop al Ardealului

Alba-Iulia

Ministerul Instrucțiunii Publice a aprobat partea a III-a din ajutorul de stat pe anul 1930, diferită de partea I și a II-a, în sumă de 766.642, adică a

ordonanțat cu 104.676 lei mai puțin și din această cauză, potrivit procentajului de 24% din suma de mai sus pe seama celor 7 gimnazii ale Statusului romano-catolic a rezultat numai 184.243 lei, adică cu 25.122 lei mai puțin față de partea I și a II-a care au fost în valoare de 209.356 lei fiecare. În afară de aceasta s-au adăugat cheltuieli de 1200 lei la ridicarea ajutorului de stat din care cauză partea a III-a s-a redus la 183.034 lei, iar suma lipsă s-a ridicat la 26.322 lei. Președinția noastră, în speranța aprobării ulterioare a Consiliului Director a completat suma lipsă din fondul de studii, adică a întregit, astfel încât personalul didactic din gimnaziile noastre să primească și de această dată sumele conform situațiilor trimise cu ordinele nr. 2414 și 3205 din 1930. Prin urmare am dat dispoziție casieriei fondurilor și fundațiilor Statusului romano-catolic din Ardeal să plătească prin bancă, conform situațiilor anexate la ordinul menționat sub numărul 2414/1930, cu scăderea cheltuielilor pentru comision, directorilor gimnaziilor interesate. Plata se face pe baza recipiselor oficiale ce vor fi întocmite și trimise mai târziu și anume:

1. Direcțiunii Gimnaziului superior romano-catolic	31.681 lei din Brașov
2. Direcțiunii Gimnaziului superior romano-catolic	38.863 din Mircurea Ciuc
3." " " "	30.814 " din Alba-Iulia
4." " " "	22.935 " din Târgu-Secuiesc
5." " " "	28.434 " din Cluj
6." " " "	24.443 " din Târgu-Mureș
7." " " "	32.186 " din Odorheiu Secuiesc
	Total: 209.356 lei

adică două sute nouă mii trei sute cincizeci și șase lei și sumele plătite ca a III-a parte din ajutorul de stat pe anul 1930, și completarea acesteia din fondurile de studii cu 26.322 lei contribuții, să se deconteze în registrul-jurnal pe anul curent al fondurilor de studii la rubrica: „Plăți, adiționări și bani pentru locuințe“.

Avem onoarea a vă înștiința despre aceasta, Excelența voastră, în scopul comunicării directorilor de gimnazii interesate, cu rugămintea să binevoiți a dispune acestora să plătească sumele potrivit situațiilor trimise de noi cu ordinul nr. 2414-1930 cu luarea în considerare a impozitelor, să calculeze întreaga sumă în contul taxelor școlare, pe de o parte ca încasări, iar pe de alta ca plăți, și îndată ce banii ajung acolo, să ne înainteze recipisele oficiale privind sumele ordonanțate lor. Cheltuielile legate de transferare și de ridicarea banilor să se deconteze ca plăți în contul taxelor școlare.

Primiți, Excelența voastră, deosebita noastră stimă.

Cluj, 1931, aprilie 24

Matskási m.p.
vicepreședinte

Dr.P.Jánossy
secretar

Pe verso:Lăudat să fie Isus Hristos

Nr. 1274-1931

Trimit în copie spre luare la cunoștință și ducere la îndeplinire la o(norata)

Nro.506

Sosit 6.V.1931

Res.8.V.1931

Se ordonanțează a III-a treime din ajutorul de stat pe 1930.

A c t c o n s t i t u t i v
al

Comunității Musulmane din orașul Medgidia – județul Constanța

- Art. 1 – Subsemnații, constituim o comunitate musulmană sub denumirea de „Comunitatea Musulmană din Medgidia“ având ca reședință orașul Medgidia, pe baza prezentului act constitutiv și alăturatelor statute care fac parte integrantă din actul constitutiv.
- Art. 2 – Scopul comunității este cel prevăzut în statute.
- Art. 3 – Sediul comunității este în Medgidia în strada General Poetaș nr. 14 (localul școlii musulmane).
- Art. 4 – Durata comunității este nelimitată.
- Art. 5 – Subsemnații, pentru ca comunitatea să poată continua îndată după constituire, alegem ca membrii în consiliul de administrație al comunității pe primul period de patru ani, pe dnii Refic H. Latif, președinte, Regep Abdul Gani, vicepreședinte, Zaid Hagi Acai secretar, Sefchet Alim, casier, Gemil Omer, Mobil Septar, Sucri İbrahim, Said Ali H. Mustafa și Bechir Zecheria, membrii, Aziz Apaz și Abi Acnola, membri supleanți, Idris Abdul Gani și Iusuf Asan, cenzori, Seidamet Abulamit și Rustem H. Mamut, cenzori supleanți.
- Art. 6 – Comunitatea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv și al statutelor și deci în stare de a funcționa imediat după îndeplinirea formalităților legale.
- Art. 7 – Toți membrii comunității urmează a se conforma tuturor dispozițiilor acestui act constitutiv și statutelor.
- Art. 8 – În cazurile în care nu s-a prevăzut în statut dispozițiuni speciale, se aplică Legea pentru persoanele juridice.
- Art. 9 – Pentru obținerea și îndeplinirea formelor legale, dăm mandat dlui Refic H. Latif, ca personal sau printr-un substituit să îndeplinească

formalitățile cerute de lege, să ceară de la instanțele judecătorești cât și administrative, obținerea autorizațiunii pentru funcționarea comunității, având dreptul a face apel sau a renunța anticipat la el, a consimți la orice modificare a statutelor, în fine a face tot ce este necesar pentru obținerea autorizațiunii legale de funcționare a comunității noastre, ca persoană juridică.

Statutele Comunității Musulmane
din
orașul Medgidia – județul Constanța

Adunarea generală din ziua de 29 aprilie 1931, a votat următorul statut.

Art. 1 – Comunitatea musulmană din orașul Medgidia, se va conduce cu începere de astăzi, după dispozițiunea acestui statut care reglementează modul de administrare a bunurilor comunității modul de alegere al comitetului și funcționarea lui.

Sediul comunității

Art. 2 – Sediul comunității este în Medgidia, strada General Poetaș Nr. 14.

Averea comunității

Art. 3 – Averea comunității se compune din: imobile, pământ arabil, geamie și școli, existente din tot cuprinsul orașului Medgidia, prevăzute în inventarul alăturat la acest statut.-

Membrii

Art. 4 – Pot face parte din comunitate toți musulmanii majori, domiciliați în orașul Medgidia, în baza unei cereri de înscriere adresată comunității, care va lua act de ea și va dispune înscrierea solicitatorului în registrul special al membrilor comunității.

Menirea comunității

Art. 5 – Menirea comunității este: a) de a reprezenta populațiunea musulmană și apăra interesele ei în fața tuturor autorităților publice de Stat, b) de a întreține giamiile și școlile existente, precum și de a subvenționa și crea noi instituții culturale, religioase, economice și de asistență socială.

Durata comunității

Art. 6 – Durata comunității, este nelimitată.

Organizarea

- Art. 7 – Comunitatea musulmană este condusă de un comitet compus din 9 membri aleși de adunarea generală cu vot secret, sau prin aclamațiuni. Odată cu alegerea celor 9 membri, funcționând imediat se va alege pe aceeași listă cu ei și 2 membri supleanți. Toți membrii comitetului se aleg pe o durată de 4 ani. Alegerile se fac în genere prin aclamație și prin vot secret ori de câte ori majoritatea membrilor prezenți la adunare cer aceasta. Tot în acest mod, se va da orice vor și hotărâre de către adunare.
- Art. 8 – Comitetul astfel ales, va fi completat cu 2 cenzori și cu 2 cenzori supleanți care se aleg în fiecare an prin aclamație de către adunarea generală.
- Art. 9 – Când comitetul se alege cu vot secret, președintele și vicepreședintele, vor fi aleși din sânul său de către comitet, iar când comitetul va fi ales prin aclamație, atunci se va desemna de adunarea generală, atât președintele cât și vicepreședintele.
- Art. 10 – Comitetul, în caz de nevoie, are facultatea de a delega un număr de persoane din sânul său pentru administrarea și controlarea giamiilor, școlilor, pentru întreținerea și repararea imobilelor comunității, care membrii trebuie să fie însă competenți.
- Art. 11 – Restul membrilor rămași în urma delegațiilor date, vor servi pentru celelalte nevoi ale comunității.
- Art. 12 – Membrii delegați, se vor supune întocmai regulamentelor și hotărârilor comitetului, întrucât sunt considerate prin acest statut, ca hotărâri legale ale comitetului comunității.
- Art. 13 – Comitetul comunității se întrunește cel puțin odată pe lună în ședință ordinară, la prima duminică ale fiecărei luni, iar în caz de nevoie, comitetul poate fi convocat în ședință extraordinară, ori de câte ori va fi nevoie, de către președinte, în lipsa sau refuzul președintelui, de vicepreședinte, iar în lipsa sau refuzul vicepreședintelui, de un număr de trei membri din comitet. Orice membru regulat convocat, care lipsește de la patru ședințe consecutive, se va considera demisionat și demisia acceptată fără altă formalitate, decât constatarea faptului printr-o încheiere a comitetului.
- Art. 14 – Hotărârile comitetului sunt obligatorii pentru toate instituțiunile comunității.
- Art. 15 – Ședințele comitetului se țin cu majoritatea membrilor, adică cu cel puțin șase membri și hotărârile se iau cu majoritatea membrilor prezenți, în caz de parietate, votul președintelui preponderează. În caz când va lipsi de la ședință președintele sau vicepreședintele, atunci ședința va fi prezidată de unul din membrii prezenți ales cu majoritatea votului celor prezenți.
- Art. 16 – Pentru ca cineva să fie ales membru în comitet, trebuie să îndeplinească următoarele condițiuni:

a) să aibă vârsta de 25 ani împliniți, b) să nu fi fost condamnat pentru vreo faptă infamantă, c) să fie persoană morabilă, d) nu pot face parte din același comitet, tătăl împreună cu fiul, fiul și frații, fie chiar vitregi.

Art. 17 – În locul membrilor demisionați, decedați sau celor care vor fi considerați demisionați conform art. 13 al. ultim, vor trece din supleanți din ordinea lor de pe listă.

Art. 18 – Dacă numărul membrilor aleși se reduce la mai puțin de doi după ce va fi completat cu supleanți, atunci comitetul se consideră dizolvat și se va proceda la noi alegeri.

Dacă membrii consiliului astfel reduși la numărul de patru, vor lipsi nemotivat de la patru ședințe consecutive, la care au fost formal convocați, se va considera de asemenea dizolvat.

Art. 19 – După expirarea termenului, vechiul comitet, poate fi reales.

Art. 20 – Membrii comitetului sunt onorifici și solidari răspunzători de pagubele cauzate comunității.

Art. 21 – Orice membru al comitetului care va suferi o pedeapsă infamantă sau care va aduce vreun prejudiciu intereselor comunității, va fi îndepartat din comitet cu majoritatea voturilor.

Art. 22 – Comunitatea nu se va putea desființa, cu oricâți membrii ar rămâne.

Atribuțiunile comitetului

Art. 23 – Comitetul are următoarele atribuțiuni:

a) întocmește bugetul general al comunității și îl supune aprobării adunării generale, b) decide în chestiunile ce sunt diferite de către delegați, c) numește și supraveghează pe toți funcționarii comunității, d) rezolvă petițiunile de orice natură adresate comunității, e) Hotărăște în ultimă instanță și scutește pe pauperi de taxe, f) primește donațiuni în numele comunității, g) majorează și reduce salariile funcționarilor comunității în limita prevederilor bugetare, h) administrează și supraveghează averea comunității, i) convoacă adunarea generală pentru alegeri sau pentru orice alte chestiuni excepționale, j) închiriază, construiește, vinde prin licitație publică sediul comunității; de asemenea, orice reparațiuni care vor trece de 5000 lei, se vor face tot prin licitație publică, vânzările, cumpărările, ipotecile și construcțiunile de imobile noi nu se pot face decât cu aprobarea adunării generale, l) în intervalul de timp dintre două adunări generale, comitetul poate face împrumuturi până la suma de lei 10.000, maximum, fără aprobarea adunării generale, m) comitetul nu poate da bani cu împrumut, n) fixează ordinea de zi a adunării generale, o) fixează contribuțiunile trimestriale ale membrilor comunității, atunci când se va găsi necesar a se recurge la cotizații, întrucât în prezent comunitatea își satisface nevoile bănești din veniturile imobilelor, p) comitetul va alcătui lista alegătorilor care poate fi completată după cererile celor omiși oricând, până în ziua alegerii. Asupra oricăror chestiuni relative la înscrieri hotărăște comitetul, cu apel la adunarea generală următoare, comitetul va îngriji ca să ia ființă un comitet școlar al comunității după normele prevăzute în legea comitetelor școlare.

Atribuțiunile președintelui

Art. 24 – Președintele comitetului comunității are următoarele atribuțiuni:

- convocă și prezidează ședințele comitetului,
- supraveghează exacta îndeplinire a deciziunilor comitetului,
- verifică registrele și casa comunității,
- rezolvă și semnează corespondența comunității,
- reprezintă comunitatea singur sau împreună cu alți membri ai comitetului în justiție și în fața tuturor autorităților publice, administrative, fiscale etc., fie în persoană, fie prin procurator,
- comitetul poate delega și un alt membru din comitet pentru a reprezenta comunitatea în justiție și în fața tuturor autorităților administrative, fiscale etc.,
- președintele va putea delega cu executarea atribuțiunilor sale în parte sau în total pe orice persoană din comitet, însă cu aprobarea comitetului, în chestiunile în care angajează bănește comunitatea,
- președintele are facultatea de a efectua cheltuieli până la suma de lei 5000 (cinci mii), maximum, fără deciziunea prealabilă a comitetului, urmând ca ulterior să le supună ratificării lui, nu are însă dreptul să mai ordonanzeze altă sumă înainte de aprobarea cheltuielii precedente,
- președintele poate convoca comitetul în ședința extraordinară, ori de câte ori va fi nevoie.

Atribuțiunile vicepreședintelui

Art. 25 – Vicepreședintele comitetului are în lipsa președintelui din localitate, sau de la o ședință convocată de el, aceleași atribuțiuni ca și președintele.

Secretarul

Art. 26 – Secretarul se alege din sânul comitetului sau se numește din afară, însă în acest caz va fi cu plată, și îngrijește ca toate hotărârile comitetului sau ale adunării generale să fie consemnate printr-un registru special. El păstrează arhiva și sigiliul comunității, comitetul va fi obligat să țină următoarele registre: registru pentru adunările generale, registru de decizii pentru comitetul comunității, registru de intrare și ieșire, registru de constatări pentru muftiu și cenzori, registru inventar, registru de experții și registru de ordonanțe. Registrele vor fi numerotate, sigilate, șnuruite și parafate de muftiul județului.

Art. 27 – Casierul va fi numit cu salariu, din persoane solvabile și care se bucură de reputație bună în societate. El trebuie să depună o garanție de 20.000 (douăzeci mii), lei sau să fie garantat de două persoane solvabile.

Art. 28 – Casierul va încasa cu îndeplinirea tuturor formalităților veniturile instituțiilor comunității sub orice formă sau titlu. El va face plățile contra mandatelor emise și semnate de președinte sau locțiitorul său și contra semnate de secretar, menținându-se pe ordonanță numărul și data deciziei comitetului.

- Art. 29 – Casierul nu va putea ține în casa comunității mai mult de 15.000 (cincisprezece mii) lei, în afara de lefurile funcționarilor, iar suma ce va fi depășită, se va depune la o instituție bancară din localitate cu aprobarea comitetului.
- Art. 30 – Ridicarea sumelor depuse la bancă, se va efectua de către casier cu aprobarea comitetului.
- Art. 31 – Casierul este obligat a aduce la cunoștința comitetului orice întârziere a vreunei încasări spre a se lua măsurile cuvenite. Casierul este obligat a ține un registru de casă și un chitanțier.

Cenzorii

Atribuțiunile cenzorilor sunt:

- Art. 32 – a) să verifice casa cel mult odată pe lună, consemnând rezultatul într-un registru special înființat și care se va păstra în casa comunității, b) să convoace adunarea generală extraordinară, când vor găsi necesar și când vor afla că afacerile comunității suferă din cauza comitetului. Convocarea adunării însă nu o poate face decât doi cenzori împreună. c) să facă raport adunării generale ordinare despre gestiunea comitetului, d) muftiul județului este organul suprem de control al comunității și are dreptul de a controla casa comunității, independent de celelalte organe ale comunității, de a supraveghea bunul mers al comunității, al școalelor, al geamiilor și de a convoca adunarea generală, când va constata că comitetul lucrează în contra intereselor comunității, spre a raporta cele constatate.

Adunările generale

Art. 33 – Adunările generale sunt de două feluri: ordinare și extraordinare. Adunările generale se țin în prima duminică din luna ianuarie a fiecărui an și au următoarele atribuțiuni:

a) Descărcarea comitetului de gestiunea anului precedent.

b) Aprobă, discută și modifică bugetul comunității.

c) Se pronunță asupra tuturor chestiunilor supuse de comitet, ce nu sunt date în căderea sa.

d) Aprobă listele de contribuțiuni fixate de comitet.

e) Dizolvă comitetul, dacă va găsi întemeiată propunerea de dizolvare făcută de muftiul județului sau de comitetul cenzorilor.

Art. 34 – Celelalte adunări convocate sunt extraordinare.

Art. 35 – Adunările extraordinare sunt convocate de comitetul de cenzori, de *muftiul* județului, precum și de un număr de 50 membri ai comunității, ori de câte ori va fi nevoie. Convocarea se va face după procedura prevăzută în legea și regulamentul persoanelor juridice.

Art. 36 – Dacă la prima convocare nu se prezintă cel puțin jumătate plus unu (majoritatea absolută), din membrii comunității trecuți în registrul respectiv, adunarea nu va ține ședința și se va amâna la noua convocare, ce nu poate fi mai depărtată de 15 zile, adunarea va ține ședință și va decide cu majoritatea absolută a celor prezenți, oricare va fi numărul lor.

Alegeri

- Art. 37 – Alegerea comitetului comunității se face la fiecare patru ani, prin aclamație sau prin vot secret după normele prevăzute la art. 6.
- Art. 38 – Convocarea adunării generale pentru alegeri se va face cu 15 zile înainte de expirarea mandatului vechiului comitet de către muftiul județului.
- Art. 39 – În caz când comitetul se dizolvă sau demisionează înainte de expirarea mandatului, se va numi de către muftiul o comisie interimară compusă din 5 persoane prezidată de muftiu care va gira afacerile comitetului, cel mult una lună de zile în care interval se va alege noul comitet, comisia interimară are aceleași atribuțiuni ca și un comitet ales.
- Art. 40 – În ambele cazuri, adică atât în cazul art. 38 cât și în cazul art. 39, comisiunea interimară va pregăti operațiunile pentru alegeri și va efectua alegerea cu vot secret, dacă nu se va recurge la votul prin aclamație. Alegerea va fi prezidată de Cadiul județului, iar în caz de împedicare, de către muftiul județului sau de un reprezentant al muftiului.
- Art. 41 – Biroul alegerii va folosi lista nominală a persoanelor cu drept de vot, alcătuită de comitet, conform art. 32 al. final și va tipări buletine de alegeri, care se vor distribui alegătorilor dacă va fi cazul.
- Art. 42 – Listele de candidați se vor depune la secretar, sau la muftiu, sub luare de dovadă cu cinci zile înainte de data alegerii împreună cu suma necesară la tipărirea buletinelor. Propunerea candidaturii va fi semnată de 15 alegători, în caz când refuză primirea propunerii de candidaturi ea se va notifica muftiului prin portărei și în acest caz termenul de mai sus se reduce la zile.
- Art. 43 – Secretarul biroului de alegeri va întruni toate listele prezentate și le va da la tipărit, fiecare listă va purta un semn dinstinctiv.
- Art. 44 – Aceste semne sunt: un triunghi, un cerc, două triunghiuri suprapuse (stea în șase colțuri), un pătrat, o semilună și un drapel, toate în linii simple.
- Art. 45 – Dimensiunile acestor semne vor fi ca și la semnele prevăzute în legea electorală pentru adunarea deputaților.
- Art. 46 – Au drept de vot toți membrii comunității, înscriși conform art. 4 din prezentul statut.
- Art. 47 – Noul comitet va alcătui și un regulament al acestui statut.
- Art. 48 – Un exemplar al prezentului statut, după ce va rămâne definitiv prin aprobarea tuturor forurilor competente, se va înainta Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor spre satisfacerea cerințelor art. 51 din Legea pentru regimul general al Cultelor din 22 aprilie 1928.
- Art. 49 – Oriunde nu dispune prezentul statut, se va aplica legea. Ultimul pentru persoanele juridice.

Numele și prenumele	Cetățenia	Profesia	Domiciliul
ss. Iusuf Ablai	român	comerciant	Medgidia
" Ferat Abdula	"	învățător	"
" Hafuz Latif	"	hatip	"
" Ismail Gemadiu	"	comercian	"
" Iusuf Asan	"	"	"
" Ibraim Benișa	"	meseriaș	"
" Iaia Zecheria	"	"	"
" Ilias Asan	"	"	"
" Riza Hagi Veli	"	"	"
" Iliaz Apaz	"	plugar	"
" Aziz Apaz	"	"	"
" Asan Cherim	"	"	"
" Izet Apaz	"	"	"
" Abduraim Selim	"	"	"
" Sucri Caiali	"	"	"
" Seit Amet	"	"	"
" Sadâc Memet	"	"	"
" Murat Molamet	"	"	"
" Aziz Calvet	"	"	"
" Salim Omer	"	"	"
" Bechir Zecheria	"	"	"
" Iusuf Alim	"	"	"
" Soiun Memet	"	"	"
" Ionus Anis	"	"	"
" Abdul Amit Caiali	"	muncitor	"

Redactat de mine,
atest identitatea
părilor

Ioan N. Mihail
Avocat

Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, fond Tribunalul Județului Constanța, dosar 1218/1921, f. 6-9.

95

1931 iunie 1, București

T A B L O U

indicând rezultatele pe circumscripții electorale ale alegerilor pentru
Adunarea Deputaților, efectuate în ziua de 1 iunie 1931

Partidul Maghiar

Bihor	Hegedüs Ferdinand
Brașov	Szabó Beni
Ciuc	Pál Gabor
Cluj	George Bethlen

Mureș	Ioșif Willer
Odorhei	Gheorghe Bethlen
Sălaj	Ioan Jósika
Satu Mare	Jakabffy Elemer
Târnava Mică	Gyárfás Elemér
Trei Scaune	Bela Szentkereszty

Partidul Evreesc

Cernăuți	Dr. Ebner Mayer
Maramureș	Dr. Josif Fischer
Soroca	Theodor Fischer
Storojineț	Dr. Max Diamant

„Monitorul Oficial“ nr. 131 din 10 iunie 1931, p. 5130-5232.

96

1931 iunie 15, București

Adunarea Deputaților

Sesiunea extraordinară din 15 iunie 1931

Proiect de lege A.D.
Înființarea Subsecretariatului
de stat al Minorităților

Urgent
La Comisia de Legislație
civilă

13 iulie 1931

Expunere de motive

Complexitatea problemelor minoritare și importanța lor pentru statul român, în care trăiește un însemnat număr de cetățeni de altă origine etnică, de altă confesiune și de altă limbă decât cea românească, face necesară crearea unui organ special permanent care să studieze și urmărească, zi de zi, toate manifestările vieții minorităților noastre și să caute mijloacele potrivite a stabili o conviețuire armonică a tuturor, în cadrele intereselor generale ale statului român.

Acest organ – Subsecretariatul de Stat al Minorităților – se creează prin alăturatul proiect de lege, pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri.

Subsecretariatul de Stat al Minorităților este organul consultativ al guvernului pentru chestiunile minoritare și în această calitate va putea lua inițiativa măsurilor de orice natură, pe care le va socoti necesare pentru stabilirea armoniei de care am vorbit mai sus.

Pentru a asigura o mai mare posibilitate de adaptare a organizației interioare și a funcționării Subsecretariatului de Stat al Minorităților, la necesitățile zilnice, structura lui interioară, atribuțiile diverselor secții și birouri pe care le va avea, precum și numărul acestora, se vor stabili prin regulamentul interior de funcționare a lui.

Președintele Consiliului de Miniștri
N. Iorga

Rezoluție:

Adunarea Deputaților. Comisia Legislativă
Civilă, Comună și Criminală. Ședința de
la 14 iulie 1931 a trimis nemodificat.

Raportor: I.M. Leon

Președinte,
ss. indescifrabil

Secretar,
ss. indescifrabil

Proiect de lege
pentru
înființarea Subsecretariatului de Stat
al Minorităților

Art. 1. – Pentru studierea și soluționarea problemei minoritare, se înființează pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri un Subsecretariat de Stat al Minorităților.

Art. 2. – Subsecretariatul de Stat al Minorităților fiind organul consultativ al guvernului, pentru problemele minoritare, va putea lua inițiativa măsurilor de orice natură pe care le va socoti necesare pentru stabilirea conviețurii armonice a elementelor minoritare, în cadrele intereselor generale ale statului român.

Art. 3. – Organizarea internă a Subsecretariatului de Stat al Minorităților, atribuțiile și felul de a lucra al secțiilor și birourilor, vor fi stabilite prin regulamentul interior de funcționare a statului.

Art. 4. – Prezenta lege intră în vigoare pe data publicării în Monitorul Oficial.

Președintele Consiliului de Miniștri, N. Iorga

25. Numărul școlilor, elevilor, promovaților și profesorilor
din școlile secundare în anul 1930-1931
BUCOVINA ȘI TRANSILVANIA

25. Nombre de écoles, des élèves, des promus et des professeurs,
des écoles secondaires, pendant l'année 1929-1930
BUCOVINE ET TRANSYLVANIE

FELUL ȘCOALEI	Numărul școlilor Nombres des écoles	ELEVII ÎNSCRIȘI ÎN TOATE CLASELE Nombre des élèves inscrits dans toutes les classes													Promovați Promus	Corpul didactic Personnel enseignant	CATEGORIE D'ÉCOLE		
		Cetățenia Qualité de citoyen			După confesiune					D'après la confession									
		Români Roumains	Strașini Étrangers	Total	Ortodoxi Orthodoxes	Greco-Catolici Gr.-catholiq.	Romano-catolici R.-catholiques	Reformați Réformés	Unitari Unitaires	Ev.luterani Ev. et luther.	Mozaiici Mosaïques	Mahomedani Mahométans	Alte conf. Autres conf.	Bapt. și adv. Bapt. et adv.				Total	
BUCOVINA										BUCOVINE									
Gimnazii de băieți	1	73	—	73	35	7	6	—	—	—	24	—	1	—	73	60	8	Gymnases de garçons	
Licee de băieți	11	3.546	2	3.548	1.898	81	451	—	—	139	971	—	8	—	3.548	2.535	252	Lycées de garçons	
Școli sec. de fete gr.I și II	4	1.496	—	1.496	766	35	164	3	—	25	498	—	5	—	1.496	1.203	107	" " filles	
" normale de băieți	1	262	—	262	235	3	18	—	—	5	—	1	—	—	262	220	17	Ecole normale de garçons	
" " " fete	1	300	—	300	287	1	11	—	—	1	—	—	—	—	300	269	18	" " " filles	
" elementare comerc. de băieți	1	80	—	80	45	—	4	—	—	2	29	—	—	—	80	47	5	" comm. élém. de garçon	
" superioare comerc., băieți	1	143	—	143	77	—	8	—	—	—	58	—	—	—	143	119	12	" " "supérieur" "	
" profes.fete gr.I și II	3	339	—	339	291	9	31	—	—	6	2	—	—	—	339	252	47	" prof.de fil.I et II-ème degré.	
" element. meserii băieți	1	21	—	21	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	16	4	" élem.de métiers de garçons	
" " " fete	2	39	—	39	26	2	10	—	—	1	—	—	—	—	39	33	10	" " " " de filles	
" inferioare " băieți	5	406	—	406	349	9	39	3	—	6	—	—	—	—	406	270	55	" inférieures de garçon	
" superioare " "	1	118	—	118	56	5	21	—	—	24	12	—	—	—	118	81	12	" supérieures de métiers	
Total	32	6.823	2	6.823	4.086	152	763	6	—	209	1.594	1	14	—	6.825	5.105	547	Total	
Total 1929-1930	38	7.601	2	7.603	4.749	189	863	43	—	175	1.575	—	9	—	7.603	5.813	608	1929-1930	

TRANSILVANIA										TRANSYLVANIE									
Gimnaziile de băieți	25	2.436	16	2.452	936	262	831	183	1	45	179	—	7	8	2.452	1.824	189	Gymnases garçons	
" de fete	25	2.147	2	2.149	620	447	476	225	12	56	300	—	6	6	2.149	1.681	238	" filles	
" mixte	7	778	—	778	401	148	94	40	6	15	74	—	—	—	778	626	48	" mixtes	
Licee și seminarii pedagogice	37	11.401	53	11.454	5.292	3.215	1.356	447	40	136	346	9	2	11	11.454	9.388	701	Lycées et séminaires pédagogiques	
Șc. sec. fete gr. I și II	14	4.991	10	4.101	1.931	1.004	271	142	15	49	687	—	—	3	4.101	3.279	288	Écoles sec. de fil. I et II-ème degré.	
" normale de băieți	17	3.117	—	3.117	1.816	1.169	99	30	12	9	1	—	—	—	3.117	2.670	161	" normales de garçon	
" " " fete	12	2.068	—	2.086	1.270	661	89	31	5	3	7	1	—	—	2.068	1.789	213	" " " filles	
" elemnt. comer. băieți	4	300	—	300	111	106	24	1	16	1	41	—	—	—	300	208	28	" élément.comm. de garçon	
Curs seral suprapus curs. elem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Cours de soir comm.sup.au cours él.	
Șc. superioare comerc., băieți	20	3.118	12	3.130	1.858	534	419	10	120	25	161	—	1	—	3.130	2.431	223	Écoles comm.supér. de garçon	
" " " fete	7	771	—	771	401	144	71	4	48	10	92	—	—	2	771	643	82	Écoles comm.supér. de filles	
" prof.fete gr.I și II	10	1.975	1	1.076	655	255	74	1	37	7	41	2	—	2	1.076	685	161	" professionnelles de filles	
" elemnt.meserii băieți	1	29	—	29	26	3	—	—	—	—	—	—	—	—	29	29	5	" élém.de mét.pour garçons	
" inferioare " " " "	31	2.451	16	2.467	1.494	734	159	3	60	10	4	3	—	—	2.467	2.082	373	" inférieurs " " " "	
" superioare " " " "	3	389	16	405	287	63	38	9	2	—	2	3	1	—	405	348	58	" supérieurs " " " "	
" de țesătorie pentru fete	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	" de tissage pour filles	
" de menaj pentru fete	4	22	—	221	193	21	3	—	—	—	4	—	—	—	221	160	56	" de ménage pour filles	
Total	217	35.292	126	34.518	17.291	8.766	4.004	1.126	374	366	2.539	18	17	34	34.518	27.843	2.824	Total	
Total 1929-1930	247	36.874	85	36.959	19.277	9.652	3.768	1.302	233	372	2.288	11	31	25	36.959	29.877	3.166	1929-1930	
RECAPITULAȚIE										RÉCAPITULATION									
Vechiul Regat	447	85.485	149	85.607	78.130	233	699	37	18	83	5.379	137	161	9	85.607	65.819	6.163	Ancien Royaume	
Transilvania	217	35.292	126	34.518	17.291	8.766	4.004	1.126	374	366	2.539	18	17	34	34.518	27.843	2.824	Transylvanie	
Basarabia	109	18.565	15	18.565	14.310	14	182	5	24	63	3.876	7	79	8	18.580	14.177	1.381	Bessarabie	
Bucovina	32	6.823	2	6.823	4.086	152	763	6	—	209	1.594	1	14	—	6.825	5.105	547	Bucovine	
Total	805	146,156	292	155,513	113,817	9.165	5,648	1,174	416	741	13,388	163	171	51	145,580	112,944	10,895	Total	
Total 1929-1930	901	161,214	288	161,502	128,991	10,140	5,555	1,374	285	720	14,023	184	264	161,502	125,624	12,338	1929-1930		

Nr.curent	ÎMPĂRȚIREA ECLESIASTICĂ	N-rul mitropoliilor Nombre des métroles	Numărul episcopilor Nombre des évêchés	Numărul parohiilor Nombre des paroisses	Numărul filialelor nombre des filiales	Total bisericilor Total des églises	DIVISION ECCLÉSIASTIQUE	No.d'ordre	
Biserici greco-catolice – Églises gréco-catholiques									
1	Mitropolia greco-catolică română din Blaj	1	—	594	187	781	Métropole gr.cath.Blaj	1	
2	Episcopia greco-catolică română Cluj-Gherla	—	1	437	32	469	Évêché gr.cath.Cluj-Gherla	2	
3	Episcopia greco-catolică română din Lugoj	—	1	201	121	322	" " " Lugoj	3	
4	Episcopia greco-catolică română din Oradea	—	1	203	74	277	" " " Oradea	4	
5	Episcopia greco-catolică română din Maramureș	—	1	258	15	273	" " " Maramureș	5	
	Total	1	4	1.693	429	2.122	Total		
III. Biserici creștine de diferite rituri – Églises chrétiennes de différents rits									
1	Episcopia catolică de rit. latin din Alba-Iulia	—	1	250	—	250	Évêché rom.cath.Alba-Iulia	1	
2	Episcopia catolică de rit. latin din Timișoara	—	1	161	—	161	" " " Timișoara	2	
3	Episcopia catolică de rit. latin din Satu-Mare, Oradea	—	1	97	—	97	" " " Satu-Mare, Oradea	3	
4	Arhiepiscopia catolică București	—	1	24	—	24	Archévêché rom. cath. Bucarest	4	
5	Episcopia Iași și vicariatul Bucovinei	—	1	110	—	110	Évêché rom.cath.Iași et vicariat de Bucovine	5	
6	Episcopia reformée Cluj	—	1	624	—	624	Évêché réformée Cluj	6	
7	" " Oradea	—	1	186	—	186	" " Cluj	7	
8	" unitară Cluj	—	1	113	—	113	Évêché unitaire Cluj	8	
9	" evanghel.-luterană Sibiu	—	1	282	—	282	Évêché évang.luth. Sibiu	9	
10	Superintendența bisericeii evangelică-luterană Arad	—	—	25	—	25	Protopopie évang. luth. Arad	10	
	Total	—	9	1.872	—	1.872	Total		
IV. Cultul Mahometan Culte Mahoméтан				V. Cultul Mozaic Mosaïque					
		Moschee Mosquées				Sinagoge Synagogues			
1	Muftiatul Tulcea-Muftiat	38			1	Vechiul Regat-Ancien Royaume			590
2	'Constanța'	140			2	Transilvania-Transylvanie			215
3	'Caliacra'	157			3	Bucovina-Bucovine			25
4	'Durostor	119			4	Basarabia-Bessarabie			362
	Total	454				Total			1.192

Indice Index Index

A

- Abit, Hafuz Abit, preot musulman, II/433
- Abdula, Ferhat, II/353
- Abdula, Ibadula, II/349, 353
- Abdulachim, Selim, II/353
- Abduraim, Selim, II/549
- Abduraim, Said H., II/353
- Abduraman, Isa, preot musulman II/433
- Abduraman, Suaib, II/349
- Ablai, Iusuf, II/548
- Abramovici, I., comerciant I/422
- Abramovici, O.I., comerciant I/697
- Abdulachim, Selim, deputat, 1925 I/76, 92, 107, 729, 730
- Abrud (jud. Alba) I/240, 650, II/91, 96
- Abrudabanya v. Abrud
- Abrudabanyai Eduard, deputat, II/233, 328, 490, 514
- Abula, Ferat, II/548
- Abulamit, Seidamet, II/542
- Acherman v. Cetatea Albă
- Acmola, Abi, II/542
- Aczél Oszkar, II/526, 527, 529, 530
- Adâncata, II/331
- Adleff, Daniel, deputat, II/229
- Adleff, Julius, II/421, 423, 424, 425, 427, 428
- Adorjan, Armin, II/470, 471,
- Adjud (jud. Vrancea), I/649
- Africa, I/630
- Afuz, preot musulman II/430
- Agnetheln v. Agnita
- Agnita (jud. Sibiu), I/645, 753, II/411, 421, 426
- Agopșa, A., comerciant I/256
- Aita Mare (jud. Covasna), I/624
- Aiud (jud. Alba), I/240, 460, 461, 644, 650, 770, II/ 91, 97, 117, 138, 143, 409, 410
- Ajtoi Maria, profesoară, II/139, 143
- Akos János, deputat, II/231
- Alabama (S.U.A.), II/177, 203
- Alba (jud.), I/461, II/358, 367, 460, 466, 467
- Alba Inferioară, I/70, 86, 101, 184, 236, 238, 320, 321, 350, 351, 460, 644, 654, II/92, 97, 299
- Alba Iulia, I/7, 13, 15, 22, 25, 32, 36, 37, 44, 45, 51, 52, 63, 64, 75, 78, 79, 90, 93, 94, 105, 119, 120, 121, 123, 126, 127, 128, 129, 162, 163, 164, 165, 166, 199, 200, 201, 202, 203, 227, 232, 240, 281, 318, 332, 348, 361, 428, 429, 431, 446, 447, 498, 500, 524, 551, 552, 555, 556, 562, 563, 565, 566, 568, 580, 593, 644, 650, 658, 659, 665, 677, 703, 745, 753, 758, 766, II/75, 76, 78, 79, 91, 107, 139, 144, 222, 226, 266, 277, 282, 309, 324, 359, 368, 372, 387, 388, 392, 394, 395, 399, 499, 521, 539, 540, 541, 542, 554
- Alba de Jos v. Alba Inferioară
- Albania, II/338
- Albert István om politic, II/10, 21, 32
- Alberti, G. I/ 418, 463, 465, 468, 474, 476, 477, 481, 486
- Albrich, Gerhard I/775
- Albu colonel, II/256
- Albulescu, N. consilier municipal II/214
- Aldea, Augustin I/339, 367

- Aldea, Dumitru țăran II/238
 Alexandria (jud.) I/646
 Alexandru, Ion istoric II/45
 Aliiați v. Puteri Aliate și Asociate
 Alim, Iusuf II/549
 Alim, Sefchet II/542
 Alexandrov, tipograf II/167
 Alex, Ion II/214
 Allemagne v. Germania
 Almaș, Dumitru istoric, scriitor I/781
 Alófehér v. Alba de jos
 Alsacia I/372, 376, 382
 Altăn (jud. Tulcea) I/420
 Ambrózy Andor, baron, om politic,
 II/526, 529
 Ament, L.G. colonel american II/47,
 48, 57, 66, 67, 164, 165, 166,
 167, 189, 110, 191, 192, 193
 America I/317, 347
 America de sud 711, 715
 Amet, Chiazim S. II/353
 Amet, Mustafa II/349
 Amet, Seit II/549
 Amnas (jud. Sibiu) II/422, 426
 Amzalar (jud. Tulcea) I/420
 Ancien Royaume v. Vechiul Regat
 Andea, Agustin, președinte Asociația
 Teatrului German Sibiu 455,
 456, 457, 458, 459
 Andor, Emerich II/169
 Andreazian, G. comerciant I/265
 Andreescu, P. industriaș I/678
 Andrei III, rege al Ungariei (1290-1301)
 I/318, 348
 Andrișoiaie, Dumitru agent special de
 siguranță I/695, 696
 Andronovici, II/380
 Angelescu, căpitan II/525
 Angelescu, Constantin ministru (1922-
 1926; 1927-1928) I/74, 90,
 105, 521, 530, 533, 534, 535,
 536, 537, 538, 539, 540, 541,
 542, 547, 633, 639, 640, 680,
 681, 682, 683, 684, 689, 692,
 729, 742, II/133, 295, 430,
 431, 432, 442
 Anghelovici, Abraham II/184, 209
 Angletterre v. Anglia
 Anglia v. Marea Britanie
 Angora (Turcia) I/636, 637
 Aninoasa (jud. Dâmbovița), I/420,
 Aninoasa (jud. Trei Scaune), II/49, 58,
 68, 237
 Anis, Ionus, II/549
 Antoniaade, Constantin, om politic II/53,
 63, 72, 452, 456, 499, 522
 Anatalffy Andrei, profesor I/435
 Antanta, I/123, 194
 Antonescu, Emanoil, avocat, profesor
 universitar I/727
 Antonescu, Mihai, ministru (1921)
 I/289, 294, 418
 Antonescu, Victor G., om politic I/418
 Antoniu, inginer, I/672, 673, 725, 726
 Antreazian, G., industriaș I/256
 Apárthy Gyula, deputat II/232
 Apața (jud. Brașov), II/131
 Apati, zoolog I/373, 378
 Apaz, Aziz, II/542, 548
 Apaz, Iliaz, II/549
 Apaz, Izet, II/549
 Apostol, Alexandru, I/420
 Apponyi Albert, conte, ministru al
 cultelor și al instrucțiunii
 publice (1906-1910), șef al
 delegației maghiare la
 Conferința de Pace de la Paris
 (1920) I/442, 730, II/319
 Araci (jud. Covasna), I/66, 82, 97, 225
 Arachelian, G., comerciant I/265
 Arad (jud.), I/184, 236, 238, 315, 321,
 346, 351, 644, 654 II/92, 97,
 229, 235, 464
 Arad (o), I/64, 66, 75, 79, 81, 90, 94,
 96, 105, 106, 162, 166, 167,
 212, 240, 427, 624, 626,
 640, 644, 650, 671, 679,

686, 687, 753, 754, 756,
757, 758, 759, 760, 761,
762, 763, 764, 765, 766,
769, 770, 771, 773, II/14,
26, 37, 91, 96 102, 106, 108,
220, 221, 326, 327, 406,
407, 408, 409, 410, 411,
414, 499, 521, 554

Ardeal v. Tansilvania

Ardeleanu, Ion I., istoric I/780, II/45,
225

Argetoianu, Constantin, ministru
(1920–1921; 1927–1928;
1931–1932), I/209, 227,
252, 260, 262, 419, II/50,
59, 69, 320, 379

Argeș (jud.), I/110, 111, 654, II/459,
462, 464, 465

Arion, C.C., ministru (1910–1912;
1918), I/419

Arkansas (S.U.A.), II/177, 203

Armenia, I/703

Armbruster, Adolf I., istoric I/75

Aronovici, Haim, comerciant I/697

Arpád, dinastie Ungaria (889–1301)
I/682

Arpatac v. Araci

Arva (Ungaria), I/320, 350

Arvai, diac II/299, 307

Asan, Ilias, II/549

Asan, Iusuf, II/542, 548

Asan, C. Memet, II/352

Aslanian, K., comerciant I/256

Atamaniuk, redactor II/475

Atanase, Nicolae, II/240

Atanasi, Constantin, II/240

Atkinson, Henry A., preot II/246

Auger, Yves, redactor revista „Cultura“
Cluj (1924), I/13, 22, 32,

Australia, I/168, 174

Austria, I/7, 9, 13, 15, 17, 22, 25, 27,
32, 36, 44, 45, 51, 52, 63, 64,
79, 93, 94, 109, 117, 130,

131, 132, 133, 134, 135, 140,
141, 143, 144, 145, 146, 149,
154, 155, 157, 158, 167, 169,
170, 172, 173, 175, 176, 178,
180, 290, 433, 461, 462, 463,
473, 485, 561, 631, 681, 696,
698, 699, 700, 743, II/157,
173, 174, 200, 241, 242, 338,
419

Austro-Ungaria, I/38, 47, 53, 57, 59,
61, 120, 139, 140, 153, 154,
161, 181, 201, 203, 204, 205,
371, 377, 414, 429, 744, 746,
II/51, 61, 93

Autriche v. Austria

Averbuch, avocat II/178, 212

Averescu, Alexandru, general, prim-
ministru (martie 1920–decem-
brie 1921, martie 1926–iunie
1927) I/209, 281, 289, 294,
376, 381, 419, 578, 580, 591,
593, 629, 749, II/101, 106,
137, 140, 141, 144, 215, 217,
218, 282, 439, 441

Avram, George, tipograf I/489

Avram, Mircea, I/777

Azarian, M.D., comerciant I/265

Azarian, R., comerciant I/265

Azarian V.D., comerciant I/265

B

Babadag (jud. Tulcea), I/646

Bacău (jud.), I/110, 111, 420, 421,
654, II/459, 463, 466, 467

Bacău (o), I/497, 646, II/175, 201

Bacifalu/Bacifalău/ (jud. Brașov),
I/319, 349

Baeéd, I/339, 367

Bagossy Bertalan, protopop II/314, 318

Bagossy László, profesor II/314, 318

Baia (jud.), II/459, 463, 466, 467

- Baia Mare, I/199, 229, 240, 645, 650, 679, 760, 761, 766, 767, 770, II/91, 92, 96, 97, 105
- Baia-de-Aramă (jud. Mehedinți), I/646
- Baia Sprie (jud. Maramureș), I/240, 650, II/92, 97
- Baiulescu, G., prefect Brașov (1920) I/200, 202
- Baiulescu, Romulus, inginer I/717
- Bahna (jud. Mehedinți) I/420
- Baka Béla, deputat II/230
- Bakau v. Bacău
- Balabancea (jud. Tulcea), I/420
- Balas Ernő I/72, 88, 103, 566
- Balázs András, preot II/103, 107, 139, 144, II/98, 101, 223, 227
- Balázs Mihail, II/237
- Balcic (jud. Caliacra), I/649, 688, II/121
- Balfour, Arthur James, conte diplomat englez II/340, 341, 342
- Balinț (jud. Timiș), I/638
- Balla Miklós, soția, proprietar I/211
- Balling, Mads Ole, I/775
- Balogh Alexa, deputat II/233, 235
- Balogh Arthur, om politic maghiar, I/775, II/102, 103, 108, 231, 362, 370
- Balogh Ferencz, deputat II/230
- Balogh Géza, II/98
- Baltazar, Camil, scriitor I/12, 21, 31
- Banabic v. Feleacu
- Banat, I/9, 16, 17, 27, 38, 39, 48, 49 50, 54, 55, 64, 68, 72, 73, 74, 76, 79, 82, 84, 87, 88, 91, 94, 99, 103, 104, 105, 107, 118, 119, 120, 162, 164, 184, 208, 236, 281, 299, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 326, 328, 329, 330, 331, 332, 336, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 356, 358, 359, 360, 362, 364, 365, 427, 428, 429, 453, 463, 464, 465, 466, 475, 476, 477, 478, 487, 560, 564, 565, 580, 581, 593, 594, 606, 630, 631, 633, 643, 650, 657, 678, 706, 710, 753, 754, 775, 776, 777, 778, 779, 782, II/10, 12, 13, 21, 24, 25, 33, 35, 36, 53, 54, 63, 64, 72, 73, 81, 82, 85, 93, 117, 174, 201, 250, 290, 291, 292, 299, 308, 313, 319, 329, 401, 428, 419, 420, 422, 426, 458, 461, 462, 464, 465, 468, 469, 470, 471, 480, 526, 528, 529, 530, 531
- Bancsik Zsigmond, deputat II/231
- Bancu, N.I., II/238
- Band (jud. Mureș), I/66, 81, 96, 211, 267, II/491, 515
- Bánffy Miklós, conte, ministru de externe Ungaria, I/336, 364, 724, II/10, 20, 32, 329
- Bányai Laszló, publicist, om politic I/775, II/329
- Barabás Béla, deputat, I/427, 711, 715, II/231, 232, 328
- Baraghian, A., I/704
- Bárány József, protopop II/314, 318
- Baraolt (Treii Scaune), II/409, 492, 515
- Barbu, I., student, II/183, 209
- Barcsay Ákos, II/266
- Barcsay Maria, II/266
- Barivoy István, deputat II/231
- Barsamian, V., comerciant I/265
- Barre, cavalier de, II/175, 201
- Barta Ignat, avocat, II/230, 328, 331
- Bartha Ignác v. Barta Ignat
- Bartha Lajos, deputat II/223
- Barthmes Georg, II/421, 425
- Barzava, II/490, 513
- Basarabia, I/7, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 19, 25, 26, 27, 28, 29, 35, 36, 43, 44, 50, 51, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 89, 93, 94, 95, 96,

- 97, 99, 101, 104, 109, 110, 114, 116, 132, 147, 161, 162, 164, 182, 196, 224, 241, 310, 311, 314, 344, 345, 371, 372, 375, 376, 377, 378, 381, 382, 383, 463, 464, 466, 476, 477, 478, 490, 492, 493, 515, 516, 546, 560, 562, 564, 570, 580, 593, 612, 614, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 652, 657, 696, 747, 753, 755, 776, 777, 781, II/10, 12, 12, 21, 24, 25, 33, 35, 36, 47, 48, 52, 57, 62, 66, 67, 71, 75, 76, 79, 80, 130, 164, 165, 166, 167, 170, 173, 174, 181, 182, 185, 189, 191, 200, 201, 206, 208, 209, 210, 211, 290, 291, 419, 420, 439, 441, 448, 458, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 553
- Baschioiu (jud. Tulcea), I/420
- Batartsch v. Bătărci
- Baubec, Izet, funcționar, II/349, 353, 433
- Bauberger, Lotty, inginer I/257
- Baubergher, Rosa, I/257
- Bauer Leo, I/456, 458
- Baumgartner, Silvestru, preot, I/696, II/297, 305
- Baumgartner Alajos, teolog II/314, 318
- Bavarsu, Andrei, proprietar I/720
- Bazargic (jud. Caliacra), I/649, 688, 755, 757, 758, 759, 760, 765, 766, 767, 771, 774, II/121
- Bădescu, colonel II/253
- Bădescu Alexandru, industriaș I/632, 678
- Bădulescu, Alexandru, militant comunist I/10, 19, 29
- Bădulescu, I., I/416
- Băilești (jud. Dolj), I/649
- Bălan, Nicolae, mitropolit I/569
- Bălți (jud.), I/110, 111, 112, 242, 654, II/460, 463, 466, 467
- Bălți (o), I/242, 652
- Bănila, II/331
- Bănilă, Sdunavăți, II/331
- Bănilaș Laureanca, II/331
- Bărbătescu, II/214
- Bărbești (jud. Alba), II/347
- Băsești (jud. Sălaj), I/332, 362
- Bătărci (jud. Satu Mare), II/297, 305
- Băteanu, Corneliu, inginer I/717
- Bârlad (jud. Vaslui), I/521, 539, 544, 646, 755, II/183, 208
- Beck, M., profesor, I/230
- Becker, James, ministru S.U.A. I/65, 80, 95, 191
- Bécs v. Viena
- Begali Abdulaim, preot musulman II/433
- Behlilan, Ardases, comerciant I/265
- Beiuș (jud. Bihor), I/644, II/410, 498, 520
- Bejan Cezar, I/300
- Bekes (jud.), II/481, 483, 484, 504, 507, 508
- Belgia, I/180, 181, 204, 330, 343, 359, 371, 587, 590, 600, II/241, 415, 478, 501
- Belgrad, I/68, 83, 98, 263, II/93
- Beller János, deputat II/229
- Beller Hans, deputat II/400, 401
- Bellesort, Andre, II/174, 200
- Beltiuș (jud. Satu Mare), II/298, 299, 306, 307, 309
- Bem, Josef, general polonez I/438
- Benea, Valeria, I/454, 455
- Benedikt, Norbert, industriaș I/678
- Bendac, II/473
- Bendeck, Frederic S., director Banca „Transilvania“ (1921) I/418, 420
- Bender, II/290
- Bene Josif, II/237
- Benjamin, Lya, I/775
- Benlisa Ibraim, II/549
- Benkö Nicolae, proprietar I/720
- Bercovitz, II/263

- Berde Aron, II/238
- Berde Juliana Maria, profesor, scriitor II/402
- Berde Ludovic, II/238
- Bereșnița, II/347
- Berinde, preot II/53, 63, 72, 456
- Bessarabie v. Basarabia
- Bessarabien v. Basarabia
- Bethlen István, conte, prim-ministru Ungaria I/41, 336, 364
- Bercovici, I/534
- Berezcki Andras, proprietar I/211
- Bereg (Ungaria), I/320, 350
- Berevoești (jud. Argeș), I/421
- Berger, Albert, arhivist, I/463, 476
- Berhomet, II/347
- Berlin, I/161, II/176, 181, 202, 207
- Bern v. Berna
- Brene v. Berna
- Berna, I/72, 77, 88, 92, 103, 107, 571, 730, II/109
- Bernády György, primar Târgu Mureș I/259, 775, II/46, 47, 55, 57, 65, 66, 92, 98, 222, 225
- Bernhard, Adolf, președinte Uniunea Sionistă din România I/10, 18, 28
- Bernstein Kogan, M. Iacov, I/311
- Berthelot, Henri Mathias, general francez I/132, 146
- Beshlui, student, II/184, 209
- Bethlen György, conte, II/8, 19, 30, 89, 94, 99, 101, 104, 105, 106, 220, 221, 222, 225, 229, 231, 233, 235, 276, 280, 281, 286, 323, 324, 328, 415, 489, 513, 549, 550
- Bertrand, Jouvenal, II/338
- Besztercze v. Bistrița
- Betegh Nicolae, II/322
- Bezborodco, II/473
- Bianu, funcționar Ministerul de Interne, I/198, 514
- Bicaz (jud. Maramureș), II/486, 488, 510, 511
- Bichiș (jud. Mureș), I/181
- Bicskey József, II/223, 226, 227
- Bielefeld (Germania), I/775
- Bihor (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 644, 654, II/54, 64, 73, 92, 97, 100, 106, 230, 257, 418, 419, 461, 481, 484, 485, 486, 488, 504, 533, 534, 537, 549
- Bihor (jud. Bihor), II/486, 488, 510, 511
- Bikfalvy Árpád, deputat II/231
- Biláncsi Josif, II/238
- Bildegge v. Beltius
- Bilghezd v. Bilghez
- Bilghez (jud. Sălaj), I/211
- Binder, student I/463, 464, 474, 477, 486
- Binder Alfred, II/421, 425
- Binder Armin, proprietar I/210
- Binder Gustáv, deputat II/231
- Binder József, proprietar I/210
- Binder Lázár, proprietar I/210
- Binder Ludwig, I/775
- Binder Vilmos, deputat II/232
- Binder Wilhelm, deputat II/400, 401, 421
- Biró Gheorghe, II/256, 534, 535
- Bistrița (o), I/71, 86, 101, 240, 261, 262, 302, 306, 455, 458, 463, 464, 471, 475, 476, 477, 483, 644, 650, 753, 756, 773, II/15, 27, 37, 47, 56, 66, 90, 96, 97, 106, 160, 388, 395, 412
- Bistrița-Năsăud (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 320, 321, 350, 351, 644, 654, 658, II/47, 56, 66, 157, 230
- Bistritz v. Bistrița
- Bistritz-Nassod v. Bistrița-Năsăud
- Bitai Carol, II/237
- Bitai Geza, II/238
- Bitay Árpád, deputat II/230
- Bitoleanu, Ion, istoric, I/775
- Bittau, I/618, 620
- Bjelik, episcop catolic II/137, 142

- Blaj (jud. Alba), I/233, 644, II/320, 372, 498, 554
- Blaga, Lucian, poet, filosof, dramaturg I/13, 22, 32
- Blank, Aristide, director bancă I/416
- Blank, Mauriciu, bancher I/416
- Blankenberg, Reginald Andrew, ministru Marea Britanie I/168, 173, 174, 180
- Blaskovitz Ferencz, deputat II/231, 233
- Bleiburg (Austria) I/140, 154
- Blaskovics, Franz, preot II/297, 306
- Bleșianu, Victor, industriaș I/678
- Bliss, H. Tasker, reprezentant S.U.A. în Consiliul Superior de Război I/167, 173, 174, 180
- Bloch, II/182, 208
- Blum, II/182, 208
- Blumberg, Sanine, I/257
- Bluntschli, C.F., scriitor II/177, 202, 203
- Boar Liviu, arhivist II/45
- Bock, Henrik, senator II/231
- Bocșa Montană v. Bocșa Vasiovei
- Bocșa Vasiovei (jud. Caraș-Severin), I/644, 756, II/412
- Bodea Gheorghe I., II/93, 227
- Bodo Barbu, II/238
- Bodo Juan văduva lui, II/238
- Bodo Josif, II/237
- Bodo Ștefan, II/237
- Bodola Gheorghe, II/237
- Bodola Ștefan, II/238
- Boemia, I/139, 153
- Boér Lórinz, deputat II/230
- Boerescu, S., industriaș I/671, 725, 726
- Bogdan, G., I/219
- Bohême v. Boemia
- Böhn, Johann, I/775
- Bohus János, protopop II/314, 318
- Boian, II/331
- Boilă Romulus, II/88, 93
- Boiu Mare (jud. Maramureș), I/333, 362
- Bolboacă, Dumitru, elev II/184, 210
- Bolgrad, I/652
- Bold, Emilian, istoric I/775
- Bölöni Sándor, tipograf I/489
- Bölöny Zoltán, II/278, 280, 283, 285, 286
- Bonceanu, N.G., II/238
- Boncour, Paul, om politic francez II/223
- Bonfils, scriitor II/202
- Bonin, ministru Franța I/224
- Bonyhád, II/526, 530
- Borbély Ferencz, deputat II/231
- Borcea Ion, om politic I/527, 530, 533, 543
- Borbély Andor, I/775
- Bordan, colonel I/247
- Bordeaux Cornelia, II/266
- Bordianu, Ilie, I/696
- Bornemisza János, II/277, 283
- Borody Ioan, pretor I/228
- Boróczy Jenő, proprietar I/211
- Boros George, vicar episcopla unitarian I/431, 432, 448, 449
- Borșa (jud. Maramureș), II/53, 63, 72, 447, 457
- Boruscho, II/163, 184, 209
- Boston (S.U.A.), II/362, 370
- Boteni, V., I/775
- Botez, Mihail, avocat I/728
- Botlinger Pál, protopop II/314, 318
- Botos János, avocat II/149, 153
- Botoșani (jud.), I/110, 111, 654, II/52, 62, 72, 264, 442, 459, 466, 467
- Botoșani (o), I/497, 498, 646, 764, II/48, 49, 58, 59, 67, 68, 175, 178
- Bottasch Gustav, II/532
- Böszörményi A., industriaș I/633
- Bozovici (jud. Severin), I/637
- Bozoviciona (jud. Severin), I/637
- Bracher, Karl-Dietrich, I/775
- Brad (jud. Hunedoara), II/498, 520
- Bragadiru, D.D., industriaș I/633
- Bran (jud. Brașov), I/320, 350

- Brandsch, Rudolf, subsecretar de stat (1931–1932), președinte Uniunea Germanilor din România I/9, 17, 27, 247, 419, 469, 474, 475, 481, 487, 777, 781, II/16, 28, 38, 54, 64, 73, 135, 136, 232, 235, 319, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 421, 422, 426, 538
- Brassó v. Brașov
- Brașov (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 320, 321, 350, 351, 644, 654, II/92, 97, 133, 230, 235, 424, 428, 460, 466, 467, 481, 504, 549
- Brașov (o), I/65, 67, 69, 80, 82, 84, 86, 95, 99, 101, 200, 202, 204, 240, 246, 306, 319, 349, 384, 385, 386, 388, 389, 390, 461, 626, 633, 641, 644, 650, 679, 717, 753, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 767, 768, 771, 773, 774, 780, II/15, 26, 27, 37, 47, 56, 66, 91, 97, 106, 127, 130, 131, 132, 133, 149, 151, 152, 153, 155, 156, 183, 209, 223, 227, 326, 327, 330, 392, 393, 398, 399, 406, 407, 410, 411, 412, 413, 422, 426, 428, 430, 498, 520, 539, 540, 541
- Bratislava (Slovacia), I/321, 351, 446, II/94
- Bratu, Traian, prof. univ., om politic I/73, 88, 89, 104, 606, 612, 613, 614, 775, II/371, 379, 386, 430, 432
- Braunstein, cafegiu, I/521, II/180
- Braunstein-Mibaschan, ziarist, II/189
- Brădișeanu, Ștefan, director general Ministerul Cultelor și Artelor, I/688
- Brăila (jud.), I/110, 111, 258, 557, 558, 654, 704, II/443, 444, 459, 462, 464, 465
- Brăila (o), I/67, 72, 83, 87, 98, 102, 103, 257, 258, 418, 497, 531, 557, 558, 646, 704, 756, 757, 766, II/48, 53, 57, 62, 67, 72, 214, 215, 443, 444
- Brătescu, I., II/214
- Brătianu, Ionel I.C., om politic, prim-ministru (1914–1918; 1918–1919; 1922–1926; 1927), I/8, 16, 26, 63, 72, 87, 93, 102, 130, 131, 134, 135, 136, 137, 142, 143, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 156, 157, 549, 553, 562, 575, 578, 579, 591, 658, 753, II/110, 216, 218, 252, 277, 282, 325, 327
- Brătulescu, I., II/371, 379
- Brâncovenești (jud. Mureș), II/402, 491, 515
- Breaza (jud. Mureș), II/490, 491, 492, 513, 514, 515
- Brenzan, II/472
- Breyer, Anetta, I/256
- Breyer, Frieda, I/256
- Brociner, I., consilier municipal, II/214
- Brooklyn, N.Y., II/246
- Bruckner, Victor Em., inginer, I/416
- Bruxelles (Belgia), I/590, 730
- Brotmann, Sofie, I/257
- Buchenlander, Michael, II/417
- Bucovina, I/7, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26, 28, 29, 35, 36, 43, 44, 50, 51, 63, 64, 65, 58, 69, 70, 71, 73, 76, 78, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 89, 91, 93, 94, 95, 98, 99, 101, 104, 107, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 131, 146, 147, 161, 162, 164, 167, 185, 191, 192, 224, 263, 264, 289, 311, 371, 372, 374, 375, 376, 378, 380, 381, 382, 452, 453, 461, 462, 463, 464, 466, 476, 477, 478, 516, 560,

- 564, 612, 614, 653, 657, 679,
696, 698, 699, 700, 701, 702,
705, 706, 745, 746, 747, 777,
783, II/10, 12, 13, 21, 24, 25,
33, 35, 36, 48, 49, 51, 52, 53,
57, 58, 60, 61, 62, 63, 67, 68,
70, 71, 72, 73, 75, 78, 93,
113, 170, 173, 174, 188, 200,
201, 225, 229, 233, 241, 242,
243, 250, 290, 291, 347, 348,
372, 380, 401, 417, 418, 419,
422, 426, 439, 441, 447, 448,
456, 458, 460, 462, 464, 465,
466, 467, 468, 469, 472, 473,
475, 552, 553, 554
- Buchholzer, Ernst**, I/613, 614, 615,
616, II/319, 421, 422, 425,
426
- Bucs Ludovic**, II/238
- Bucșan, Constantin**, deputat, subse-
cretar de stat (1926-1927),
I/260, 262, 623, 629, II/132,
133, 148
- Bucarest v. București**,
- București**, I/12, 21, 31, 36, 40, 41,
44, 51, 52, 57, 59, 61, 63, 64,
65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80,
82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 109, 116,
118, 120, 123, 129, 130, 145,
161, 173, 181, 182, 183, 185,
187, 188, 191, 192, 199, 200,
205, 206, 227, 228, 229, 230,
231, 232, 234, 235, 236, 240,
241, 245, 247, 249, 251, 252,
253, 257, 258, 259, 267, 269,
272, 281, 289, 294, 300, 310,
331, 343, 360, 372, 374, 376,
377, 378, 380, 381, 382, 413,
415, 416, 417, 418, 419, 441,
421, 422, 427, 428, 435, 450,
451, 453, 455, 457, 459, 490,
493, 495, 496, 497, 515, 159,
523, 524, 528, 529, 530, 531,
532, 533, 537, 538, 540, 549,
553, 556, 557, 565, 568, 569,
575, 579, 590, 592, 602, 603,
604, 605, 606, 608, 610, 620,
623, 629, 632, 633, 635, 637,
638, 640, 641, 643, 646, 657,
659, 665, 671, 673, 674, 676,
677, 678, 679, 688, 689, 693,
694, 702, 708, 717, 721, 725,
726, 728, 730, 740, 742, 748,
750, 753, 754, 756, 757, 758,
760, 761, 762, 763, 764, 765,
766, 767, 768, 769, 771, 772,
773, 774, 775, 776, 777, 778,
779, 780, 781, 782, II/12, 23,
34, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 79,
80, 89, 93, 94, 129, 163, 170,
173, 179, 180, 181, 183, 184,
199, 205, 206, 207, 209, 219,
220, 234, 235, 239, 240, 241,
245, 260, 264, 267, 273, 274,
275, 287, 319, 329, 325, 331,
333, 347, 371, 372, 374, 377,
379, 380, 381, 386, 400, 401,
402, 403, 414, 417, 424, 428,
425, 434, 439, 441, 442, 443,
445, 447, 448, 458, 467, 468,
472, 474, 476, 478, 499, 501,
521, 538, 549, 550, 552, 553,
554
- Bucuța, Emanoil**, II/52, 61, 71
- Budapesta**, I/11, 20, 30, 37, 39, 41,
46, 48, 55, 70, 85, 100, 232,
233, 248, 320, 332, 335, 337,
350, 362, 364, 365, 427, 428,
429, 430, 431, 432, 433, 434,
436, 438, 440, 442, 446, 447,
448, 449, 500, 578, 591, 629,

775, 776, 777, 778, 780, 789,
II/8, 9, 11, 19, 22, 30, 31, 33,
45, 50, 59, 69, 128, 169, 319,
329, 330, 362, 402, 472, 494,
501, 517, 533, 534, 535, 537

Budapest v. Budapesta

Budescu, V., consilier municipal
II/214

Budich, P., industriaș, I/672, 726

Budila, II/132

Buholtz, Aron, comerciant, I/697

Buhuși (jud. Bacău), I/649, II/184,
210

Buisson, F., profesor II/478, 501

Bujdosó Antal, II/237

Bujor, P., deputat, prof. univ. I/527,
528, 530, 537, 539, 540

Bukarest v. București

Bukowin v. Bucovina

Bulei, Ion, istoric II/45

Bulgaria, I/36, 44, 51, 181, 493,
688, II/291, 338, 478, 501

Bunescu, Traian, istoric I/776

Burcuș, Ștefan, arhitect, I/727, 728

Bürger, Albert, student, I/463, 465,
476, 477, 679

Burghiu (jud. Mureș), II/513

Bușilă, Constantin D., industriaș, om
politic I/671, 678, 717, 725,
726

Butculescu, N., industriaș, I/633

Buza László, I/776

Buzău (jud.), I/110, 111, 424, 654,
II/459, 462, 464, 465

Buzău (o), I/108, 646, 756, 764,
II/184, 209

Buzdugan, I., secretar Sfatul Țării
Basarabia (1917-1918), I/109

Buzdugan, Gh., II/371, 386

Buziaș (jud. Timiș), II/406

C

Cabești, II/242

Cacica (jud. Suceava), II/333

Cadâr Halil, II/353

Cadrilater, I/183, 691, 729, 730

Cahane, Bernard, II/127

Cahul (jud.), I/110, 111, 242, 654,
II/460, 463, 466, 467

Cahul (o), I/242, 652

Caiali, Abdul Amit, II/549

Caiali, Sucri, II/549

Calafat (jud. Dolj), I/646

Cali, Scri, II/352

Caliacra (jud.), I/110, 111, 114, 654,
687, II/46, 56, 65, 121, 123,
459, 463, 464, 465

Caliacra (o), II/554

Caliani, Augustin, I/41, 776

California, II/246

Callimachi, Jean, I/418

Calvet, Aziz, II/549

Cambon, Jules, ambasador Franța,
I/138, 152, 168, 175, 180, 224

Canada, I/168, 174

Cantacuzino, G., I/717

Cantuniari, Alexandru, I/416

Capesius, Bernd, președinte Uniunea
Învățătorilor, I/576

Capri, G., baron, prefect, deputat,
I/419

Capriel, industriaș, I/726

Caracal (jud. Olt), I/646

Caracalia Constantin, om politic,
II/12, 23, 34

Carambi, Costi, comerciant, I/693

Caransebeș (jud. Caraș-Severin), I/74,
89, 90, 104, 240, 630, 632,
637, 642, 644, 650, 658, 659,
II/91, 93, 96

Carapciu pe Cer, II/242, 243

Carapciuc, II/347

Carapelit v. Stejaru

Caraș v. Caraș-Severin

- Caraș-Severin, I/35, 43, 50, 184,
 236, 238, 320, 321, 350, 351,
 644, 654, II/92, 97, 231, 461
- Carei (jud. Satu Mare), I/66, 69, 71,
 81, 84, 86, 96, 99, 102, 225,
 240, 310, 494, 495, 624, 650,
 758, 764, 765, 766, 769, 770,
 773, II/50, 59, 69, 293, 294,
 301, 364, 407, 409, 410, 411,
 419
- Careii Mari v. Carei
 Carinthie v. Carintia
 Carintia (Austria), I/140, 141, 154,
 155
- Carol II, rege, II/216, 218, 536, 538,
 447
- Carolina de Nord, II/177, 203
- Carp, Gr. P., I/422
- Carp, Horea, deputat, II/49, 58, 68,
 259, 260, 262, 263
- Casassovici, Corneliu, inginer, I/633
- Cassvan, Henri, II/215
- Cașolț (jud. Sibiu), I/320, 350
- Catargi, Henri, I/418
- Cavarna, I/649, 688, II/121
- Cazimir, Ștefan, avocat, I/419
- Călata (jud. Cluj), II/284
- Călărași (jud. Ialomița), I/646, II/
 185, 187, 211, 212
- Călărași (jud. Lăpușna), II/47, 57, 66,
 163, 164, 184
- Călinescu, Ion, consilier municipal,
 II/214
- Călinești, II/243, 347
- Cămin (jud. Satu Mare), II/296, 299,
 304, 305, 508
- Cănciulescu, general, II/380
- Căprioara, v. Geaferca Rusă
- Câmpescu, Paula, I/257
- Câmpina (jud. Prahova), I/220, 222,
 646
- Câmpulung (jud.), I/185, 372, 654,
 II/460, 466, 467
- Câmpulung (jud. Argeș), I/67, 82, 97,
 192, 245, 374, 378, 380, 646,
 653, II/331, 447
- Câmpulung la Tisa (jud. Maramureș),
 I/66, 82, 97, 228, 229
- Ceacalopol, Corneliu, student,
 II/184, 209
- Ceamurlia de Sus (jud. Tulcea), I/420
- Ceremuș, I/116
- Cehia, I/7, 15, 25
- Cehoslovaciă, I/7, 8, 11, 15, 16, 20,
 25, 26, 30, 36, 44, 51, 137,
 138, 139, 152, 153, 180, 181,
 204, 313, 321, 344, 351, 550,
 552, 554, 556, 587, 599, 631,
 II/9, 19, 31, 174, 338, 345
- Cehu Silvaniei (jud. Sălaj), I/489
- Central and Eastern Europe v. Europa
 centrală și de est
- Cerbul v. Corbu
- Cerchez, Grigore, arhitect, I/727
- Cerchez, Ștefan, industriaș, I/602,
 603, 632, 633, 678
- Cernadia (jud. Mehedinți), I/419
- Cernat (jud. Covasna), I/319, 349
- Cernavodă (jud. Constanța), I/646,
 II/184, 209
- Cernăuți (jud.), 117, 185, 654,
 II/460, 466, 467, 550
- Cernăuți, 7, 12, 15, 21, 25, 31, 63,
 64, 65, 67, 70, 78, 79, 80, 82,
 85, 86, 93, 94, 95, 97, 101,
 115, 116, 118, 160, 162, 185,
 191, 192, 234, 245, 290, 375,
 380, 381, 451, 452, 454, 532,
 538, 557, 562, 570, 608, 610,
 653, 679, 695, 698, 705, 724,
 753, 754, 756, 757, 758, 759,
 760, 761, 762, 763, 764, 765,
 766, 769, 771, 772, 773, 774,
 II/51, 54, 61, 64, 70, 73, 181,
 182, 183, 184, 206, 207, 208,
 209, 210, 241, 258, 331, 332,
 347, 380, 419, 472, 473, 474,
 475, 532
- Cetatea Albă (jud.), 110, 111, 242,
 654, II/460, 463, 466, 467

- Cetatea Albă (o), I/242, 620, 623, 652, 763, II/326, 327
- Chalem Sor, rabin, I/234
- Chamberlain, J.A., sir, om politic, II/234
- Chambers, II/438, 439
- Charkow v. Harkov
- Cheffner, Clara, avocat, I/257
- Cherim, Asan, II/549
- Chicos, director general în Ministerul de Interne, I/633
- Chigil, Aron, II/163, 184, 209
- Chilia Veche (jud. Tulcea), I/646
- China, I/180, 181, 204
- Chindriș, Vasile, jurist consult, I/604, 605
- Chișinău (jud.), I/110, 111, 242, 490, 491, 654
- Chișinău (o), I/6, 15, 25, 63, 64, 65, 78, 79, 80, 93, 94, 95, 109, 110, 111, 159, 242, 377, 382, 491, 492, 570, 652, 753, 755, 756, 758, 761, 765, 766, 767, 768, 769, 772, 773, 774, II/47, 57, 66, 163, 164, 165, 166, 167, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 258
- Chișinău v. Chișineu-Criș
- Chișineu-Criș (j. Arad), I/315, 346
- Chrisovelsoni, I.I., I/422
- Ciaba (Ungaria), I/181
- Ciato, Ludwig, I/776
- Cicio-Pop, Ștefan, om politic, II/326, 327, 371, 379, 381, 386, 439, 441
- Ciffra, Cálmán, II/276
- Ciociorov, Guzman, I/309
- Ciociorov, Ivan, I/309
- Ciociorov, Maria, I/309
- Ciobanu, Ștefan, istoric, I/776
- Ciobanu, Vasile, istoric, I/776
- Ciorogariu, episcop, II/254, 258
- Ciortan, Statie, arhitect, I/727
- Ciovârname, Ștefan, industriaș, I/726
- Cipăianu, George, istoric, I/41
- Cisnădie (jud. Sibiu), I/768
- Ciuc (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 320, 321, 350, 351, 624, 644, 654, 658, 711, 715, II/54, 64, 90, 92, 95, 98, 100, 106, 108, 230, 235, 321, 451, 455, 481, 460, 466, 467, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 490, 492, 493, 504, 506, 508, 510, 511, 513, 515, 516, 525, 549
- Ciucea (jud. Cluj), I/74, 89, 90, 104, 105, 623, 658, 659, II/88, 93, 107, 222, 225, 226
- Ciumești (jud. Satu Mare), II/297, 306
- Ciuntu, Șerban, II/214
- Ciupea, Ion, istoric, II/93
- Ciorogariu, episcop, II/254, 258
- Cleiman, Abraham, II/163, 184, 209
- Clemenceau, Georges, prim-ministru, Franța (1906-1909; 1917-1920), I/130, 145, 168, 173, 175, 180, II/343, 344, 345
- Clerk, George sir, I/433
- Clony, B.P., avocat, I/558
- Cluj (jud.), I/35, 43, 50, 576, 609, 613, 615, II/92, 98, 225, 231, 235, 430, 460, 466, 467, 549, 528
- Cluj (o), I/10, 12, 13, 19, 21, 22, 29, 31, 32, 38, 41, 42, 47, 54, 65, 66, 68, 70, 71, 80, 81, 83, 85, 87, 95, 96, 98, 100, 102, 199, 206, 207, 208, 212, 213, 219, 220, 221, 222, 223, 233, 234, 240, 258, 259, 266, 321, 327, 329, 351, 357, 359, 373, 374, 376, 378, 379, 427, 430, 432, 433, 435, 440, 442, 446, 447, 448, 450, 451, 463, 464, 467, 468, 470, 476, 480, 481, 482, 488, 494, 498, 500, 522, 529,

- 532, 538, 543, 557, 576, 585, 598, 608, 610, 624, 626, 633, 638, 640, 644, 650, 651, 679, 681, 705, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 782, II/15, 26, 37, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 75, 78, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 103, 105, 106, 116, 117, 128, 129, 132, 139, 143, 144, 149, 153, 168, 169, 181, 206, 207, 222, 225, 227, 244, 248, 259, 261, 276, 281, 283, 322, 325, 326, 328, 329, 330, 335, 356, 359, 361, 362, 365, 368, 370, 402, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 439, 441, 445, 457, 470, 471, 479, 499, 501, 521, 525, 536, 539, 540, 541, 554
- Cluj-Napoca v. Cluj
- Coandă, Constantin, general, prim-ministru (1918), prim-ministr ad-interim (1926), I/168, 173, 175, 180, 181, 419
- Cocea, Constantin, student II/163
- Codarcea, Cornelius, I/776
- Codarcea, Ignatius, I/339, 367
- Codreanu, Corneliu Zelea, conducător Mișcarea Legionară, I/14, 23, 33, 77, 92, 108, 521, 539, 748, II/16, 28, 38, 134, 247, 255, 448, 456
- Cohen, Iosef, bancher, I/422
- Cohn, M.A., comerciant, I/697
- Cojocna (jud.), I/184, 236, 238, 320, 351, 440, 644, 654
- Cojocar, Ion, I/696
- Cojocar, Mihai, I/455
- Colban, Erik, membru Comisia Minorităților din Liga Națiunilor (1922), I/40, 49, 55, 77, 92, 107, 730, II/47, 56, 66, 137, 139, 141, 144, 194, 247
- Coleanu, M., inginer, I/679
- Colibaba, Constantin, I/696
- Coltofeanu, Damian, II/237
- Columbia, II/177, 203
- Comănești (jud. Bacău), I/420, 421
- Commonwealth d'Australie v. Australia
- Comnéne, II/175, 199, 200, 201
- Comnert, Arthur, II/235, 400, 401
- Comșa, Nicolau, prefect, II/148
- Coniuc, Vasile, I/251
- Connecticut (S.U.A.), I/436
- Connerth, Fritz, deputat, I/200, 202, 204, 276, 474, 475, 487, II/400, 401
- Connert v. Konnerth, Fritz
- Constanța (jud.), I/110, 111, 460, 655, 688, 730, II/54, 64, 73, 353, 420, 433, 437, 459, 463, 464, 465, 542, 543, 549
- Constanța (o), I/70, 76, 86, 92, 101, 107, 183, 421, 460, 497, 525, 646, 687, 729, 730, 768, 771, II/51, 52, 61, 62, 70, 71, 349, 433, 437, 554
- Constantinescu, colonel, II/258
- Constantinescu, Alexandru, ministru (1918-1919; 1922-1926), I/569, 584, 597
- Constantinescu, Arctur, II/99
- Constantinescu, Tanced, om politic, II/105, 117
- Constantinopol, I/635, 636, 637, 704, II/174, 200
- Copcei (jud. Mehedinți), I/420
- Copony, Traugott, industriaș, I/717
- Corabia (jud. Olt), I/646
- Corbu, II/486, 488, 510, 511
- Corijescu, colonel, II/107

- Corund, II/490, 513
 Cosac, Constantin, II/214
 Costăchescu, Nicolae, ministru,
 II/52, 61, 71, 403, 404
 Costești, II/242
 Costinescu, I., I/418 II/214
 Costinescu, N., inginer, I/672, 725
 Coțmani (jud.), I/185, 655
 Coțmani (o), I/226, 695
 Covurlui (jud.), I/75, 90, 106, 110,
 111, 265, 655, 692, 694, 698,
 718 II/459, 463, 466, 467
 Cozmeni (jud. Harghita), II/331
 Craiova, I/418, 451, 497, 646, 678,
 727, 763
 Creangă, G.D., economist, I/418
 Cristea, Miron, patriarh al României,
 Regent (1927-1930), I/565
 Cristofor, Marcu, I/696
 Cristur (jud. Hunedoara), I/759
 Cristur (jud. Odorhei), II/491, 514
 Cristurul Săcuiesc (jud. Harghita),
 I/624, 760, 772, II/411
 Crișana, I/68, 84, 99, 281, 580, 581,
 593, 594, 657, 779, 782,
 II/117, 414, 418, 458, 461,
 462, 464, 465, 468, 469
 Croația, I/7, 15, 25
 Crowe, Eyre, sir, I/168, 173, 174,
 180
 Crosskokler v. Târnava Mare
 Csaki Richard, profesor, director
 Institutul Academic German din
 München, I/72, 88, 103, 575,
 576, 577, 776, II/303
 Csallner, Alfred, publicist, I/776
 Csefő Sándor, II/139, 143
 Csifo Solomon, profesor, I/435, 436
 Csik v. Ciuc
 Csikmegye v. Ciuc
 Csicseri Orosz Irén, proprietar, I/211
 Csikszereda v. Miercurea Ciuc
 Csiszér Gavril, II/237
 Csomos Josif, II/237
 Csonovay Lajos, II/169
 Csucsai v. Ciucea
 Cuba, I/180, 181, 204, 711, 715
 Cuciuur Mic, II/242, 243
 Cucu, comerciant, II/131
 Cucuteni (jud. Dâmbovița), I/421
 Cudalbu, T., ministru (1920-1921;
 1926-1927), I/209
 Curtea de Argeș (jud. Argeș), I/646
 Cutava, miliade, ziarist, I/525, 526
 Cuza, A.C., prof. univ., conducătorul
 Ligii Apărării Național Crești-
 ne, I/13, 14, 23, 32, 33, 76,
 91, 107, 523, 526, 530, 531,
 541, 544, 545, 721, 725, II/16,
 28, 38, 130, 134, 183, 185,
 209, 210, 439, 441
 Czechoslovachia v. Cehoslovavcia
 Czell, Willy, industriaș, I/603, 679
 Czernowitz v. Cernăuți
 Czumbel Ludovic, preot, II/314, 318

D

- Dacieff, Stoian, II/240
 Dachler, Sigismund, inginer, I/679
 Dala, I/338, 367
 Dalnoki, Al., II/238
 Danceff, Stoian, II/240
 Dandu, I., II/209
 Dandu, N., II/183
 Danemarca, II/478, 501
 Danilov, Iordan, I/309
 Danilov, Ivan, I/309
 Danker v. Schaffer, Isac
 Daranyi Ignac, ministru (1895-1899),
 Ungaria, I/320, 350
 Dascaloff, D., II/239
 Dascaloff, N., II/240
 Dascăl, Eugen, ofițer, II/526, 527,
 530
 Dascălu, Nicolae, istoric, I/40, 777
 Dașcovici, Nicolae, jurist, prof. univ.
 I/777

- Dávid György, II/232
 Davideni Bahna, II/331
 Dăianu, Elie, protopop, publicist,
 I/777
 Dănescu, deputat, I/529
 Dănulescu, general, II/255
 Dărmănești (jud. Dâmbovița), I/420
 Dâmbovița (jud.), I/110, 111, 420,
 421, 655, II/459, 462, 464, 465
 Deák Gyula, om politic, II/98, 103,
 222, 225, 229, 276, 280, 281,
 286
 Deda (jud. Mureș), I/268
 Deda Bistra v. Deda
 Dedovița (jud. Mehedinți), I/420
 Dej (jud. Cluj), I/233, 240, 650, 761,
 765, 769, 772, II/92, 97, 406,
 407, 408
 Delaware 9SUA), II/203
 Dellanof, Andrei, I/695
 Demeter Béter, II/329
 Demetrescu-Brăila, II/214
 Den Haag v. Haga
 Dénes László, ziarist, II/10, 20, 32
 Dămes Andrei, II/238
 Dénes Gavril, II/238
 Depner, Wilhelm, I/200, 202, 204,
 II/392, 398, 399
 Derby, Edward George, conte, ministru
 englez, I/224
 Desilă, Virgil, inginer, 672, 679, 725
 Despagnet, II/202
 Deta (jud. Timiș), II/412
 Deusch, Andor, deputat, II/229
 Deutschland v. Germania
 Deva (jud. Hunedoara), I/240, 626,
 644, 650, 761, 770, II/49, 59,
 68, 91, 97, 265, 266, 279, 285,
 359, 368, 406, 408, 409
 Devlet, M. Aziz, II/352
 Dezső Miklós, I/72, 87, 102, 557,
 558
 Diaconescu, student, II/256
 Diamandt, Max, II/550
 Diamandy, Constantin, diplomat,
 II/51, 60, 70, 239, 240, 333
 Diciosânmartin v. Sân-Dicio-Martin
 Dicioșzentmárton v. Tămăveni
 Diczig, Béla, preot, I/296, 297, 304,
 306, 318
 Dimand György, preot, II/314, 318
 Dimigian, V., comerciant, I/265
 Dimitrescu, I.G., profesor, I/633
 Dimitriu, Alexandru, industriaș,
 I/632, 678
 Dimrich v. Deva
 Dindești (jud. Satu Mare), II/296,
 297, 305, 306
 Dinnermann, W., industriaș, I/672,
 678, 726
 Dinoff, E., II/239
 Dinu, Enachi, II/240
 Diradurian, Vahe, comerciant, I/265
 Dissescu, C.G., I/418
 Ditrau (jud. Ciuc), II/492, 493, 515,
 516, 524
 Djambedenian, Vahan, comerciant,
 I/265
 Djenanian, R.M., comerciant, I/265
 Djuvara, Mircea, jurist, I/145
 Dobos, jandarm, I/439
 Dobrogea, I/35, 43, 50, 64, 68, 74,
 75, 79, 84, 89, 90, 94, 99,
 104, 106, 182, 183, 272, 275,
 278, 560, 617, 635, 687, 688,
 691, II/12, 35, 47, 51, 52, 56,
 61, 62, 66, 70, 71, 290, 291,
 349, 350, 420, 433, 434, 437,
 458, 459, 462, 463, 464, 465,
 468, 469
 Dobrogeanu-Gherea, Alexandru (Katz),
 militant comunist, I/10, 19, 28
 Dobroudja v. Dobrogea
 Dobrudscha v. Dobrogea
 Doczi Josif, II/237
 Dolet, Etienne, II/201
 Dolj (jud.), I/110, 111, 655, II/458,
 462, 474, 465

- Dolet, Etienne, II/175
- Dominion de la Nouvelle-Zélande v. Noua Zeelandă
- Dominion du Canada v. Canada
- Domokos Nicolas, I/334, 341, 363, 370
- Domșa, prefect Sălaj, I/488
- Doneaud, Ernest, arhitect, I/727, 728
- Dordea, Ioan, arhivist, II/40, 42, 44
- Dorohoi (jud.), I/110, 111, 655, II/184, 208, 209, 459, 463, 466, 467
- Dorohoi (o), I/647
- Dörr, Albert, II/47, 56, 66
- Dragomir, Silviu, istoric, prof. univ., I/41, 777
- Dragu (jud. Sălaj), I/181
- Dramba, V., II/214
- Drăgan, profesor, II/245
- Drăgășani (jud. Vâlcea), I/647
- Drăghiescu, II/214
- Drei Stühle v. Trei Scaune
- Drexler Bea, II/324
- Drotleff, Karl, editor, I/780
- Drummond, Eric, om politic, II/53, 63, 449, 500
- Drummond-Wolf, Henry, parlamentar englez, I/77, 92, 107, 730, 731
- Drummond, Wiliam H., I/432, 433, 434
- Duca, I. Gh., ministru (1914-1918; 1918-1919; 1922-1926; 1927-1928), I/70, 85, 100, 418, 427, 534, 535, 536, 540, 541, 546, 547, 548, 580, 593, II/46, 49, 55, 58, 65, 68, 109, 262, 276, 281
- Duchiade, Preda, II/214, 215
- Dudacek, Josef, comerciant, I/418
- Dulman, I., comerciant, I/422
- Dumbrăveni (jud. Sibiu), I/261, 262, II/92, 97, 106
- Dumbrăvioara (jud. Mureș), II/490, 491, 513, 515
- Dumitrescu, Ioan, preot, II/53, 63, 72, 456
- Dumitrescu, Ioan, student, II/446
- Dumitrescu, Victor, avocat, II/47, 56, 66, 147
- Dumitriu, D., II/264
- Dunăreanu, Elena, I/777
- Dutczak, Basil, I/76, 91, 106, 698, 699, 700, 701, 702, 731, II/241, 472, 474
- Duță, Alexandru, arhivist, I/300
- Durostor (jud. Bulgaria), I/110, 111, 114, 655, 687, II/459, 463, 464, 465, 554

E

- Eberwein, profesor, II/165, 166, 191, 192
- Ecimiadzin (Armenia), I/703, 704
- Edeleanu, Lazăr, chimist, I/12, 21, 31
- Edelstein, S., comerciant, I/697
- Eftimie, I., II/214
- Eisenburger, Eduard, publicist, I/777
- Einnolz József, II/314, 318
- Ekárd Andor, student, II/169
- Elek Köblös, militant comunist, I/10, 19, 29
- Elekes Victor, profesor, II/139, 143
- Elias, Jacques M., I/418
- Eliot, Samuel A., I/431, 434, 448
- Elisabethstadt v. Dumbrăveni
- Elveția, I/330, 343, 371, 429, 565, 567, II/176, 202
- Emanoil, N.S., funcționar, II/442
- Emilian, student, II/183, 209
- Empire Britannique v. Marea Britanie
- Endes Miklós, I/777
- Enescu, George, compozitor, II/167
- Engel Emanuel, proprietar, I/210
- Engel Bernót, proprietar, I/210
- Enescu, I.D., arhitect, I/728

- Engelleiter, Josef F., industriaș, I/417
 Englisch Mihaly, senator, II/230
 Eötvös, II/222, 226
 Eperjessy Ștefan, funcționar, II/147
 Erez, Israel, I/231
 Erdély v. Transilvania
 Erdelyi Miklos, deputat, II/230
 Erdős, inginer, I/672, 726
 Erdösi Antal, deputat, II/232
 Eremia Aurel, student, II/183, 209
 Erlich, Bertha, I/257
 Ernst, Heinrich, medic, I/463, 464, 465, 468, 469, 471, 472, 476, 477, 480, 481, 483, 484, 576
 Ernst Marton, director ziar
 "Uj Kelet" Cluj, I/10, 19, 29
 Erzsébetvaros v. Dumbrăveni
 Estonia, I/7, 15, 25 II/338
 Estland v. Estonia
 Esser, Anton, bancher, I/417, 419
 Ettinger, preot, II/298, 306
 Europa, I/8, 11, 13, 16, 19, 21, 26, 29, 31, 36, 37, 39, 44, 46, 48, 51, 52, 55, 57, 59, 61, 115, 132, 133, 144, 147, 158, 159, 160, 173, 180, 194, 198, 201, 203, 224, 431, 571, 578, 586, 587, 588, 590, 599, 600, 601, 631, 779, II/116, 175, 179, 181, 184, 200, 201, 205, 207, 210, 246, 248, 250, 251, 291, 298, 478, 501
 Europa Centrală și de Est, I/313, 321, 344, 351, 559, 775, 781, 783
- F**
- Fabian, David, militant comunist, I/10, 19, 29
 Fabricius, Fritz, om politic II/11, 23, 33
 Facri, Sucri, II/353
 Falik, elev II/182, 193, 208, 247
 Falk, Karl, II/421, 425, 426
 Fall Andre, I/775
 Faranga, N.I., consilier municipal II/214
 Farchi, II/182, 208
 Farkas Antal, senator II/232
 Farkas István, deputat II/233
 Farkas, Moise, industriaș, I/603, 633, 679
 Faure, Ferdinand, profesor II/199
 Fazakas Alexe, II/238
 Fazakas András, proprietar, I/211
 Fazâl, Negib, II/353
 Făgăraș (jud.), I/184, 236, 238, 320, 321, 350, 351, 644, 655, II/92, 98, 230, 421, 425, 426, 460, 466, 467, 482, 483, 504
 Făgăraș (o), I/240, 538, 644, 650, 756
 Fălciu (jud.), I/110, 111, 655 II/459, 463, 466, 467
 Fălticeni (jud.), I/655
 Fălticeni (jud.Suceava), I/498, 646 II/175, 178, 201, 204
 Fecete Andras, I/195
 Fehér Albert, proprietar, I/210
 Fehervár v. Alba Iulia
 Fehim, Mustafa Mehmed, deputat, I/64, 79, 94, 182
 Ferencz Áron, profesor II/138, 142
 Ferencz Iosif, episcop unitarian, I/430, 431, 435, 447, II/223, 227
 Ferenczy Zsigmond, deputat II/232
 Ferdinand I, rege, II/218, 361, 370, 371
 Fekete Károly, II/276
 Feleacu (jud. Cluj), I/440, 441
 Fényes, S., I/777
 Ferdinand I, rege al României (1916-1927), I/109, 121, 126, 128, 183, 281, 289, 294, 572, 575, 636, 637, 665, 692, 753
 Feridon, Asim, preot II/433

- Ficher, general, I/191
 Fichtner, I/618, 620
 Ficher, Teodor, om politic, avocat, I/232, 234
 Ficker, János, student II/169
 Fiedler, Gudrun, I/777
 Fiedler, Ștefan, vicar II/209
 Fiderman, Wilhelm, I/777
 Filipescu, M., consilier municipal II/214
 Fkizian, K., comerciant, I/265
 Filality, ministrul României la Constantinopol (1923), I/636
 Filderman, Willy, președinte Uniunea Evreilor din România I/10, 18, 28, II/322
 Filea de Jos (jud.Cluj), I/268
 Filip, Alexandru, I/720
 Filipești (jud.Bacău), I/647
 Filotte, Nestor, industriaș, I/422
 Fina V.Foeni
 Fink, Fr., I/200, 202, 463, 464, 465, 468, 474, 476, 477, 481, 486
 Finland V.Finlanda
 Finlanda, I/7, 15, 25, II/388
 Fisch, Hans, I/463, 465, 468, 475, 476, 477, 481, 487
 Fischer, Theodor, om politic II/12, 23, 34, 550
 Fischer, Andrew, ministru Marea Britanie, I/168, 173, 174, 180, 224
 Fischer, Carol, II/184, 210
 Fischer, Iosif, deputat II/52, 61, 71, 404, 550
 Fischer-Galați, Stephan, istoric, I/777
 Fiterman, Iancu, comerciant, I/697
 Fiume (Croatia), I/37, 46, 53
 Flandra, I/433
 Flasch, Ghisela, inginer, I/257
 Flachs, Ioan, I/416
 Flechtenmacher, Karl, senator, I/200, 202
 Fleischer, Emil, I/463, 464, 465, 468, 469, 471, 474, 475, 476, 477, 480, 481, 483, 484, 486, 487
 Fleischer, ziarist II/256
 Florescu, Ioan Th., ministru (1922-1923), I/451, 575
 Florescu, M.P., deputat II/134
 Focșani (jud. Vrancea), I/497, 647
 Fodor Francisc, proprietar, I/332, 339, 361, 368
 Foeni (jud. Timiș), II/296, 298, 304, 307
 Folieck, M., I/38, 39, 41, 47, 48, 54
 Forro, Josif, II/237
 France, v. Franța
 Francisc Iosif, II/361, 370
 Francisc, Robitsch, II/478
 Frank, Adolf, președinte Banca "Transilvania", I/417, 419
 Frank, E. von, președinte Uniunea Studenților Germani din Transilvania, I/463, 464, 468, 469, 474, 475, 476, 480, 481, 486
 Frankreich, v. Franța
 Franz, Johann, I/417
 Franța, I/8, 16, 26, 36, 40, 45, 52, 81, 96, 136, 150, 161, 162, 167, 168, 171, 173, 174, 175, 178, 180, 181, 204, 224, 330, 343, 359, 371, 377, 429, 438, 524, 525, 571, 782, II/9, 12, 19, 23, 31, 34, 176, 196, 200, 202, 290, 338, 344, 415, 416, 447, 478, 501
 Frențiu, Traian, episcop II/137, 141, 254, 257
 Fretz László, I/777
 Fried, Ignatiu, proprietar, I/720
 Friedel, II/380
 Friedman Béla, I/129
 Fris Roza, I/455
 Fritz, Connerth, deputat II/235

Fromageot, I/134, 139, 148, 153
Fromm, Julius, I/717
Frumoasa, II/486, 488, 510, 511
Frechter, mendel, proprietar, I/721
Fuad, Memet, preot musulman II/433
Fuchs, Benjamin, rabin II/138, 142
Fuchs Esther, I/257
Fullerton, II/246
Fundescu, Constantin, student II/446
Funke, Manfred, I/775
Furtună, Horea, avocat, I/728

G

Gáal Gábor, II/10, 21, 32
Gabány Imre, om politic II/98, 101,
102, 103, 107, 108
Gagel Carol, comerciant, I/417
Gaiu, Gheorghe, II/443, 444
Galantzis, A., I/422
Galați (jud.), I/265, 300, 309, 694,
698, 718
Galați (o), I/68, 69, 75, 76, 83, 84,
90, 91, 98, 99, 106, 107, 191,
264, 265, 299, 300, 309, 418,
497, 647, 692, 693, 697, 717,
718, 756, 759, 760, 766,
II/478, 504
Galiatzatos, A., industriaș, I/422
Galiția, I/117, 534, II/241, 242, 291,
297, 305
Galter, Iosiph, I/163, 184, 209
Gani, Indris Abdul, II/542
Gani, Regep Abdul, II/542
Ganițchi, Ioan, inginer, I/633
Garoflid, Constantin, ministru (1920-
1921; 1926-1927), I/209, 342,
370, 580, 593
Gaspar Jean, proprietar, I/332, 338,
361, 367
Gasparri, Petru, cardinal II/371, 377
Gavrileacu, Marie, I/257
Gäberdeni Béla, inginer II/237

Găești (jud. Dâmbovița), I/674
Gălățeni (jud. Mureș), II/491, 515
Gârboviceanu, Petre P., secretar
Ministerul Instrucțiunii (1924),
I/692
Gârlan, C., deputat I/134
Gârneață, Ion, student II/163
Geafar, Izet, II/353
Geafar, Salim, II/353
Geaferca V. Geaferca Rusă
Geaferca Rusă (jud. Tulcea), I/420
Geamadiu, Ismail, II/548
Gelei Antal, ziarist, I/427
Gemenea V. Gemenea-Brătulești
Gemenea/Brătulești (jud. Dâmbovița),
I/420
Gemil, Abdula, II/353
Geneva (Elveția), I/69, 73, 84, 88,
99, 103, 312, 336, 343, 577,
723, II/48, 53, 54, 58, 63, 67,
108, 175, 181, 201, 207, 234,
241, 243, 289, 319, 320, 324,
333, 335, 339, 423, 427, 449,
453, 476, 499, 500, 522
Genf V. Geneva
Geoagiu (jud. Hunedoara), II/106
Georgescu, E., magistrat II/443
Georgescu, Victor, șef serviciu
Ministerul Instrucțiunii (1922), I/496
Gergely, József, proprietar, I/211
Germania, I/173, 179, 201, 203, 469,
471, 473, 481, 483, 485, 609,
615, 616, 681, II/9, 19,
31, 36, 37, 135, 136, 319, 428
Geró Gyulá, II/169
Gersch, II/183, 209
Gheb, II/184, 209
Gheboieni (jud. Dâmbovița), I/420
Ghecea, II/526, 530
Ghelerter, Litman, militant socialist,
I/10, 19, 28
Ghenciu, Alexandru, consilier muni-
cipal II/214

- Gheorgheni (jud.Harghita), I/240, 624, 644, 650, 770, II/117, 409, 410, 492, 493, 515, 516, 523, 524
- Gheorghiev, Blaje, I/309
- Gheorghiev, Janeta, I/309
- Gheorghiev, Silean, I/309
- Gheorghiu, Alexe, II/240
- Gherla (jud.Cluj), I/240, 645, 650, II/91, 96, 255, 372, 408
- Gherller, L., industriaș, I/678
- Ghers, II/163
- Ghibu, Onisifor, prof.univ., secretar general în Ministerul Instrucțiunii, I/777
- Ghica, Dimitrie I., ministru de externe (1931-1932), I/224
- Ghica, Grigore III, domn al Moldovei (1764-1767; 1774-1777) și al Țării Românești (1768-1769), I/117
- Ghica, Șerban, inginer, I/416
- Ghidionescu, Vladimir, pedagog, prof.univ., I/681, 684
- Ghimeș (jud.Bacău), II/486, 488, 510, 511
- Ghimuș, Gheorghe, industriaș, I/672, 673, 725, 726
- Gieger, Josef, II/292, 306
- Gigurtu, Ion, industriaș, I/419
- Ghrist, Hans, I/775
- Giurgiu (jud.Ilfov), I/647
- Glass, G., inginer, I/671, 725, 726
- Glondys, Viktor, preot, I/71, 86, 101, 461
- Glucksmann, avocat, I/192
- Glück, Josif, industriaș, I/708
- Gociman, Aurel, istoric, I/778
- Godei (jud.Argeș), I/421
- Goethe, II/339
- Goga, Octavian, poet, ministru (1920-1921; 1926-1927), I/209, 415, 449, 623, 629, II/148
- Gogomán Antal, deputat II, 233
- Goldberger, Artur, I/129
- Goldiș, Vasile, om politic II/371, 377, 397
- Goldstein, industriaș II/184, 209
- Goldstein, Maurice, proprietar II/183, 209
- Golească V.Șotânga
- Goldenberg, H., industriaș, I/672, 726
- Golstein, Max, II/179
- Goldstern, Verra, I/256
- Göllner, Carol, istoric, I/778, II/265
- Göri, II/129
- Gorj (jud.), I/110, 111, 419, 655, II/458, 462, 464, 465
- Görög Joachim, senator II/230
- Goșu, Armand, I/781
- Gömör (Ungaria), I/320, 350
- Grande Bretagne V. Marea Britanie
- Grandpierre Emil, om politic, I/623, 629
- Graz, II/45
- Great Britain V.Marea Britanie
- Grecia, I/8, 16, 26, 36, 44, 51, 180, 181, 204, 692, 693, II/13, 24, 35, 51, 60, 70, 333, 338
- Grecianu, Dimitrie, ministru, (1906; 1920) I/419
- Gresskowitz, jurist, I/576
- Griechenland V.Grecia
- Grosse Kokel V.Târnava Mare
- Grosskarol V. Careii Mari
- Grosstarna V.Tarna Mare
- Grosswardein V.Oradea
- Grosu, Petre I, consilier județean II/167
- Grosu, V., consilier municipal II/214
- Groza, Petru, ministru (1921; 1926-1927), I/603, 632, II/93
- Grossbritannien V. Marea Britanie
- Grün, Oscar, I/72, 88, 103, 571, 572
- Grunfeld, Nicolae, proprietar II/127
- Grunfeld, Samoil, proprietar II/127
- Grunfeld, Wilhelm, proprietar II/127
- Guandi, Theodor, diplomat, I/264

- Guidó Béla, II/230, 231
 Gylya István, deputat II/232
 Gundhart, Egon, II/303
 Gura Humorului (o), I/185, 451, 653
 Gura Humorului (jud.), I/655
 Gurghiu (jud.Mureș), II/490, 491, 515
 Gusti, Dimitrie sociolog, ministru II/430, 432
 Gusztav Caróly, II/539, 540
 Gușterița (jud.Sibiu), I/320, 350
 Gutkie Wicz, pastor, I/618, 620
 Guttmann ludovic, I/489
 Guttmann Iutza, I/257
 Guido Bela, protopop, I/435, 436
 Gyárfás Elemér, lider politic, I/623, 629, 679, 778, II/98, 99, 100, 103, 104, 106, 224, 228, 230, 231, 235, 279, 284, 285, 324, 238, 550
 Gyér, II/527, 530
 György Ferenc, profesor II/139, 143
 György Iosif, deputat II/328
 Györi Illés István, I/779
 Györy Lorand, ministru Ungaria, I/432
 Gyuláfehérvár V.Alba Iulia
- H**
- Haag V. Haga
 Haase, Daniel, pastor, I/618, 620
 Habsbug, Joseph de, arhiduce, I/315, 346
 Habsburger Reiches V. Imperiul Habsbugic
 Hadjidjanian, A., comerciant, I/265
 Haga (Olanda), I/11, 20, 30, 343, 371, II/52, 62, 67, 146, 276, 278, 280, 282, 285, 415, 416
 Hagen, Diacon, II/296, 305
 Hagen János, profesor, II/314, 318
 Hagi Artin, K., I/704
 NagiNegib Fazâl, om politic, II/349
 Hagi Acai Zaid, II/542
 Hagi Hafuz, Ismail, preot musulman II/433
 Hagi Veli Riza, II/549
 Haimsohn, II/182, 208, 380
 Hajdu (jud.), II/481, 484, 504, 507, 508
 Halippa, Pantelimon, vicepreședinte Sfatul Țării Basarabia, ministru (1928-1931), I/109
 Haltern, Otto, II/184, 210
 Hajdu István, I/258, 623, 629
 Hamba (jud.Sibiu), I/320, 350
 Hamlesch V.Arnaș
 Hámon Robert, canonic II/314, 318
 Hanițki, II/473
 Hankó Veress Karoly, deputat II/231
 Hantos Gyula, om politic II/169, 170
 Harjeu, Dumitru, arhitect, I/727
 Harkov, II/50, 59, 69, 290
 Haret, Spiru, ministru, II/430, 432
 Haria, II/358, 367
 Háromszék V. Trei Scaune
 Hațeg (jud.Hunedoara), I/240, 650, 760
 Hațiegan, Emil, avocat, om politic, II/88, 89, 93, 94, 99
 Hârlău (jud.Iași), I/498, 647, II/236, 264
 Hârșova (jud.Vaslui), I/647
 Hecht, I., senator, I/192
 Hedrich, Hans, avocat I/72, 87, 102, 549, 553, 556
 II/400, 401, 421, 425
 Hegedüs Ferdinand, II/549
 Hegedüs Nándor, II/533, 534, 537
 Hegedüs Zsigmond, II/139, 143
 Heiligen Stuhl V.Vatican
 Heimlich, Alexandru, tipograf, I/489
 Heinrich, Péter, II/233
 Heiss, Susana, I/778
 Hekler Gyula, moșier II/526, 527, 530
 Heller, Adolf, comerciant, I/748

- Helman, Beriș, comerciant, I/697
 Hellman, Heitich, comerciant, I/697
 Henning, I/463, 476
 Henter Lajós, soția, proprietar, I/211
 Herescu, Petre, I/416
 Herman, Iuliu, industriaș, I/686
 Herman, Malvine, I/257
 Herman Albert, I/778
 Herman Georg, I/418
 Hermannstadt V.Sibiu
 Herskovits, Leopold, proprietar, I/210
 Hers, Rozenberg, învățător, I/604
 Herța, I/647
 Herz, Augusta, I/257
 Herz, Betty, I/256
 Hertz, Mina, I/257
 Herzl, Teodor, I/232
 Hexner Béla, II/231
 Hienz, Hermann, I/778
 Hinger József, II/229
 Hinléder Fels Ákos, II/223, 227, 276, 278, 280, 281, 284, 286
 Hitler, Adolf, II/11, 22, 33
 Hockl, Nikolaus Hans, I/778
 Hofstadter, I/474, 487
 Höhr, I/463, 476
 Hoimbach, Ignacy, II/532
 Holland V.Olanda
 Holztrager, Fritz, I/455, 458, 463, 465, 468, 474, 476, 477, 480, 487
 Holy See V. Vatican
 Hokl, Hans Wolfram, I/775
 Homorod (jud.Brașov), I/624
 Hongrie V. Ungaria
 Honter V. Honterus
 Honterus, Ioan, umanist sas din Transilvania (1498-1549). I/682
 Hornstein, E., industriaș, I/672, 673, 726
 Horovicz, Mathias, proprietar, I/721
 Horthy, Miklós, amiral, regent al Ungariei (1920/1944), I/213 II/139, 534
 Horváth Jenő, protopop, II/314, 318
 Horváth József, deputat, II/231, 233
 Hotin (jud.), I/110, 111, 242, 570, 655, II/460, 463, 466, 467
 Hotin (o), I/242, 652, II/290
 Hrabovski, Gheorghe, I/64, 79, 94, 181
 Hrenek, II/475
 Hriteu, Traian, funcționar II/183, 209
 Hubert, student II/183, 209
 Huedin (jud. Cluj), I/755
 Hügel, Kaspar, I/778
 Hulubaș, Gheorghe, a lui Vasile, I/696
 Hunedoara (jud.), I/184, 236, 238, 320, 321, 339, 351, 367, 644, 655, II/92, 97, 231, 359, 368, 462, 466, 467, 481, 482, 504, 505
 Hunedoara (o), I/240, 650, II/91, 97, 228, 284
 Hunyad v. Hunedoara
 Hunter, Graham, II/246
 Husig, episcop, I/703
 Huss, profesor, I/463, 476
 Huși (jud.Vaslui), I/521, 539, 647, 767
 Hutschler, Peter, deputat, I/618, 620
 Hüttl, J., inginer, I/671, 725, 726
 Huzar, II/473,
 Huzar, doamna, II/473
 Hurmuzachi, Alexandru, I/418
 Hurst, I/134, 148
 Hymas, Paul, II/341, 342

I

- Iacobescu, Mihai, istoric, I/778
 Iacobovici, II/380
 Iacobovici, II/474
 Ialomița (jud.), I/110, 111, 420, 655, II/459, 462, 464, 465
 Ialu, Gheorghe, industriaș, I/678

- Iamandi, Victor, om politic, I/527
Iancovici, Isac, comerciant, I/697
Iancu, Gheorghe, istoric, I/41, 778
Ianculovici, Froim, comerciant, I/697
Ianovici, Leon, comerciant, I/697
Iara (jud.Cluj), II/359, 368
Iesiencki, Wladimir, senator II/233
Iasinky, II/473
Iassy v. Iași
Iastrzebski, Victor, II/532
Iași (jud.), I/110, 112, 655
II/459, 463, 466, 467
Iași (o), I/12, 13, 21, 23, 31, 32, 53,
68, 72, 73, 76, 78, 84, 87, 88,
89, 91, 93, 99, 102, 104, 107,
109, 234, 269, 270, 497, 498,
519, 525, 527, 530, 531, 532,
537, 544, 545, 557, 580, 593,
606, 607, 608, 609, 610, 613,
614, 615, 616, 647, 678, 702,
703, 704, 705, 724, 748, 756,
763, 775, 776, 778, 782, II/58,
49, 52, 58, 61, 62, 67, 68, 71,
163, 175, 178, 180, 182, 183,
185, 201, 204, 206, 208, 209,
210, 247, 249, 258, 287, 372,
403, 405, 429, 431, 432, 445,
474, 499, 521, 554
Iázár Simon, industriaș, I/679
Ibașfalău (jud.Sibiu), I/240, 650
Ibraim, Ismail, II/853
Ibraim, Tasim, II/352
Ibraim, Regeb, om politic II/349, 353
Ibraim, Sucri, II/542
Iellinek, Iosif, industriaș, I/686
Iena, v. Jena
Iendzinovski, II/473
Ignat, Meriuță, I/696
Ihl, profesor, I/463, 474, 476, 486,
487
Ihl, Jenó, deputat II/230
Ilfov (jud.), I/110, 112, 570, 655,
II/240, 459, 462, 464, 465
Iliescu, L., I/777
Iliescu, Paul, deputat, II/134
Ilioara (jud.Mureș), II/490, 491, 513,
515
Ilioiu, Elena, I/748
Ilioiu, Lilica v. Ilioiu Elena
Illinois, II/177, 203
Ilosvay Lajos, canonic II/314, 318
Ilniczki, Orestie, I/64, 79, 94, 183
Imets, P. Carol, preot II/266
Imperiul Britanic v. Marea Britanie
Imperiul Habsburgc, I/7, 13, 15, 22,
25, 32
Imperiul Otoman, I/117, 160
Imperiul Rus, I/7, 15, 25, 57, 59, 61
Inculeț, Ion, președinte Sfatul Țării
Basarabia (1917-1918), ministru
(1918-1920; 1927-1928), I/109
Inczédy Joksmán Ödön, deputat
II/229, 324, 328
Inde v. India
India, I/168
Innsbruck (Austria), I/782, II/45
Ioan, Ștefan C., deputat, I/541
Ioanid, N.P., proprietar, I/422
Ioanițescu, D.R., subsecretar de stat
II/404
Iodal Gábor, om politic II/323
Ionescu, Elvira, studentă II/184, 209
Ionescu, Sava, II/214
Ionescu, Sergiu, I/778
Ionescu, Take, prim-ministru (1921-
1922), I/65, 80, 95, 200, 202, 204,
224, 376, 381, 578, 591, 682
Ionescu, Vintilă, funcționar II/236
Ionescu Quintus, I., deputat, I/519
Ionică, Ion, industriaș, I/633, 679
Iordache, Stelian, I/300
Iorga, Nicolae, istoric, prof.univ.,
prim-ministru (1931-1932), I/523,
524, 579, II/13, 16, 24, 28, 35, 38,
93, 110, 538, 551
Iorgovici, D., inginer, I/678
Iotzu, Constantin, arhitect, I/727
Isaccea (jud.Tulcea), I/647

- Isăceanu, Jean, II/208
 Ishh, K., I/224
 Islam v. Islam Geaferca
 Islam Geaferca (jud. Tulcea), I/420
 Isleam, Kemal, II/352
 Ismail (jud.), I/110, 112, 242, 655, II/460, 463, 466, 467
 Ismail, I/242, 652
 Ismail, doamna, proprietar, I/332, 339, 361, 368
 Ispas, II/347
 Istecescu, Stephanie, I/256
 Istrate, Nicolae, I/778
 Italia, I/8, 16, 26, 36, 45, 52, 66, 81, 96, 131, 136, 143, 145, 150, 157, 161, 167, 168, 171, 174, 175, 178, 180, 181, 204, 224, 429, 681, II/7, 8, 9, 17, 19, 29, 31, 196, 200, 205, 319, 344, 415, 416, 478, 501
 Luca, D., deputat, I/527
 Iugoslavia, I/11, 20, 30, 36, 44, 51, 68, 83, 98, 139, 140, 141, 142, 153, 154, 155, 156, 180, 181, 204, 263, 313, 344, 375, 381, 550, 554, 565, II/9, 19, 31, 338, 416, 420
 Iunian, Gr.N., om politic II/371, 386, 403
 Iurca, F., primpretor, I/229
 Iusuf, Geafar, II/353
 Iusuf, Regep, preot musulman II/433
 Ivanoff, J., II/239, 240
 Ivanov, Iordan, I/309
 Ivanov, Nadejda, I/309
 Ivanovici, II/474
 Ivăncăuți, II/242, 243
- J**
- Jacobfi Ștefan, tipograf, I/489
 Jackson, R. Marvin, istoric, I/40
 Jacobsen, Hans-Adolf, I/775
 Jadova, II/331, 347
 Jager, Herbert, I/775
 Jaklovits György, II/314, 318
 Jakobi, I/463, 465, 467, 477, II/259
 Jakobi, Viktor, farmacist, I/417
 Jakobffy Elemér, deputat I/74, 90, 105, 658, 686, 778, II/ 45, 102, 103, 108, 220, 229, 231, ,232, 235, 279, 280, 286, 328, 550
 Jani, Argir, II/240
 János József, proprietar, I/211
 Jánosi P., II/540, 541
 Japonia, I/36, 45, 52, 66, 81, 96, 167, 171, 174, 175, 178, 180, 181, 204, 224, II/ 338, 415, 416
 Jászi Iszkár, II/ 150, 151, 154
 Jeger, Repi, II/169
 Jekeli, Hermann, II/421, 422, 423, 425, 426, 427
 Jena (Germania), I/ 777 II/478, 501
 Jervescu, Dumitru, II/184, 210
 Jezequel, Jules, II/246
 Jianu, I. medic, deputat, I/528, 536
 Jibou (jud. Cluj)
 Jickeli, C. F., I/576
 Jidava (jud., I/420, 421
 Jikeli, Ludovic, II/169
 Jimbolia (jud. Timiș), I/760 II/ 411, 412
 Jinga, Victor, I/778
 Jipescu, Toma, consilier municipal II/ 214
 Jitaru, Ambrosie, I/ 696
 Joncu, Teofil, I/ 418
 Jonescu, C., I/420
 Jozan, pastor, I/ 432
 Józszika János, deputat II/ 232, 235, 328, 550
 Józszika Sàmuel, președinte Partidul Maghiar din România I/ 9, 18, 29
 Jugoslawien V. Iugoslavia
 Jugur (jud. Argeș), I/421
 Juncu, G., I/697

K

- Kabos Armin, deputat II/233
 Kadés Georges, colonel, I/ 321, 351
 Kain, H., I/ 129
 Kakas, Al. I, II/ 238
 Kalitman Kimefeld, Sera, dentist, I/748
 Kalkbrenner József, deputat II/ 231
 Kalmandi V. Cămin,
 Kapralik, Amalie, I/ 256
 Karansebesch V. Caransebeș
 Károly, conte, II/ 293, 301
 Karlsburg V. Alba Iulia
 Kasser, Karl, istoric II/ 45
 Kaufman, Abraham, proprietar, I/ 720
 Kaufmann Gyula, protopop II/ 314, 318
 Kehiaian, A., I/ 704
 Keintzel, E., I/ 778
 Kaufmann, Jeanette, I/ 257
 Kaufmann, O., industriaș, I/ 727
 Kauntz N., deputat II/ 232
 Kécsa V. Ghecea
 Kecskeméthy István, profesor II/ 10, 20, 32
 Kecskeméthy Leopold, rabin II/ 138, 142
 Kedves András, deputat II/ 138, 142
 Kedves Andás, deputat II/ 232
 Keihaian, A., I/704
 Keintzel, E., I/778
 Keitzel Ede, deputat II/ 232
 Kelemen Gál, I/ 75, 90, 106, 480
 Kemal-Pașa, Mustafa, președinte al Turciei (1923-1938), I/ 636, 637
 Kemény Ákos, baron, președinte „Federationa Maghiară“, I/ 258 director adjunct al ziarului „Előre“ Cluj. I/ 427
 Kemény János, baron, II/ 239, 402
 Kemény László, II/ 322
 Kempner, Charlotte, I/ 257
 Kepl, I/ 463, 471, 474, 476, 483, 486
 Kerenski, I/ 618, 619, 621, 622
 Keresztes Jenó, deputat II/ 230
 Keresztesi Denes, deputat, II/232
 Kerres Samuel, industriaș, I/ 679
 Kesckeméti, I/ 426
 Kessler, Karl, I/ 778
 Kézdivásárhely V. Târgu Secuiesc
 Kichinwv V. Chișinău
 Kina Albert, deputat II/ 231
 Kirchknopf, G., pastor, I/ 430, 431
 Kirilov, II/474
 Kisch, profesor, I/ 463, 464, 474, 476, 487, 576
 Kischinew V. Chișinău
 Kishout, I/ 320, 350
 Kisküküllő V. Târnava Mică
 Kiskunfélegyháza (Ungaria) I/ 438
 Kiss A., I/ 439, II/ 129, 244
 Kiss Ernő, profesor II/ 139, 143
 Kissman, I/ 695, 696
 Kivu, M., deputat II/ 134
 Klagenfurt (Austria), I/ 140, 154
 Klausenburg, v. Cluj
 Klein, Adolf, I/ 463, 464, 465, 468, 474, 475, 476, 477, 478, 480, 486, 487
 Klein Gustav Adolf, I/ 779
 Klein, Ernest, industriaș, I/ 707
 Klein, Karl Kurt, filosof, prof. univ., I/73, 88, 89, 104, 606, 612, 614, 615, 616, 779, 781, II/ 52, 62, 71, 430, 432
 Klein, Victor, industriaș, I/ 708
 Klein, Wilhelm, jurist II/ 421, 424, 425, 428
 Kleine Kokel V. Târnava Mică
 Klöss, Herman, dramaturg II/ 392, 398
 Klotz, Louis-Lucien, ministru Franța, I/ 135, 137, 149, 151, 168, 173, 175, 180
 Klumak János, avocat, II/328
 Knopp, Wolfgang von, I/ 775
 Kobusiewicz, Dominic, II/532
 Kocsán János, deputat II/ 230, 276
 Kohlruss Alfréd, deputat II/233

- Kohn, Ignátz, II/169
 Kohn, Nicolae, II/ 169
 Kohut, II/ 472, 473, 474, 475
 Köllö Nicolae, sculptor, I/ 438
 Kolozsvár V. Cluj
 Köln (Germania), I/ 776, 777, 779, 780, 781, 782 II/ 432
 Kömig, Walter, I/ 781
 Königreich, v. Vechiul Regat
 Konigsatz, Ewghenis, I/ 311
 Konnerth, Arthur, senator II/ 230
 Konnerth Béla, deputat II/ 230
 Konnerth, Frigyes, deputat II/ 230
 Konrád András, deputat II/ 233
 Konstantza V. Constanța
 Kony Juliu, II/238
 Konya, I/ 615, 616
 Körösi, preot II/ 296, 304
 Körösi Károly, protopop II/ 314, 318
 Kopenhaga, protopop I/ 775
 Kos Károly, om politic I/ 779
 II/ 10, 20, 32
 Kosma N., ofițer II/ 129
 Kossuth Lajos, om politic, publicist ungur, I/ 438, 439 II/ 536
 Köszeghy, inginer II/ 253
 Kotzó Jenő, deputat II/ 230, 232
 Kovács Balasz, preot catolic II/ 5, 2, 3
 Kovács Kálmán, secretar episcopal II/ 98, 103, 149, 153, 150, 154
 Kovaliuk, II/ 475
 Kováts A., I/ 695
 Kovács Elek, I/ 258
 Kováts Gyula, canonic II/ 314, 318
 Kovasznoy Gabriel, I/ 334, 341, 363, 370
 Kovács István, proprietar, I/ 210
 Kovács József, proprietar, I/ 211
 Kovács Margit, proprietar, I/ 210
 Kovács P. András, proprietar, I/ 211
 Krafft, W., I/ 471, 483
 Kövér Gusztáv, om politic II/ 533, 534, 535, 537
 Krakalia, om politic II/ 472
 Kramar, Karel, prim-ministru Cehoslovacia (1918-1919), I/ 137, 138, 139, 142, 152, 153, 156, II/ 345
 Krámer, Markus, deputat II/ 233
 Krassószörény V. Caraș-Severin
 Krausz József, deputat II/ 231
 Kráuter Francisc, deputat II/ 235, 400, 401
 Kreisausschusses V. Țara Bârsei
 Kremer, om politic II/ 323
 Krenner Miklos, publicist II/ 222, 223, 225, 227, 228
 Kreuter Ferencz, deputat II/ 231, 233
 Kreutzer Michael, II/ 301, 309
 Kristóf György, profesor universitar I/ 779 II/ 46, 50, 55, 60, 65, 69, 116, 325
 Kristof Gyorgy, ziarist, I/ 13, 22, 32
 Kroner, Michael, istoric, publicist, I/ 777, 779
 Kronstadt V. Brașov
 Krüger Aladár, jurist, I/ 315, 346
 Kuliffay Mihály, protopop II/ 314, 318
 Kun Béla, lider comunist ungur, I/ 323, 353, 434, 722, II/ 205
 Kun, Richard, comerciant, I/ 74, 89, 104, 630, II/ 276
 Kupceanko, II/ 472
 Kwialkowski, senator, I/ 452

L

- Lár Ferencz, deputat, II/ 233, 328
 Ladislau al IV-lea Postumul, rege al Ungariei (1272-1290), I/ 319, 349
 Lagontis, Stamos, comerciant, I/ 693
 Lahovary Alexandru, II/ 50, 59, 69, 173, 199
 Lahovary, Philippe, diplomat, I/ 69, 84, 99, 312, 336, 337, 343, 365
 Lajos György, I/ 779
 Lalis, D. I., I/ 442
 Lang, I/ 463, 465, 468, 476, 477, 480

- Láng Ferencz, canonic, II/ 314, 318
 Lapedatu, Alexandru, istoric, președinte Academia Română, director Arhivele Statului, I/ 688
 Lapradelle, A., profesor, II/ 146
 Lascarov, Moldovanu, I/ 778
 Lascu, notar, II/ 524
 Lascu, D. ministru, II/ 46, 55, 65, 109, 110
 Lascu, Radu, II/ 214
 László Dezideriu, deputat, II/ 230, 235, 328,
 Lathrop, John Howland, II/ 246
 Latif, Hafuz, II/ 548
 Latouphis, F.C., I/ 693
 Latufis, Ilie, proprietar, I/ 692, 693
 Laurentzy, Fritz, fabricant, I/ 418
 Lausanne (Elveția) I/ 41, 547
 Lázár László, deputat II/ 231, 278, 284
 Lazaroneanu, P., magistrat II/ 214, 443
 Lăpușna (jud.), II/ 163, 460, 466, 467
 Lăzărescu, Filip, comerciant, I/ 697
 Lăzărescu, I., student II/ 446
 Lebouton, Alois, profesor, deputat I/118, 119, II/ 400, 401
 Leib Hörer, Israel, I/ 696
 Leib, Sums, II/ 163
 Leib, Zines, II/ 184, 209
 Leipzig (Germania), I/ 41, 473, 482, 485
 Leitner, Mihály, deputat II/ 224, 228, 231, 279, 285
 Lehrman, II/ 183, 209
 Lambert, Iacob, ziarist, I/ 311
 Lendvai, Bürger, industriaș, I/ 603
 Lengyel, I/ 194
 Lengyel, Albert, proprietar II/ 169
 Lenin, Vladimir Ilici, om politic II/ 205
 Leon I.M., II/ 551
 Lerner, Nathan, deputat, I/ 570
 Lertoghian, R. comerciant, I/ 265
 Letonia, I/ 7, 15, 25, II/ 338
 Lettland V. Letonia
 Lettonie V. Letonia
 Levensohn, Avram, comerciant, I/ 697
 Leygues, G., I/ 224
 Lichiardopoulo, Sp. armator, I/ 422
 Liess, Felix, I/ 779
 Ligeti Ernő, I/ 779
 Lilienfeld, H., comerciant, I/ 697
 Lindengerg, Jenny, I/ 256, 257
 Linder, Hans, I/ 779
 Liov V. Lvov
 Litauen V. Lituania
 Littmann, industriaș, I/ 672, 725
 Lituania, I/ 7, 15, 25, II/ 338
 Liwovschy, V.V., student II/ 446
 Loghin, Gh., elev II/ 183, 209
 Loizo, C., comerciant, I/ 693
 Lloyd, George, prim-ministru englez (1916-1922), I/ 160
 Loloaia (jud. Bacău), I/ 421
 Londra (Anglia), I/ 41, 77, 92, 213, 232, 432, 434, 742, 779, II/ 181, 207
 London V. Londra
 Lorena (Franța), I/ 376, 382
 Lorenowicz, diplomat polonez, I/ 452
 Lorenz, Viktor, I/ 41
 Lörincz Bálint, proprietar, I/ 211
 Lörincz Gergely, student II/ 169
 Lörincz Miklós, proprietar, I/ 211
 Loruș, Mihail, inginer, I/ 632, 678
 Loucheur, ministru francez, 417
 Lovinger, Lipot, tipograf, I/ 489
 Löwinger, Desideriu, industriaș, I/ 708
 Lucasievici Andrei, preot catolic II/ 532
 Lucavăț, II/ 347
 Lugosch V. Lugoj
 Lugoj (jud. Timiș), I/ 75, 90, 106, 240, 296, 626, 644, 650, 680, 686, 712, 755, 763, 764, 768,

769, 770, II/ 91, 96, 329, 372,
408, 409, 410, 412, 413, 554

Lukasiewicz Antal, deputat II/ 233
Lukovits Kolos, protopop II/ 314, 318
Luludis, Gh. N. proprietar, I/ 422
Lunca Bradului (jud. Mureș), I/ 268
Lungulescu, student, I/ 529
Lupșan, Aurel, I/ 728
Lupu, Nicolae, ministru (1919-1920;
1927-1928), I/ 188, 375, 381,
522, 529, 530, 531, 532, 534,
535, 536, 537, 538, 539, 540,
544, 547, 548
Luther, Martin, teolog german, I/ 682
Lvov (Ucraina), I/ 452, II/ 332, 472
Lyon (Franța), I/ 130
Lwow, prinț, I/ 618, 621

M

Măcartney, C.A., I/ 779
Mackenzie, Thomas, sir, ministru
Marea Britanie, I/ 168, 173, 174, 180
Madarassy, Eugene, I/ 315, 346
Madgearu, Virgil, economist, ministru
(1928-1931), I/ 534
Magheran (jud. Mureș), II/ 491, 515
Magrean, M., II/ 257
Magyar Bálint, protopop II/ 314, 318
Magyarország V. Ungaria
Mahmudia (jud. Tulcea), I/ 647
Majlath Gustav, episcop romano-
catolic, I/ 430, 431, 434, II. 266,
299, 308, 539, 540
Makkai Domokos, om politic II/ 224,
228
Makkai Sándor, episcop reformat, I/
709, 713, II/ 140, 144
Maksai Alexe, II/ 238
Maksai, Barbu, II/ 238
Maksai, Josif, II/ 237
Maksai, Luca, II/ 238
Malos, jandarm, I/ 439

Maltezeanu, C.V., I/ 419
Mamina, Ion, II/45
Mamut, Rustem H., II/542
Manciu, Constantin, prefect Poliția
Iași, I/ 14, 23, 33, II/ 247
Mandelstam, II/ 337
Mangalia (jud. Constanța) I/ 647
Manisalian, A., proprietar, I/ 422,
704
Maniu Iuliu, prim-ministru (1928-
1930), I/ 7, 13, 15, 22, 25, 32,
63, 64, 75, 78, 79, 90, 93, 94,
105, 121, 162, 580, 593, 677,
678, 749, II/ 53, 63, 72, 88, 93,
216, 218, 348, 380, 387, 389,
390, 394, 396, 397, 447
Manolescu, I., geenal, I/ 728
Mannhard, J. W., profesor II/ 432
Mannsberg, baron, II/ 244
Manovre, Péter, deputat II/ 231
Mantziris, Gh., proprietar, I/ 693
Manuilă, Sabin, statistician, sociolog,
I/ 40, 41
Maurer Bela, deputat, I/ 65, 80, 95,
192
Massachusetts (S.U.A.), I/ 436
Mateescu, Ștefan, inginer, I/ 679
Matianu, I., mitropolit, I/ 563
Maton Andor, ziarist, I/ 194
Matsui, K, diplomat japonez, I/ 168,
173, 175, 180
Máramáros V. Maramureș
Maramureș (jud.), I/ 64, 66, 67, 68,
73, 76, 79, 80, 82, 83 84, 88,
91, 94, 95, 97, 98, 99, 104,
107, 183, 184, 199, 228, 229,
235, 236, 238, 244, 263, 264,
266, 281, 320, 321, 350, 351,
453, 580, 593, 603, 604, 605,
645, 655, 657, 718, 719, 720,
721, 779, 782, II/ 53, 63, 71,
72, 92, 98, 117, 255, 414,
418, 439, 441, 457, 458, 461,
462, 464, 465, 468, 469, 482,

484, 504, 505, 508, 515, 550,
554

Maremurescher V. Maramureș
Marburg (Germania), I/ 779, II/ 430,
432
Marcus, I/ 672, 725
Mardouni, N., comerciant, I/ 265
Marea Britanie, I/ 8, 16, 26, 36, 45,
52, 66, 81, 96, 136, 150, 160,
161, 167, 168, 171, 180, 181,
204, 224, 233, 429, 430, 431,
432, 433, 435, 448, 567, 571,
II/ 9, 19, 31, 174, 177, 196,
200, 203, 234, 290, 292, 338,
344, 415, 416, 478, 501
Mareș, Nicolae, II/238
Margita (jud. Bihor), I/ 624
Margulies, L., industriaș, I/ 633, 678
Maria, regină a României (1916-
1938), I/ 121, II/ 254, 255
Maria Tereza, II/ 354, 363
Mariceni, II/ 347
Marile Puteri, I/ 36, 135, 138, 141,
142, 143, 144, 145, 150, 152,
155, 156, 157, 158, 161, 343,
369, 371, II/ 417
Marin, William, istoric, I/ 779
Marinescu, Emil, student II/ 446
Marino, S., inginer, I/ 671, 725, 726
Mármarosziget, v. Sighetul Mar-
mației
Maroscher V. Mureș
Maroskecze, I/ 338, 367
Marostorda V. Mureș-Turda
Marosvásárhely V. Târgu Mureș
Martelot, Marhieu, profesor II/ 139,
143
Martin, Veniamin, I/ 311
Martini, Agoston, deputat II/ 231,
421, 425
Martino, Giacomo de, diplomat ita-
lian, I/ 168, 173, 175, 180
Márton, József, profesor II/ 314, 318
Martonne, Emanuel de, geograf

francez, I/ 69, 84, 99, 371, 377, 779
Marțincu, Gavril, I/ 696
Matei Corvin, II/ 536
Mátis András, deputat II/ 230
Mayer Ebner, II/ 550
Măcelariu, O. funcționar superior II/
264
Măcin (jud. Tulcea), I/ 647
Mălai, Tit, II/ 255
Mălădia (jud. Sălaj), I/ 210
Mălădie V. Mălădia
Mărășești (jud. Vrancea), I/ 649
Mărgineanca V. Gheboieni
Mândrescu, Gheorghe, ministru
(1922-1926), I/ 692, 752
McArthur, Marylyn, I/ 779
McGowan, R.A., reverend II/ 246
Medgidia (jud. Constanța) I/ 636, 647,
II/ 54, 64, 73, 349, 499, 521, 542,
543, 548
Medgyes V. Mediaș
Mediaș (jud. Sibiu), I/ 7, 16, 26, 63,
69, 78, 84, 93, 99, 126, 128,
240, 302, 306, 384, 386, 387,
388, 390, 391, 392, 457, 459,
562, 650, 679, 749, 754, 764,
769, 771, II/ 90, 96, 388, 395,
410, 412, 413, 421, 425, 426
Mediasch V. Mediaș
Megid, Abdul, calif, I/ 74, 89, 105,
635, 636
Mehedinți (jud.), I/ 111, 112, 421,
655, II/ 458, 464, 465
Meisner, C., deputat II/ 134
Meitani, Ștefan, senator, I/ 228
Melicsohn, Melic Iancu, I/ 64, 79,
94, 182
Melidon, E., senator, I/ 228
Mello-Franco, ambasador II/ 339
Memet, Iacub H., II/ 353
Memet, H. Sadâc, II/ 352,
Memet, Soiun, II/ 549
Menacai, Zecheria, preot musulman
II/ 433

- Mendl, Theodor, proprietar, I/422
- Menlibar, Iusuf, preot musulman II/433
- Mera (jud. Vrancea), I/420
- Meruțiu, V., I/779
- Mesaroșu, sublocotenent, I/248
- Meschendörfer, Klaus, I/779
- Metclaf, H. Jöel, pastor american, I/39, 48, 55, 70, 85, 100, 428, 434, 435, 436
- Mezin, Popovici, inginer, I/727
- Mexic, I/711, 715, II/203
- Micșunescu, Emil, I/420
- Midhat, Rifat, II/349
- Miczyslow, preot catolic II/532
- Miercurea-Ciuc (jud. Harghita), I/240, 624, 644, 757, 763, II/54, 64, 73, 90, 91, 95, 97, 117, 409, 492, 493, 515, 516, 522, 524, 539, 541
- Mircurea Nirajului (jud. Mureș), I/267, 268, 624, II/491, 515
- MIhaelis, L., industriaș, I/717
- Mihai, rege, II/371, 380, 386
- Mihai Viteazul, domn al Țării Românești (1593-1601), I/193
- Mihail, Josephine, I/257
- Mihail, N., avocat II/549
- Mihalache, Ion, ministru (1919-1920; 1930-1931), I/540, 541, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 548
- Mihalcea, II/242
- Mihali, Theodor, I/332, 361
- Mihalsky, Maier, II/472
- Mihaly, Victor, mitropolit, I/563
- Mihăilescu, August, avocat, I/420
- Mihăilescu, Gavril, I/676
- Mihăilescu, Casian, student II/183, 209
- Mihu, Jean, I/333, 339, 362, 367
- Mikó Imre, tezaurar al Transilvaniei (1848-1849), istoric, I/41, 629, 780, II/45, 93, 227, 229, 282
- Milie, II/347
- Minnesota (S.U.A.), II/177, 203
- Minovici, Mina, medic, I/13, 21, 31
- Mircea, C.R., industriaș, I/602, 603, 678
- Miron, patriarh II/386
- Mironescu, G.G., prim-ministru (1930; 1931-1932), I/269, II/51, 60, 70, 333, 371
- Mirto, Ed., subsecretar de stat II/404
- Mischonsniky, Emilie, I/256
- Mississippi, II/177, 203
- Missouri, II/177, 203
- Mitilineu, I.M., I/418
- Mitro, Eduard, deputat II/129
- Mizil (jud. Prahova), I/647
- Mocanu, Constantin, istoric, I/781
- Mocsiony, Anton, ministru (1920-1921), I/332, 361
- Mociorniță, D., industriaș, I/678
- Modi Gheza, II/238
- Modi Máthias, II/237
- Mohács (Ungaria), I/682
- Moinești (jud. Bacău), I/649
- Mola, C. Enan, II/349, 352
- Molamet, Murat, II/549
- Moldova, I/68, 84, 99, 109, 115, 116, 117, 131, 146, 160, 272, 280, 318, 348, 497, 557, 579, 592, 692, II/173, 174, 199, 200, 201, 241, 439, 440, 458, 459, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469
- Moldova Nouă (jud. Caraș-Severin), I/638
- Moldovan, preot II/296, 303
- Moldovan, Alexandru, notar, I/244
- Moldovan, Endre, protopop II/314, 318
- Moldovan, Leonte, președinte Senat, I/520, 525, 530, 531, 532, 534, 544, 658, II/214
- Möller, Karl von, I/72, 87, 103, 565
- Molnár Dénes, deputat II/230
- Moltke, Leopold Maximilian, preot II/424, 423

- Monor (jud. Bistrița-Năsăud), II/ 160
 Montag, Emerich, industriaș, I/ 708
 Monus Sándor, deputat II/ 230
 Mór Lenke, II/ 139, 143
 Morariu, Aurel, deputat, I/ 191
 Móricz, Nicolas, I/ 41
 Moritzfeld, I/ 328, 358
 Moroeni (jud. Dâmbovița), I/ 420
 Moroukian, I., comerciant, I/ 265
 Morosujvár V. Ocna Mureș
 Morosvásárhely V. Târgu Mureș
 Moscova (Rusia), I/ 220, 222, 314,
 345, 378, 591
 Moscovici, Gilbert V. Bărbulescu
 Alexandru
 Moscovici, Ilie, militant socialist, I/
 10, 19, 28
 Moses Petó, I/ 195
 Moșoiu, Traian, general, II/ 254
 Morvai Andrei, I/ 195
 Moța, I., student II/ 183, 209
 Motzkin, II/ 172, 199
 Muedin, Izet Cadâr, preot musulman
 II/ 433
 Muelleger, Rosa, soră de caritate II/
 184, 210
 Mühl, Henrik, II/ 526, 530
 Müller, Charles, preot II/ 175, 201
 Müllerr, Friedrich, preot II/ 387, 394
 München, II/ 402
 Munteanu, Victor, inspector școlar, I/
 493
 Muntenia, I/ 68, 84, 99, 160, 257,
 272, 318, 348, 435, II/ 458,
 459, 462, 464, 465, 468, 469
 Mural, II/ 473
 Murea, Ioan, II/238
 Murea, N.N., II/ 238
 Mureș (jud.), I/ 35, 43, 50, 65, 68,
 80, 83, 95, 97, 98, 198, 207,
 212, 248, 259, 267, 269, 517,
 518, 629, 635, II/ 52, 61, 92,
 98, 235, 402, 403, 461, 466,
 467, 484, 485, 487, 490, 491,
 492, 508, 510, 513, 515
 Mureș-Turda (jud.), I/ 66, 72, 74, 81,
 83, 87, 89, 96, 98, 102, 105,
 184, 198, 211, 236, 238, 258,
 261, 262, 267, 268, 320, 338,
 339, 351, 361, 367, 368, 517,
 518, 634, 635, 645, 655, II/ 92,
 98, 222, 223, 225, 227, 232,
 481, 483, 504, 506
 Mureșeni (jud. Mureș), I/ 268
 Murgăreanu, N.N., secretar general în
 Ministerul de Finanțe, I/ 419
 Murgulescu, B., secretar, I/ 228
 Mureșianu, Teodor, I/ 225
 Murtaza, Ahmed, II/ 352
 Musa, Ibrahim, II/ 353
 Musa, Sefchet, II/ 353
 Muscel (jud.), I/ 111, 112, 421, 542,
 655, II/ 459, 462, 464, 465
 Muscel (o), I/ 541, 544
 Mussolini, B., II/ 255
 Mustafa, Abibula, avocat II/ 437
 Mustafa, Said Ali, II/ 542
 Muth Gáspár, senator II/ 51, 61, 71,
 229, 231, 233, 255, 264, 400,
 401, 526, 527, 528, 529, 531
 Mușat, Mircea, istoric, I/ 780, II/ 45,
 93, 225
 Muth, medic, I/ 427
 Mühlbach V. Sebeș,
 Müller, Arnold, profesor, I/ 463,
 464, 468, 476, 477, 481, 574
 Müller, G., I 320
 Müller, G., arhivar superior, I/ 576
 München (Germania), I/40, 41, 775,
 778, 779, 780, 781, 782, 783
 Myss, Walter, I/ 780

N

- Nagler, Thomas, istoric, I/ 780
 Nagy András, deputat II/ 231
 Nagy Bánya V. Baia Mare
 Nagy Béla, student II/169

- Nagy, doamna, proprietar, I/ 332, 339, 361, 367
- Nagy Domokos, student II/ 168, 169
- Nagy Carol, episcop presbiterian reformat, I/ 430, 431
- Nagy Iosif, II/ 237
- Nagy István, scriitor, I/ 12, 21, 31
- Nagy Jenő, II. 276
- Nagy Károly, proprietar, I/ 211
- Nagy Károly, preot reformat II/ 98, 103, 150, 154
- Nagy Laurent, II/ 238
- Nagy Lázár, II/ 238
- Nagy Româniat V. România
- Nagy Sándor, deputat, II/ 224, 228, 232
- Nagyenyed V. Aiud
- Nagyküüllo V. Târnava Mare
- Nagy Miklós, proprietar, I/ 211
- Nagyváradi V. Oradea Mare
- Nandreaș, profesor II/ 380
- Nansen, II/ 174, 200
- Nasta, Alexandru, profesor II/ 287
- Nasturneak, om politic II/ 472
- Naumescu, D., consilier municipal II/ 214
- Nănescu, C. arhitect, I/ 728
- Năsăud (o), II/ 160, 194, 195, 326, 327
- Năsăud (jud.), II/ 235, 461, 466, 467
- Neacșu, Virgil, II/ 183, 208
- Neamț (jud.), I/ 111, 112, 230, 413, 496, 655, II/ 459, 463, 466, 467
- Neamțu, Constantin, bancher, I/ 727
- Necropontes, G.U., proprietar, I/ 422
- Nedeff, Stoian, II/ 240
- Negrea, M., diplomat, I/ 264
- Negrescu, D., consilier municipal II/ 214
- Negro, inginer, I/ 672, 726
- Nemes Elemér, II/ 328
- Neméth Kálmán, deputat II/ 233
- Nemirover, om politic I/ 571
- Neppendorf V. Turnișor
- Nesselrode, conte, I/ 194
- Netoliczka Oscar, ziarist, I/ 13, 22, 32
- Neubauer, Juliu, industriaș, I/ 707
- Neuilly-sur-Seine (Franța), I/ 181, II/ 290
- Neumarkt V. Târgu-Mureș
- New York, II/ 177, 203, 403, 440
- Nevrincea (jud. Timiș), I/ 638
- Nevruzian, H., comerciant, I/ 265
- Nicaragua, I/ 180, 181, 204
- Nicolae, principe, II/ 371, 386
- Niculescu, C. I., funcționar superior, I/ 728
- Niculescu, Sima, secretar Ministerul Instrucțiunii, I/ 692
- Nicolești, II/ 490, 513
- Nicoloff, P. II/ 239, 240
- Niemerower, rabinul României II/ 171, 198, 263
- Niculescu, V., funcționar II/ 184, 209
- NIță, Sergiu, I/ 209
- Nișan, Achelina, I/ 454, 455
- Nischbach, Joses, profesor II/ 303
- Nistor, Ion, consilier municipal II/ 214
- Nistor, Ion, ministru (1918-1920; 1922-1926; 1927-1928), I/ 63, 76, 78, 91, 107, 116, 453, 705, 706
- Nițescu, Voicu, deputat II/ 130, 132, 133
- Nocrich (jud. Sibiu), I/ 319, 350
- Nodan, Max, I/ 232
- Noua Zeelandă, I/ 168, 174
- Nou Săsesc (jud. Sibiu), I/ 320, 350
- Nussbacher, Gernot, arhivist, I/ 782

O

- Oberding József György, I/ 780
- Oberth, Hermann, cercetător tehnică spațială, I/12, 21, 31

- Ocna Mureș (jud.Alba), I/764, II/91, 97
- Ocna Sibiului (jud.Sibiu), I/70, 86, 101, 460, 461, 651, II/91, 96
- Ocnele Mari (jud.Vâlcea), I/647
- Odessa (Ucraina), I/311
- Odobești (jud., Vrancea), I/647
- Odorhei (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 321, 333, 334, 340, 351, 362, 363, 368, 645, 655, II/90, 92, 95, 98, 100, 220, 221, 227, 233, 355, 364, 451, 455, 461, 466, 467, 481, 484, 485, 487, 488, 490, 491, 492, 494, 504, 507, 508, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 550.
- Odorhei v. Odorheiu Secuiesc
- Odorheiu Secuiesc (jud. Harghita) I/240, 261, 262, 624, 645, 651, 766, 770, 771, 772, II/90, 92, 95, 97 106, 108, 117, 220, 221, 226, 227, 322, 324, 409, 411, 539, 541.
- Olanda, I/330, 343, 359, 371, 429, 431, 432, 448, II/478, 501
- Olănescu, Constantin, inginer, ministru, I/416
- Old Kingdom v. Vechiul Regat
- Oldenbourg, I/778, 781, 783
- Olosz Lajos, deputat II/229
- Olt (jud.) I/111, 112, 655, II/459, 462, 464, 465
- Olteanu, comerciant II/132
- Oltenia, I/68, 84, 99, 272, II/274, 201, 453, 464, 465, 468, 469
- Oltenița (jude.Ifov), I/647
- Omer, Gemil, II/542
- Omer, Salim, II/549
- Oradea (jud. Bihor), I/41, 210, 211, 212, 213, 234, 241, 315, 346, 372, 378, 427, 624, 642, 644, 651, 747, 753, 756, 758, 759, 760, 762, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 779, 771, 772, 773, 774, II/16, 28, 38, 45, 49, 50, 53, 54, 58, 59, 62, 64, 68, 69, 72, 73, 75, 78, 91, 95, 96, 97, 100, 106, 181, 207, 251, 252, 253, 254, 256, 260, 261, 265, 293, 300, 301, 308, 309, 329, 330, 357, 365, 372, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 413, 414, 445, 446, 499, 521, 534, 535, 536, 537, 538, 554.
- Oradea Mare v. Oradea
- Oravița (jud.Caraș-Severin), I/644, 766, II/412
- Orășanu, N., II/214
- Orăștie (jud. Hunedoara), I/241, 644, 651, 769, II/106, 410
- Orbán Bálint, soția, I/439
- Orban L., I/439
- Orghidan C., industriaș, I/671, 672, 673, 725, 726
- Orhei (jud.), I/111, 112, 242, 409, 491, 655, II/460, 466, 467
- Orhei (o), I/242, 652
- Orleanu, M. Gh., președinte Adunarea Deputaților (1922-1936), I/526, 527, 528, 530, 533, 538, 540, 544, 546, 548
- Orloschi, Clotilda, I/455
- Orsi, Carlo, I/418
- Osiceanu, C., I/633
- Osman, Calil, preot musulman II/433
- Osman, Seit Veli, II/363
- Ostafi, Iuliana, I/454, 455
- Österreich-Ungarn v. Austro-Ungaria
- Ostrov (jud. Tulcea), I/647
- Ostvát Kálmán, II/45
- Ott, O., I/200, 202
- Oțoiu, A., om politic, II/371, 379

P

- Pál Gabor, deputat II/233, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 549
- Paál Árpád, deputat I/779, II/232,

- 235, 277, 279, 280, 283, 284,
286, 328
- Pacher, canonic, I/427
- Paderewski, Ignaz, pianist I/137,
151, 152, II/343
- Paghis Leizer, II/163, 184, 209
- Paiu, Petre, student II/446
- Palestina, I/10, 18, 28, 191, 207,
213, 231, 232, 233, 767, II/189
- Pall Gábor, I/623, 629
- Paltner, Herman, deputat II/232
- Panama, I/180, 181, 204
- Panca, II/331
- Panciu (jud.Vrancea), I/647
- Panet (jude.Mureș), II/491, 515
- Pangrati, Ermil, om politic, I/76, 91,
107, 561, 727, 728
- Pantazi, crustali, comerciant, I/693
- Panteli, M., consilier municipal II/214
- Papacostea, A., istoric, I/422
- Papp, F., II/147
- Pappalas, S., comerciant, I/693
- Pappadatos, D., comerciant, I/693
- Țaraschivescu, Ion, II/214
- Paretz Béla, deputat, II/229, 327, 328
- Paris (Franța), I/8, 16, 26, 36, 40,
41, 44, 51, 63, 64, 66, 78, 79,
81, 93, 94, 96, 130, 161, 166,
168, 173, 174, 175, 180, 181,
224, 376, 382, 416, 431, 432,
524, 525, 709, 713, 755, 775,
776, 782, II/47, 48, 51, 53, 56,
60, 63, 66, 67, 70, 72, 145,
147, 171, 173, 176, 180, 181,
182, 183, 187, 194, 197, 199,
202, 206, 207, 208, 212, 234,
241, 246, 292, 324, 325, 333,
335, 338, 343, 417, 447, 478,
501
- Pascalie, II/347
- Pascu, II/527, 535
- Paulescu, G., consilier municipal
II/214
- Paulini, Mihály, deputat II/232
- Paunceff, G., II/230, 240
- Pauncev, Stoian II/240
- Pavel, episcop II/253
- Pașcani (jud.Iași) I/649
- Pauker, Marcel, militant comunist,
I/10, 19, 29
- Pauker, S., ziarist, I/13, 21, 31
- Pavelescu, Ion, I/781
- Pavlov, Gheorghieni, I/309
- Pavlov, Hristo, I/309
- Pays-Bas v. Olanda
- Păiușanu, Z, I/617
- Pârvolescu, Sebastian, preot, I/419
- Pâclișanu, Zenovie, II/301
- Pédone, II/199
- Pedvisocar, N., industriaș, I/671,
673, 725, 726
- Pelivan, Ion G., om politic, I/181
- Penescu-Kertsch, inginer, I/418, 632,
633, 678
- Perédy György, I/711, 715
- Periam (jud. Timiș), I/645, II/412
- Periamoș v. Periam
- Țeriteanu, Alexandru, subsecretar de
stat, I/416, 671, 725, 726
- Țeriteanu, I. II/214
- Țeriteanu, Ștefan, II/214
- Perley, sir George Halsey, ministru
Marea Britanie, I/168, 173, 174, 180
- Petala, general, I/373, 379
- Petersburg (Rusia), I/619, 622
- Pethö Coloman, pastor, I/439, 440
- Petőfi Sandor, poet ungar, I/438
- Petrașco, N. I/780
- Periuca, P., I/781
- Pesta v. Budapesta
- Petcu, Iosif, agent de siguranță,
II/524
- Peter, Iulian, general II/258
- Petliura, II/189
- Pető, Istvan, student II/169
- Petrescu-Comnen, Nicolae, om politic
II/48, 57, 58, 67, 234
- Petrești, II/296, 298, 304, 305, 307

- Petroff, Stoian, II/239, 240
 Petroșani (jud. Hunedoara), I/644,
 755, 770, 774, II/91, 96, 410
 Petroșani v. Petroșani
 Petrouchewytch, II/241, 242, 243
 Petrov, Gh., II/240
 Petrov, Serafim, I/309
 Petrov, Vasilica, I/309
 Pherahim, J., pictor, I/13, 21, 31
 Pherekyde, Mihail, președinte Senat,
 I/561, 565
 Philadelphia (S.U.A.), II/174, 200
 Philippi, Paul, I/780
 Piatra Craiului v. Săncrai
 Piatra-Neamț (jud. Neamț), I/648,
 678, 754, 764, 767, II/175,
 178, 201, 204
 Piave (Italia), I/433
 Pietsch, Béla, deputat, II/231
 Pichon, Stephen, ministru, I/168,
 173, 175, 180
 Pilsudski, mareșal Polonia, II/380
 Pincovici, Daniel, comerciant, I/697
 Pinteia, G., I/781
 Pitești (jud. Argeș), I/497, 648,
 II/478, 501
 Pitsburg, II/402
 Pius XI, papă, II/50, 59, 69, 227,
 293, 301, 371
 Platon, filosof antic, I/685
 Plattner, Hermann, actor, I/455, 458,
 II/387, 393, 394, 399, 421,
 422, 423, 425, 426, 427
 Pleancu, I/641, 642
 Plenița (jud. Dolj), I/649
 Pleșa, II/330
 Pleșu (jud. Suceava), I/451
 Ploiești (jud. Prahova), I/418, 497,
 648, II/420, 278, 504
 Plopu (jud. Bacău), I/420
 Poarta v. Imperiul otoman
 Pochmarski, Isidor, director liceu,
 I/452
 Poenari v. Secu
 Pociăș, I., prefect de Satu Mare,
 I/310, 495
 Poiana Brașov (jud. Brașov), I/384,
 388
 Poiana Micului (jud. Suceava), I/451,
 II/331
 Poincaré, Raymond, prim-ministru
 (1912-1913; 1922-1924; 1926-1929),
 președinte al Franței (1913-1929),
 I/658
 Pojon v. Bratislava
 Poladian, G., comerciant, I/265
 Poladian, P., comerciant, I/460
 Polen v. Polonia
 Polk, Freank Lyon, subsecretar de stat
 S.U.A., I/167, 173, 174, 180
 Pologne v. Polonia
 Polonia, I/7, 8, 10, 16, 19, 25, 26,
 29, 36, 44, 51, 70, 85, 101,
 117, 137, 151, 180, 181, 204,
 313, 344, 451, 452, 494, 534,
 550, 554, 565, 587, 599,
 II/13, 24, 35, 51, 60, 70,
 175, 201, 242, 331, 332, 333,
 338, 380
 Polony, Arthur, jurist, senator I/200,
 202, 204, 603, 633, 679,
 II/421, 425
 Polony Pál, deputat II/229
 Pomogáts Béla, I/41
 Pons, industriaș, I/672, 673, 726
 Pop de Băsești, George, om politic,
 I/332, 333, 339, 361, 362,
 367, 561
 Pop, Gheorghe, prefect de Sălaj,
 I/186, 187
 Pop, Ștefan, I/332, 361
 Pop, Valer, deputat II/127, 129, 130,
 132, 134
 Pop, Valeria, II/266
 Popa, A., prefect II/149
 Popescu, student, II/183, 209
 Popescu, D., ofițer, II/236, 264
 Popescu, I., student II/183, 209

- Popescu, Ion, funcționar superior, II/325
- Popescu, I.I., funcționar, II/215
- Popescu, Lorin, II/252, 253
- Popescu, Petre, funcționar superior, I/413, 415
- Popescu, Stelian, industriaș, I/678
- Popoiu, laborant, II/403
- Popovici, Anton, elev II/183, 209
- Popovici, M., student, II/183, 209
- Popovici, Mezin, industriaș, I/603, 678
- Popovici, Mihai, ministru (1928-1929; 1930-1931), I/129
- Popper, Armand, I/129
- Popp, Wilhelm, director Teatru German Sibiu, I/456, 458
- Popstoianoff, Ivan N., II/239, 240
- Portugalia, I/180, 181, 204, II/415, 478, 501
- Poulopoulo, N.D., proprietar, I/421
- Pradier-Fodoré, II/177, 203
- Praga (Cehoslovacia), I/376, 382, II/474
- Prahova (jud.), I/111, 112, 655, II/459, 462, 464, 465
- Prague v. Praga
- Prăjescu, M., student, II/446
- Predescu, Dimitrie, funcționar superior, I/617
- Predescu, Lucian, II/45
- Prekmurje, I/140, 141, 154, 155
- Pressburg v. Bratislava
- Priboeni (jud. Argeș), I/545
- Profir, Grigore, inginer, I/672, 725
- Prohászka, Eduard, I/678
- Protoiereu, P. Somlev zis Ștefanov, director de școală, I/309
- Prundu Bârgăului (jud. Bistrița-Năsăud), II/160
- Prunschner, Alois, II/147
- Puissances Alliées et Associées v. Puterile Aliate și Asociate
- Purcariu, funcționar superior, I/664
- Purgly, László, II/276
- Pușcariu, Sextil, lingvist, prof. univ., I/13, 22, 32
- Puteri Aliate și Asociate, I/36, 44, 51, 64, 65, 66, 76, 79, 80, 81, 91, 94, 95, 96, 106, 120, 131, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 150, 153, 154, 155, 156, 166, 167, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 180, 181, 204, 224, 342, 370, 429, 698, 744
- Putila, II/243
- Putna (jud.), I/111, 112, 655, II/459, 463, 466, 467
- Putna (o), I/115, 117, 290

R

- Racz, Alexandru, I/686
- Rácz, Pavel, II/238
- Radautz v. Rădăuți
- Radiuleonschi, Iacob, instructor, I/311
- Rado, industriaș, I/672, 725
- Radovici, leon, II/183, 208
- Radulian, Marin, student, II/256
- Radkersbourg (Austria), I/140, 141, 154, 155
- Raffay Ernő, I/41, 780
- Raicu, G., elev, II/183, 209,
- Rakoczi, Gheorghe, principe al Transilvaniei (1630-1648), I/319, 349
- Racosi, Jenő, scriitor, II/329
- Ramov, Morea, II/163
- Rass, Károly, deputat, II/229
- Razi, Penelope, director de școală, I/257
- Răducanu, I. prof.univ, funcționar superior, I/727
- Rădăuți (jud.), I/185, 655, 697, 705, 706, II/460, 466, 467
- Rădăuți (o), I/75, 76, 91, 106, 107, 115, 117, 653, 695, 705, 706, II/ 225, 229, 326, 327, 330, 419,

- Rădulescu, Ilie, ziarist, II/381, 386
 Răstoaca (jud. Bacău), II/243, 347
 Rășcanu, Aurel, industriaș, I/679
 Rășcanu, Ion, ministru (1919; 1919-1919-1920; 1920-1921; 1926-1927), I/312
 Rășinari (jud. Sibiu), I/612, 613
 Rătești (jud. Dâmbovița), II/296, 297, 304, 305, 306
 Războieni (jud. Mureș), I/206
 Râmneanțu, Petru, I/40, 42, 49, 56
 Râmnicenu, Manolescu, C., președinte Banca Țării Românești, I/418
 Râmnicu Sărat (jud.), I/111, 112, 655, II/459, 463, 464, 465
 Râmnicu Sărat (o), I/498, 648
 Râșnov (jud. Brașov), I/319, 349
 Reb, I/463, 465, 476, 477
 Reen v. Reghin
 Refi, Sabri, II/349
 Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, I/7, 8, 15, 16, 25, 26
 Reghin (jud. Mureș), I/241, 261, 262, 267, 268, 302, 306, 651, 761, 768, II/92, 97, 106
 Reghinul de Jos v. Reghin
 Reghinul de Sus v. Reghin
 Reghinul Săsesc v. Reghin
 Regiunea Autonomă Sovietică a Moldovei II/291
 Reigher, Iacob, I/696
 Rein. W., prof. univ. II/478, 501
 Reinharh, Albert, I/455, 458
 Reinerth, Karl M., I/780
 Reintraub, M., director de școală, I/413
 Reisner, Erwin, I/455, 458
 Reiter, Imre, senator, II/231, 233, 526, 527, 529, 530
 Reitter, Emerich, deputat, II/400, 401
 Reitter, Endre, protopop, II/314, 318
 Remenyik, Sándor, II/329
 Remetea, II/490, 513
 Renner, frații, industriaș, I/633
 Reoch, Samoilă, II/169
 Repof, D., avocat, II/443, 444
 Reps-Cohalm v. Rupea
 Republica Cehoslovacă v. Cehoslovacia
 Republique Française v. Franța
 Resul, Nuri, preot musulman, II/349, 352, 433, 437
 Resul, O. Rustem, II/352
 Reșița (jud. Caraș-Severin) I/644, 753, 763, 767, 768, 773, II/412, 413
 Reșovsky, inginer, I/672, 725
 Révész Imre, editor, II/139, 143
 Richter, Otmar, I/780
 Riedl, Franz, I/780
 Rieger, R., inginer, I/671, 672, 725, 726
 Rieka v. Fiume
 Ripa, II/333
 Robitsch, Francisc, II/501
 Rocz Samu, deputat, II/232
 Rodna Veche, II/160
 Röhrich, I/463, 465, 476, 477
 Roma (Italia), I/167, 174, 702, 744, II/175, 177, 181, 201, 203, 207, 293, 301, 377
 Roman (jud.), I/111, 112, 419, 656, II/460, 463, 466, 467
 Roman (o), I/71, 86, 102, 495, 496, 498, 648, 757, 761, 768, II/439, 441
 Roman, Valer, medic, I/220, 223
 Romanai (jud.), I/111, 112, 656, II/458, 462, 464, 465
 Romanovschi, II/474
 România, I/7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 87, 88

89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 109, 112,
114, 115, 116, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 124, 126, 127,
128, 130, 131, 132, 133, 134,
135, 136, 137, 142, 143, 144,
146, 147, 148, 150, 151, 156,
157, 158, 159, 160, 161, 162,
163, 164, 165, 166, 167, 168,
169, 170, 171, 172, 174, 175,
176, 177, 178, 179, 180, 181,
182, 183, 184, 185, 192, 193,
194, 195, 196, 198, 201, 203,
204, 205, 207, 208, 211, 213,
216, 218, 219, 224, 226, 227,
232, 234, 235, 239, 241, 245,
246, 247, 263, 264, 290, 294,
297, 299, 300, 302, 304, 306,
310, 311, 312, 313, 320, 321,
328, 329, 330, 331, 334, 336,
338, 339, 340, 341, 342, 343,
344, 346, 347, 351, 355, 356,
358, 359, 360, 361, 363, 364,
366, 367, 368, 369, 370, 371,
375, 376, 377, 378, 379, 380,
381, 382, 383, 384, 387, 389,
391, 413, 415, 416, 418, 420,
422, 428, 429, 430, 432, 435,
436, 437, 438, 439, 440, 445,
447, 448, 449, 452, 453, 460,
463, 464, 465, 468, 469, 470,
471, 472, 473, 475, 476, 477,
480, 481, 483, 484, 485, 487,
496, 497, 498, 502, 503, 508,
509, 514, 515, 516, 517, 520,
521, 522, 524, 525, 526, 531,
537, 547, 549, 552, 553, 556,
557, 559, 561, 566, 567, 568,
569, 570, 571, 572, 573, 574,
577, 578, 579, 580, 581, 582,
585, 586, 587, 588, 589, 590,
591, 592, 593, 594, 595, 598,
599, 600, 601, 602, 603, 605,

606, 608, 611, 612, 614, 616,
617, 623, 631, 632, 634, 635,
636, 637, 642, 643, 646, 658,
659, 665, 666, 670, 671, 673,
678, 679, 680, 681, 686, 687,
688, 689, 691, 692, 693, 699,
700, 701, 702, 703, 704, 706,
708, 709, 710, 711, 718, 719,
720, 721, 722, 724, 724, 726,
728, 730, 731, 733, 737, 724,
744, 745, 746, 747, 748, 749,
750, 754, 757, 775, 776, 777,
778, 779, 780, 781, 783
II/7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,
15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22,
23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49,
50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75,
76, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 85,
86, 88, 93, 94, 95, 104, 109,
110, 119, 127, 128, 130, 131,
132, 139, 143, 144, 146, 161,
162, 163, 165, 166, 168, 169,
170, 171, 172, 173, 174, 175,
176, 178, 179, 180, 181, 182,
186, 188, 189, 190, 191, 193,
194, 195, 196, 197, 198, 199,
200, 201, 202, 203, 204, 205,
206, 207, 208, 212, 213, 218,
219, 222, 223, 225, 226, 228,
229, 234, 236, 241, 242, 243,
244, 245, 246, 247, 248, 249,
250, 251, 252, 262, 263, 264,
271, 273, 275, 277, 279, 281,
282, 284, 284, 285, 287, 288,
289, 290, 292, 319, 320, 321,
324, 329, 330, 338, 340, 345,
356, 357, 362, 365, 366, 370,
371, 372, 373, 375, 376, 377,
378, 379, 380, 381, 386, 393,
399, 401, 415, 416, 417, 432,
438, 439, 440, 441, 443, 447,

- 450, 453, 456, 458, 462, 464,
465, 467, 468, 469, 472, 474,
475, 476, 478, 479, 490, 499,
500, 501, 513, 532, 533, 536,
537, 538, 553, 554
- România Mare v.România
- Romov, Monia, II/184, 186, 209,
212
- Romsics Ignác, I/41
- Ronkov Lázár, deputat II/233
- Roos, I/463, 464, 465, 475, 476,
477, 487
- Rosensthain, S., comerciant, I/697
- Rosenthal, I., II/438, 440
- Rosenhaupt, avocat II/165, 166
- Rositzky, Adalbert, director de bancă,
I/417, 419
- Rösler, Rudolf, profesor II/421, 425
- Rosmann, Lotti, funcționar II/237
- Roos, Iosif, pictor, I/13, 21, 31
- Rostaș Dénes, student II/169
- Roșia (jud.Bihor), I/320, 350, 435
- Roșia Săsească v.Roșia
- Roșiori de Vede (jud.Teleorman) I/648
- Roth, Harald, 780
- Roth, Hugó, II/98, 101, 102, 103,
107, 108
- Roth Jenő, II/402
- Roth, Otto Hans, președinte Partidul
German din România, I/9, 18, 27, 66,
68, 70, 72, 77, 81, 83, 87, 92,
100, 102, 108, 219, 221, 223,
259, 261, 423, 425, 427, 455,
457, 458, 459, 549, 553, 556,
618, 620, 665, 748, 750, 780,
II/47, 51, 52, 56, 61, 62, 66,
71, 135, 136, 215, 217, 220,
221, 232, 235, 324, 326, 327,
388, 390, 391, 392, 395, 397,
398, 399, 400, 401, 421, 422,
423, 424, 425, 426, 427, 428
- Roth, St.Ludwik, istoric, I/386, 390
- Rotschild, Solomon, funcționar, I/228
- Rottmann, I/463, 476
- Roucek, S.Joseph, I, 38, 41, 47, 53
- Roumanie v.România
- Rozemberg Hérmán, proprietar, I/210
- Rozenhaupt, II/181, 182
- Rozental Mar, proprietar, I, 720
- Royaume-Uni v.Marea Britanie
- Rumanien v.România
- Rupea (jud.Brașov), I/261, 262
II/217, 219, 421, 426
- Rus, Traian, I/781
- Rusia, I/9, 10, 17, 19, 27, 29, 38,
47, 53, 109, 161, 202, 204,
233, 311, 371, 376, 377, 382,
383, II/171, 172, 174, 175,
180, 188, 198, 199, 200, 201,
206, 213, 472, 475, 478, 501
- Russie v.Rusia
- Russland v.Rusia
- ## S
- Sabed (jud.Mureș), II/491, 492, 515
- Sabolci, I/321, 351
- Sadagura, II/331
- Sagas v.Rătești
- Saguna, Andrei, episcop II/360, 368
- Sahazizian, Levan, I/265
- Saint-Germain (Franța), I/8, 16, 26,
64, 79, 94, 145, 158, 167, 180,
181, 201, 203, 445, 446, 699,
700, 701, 743, 744, 745, 746,
747
- Saint-Germain-en-Laye v.Saint-Ger-
main
- Saledin, Ragaib, II/353
- Salim, I. II/352
- Salonic, II/174, 200
- Salonta (jud.Bihor), I/644, 765, 769,
771, II/410, 534
- Salonta Mare v.Salonta
- Salzburg v.Ocna Sibiului
- Samitca, Emanoil R., inginer, I/416
- Sanbrand, Saul, comerciant, I/697
- San Remo, II/50, 59, 69, 287

- Sándor József, deputat, I/710, 714, 781
- II/99, 104, 230, 270, 327
- Sandovity, György, deputat II/233
- Sanielevici, Iosif, senator, I/72, 88, 103, 569, 570
- Sanielevici, Simion, matematician, I/12, 21, 31
- Sanislău (jud.Satu Mare), II/296, 304
- Sankt Georgen v.Sfântu Gheorghe
- Sankt Martin v.Târnăvani
- Saros, II/214
- Sasu, Matei, II/214
- Satu Mare (jud.), I/38, 43, 54, 69, 71, 86, 89, 102, 225, 310, 494, 495, 656, II/92, 98, 100, 106, 232, 235, 354, 363, 418, 419, 461, 481, 482, 485, 504, 506, 508, 550
- Satu Mare (o), I/240, 321, 351, 378, 494, 624, 645, 651, 755, 757, 758, 759, 760, 762, 763, 768, 769, 770, 772, 773, 779, II/15, 26, 37, 50, 59, 69, 75, 76, 78, 80, 91, 108, 117, 222, 226, 224, 228, 279, 285, 293, 294, 295, 297, 299, 304, 306, 308, 309, 330, 370, 407, 409, 410, 411, 490, 499, 514, 521, 536, 554
- Săcele (jud.Braşov), I/624 II/132
- Sălaj (jud.), I/35, 43, 50, 64, 65, 66, 71, 79, 81, 86, 94, 96, 101, 184, 186, 187, 207, 208, 209, 210, 211, 219, 236, 238, 320, 321, 332, 351, 362, 387, 488, 489, 493, 494, 645, 656, II/92, 98, 100, 106, 232, 235, 418, 419, 461, 466, 467, 481, 482, 484, 504, 505, 508, 550
- Sărmăşel (jud.Mureş), I/73, 89, 104, 612, 615, 616
- Sătmar v.Satu Mare (o)
- Sătmar-Ugocea (jud.), I/35, 48, 50, 84, 184, 236, 238, 320, 321, 351, 372, 645
- Săveanu Teofil - Sauciuc, ministru II/348, 380
- Săvescu, student II/183, 209
- Săvescu, I., director bancă, I/727
- Sâncrai (jud.Harghita), I/384, 388, 625
- Sândiciosânmartin, I/240, 246, 248, 435, 465, 650, 679
- Sângeorgiu de Mureş (jud.Mureş), I/268
- Sângeorzul Român (jud.Bistriţa), II/160
- Sânnicolau Mare (jud.Timiş), I, 645, 757, 766
- Sântimbru, II/523
- Schaase, Gyula, deputat II/232
- Schaffer, Isac, I/695, 696
- Schaffer, Laura, I/257
- Schamagosch v.Ciumeşti
- Schandra v.Sandra
- Schapira, M.N., industriaş, I/671, 679, 725, 726
- Schassburg, v. Sighişoara
- Scheerer, Josef, I/775
- Scheindorf, v. Sâi
- Scheiu, v.Vintilă Vodă
- Schiel, Johann, director general fabrica Schiel Braşov, I/633
- Schiel, Hans, industriaş, I/717, 726
- Schiess, cantor II/296, 297, 305, 306
- Schiller, Erwin, deputat II/231, 303
- Schindler, Mihail, industriaş, I/679
- Schirkanyen v.Sercaia
- Schmid, Stephan, II/301
- Schmidts, Ernst, I/417
- Schmidts, Franz, I/417
- Schmutzler, Emil, industriaş, I/708
- Schnell, C., primar de Braşov (1924), I/717, II/387, 393, 421, 422, 424, 425, 427, 428
- Schobel, Josef, I/780

- Schönfeld, Roland, I/40
Schöld, Gunter, I/781
Schubert, Hans-Achim, I/781
Schuller, Georg Adolf, I/781
Schuller, Rudolf, deputat II/230, 421, 424, 425, 428
Schuller, preot, I/576
Schullerus, Adolf, om politic, I/72, 87, 103, 559, 561, 778
II/217, 219
Schunn, Wilhelm, I/781
Schuster, Emil, farmacist, I/417
Schuster, Gustav, II/421, 425, 426
Schuster, I/463, 476
Schuster, Oskar, I/781
Schüttler, Károly, senator, II/233
Schwartz, B.M., comerciant, I/697
Schwartz, H.S., comerciant, I/697
Schwartz, Nuchim, II/185, 211
Schwartz, Sophie, I/257
Schwarzfeld, Laura, I/257
Schwegler, preot II/296, 298, 305, 306
Schweig, M., I/498
Schweicer, István, senator II/232
Schwob, Anton, I/781 II/432
Sculi-Logoteti, industriaş, I/672, 726
Scurtu, Ioan, istoric, I/781, II/16, 28, 38, 45, 93, 218, 227, 403
Sebeş (jud.Alba), I/71, 86, 101, 302, 306, 456, 458, 461, 763, 772
II/91, 96, 412
Sebesi János, I/712, 716
deputat II/233
Sebiş (jud.Arad), I/241, 645, 651, 759
Sebişu Săsesc v.Sebiş
Secelean, Ioan, II/238
Secu (jud.Neamţ), I/420
Sedelmeier, Vladimir, II/532
Seewann, Gerhard, I/781
Seferian, G., comerciant, I/265
Segesvár v.Sighişoara
Seghedin, II/429, 517
Seit, A., II/352
Selimşa, Ismail, II/353
Senyi Ladislau, ziarist II/402
Sepsiszentgyörgy v.Sfântu Gheorghe
Septar, Abdula, II/352
Septar, Mobil, II/542
Septar, Sadâc H., preot musulman II/433
Serbeniuk, II/474
Serbia, I/7, 15, 25, 140, 142, 143, 154, 156, 157, 375
II/345, 478, 501
Sercea, Mircea, II/183, 208
Seress Samuil, tipograf, I/489
Seulescu, N., ministru, I/419
Severin (jud.), I/35, 43, 50, 74, 89, 105, 637, 638
II/220, 221, 231, 461
Sfântu Gheorghe (jud.Covasna), I/66, 75, 82, 91, 106, 225, 226, 241, 624, 645, 651, 694, 695, 758, 759, 760
II/49, 58, 68, 90, 92, 95, 97, 117, 237, 238, 329, 410
Sfântul Scaun v.Vatican
Siberia, I/202, 204
Sibirien v.Siberia
Sibiu (jud.), I/35, 43, 50, 184, 202, 221, 236, 238, 261, 304, 320, 321, 350, 351, 388, 403, 425, 457, 462, 475, 509, 553, 612, 613, 620, 623, 645, 656, 665, 740, 740, 750, II/92, 96, 97, 232, 235, 393, 400, 421, 422, 424, 426, 461, 466, 467, 481, 504
Sibiu (o), I/66, 69, 70, 72, 77, 81, 84, 85, 86, 88, 89, 92, 96, 99, 100, 101, 103, 104, 108, 164, 213, 216, 219, 221, 222, 223, 233, 241, 300, 302, 304, 306, 308, 319, 350, 393, 402, 403, 412, 423, 425, 455, 456, 457, 458, 459, 563, 464, 469, 471,

- 476, 477, 481, 483, 484, 561, 575, 576, 577, 603, 612, 613, 614, 616, 626, 645, 651, 679, 679, 731, 748, 749, 753, 754, 755, 756, 747, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 778, 781, 782, II/15, 26, 27, 37, 47, 48, 51, 52, 56, 57, 61, 62, 66, 67, 70, 71, 78, 90, 92, 96, 97, 148, 149, 215, 217, 220, 326, 327, 358, 367, 387, 388, 391, 393, 394, 395, 388, 400, 401, 411, 412, 413, 414, 424, 428, 432, 499, 521, 554
- Siebenbürgen v. Transilvania
Siegler, Kack Herman, elev II/184, 210
Sigerus, Emil, I/781
Sighet v. Sighetu Marmăției
Sighetu Marmăției (jud. Maramureș), I/65, 67, 68, 73, 76, 80, 82, 83, 88, 91, 95, 97, 98, 104, 107, 199, 228, 229, 241, 244, 263, 266, 453, 604, 605, 645, 651, 718, 719, 720, 762, 764, 765, II/53, 63, 72, 91, 93, 97, 409, 456, 457
Sighișoara (jud. Mureș), I/241, 302, 306, 455, 458, 463, 464, 476, 645, 651, 749, 753, 759, 762, 768, 770, 777, II/90, 91, 96, 329, 388, 395, 398, 411, 412
Silezia, II/276, 278, 282, 283, 338
Silistra (Bulgaria), I/649, 688
Simeria (jud. Hunedoara), I/763, II/407
Simionescu, Jean, arhitect, I/728
Simionescu, N., funcționar superior Ministerul Instrucțiunii, I/692
Simon, David, II/237
Simon József, proprietar, I/211
Simon, Moise, II/237
Simon, Ștefan, II/237
Simonovici, II/380
Simonovici, Grigore, avocat II/532
Sinaia (jud. Prahova), I/648, 692, 752
Siret (jud.), I.185, 656
Siret (o), I/653
Sâi, II/297, 306
Slamnic (jud. Sibiu), I/319, 350
Slatina (jud. Olt), I/648
Slănic v. Slănic-Moldova
Slănic-Moldova (jud. Bacău), I/420, 648
Slobozia (jud. Ialomița), I/648, 649
Slovacia, I/7, 15, 25
Slovenia, I/7, 15, 25
Slubiacoski, Zigmund, agent de siguranță, I/695
Smadu, Nicolae, medic II/165, 190
Smărăndescu, P., arhitect, I/727
Smârcea, Doina, I/781
Smochină, N.P., I/781
Snow, B. Sydney, pastor american, I/39, 48, 55, 70, 85, 100, 428, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 445, 447
Sofia (Bulgaria), I/689
Socolu, Chiril, II/240
Sofronie, George, I/41
Solacoglu, St., I/633
Solomajer, Iosif, învățător, II/298, 307
Solomon, industriaș, I/671, 725
Solomon, Al., farmacist, I/498
Solomon Lajos, deputat II/233
Solomon, Viorica, I/300
Solnoc-Dăbâca (jud.), I/184, 236, 238, 321, 351, 645, 656 II/92, 98
Someș (jud.), II/232, 461, 466, 467
Sonderling, II/184, 210
Sonenfeld, M., arhitect, I/728
Soroca (jud.), I/111, 112, 242, 656 II/460, 466, 467, 550
Soroca (o), I/242, 376, 382, 652

- Sovata (jud.Mureș), I/268
Spania, II/478, 501
Speier, Paul, inginer, I/633, 678
Spek, Rudolf, II/303, 430, 432
Spiegler, Herman, II/184, 209
Springer József, senator II/229
Srulovici, B., comerciant, I/697
Staicovici, Christu, funcționar superior, I/422, 728
Staicu, Titus, II/386
Stamate, G., consilier municipal II/214
Stamatopol, I/198, 207
Stan, Vidrighin, funcționar II/526, 527, 529
Statele Unite ale Americii, I/8, 16, 26, 36, 39, 45, 48, 52, 55, 136, 142, 150, 156, 157, 167, 171, 174, 178, 180, 181, 204, 419, 430, 431, 432, 433, 436, 438, 445, 448, 567, 571, II/12, 23, 34, 164, 165, 166, 171, 175, 176, 177, 189, 190, 191, 193, 194, 201, 202, 203, 234, 246, 320, 328, 344, 345, 438, 440
Staucher, Bemo, deputat, I/570
Stavrov, Anghel, I/309
Stavrov, Stavri, I/309
Stavrov, Târpo, I/309
Stănculescu, I., proprietar, I/422
Stănescu, Constantin, I/781
Stănescu, G., consilier municipal II/214
Stăneștii de Jos, II/347
Stăneștii de Sus, II/347
Stănești, II/242, 243
Stârcea, Grigore, I/70, 85, 100, 427
Stârcea, I.V., I/209
Stefanoff, P., II/239, 240
Steigerwald Alajos, senator II/229
Stein, Leon, II/184, 209
Stejaru (jud.Tulcea), I/450
Steinhard, Nany, I/256
Steinberg, Rachel, I/256
Stephani, I/463, 464, 465, 467, 468, 471, 474, 476, 477, 480, 483, 486
Stern, Adolf, deputat, I/519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 530, 531, 533, 535, 539, 540, 543, 570, II/12, 23, 34
Stoianov, Anastasia, I/309
Stoianov, Trifon, I/309
Stoica, Vasile, I/781
II/47, 56, 66, 137, 139, 141, 144
Storojineț (jud.), I/185, 656
II/460, 466, 467, 550
Storojineț (o), I/653
II/331, 347
Strehaia (jud.Mehedinți), I/420, 421, 649
Streitmann, senator II/171, 194, 195, 197, 198
Stresemann, Gustav, II/233, 342, 343
Stricescu, P.D., student II/446
Strigel, Josef, profesor II/303
Stroina, I/140, 154
Sturdza, Dumitru, prim-ministru (1895-1896; 1897-1899; 1901-1904; 1907-1908), I/681, 682
Stuttgart (Germania), 72, 88, 103, 575, 576, 577, 782
Styria (Germania), I/141, 155
Suceava (jud.), I/111, 112, 115, 117, 185, 245, 656, 697, 706
II/460, 466, 467
Suceava (o), I/115, 117, 653
II/331, 447
Sudrighiu v.Sudrighiu
Sudrighiu (jud.Bihor), I/644
Suidriceni (jud.Dorohoi), II/183
Sulina (jud.Tulcea), I/648
Sulyok István, episcop reformat I/777
II/137, 141, 323
Szabó András, deputat II/229

Szabó Beni, deputat II/230, 231, 276,
328, 549

Szabó David, II/237

Szabó Gabriel, I/195

Szabó István, prepozit II/314, 318

Szabó Joan, II/237

Szabó Lázár, II/238

Szabó Márton, soție, proprietar, I/211

Szabó Mihail, II/237

Szabó Veron, proprietar, I/211

Szamosujvár v.Gherla

Szász Zsambor, I/782

Szász Zsombor, II/362, 370

Szászebes v.Sebeș

Szászrégen v.Reghin

Szászváros v.Orăștie

Szeben András, I/782

Szécsenyi, episcop, I/427

Szeghő Imre, I/775

Szeibel István, profesor II/314, 318

Székely C., I/439

Szele Béla, avocat I/623, 629, II/47,

56, 66, 99, 104, 127, 128,

129, 130, 131, 132, 133,

134, 149, 152, 153, 156

Szentgyörgyi Jordan Károly, canonic,
II/314, 318

Szentimrei Jenő, II/329

Szentiyány József, II/279, 284

Szentkereszty Béla, baron, II/deputat,
230, 235, 276, 281, 328, 550

Szepes, I/320, 350

Szobó Beni, II/223, 227

Szobolszlay László, deputat, II/223,
227, 232, 278

Szoboszlai Ladislau, deputat, II/235

Szoboszlakay László, I/258

Szombati Szabó Ștefan, preot, II/329

Szücs János, protopop, II/314, 318

Szücs Kálmán, deputat, II/232

Switzerland v. Elveția

Sylvan Lévi, II/447

Ș

Șandra, II/296, 305

Șandru D., istoric, I/782, II/249

Șard (jud. Mureș), I/444

Șercaia (jud. Brașov), II/424, 428

Șimleul Silvaniei (jud. Sălaj), I/66,

71, 81, 86, 96, 101, 210, 241,

489, 493, 494, 645, 651, 770,

II/92, 97, 410

Șomcuta Mare (jud. Maramureș),
I/645

Șotânga (jud. Dâmbovița), I/421

Ștefan cel Mare, domn al Moldovei
(1457-1504), I/116, 117

Ștefănescu, G., funcționar superior,
I/719

Ștefănescu, George, student, II/185,
211

Ștefănescu, N.P., director de bancă,
I/717

Știrban, Marcel, istoric, I/782

Știrbey, Barbu, prim-ministru (1927),
I/418, II/216, 218

Șumuleanu, C., deputat, II/134, 403,
404, 405

Șura Mare (jud. Sibiu), I/320, 350

Șura Mică (jud. Sibiu), I/319, 350

T

Tabacovici, Nicolae, I/416

Tabéry Géza, om politic, II/228, 229

Tafland, Victor, II/169

Talpos (jud. Bihor), II/537

Tamaș, profesor, II/524

Tamași Aron, scriitor, I/12, 21, 31

Tarde, sociolog, II/186, 212

Tardieu, André, ministru Franța,
I/141, 155, 168, 175, 180

Tarna Mare (jud. Satu Mare), I/297,
305

Tarró Miklós, I/72, 87, 102, 557, 558

- Tartcza Bertalan, om politic ungar, II/328
- Tarutino, I/562, 755
- Tasinițchi, II/472,
- Tatar-Bunar, II/290
- Taussig, Iosif, industriaș, I/708
- Tăslăoanu, Oct., I/209
- Tășnad (jud. Satu Mare), I/489
- Tătărescu, Gheorghe, subsecretar de stat (1923-1926; 1927-1928), I/76, 91, 107, 705, 706, II/151, 155
- Târbicicon, Avram, I/309
- Târbicicon, Vasil, I/309
- Târgoviște (jud. Dâmbovița), I/648
- Târgu Frumos (jud. Iași), I/648, II/439, 441
- Târgu Jiu (jud. Gorj), I/648
- Târgu Ocna (jud. Bacău), I/648, II/261
- Târgu Mureș (jud. Mureș), I/65, 66, 68, 71, 72, 73, 74, 80, 81, 83, 87, 89, 95, 96, 98, 102, 104, 105, 198, 206, 211, 212, 241, 258, 259, 267, 268, 269, 294, 297, 321, 340, 351, 369, 427, 434, 435, 439, 446, 517, 518, 612, 613, 624, 626, 634, 635, 645, 651, 679, 709, 713, 756, 759, 760, 761, 762, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 778, II/15, 26, 27, 37, 47, 51, 57, 61, 66, 71, 90, 91, 95, 97, 161, 278, 330, 402, 406, 410, 411, 413, 414, 539, 540, 541, 542
- Târgu Neamț (jud. Neamț), I/230, 413
- Târgu Săcuilor v. Târgu Secuiesc
- Târgu Secuiesc (jud. Covasna), I/241, 624, 645, 651, 757, 770, II/90, 92, 95, 97, 117, 407, 409, 539, 541
- Târnava (jud. Sibiu), I/261, 262
- Târnava Mare (jud.) I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 320, 321, 340, 351, 362, 368, 645, 656, II/47, 56, 66, 90, 92, 96, 98, 232, 235, 326, 327, 421, 425, 461, 481, 504
- Târnava Mică (jud.), I/35, 43, 50, 67, 83, 98, 184, 236, 238, 246, 248, 320, 321, 333, 339, 351, 362, 368, 645, 656, II/92, 98, 100, 106, 220, 221, 231, 235, 326, 327, 421, 426, 461, 550
- Târnăveni (jud. Mureș), I/67, 83, 98, 246, II/92, 97
- Tchécoslovaquie v. Cehoslovacia
- Tchéquie v. Cehia
- Teaca (jud. Bistrița-Năsăud), I/261, 262
- Teckndorf v. Teaca
- Tecuci (jud.), I/111, 112, 656, II/460, 463, 466, 467
- Tecuci (jud. Galați), I/648
- Theil, Frigyes, deputat II/230
- Thury Kálmán, deputat II/98, 100, 103, 106, 230, 232
- Teianu, Ionel, deputat, II/214, 215
- Telciu (jud. Bistrița-Năsăud), II/160
- Teleky Adam, II/322, 323
- Teleki Arctur, II/99, 222, 225, 276
- Teleky Gerando, om politic, II/175, 201
- Teleky Iosif, II/322
- Teleki Paul, conte, prim-ministru Ungaria, I/248, 336, 343, 364, 371
- Teleorman (jud.), I/111, 112, 656, II/459, 463, 464, 465
- Tell-Aviv (Palestina), II/189
- Temelco, Cristoff J., II/240
- Tenciuc, II/475
- Teodoresc, G., consilier municipal, II/214
- Teodorescu, P.O., consilier municipal, II/214
- Teodorescu, Sebastian, primar, II/164, 190

- Teodoroff, T., II/240
- Teodoru, I. Ion, inspector școlar, I/67, 83, 98, 257, 258
- Teodoru, Paul, funcționar superior, I/419
- Temeswar v. Timișoara
- Tenembaun, Ușer, comerciant, I/697
- Tepfenhart, Josef, II/297, 306
- Teutsch, Friedrich, episcop evanghelic, I/68, 77, 83, 92, 108, 259, 261, 304, 308, 463, 476, 576, 731, 740, 782, II/52, 62, 71
- Theil, K.H., I/782
- Theiler, Janny, I/256
- Theiler, Mina, I/256
- Theiler, Rosa, I/256
- Teodorescu, M. Vasile, I/782
- Tighina (jud.), I/111, 112, 242, 490, 491, 493, 656, II/460, 466, 467
- Tighina (o), I/242, 652, 762, II/167
- Tiller, Lucie, I/257
- Tillinger Ferencz, protopop, II/314, 318
- Timiș (jud.), I/228, 358, 367, 499, 526, 528, 529, 531
- Timiș-Torontal (jud.), I/35, 43, 50, 184, 236, 238, 645, 656, II/54, 64, 63, 92, 97, 220, 221, 233, 235, 326, 327, 418, 461, 525
- Timișoara, I/7, 16, 26, 64, 73, 74, 76, 79, 88, 89, 91, 94, 104, 107, 162, 234, 241, 328, 358, 538, 362, 606, 624, 630, 632, 638, 640, 645, 651, 678, 679, 707, 708, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 778, 779, II/15, 26, 37, 53, 54, 63, 64, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 90, 91, 96, 97, 174, 184, 201, 209, 320, 322, 400, 401, 406, 407, 408, 411, 412, 413, 414, 419, 439, 441, 470, 471, 499, 521, 525, 526, 528, 529, 538, 554
- Tino, Traian, II/214
- Tipches, Natan, comerciant, I/697
- Tiream, II/298, 299, 306, 307
- Tirelsohn, Iehuda-Leib, rabin II/165, 166, 167
- Tisza, Kálmán, conte, prim-ministru Ungaria, I/658, II/339, 536
- Tittoni, Tommaso, om politic italian, II/339, 340, 342
- Titulescu, Nicolae, ministru (1927-1928), diplomat, I/73, 77, 88, 92, 103, 108, 376, 381, 382, 577, 742, 782, II/13, 24, 35, 50, 51, 52, 59, 60, 62, 69, 70, 71, 287, 347, 378, 417
- Toboceanu, Virgil, inginer, I/633
- Toldalaghy Mihály, conte, II/99, 105, 222, 226, 228
- Tolica, elev, II/183, 209
- Tolnay Iahoda, I., I/633
- Tomești, II/524
- Topán József, deputat, II/233
- Toplița Română (jud. Harghita), I/268
- Tornya Gyula, senator, II/224, 228, 233
- Toroceanu, V., inginer, I/678
- Török Bálint, I/710, 714
- Tóth Ladislau, II/237
- Tóth, Luca, II/238
- Tóth Sándor, I/37, 46, 52
- Tóth, Sigismund, II/238
- Totisz, Rudolf, industriaș, I/679
- Toti, Nicolae, II/193, 247
- Tracot, Nicolae, II/240
- Trancu-Iași, Gr., ministru (1920-1921; 1926-1927), I/209
- Transilvania, I/7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,

32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50,
51, 53, 54, 55, 63, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 72, 73, 74, 77, 78,
79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 100, 101, 102,
103, 104, 105, 108, 116, 118,
119, 120, 121, 126, 127, 129,
132, 147, 160, 161, 162, 164,
171, 177, 184, 193, 194, 195,
196, 204, 205, 206, 208, 212,
213, 219, 221, 222, 223, 232,
233, 234, 235, 236, 246, 247,
259, 263, 264, 281, 294, 295,
297, 298, 299, 300, 302, 303,
304, 305, 306, 308, 312, 313,
314, 315, 316, 317, 318, 319,
320, 321, 322, 323, 324, 325,
326, 328, 329, 330, 331, 332,
334, 335, 336, 337, 338, 339,
340, 341, 342, 343, 344, 345,
346, 347, 348, 349, 350, 351,
352, 353, 354, 355, 356, 357,
358, 359, 360, 362, 363, 364,
365, 366, 367, 369, 370, 371,
372, 374, 375, 376, 377, 378,
379, 380, 381, 383, 384, 387,
389, 391, 392, 393, 398, 400,
401, 402, 403, 405, 408, 410,
411, 414, 421, 425, 427, 428,
429, 430, 431, 432, 433, 434,
435, 536, 637, 438, 439, 440,
442, 443, 444, 445, 446, 447,
448, 449, 450, 453, 455, 456,
457, 458, 459, 461, 462, 463,
466, 474, 478, 481, 486, 515,
516, 518, 546, 552, 555, 556,
560, 562, 563, 564, 571, 575,
576, 577, 578, 580, 581, 582,
583, 584, 586, 590, 591, 593,
595, 596, 597, 598, 612, 614,
415, 516, 518, 620, 625, 631,

632, 633, 641, 643, 650, 657,
658, 659, 677, 682, 683, 710,
714, 731, 733, 740, 745, 746,
747, 749, 775, 776, 777, 778,
779, 780, 781, 782, II/9, 10,
12, 13, 15, 16, 19, 20, 21, 24,
25, 26, 31, 32, 33, 35, 36, 37,
38, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73,
76, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 85,
87, 88, 93, 101, 107, 117,
128, 131, 132, 137, 142, 150,
151, 154, 155, 168, 173, 179,
181, 194, 200, 205, 206, 215,
217, 219, 227, 228, 229, 237,
244, 245, 290, 291, 292, 327,
328, 337, 353, 355, 357, 359,
361, 362, 364, 366, 368, 370,
393, 398, 399, 404, 414, 418,
419, 420, 421, 425, 428, 438,
439, 440, 441, 447, 448, 449,
450, 453, 456, 458, 460, 462,
464, 465, 466, 467, 468, 469,
470, 471, 476, 479, 480, 481,
485, 488, 490, 495, 497, 500,
502, 503, 504, 508, 512, 513,
518, 520, 523, 524, 553

Trei-Scaune (jud.), I/35, 43, 50, 66,
82, 97, 184, 225, 226, 236,
238, 320, 321, 334, 341, 350,
351, 363, 370, 624, 645, 656,
695, II/49, 58, 68, 92, 95, 98,
100, 106, 108, 117, 230, 235,
237, 281, 319, 320, 328, 329,
330, 451, 455, 461, 481, 483,
484, 485, 487, 489, 491, 492,
493, 504, 507, 508, 510, 512,
514, 515, 516, 550

Trenciu, I/320, 350

Trianon (Paris-Franța), I/8, 9, 11, 16,
18, 20, 26, 28, 30, 36, 44, 51,
65, 80, 95, 204, 313, 334,

364, 365, 369, 371, 428, 445,
447, 568, 586, 587, 598, 599,
600, 699, 723, 743, 744, 745,
746, 747, II/9, 19, 31, 287,
288, 290, 319, 419, 416

Tristan, Tzara, scriitor, I/12, 31

Tronaru, D., II/183, 209

Trumbici, Ante, om politic croat,
I/139, 140, 141, 142, 153,
154, 155, 156, II/345

Truppel, senator Ungaria, I/194

Tschurl, Max, I/304, 308, 782

Tuches (jud. Braşov), I/319, 349

Tufli, E., consilier municipal, II/214

Tulcea (jud.), I/656, 688, II/459, 463,
464, 465

Tulcea (o), I/648, II/183, 208, 554

Tilgheş, II/511

Tullner Ödön, deputat, II/232

Tunyoghy Lajos, deputat II/230

Turcia, I/36, 44, 51, 136, 150, 160,
704, II/338, 478, 501

Turcu, N., II/264

Turda (jud. Cluj), I/241, 435, 645,
651, 679, 754, 758, 773, 781,
II/92, 97, 117, 406, 414

Turda (jud.), II/359, 368, 461, 506

Turda-Arieş (jud.), I/184, 236, 238,
321, 351, 645, 646, II/92, 98,
233, 481, 504

Turliuc, C., II/248

Turnişor, II/422, 426

Turnu Măgurele (jud. Teleorman),
I/648

Turocz, I/320, 350

Turnu Severin (jud. Mehedinţi), I/648

Tusa Gábor, I/782

Tuşnad, II/488, 490, 511, 513

Tutova (jud.), I/111, 112, 656,
II/460, 463, 466, 467

Tzirelsohn, II/190, 191, 192, 193

T

Țara Bârsei, I/65, 80, 95, 200, 202,
204, 221, 223, 385, 386, 389,
390, II/398, 425

Țara Românească, I/69, 85, 100,
319, 418, 696, 703, II/200

Țurcan, ofițer, II/188, 213

Țveatcov, Peco, I/309

Țveatcov, Constanța, I/309

U

Ucraina I/311, II/189, 291

Udvárhely v. Odorhei

Ugron András, II/223, 224, 226, 228

Ugron István, președinte Partidul

Maghiar din România, I/9, 18, 28,
II/8, 19, 30, 47, 51, 56, 61, 66,
70, 88, 93, 98, 103, 323, 362,
370

Uileacul de Criș, II/537

Ullmann, S., II/194, 195

Ullrich Konrad, I/782

Ungaria, I/7, 9, 10, 11, 15, 17, 19,
20, 25, 29, 30, 35, 37, 38, 39,
41, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52,
54, 55, 64, 65, 66, 68, 70, 76,
79, 80, 81, 83, 85, 91, 95, 96,
98, 100, 119, 120, 121, 126,
127, 141, 155, 161, 169, 170,
175, 176, 181, 194, 195, 198,
204, 205, 206, 219, 233, 247,
259, 263, 267, 312, 315, 316,
317, 318, 320, 321, 323, 330,
331, 335, 336, 337, 338, 340,
342, 343, 346, 348, 349, 351,
353, 359, 360, 361, 363, 364,
365, 366, 369, 370, 371, 372,
377, 427, 429, 431, 433, 434,
437, 438, 445, 446, 449, 534,

552, 556, 560, 561, 569, 578,
583, 584, 586, 587, 591, 596,
597, 598, 599, 682, 698, 699,
721, 722, 723, 724, 730, 743,
777, 779, II/7, 8, 9, 11, 13, 16,
17, 19, 22, 24, 27, 29, 31, 32,
35, 36, 37, 38, 52, 62, 130,
157, 174, 200, 246, 250, 252,
287, 288, 289, 319, 338, 353,
354, 359, 362, 363, 368, 533,
534, 535, 536, 537, 517

Unger Augustin, văduva, I/186, 187

Ungheni, II/515

Uniunea Sud Africană, I/168, 174

Urлаți (jud. Prahova), I/648

Urmösu Gyula, student, II/169

U.R.S.S., II/290

Urziceanu, Gr. C., comerciant, I/265

Urziceni (jud. Ilfov), I/648

Uzincna, II/183, 208

Uyhely Iosef, I/234

V

Vaida-Voevod, Alexandru, prim
ministru (1919-1920), ministru
(1928-1930), I/64, 79, 94, 166,
332, 333, 339, 361, 362, 367,
375, 381, 429, II/93, 134, 327,
348, 386, 389, 391, 396, 397,
403

Vaida-Voevod, Ion, frate Alexandru

Vaida-Voevod, I/332, 361

Valea Mureșului (jud. Mureș), I/268

Valea Vișeuului, II/457

Varadi, Aurel, om politic, II/98, 99,
102, 103, 105, 108, 169, 170,
232

Várdi Károly, deputat, II/233

Variasy, redactor, I/247

Varlaam, Constantin, consilier muni-
cipal, II/214

Varnați, G., armator, I/693

Varșovia (Polonia), I/451, II/93, 195,
196, 197, 333, 532

Vartanian, M., comerciant, I/265

Vartolomei, Zlotariu, agent de
siguranță, I/695

Varza, Andrei, II/238

Vásárjelvi Ioan, deputat, II/328

Vasileff, N., II/239

Vasilescu-Karpen, N.m prof. univ,
inginer, I/416

Vasilescu, Simion, arhitect, I/727

Vasilev, Gheorghii, I/309

Vasilev, Gherasim, I/309

Vasiliev, Alexander, I/309

Vasiliev, Gheorghe, I/309

Vasiliu, Grigore, funcționar superior,
I/692

Vasiliu, H., deputat, II/134

Vasiliu, Ovidiu, elev, II/184, 209

Vaslui (o), I/648, 757

Vaslui (jud.), I/111, 112, 656, II/460,
463, 466, 467

Vass, conte, II/244

Vass István, deputat, II/233

Vatican, II/8, 18, 30, 51, 61, 70,
371, 372, 373, 374, 375, 376,
377, 378, 379, 452, 456

Vatra Dornei (jud.Suceava), I/653

Văitoianu, Artur, general, prim-mi-
nistru (1919), ministru(1922-1926),
I/518, 543, 544, 545, II/129, 327

Văleanu, Gheorghe, general, I/209

Văleni-Podgoria (jud. Argeș), I/542

Vălenii de Munte (jud.Prahova), I/648

Văsiești (jud.Bacău), I/420, 421

Vășcăuți (jud.), I/185, 656, II/331,
347

Vâlcea (jud.), I/111, 112, 419, 656,
II/458, 462, 464, 465

Vâlcev, Anghel, I/309

Vâlcev, Ecaterina, I/309

Vâlcev, Vasilica, I/309

Vârndu, D.G., II/214

- Vechiul Regat., I/8, 9, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 39, 49, 68, 70, 71, 84, 85, 87, 99, 100, 102, 130, 162, 164, 174, 224, 230, 232, 234, 235, 272, 295, 287, 313, 315, 325, 329, 332, 336, 344, 345, 355, 358, 359, 362, 365, 371, 372, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 381, 382, 420, 428, 429, 435, 442, 443, 444, 446, 449, 450, 464, 466, 477, 478, 492, 496, 497, 516, 537, 552, 556, 559, 560, 569, 570, 580, 581, 582, 584, 586, 594, 587, 598, 633, 646, 649, 657, 678, 682, 686, 701, 746, II/25, 36, 75, 79, 80, 199, 204, 205, 206, 213, 248, 357, 365, 372, 374, 375, 376, 508, 509, 523, 524, 536, 553
- Vegl David, I/489
- Veintraub, I., consilier municipal, II/214
- Velcsov, Géza, senator, II/229
- Venczel, David, II/169
- Venglovici, II/380
- Veneția (Italia), I/630
- Venizelos, I/144, 145, 158
- Veres Béla, II/224, 228
- Vermeș Ernst, industriaș, I/708
- Vermești (jud. Bacău), I/420, 421
- Versailles (Franța), I/213, 263, 545, 587, 599, II/290, 343
- Veterány Viktor, I/710, 713
- Vetskov, Nicola, II/240
- Vetzák Ede, II/276
- Vicsani, Ruda, II/331
- Viena (Austria), I/38, 53, 41, 439, 775, 776, 779, 781, 782, II/129, 154, 432
- Vijnița (jud.), I/185, 656, II/242
- Vijnița (o), I/653, II/331
- Vilaucea, II/347
- Vinea, Ion, ziarist, I/13, 21, 31
- Vintilă Vodă (jud. Buzău), I/421
- Visterniceni, II/187, 212
- Vișeu de Sus (jud. Maramureș), I/720, 721
- Vișinoiu, Constantin, președinte Asociația Studenților Români din Franța, I/525
- Vitzling, I., II/214
- Vizner, David, proprietar, I/720
- Vlad, Aurel, ministru (1919-1920; 1928-1930), I/332, 333, 339, 361, 362, 367, II/371
- Vlaicu, Monica, arhivist, I/776, . 782
- Vlașca (jud.), I/111, 112, 656, II/459, 463, 464, 465
- Voinea, D., industriaș, I/672, 673, 726
- Voinea, Șerban, militant social-democrat, I/10, 19, 28
- Voitenovici, II/475
- Voivodeni (jud. Mureș), II/491, 515
- Voloca, II/347
- Voloca pe Cer, II/242, 243
- Voloșen, David, I/251
- Voslabeni, II/486, 488, 510, 511
- Vulpe A., student II/183, 209
- Vurpăr (jud. Sibiu), I/319, 320, 350

Z

- Zach, Cornelius, I/783
- Zádor Jozsef, protopop II/314, 318
- Zágoni István, I/779, deputat II/231, 277, 279, 284
- Zahoranski István, preot II/296, 304, 314, 318
- Zajzon János, profesor II/139, 143
- Zalan, II/459, 518
- Zalányi István, profesor II/139, 143
- Zalău (jud. Sălaj), I/64, 71, 79, 86, 94, 101, 186, 187, 207, 209, 210, 241, 487, 488, 489, 645, 651, 763, 770, 774, II/92, 97, 407, 410

Zalman Ștefan, II/237
 Zalozețchi, II/472, 474
 Zastavna, II/331
 Zamfirescu, A., procuror II/443
 Zamostea, II/347
 Zănoaga (jud. Dâmbovița), I/420
 Zărnești (jud. Brașov), I/679
 Zboray Gyula, deputat II/320
 Zegheria, Beghir, II/542, 549
 Zegheria, Iacub, II/349, 352
 Zegheria, Iaia, II/549
 Zelenău, II/347
 Zeltzer-Sărățeanu, M., om politic
 II/322
 Zerbe Mihaly, deputat II/230, 387,
 394
 Zerbes Michael, funcționar II/421,
 423, 424, 425, 426, 427, 428
 Zichi, Ștefan, II/402
 Zilah v. Zalău
 Zillenmarkt v. Zalău
 Zima Tibór, II/222, 226, 228
 Zimnicea (jud. Teleorman), I/648
 Ziske, II/424, 428
 Zomora Endre, II/540, 542
 Zonfirovici, Stoian, II/240
 Zürich (Elveția), I/242, 370, 571
 Zsigmond Josif, student II/168, 169
 Zsombor Szász, isoric ungar, I/38,
 47, 53

W

Wagner, Ernst, I/41, 782
 Waidmann, industriaș, 672, 725
 Walbaum, Friedrich, curator, I/618,
 620
 Wambaugh, profesor Harvard, I/442
 Warburg, Felix M., președinte Co-
 mitet Evreiesc, I/752
 Washington (S.U.A.), I/431, II/49, 58,
 68, 245, 439
 Wass Béla, II/98
 Watson, W., armator, I/422

Wéber János, deputat II/229
 Weber, Karl, I/200, 202
 Wechsler, Ana, I/256
 Wechsler, Ester, inginer, I/257
 Weisengrün, M., industriaș, I/633,
 678
 Weiser, Oscar, industriaș, I/679
 Weiss, II/182, 208
 Weissburg, Haim, I/232
 Weisselberger, Salo, senator, I/570
 Weissenburgh v. Alba Iulia
 Weisskircher, funcționar II/149
 Weissman. Moritz, comerciant, I/697
 Weiszlovitz, patron II/255, 256
 Weiter, Theodor, I/41
 Weisz Miksa, proprietar, I/210
 Wehenkel, Günter, I/782
 Welisch, Sophie, I/783
 Werböczy, Stephan, jurist, om politic
 ungar, I/318, 319, 349
 Wermer Weingertner, Arnold, I/783
 Wheaton, Lawence III, scriitor II/202
 White, Henry, diplomat american,
 I/167, 173, 174, 180
 Whitte, B. Edward, pastor american,
 I/39, 48, 55, 70, 85, 100, 428,
 434
 Wien v. Viena
 Wiesenmayer Károly, deputat II/229
 Wieser Ștefan, profesor II/299, 308
 Widwr, Jacob, tipograf, I/489
 Willer, József, deputat II/131, 324,
 230, 235, 550
 Wilson, W., președinte S.U.A.
 (1913–1921), I/141, 143, 144, 155,
 157, 158, II/344, 345, 356
 Wisconsin, II/177, 203
 Wittstoch, Joachim, I/783
 Wolf, Lucien, I/77, 92, 108, 742,
 743, 747
 Wolf, Rudolf, II/244
 Wolff, E., inginer, I/671, 725, 726
 Wolfston, Leon, II/438, 440
 Woller Josif, deputat II/328
 Württemberg, II/296, 301, 305

ISBN 973-97394-4-X

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>